Boris Druţă

SEISMUL DIN CREIER

sau

Țara bisericilor falimentate

Coperta, grafică: **Veronica Druță**
Machetare: **Andrei Dorgan**

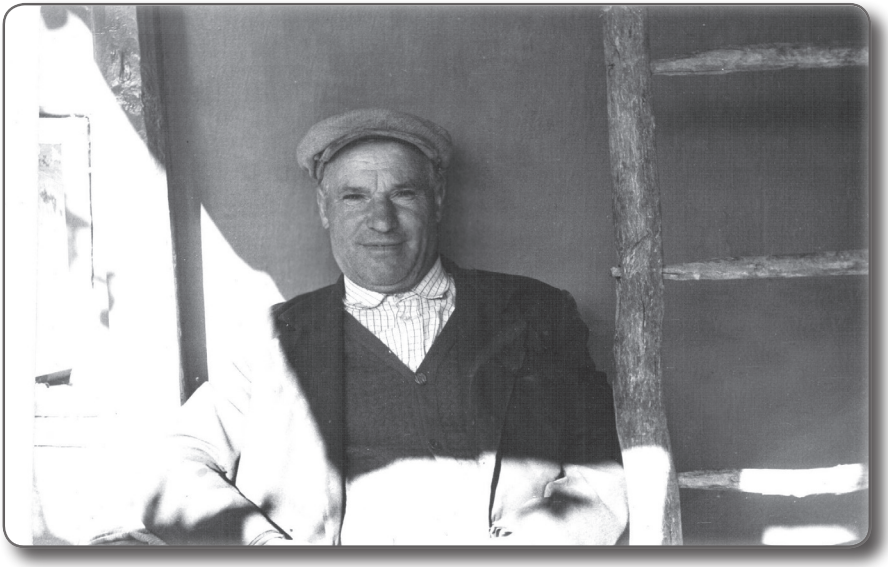

Dedic prezentul volum regretatului meu tată,
Victor a lui Ion a lui Manolache Druță
care ar fi împlinit anul acesta
100 de ani de la naștere.

Avem o țară cu surplus de genii,
Biserici vechi și noi ce stau înstrăinate,
Pe unde în prezent murind țăranii
Arar își pomenesc străbunii pe la sate.

Prea multă lume părăsit-a glia,
Ștergând și oblojind azi funduri „preacivilizate”,
Ei nu-nțeleg că sunt, au fost și vor rămâne
Materie de uz în grea străinătate!

Acasă, cu veston de lux și doldoră-n distincții,
Academicieni devin în miez de noapte,
Cerșind cu umilință glorii, chiar și premiul Nobel,
Purtând în piept și gând icoane-mprumutate.

Orfani copiii, bătrânii noștri – părăsiți de lume,
De un seism de creier pe care îl purtăm,
Deși ne zicem țară cu renume,
Noi și-n patriotism falimentați suntem!

Acei de ieri ca brazii, azi cu priviri senine,
Străinilor le cântă, se cred în libertate,
Vor să trăiască bine, foarte bine,
Uitând de țară și lăcașe-nlăcrimate.

În locul lor sosesc puhoaiele străine
Cu oameni de culoare, arabi „cu demnitate”,
Ce liber își permit pe vetrele străbune
***Moscheie* să-și înalțe pe ziduri ruinate.**

Mândriți-vă, voi, cei plecați de-acasă,
Sperând la bunăstare, la viață cu dreptate!
Cu cei rămași – avem surplus de genii,
De sfinți pictați pe bolți, de vise spulberate!..

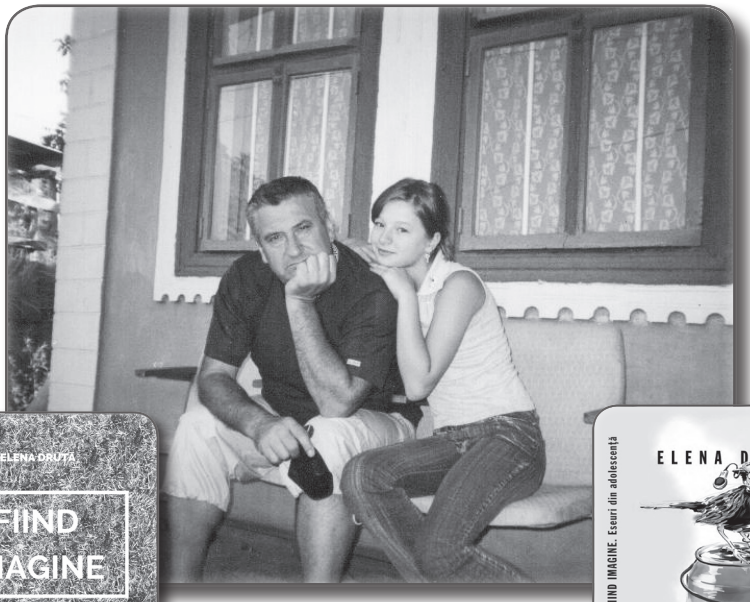

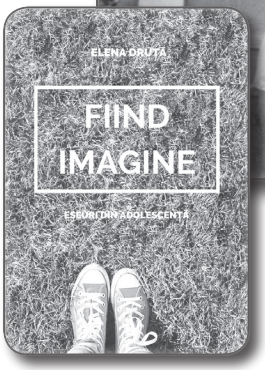

La casa părintească din Inești

Ediție apărută:
la CHIȘINĂU, 2016

și la București, 2017

Elena Druță, studentă la medicină în Iași, a debutat recent cu o culegere de eseuri intitulată *Fiind Imagine*. Fiica a sugerat ideea, ca în loc de prefață la prezentul volum, să realizăm un interviu.

Scriitor e cel care se dedică adevărului

Elena Druță: După 20 de volume publicate, ce reflectă aspectele vieții de ieri și de azi, scoți de sub tipar cartea *Seismul din creier* sau *Țara bisericilor falimentate*. Nu ar fi fost mai bine să-ți iei un pseudonim literar, ca să nu fii confundat cu Ion Druță?

Boris Druță: Cu Ion Druță nu poate fi confundat nimeni. E clasicul literaturii române. Eu sunt un scriitor de condiție modestă.

E.D.: La vârsta de 60 de ani te consideri un scriitor împlinit?

B.D.: Sunt un semănătorist, cum m-a botezat un coleg de breaslă. Scriitori clasici sunt: Cervantes, Balzac, Eminescu, Sadoveanu. Mie îmi place să scriu, deoarece am trăit o viață de poveste la Ineasca, cu oameni minunați, în mijlocul tradițiilor, datinilor populare. Sunt pasionat de magia scrisului, îmi aștern gândurile pe hârtie și nu mă gândesc că există Maupassant, Cehov, Marin Preda! Persoanelor care scriu li se zice scriitori.

E.D.: Afirmai undeva că un scriitor trebuie să se conducă de un cod moral propriu…

B.D.: Ideea e preluată de la *E. Hemingway*, el afirma că în creația sa și-a formulat un cod moral propriu. De la începutul activității mi-am propus să servesc adevărul, indiferent de climatul politic, de bătăliile ideologice. Adevărul ești dator să-l cauți în mijlocul oamenilor simpli, în arhive, în folclor, în creația populară, în marile cărți ale neamului. A avea curajul de a spune adevărul este datoria omului de artă. În cele ce scriu oglindesc realitatea, sunt incomod.

E.D.: Este o problemă și azi să scrii adevăruri în Republica Moldova?

B.D.: În reflectarea adevărului istoric scriitorii, care au activat în perioada comunistă au mari restanțe. Deseori au făcut compromis cu propria conștiință. Adică de ce *porcăriile* lui Aleksandr Pușkin privind moldovenii să nu fie semnalate? De ce în capul Aleii Clasicilor trebuie să stea bustul lui și nu al lui Eminescu? De ce monumentul lui Grigorii Kotovski, fondatorul crimei organizate moderne din Basarabia, trebuia să fie turnat în bronz de Lazăr Dubinovschi care a executat cel mai reușit monument ecvestru din Europa, să stea amplasat pe bulevardul Iurie Gagarin, când logic ar fi ca acolo să se înalțe monumentul primului cosmonaut din lume. Un scriitor este chemat să condamne necondiționat politica de deznaționalizare și falsificare a istoriei, să abordeze fără excepție orice temă ca un adevărat sanitar al societății! Mulți dintre scriitorii noștri au slujit și mai slujesc regimul, urmărind interese meschine. Generația celor care au trecut prin cel de-al doilea război mondial, prin perioada *foametei organizate din 1946-1947, când au fost înregistrate cazuri de canibalism, nu a scris aproape deloc despre acele atrocități.* Firește, chiar dacă ar fi scris cineva nu ar fi fost publicat. Dar de ce există sertare? Politica rusească a contribuit la schimbarea demografică a populației în târguri și orașe în favoarea elementului slav. Când ni s-a oferit posibilitatea să avem acces la arhive, după 1989, am descoperit că scriitorii care au trăit și au simțit pe pielea lor acele evenimente aveau sertarele goale. Oamenii de cultură la vremea respectivă nu au opus nici o rezistență bestialităților antinaționale ale ocupanților. *Emilian Bucov, Bogdan Istru, I. C. Ciobanu, Pavel*

Boțu ș.a, ar fi fost obligați să scrie adevărul după cum au făcut-o la momentul oportun mulți dintre scriitorii ruși. Un scriitor e în rolul unui ostaș situat mereu pe linia întâi a frontului epocii sale. La noi, în Basarabia, s-a manifestat exces de prudență ca *să nu-l supere pe Ivan!* Este deja confirmat că majoritatea scriitorilor de ieri, până la obținerea independenței din 1989, au slugărnicit regimul, s-au învrednicit de lauri, distincții, medalii, au acceptat să fie membri ai partidului comunist, intuiesc că unii au fost și agenți sub acoperire ai serviciilor securității sovietice. Mulți dintre acei *securiști*, când a sosit momentul, s-au *cocoțat* în fruntea mișcării de eliberare națională, nu fără concursul Moscovei. E păcat că la noi încă nu există Legea lustrației. Dacă aș avea acces la arhivele securității, aș afla lucruri curioase despre așa zișii ***mega patrioți*** care se bat cu pumnul în piept că au contribuit la trezirea conștiinței neamului. În Basarabia activează liber serviciile secrete ale Rusiei, Ucrainei, României, Ungariei, Turciei, Bulgariei, ale altor state care-și urmăresc interesele politice. Instrumentarea acestor interese bănuiesc că este executată inclusiv cu concursul scriitorilor de la noi. E regretabil că nici una din persoanele racolate nu a îndrăznit să mărturisească în public că a slujit fostul regim, în defavoarea intereselor neamului. În prezent între Nistru și Prut ducem lipsă de patrioți, ideologia patriotismului este un sentiment amorf, anihilat.Aș vrea să mă refer în mod deosebit la intelectualitatea românească din Bucovina de Nord, care, consider eu, este o mare rușine a noastră că nu pune deget pe deget pentru a opri ucrainizarea masivă a populației autohtone din regiune. Ar trebui să se uite peste Prut, cum procedează maghiarii din Harghita și Covasna, și să nu trâmbițeze la Chișinău că sunt deznaționalizați. Intelectualitatea bucovineană are tot cadrul legal de a o face, prin crearea unui partid național, de a lua o poziție și a ocroti drepturile românilor în Rada de la Kiev. În loc s-o facă, ei *buhăiesc* că le sunt ucrainizate satele. Cine o să le rezolve aceste probleme dacă nu ei înșiși?

E.D.: Ai putea să te referi și la eșecurile personale?

B.D.: Cel mai mare nenoroc al meu e că m-am maturizat în perioada când au început a se împuțina cititorii. În anii adolescenței mele de regulă se vorbea rusește. Limba, istoria erau marginalizate și trăiam cu impresia că nu am Patrie. La școală, la facultate se vorbea cu ostilitate despre statul Israel și despre evrei, apoi despre patria noastră –România! Anii de studenție mi-au fost triști. La facultate am văzut lingăi, conformiști, carieriști, mulți agenți racolați de KGB. În perioada renașterii naționale unii dintre acei tipi, o făceau pe liderii mișcării, postându-se nestingheriți în vârful piramidei, monopolizând patriotismul la tribune. Și unii scriitori, foști membri activi ai *pcus*, ulterior strecurați prin partide

democratice, s-au procopsit cu averi impresionante. Setea de căpătuire, a distrus adevărata mișcare de eliberare națională, s-a produs un nou exod al populației noastre și din vina lor astăzi prin sate bate vântul. Odată cu dispariția satelor de pe harta geografică a Basarabiei, pierdem ceea ce avem mai scump – veșnicia. Statalitatea, limba română se află într-un pericol mai mare decât până la 1989. Vina directă o poartă și deputații tuturor parlamentelor precedente printre care s-au numărat și o pleiadă de oameni de creație.

E.D.: Ești ranchiunos...

B.D.: A apăra interesele poporului cu toate mijloacele nu înseamnă a fi ranchiunos. În Basarabia sunt ocrotite la maximum interesele alolingvilor, iar nouă, băștinașilor dintotdeauna ni s-a dat de înțeles că n-avem dreptul să fim... patrioți!

E.D.: Nu este o confuzie când utilizezi în cărțile tale termenul r*egimul rusesc*?

B.D.:E un adevăr. Majoritatea nenorocirilor de la 1812 încoace ni se trag de la ruși. Doar am fost un tot întreg, într-o Moldovă istorică. Rușii ne-au schimbat numele. Și, din păcate multe le-au reușit. Prin politica lor șovină ei au trecut cu tăvălugul peste populația autohtonă a ținutului. Utilizez termenul *rușii* și *regimul rusesc* prin analogie, cum o fac alolingvii care, referindu-se la perioada anilor 1918-1940, afirmă că noi, chipurile, am fost ocupați de către *români* și am gemut sub *jugul burghezo-moșieresc român*! Se utilizează termenul *român*, fără a se lua în seamă că noțiunea presupune reprezentanții popoarelr care locuiesc în trecut și acum în România: maghiari, bulgari, lipoveni, romi, ruteni, sârbi, germani etc. Mă ghidez de terminologia occidentală și folosesc termenul *rușii*, *regimul de ocupație rusesc!* Sunt termeni corecți. Noțiunea de *ruși* nu include *poporul rus*, ci politica expansionistă, agresivă, cuceritoare a Rusiei de-a lungul secolelor.

E.D.: Azi *în literatura basarabeană vine o nouă generație, școlită. Crezi că va continua sanitaria?*

B.D.: Voi, tinerii, o să faceți lucruri minunate. Poate vom avea și un prim laureat al premiului Nobel în domeniul literaturii. Voi veți continua să lichidați golurile restanțierilor predecesori. Sper că același lucru se va întâmpla și printre compozitori, artiști plastici, sculptori, cântăreți, regizori, cineaști, cei care mai ieri au ignorat suferințele populației dintre Nistru și Prut. Din păcate, pasivitatea unor oameni de cultură, spre marea mea amărăciune, continuă. Nu există în lume o altă țară în care când vine vorba de tratarea istoriciei să se pledeze atât de contradictoriu, antinațional adevărul din ultimii 200-300 de ani. Dar să revin la restanțe. Recent, am vizitat un vernisaj la *Centrul Expozițional Brâncuși* din Chișinău. Fără a da numele pictorului, printre lucrările expuse erau mănăstiri,

biserici și multe nuduri. În cuvântul de deschidere *cumințelul* pictor a vorbit cu durere despre unchiul său care a fost supus represiilor de către ruși care l-au și deportat în Siberia, apoi...l-au ars în cuptorul unei locomotive ca pe Serghei Lazo. Însă printre lucrările sale de la expoziție nu am remarcat nici una care să fi reprezentat evenimentul *abominabil*, nici un tablou legat de anii 1946-1947, de perioada anilor `60-`80 ai secolului trecut, când rușii deschideau în Republica Moldova fabrici, uzine, aducând din Rusia anual câte 100 000 de conaționali de-ai lor de la ingineri până la servitoare, oferindu-le salarii bune, apartamente gratuite, la Chișinău, Bălți, Tighina, Tiraspol, Camenca, Dubăsari, Râbnița, Rezina, Soroca, Cahul, Ungheni etc. Astfel rușii au reușit să schimbe proporționalitatea demografică. Totodată mii de specialiști autohtoni cu studii superioare erau repartizați la sate sau mult prea departe de meleagurile natale. Rușii i-au impus pe găgăuzii, bulgarii, ucrainenii de la sud, începând cu sfârșitul anilior `60 ai secolului trecut, să treacă la studiile primare și medii cu predare exclusiv în limba rusă, încât azi alolingvii să nu ne cunoască și să se opună utilizării limbii de stat. Oare nu ocupația rusă a facilitat apariția a o mulțime de cozi de topor?! În prezent am constatat că în aparență avem construite mai multe biserici, instituții de învățământ superior, posturi naționale de televiziune, dar trecutul ne face festa. Tineretul vorbește pocit românește, patriotismul este anihilat, fiecare *moldovean* numai cum ajunge la maturitate e cu gândul să plece spre occident în căutarea unui trai mai bun, părăsind și pustiind satele. Peste jumătate de secol, multor sate ar putea să le rămână doar numele. Din aceste considerente am decis ca să-i dau și un subtitlu prezentei cărți, întitulându-l Țara bisericilor falimentate. Adică, avem parcă tot ce ne trebuie ca să progresăm în aspectul conștiinței naționale, a limbii, istoriei, credinței, dar în realitate falimentăm văzând cu ochii. Iată de ce eu cred că tinerii care vin se vor include serios în procesul de *reparare*...Minciuna, crima, oricât de mult ar fi ținute sub lacăt, ies la iveală. Menirea scriitorilor de azi și de mâine e să demaște aceste atrocități, să reprezinte conștiința națională.

E.D.: Adevăruri deja cunoscute. Mai are rost să riști a fi catalogat naționalist incurabil?

B.D.: Să nu confundăm *patriotismul* cu *naționalismul*. Cum am mai menționat, alolingvii grozav își dau silința să condamne așa-zisul *naționalism românesc*, uitând cu desăvârșire *panslavismul*, șovinismul velicorus. Or, acesta are o istorie veche, iar *fascismul rusesc* a luat naștere concomitent cu *cel italian, german* în ajunul celui de-al doilea război mondial. Actuala politică a Rusiei de a acapara noi teritorii prin intervenții militare e tot mai pronunțată. După destrămarea URSS-ului, prima Republica Moldova în anul 1992 a fost atacată și a

fost ocupată Transnistria. Au urmat Cecenia, Georgia, Ucraina și vor mai urma. *Fascismul rusesc* e în ascensiune, amenințând popoarele limitrofe cu degetul. Prin mașinăria propogandistică, cu antrenarea specialiștilor, pseudoistoricilor, ea justifică orice situație, Kremlinul, prezintă minciuna drept adevăr și, deocamdată îi reușește... Rusia deopotrivă cu Germania au fost arhitecții, autorii celui de-al doilea război rondial. Acești doi rechini politici ai timpului au reîmpărțit Polonia, au ocupat Țările Baltice, Basarabia. Teritoriile din Sudul și Nordul Bucovinei le-au transmis arbitrar Ucrainei, aceasta din urmă prin politica împrumutată de la *fratele mai mare* a supus și supune deznaționalizării zeci de localități, lichidând tot ce exprima suflare spirituală românească. Să nu uităm că și Germania a contribuit la dezbinarea teritoriilor românești în 1940 prin semnarea pactului Moldotov-Ribbentrop. Istoria obligă Germania să ajute România la reîntregirea teritoriilor sale. Ucraina, dacă dorește să-și construiască o statalitate modernă, e obligată să contribuie la restabilirea acestui adevăr. Istoriografia rusă, unii istorici de la noi mint cu nerușinare când afirmă că războiul pentru apărarea patriei a început la 22 iunie 1941 de parcă până la acea dată Rusia nu era aliată cu Germania. Rusia a dus război împotriva Finlandei în 1940, a împușcat mișelește peste 20 000 de ofițeri polonezi în pădurea Katyn, ca mai apoi jumătate de secol să mintă că n-a fost o crimă odioasă. Aceste adevăruri le-am descris în cartea *Pe Insula Șerpilor sirenele cântă românește* apărută în anul 2011. Mi-am pus și atunci, îmi pun și acum întrebarea: numai rușii au câștigat războiul din 1941-1945? Pe câmpul de luptă au căzut reprezentanți ai zecilor de popoare. Câmpiile Rusiei sunt pline de gropi comune ale tătarilor, ucrainenilor, moldovenilor, georgienilor, bașchirilor, azerilor, armenilor, carelilor, balticilor, iacuților, cazahilor, cecenilor, uzbecilor, bielorușilor, turcmenilor, chirghizilor, tagicilor, evreilor, bureaților... După terminarea războiului aceste popoare au contribuit substanțial la restabilirea economică a Rusiei, la înarmarea cu *bomba atomică*, cu alte arme sofisticate, asigurându-i securitatea. Imediat ce unele popoare subjugate, inclusiv moldovenii, și-au obținut independența, rușii au creat zone de tensiune și ocupație în Transnistria, Osetia, Abhazia, sudul Ucrainei, punându-i la respect pe toți acei care-și doresc independență...

E.D.: De politică s-ar cuveni să se ocupe politicienii. Nu fi nihilist . Doar în anii postbelici Rusia a făcut și lucruri bune. S-au construit fabrici, uzine, termocentrale, a fost lichidat analfabetismul, medicina a devenit gratuită...

B.D.: Afirmațiile că Rusia ne-a făcut mari favoruri sunt aberante, un truc propagandistic! Rușii nu ne-au dat nimic pe degeaba. Petrolul, cărbunele, metalul, gazele au fost plătite de poporul nostru. Decenii la rând din Moldova spre

întinsurile imperiului au curs din abundență, la prețuri derizorii produse agricole: sfeclă, porumb, tutun, legume, fructe, struguri, Moldova era un teren al experimentelor privind creșterea milioanelor de capete de porcine, bovine, zeci de ferme avicole și toată producția animalieră era exportată în Rusia. Țăranii noștri se prefăcuseră în robi spetindu-se din zori și până-n noapte pentru o remunerare mizerabilă odată în an! Oare acest sacrificiu nu a însemnat că am plătit cu vârf și îndesat gazul, cărbunele, materialele lor de construcții?! Puțin se vorbește cum în anii 1963-1964 ne sculam cu noaptea în cap și făceam coadă la pâine.

E.D.: Te consider om pașnic, dar în creație ești belicos. De ce?

B.D.: Fiindcă nu pot trece cu vederea cum în 1994 Rusia a folosit aviația peste capitala cecenă, mai dihai decât bombardamentele germane asupra Stalingradului în 1942! Nu pot fi liniștit atâta timp cât Rusia ține armata a 14-a în Transnistria, dotând separatiștii cu tancuri și mașini blindate asmuțându-i împotriva noastră! Cum poți fi indiferent când „floarea intelectualității ruse" și-a pus semnătura sub scrisoarea de aprobare a deciziei Dumei de stat privind ocuparea Crimeii, Donbasului...

E.D.: O parte din intelectualitatea rusă nu reprezintă poporul lor...

B.D.: Bulgarii recunosc că rușii i-au eliberat de jugul turcesc și-i numesc *bratușki-osvoboditeli*. Cât privește Basarabia, după 1812 rușii sunt *ocupanți - cuceritori*. Când floarea națiunii acceptă ocupația altei națiuni, nu mă sfiesc s-o numesc *cuceritoare*. Rușii sunt firi războinice, veniți de câteva secole dintr-o societate semi-feodală, războinică, mereu au cucerit teritorii ale popoarelor care îi înconjoară. Lucrul acesta continuă, prin politica lor expansionistă, să-l înfăptuiască, din păcate și în ziua de azi. Conștientizez că spunând lucrurilor pe nume sunt etichetat ca rusofob. Rușii sunt indignați că, toate popoarele subjugate de ei, cucerindu-și independența, îi învinuiesc de comiterea crimelor menționate. La ce se poate aștepta o țară care a cucerit-o pe alta?

E.D.: Continui să mă uimești tu, care ai fost educat în spiritul *marii culturi ruse! Turgheniev, Tolstoi, Lermontov, Gorki, Bunin, Șolohov...*

B.D.: Voi fi luat în furci, însă declar ferm: așa-zisa *marea cultură rusă* este o afirmație hilară! Rușii n-au avut cultura civilizației pentru a o da popoarelor subjugate. Corect ar fi să zicem că din sânul lor au ieșit notorietăți ce s-au înscris în canavaua culturii mondiale. Să nu minimalizăm această cultură, dar nici să nu exagerăm.

E.D.: Generația de azi se mai conduce de stereotipuri în creație?

B.D.: Din păcate, da. Românii din Basarabia, în marea lor majoritate, se asociază la ideologia rușilor, susținând minciuna, crimele comise în decursul

ocupației. La Moscova activează instituții care antrenează istorici, cozi de topor de-ale noastre care toarnă gogoși științifici despre pacea de la București din mai 1812, despre raptul din 1940, justificând până și ocupația Transnistriei în 1992. În creierul unor intelectuali de la noi s-a produs un adevărat seism. Poate de-atâta am și dat denumirea romanului publicat în prezenta carte. Am fost cuceriți, deportați, nimiciți prin foame, aduși până la cazuri de canibalism, iar noi cu toate-acestea ne topim de dragul lor! Pe când despre perioada celor 22 de ani (1918-1940), se vorbește cu dispreț, iar cuvântul *român* e echivalent cu cel de *dușman*!

E.D.: Cum tratezi noțiunile de umanism, conștiință intelectuală în raport cu etichetările ce se dau unor personalități?

B.D.: Mă supără uneori când se admit etichetări neîntemeiate față de unele persoane, oricât ar fi de cunoscute și în lume. Umanismul unor personalități de seamă pentru mine este o nedumerire. Academicianul Saharov și alții, care mai întâi au inventat bomba cu hidrogen, cea atomică ce poate distruge omenirea, munca cărora s-a învrednicit cu distincții guvernamentale, titluri științifice, glorie mondială. Apoi, peste o vreme această categorie de personalități a început să lupte pentru distrugerea lor, acceptând iarăși să primească titluri, distincții, premii pentru pace! Mi se pare o ipocrizie! Așa au fost și sunt unii scriitori de la noi. I-au cântat difirambe ideologiei comuniste, ocupației ruse pentru care au primit premii, distincții, apoi au primit același gen de regalii că au distrus comunismul!.. Dacă te consideri umanist, nu tulbura mințile oamenilor, nu crea moartea! În romanul *Copiii serenadelor* am demonstrat că nouă nu ne place să ne apreciem predecesorii, să ne iubim confrații împrăștiați pe diferite meridiane ale globului. Armenii, evreii, țiganii, alte popoare își respectă personalitățile, le evidențiază. Se mândresc cu cei plecați în lume, cu etnia căreia îi aparțin. Să nu uităm că Rusia, Ucraina, Europa, America, Australia, Asia sunt pline cu personalități descendente din români cu nume de familie *Lungu, Negru, Frunze, Scurtu, Cojocaru*, *Căpiță,* etc., dar nu vor să-și recunoască originea. Din contra, unii oameni de cultură, iluminiști, ingineri, își schimonosesc numele de familie ca Uretea, Cranga, Vazetei, etc negându-și proveniența. Fetele noastre de cum se căsătoresc cu arabi, îmbracă odăjdiile lor și jubilează că sunt deja musulmane de când lumea! E un mare păcat să-ți ignori rădăcinile. Am consultat dicționarele explicative rusești, dar n-am găsit tălmăcirea cuvântului *putin*. Pe când cuvântul *putină* dicționarele noastre îl atestă de proveniență *dacă* ce semnifică *butoiaș pentru păstrarea brânzei de oi*! Sunt sigur, dacă actualului lider al *Kremlinului* i s-ar spune că are origine românească, ar recurge la un act de suicid.

E.D.: Crezi că emigrarea în lumea civilizată n-are și un efect benefic?

B.D.: Nu e un motiv de bucurie că basarabenii își părăsesesc cu ușurință țara. Precum am mai menționat, ne paște pericolul dispariției satelor de pe harta teritoriului dintre Nistru și Prut. Veșnicia noastră care s-a născut la sat dispare. Dispar localități întregi. Această mare crimă a exodului modern a fost inițiată de politicieni, începând cu primul parlament, pentru care toți ca unul au primit înalta distincție – Ordinul Republicii! Cu această ocazie am câteva cântece de autor: *Morți bociți la telefon, Dor de Moldova, Dedicație fiului Sorin*, pe care cititorii le-ar putea asculta pe site-ul *youtube.com.* Conaționalii care ne părăsesc țara își salvează trupul, dar își trădează sufletul! Un om fără țară nu poate fi fericit, oricât de mult ar încerca cineva să mă convingă. Cei care părăsesc arealul lor lingvistic, uită obiceiurile, tradițiile noastre, în țările unde se stabilesc au *soarta materialului fiziologic*! Sunt străini toată viața și doar peste o generație, două, poate se vor integra. În locul celor plecați, curând vor veni arabi, negri, asiatici. Mă îngrozesc când mă gândesc că Ineasca, leagănul copilăriei mele, va rămânea degrabă fără băștinași. Ne așteaptă vremi vitrege. Ca în Sudul Basarabiei și Nordul Bucovinei unde deja zeci de sate sunt ucrainizate! E o adevărată tragedie a românilor! Cernăuții, Noua Suliță, Herța, Storojineții își șterg urmele de localități românești.

E.D.: Ai publicat mult, dar lumea nu te cunoaște. E vina ta?

B.D.: Cei care vor să mă cunoască n-au decât să intre pe paginile de internet sau să treacă pe la Biblioteca Națională, la bibliotecile municipale, la Universitatea de Stat din Moldova. Sunt complet lipsit de capacitatea de a-mi propaga creația.

E.D.: Cum ți-a fost calea spre debutul literar?

B.D.: Obișnuită și totodată neașteptată. În clasa a VIII-a profesoara de literatură română ne-a dat tema pentru acasă „*Prietenul bun la nevoie se cunoaște*". Era în toi de iarnă. Seara m-am așezat la gura sobei și, fără a cunoaște prea bine regulile gramaticale, am scris dintr-o răsuflare, un poem în versuri! Am dat caietul la control. Peste o săptămână, la o nuntă din sat, la care eram vornicel, venise și învățătoarea cu familia, m-a găsit în mulțime și mi-a spus că am talent. Faima s-a răspândit în toată școala! De atunci am început să lucrez permanent asupra cuvântului. Doar peste 12 ani am debutat în presa republicană.

E.D.: Dacă nu deveneai scriitor cu ce ți-ar fi fost plăcut să te ocupi?

B.D.: Regret că nu m-am făcut gospodar la Ineasca. Aș fi avut acareturi la casa părintească, fini, cumătri. Soarta nu mi-a oferit prea multe șanse, iar cele oferite m-am străduit să le fructific.

E.D.: Cine a contribuit la formarea ta ca scriitor, în mod special?

B.D.: Un ajutor deosebit la formarea mea ca scriitor, precum am mai afirmat, au avut-o părinții și oamenii din Ineasca. Apoi, cei din armată, munca mea în avocatură. Datorez formarea mea ca scriitor dascălilor Nina Tudosan, Veronica Corobcă, Alexei și Zinaida Andoni, Aurelia Târsână, Beniamin Cogan, Apolinarie Vatamanu, Vasile și Eugenia Țapoc, Selvestru Maximilian, Alexandru Cosmescu, Pavel Nică, Nicolae Misail, Anatol Ciocanu, Eugenia David, Vasile Vâșcu -- oameni care m-au ajutat să evoluez.

E.D.: De ce în *cărțile tale tema frecventă este femeia? Ce înseamnă dragostea* pentru tine?

B.D.: Femeia este o divinitate contradictorie! Tot ce a putut crea mai bun Dumnezeu este ea! Totodată, dacă n-o apreciem, nu o ajutăm să înfrunte intemperiile, devine periculoasă. Ce aș dori la moment? Să mă îndrăgostesc. Aș vrea să fiu iubit, pentru că n-am fost iubit niciodată. Să nu te mire acest lucru, femeile m-au admirat, m-au curtat, dar nu m-au iubit…De aceea simt o imensă dezamăgire. În anii trăiți am stimat, am susținut, am ajutat femeia, deși nu am reușit de fiecare dată. Femeile pentru mine au fost personaje concrete și sursă de inspirație. Să nu excludem că există femei agresive, răzbunătoare, alcoolizate, avide după bani, fără spirit gospodăresc, mereu cu tendința de a obține statut de victimă a bărbatului! Desigur, această categorie nu constituie majoritatea, dar mai toate se vor pe picior de egalitate cu bărbații și dacă se confruntă cu vreo problemă dificilă dau vina pe bărbat. Nu trebuie să neglijăm faptul că avem femei care s-au prostituat în Turcia, Europa, comit crime și procentul lor este în creștere. Dacă femeia tinde să se egaleze în drepturi cu bărbatul, ea trebuie să conștientizeze și să-și asume obligațiuni, să nu dea toată vina pe el. Inteligență și un sistem nervos central în regulă, iată ce se cere de la o femeie! Am întâlnit multe femei stranii, care nu știu ce vor de la viață, dar dacă încerci să polemizezi cu ele în domeniul dreptului și obligațiilor e ca și cum ți-ai incedia propria casă. Lasă de dorit comportamentul unor femei în sălile de judecată. Mă întrebi ce este dragostea în raport cu femeia? Părerea mea e că o dragoste adevărată se ține pe trei piloni esențiali: sentimentul, reciprocitatea, investiția! Adică, trebuie să lucrezi mereu, să investești , să o copleșești cu atenții, să o susții material în limita posibilităților. Dacă lipsește unul din acești piloni, nu putem vorbi despre o dragoste sănătoasă între bărbat și femeie. În cazul când apare o ruptură, trebuie s-o confruntăm cu demnitate. O prietenie poate fi apreciată și după felul cum decurge relația dintre foștii îndrăgostiți, amanți, soți etc, dacă au capacitatea să păstreze relații umane, normale. Am suferit de multe ori de pe urma femeii, însă rămân cu convingerea că femeia are nevoie să fie ocrotită. O națiune se destramă

când nu contribui la ocrotirea femeii! Am slăbiciunea femeilor. Când bărbații uită de femei, se declanșează războaiele mondiale!

E.D.: Cum suporți momentele lipsei de inspirație?

B.D.: Lipsa de inspirație este o boala cronică a oamenilor de creație. Ea mă urmărește toată viața.

E.D.: Un om cu studii, cu experiență de viață ca tine trebuia să devină deputat, ministru. De ce nu te-a pasionat cariera de politician?

B.D.: Orice om e chemat să facă ceea ce poate. Cel care se antrenează în politică, acceptă să devină responsabil pentru bunăstarea poporului. Incapacitatea de a mă ocupa de politică vine din nedorința de a promova idei la comandă. Avem analiști politici, politicieni înflăcărați, dar, din păcate, nu am avut și încă nu avem *statalișt*i, gospodari, care să amelioreze situația economică. Mulți scriitori s-au perindat prin parlamente, au deprins arta de *a face parale,* uitând să fie și *patrioți.* Mulți *fii și fiice de la sate* s-au bulucit la putere, dar *au dus satele de râpă*! Această lipsă de sentiment patriotic i-a făcut pe mulți conaționali să schimonosească istoria, alții să se stabilească cu traiul peste hotare. Cel care intră în politică, face... bussiness. Cei ce fac afaceri, ca și lumea interlopă, au o mentalitate cosmopolită. Unii dintre politicieni au privilegii și la cimitirul central din strada Armenească. Au ajuns să vandalizeze vechile morminte și să-și înalțe „piramide egiptene"! Halal de ei!

E.D.: Ai o carte la care ții cel mai mult?

B.D.: Încă nu am scris-o.

E.D.:Cum lucrezi la o operă literară?

B.D.: Nu am rețeta în buzunar. Uneori tu dictezi operei, alteori opera îți dictează ție. Dacă e să ne referim la proză, în procesul creației există mai multe etape. Prima se numește etapa de acumulare, când nu scrii nimic, te frământi, analizezi, meditezi, potrivești situații, subiecte, tipaje. Orice operă se compune din mai multe fragmente, creezi o linie abstractă a viitoarei povestiri, nuvele, roman. La această etapă te confrunți cu grijile cotidiene: suferi, iubești, pătimești, te zbuciumi, mai treci pe la spitale, umbli la serviciu. Faci lucruri de rutină. După care urmează a doua etapă: schițarea subiectului nu la calculator ci e de dorit pe coala albă. Așterni pe hârtie vrute și nevrute cu intenția de a clarifica, de a limpezi, de a închega, până găsești subiectul, convingându-te că anume aceasta vrei să scrii. După această etapă, cel puțin așa cred eu, lași opera *să se răcească* o vreme, ca în pauză să continui să lucrezi în minte. Curând opera începe să te cheme, să-ți dicteze condițiile. Ultima etapă, după ce ai scris, transcris opera e cea mai anevoioasă: finalizarea! Sfârșitul încununează opera! Munca unui

scriitor este asemănătoare cu cea a zidarului: schițezi proiectul, pui fundamentul, clădești pereții, ridici acoperișul, instalezi uși, ferestre. Totul trebuie să faci conștiincios, calitativ, fiindcă după ce ai construit casa și la prima ploaie curge acoperișul, cititorul îndată simte. Cred că nu am spus nimic nou. Cei care doresc să devină scriitori e bine să ia în calcul aceste momente. Fără respectarea regulilor enunțate nu e posibil să devii om cu dragoste pentru scris.

E.D.: Deseori în lucrările tale te referi la moarte ca la un lucru obișnuit.

B.D.: Fără moarte nu există progresul.

E.D.: Care e cea mai importantă realizare a vieții tale?

B.D.: Tu și ceilalți copii ai mei. Apoi toate mamele copiilor: Ala, Virginia, Natalia, Angelica, Tatiana, Jana, Rodica și Svetlana. Orice s-ar crede despre mine, consider că m-am realizat în viața care am trăit-o. E puțin, dar cei ce vin după mine să realizeze mai multe.

E.D.: Ai vizitat Israelul, Egiptul, Italia, Spania. De ce te pasionează călătoriile?

B.D.: Trecând hotarul vârstei de 60 de ani, am decis ca în fiecare an să vizitez câte o țară nouă. Să văd cu ochii mei în ce lume trăim, ce popoare ne înconjoară. În timpul călătoriilor încerc să studiez istoria acelor locuri, să văd frumusețea oamenilor. Mă înarmez cu informații și impresii și le descriu în paginile publicate.

E.D.:Pe lângă pasiunea scrisului ai experiență de avocat. Cum le îmbini?

B.D.: Avocatura a fost eterna mea sursă de inspirație. Ce poate fi mai divers și mai bogat pentru un scriitor decât cele văzute în sălile de judecată, penitenciare, procuratură, poliție? Avocatura mai cere un limbaj și o exprimare în formă scrisă deosebită. Deși majoritatea colegilor de breaslă nu mă cunosc ca scriitor. Intelectualitatea de azi, în genere citește foarte puțin, iar eu n-am cititori printre ei. O operă literară e pusă la judecata timpului.

E.D.: Aceasta este explicația că nu ai un marketing al cărților nici la nivel local?

B.D.:Am mai menționat că n-am capacitatea de a-mi promova cărțile, poate din motivul că nu sunt vanitos. Scriu pentru propria mea plăcere.

E.D.: Ai consacrat cărțile *„Flori de Dor pentru Șalom!”*,*„Sub steaua lui David, cu Dumnezeu”, „Oglinda tăcerii”, în prezentul roman ai file-ecou despre holocaustul evreisec.*

B.D.: Totdeauna am avut o simpatie aparte față de poporul evreu pe care l-am considerat o minune a lumii! În pofida tuturor vitregiilor, evreii și-au păstrat identitatea. Călătoria în Israel a fost un miracol. Evreii au izbutit, în ciuda faptului că se află într-un mediu geopolitic dificil, să făurească o țară a iubirii! Din toate colțurile lumii oamenii își manifestă, prin fapte concrete, dragostea și

susținerea față de Țara Făgăduinței. Locurile sfinte încântă orice om de bună-credință. Acolo s-au născut marile religii ale umanității: creștinismul, islamismul și iudaismul. De ce nu avem și noi un simț al patriotismului atât de dezvoltat ca și evreii?! Sunt mândru că, după cum afirmă rudele mele, una din străbunicile mele a aparținut acestei etnii. Deși niciodată n-am îndrăznit *să speculez* cu acest lucru, precum prefeă unii s-o facă.

E.D.: Conform tradiției evreiești, îți doresc să atingi cifra de 120 de ani! Ce doleanță mai ai după editarea acestei cărți?

B.D.: Înaintând în vârstă omul devine neajutorat, singuratic. Vreau să gust din plăcerile vieții până în seara zilei de 5 februarie 2055 și a doua zi să mor de infarct. La Ineasca una din urările străbunilor era: *„Îți urez să ai o moarte ușoară!"* În aceast răstimp intenționez să public un roman satirico-umoristic, la care trudesc de vreo 20 de ani. Mi-aș dori să fie ceva a la *Aventurile bravului soldat Șveik, Douăsprezece scaune* sau *Vițelul de aur*. E visul pe care sper să-l realizez în anii pe care îi mai am înainte.

CECILIA

La vârsta mea am constatat cu stupoare că în altă viață am existat întruchipat într-un… crocodil, cu dinții căruia devoram bivoli, gazele, elefanți, chiar dinozauri în râul cu apă tulbure. Or, crocodilul merge înainte, nu dă înapoi. Am adunat anii pe umeri, încropind biografia unei vieți, și am ajuns să nu pot explica cele întâmplate! Mă frământ și nu pricep de ce unii atingând o anumită vârstă, îmbrățișează bătrânețea, de parcă tinerețea lor nici n-ar fi existat. Fiind de firea mea romantic incurabil, mă simt mereu în goană după tinerețe, pasionat de culori și muzică. În atelierul de creație însăilez tablouri pe care le acompaniez cu melodii proprii, deoarece nu sunt adeptul abstracționismului, cubismului, dadaismului, sunt pur și simlpu un împătimit al desenului și muzicii și am adunat o galerie de picturi și ritmuri liniștitor-calmante. Avându-l prieten de idei pe *Criscentian Trifăuțanu*, contrabasist și *specialist în problemele femeilor,* cum l-am botezat, artist emerit de multă vreme colaborăm întru popularizarea frumosului estetic. Deseori, când e cazul, se dichisește cum îi stă bine unui intelectual și împreună atragem vizitatori să ne asculte, să aprecieze tablourile ce împodobesc pereții înalți ai atelietului unde-mi am și domiciliul. Amicul e bărbat înalt, zvelt, cu mustăcioară fină și ochi ageri. Anii nu l-au schimbat, rămânând elegant și atrăgător, seducător de femei. În preajma lui mă simt comod. E și principalul meu critic, polemizăm pe marginea lucrărilor mele, el considerându-mă un *Mikalojus Čiurlionis* al Moldovei! Așa afirmă dânsul. Cad de-acord, zicându-mi că nu fac nici un atentat la moralitate, cu atât mai mult că pasiunea îmi aduce un profit cât de cât. Pe banii câștigați procur pensule, rame, vopsele și-mi asigur un trai decent. Criscentian este și el divorțat și nu mă condamnă că nu-mi caut perechea. Libertatea și modul meu de viață îl aranjează deopotrivă ca și pe mine. Am avut familie, însă după zece ani de căsnicie am divorțat. Chiar de n-am avut copii, i-am lăsat fostei soții apartamentul și am plecat de la ea cu mâinile în buzunare ca un turist, stabilindu-mă cu traiul în atelierul de creație. Aici îmi aflu refugiul sufletesc. Cândva aveam părul negru, corpul atletic, mă aventuram în discuții savante referitor la ceea ce pictam, ce compuneam. Vizitatorii, în special vizitatoarele îmi admirau lucrările și, dacă găseam limbaj comun, rămâneau peste noapte. Alteori ne dedam aventurilor, cu femei tinere și frumoase – marea noastră slăbiciune! Le acostam la dansurile sub cerul liber de la terasa parcului vecin, unde o dată pe săptămână muzicanți pântecoși, interpretau valsuri, tangouri și alte melodii săltărețe. Acest loc al distracției era înconjurat de un gard înalt, peste care se zgâiau copii curioși și zglobii. Criscentian avea un dar uluitor

de a acosta duduiele, astfel că, după orele de dans, continuăm uneori până în zorii zilei distracțiile în atelier. Demonstram tablourile, cântam: amicul mânuia arcușul contrabasului, eu vioara, apoi serveam șampanie, coniac, fumând țigări scumpe ca în cele din urmă să ajungem în dormitoarele de la etajul doi! Cel mai mult în atelier mă aflam doar eu. Virilitatea mea atrăgea femeile. Se întâmpla să întrețin relații intime cu câte trei pe zi: una dimineața, alta la amiază, a treia seara – un adevărat vagabondaj sexual! Nu le luam în serios, schimbându-le ca pe mănuși. Precum ați aflat, am avut o soție de treabă, gospodină, inteligentă, dar nu fusesem în stare să tolerez sterilitatea ei, deși verișoara Camelia, medic obstetrician, îmi declara că nu-i exclus ca în această privință să fie și vina mea, chiar deseori mă dojenea, descoperind în pragul atelierului mormane de sticle goale...

– Ți-ai pierdut familia, ia seama să nu-ți pierzi și mințile! zicea dânsa. Concentrează-te asupra muncii, nu te consuma în aventuri de doi bani.

Camelia era sobră, ambițioasă, iute la mânie. Regreta că părinții, care au muncit din greu și mi-au procurat atelierul, nu mai sunt în viață ca să mă dea la brazdă și-mi amintea că la talentul pe care mi l-a dat Dumnezeu, se mai cuvine și *nițică* disciplină. Cerea de la mine să devin pictor cunoscut, cu pondere, să organizez expoziții publice! Avea o familie sănătoasă, un soț fidel, dar găsea timp să mă surprindă în flagrantul desfrâului! A încercat să-l mustre și pe Criscentian că are o influiență negativă asupra mea și, de la o vreme am poftit-o să mă lase în pace. Aveam perioade când mă domoleam. Am obținut carnetul de membru al Uniunii artiștilor plastici...

Într-o după amiază din preajma sărbătorilor de Paști, cu prilejul revenirii lui Criscentian, dintr-un turneu în Vietnam, plin de impresii asiatice, am dat o petrecere în atelier. El se înființă cu două dudui necunoscute: una pentru el, alta pentru mine. Fata ce purta un nume antic – Cecilia m-a acaparat din primele clipe. Purta rochie lungă, cu o adevărată câmpie de flori albe, albastre, galbene pe ea, subțirică în talie, cu părul negru, resfirat pe umeri sta în fața mea timidă și smerită ca o icoană. Avea ochelari mari, negri, pe obrazul nemachiat abia se observau câteva alunițe, în lobii urechilor jucau ademenitor cercei cu pietricele colorate. Din primele clipe, se ghemui nestingherită lângă mine, urmărind pasionată culorile îngroșate, spălăcite, ce reprezentau amurgul serii după ploaie al ultimei pânze realizate. În timp ce amicul se învârtea în jurul doamnei sale, am simțit alături răsuflarea ei și m-am trezit în captivitatea unui miracol: mi se păru tinerică de tot, mi-am imaginat-o dintr-odată o gazelă fermecătoare, grațioasă, dar care curând avea să fie devorată de un... crocodil! Mă cuprinse mila, conștient că după 10 ani de căsnicie jurasem să nu mă mai căsătoresc. Adică avea să devină

doar o pasiune sexuală. N-ar fi fost ceva ieșit din comun dacă *zgâtia,* pasionată de culori și muzică, rămasă peste noapte în așternutul meu, nu ș-ar fi apucat a doua zi să facă o ordine și o curățenie exemplară în atelierul meu aflat într-o dezordine totală. Mi-au plăcut dintotdeauna femeile gospodine și deștepte și aceste calități rare le descoperii la Cecilia, spre deosebire de majoritatea cocotelor care veneau, se distrau și lăsau *târlă* peste tot. Datorită ei, de la o vreme în atelier se instalase o splendoare de verdeață și floare a lunii aprilie. Stând în fotoliu, sorbind cafeaua, urmăream mahmur și nedumerit ochii ei inteligenți, mâinile fine și degetele lungi ca de pianistă, ascultam vorba ei visătoare ce-mi demonstra că este pasionată de tot ce aveam expus pe pereți. Simțeam că mă cuprinde o văpaie și o plăcere, sentiment pe care nu-l încercasem niciodată. În ciuda faptului că eram după o noapte de beție și vlăguire mă rugă să-i cânt la vioară... La plecare îmi zâmbi dulce, satisfăcută de vremea petrecută împreună și își ceru permisiunea să mă mai viziteze. I-am spus că poate să treacă pe la mine oricând va dori. După trei zile, Cecilia reveni. Purta altă rochie la fel de lungă ca cea de data trecută, dar de o culoare verzuie-roz, părul negru și-l adunase într-o coafură originală. Era veselă și în dorința ei de a analiza tablourile expuse pe pereții înalți sesizasem o naivitate infantilă. Mă străduiam să-mi ascund zâmbetul, când ea s-a așezat în fotoliul din fața mea și, continua în maniera unei tonalități oficiale:

– Lucrările Dumneavoastră sunt calde, sincere și au darul să spulbere tristețea!

– Chiar așa? am întrebat.

– De ce nu le propuneți sălilor de expoziții, să le aprecieze publicul larg!?

Pictez de vreo patru decenii, dar nu credeam că opera mea poate avea priză la spectatorul larg. Totuși vorbele acelui chip divin m-au mișcat. Mă aflam într-o criză de inspirație, eram cuprins o perioadă îndelungată de lene intelectuală, despre care verișoara Camelia îmi amintea cu fiece ocazie, dar simțeam că nu mă pot mobiliza. Vorbele Ceciliei parcă îmi dădeau un imbold să realizez ceva! Pornirile ei copilărești, naive de a percepe creația, și frumusețea unui corp suav, răspândeau prospețimea unei povești adevărate. Domnișoara găsea în persoana mea un refugiu și mă îndemna să lucrez. Comentând ceea ce percepea, părea să-mi șteargă necazul trăit cu Doroteea, fosta soție de la care n-am avut măcar un urmaș, în schimb am simțit cumplit amărăciunea geloziei, alunecând o vreme în depresie, timp despre care nu-mi plăcea să-mi amintesc. În următoarele zile vizitele ei se îndesiră. Prezența Ceciliei părea să-mi cicatrizeze durerea trecutului și să mă stimuleze, astfel încât să-mi schimb părerea că adevărata dragoste a femeii începe... în fundul buzunarului. Meditând și analizând cele întâmplate în viața mea cele meditații împleteau biografia mea în gama fibrelor colorate și

domnișoara adesea mă surprindea cu șoaptele-i sincere*: „Mă simt bine aici în momentul când am nevoie de-un refugiu sufletesc…”* Revenind la acele clipe de vis simt fiorul ce emana ca o rază de lumină menită să-mi încălzească ființa. A fost o vară superbă, cu dimineți și amurguri domoale când pe cer triumfa o lună plină. Cu Cecilia petreceam timpul discutând despre artă, ea pregătind bucate gustoase și având grijă ca în atelier să fie curățenie și ordine. Văd și acum ca aievea ochelarii mari, după care se profila chipul ei smolit, cu alura unei profesoare de matematică, selectând expresiile și manierele. Mereu zâmbăreață, cultivată, îmi povestea lucruri depistate din enciclopedii. O apreciam și doream să trăiesc în propria mea stihie, înr-o perpetuă poveste de dragoste, fără a avea obligații mari față de ea. După vreo trei luni de relații, prezența ei frecventă a observat-o verișoara Camelia care, în pofida multiplelor noastre divergențe, după serviciu trecea pe la mine împreună cu soțul ei. Dânsa îi aprecie manierele, spiritul gospodăresc. Pe lângă ordinea din atelier, toate cămășile și hainele mele săteau frumos rânduite în garderobă.

– Vai! constată verișoara după ce domnișoara plecă la școală. Dacă n-ar fi atât de tinerică, ți-ar fi bună de soție.

– N-are unde se grăbi, îmi sări în apărare Cristentian care tocmai picase în musafirie.

– E fină, are apucături sănătoase, insistă Camelia. Căsătorește-te! Nu umbla brambura! O să ai un sprijin trainic.

– Nici așa nu mi-i rău, i-am răspuns și i-am amintit verișoarei: După divorț am jurat că nu mă voi căsători nciodată. N-am darul de a fi familist...

Era o afirmație care mă plasa într-o arie ambițioasă, îndărătnică. De mai multe ori le-am mărturisit cunoscuților, inclusiv verișoarei că, după căsnicie ce a eșuat am nevoie de răgaz. Sunt lipsit de talentul de a crea o familie sănătoasă. Analizând istoria omenirii am descoperit o sumedenie de exemple când cei mai de seamă bărbați din antichitate până la epoca modernă n-au fost capabili să conviețuiască cu o singură femeie, citându-i pe Ramzes, Alexandru Macedon, Napoleon, care au condus imperii, au câștigeat bătălii epocale, pe Anton Cehov, Mihai Eminescu, Fiodor Dostoievski, care au scris opere geniale. Chiar dacă femeia a trecut prin sufletele lor ca un model de inspirație!

Verișoara se apropiase de noua mea *pasiune*. Au făcut schimb de numere de telefoane și se vedeau cu orice ocazie în atelierul meu, la bucătărie pregăteau împreună, se șușoteau și se amuzau. Camelia căuta să mă prindă singur și insista:

– Chiar de-i tinerică, ți se potrivește! Holbează ochii! Nu vezi că fata se topește după tine?!

– Lasă-mă,te rog cu topitul! Doresc independență deplină!

– Ești un fraier! Dacă ai s-o pierzi, vei regreta toată viața.

Avertizările verișoarei nu m-au afectat, crezând că s-au înțeles să organizeze un complot împotriva mea pentru a mă grăbi. Cecilia uneori îmi povestea, ca printre altele, că este curtată de un coleg de școală, parcă încercând să mă pună în fața dilemei: rupem relația sau mă determin ce fac cu ea. După fiecare discuție de felul acesta, văzând că nu am intenții serioase, devenea tăcută.

Era pe la sfârșitul verii. Într-o seară de iulie Cecilia veni în ospeție. Eram singur. Am observat imediat că este indispusă. Se așeză în fotoliu, țintind cu privirea desenul pe care îl finalizam. Era îmbrăcată în alb, încinsă cu un brâu negru. A vrut să înceapă o discuție, dar aștaptă răbdătoare să mă concentrez asupra pânzei de pe șevalet. Când am sfârșit lucrul și m-am adus în ordine, se ridică solemn în fața mea, părându-mi că e pusă pe ceartă. M-a luat de mână ca pe un copil, îndemnându-mă s-o însoțesc în scuarul din apropierea atelierului. I-am dat ascultare, urmând-o. Era o seară călduroasă cu o ușoară adiere de vânt. Ajunși lângă o banchetă goală dânsa iar mă fură cu ochii mari ca doi luceferi de după rama aurită, dar nu-mi permise s-o îmbrățișez.

– Mi se duce pământul de sub picioare, mă surprinse vocea ei. Ne-am prea jucat de-a dragostea! În următoarea clipă se întrebă parcă pe sine: „*Cum de n-am fost precaută, Doamne?!*”.

– S-a întâmplat ceva grav?

– Vin de la Camelia. Sunt gravidă de zece săptămâni...

– Nu se poate, am reproșat prompt. Medicii în timpul primei mele căsnicii au constatat că sunt steril.

– Uite că nu ești, înfruntă ea ușoara mea indiferență.

– Ce-ai vrea să auzi acum de la mine?

– Nimic. Vreau să știi, răspunse ea cuminte, țintindu-mă cu privirile. Bărbatul despre care ți-am vorbit mă vrea de soție și acceptă situația...

– Păi, n-ai decât, am aprobat prostește.

Convingerea mea tâmpită că am fost cândva un crocodil mă făcea nepăsător la neliniștea fetei. În acea oră de seară, lângă răzorul cu miros de țigăncușe, mă grăbeam. Abia de-am auzit rugămințile ei:

– Mai stai un pic cu mine... Aș vrea să te rog, dacă ai posibilitate, să-mi faci rost de un bloc de țigări „Marlboro”. Vreau să mă ocup cu bișnița. Am nevoie de bani...

– Nu fumez și nu mă interesează afacerile, i-am amintit, fără a lua în seamă lacrimile de pe obrăjorii ei.

Privirile Ceciliei se înnegurară, dându-mi de înțeles că cele auzite de la mine, mă fac un trădător, o haimana. S-a îndepărtat fără a rosti un cuvânt. Rămas lângă bancheta goală, mă simțeam absent. Apoi m-a revoltat intenția ei de a mă provoca. Doar nu reușisem să am copii cu soția! Și uite că puștoaica... Un vântuleț de seară se zbenguia în pletele mele dorind să mă îmbune, iar eu nicidecum nu vroiam să conștientizez că adineaori procedasem ca un crocodil dominat de instincte bestiale. Tinerețea clocotea în venele mele. M-am calmat repede, revenind la slăbiciunile momentului, în atelier. Veni Criscentian însoțit de două cuconițe, una dintre care îmi căzu pe plac...

La acea perioadă a vieții trăiam cu convingerea că familia este o piedică în calea artei și creează serioase impedimente! Este adevărat că uneori, amintindumi de Cecilia, simțeam o urmă de regret că nu i-am cerut adresa sau numărul de telefon. N-am dorit s-o caut, să mă interesez ce are de gând să facă, fiind sigur că se va descurca. Nu am luat în serios vestea că pot deveni tatăl unui copil. M-am deconectat asemeni unui scurt circuit și mi-am continuat vagabondajul: unele veneau, altele plecau cu impresii plăcute despre pânzele și muzica mea melodioasă.

Camelia, aflând despre ruptura mea cu Cecilia, mi-a purtat o vreme pică, după care a încetat să-mi mai dea sfaturi de viață, declarându-mă om neserios. Odată am îndrăznit s-o întreb despre Cecilia. Ea îmi spuse că fata s-a măritat și-mi porunci s-o uit. Nu-mi oferi nici un alt amănunt.

Ca să-i demonstrez verișoarei că nu sunt un terchea-berchea, m-am dedicat lecturilor. Vroiam s-o familiarizez cu problemele de viață găsite în operele lui Tolstoi, Gogol, Bunin, dădeam citire aforismelor, maximelor lor. Apoi prin intermediul acestei limbi bogate pe care o posed, chiar dacă a adus grave prejudicii limbii române, îngrădindu-i calea de-a lungul anilor, încât azi chiar și intelectualii moldoveni nu reușesc să se exprime corect, am descoperit prin alte cărți traduse marea literatură nord-americană a secolului XX. Deveneam tot mai sigur că menirea artistului nu e să tânjsească sau să bocească la primul eșec, inclusiv la cel din viața personală. Un pictor e obligat să lupte ca un ostaș când deasupra lui zboară obuzele. O uitasem pe Cecilia care poate că m-a iubit, dar eu demult nu mai credeam în iubire. Ea apare cu adevărat o singură dată. Poate, accidental o mai poți întâlni a doua sau a treia oară, numai că până la urmă nu te alegi decât cu deziluzii. Oamenii realiști, pragmatici se gândesc la bunăstarea lor. Mă concentram asupra culorilor conștientizând că anii trec, bolile se adună și n-o să mă ajute nici un fel de dragoste. Pânzele îmi aduceau suportul material. Din când în când câte un cetățean dorea să-și amenajeze locuința după bunul plac.

Aveau priză la cumpărători peisajele și nudurile mele. În ciuda anilor în atelierul meu continuau să vină fete pe care le ascultam și le convingeam că au corp frumos. Bietele ființe, pozau ore întregi goale pușcă de le dârdâiau maxilarele de frig, după care le serveam cu un ceai fierbinte și le invitam să se încălzească în așternut. Era prematur să spun că vine bătrânețea, deși tot mai mult aveam senzația că îmi bate la ușă. Involuntar mi se năluceа că își arătă chipul hâd, cu răsuflarea obosită, cu dinți de metal mirosind a sulf. Afirmația că am fost un crocodil justifica și tendința mea spre o independență materială. Nu-mi era tocmai pe plac, dar uneori plecam și la Teatrul de operă ca să mă pătrund de farmecul liric al scenei, prefăcându-mă că nu observ la finele spectacolului cum sala rămânea goală. Acasă stăteam până târziu în fața șevaletului. Câțiva ani am pictat chipul lui Iisus așa cum mi-l imaginam din cele citite în Noul Testament. În cuvântul Mântuitorului descopeream înțelepciunea necesară bătrâneții, realizam cum oamenii în decursul mileniilor s-au sacrificat întru apărarea credinței, adevărului. *Cartea cărților* îmi sugera noi gânduri, ce apar de-a lungul vieții omului, acestei gâze raționale, înzestrate cu morală ortodoxă. Chiar dacă nu frecventam des biserica, nu țineam posturile, îl purtam pe Atotputernic în suflet. Cărțile de istorie prezentau unele evenimente încețoșate, ca adevăr declarat la nivel oficial. Încercam să mă clarific șiind că alte adevăruri sunt ținute sub șapte lacăte și nouă peceți. Uneori mă surprindea neliniștea, amintindu-mi că odată am avut o admiratoare care a plecat de lângă mine, și probabil a dus cu ea o părticică din sufletul meu.

Se perindau primăveri, veri, toamne, ierni, rânduindu-se în depănarea eternă a timpului. Când mă priveam în oglindă, descopeream pe chipul meu câte un rid, iar părul mi se înspica de la tâmple până la ceafă. Împreună cu amicul *Criscentian* sărăbătoream ziua de naștere, fiind născuți într-o lună, doar cu o diferență de 10 ani. El era mai mare... Veni ca de obicei purtând costum de culoare cărămizie, cămașă albă, eșarfă asortată și am sărbătorit cu fete tinerele semicentenarul meu până în zori. Am interpretat toate melodiile știute, apoi cele din repertoriul clasicilor. Amicul meu cânta la contrabas de parcă ar fi concertat în fața spectatorilor din țările pe unde era invitat. Apoi am mers și eu la jubileul lui. Aniversarea de 60 de ani și-a celebrat-o cu fast la Filarmonică. Fiind artist emerit, într-o atmosferă de gală. A fost onorat de somități muzicale. Mi-am dat seama că are pondere în viața culturală a țării spre deosebire de mine, care rămăsesem cunoscut doar într-un cerc restrâns de prieteni și femei. La banchetul de după partea festivă asista și verișoara mea împreună cu soțul.

– Începi să încărunțești, băiete, dar opera ta nu este cunoscută la nivelul va-

loric pe care îl meriți. Nu știi și nu încerci s-o expui vizitatorilor, îmi reproșă Camelia.

– O voi face, i-am spus la finele serii.

Petrecerea m-a binedispus. Camelia, după ani de supărare din cauza modului meu libertin de viață, m-a invitat la ziua de naștere. Câteva zile am lucrat la un peisaj ce oglindea panorama satului nostru natal, cu acoperișurile caselor albe din văgăuna Ineascăi și în seara friguroasă a mijlocului de februarie m-am dus să o felicit. Nu fusesem la ea de mai mulți ani. Afară ningea și spulbera. Am urcat la etajul șase cu un buchet de flori în mână și cu tabloul subsuoară. Am apăsat pe sonerie. Îmi deschise Camelia îmbrăcată într-o rochie sobră. M-a invitat cu un gest larg să trec în salonul unde era masa cu oaspeți. I-am înmânat florile, tabloul și când îmi scoteam paltonul ca să mă alătur musafirilor, în antreul apartamentului năvăli o droaie de copii veseli, iar o fetiță smolită ca o țigăncușă, într-o rochiță albă ca neaua se desprinse dintre ceilalți și îmi sări în brațe. Mânuțele ei mă cuprinseră pe după gât și eu, surprins, am strâns-o la piept. Ceilalți copii o aplaudau. Urmară strigăte de admirație la care se alăturară și câțiva maturi. Vedeam copila pentru prima oară. Era în atenția tuturor și tare mândră că stă în brațele mele. Evenimentul n-avea să însemne decât o comportare obișnuită a unei micuțe zvăpăiate dacă, privind peste umerii ei mici, nu dădeam cu ochii de mama ei, o femeie înaltă, cu părul negru, frumos aranjat, care mă fulgeră cu privirea peste rama aurită a ochelarilor. Mânile ei o luară din brațele mele pe fetița năstrușnică și eu, eliberat, am fost chemat de Camelia să iau loc la masă. Ceva se petrecea cu mine. Totul plutea în mintea mea, vorbele vesele ale celor adunați la ceremonie deveneau confuze. Revenindu-mi puțin, am închinat un pocal de șampanie în cinstea Corneliei și am început s-o caut cu privirile pe acea copiliță năzbâtioasă, dar mai ales pe mama ei care mi se păruse cunoscută. Am mai închinat o cinzeacă, am rostit un toast și, când rumoarea se mai potoli, am înțeles că cea care mă interesa lipsea. Camelia, pricepând zbuciumul meu, găsi momentul potrivit să-mi șoptească:

– Ți-a sărit în brațe! Sângele apă nu se face...

– Unde e? am întrebat eu agitat.

– A plecat de cum te-ai așezat la masă.

Veselia lua amploare, iar eu nu mă puteam liniști. Din clipă în clipă conștientizam că s-a petrecut ceva senzațional, deosebit. În creierul meu roiau întrebări fără răspuns. Toate gândurile alergau undeva în întunericul scărilor și străzilor acoperite de ninsori, pe unde îmi imaginam că își lăsa urmele femeia și zgâtia care mi-a sărit în brațe!

Am întrebat-o pe Camelia:

– Cine e femeia cu fetița?

– O prietenă.

– De ce a plecat atât de repede?

– Se grăbea.

Cum am mai spus, în viața de odinioară am fost un crocodiul și, firește, am insistat să clarific niște lucruri ce puteau să intrige pe oricine. Peste câteva zile am invitat-o pe Camelia la o cafea.

– Nu-mi pot afla liniștea, i-am spus direct. Dă-mi numărul de telefon al doamnei.

– Iarăși ai halucinații!, mă luă la rost Camelia. Cum vezi o fustă nouă, începi a aiuri. Lasă femeia în pace. E cumătra mea! Are soț, familie. Calmează-te!

Refuzul verișoarei suna categoric, dar nu m-am liniștit. Am insistat, însă am fost acuzat de imoralitate. Și atunci am lăsat-o baltă.

În lunile și anii ce urmară, am încercat de mai multe ori să reiau discuția despre acea femeie și copilița ei, însă fără nici un rezultat. Cutreieram orașul, în speranța că poate cumva o să o văd printre pietoni chipul cumătrei și al finuței Cameliei, eram prezent la toate ceremoniile la care mă invita verișoara, dar căutările mele se sfârșeau cu nimic. Îmi simțeam sufletul rănit, lipsit de noroc, apoi m-am lăsat în voia soartei. Îmi găseam refugiu în lumea culorilor din atelier. Nu mă interesa trecutul, conta doar prezentul. Cream chiar dacă știam că sunt lipsit de talent. Pictor de importanță locală! Continuam să citesc opera lui Mopassan, Balzac, Malraux, găsind unele răspunsuri la zbuciumul meu. Încercam să pătrund psihologia omului simplu, să descoper trufia, generozitatea, metamorfozele, voioșia, bunătatea. Chiar dacă nu obținusem un nume răsunător ca Edgar Degas sau Arkhip Kuindzhi, rămâneam la convingerea că arta universală, în decursul dezvoltării ei, în marea majoritate a fost, este și va fi făurită și de persoane anonime ca mine. Ele zidesc soclul pe care la o anumită etapă se ridică un Leonardo da Vinci, Rembrandt, Brâncuși. Aveam îndrăzneala să cred că l-am supraviețuit pe Modigliani, ca volum am muncit deopotrivă cu el, atât că tablourile mele pot fi luate între ghilimele. Totuși culorile sunt capabile să aline privirile omului simplu. Slăbiciunea mea față de femeile tinere și frumoase nu putea fi camuflată. Uneori încercam să le evit, ca în cele din urmă să-mi păsească pragul vreo domnișoară mai drăguță. A câta oară mă convingeam că în viața cealaltă am fost o reptilă fioroasă, care rănește nemilos victima. În această privință nu mă ajuta nici timpul, chiar dacă observam cum devin din ce în ce mai singuratec. Însuși *Criscentian* mă vizita tot mai rar, Camelia avea grijile sale

și eu făceam preponderent prietenie cu femeile dornice de aventuri amoroase. Apăru internetul, pestetot lumea comunica la telefonul mobil, nu simțea nevoia de comunicare pe viu, așa că tot mai puțini admiratori manifestau dorința de a-mi vizita atelierul. Eram bucuros când apărea vreun simpatizant de culori și muzică, cu care discutam despre creație. Citisem că Ivan Aivazovski își picta tablourile, fără a se stingheri, în prezența oricărui trecător care putea să discute cu artistul de ce în tablourile sale redă stihia maritimă, de ce s-a inspirat anume de această parte a naturii. Oamenii mari au avut totdeauna nevoie de comunicare, vroiam să-i seamăn lui Aivazovski în modalitatea mea de a crea în fața șevaletului. Avusesem de-a lungul anilor situații de criză, de stagnare spirituală, dar la cei peste 50 de ani lipsa de inspirație devenea din ce în ce mai chinuitoare și înclinam să cred că cele mai bune tablouri demult le-am realizat și dacă aș fi în stare să creez ceva nou, aș putea-o face doar nimerind în brațele unei noi pasiuni.Această stare dură câțiva ani la rând. Mi se părea că am fost uitat de toți și că am parte de destinul omului de artă care este gata să comunice cu extratereștrii. Camelia nu venea, Criscentian îmbătrânea văzând cu ochii. Luni întregi le petrecea în turnee, iar revenit acasă spunea că e obosit, are nevoie de odihnă. Într-o zi mi-a declarat că femeile nu-l mai interesează. Îi plăcea doar să comunice cu mine, să vină îmbrăcat ca un lord englez, cu obișnuitul său papion, își mai punea jobenul pe capul lui cărunt și mânuia deopotrivă cu mine arcușul când aveam vreun vizitator. Amicul era plin de impresii, în ultima vreme conviețuia cu o femeie și mă sfătuia și pe mine să mă însor. La asta mă gândeam și eu, dar nu-mi surâdea norocul. Pierdusem orice speranță de a o întâlni pe Olga Cnipper, Mery Hemingway, Gala Dali ori Sofia Andreevna Tolstaia.

Veni însă o zi de primăvară înfloritoare, când pe neprins de veste în atelier apăru Vanesa, o blondă zveltă, cu ochi scânteietori și joviali.

– Sunt o pictoriță în devenire, se recomandă ea. Vreau să experimentez, să înțeleg adevărata artă.

La acea primă întâlnire mi-a spus că este căsătorită, că are un băiețel și m-a cucerit prin mișcările ei lejere și o evidentă naivitate copilărească. Îmi tot explica că e doctorandă la Academie, că își scrie teza pe baza creației mele! Vorbea cu pasiune, îmi analiza lucrările în cunoștință de cauză. Purta vestimentație într-o singură tonalitate, *calțavetele* vărgate care parcă îi evidențiau feminitatea, smerenia. *Negelul* abia observat de pe bărbia pielii fine, o făcea mai gingașă. Am simțit în felul ei de a fi ceva magnetizant, tentat să o îmbrățișez din prima clipă, mulțumindu-i că a decis să vină tocmai în momentul când sufletul meu era complet răvășit. După câteva ore de discuții savante, a acceptat să luăm masa împre-

ună. Am servit o șampanie, apoi încă una și... pe la chindii stăteam deja culcați în pat. Aveam convingerea că Vanesa mi-a fost trimisă de însuși Dumnezeu.

Curând veni în ospeție Criscentian, și văzând-o, a mânuit arcușul contrabasului o seară întreagă, demonstrându-și măiestria. Mă îndemnă și pe mine să iau arcușul, vioara, iar el o invită în mijlocul salonului și-mi demonstrară arta dansului autentic.

– Maestre! exclamă el când rămâsesem în doi. Nu ai avut nici tu și nu am avut nici eu o ființă mai drăgălașă, dar păzea! E un deavol! Cum s-a culcat repede cu tine, așa poate s-o facă și cu alții...

Amicul totdeauna a avut un caracter invidios. Vanesa mă vizita cu regularitate, de parcă n-ar fi avut familie, copil. Fără jenă fu de acord s-o pictez goală și am realizat o compoziție originală în poienița din pădurea Ciocanei. Am fost uimit, surprins când a făcut-o prima oară, apoi m-am obișnuit. Îi plăcea să-și dezbrace pantalonașii scurți, cămașa străvezie, își punea ochelarii de soare și, fără a se sfii de vreun gură-cască, se lăsa pictată în felurite poze, sub aureola razelor solare ce străbăteau printre teii mirositori. Ea vorbea frumos, corect și deseori accentua că se simte bine în compania mea. Mă inspira, era grațioasă, se armoniza cu florile ce-și scuturau petalele peste părul ei bogat. Recunoștea că preferă tovărășia mea, vorbele mele, sfaturile ce i le dau, că în viața ei a parvenit o schimbare sufletească de care ducea lipsă.

– Soțul demult și-a pierdut orice interes față de mine. Nu m-am gândit niciodată să-l înșel, dar cu tine mă simt în altă lume...

Apăru în casa mea ca un dar ceresc, părea că ne descopeream unul pe celălalt. Conștientizam că acest gen de relație nu poate avea viitor, dar comportamentul, farmecul ei mă făceau să trăiesc o nebunie de sentimente reciproce. Nu ne deranja diferența de vârstă, nu mă mai copleșea tristețea, ne doream întruna unul pe altul. Odată în toiul nopții îmi telefonă:

– Soțul nu-i acasă. E plecat în deplasare, vino la mine...

Cu frica în sân, am plecat cu taxiul într-un raion modern al orașului. Era trecut de miezul nopții. Copilul dormea în odaia alăturată, iar noi ne încleștarăm în mrejele patimilor nelimitate. Mi se părea că în acel vis Vanesa era obsedată de atenția euforică a plăcerilor senzuale care nu aveau s-o părăsească vreodată. Era o dragoste, un miracol și îmi puneam întrebarea: De ce oamenii nu se străduie să mențină o iubire pentru totdeauna atunci când ea își face cuib în sufletele lor? Mă îndrăgostisem lulea și eram convins că Vanesa mă iubește. Întâlnirile noastre aveau loc în atelier, pe malul Nistrului, în deplasările pe care le făceam mai mult ca să fim în mijlocul naturii, cutreierând câmpiile înverzite. Și eu, care avusesem

puzderie de femei, am descoperit că și la 55 de ani poți să te îndrăgostești ca în tinerețe. Nici ea nu dădea semne de desconfort, ca și cum am fi fost de aceeași vârstă și aceeași mentalitate.

Trecu o primăvară, o vară, o toamnă, o iarnă, iar în primăvara următoare am simțit în comportamentul ei o adiere de răceală. Îmi reproșa că nu depun suficiente eforturi ca să-mi popularizez tablourile, să organizez expoziții, să obțin titluri, premii, decorații.

– Fără publicitate n-o să ieși niciodată din anonimat. Fii mai activ și mai băgăreț. Ai avea altă situație în societate, atât materială cât și morală.

Ea îmi telefona din ce în ce mai rar. Îi duceam dorul, sufletul meu tânjea după ea, devenisem sensibil, mă atașasem de ea. Simțeam că Vanesa în curând mă va părăsi. I-am destăinuit necazul lui Criscentian.

– Era de așteptat, nu se miră dânsul. Doamna e inteligentă, îi place să se dezbrace la prima chemare. În comportamentul ei se subînțelege un cinism intelectual caracteristic genului de ***femei-curvulițe***! E o adevărată fantomă, cocotă și țoapă Vanesa ta! Se complace atunci când face ca bărbații să o vrea, iar dânsa flirtează, fără a-și da seama că nu valorează nimic. Cine este ea și ce realizări are dânsa de ar trebui să suferi?! Și după o pauză îmi dădu un sfat: ia lucrurile așa cum sunt. Mulțumește-te că ți-a dăruit clipe frumoase ce le poate oferi doar un corp de femeie tânără. De mai mult nu este capabilă.

În una din următoarele zile Vanesa veni pe neașteptate la mine în costum național: catrință și ie. Nu părea în apele sale.

– Majoritatea bărbaților sunt niște neghiobi, zise pe un ton răstit. Urmăresc un singur scop: să se cațăre pe tine.

Ochii ei albaștri mă priveau cu luare-aminte, șuvițele de păr se zbârliseră. Aștepta un răspuns sincer de la mine, iar mie parcă mi se turnase o căldare cu lături în cap. Ce i s-a întâmplat cu femeia pe care până mai ieri o idolatrizam, o consideram un simbol al feminității, al purității, al delicateței sufletești? I-am răspuns:

– Aș vrea și eu să știu de ce sunt așa *majoritatea bărbaților*...

– Am făcut cunoștință cu niște masculi prin rețelele de socializare ale internetului, mă întrerupse ea. Am acceptat să mă întâlnesc cu câțiva dintre ei și ce crezi? Toți ca unul mi s-au plâns că nevestele nu-i satisfac și, mi-au propus să ne cuplăm! Nu carecumva toți bărbații sunt făcuți de o mamă?! Ca să vezi, îi preocupă doar corpul meu!

Voiam ca Vanesa, cu tot farmecul ei, să plece cât mai repede, să-mi aerisesc atelierul. Totuși am întrebat:

– Am înțeles că ne despărțim?

– Da, nu sunt cea de ieri. Trăiesc cu senzația că din cauza ta am comis o crimă față de soțul meu.

Regretam că această femeie cultă, dintr-un giuvaier, se preface într-o ordinară lele. Mi se crea imprsia că prezența mea lângă ea o face să vomite. Nici urmă de acele relații intime alături de un bărbat pe care până mai ieri îl agrea. O priveam pe furiș și n-o recunoșteam. Mi-am dat seama că nu era de vină diferența noastră de vârstă, ci posibilitățile mele materiale. Mi s-a făcut silă. Bine a zis Napoleon că ***de la sublim la ridicol nu-i decât un pas.***

La ultima noastră întâlnire a mai bombănit nitam nisam: „O să mă străduiesc toată viața să te izgonesc din suflet!", „Să distrugi toate desenele realizate cu chipul meu"…, dar parcă n-o auzeam. Nici n-am obeservat când a plecat. După aceea am încercat să iau legătura cu ea, dar mi-a scris în ultimul mesaj la poșta electronica*: „O să mă dedic soțului și familiei. Nu mai vreau nimic! Am impresia că am fost sedusă. Merg la bisericile din Moldova și România, și aprind lumânări ca Dumnezeu să mă ierte de cele păcătuite cu tine."* Scrisoarea m-a făcut să sufăr. O iubeam foarte mult pe Vanesa. O mai iubesc și-acum, dar într-o zi un cunoscut mi-a comunicat că a văzut-o ieșind dintr-un magazin elitar cu sacoșe pline de cumpărături, zâmbitoare, apropiindu-se de o limuzină luxoasă, unde o aștepta un domn în etate ce vorbea engleza, cu un aparat de fotografiat în gât, care mereu o fotografia când ea lua poziții... Noutatea m-a ofensat, umilit, dar conștient că de mine deja nu mai depinde nimic. Și parcă voind să confirme aceste meditații, Vanesa aluneca spre mine, nudă dintr-un tablou realizat cândva, amintindu-mi clipele romantice, când a fost sinceră ca o femeie care își înșeală bărbatul. Era femeia care mă părăsea. Ea pe mine și nu eu pe ea. Seara am adunat schițele, tablourile cu chipul ei și le-am dăruit flăcărilor, ca să rămână doar scrumul.

În acele zile mi-am amintit de Cecilia, înțelegând și mai clar cât de dureros este abandonul. Involuntar, i-am telefonat verișoarei căreia după câteva vorbe banale: ce faci, cum o mai duci, i-am spus că Vanesa m-a părăsit, ca mai apoi să întreb ceea ce mă interesa:

– Încetează! se răsti ea la mine. Caută-ți de treabă, fustangiule! Acolo e cetate, iar cumătra n-o să-ți permită niciodată să-i distrugi zidurile...

După despărțirea de Vanesa îmi pierise orice poftă să mai leg vreo relație amoroasă, chiar dacă în altă viață fusesem crocodil. Mă simțeam copleșit de tristețe. Criscentian parcă suferea împreună cu mine, doar că în ultima vreme își găsise o femeie de baia lui și concubina armonios. Mi-a dat atunci un sfat:

– Străduie-te să fii mai precaut față de vitorul tău. Mergi la întruniri, serate și caută o femeie mai aproape de vârsta ta. Nu uita că la ușă bate clopoțelul bătrâneții.

Am urmat sfaturile amicului văzându-l mulțumit de concubinajul ce-l astâmpărase. După mai mult timp, la o zi de naștere a unui coleg de breaslă, am întâlnit-o pe Sabina, o doamnă trecută de 40 de ani. Corpul ei mlădios *a la Maia Mihailovna Plisețkaia* m-a frapat. A acceptat să o conduc până în suburbia unde avea casă la sol. Isteață, mi-a mărturisit că este divorțată, că are doi copii maturi, că e colaboratoare la o redacție de lux, că se află mereu în deplasare de serviciu la București. Mi s-au părut stranii jonglările mâinilor ei, de parcă mereu se răcorea cu un evantai făcut din euro și dolari, căci vorbea întruna despre câștigurile ei. A presupus că îmi comercializez tablourile cu bani bunicei. N-am răspuns nimic ascultând-o mai departe, aflând de la ea că la moment este liberă. La acea primă întâlnire i-am propus mai în glumă mai în serios, să ajungem la o înțelegere, ca peste un an să apărem în fața altarului. Am recunoscut că nu mi-am pus pirostriile în cap niciodată și, după legea creștină, trăiesc în... preacurvie! Sinceritatea mea o amuză, iar când se potoli, îmi mărturisi că și dânsa și-ar dori același lucru.

Prietenia cu Sabina era altfel decât cea cu Vanesa. O conduceam și o întâmpinam la gară când pleca sau revenea din România. Petreceam serile mai mult în casa ei vorbind de câte în lună și în stele. Poseda un limbaj cizelat de București. Zicea că mă place. Ne stătea bine ca pereche. Sabina avea darul să cucerească la prima vedere. Volubilă, vorbea captivant despre evenimentele ce se petreceau la Chișinău și București. Mă mobiliza, îmi dădea speranțe, amintindu-mi de o parabolă a lui Socrate care, la rugămintea unui june să-i dea un sfat dacă face sau nu face să se însoare, i-ar fi răspuns: „Căsătorește-te, fiule! Dacă se întâmplă să dai peste o soață bună, o să fii fericit, dacă o să dai peste o neisprăvită, o să devii filosof!" Cu Sabina mă pregăteam de o eventuală familie. Într-o zi am acceptat s-o însoțesc la București. Ne-am cazat la o gazdă. Nu fusesem în capitala României decât în treacăt, spre Bulgaria, când plecam la odihnă. Dimineața Sabina pleca cu treburi de serviciu, iar eu, la îndemnul ei, căutam locuri pitorești ca să le materializez pe pânze. Dacă schimbam vreo vorbă cu cineva se mira cât de ciudat mă exprim românește și cum de eu, *rusoi* de la Chișinău, am ajuns să pictez într-o urbe europeană...Bănuiam că este modul de gândire al gloatei stradale. La îndemnul Sabinei am încercat să organizez o expoziție și am apelat la Uniunea artiștilor plastici. Una din membrii administrației se dovedi a fi o doamnă uscățivă cu fața ușor pistruiată ce purta ochelari. Era născută la Chișinău, deja integrată și căsătorită cu o notorietate, un pictor de-o vârstă cu bunicul ei, care

o avansase pe treptele carierei de eseistă, deși lecturând una din cărțile ei m-am ciocnit cu o adevărată beție de cuvinte! Doamna, cu alura unei intelectuale de marcă, ne sfătui să ne adresăm la direcția cultură a Ministerului. Acolo mă primiră niște tipi bărboși și amabili, servindu-mă cu cafea la ibric. Aflând scopul vizitei mele, mă priviră ca pe un aborigen căzut din copac în centrul civilizației române. Însă, deoarece fusesem recomandat de soția unei somități, mi-au spus că expoziția poate fi organizată cu mijloacele mele proprii. Împreună cu Sabina am hotărât să adunăm banii și să încerc să-mi organizez expoziția. După ce am adunat o sumă, m-am prezentat la direcție.

– Excelent, maestre! a zis unul dintre tipi numărând leii. Vom face o expoziție mișto! Mai întâi cu acești bani vom începe reparația salii. Între timp, dumneata adu pânzele pe care le consideri mai reușite.

Am făcut drumuri prin vămi, insituții de resort pentru a trece pânzele peste frontieră. Eram entuziasmat și bucuros ca un copil, trăind sernzația că foarte curând voi trăi momente de glorie când tablourile mele se vor vinde cu *valută forte*, iar numele meu va flutura pe buzele boemei bucureștene. Mă voi căpătui cu suficienți bițari pentru a face o călătorie în Italia împreună cu Sabina. În acele clipe de frumoase așteptări nu aveam nici o îndoială că în epoca dinozaurilor am fost un crocodil, iar Sabina prin bunătatea, hărnicia și eleganța corpului a fost și ea... o veveriță. Simțeam că în curând visurile mi se vor împlini și voi scăpa de povara materială.

– Când te-am văzut la acea serată a prietenului nostru, recunoscu Sabina, am intuit că la vârsta ta venerabilă, cu înțelepciunea, talentul tău de pictor vei deveni prosper precum sunt toți artiștii consacrați.

Avusesem grijă să invit câteva notorietăți la deschiderea expoziției, dădusem comandă la tipografie de buclete, invitații. În una din zilele lunii aprilie, cu belșug de verdeață și floare, cu un vântuleț sprințar de-a lungul Dâmboviței, m-am dus la compania radio și televiziune să pun la curent reporterii. Potentații de-acolo se uitară la mine cu un ușor dispreț, verificând scopul vizitei mele. Mi-au spus că nu mă pot ajuta cu nimic, deoarece numele meu nu figurează în graficul expozițiilor nici în anul curent nici în cel viitor. Am încercat să mă justific că sunt pictor din Basarabia, că organizez expoziția pe cont propriu. Au urmat apeluri telefonice, concretizări agitate și în cele din urmă directorul televiziunii, în biroul său cu tricolorul desfășurat și harta României Mari pe tot peretele din spate, mă avertiză:

– Numele dumitale nu figurează nicăieri, domnule! Ești pictor ambulant?.. Intuiesc că nu ești un aventurier, ne vei înțelege și nu ne vei deranja.

Am revenit la demnitarii direcției de cultură, însoțit de Sabina, pe fața căre-

ia apăruseră urme de agitate. O doamnă planturoasă, fumând hulpav o țigară, după ce ne ascultă își aranjă broboada înflorată pe umeri și ne comunică fără drept de apel:

– La București se preconizează expoziția pictorilor consacrați! Dumneata ești un anonim, fără titlu, fără merite. Nu avem dreptul să te promovăm.

Sabina se întunecă la față. Din acea grație de felină a Maiei Plisețkaia nu rămâsese nimic. Cheltuisem o groază de bani! Am decis să mergem la demnitari ca să ni se restituie cheltuielile. Conducerea direcției cultură nu știa ca noi să fi încheiat vreun contract de alocare a mijloacelor.

– La pregătirea expoziției au fost antrenați sponsori, donatori de bună credință. N-avem nici o datorie față de dumneata...

Naivitatea și prostia mi-au jucat festa. Îmi era milă și rușine de Sabina. Aventura mă costase scump. Ea mă liniștea, dar simțeam în vocea ei o scamă de alarmă. Stăteam descumpăniți în preajma Gării de Nord, urmărind aglomerația călătorilor, convins că suntem un popor care nu merităm să fim tratați cu respect, chiar dacă dragostea pentru Eminescu, Brâncuși, Ionescu va dăinui mereu în inimile noastre.

– Să apelăm la doamna cunoscută, propuse Sabina.

N-am dormit o noapte așteptând dezlegarea ghemului de nervi, sperând că vom redobândi banii cheltuiți aiurea după care ne vom putea întoarce la Chișinău unde vom duce un trai tihnit, împăcați cu ceea ce avem. A doua zi neam dus la pământeanca noastră. Încruntată, eseista în rochie largă cu imagini de farfurii zburătoare pe ea, ne privi peste rama ochelarilor și pufni:

– Prietenii familiei noastre spun că n-au luat de la voi nimic. Ați donat benevol *sfanții* la reparația sălii. Că nu ați ajuns în lista participanților la expoziție, vă privește. Consiliul ministerului a acordat prioritate unor personalități notorii. *Dura lex sed lex*!.. Pământeanca sorbi cu vârful buzelor cafeaua și puse punct polemicii.

Am luat-o pe jos cu Sabina, trecând pe lângă Sala centrală de expoziții, pe fațada căreia atârna un panou cu anunțul că se așteaptă deschiderea unui vernisaj al pictorilor de vază. N-am avut de la cine cere socoteală. Ineasca noastră se zice că a fost fondată de haiduci, din care cauză locuitorii ei au rămas pentru totdeauna firi războinice. Îmi venea să fac un dezastru și un pârjol printre escrocii bucureșteni care m-au tras pe sfoară. M-a domolit Sabina, zicându-mi că decât să înfundăm închisoarea de la Gherla mai bine să ajungem teferi acasă. Citisem undeva afirmația unui canceros, care-și trăia ultimele zile că *Dumnezeu ne-a lăsat simțurile să recepționăm dragostea, sentimentele celor din jur și nu iluziile false*

aduse de averi. Ne-am întors la Chișinău simțindu-ne ostași ai unei armate după o înfrângere cumplită. La prețuri iluzorii am vândut cele mai scumpe și dragi inimii mele tablouri. Teribil de stânjenit lucram zi și noapte, mă târguiam până la epuizare ca să vând tablourile pentru a mă achita cu Sabina. Mă liniștem doar că mereu mă aflam în casa ei, ea gătea bucate gustoase ca la mama acasă și o consideram un etalon al cumsecădeniei feminine. Avea un comportament ireproșabil în societate, îi plăcea gluma, discuta pe diverse teme, aprecia sau critica pânzele și melodiile compuse de mine, dar toate până la urmă se redueau la tendința de a acumula bani. Eram sigur că în viitor o să le rezolvăm pe toate, convins că între noi există dragoste. Îmi era dor de ea când pleca în oraș sau în deplasare. Trecusem deja prin anumite greutăți și îmi imaginam că relațiile noastre duc spre căsătorie. Lucram grădina care se făcea frumoasă și datorită sârguinței mele. Vecinii mă apreciau și veneau să privească încântați cum prășesc, seamăn ori stau în fața șevaletului. Cerul mi se părea mai înalt, mai albastru, fructele, legumele mai sănătoase. Copiii Sabinei se ataşaseră de mine, se interesau de tehnica picturii și de game de tușe. Intenționam să mut atelierul sub acoperișul acelei case, să construiesc un beci, o saună, dar mai ales un foișor pe care o să-l amenajez ca să pot picta în voie. Nu mă mai interesau alte femei, mă simțeam confortabil în preajma Sabinei. Ea se îmbrăca cu gust. Rochiile, costumele păreau ca turnate pe corpul ei de balerină. Mă gândeam, că după ce voi scăpa de datorii, o să insist ca să renunțe la deplasări. Ea însă îmi declara că are nevoie de bani și încerca să mă mobilizeze la muncă. Pictam un portret de-al ei pe un fundal înflorit, în costumul doamnelor Romei antice. O data, revenită din deplasare, glumi pe seama mea:

– Mă privesc deseori în oglindă și am impresia că sunt o fiică alături de tine.

– Așa e, tu n-o să îmbătrânești niciodată! am glumit și eu. N-o să-ți permit!

– Barbați potentați de la București mă complimentează, se lăudă ea. Unul mi-a dăruit un parfum scump. Un bucovinean cu dare de mână m-a cerut în căsătorie. L-am refuzat, dar el totuna mi-a dărut un parfum scump. Eu te am pe tine, însă nu mai știu cât o să te tolerez atât de mic și de neînsemnat…

Am dorit să concretizez:

– De ce sunt mic și neînsemnat?

– Pentru că nu ai titlu, nu ai nume în arta plastică, în arta muzicii. Nu ai nimic! Ai simțit că fără așa ceva nu poți face o expoziție. Iar expoziția e negoț, bani!

Am crezut că Sabina glumește și am continuat să-mi fac planuri. M-am apucat serios de grădină, am selectat copaci, am ales flori, le-am sădit în rânduri pe unde mi se părea că se potrivesc mai bine. Citeam literatură de agronomie și

horticultură. Doream să mă fac agricultor la bătrânețe, să fiu sufletul și inima acaretului care în curând va atrage privirile tuturor locatarilor din vecinătate. Zilele treceau în vise și speranțe. În timp ce Sabina era plecată reușeam să fac câte ceva și gospodăria lua o altă înfățișare. Așteptam să se bucure, însă ea de fiecare dată, parcă pe neobservate, după ce servea o cinzeacă la masă, se lansa în divagații despre cum bărbații au grijă de femei! Cică pentru o femeie tânără ca ea unii sunt gata să răstoarne munți și dealuri, să o plimbe în excursii prin țări străine, să-i dăruiască cele mai scumpe cadouri.

– Dacă există dragoste și înțelegere, vom avea de toate.

– Ba bine că nu, dragule, răbufni ea în una din seri. Orice bărbat trebuie să-și asigure soția! Tu niciodată n-o să faci față.

– Și de cât ai avea nevoie ca să te simți fericită alături de mine? am întrebat-o.

– Cel puțin de 6000 de lei lunar.

– Deocamdată nu am de unde să-i iau. Poate cu timpul…

– Nu fi egoist! Pune-ți mintea la contribuție. Găsește.

Am încercat să întorc discuția în glumă:

– Ești Madona mea și după ce îți voi finaliza portretul îl voi expune la Luvru, alături de Gioconda…

– Ești un afemeiat și n-ai fost în stare să obții un elementar titlu de artist emerit. Te uiți din când în când în oglindă?! Acum, la bătrânețe, vrei să te întrețină o femeie tânără ca mine? Nu am nici un chef să am un grădinar lângă mine, un cârpaci cu picturi lipsite de valoare, care îmi cumpără produse alimentare și umple frigiderul cu oase pentru borș. Eu de bani am nevoie, scumpule! Sabina vorbea la modul cel mai serios. Numai cuplarea armonioasă în pat nu mă satisface.

– Ți-ai găsit pe altcineva? am întrebat-o dimineață, înainte ca să plece la serviciu.

– Nu, zise ea iritată. Dar nici nu sunt dispusă să trăiesc cu un babalâc, un *Alfons!* Eu totdeauna spun ceea ce gândesc. Sunt o femeie cintstită! Ești un suflet bun, dar cine naiba te-a făcut să îmbătrânești sărac?!

Vorbele ei răsunau ca un verdict, apoi, ca și cum nimic nu s-a întâmplat zâmbi, începu să se machieze, să-și aranjeze coafura, își puse cochet bereta și plecă lăsându-mă perplex. Seara reveni din oraș cu același zâmbet pe buze, își puse șorțul, începu să gătească. Am luat cina. Ea închină un păhărel dintr-o sticlă pătrată adusă de la București și iarăși mă luă la rost: Adică eu muncesc, aduc bani, iar tu stai cu burta la soare? N-am nevoie de portretul pictat l-am dus în cămara unde doarme Tomy, motanul meu…

– De îndată ce scap de datorii, plecăm la odihnă într-o țară îndepărtată, i-am

zis a doua zi, simțind umilință și amărăciune. O să petrecem o vacanță minunată!

– Balivernele și promisiunile tale nu fac nici o ceapă degerată. Fostul meu soț, un papa-lapte, aștepta să-l întrețin eu, iar în cele din urmă m-a și înșelat. Nu doresc să am alături un lefter cu miros de naftalină! Pentru sex, ca o femeie modernă, sunt în stare să-mi procur și un *vibrator*!..

Sabina continua să le înșire. Nu mai eram în stare să rezist și când a plecat la serviciu, am decis să plec. Toate speranțele mele de a crea o nouă familie se spulberaseră. I-am scris un bilețel cu următorul conținut: „*Ești o femeie grozavă și o bună gospodină, dar nu pot suporta umilința. Nu pot face bani, și nu vreau să fiu orbit de lăcomia ta. Nici mai tânăr nu mă pot face. Prin urmare plec fără nici o supărare. Doar cu mult regret. Fii fericită, împlinește-ți visele. Adio!*"

Nutream totuși speranța că mă va căuta. Sunt eu bărbat puternic, dar Sabina avea caracter. Nu a sunat, nu m-a căutat. Eram ca o navă naufragiată în largul valurilor cuprinse de furtună, îmi țăuia în urechi, vuia vântul ziua și noaptea. Simțeam că sunt un ratat, mă obseda gândul suicidului după care m-am mobilizat, conștientizând că viața este veșnică. O eventuală plecare în lumea cealaltă, nu rezolvă nimic. Mi-am amintit de Cecilia. I-am telefonat verișoarei Camelia, împrăștiindu-i necazul, rugând-o să-mi dea coordonatele cumătrei sale.

– Ce te-a apucat, nescotitule! Se răsti ea la mine și iar îmi trânti receptorul în nas.

În viața mea am avut prilejul să particip la înmormântări, când toată atmosfera tristă este legată de viața răposatului. Am văzut chipuri de femei tinere decedate, care după trei zile de ședere în sicriu, obțin masca mortuară, iar cadavrul se transformă într-o masă omogenă. Rujul, machiajul dispare, chipul este acoperit cu o pânză albă, iar preotul pune capacul și peste coșciugul coborât și groparii aruncă tone de humă. Oamenii, cât se află în viață, nu trăiesc în pace, în prietenie, nu se mulțumesc cu ceea ce au. Și când te gândești că pe om Dumnezeu l-a înzestrat cu rațiune, sentiment, capacitatea de a deosebi binele de rău. Existența mea umană îmi sugera să-mi caut perechea căci mai am până să-mi încrucișez mâinile pe piept. M-am impus să am grijă de sănătate și să nu mă las pradă eșecurilor. Am făcut atunci o descoperire că la o anumită etapă a destinului este important să știi a coborî *planca* în corespundere cu realele tale posibilități. Oamenii deseori își iau angajamente de a escalada înălțimi ireale ce duc ulterior la disperare, la boli incurabile, la măsuri fatale. În privința femeilor m-am convins că la început par niște îngeri, iar mai apoi, când te pun la încercare, totul se duce de râpă. Sunt ființele cele mai gingase și cele mai periculoase.

Hotărâi să-mi aflu consolarea în convorbiri cu vechiul meu amic căruia i-am destăinuit cele întâmplate cu Sabina. *Criscentian* sosise dintr-o deplasare la Lima și, ca un veritabil specialist în probleme feminine, deja avea răspunsul pe portativul contrabasului:

– Femeile sunt flori care cresc pe gunoaie. Cât sunt răsfățate, finanțate, au miros frumos, însă cum dau de un greu, acele gunoaie cad în capul bărbatului! În privința ta văd o ieșire.

– Care?

– Ia-ți o pauză și călătorește cu ocazia jubileului. Știu că nu prea ai văzut lumea. Călătoriile oricând sunt o salvare. În sezonul rece, când costă mai ieftin, o să-ți fie ca un cadou. O să întâlnești acolo multe femei de-ale noastre care merg să muncească la negru, precum e moda acum și peste o vreme uită de bărbați...

Ideea amicului mi-a picat bine și pe la finele lunii ianuarie am făcut rost de o foaie turistică în Italia. Visam demult să admir cu ochii mei Colosseumul, Columna lui Traian, Tibrul, Cetatea Vaticanului. Degrabă se apropia jubileul de 60 de ani și am decis să plec într-o călătorie în Italia, dar la termenul stabilit, am nimerit la spital. Într-o noapte am avut o criză de hipertensiune și medicii m-au investigat o săptămână întreagă. Am urmat indicația unuia, apoi a altuia înghițind pastile, de parcă mă hrăneam cu cretă. Aflarea mea în spital m-a amărât simțind pe pielea mea cât de incompetenți au devenit medicii noștri și deja nu mă emoționa faptul că oamenii în halate albe ieșeau în stradă, la demonstrație, pledând să li se majoreze salariile. După câteva săptămâni starea sănătății mele nu avu nici o schimbare. Mi s-a prescris alt set de medicamente costisitoare, dorind și ei să afle dacă după această nouă cură de tratament mă voi simți mai bine. Necompetenți și plini de aroganță, așa i-am sesizat atunci când cel mai mult aveam nevoie de îmbărbătare. S-a întâmplat o minune și am scăpat de maladie parcă de la sine, tratamentul prescris nu avu nici un efect. Revenisem la dorința de a călători și am zburat la Roma cu avionul. În aeroport am fost întâmpinat de o rusoaică micuță la stat, simpatică, cu păr bălai, care se recomandă că va fi ghidul meu. Ea mă va călăuzi pe itinerarul de la Roma până la Veneția.

– Mă numesc Ecaterina Emelianova, se recomandă ea ca îndată să mă întrebe: În Moldova toți bărbații sunt atât de rezistenți la temperaturi joase?

– Cum adică?

– Ați venit atât de ușor îmbrăcat.

– N-am știut că la Roma e frig în această perioadă.

Mi-am dat seama că în toiul iernii aerul umed și vântul dinspre *Marea Tireniană* aruncă peste aceste meleaguri vreme friguroasă. Venisem în turism într-o

geacă subțire, cu capul gol și am simțit frigul până m-am pomenit cazat într-un hotel din preajma gării *Termini*, în vecinătatea monumentului de bronz, proaspăt turnat al lui Papa Ioan Pavel II. Grupul turistic era compus din cetățeni ruși, eu fiind singurul din Moldova. Dimineața, când am pornit spre centrul orașului, în vagonul metroului năvăli o liotă de țigani-lăutari care prinseră a dansa și a cânta gălăgios, cerșind parale. Comunicau între ei pre dulcele grai românesc, cu accent bucureștean, amintindu-mi de zilele petrecute în capitala României, dar m-am liniștit înțelegând că rușii nu știu că românii și moldovenii sunt unul și același popor. Ajungând la destinație, Ecaterina ne aminti că Roma a fost întemeiată de Romulus și Remus, pornind de la așezarea pastorală a *Dealului Palatin* și că localitatea din antichitate avea să devină capitala Regatului Roman, a Republicii, apoi a unui Imperiu. Dezvoltarea lui a depins de dominația economică, precum și prin asimilarea selectivă a civilizațiilor învecinate *ietruscii* și *grecii vechi*. Colosseumul m-a frapat prin măreția sa. Acest amfiteatru antic, a distrat publicul cu luptele gladiatorilor, îndreptățind zicala veche: *„Pâine și distracții”*. Nu-mi venea să cred când m-am pomenit în preajma *Arcului de Triumf*, unde plutea aromă de smochine, lămâi și portocale, transpunându-mă imaginar în timpurile străvechi, când romanii s-au întors triumfători și istoviți în urma luptei cu dacii. Am trecut mai apoi pe lângă Forumul Roman, Domus Autea, Panteonul, zonele catacombelor, Circus Maximus, Băile lui Caracalia, Castelul Sant`Angelo, Mausoleul lui Augustus, Ara Pacis, Arcul lui Constantin, Piramida lui Cestius, Bocca della Verita, ghidul explicându-ne cum a evoluat civilizația romană. Mă părăsea oboseala, pluteam cu aripile larg desfăcute deasupra epocilor trecute, peste bazilica *Santa Maria Maggiore și San Paolo Fuori le Mura*, care găzduiau impresionante mozaicuri, ca și cele de la Santa Maria in Trastevere, Santi Quatro Coronari și Santa Prassede. Clădirile laice cu o serie de turnuri ca Torre delle Milizie și Torre dei Conti, precum și scările uriașe ce duc spre basilica Santa Maria in Ara Coeli îmi lăsară impresia că oamenii pe decursul existenței umane s-au gândit să creeze tot ce e mai frumos pornind de la prezent la viitor, iar asemenea minunății le-au putut realiza doar suflete veșnic îndrăgostite. Am mers pe caldarâmul la *Piazza del Campidoglio de Michelangelo, Palazzo Senatorio, Trinita di Monti, Piazza Sant`Ignazio, apoi am trecut pe lângă Fontana di Trevi și Fontana arteziana din Piazza Navona*, carea datează din veacuri îndepărtate, trăiam cu sentimentul că am nimerit într-o lume cosmică. Admiram construcții integre, îngrijite, cu o clară semnificație istorică unde s-au petrecut evenimente însemnate pentru toată civilizația umană ce include folosofi, politicieni, pictori, scriitori, călători, fiindcă… *Toate drumurile duc spre Roma*! Pe cele șapte coline

se vedeau zidurile Servian și Aureliene, stadioane, hotele cu fațade luxoase, ateliere, birouri, baruri, restaurante, anticul îmbinându-se cu modernul, iar pestetot mișunau turiști cu aparate de fotografiat. După sumedenia de impresii obosisem și, ajungând la hotel am adormit buștean ca a doua zi după micul dejun Ecaterina să mă ia în seamă:

– Domnule pictor, nu uitați că azi mergem la *Cetatea Vatican*!

Citisem despre enclava Sfântului Scaun, aveam cunoștințe sumare despre Piața Sfântului Petru concepută de marele Lorenzo Bernini, cu Bazilica corespunzătoare, despre prestigioasele biblioteci, muzee, Capela Sixtină, Camerele Rafael și alte locuri importante ale lui Leonardo da Vinci, Giotto, Boticelli, Michelangelo, dar nu-mi venea să cred că voi avea posibilitatea să văd pe viu aceste locuri. La intrarea în cetatea papală se îmbulzeau turiști din toată lumea. Eu am decis că fac o plimbare pe jos în jurul zidurilor Statului suveran. Am pornit în susul dealului pe trotuarul ce șerpuia pe lângă zidul înalt de culoare gălbuie închisă. În doar jumătate de oră am făcut înconjurul unei țări întregi! Mergeam cu mâinile la spate ca un condamnat, precum prefera să meargă bunelul odinioară spre via din dealul Lipăgăului, doar că eu, nepotul lui, zăream peste zidul înalt conturul turlei bazilicii Sfântului Petru. Curând, împreună cu ceilalți turiști, m-am pomenit într-o curte amenajată, în centrul căreia stătea un glob pământesc aurit, lucind la soare, care predatează *creștinismul*, provenit de la Colina fostelor câmpuri *Vaticane* unde acum e construit *Palatul Apostolic* cu *Capela Sixtină* împreună cu celelalte clădiri. Ghidul ne aminti că Șeful statului Vatican este *papa* care deține autoritatea supremă executivă, legislativă și judecătorească, *ales* pe viață de către un *conclav* de *cardinali* care nu depășesc vârsta de 80 de ani. Pontificul este ajutat la conducere de către *secretarul de stat* și guvernatorul Vaticanului. În această parte a Romei ce presupune că a fost înmormântat *Sfântul Petru, apostolul Mântuitorului* într-un cimitir obișnuit iar în anul *326* s-a construit prima basilica a lui *Constantin* care se înalță peste acest mormânt. *Papii* în rolul lor secular au început să sosească pentru a conduce regiunile din vecinătate. Multe lucruri bizarre s-au petrecut pentru ca în zilele noastre Vaticanul să aibă propriul oficiu poștal, supermarket, *bancă,* stație feroviară, centrală generatoare de energie electrică, casă de editură, să emită propriile monede, timbre și să controleze propriul domeniu de internet. Populația, în număr de circa trei mii de muncitori laici, rezidează în afara cetății Vaticanului. Cetățenia este acordată clerului, înalților demnitari, preoți, călugărițe, precum și faimoasei Gărzi elvețiene, forță militară pe bază de voluntariat. Majoritatea cetățenilor locuiesc înăuntrul zidurilor vaticane. Există și o cetățenie separată

care împuternicește oficialii să călătorească cu ajutorul pașaportului Vatican, oferindu-li-se statut diplomatic în țările de acreditare. Aceste persoane dețin dublă cetățenie, păstrând-o și pe cea a propriilor țări cât timp se află în serviciul Vaticanului. Populația permanentă este predominant masculină deși două ordine de călugărițe trăiesc în Vatican. O minoritate sunt clericii vârstnici, membri ai *ordinelor religioase*. Renumita Gardă elvețiană, personalul diplomatic, apoi bărbații și în special femeile trebuie să respecte un cod strict al îmbrăcămintei. Hainele mai sus de genunchi sunt interzise. Sfântul Scaun menține relații diplomatice formale cu peste 170 de state suverane, Uniunea Europeană și Ordinul Suveran al Cavalerilor de Malta; 69 din acestea mențin misiuni diplomatice rezidente permanente pe lângă Sfântul Scaun. Restul au misiuni cu acreditare în afara Italiei pentru că Sfântul Scaun nu acceptă acreditare duală. Eram ochi și urechi, când ghidul trecea cu vorbele peste glorioasa istorie a civilizațiilor și epocilor petrecute la Roma. Devenisem vizitatorul galeriei sculpturilor lui Lacoon, Neptun, Poseidon de diferite culori și dimensiuni.

Am nimerit într-un coridor lung, pe pereții căruia atârnau hărți ale epocii pre-Columbiene pe care absentau meleaguri nedescoperite încă la acea vreme. Prin geamurile galeriei deschise vraiște se vedea o alee și o curte cu cetini verzi, unde se presupune că se plimbă Papa. Apoi am coborât scările, și deodată, o, Doamne – *Capela Sixtină*, cu tavanul și pereții lucrați de *Michelangelo*, *Boticelli, Bernini, apoi pereții laterali cu tablourile lui Pietro Perugino, Sandro Botticelli, Domenico Ghirlandaio, Cosimo Rosselli, Luca Signorelli cu întreaga o istorie a religiei a creștine de la Facerea lumii* la darea *Celor zece porunci lui Moise* până la nașterea lui *Isus Cristos.* Am stat vreme îndelungată ca înțepenit lângă sculptura Pieta, cu imaginea Maicii Domnului și Iisus Hristos în brațe, singura lucrare ce purta semnătura autorului. Sub cupolă Bazilica cuprinde o suprafață de peste 22 000 de metri pătrați, un perimetru pe care poate ciurcula un camion, care peste 770 de coloane, 44 de altare, mozaicuri și aproape 400 statui în interior concentrate doar pe un teritoriu de jumătate de kilometru pătrat. N-am trecut indiferent pe lângă baldachinul din bronz de o înălțime de 29 metri al lui Gian Lorenzo Bernini, încercând să creionez câteva schițări, convins: că chiar de-am fost cândva un crocodil, acum eram o gâză pe coada unui dinozaur.

Când am ieșit în pragul bazilicii cu cei 12 apostoli pe acoperiș, am dat cu ochii de garda națională a statului, în costumația proiectată de Michelangelo. Pomenindu-ne în Piața Sfântul Petru, peste tot am întâlnit turiști și… boschetari. Unul din pleiada păturilor de jos ale societății vomita, alți cerșetori umblau prin mulțime confirmând faima Vaticanului cu cea mai mare rată de infracționalitate

pe cap de locuitor din lume, de douăzeci de ori mai mare decât în Italia, deținând anual recordul prin hoții de buzunare și de poșete.

După multă cale și impresii ne-am întors la hotel. Simțeam că în viața mea totul luase o altă turnură, amntindu-mi că ziua n-am pus rouă în gură. Rușii din grup, cu excepția Ecaterinei, se puseră pe mâncat și băut, deveniră gălăgioși, hotelul răsuna de vocile lor. Se întunecase când am ieșit să caut vreun magazin cu produse alimentare. Întrebând trecătorii într-un amalgam de franceză, italiană, enegleză, o femeie, spre surprinderea mea, m-a privit uimită, vorbindu-mi cu accent român basarabean:

– La colțul străzii la magazinul rusesc este brânză, cârnați, scrânghiță.

– De unde sunteți? M-am prezentat că sunt turist de la Chisinău.

– Învățătoare din Transnistria, zise ea calm. Aici muncesc la negru.

– Roma e minunată! am zis visător.

– N-am timp s-o văd. Stau ca o ostatecă în casă, îngrijind bătrâni ramoliți, zise femeia și grăbi pașii.

Dimineața, Ecaterina îi trezi cu dificultate pe rușii mahmuri ca să ia dejunul, numărându-i ca pe mioare la srungă și urcați în autobuz, am pornit spre Florența. Călătoria mă cumințea, mângâiat de privirile micuței rusoaice care pefera să stea lângă mine pe o banchetă din față și vorbea la microfon, pronunțând foarte corect denumirile localităților legate de viața lui Petrarca, Vergilius, Augustus…Rușii din Saratov, Novgorod, Voronej, pe banchetele din spatele autotobuzului, continuau să tragă câte o dușcă, să vorbească tare și să cânte și mai tare: *„Vragu ne zdaietsea naș gordâi Vareag!"*

Capitala Toscanei cu râul Arno, leagănul Renașterii italiene, *Atena Evului Mediu* ne-a întâmpinat pe la amiază. Arhitectura Romei cu numeroase piețe elegante și palate renascentiste, academii, parcuri, grădini, biserici, mănăstiri, muzeie, galerii de artă și ateliere, ca cea mai dorită destinație turistică din lume, ne oferi o gamă largă de colecții de artă, găzduite de Palazzo Pitti și de Galeria Uffizi, locul de naștere și domiciliu al lui Dante, AmerigoVespucci, Niccolò Machiavelli, Brunelleschi, Catherine de' Medici, Antonio Meucci, Guccio Gucci, Salvatore Ferragamo, Roberto Cavalli, Florence Nightingale și Emilio Pucci. Am preferat să merg cu Ecaterina în partea veche a orașului, la locul unde se înalță statuia de bronz a lui David, locul unde se adună turiști din Asia, America, Australia și Africa, unii dintre ei propunând suvenire. Toate le percepeam cu sufletul, care pentru prima dată în viață, mi se părea că este suprasaturat de impresii neverosimile. Amurgul se lăsa domol peste orașul basmelor, minunilor și, după ce m-am plimbat pe caldarâmurile lui aglomerate, regretam că degrabă nu voi

reveni pe-aici…Despărțindu-ne de Florența, spre seară am continuat calea ajungând la stațiunea *Montecatini Terme*, din provincia Pistoia unde am fost cazați într-un hotel. Pentru mine era o noapte semificativă căci a doua zi împlineam vârsta de 60 de ani. Imi imaginam că la Chișinău mă caută toată lumea, dar în adâncul firii eram mulțumit că am scăpat de multe obligațiuni față de oaspeți și pluteam mai departe pe căile despre care cândva puteam doar să-mi imaginez. Eram liniștit că nu știe nimeni despre jubileul meu și-mi voi petrece timpul pe locurile, unde pe vremuri fusese o fortăreață de neînfrânt pentru dușmani, și unde mai apoi s-au construit *„Băile Medici"* printre piscurile împresurate cu hoteluri și izvoare termal-curative, de la care și provine denumirea *Termi*. Priveliștea serii îmi amintea de portretul lui Mona Lisa, Gioconda, în spatele căreia se profilează peisaje ce confirmă că în apropiere e satul de baștină al lui Leonardo da Vinci. În această stațiune s-au tratat Rugero Leoncavalo, Luigi Pirandello, Benito Mussollini, reprezentanți ai elitei ruse. Înainte de culcare am făcut o plimbare pe străzile miniaturale, trecând pe lângă havuzuri, bazilici medievale și bustul lui Jiuseppe Verdi în parcul înconjurat cu lămâi și palmieri, pe care i-a admirat cândva și cel care și-a început zborul spre planete *Galileo Galilei*. Am revenit în hotel și mai obosit și după un somn adânc în zorii unei dimineți cu ploaie rece, am plecat la Pisa, orașul unde aveam să admirăm Piața Miracolelor, înconjurată de un zid, în curtea căreia e o catedrală din marmură albă și colorată, construită în stil romanic pisan, cu ușile din bronz ale *Sfântului Ranieri*, operă a lui Bonanno Pisano și amvonul lui Giovanni Pisano, unde se înalță Turnul înclinat. Ecaterina ne-a amintit că doar datorită unui inginer rus căderea turnului a fost oprită și astăzi îl pot admira milioane de turiști. De la înălțimea acestui turn Galileo Galilei a făcut descoperirea căderii libere. Am admirat apoi Biserica *Santa Maria della Spina*, alte construcții medievale. După amiază a început să plouă și noi, în autobuzul confortabil ne-am continuat călătoria spre nord, peste crestele Apeninilor. În salon cânta muzica lui Julio Iglesias care părea s-o vrăjească mai ales pe Ecaterina. Deodată se așează alături de mine pe banchetă și-mi zise veselă, luându-mă prin suprindere:

– Nu semănați să fi împlinit azi 60 de ani!

Nu se sfii să mă sărute pe obraz, apoi să-i anunțe pe ceilalți condrumeți. M-am învrednicit de aplauze și strigăte vesele de urale. N-am dat importanță niciodată evenimentelor de acest gen și părea că traversând Apeninii cuprinși de ninsoare toată festivitatea legată de ziua mea de naștere s-a terminat. Prin geamurile înghețate observam crestele muntoase ce poartă istoria lui Hanibal, oștirilor romane care au pornit bătălia cu dacii, ghiceam că undeva se aflau ca-

rierele de unde Michelangelo a extras marmură pentru crearea capodoperelor sale. În acea zi încercam să schițez pe hârtie schițe de peisaje, dar nu-mi reușea. Urma să vizităm Bologhia, Padova și Veneția. Ecaterina comenta fără încetare itinerarul. Mă încălzea zâmbetul ei jovial. Inima mea palpita înfiorată. Era o utopie să visez la o eventuală relație cu ființa care părea a fi unicul meu cadou de ziua mea de naștere, cu lapoviță și ninsoare. De cum am coborât din munți, începu să ningă aprig, ninsoare care încetă când autobuzul ajunse pe o câmpie cu rânduri de vii și livezi. Cineva strigă către ghid că e timpul să facem popas pentru a lua dejunul și am staționat în curtea unui conac medieval, într-o încăpere cu tavanul înalt, cu mobilă de anticariat și mostre vânătorești pe pereți. Pe o masă lungă stăteau sticle cu vin ca la expoziție, pe care rușii îndată începură să le deschidă. Chelnerii au adus farfurii mari cu salate și mezeluri de firmă. A început ospățul. Turiștii goleau sticlă după sticlă și înfulecau tot ce li se dădea pe masă. Deși ospățul era din abundență părea că totuși ceva lipsește. Și iată că Ecaterina, care ca și mine nu servea alcool, făcu un gest larg și în mijlocul sălii apăru o chelneriță în costum national *toscan* ducând cu abilitate în mână un tort. În următoarea clipă ea le mai aminti încă o dată conaționalilor că sunt omagiatul și, împreună cu petrecărețiі -- o intonară în cor: „Многие лета!". Cântărindu-mi emoțiile Ecaterina, mai anunță:

– Colegul nostru e din Moldova și ne va cânta! În următoarea clipă mă trezii în mâini cu o chitară luată din cui. Dacă domnul nu vrea să cuvânteze, atunci să ne cânte, ciupi ea strunele.

Nu știu de unde ruscuța era la curent că mă pricep să cânt la chitară, dar i-am plimbat vesel pe cei prezenți într-o „Sanie cu zurgălăi!", apoi i-am dus în „Căsuța noastră…"

– *Modestia grozavă a moldovenilor este binecunoscută*! strigă cineva.

Am continuat să creez o atmosfera incendiară cu nestematele noastre folclorice, simțind că am devenit vedetă de moment. Onorata asistență mă îndemna să tot cânt. Femeile, majoritatea tinere, care până atunci nu mă luau în seamă, acum mă priveau cu simpatie. Ecaterina părea cea mai mândră de prestația mea, așa că la sfârșitul ospățului să mă ia la braț dându-le parcă de înțeles tuturor că-i aparțin numai ei.

Ne-am continuat apoi calea spre Bologhia, urbe-cetate, în jurul căreia s-au țesut multe legende, fiind denumită și „*orașul roșu*" pentru culoarea acoperișurilor și fațadelor sale, fondată de către etrusci înainte de era lui Hristos. Ecaterina parcă-mi povestea numai mie că anume aici a fost fondată prima Universitate din Europa, unde și-a făcut studiile Nicolae Kopernic. Specificul

universității era că tot corpul didactic trebuia aprobat de studenți, ei aveau dreptul să angajeze și să concedieze orice profesor. Mă dusem cu gândul la studenția mea tristă și nici n-am observat când ne-am pomenit în *Piazza Nettuno* cu celebrul havuz, staționând și coborând lângă *Cattedrale di San Pietro,* Bazilica di San Domenico, cu lucrările lui Niccolo Pizano și Michelangelo Buonarotti. Am trecut mai apoi peste râul *Bacchiglione* și *Padua cu Basilica di Sant'Antonio*, vechea Universitate cu observatorul astronomic.

Călătoria magică se depăna ca niște mărgele lucitoare și aveam senzația că revin la o poveste din copilărie. N-am prins de veste când am ajuns în orașul Padova care se poate mândri cu cea mai veche grădină botanică din Europa, înființată în anul 1545 și *Basilica di Sant`Antonio*.

Noaptea am dormit într-un hotel confortabil unde se încheia sărbătorirea zilei mele de naștere. Rușii se adunară într-una din camere și începură să chefuiască. Eu mi-am făcut un duș și m-am întins în pat să privesc televizorul. Încercam să-mi sistematizez impresiile adunate peste zi, toate amestecându-se în memorie într-un calambur. Nu zăbavă am auzit o bătaie în ușă. În cameră a intrat...Ecaterina. Făcuse și ea un duș, purta un hălățel transparent, prin care se contura corpul ei miniatural și mlădios.

– Vă urez încă o dată mulți ani, maestre! îmi ură dânsa și îmi dărui un îngeraș de porțelan. O mică atenție, din partea mea...

– Mulțumesc. O să păstrez îngerașul în atelierul meu. Fără să vreau i-am atins brațul catifelat. Ecaterina tresări ușor, își retrase mâna și se grăbi să plece, revenind la zâmbetul ei binevoitor:

– Ești un bărbat de excepție, dar ce păcat că vii din altă lume…

A doua zi totul deveni realitate. Însoțeam ghidul spre finalul itinerarului, la *Veneția*, cea mai mare putere navală a Europei timp de 800 de ani. Situată la granița culturală cu *Imperiul Bizantin.* Localitatea s-a bucurat de un puternic spirit de independență devenind un *oraș Stat.* Dezvoltarea agriculturii în ținut nu a fost posibilă, dar această lacună a fost compensată de o poziție care permitea apărarea localității, deoarece puține corăbii pe atunci puteau străbate marea cu mică adâncime din jurul Veneției. Situația geografică le-a permis venețienilor să se facă navigatori. După cucerirea Ravennei de longobarzi localitatea devine de fapt independentă, deși de jure s-a mai aflat timp de secole sub stăpânirea bizantină. Cu excepția unei scurte perioade în care Malamocco a fost ocupat de Pepin cel Cocoșat. În 810, Veneția și-a putut păstra independența față de *Sfântul Imperiu Roman.* Ecaterina ne aminti că în anul 811 dogele *Angelo Partecipazio* își mută reședința din Malamocco pe Rivus Altus, numit ulterior

Rialto. Bazele ascensiunii economice a orașului sunt puse de comerțul naval și chiar și de pirateria practicată de venețieni în acea perioadă. Numele „Venezia" în documente apare pentru prima oară în secolul al X-lea. Comerțul se făcea cu articole de lux din Orient și *sclavii* aduși din *Dalmația*. Prestigiul localității a crescut foarte mult odată cu aducerea în anul 828 a moaștelor *evanghelistului Marcu* din *Alexandria*. Evanghelistul, episcop al Aquileei și patriarh al Alexandriei, era venerat de către *copți* considerându-l drept fondatorul bisericii lor. Cucerirea de către musulmani a Egiptului le-a servit negustătorilor Rustico da Torcello și Bon da Malamocco drept pretext ca să răpească osemintele sfântului. Conform legendei, relicvele au fost înmânate dogelui Giustiniano Partecipazio, sub al cărui patronat a fost clădită prima biserică, de lemn, închinată evanghelistului. Lăcașul a ars într-un incendiu în 976, odată cu palatul dogelui. Mai apoi a fost pusă piatra de temelie a unei biserici din piatră în plan centrat, a cărei criptă se păstrează sub bazilica actuală. Odată cu apariția relicvelor puterea dogilor a fost consolidată din punct de vedere teologic; «prezența» primului episcop din Aquilea în oraș a permis emanciparea bisericii de sub autoritatea patriarhiei din Grado, subordonată de francii Aquileei, și de episcopul de pe insula Olivolo. Acest episcop nu și-a părăsit reședința din Olivolo nici în perioada în care a fost patriarh al Veneției. În secolul al VIII-lea se pun bazele șantierelor navale din lagună. Astfel Veneția ajunge treptat o importantă putere maritimă, concurând cu alte orașe-republică precum Amalfi, Pisa sau Genova pentru a controla comerțul dintre franci, bizantini și Orient. Prin cucerirea Dalmației Veneția devine o supraputere pe Marea Adriatică.

În apogeul puterii sale, orașul controla astfel o mare parte din coasta Mării Adriatice, multe insule din Marea Ionică și Marea Egee, era principala putere militară în Mediterana orientală și se număra printre cele mai mari forțe comerciale din Orientul apropiat. Punctul culminant al stăpânirii venețiene a fost atins pe vremea *dogelui Enrico Dandolo*, ca o consecință a cuceririi Constantinopolului de către cruciați. În Tracia Veneția a stăpânit mai multe orașe, printre care și *Adrianopole*, și chiar din Constantinopol a deținut trei optimi, inclusiv catedrala Sf. Sofia. Dominația a fost posibilă grație faptului că venețienii asiguraseră transportul maritim al majorității cruciaților. Odată ajunsă o mare putere maritimă, Veneția a intrat într-un conflict de durată cu *Genova*, și într-o înfruntare decisivă pe teritoriul italian și în apele teritoriale ale celor două republici ea a ieșit învingătoare Astfel, dominația venețiană se întindea până la fluviul *Adda*, incluzând noi orașe, precum *Bergamo* și *Brescia.* În *secolul al XVIII-lea,* Veneția era printre orașele cele mai dezvoltate, cu o mare influență în domeniul artelor, arhitecturii

și literaturii. Orașul a fost cucerit de trupele lui Napoleon Bonaparte, care îl cedează *Austriei. Mai apoi* Veneția iarăși a intrat în componența *Regatului Italiei.* Azi orașul Veneția este împărțit în șase sectoare numite sestiere: Dorsoduro, Santa Croce, San Polo, San Marco, Cannaregio și Castello, cuprinzând 118 insule si 354 poduri. Piața San Marco poate fi considerată «centrul centrului» orașului, una dintre cele mai frumoase din lume. Aici se află Bazilica San Marco, *Palazzo Ducale* și campanila bazilicii. Un alt simbol al orașului este Podul Rialto populat de magazine. Toate acestea le urmăream în una din zilele de februarie când la Veneția se desfășura renumitul carnaval sub un cer senin și o atmosferă aglomerată de turiști din totă lumea. Mi-am amintit că pe Piata San Marco cândva s-a plimbat Mihai Eminescu. Povestirea Ecaterinei mă ducea într-o privelişte de culoare și mister, muzică, dans și voie bună, măști și costume colorate, parade stradale, concerte și baluri aidoma celor din vremuri medievale. La *Carnavalul de la Veneția* participau zeci de mii de oameni îmbracați în haine de sărbătoare a cu măști celebre, străduțele înguste deveniră neîncăpătoare, iar pe canale sute de gondole plimbau turiștii veniți să marcheze tranziția dintre anotimpuri. În *Piața San Marco* aveau loc concerte, spectacole, baluri, tarabele ofereau o paletă de obiecte și suveniruri, orașul era abundat de menestreli, pictori amatori, magicieni și scamatori.

Ce mult regretam că acea euforie romantică începu să bată spre amurg și după o zi de călătorie, veni timpul să mă despart de Ecaterina, despre care îmi voi aminti încă mulți ani. În acea stare de vis eram convins că pământul în dezvoltarea sa istorică deseori, este rănit în rezultatul frământărilor, războaielor. Italia, însă este locul unde aceste răni au fost tămăduite de tot ce a putut să creeze mai impresionant și mai frumos umanitatea.

La câteva zile după ce m-am întors acasă îmi telefonă Camelia și mă luă la rost:

– Unde ai dispărut de ziua ta. Ai avut un jubileu la 60 de ani!?

– Iată că am revenit! I-am răspuns îmbufnat și am continuat să fiu rău: Îți amintești de verișorul tău numai la ziua lui de naștere! Te-am rugat de-atâtea ori să-mi dai coordonatele Ceciliei.

Camelia, în loc să se năpustească asupra mea cu mustrări vorbi calm:

– Dacă-ți trebuie tare, caut-o în internet pe *Iuvenalia*...

Am accesat în computer rețeaua de socializare am căutat și am văzut fotografiile unei domnișoare cu ochi mari, buze cărnoae, obraji ovali, serioasă, cu o felină siameză pe umeri. I-am transmis o salutare și îndată m-am rușinat de gestul meu, deoarece putea să înterpreteze intervenția mea drept dorința unui bărbat care vrea să facă cunoștință cu o viitoare amantă. Răspunsul nu se lăsă așteptat.

Aflând că sunt pictor, mi-a spus că este studentă la Universitatea de Medicină. Am întrebat-o dacă îi place viitoarea profesie. „Ador medicina, scrise Iuvenalia. Dar corupția de la Universitate mă dezamăgește! Profesorii de la noi au creat un fel de bussiness. Unii cer șpagă, alții nu se dau în lături de la intimități. Unele dintre colegele mele se prind în plasă!" După ce își rezervă o pauză și văzând că nu-i comentez spusele mă interogă pe un ton de procuror: „Dumneata, la vârsta ce o ai, de ce îmi scrii? Cu scopul să mă acostezi?".

„Nu, doresc să stabilim o relație asemănătoare dintre un tată și o fiică", i-am scris. Mi-a răspuns prompt, malițios: „Eu am tată! Deși niciodată nu m-am înțeles cu el. Bunicul de la țară mi-a compensat dragostea paternă. Tatăl meu demult e plecat din familie, continuă să-mi scrie Iuvenalia. El ține mai mult la fratele meu mai mic. Adevărul e că nici eu nu mă dau în vânt după el..."

M-am reținut cu greu după această tiradă să nu-i declar deschis că ea e fiica mea, că eu sunt tatăl ei biologic. Vroiam să-i pictez chipul tânăr, regretând că nu am căutat-o până acum. Începusem să recapitulez trecutul, considerând că o mare vină o poartă Cecilia, care nu mi-a spus niciodată că a născut o fiică atât de minunată! În acea seară de iulie din tinerețea mea mi-a făcut doar o simplă declarație că este gravidă, apoi a dispărut din viața mea. Îmi temperam emoțiile ca să nu grăbesc evenimentele. Mă temeam că dacă-i divulg presupunerile mele ea poate să dispară, precum într-o seară de iulie a dispărut mama ei. Am întrebat-o:

– În ce zodie ești născută?

– Zodia peștelui! Luna martie.

Am calculat în gând timpul relației cu mama ei: *„Mai, iunie, iar în iulie, Cecilia a plecat. Am repetat: iulie, august, septembrie, octormbrie, noiembrie, decembrie, ianuarie, februarie, martie – nouă luni, atât cât duce o femeie sarcina. Iuvenalia, este fiica mea!"*.

„Aș dori să admir tablourile Dumneavoastră", propuse ea în una din ultimele fraze scrise.

„Te-aștept cu mare plăcere, chiar mâine după masă," am acceptat.

În ziua următoare, spre seară m-am pomenit cu Iuvenalia la ușă. O vedeam întocmai cum mi-o imaginasem seara trecută. Privirile, pometii obrajilor, părul negru, buzele roșii, cărnoase – ciudată asemănare cu tatăl meu!. *„Ah, da,* mi-a fulgerat atunci prin minte, *nepoții deseori seamănă cu buneii"!* O urmăream cum păși atent pragul și începu să privească tablourile și mi s-a părut că devine din ce în ce mai indiferentă. Mi-am amintit de un vizitator recent care muncea la combinatul de prelucrarea hârtiei igienice, unde ca materie primă servesc cărțile bibliotecilor din localitățile rurale pe cale de dispariție. Muncitorul a spus că

sub cuțitele de-acolo cad și reproducerile unor pictori alde mine, năucindu-mă complet Așteptam cu groază să aud părerea Iuvenaliei, fără a lua în considerație că... în altă viața am fost un crocodil.

– Îmi place cum pictați, zise ea, așezându-se în fotoliul din fața mea. În special „*Stele de nisip*". Așa ceva am văzut în biroul profesorului Gherasim.

– E prietenul meu, m-am lăudat .

– Tocmai la catedra dumnealui m-am împotmolit cu examenele.

– Da, i-am dăruit tabloul veneratului professor, propunând: Aș putea să pun un cuvânt pentru tine.

– Fără șpagă n-o să meargă.

Avusesem de curând de furcă cu medicii, punându-le la mare îndoială competența. Acum doream să o ajut pe Iuvenalia, să-i dovedesc că eu, ca un tată adevărat, nu o voi lăsa la nevoie.

– Voi pune un cuvânt pentru tine. Prezintă-te la examene.

– Desigur, zise dânsa. Dar nu cred că voi reuși.

Plecă grăbită lăsând în urma ei un miros plăcut de parfum. M-am bucurat că plecase atât de repede, pentru că imediat am început să telefonez cunoștințelor posibile și imposibile…

Iuvenalia mă surprinse peste o săptămână cu o nouă vizită. Venise cu un tort și insistă să ne ațezăm la masă și să servim un ceai. Era veselă, îmbrăcată într-o bluziță roșie ca focul. În lobii urechilor jucau cerceii pe care cândva îi purtase Cecilia.

– Așa ceva nu mi s-a întâmplat în toți anii de studenție! Colegii au rămas surprinși că am reușit să nu pic nici un examen. M-am pregătit ca totdeauna serios. Am fost ascultată, mi s-au pus întrebări. Pe scurt, am fost convingătoare! Matricula mi-e plină de note bune și pot pleca într-o vacanță normală. O colegă a declarat că am avut pile! Iuvenalia mă privi alarmată, apoi protestă: Am învățat, mi-am depus toată silința…

– Lumea e invidioasă. Profesorul Gherasim mi-a spus că ești capabilă și n-a fost nevoie de protecție. O să te ia la catedra lui!

Simțeam că vorbele mele o înaripează. Era o compensare a ceea ce trebuia să fac în decursul anilor trecuți, când n-am știut de existența ei. Am servit ceaiul. Am simțit că privirile ei devin duioase, amintindu-mi de privirile acelei seri de demult când m-am despărțit de Cecilia. Sufletul meu cânta, se veselea copilărește. I-am telefonat amicului să ia taxiul, contrabasul și să vină de urgență la mine. Peste jumătate de oră sună la ușă. S-a străduit să-și manifeste măestria, iar Iuvenalia iradia de bucurie. Criscentian îi înșira impresii din călătoriile lui în Peru, Argentina, Bolivia, Columbia și seara fu superbă. Când ne-am luat rămas

bun, Iuvenalia îmi permise să-i sărut obrăjorul și eu, prinzând curaj, am rugat-o:

– S-o întrebi pe mămica dacă a văzut vreodată vreun tablou de-al meu. Poate mă vizitați într-o zi amândouă.

– ...Nu vă cunoaște! se grăbi să răspundă fata. Pe mama n-o impresionezi ușor, e matematician. Prefer să vă vizitez de una singură.

Mă bucuram pentru fată. Nu mai aveam ură pe medici. Cântăream și analizam perioada scurtă, dar atât de însemnată din viața mea petrecută cu Cecilia, care acum... declară că nu mă cunoaște! Am așteptat ca Iuvenalia să revină a doua, a treia zi, dar ea întârzia. I-am cerut sfatul lui Criscentian.

– Dar tu la ce te așteptai? La vârsta ta nu poți s-o interesezi nicicum. Și-apoi ei nici prin cap nu-i trece că tu bănuiești că i-ai fi tată biologic!

M-am dus la Camelia la spital și i-am povestit că m-am împrietenit cu Iuvenalia, că am ajutat-o să susțină examenele, că nu am nici o îndoială că este fiica mea! Verișoara mă ascultă, apoi declară categoric:

– Nu e fiica ta, *chiombule*! Te-au apucat pandaliile? În vara când tu avusesei relația amoroasă, Cecilia locuia la Tiraspol! Lasă copila în pace! Aceste cuvinte sunară ca o sentință de condamnare.

Am revenit acasă obosit ca după un drum lung, anevoios. N-am apucat să mă așez în fotoliu, că răsună un apel telefonic. Era Iuvenalia:

– Nu m-am așteptat la așa ceva de la dumneavoastră. Nana Camelia i-a telefonat mamei și i-a spus că pretindeți a fi tatăl meu biologic. Mama e supărată foc. De ce ați procedat atât de urât cu mine? Izbucni în plâns și, înainte de a întrerupe brusc convorbirea, strigă în receptor: Lăsați-mă în pace, nu-mi trebuie nimic de la dumneavoastră!

Afară era miez de noapte. Ușa atelierului pocni surd ca să se închidă ca un capac de sicriu. În acea clipă am simțit că soarta mea a fost determinată și se acoperea fulgerător cu o pânză mată prin care abia se mai contura visul meu că viața mi-a hărăzit un urmaș. Aflasem adevărul. Iuvenalia e fiica mea, dar Cecilia făcuse alegerea. Greșeala naivului și egoistului de mine era prea mare și trebuia să mă aleg doar cu niște concluzii pentru anii ce urmau. M-am convins că legea bumerangului n-a fost anulată de nimeni și pentru toate în viață trebuie să plătești. Mai devreme sau mai târziu. Cu ce m-am ales în ultima instanță? Cu niște tablouri și muzică de însemnătate locală. Pornisem cândva pe un drum greșit, devenind pictor dintr-o ambiție, aidoma unui țăran care seamănă culturi nepotrivite solului și condițiilor climaterice. Semănăturile au încolțit, dar nu au dat roadele așteptate. Ceasornicul de perete bătea monoton tic-tacul. În acea clipă am simțit cum murise o epocă și mi-am zis că am numit exact ultimul meu tablou *Stele de nisip*, căci pe lumea aceasta toate se țin pe

nisip, pe cer și pe valurile oceanului cu gheţarii Antarctidei, Arcticii, unde cândva au existat alte popoare, alte civilizaţii avansate care s-au autonimicit și în locul lor au apărut altele! Călătoria în Italia mă făcuse să sesizez scurgerea dinamică, ireversibilă a timpului. După ce o cunoscusem pe Iuvenalia, m-am convins că și viitorul omului poate să moară dacă nu-i asiguri o trăinicie. Biografia mea de fustangiu incurabil n-a fost vrednică să creeze o operă de rezistenţă ce ar putea să înfrunte timpul, să urmeze soarta unei specii precum sunt crocodilii, care n-au dat nicicând înapoi. Iar eu, sunt ca un fir de nisip, ca un individ care am fost capabil să cuceresc inimile femeilor frumoase, fără a conștientiza că orice femeie este superioară celui mai viguros bărbat, prin faptul că e capabilă să nască. Am mai ajuns la ferma convingere că în viaţa pe care am trăit-o femeile m-au devorat pe mine și nu eu pe ele cum îmi imaginasem. V*iaţa m-a trântit cu capul de perete, salvându-mă doar în amintirile copilăriei mele. Acolo a fost povestea, acolo a fost viaţa! Restul au fost încercări, emoţii, eșecuri... Da, femeile au condus și conduc lumea, oricât de mult s-ar împotrivi bărbaţii. Pe mine m-a fericit cu adevărat Cecilia. Datorită ei azi mă gândesc fără teamă la moarte. Dumnezeu le rânduiește pe toate. Ultima mea dorinţă e ca la căpătâiul meu de veci să fie săditun nuc. Voi fi fericit dacă lucrul acesta îl va face Iuvenalia. La ea aș avea o singură rugăminte: când va vedea că nucul a îmbătrânit și s-a uscat să-și îndemne fiica sau fiul să sădească un vlăstar. Apoi totul să se dea uitării și memoria mea să se topească în eternitatea* generaţiilor care vor veni.

Cu nepotul Răzvan-Nicolae, viitorul comic al naţiunii

ARABESCURI

1.

În pragul frizeriei se așternea un petic de umbră în timp ce soarele luneca peste blocul cu multe etaje, în spatele căruia abia de se zăreau vârfurile întunecate și ascuțite ca niște lance ale plopilor piramidali. Cercuri de lumină jucau parcă înfricoșate în amiaza când coafeza obeză, în halat albastru cu bluziță albă, gulerul căreia cobora în zigzaguri de-a latul gâtului cu bijuterii din aur argintiu cu părul bogat, adunat într-un coc răsfățat îl întâlni pe Radu Inereanu care veni ca de obicei la finele lunii să se tundă. În încăperea cu oglinzi mari domnea ordinea ca într-o farmacie. Mirosea a parfumuri. Venea aici cu plăcere aflând de fiecare dată noutățile cartierului, orașului…, din republică… Ea, oricând avea pregătită vre-o noutate, un banc de ultimă oră. În ziua aceea lui Radu Inereanu i se păru schimbată. Femeia aștepta ca el să se așeze în jilț, aruncă pe umerii lui un cearșaf alb, își propti sânii opulenți în spatele lui, și-l întrebă printr-o mișcare a capului:

– Să te tund ca de obicei?

– Da, scurt de tot…Privirile lui se opriră pe chipul oval al femeii care părea descumpănită. E vară, lumea e plecată în vacanță, nu prea aveți clienți, ca și cum intui el motivul tristeții ei.

– Întotdeauna avem *pacienți*, zise ea și începu să-l pieptene… Un băiat mi-a lăsat 100 de lei pe deasupra…

– Atunci de ce e trist în *cetate*? căuta insistent el s-o descoase pe coafeză… V-a părăsit iubitul?

Gluma lui nu avu efect. Ștergându-și fața transpirată ea prinse să vorbească mai mult pentru sine de parcă medita cu voce tare:

– E al doilea caz din viața mea când clientul vine să se tundă așa…După o pauză incomodă, deveni explicită: Mai alaltăieri, un băiat mi-a dat 100 de lei pe deasupra. Era palid, slăbuț. Înainte se tundea la o lună-două, acum, însă a venit după două săptămâni. Medicii l-au anunțat că metastaza s-a răspândit în ficat, în plămâni. Respira greu…A preferat să-l tund stil *yorkez*, să-i vopsesc în culoare roșie o parte de creastă. După ce am terminat, și-a admirat tunsoarea în oglinzi și la plecare mi-a lăsat bacșișul: „Luați-i în amintirea mea, mi-a zis, și continuă să-și aprecieze tunsoarea modernă. O să fiu un cadavru frumos în raclă!.." Nu mi-a permis să mă revolt, să continui convorbirea, a plecat liniștit. Azi am aflat că ieri a fost dus la cimitirul de pe strada *Doina*…

Coafeza isprăvi cu tunsul lui Radu Inereanu, însă niciunul din ei multă vreme nu dori să comenteze ceva. Doar la plecare el zise:

– Cu toți suntem datori c-o moarte în fața lui Dumnezeu! …

Femeia se așeză pe un scaun și nu se știa dacă va mai lucra în acea zi. Fâșii de umbră se așterneau rânduit în pragul frizeriei. Era o liniște redusă parcă la tăcere.

– Cancerul venit dinspre Cernobîl nu-i cruță nici pe tineri și nici pe bătrâni. Oamenii mor ca muștele! Acum o lună o clientă care lucra într-o companie americană, mi-a lăsat tocmai 50 de dolari…La plecare m-a rugat să aprind o lumânare pentru sufletul ei… O aștept mereu, dar nu mai vine. Ce e cu Moldova noastră oare?! Am ajuns ca oamenii să fie preocupați să plece frumoși pe lumea cealaltă!..

2.

Radu prezentase actele cu iscăliturile de la secția de morfopatologie ofițerului de urmărire penală și-i lămuri că a fost trimis s-o facă de la…morgă. Așa i se zice în popor..

De când se angajase șofer la spital, se obișnuise cu pacienții capricioși, precum și cu atmosfera funerară, când cei îndoliați veneau să-și primească cadavrul pentru înmormântare. Era o chestiune neplăcută, dar necesară…În afara predării actelor, ofițerul îl anchetă minuțios referitor la ziua când a predat cadavrul rudelor. Era sigur că toate actele sunt în regulă, coordonate cu organele stării civile și, precum îl încredință și ofițerul, îndeplinește o simplă formalitate: dacă nu a observat până în acea zi ceva suspect în încăperea unde erau depozitate cadavrele după deces. Nu i-a declarat nimic omului legii, dar era uimit de faptul că mai ieri morfopatologul, un bărbat înalt, uscățiv și cu un nas mare, ascuțit a fost arestat și pus sub cătușe chiar în văzul tuturor medicilor. Toată lumea îl știa că e o persoană competentă, cu responsabilitate, având un mare stagiu de muncă.

Pe masa anchetatorului Radu văzu fotografia acelei fete frumoase din cauza căreia se stârnise gîlceavă și tărăboiul la semnalul alarmat parvenit de la părinții defunctei. Pe fotografie se profila un chip cu priviri scânteietoare, în rochie albă *de brocart*, pe fruntea lată, senină atârna o coroniță de învingătoare la concursul Miss-liceu. Radu mai află că acea minune divină de fată îndată după câștigarea concursului urcase singură, pentru prima oară la volanul automobilului sofisticat dăruit de sponsorul principal. În viteza excesivă ea nu s-a isprăvit cu drumul după ploaie și în rezultatul carnagiului a fost scoasă cu

ajutorul salvatorilor moartă și strivită din mașina făcută zob. Pe fotografiile dosarului penal se vedeau hainele murdare de mâzgă, gudron și sângele închegat al defunctei.

După ce semnă procesul-verbal, ofițerul fuma țigară după țigară dând dovadă de nervozitate. În birou erau amîndoi în stare de tensiune nervoasă. Țigara îi tremura printre dejete. Nu-i permise lui Inereanu ca să plece și într-un târziu zise:

– Știi de unde a pornit descoperirea crimei? Îl întrebă deodată ofițerul. Radu Inereanu n-avea cuvinte dar polițistul îl explică: Rudele, când au vrut să spele cadavrul au observat cum din vaginul domnișoarei se prelinge spremă… După legea criminalisticii nu se prevede de a se face autopsie cadavrelor decedate în rezultatul accidentului rutier. Cauza decesului și așa este clară. Excesul de viteză! Medicul legist a constat că fata a fost deflorată și violată la morgă. A fost suspectat Șeful secției morfologice, dar mai apoi a fost eliberat: S-a descoperit că vinovatul este intendentul, care a pătruns noaptea în morgă. Avea chei. Cercetat, a recunoscut că anterior a mai comis cazuri de ***necrofilie***. Expertiza psihiatrică a constat că este iresponsabil și nu va fi judecat. Nu se cuvine după lege. Mama fetei mă învinuiește de corupție. Cere împușcarea răufăcătorului. Am încercat să-i explic starea lucrurilor dar ea nu înțelege că un bolnav este absolvit de pedeapsă penală.

Ofițerul a fost telefonat de către soție. Cu receptorul la ureche, de pe fața lui dispăru mina serioasă ce o avu până la acea clipă. Dădea mereu din cap fiind de acord cu cele ce-i spunea soția.

– Mai e nevoie de mine? Îndrăzni să-l întrebe Radu Inereanu, dar ofițerul preocupat de convorbire, dădu din cap, apoi și din mână în semn că poate pleca.

Ieșind în coridor, îl întâlni pe șeful secției morfologice, care pășea tăcut și trist spre biroul său de serviciu, fără să se salute. Din urma lui mai pășeau câteva persoane lăcrimând. Erau rudele cuiva care veniseră să ia actele și cadavrul pentru înmormântare. Cineva din acele persoane bocea încet. Iar din biroul unde rămăsese ofițerul de urmărire penală se auzeau complimente frumoase, din când în când întrerupte de fraza: „*Da, iubito! Întocmai! Am să fac ceea ce dorești. Curând vin la tine…*"

Radu Inereanu pășea în drumul său convins că omul are în față viața mereu plină de culori dar și de nebunii…Sufletul i se frămînta, voia să cheme Domnul la socoteală: de ce labirinturile și întortochelile destinului fiecăruia dintre noi trebuie să ne poarte uneori cu atâta cruzime prin momente care nu au nici o explicație și justificare?

3.

Radu Inereanu, specialist în decor, observă cum Artemie, un actor începător al teatrului dramatic, depunea eforturi deosebite pentru a demonstra că se poate isprăvi cu cel mai neînsemnat rol ce i-l încredința regizorul. Băiatul cu părul roșcat, cârlionțat și obrăjorii pistruiați ce semăna a copil, se străduia ca să aleagă costumul care s-ar potrivi întocmai cu caracterul eroului pe care trebuia să-l prezinte publicului. Se împrietenise chiar din primele zile nu atât cu ceilalți colegi de breaslă cât cu domnișoara costumieră, care muncea stăruitor, străduindu-se a face totul întocmai pe placul tînărului actor. Croitoreasa nu ascundea faptul că și ea visase cândva să devină actriță. În timpul repetițiilor, venea tiptil dinspre sala de croitorie prin coridorul înalt, întunecos, la colțul scenei, ca de după culise să admire băiatul care își dădea străduințele alături de actorii în vârstă. Îi plăcea cum el jonglează, dansează, cum râde în hohote, cum se supără, cum mânuiește muscheta în lupta de gladiator. Continua să-l admire și după repetiții când ieșea asudat din cap până în picioare, mergea la duș ca să iasă de acolo prospicior și mai atrăgător. Părea sfios, neîndemînatic stând cu ea la taifas, încât n-ai fi zis că tatăl lui este preot la catedrala din centrul orașului.

La premiera spectacolului, care a constituit debutul său, a avut succes, fiind aplaudat și chemat de public la bis. Zăbovi până târziu în sala de costume cu un buchet mare de garoafe. Primise primul salariul și-l felicită bucuroasă de parcă succesul îl obținuse ea pentru el. El puse florile într-o vază, o sărută pe obrăjor și-i spuse că mai târziu vor discuta despre celelalte. Trupa care participase la premiera spectacolului organiză o sindrofie cu tartine, omletă, tort și multă șampanie și el plecă să celebreze succesul premierei. I-a simțit de departe pașii grăbiți pe corodorul pustiu, întunecat, apoi cum s-a deschis și s-a încuiat ușa de la odaie. Simțea respirația și mirosul de băutură adus cu el. Pe masă ardea o lumânare, făclia căreia își revărsa lumina peste divanul desfăcut. Ea simți cum brațele lui calde lunecară peste corpu-i lipsit de împotrivire.

Peste oraș se declanșă ploaia năprasnică a începutului de toamnă. Din stradă se revărsă peste ei răcoarea. Lumânarea se stinse...

Când l-a anunțat că e gravidă, a început s-o ocolească de parcă îi deveni dușman. Nu o mai saluta, nu vorbea cu ea, nu-și chitea costumația înainte de a ieși pe scenă. Colectivul teatrului observă schimbări la domnișoara costumieră dar nu știau de la cine e gravidă.

Odată cu nașterea fătului actorii au pus mână de la mână, procurându-i cele necesare unei tinere mame. Doar tînărul actor plecă în concediu pe o corabie de pe Marea Mediterană.

În prima lună după naşterea copilului, împreună cu mătuşa la care stătea în gazdă, a mers la Catedrala centrală să boteze copilul. Preotul, un bărbat cu o ţinută monumentală, solid, în odăile lucioase, învăluit de sudori citi molitva botezului, apoi luă copilul, îl înmuie în apa din *cristelniţă*, iar după ce mama îl înveli în scutece, îl purtă prin altar. La revenire lângă icoană, îi înmână pruncul dat la lege creştinească urându-i sănătate şi viaţă lungă…

– Bogdaproste părinte, şopti ea, privindu-l sincer cu evlavie în ochi pe bătrânul părinte. L-ai dat la lege pe nepotul matale, părinte…

– Să fie fătul sănătos, murmură buzele grase ale slujitorului bisericii, petrecând-o cu uşoară nedumerire pe tânăra mamă, care pleca spre ieşire cu fătul în braţe căruia abia, abia îi creştea şuviţe de păr roşcat şi auriu: Şi să trăim pentru copiii care ni-i aduce Dumnezeu cu dăruire.

4.

Radu a mers în vizită la penitenciar la chemarea lui Vadim Coroianu, capul lumii interlope, arestat a câta oară pentru tâlhărie, trafic de fiinţe umane, de droguri şi ucidere din culpă. Spre deosebire de ceilalţi deţinuţi care-şi ispăşeau pedeapsa şi stăteau înghesuiţi în celule cu miros de guzgan, acesta era deţinut de unul singur. Avea cameră luminoasă, cu încălzire direct din cazangerie, înzestrată cu frigider, televizor, mobilă nou-nouţă capitonată, calculator conectat la internet şi tot felul de tehnică sofisticată. Abia ieşise din baie, în halat lung, de culoare roşie ca şi şlapii, îşi usca părul lung atins de bruma căruntеţei şi-l invită pe avocat să se aşeze în jilţul asemănător cu cel din oficiul unei firme petroliere. Fiind un tip înalt, cu tatuaje pe braţ, hoţul în lege avea cătături serioase şi o voce independentă, plină de importanţă. Anterior ieşise la libertate din multe situaţii similare şi de fiecare dată ridica pe la răscruci de drumuri câte o răstignire sau avea grijă să repare vreo biserică. De data aceea el îl asasinase pe fiul ministrului ziua în amiaza mare, în văzul tuturor, prins în flagrant delict, dosarul penal avea rezonanţă deosebită şi-l chemă pe Radu Inereanu să clarifice situaţia.

– O să ajungă un milion pentru şpagă? întrebă el ţintindu-l cu privirea. Simţind că avocatul stă încurcat, negăsind răspunsul dorit, Vadim Coroianu, continuă: Transmite-i procurorului că sunt gata să-i construiesc pe cel mai pitoresc deal din codri un castel cu piscină, cort de tenis…

– E precoce să facem asemenea planuri. În fiecare seară se mediatizează cazul tău la televizor…

– Transmite despre posibilităţile mele Mitropolitului, îl întrerupse Coroianu,

având un tremurici plin de nemulțumire în voce. Duminică la Catedrala Centrală el a făcut o slujbă, ***proscomedia***! întru susținerea și eliberarea mea cât mai degrabă. Știi despre asta?

– Totuși e devreme să vorbim despre eliberare… Fratele ministrului ți-a transmis o scrisoare. Vrei s-o citești?

– Ce-a scris ***mârlanul*** ăla? A stat și el ani grei la pușcărie pentru escrocherii…

Radu Inereanu scoase din buzunar o foaie, își puse ochelarii și citi: „ Știm c-o să ieși basma curată și de-această dată, dar nu te va salva. Vei fi castrat și supus actului de pederastrie. O să cânți ca cocșelul! Te așteptăm la libertate!"

Radu Inereanu, știindu-l sportiv, plin de virtute, văzu de data aceasta alarmă în ochii lui Coroianu. Părea că a cărunțit, că i-a crescut pe dată burta și i se întețiră tremuricii în barbă.

– Transmite-i că sunt gata să-i repar prejudiciul moral cu cinci milioane.

– Nu ai atâțea bani, îl măsură nedumerit cu privirea avocatul.

– Trebuie să taci. Nu-i treaba ta. Eu sunt sportiv! Radu Inereanu cunoștea că asemenea sumă Coroianu nu are și mai știa că în lumea interlopă nu se admite a promite lucruri ce nu ești în stare să le îndeplinești. În acea pauză șovăitoare privi cele câteva tablouri și icoanele de pe pereți, așteptând până când clientul și-a făcut semnul crucii rugându-se ca Dumnezeu să-l păzească și să-i ocrotească familia, copiii, apoi calmat i se adresă din nou avocatului: – Totul este în stăpânirea mea! Am o gloată însemnată de *pârnăiași* care trebuie să mă asculte! În lumea interlopă, între teroriști mai dihai ca în armată disciplina este la cel mai înalt nivel.

– Bănuiesc, șopti Radu Inereanu…

– Unii sunt gata să meargă la moarte pentru mine, continuă hoțul în lege cu demnitate. Mulți dintre cei care se află la libertate mi se supun căci i-am făcut cu bani, parlamentari, procurori, judecători, miniștri…Chiar ieri Procurorul general m-a felicitat cu ziua de naștere. Și eu îi felicit pe ei. Suntem oameni, la urma urmei…Știi tu despre asta sau nu știi?!

– Desigur că nu știu!

– Atunci, ce fel de avocat ești dacă nu știi asemenea lucruri elementare! strigă Vadim Coroianu, încleștându-și pumnii, iar Radu Inereanu avu impresia c-o să-l lovească.

– Calmează-te!..

– Eu nu trebuie să stau aici mai mult decât până la Anul Nou, să se mai potolească spiritele…

– Asta o zic și eu, căzu de acord Radu Inereanu. Însă, la moment e devreme. Trebuie să așeptăm…

– Cât să mai stau eu aici în miros de guzgani?! Răcni Coroianu și ochii îi scânteiau.

– Măcar încă jumătate de an, apoi…

– Pleacă de-aici! se răsti el. Nu vreau să te mai văd! Un avocat e dator să facă imposibilul…

Zîngăniră cheile și în pragul camerei apăru un *temnicer*, care-i zâmbi docil lui Coroianu, și-l grăbi pe avocat să iasă.

Peste câteva seri, la televizor o femeie avocat, vorbea în ritmul unui țăcănit al mașinii de cusut, convingând opinia publică că Vadim Coroianu este ținut la penitenciar cu încălcări ale drepturilor fundamentale ale omului și judecătorul de instrucție a fost convins să-l treacă în ***regimul arestului la domiciliu***…

Era zi de duminică când Radu Inereanu fu chemat la vila de la Holercani. L-a surprins la o joacă de șah cu procurorul municipiului. Șahiștii aveau pe masă două pocale de cristal, citrice pe un taler înflorat, sticle cu ***cogniac*** francez, una dintre care era pe jumătate. În preajma mesei stătea un țuhal cu sigiliul băncii de economii plin cu bani. Pe peretele din spate era montat un acvariu cu pești de diferite culori, mari cât niște purceluși de lapte. În halat lung, de culoarea fulgilor de nea, ținând o havană între degetele groase, cu inele strălucitoare, capul lumii interlope mai făcu o mutare și declară plin de mulțumire: mat. Procurorul se ridică lent de pe scaun, dădu peste cap băutura rămasă în pocal, apoi înșfăcă sacul și ieși. Când se auzi motorul mașinii din ogradă și sunetul înăbușit al porților închise de bodygarzi, Vadim Coroianu îi vorbi domol, apropiindu-se de acvariu:

– Câtă vreme am lipsit, peștii au fost triști. Ei simt totul ca și oamenii: când e amărăciune, când e bucurie în casa mea!.. Așa sunt peștii, dar noi suntem oameni, nu uita! Totul în viață poate fi rezolvat. O să continuăm colaborarea, ne cunoaștem de o viață. Am copilărit împreună, dar te rog…fii pe viitor mai hotărât! Eu, orice aș face, nu trebuie să mă aflu la închisoare nici o zi! Ești avocatul meu. Ai înțeles?

– Mi-i clară situația.

Vadim Coroianu umplu pocalele, dădu băutura peste cap și-l îndemnă să-i urmeze pilda, însă Radu Inereanu refuză.

– Iac-așa trăiești tu! Nu servești alcool, nu fumezi, nu te droghezi…Eu de bine de rău fac multe nebunii, apoi prin greutăți ies curat din ele…Am biografie demnă de a fi scrisă chiar și de un Laureat al Premiului Nobel. Iar tu? Îți plac muierile… Dar, nu uita că de-acum ai trecut de 60 de ani! Femeilor nu le convine să aibă relații cu un impotent, fie el chiar cel mai bun avocat din republică…

– Pricep, înțeleg…

– Pleacă, zise Vadim Coroianu stând la fereastră, fumând. Pregătește actele necesare și du-le procurorului să claseze dosarul. Mai este mult de muncă, iar eu am obosit. Trebuie să plec undeva în Africa la odihnă. Medicii spun că am nevoie de calmare după stresurile avute. Grăbește-te. Ai multe de făcut pentru cauza mea generală.

Radu Inereanu plecă îngândurat. Afară era toamnă. Soare și frunze aurii pestetot. Răcoarea îi dădea fiori în spate. Mda. El nu poate să se laude că are o biografie demnă de un laureat chiar și a celui mai modest premiu.

5.

Splendida actriță, citi piesa și îi telefonă destăinuindu-i-se că în procesul lecturii a râs, apoi a plâns, recunoscând că așa ceva i s-a întâmplat pentru prima oară. Cu vocea plină de emoții spuse că dorește să-l cunoască.

De cum au intrat la el în apartament s-a petrecut ceva frumos, înălțător, inexplicabil până la urmă pomenindu-se în așternut. El era de două ori mai mare decât ea ca vârstă.

– Cu soțul mă *babardez*, recunoștea ea, iar cu tine simt că mă iubesc…

Romanul lor a durat patru ani cu ierni bogate, primăveri romantice, veri pline de peripeții și toamne petrecute la natură. Actrița avea soț, un copil, dar viața de familie o obosise și găsea în compania lui Radu Inereanu un refugiu. Actrița mai era pasionată de a poza în felurite ipostaze în mijlocul naturii, prin locuri pitorești unde se însoțeau unul pe altul cu aparatul de fotografiat. La ziua lui de naștere ea îi dăruise o vază pentru flori și o statuetă de porțelan cu chip de Îngeraș. Serile Radu aprindea lumânările pe masă, și stătea în compania Îngerașului imaginându-și că și dânsa e cu el, aproape. Se deprinsese unul cu altul. Ea îl recunoștea ca pe un al doilea soț, de suflet, de paradă. El văzu în persoana ei dragostea la care visase toată viața: cultă, inteligentă, gospodină, ingenioasă, romantică, visătoare și plină de miracol. El nu-și imaginase vreodată, ca la anii lui să trăiască asemenea fericire. Se convinse că în decursul vieții n-a fost iubit cu adevărat nici de o femeie. Ea îi dovedea că îl iubește și el insista mereu ca ea să-i nască un copil, un băiețel…

Actrița, însă visa la carieră…

Când în calea ei apăru directorul Companiei de audit, un tânăr cu posibilități materiale, n-a rezistat. Actrița se străduia să se desprindă de Radu cu atenție. Îi amintea frecvent că soțul înnebunește de gelozie, înzestrând-o cu telefonie sofisticată o ascultă de la distanță, constată în ce loc a orașului se găsește și e gelos…Iar directorul tot mai des o aștepta în piața centrală a orașului cu mașina. Mergeau împreună prin restaurante, îi făcea cadouri, dar cel mai important, prin legăturile lui, îi crease

actriței posibilitate să joace câteva roluri principale în spectacole. Deja delicat refuza întâlnirile cu Radu, care o suspecta că are pe altul. Actrița, însă zâmbea, mai spunea că-l iubește dar nu mai poate fi cu el atât de aproape cum a fost, fiindcă dorește să păstreze familia. Inereanu a mai depus eforturi să revină la dragostea lor, dar curând înțelesese că ea lunecă de pe cerul fericirii lui și nu voia s-o piardă. Îi declara că o va dori totdeauna în casa lui, iar ca semn de așteptare, o să aducă mereu buchete de flori proaspete primăvara, vara, toamna, iarna. Și timpul în scurgerea lui ca nisipul în clepsidră, îl făcea să schimbe mereu florile ofilite pe cele proaspete. Era convins că ea va reveni la el cu același zâmbet, cu aceiași ochi scânteietori, cu aceleași vorbe de admirație pentru el. Pe masă stătea dârz îngerașul de porțelan care avea pe frunte o coroniță de flori și un chip jovial, pus și el în așteptarea ei. Buchete de ghiocei, toporași, lalele, liliac, lăcrimioare, bujori, crizanteme, trandafiri:1,2,3,..10, 20…30…40. În decursul vieții Radu Inereanu demult deprinsese să fie răbdător. Până a se hotărî să facă această testare, trăise multe eșecuri și decise că va atinge cifra de 100 de buchete în așteptare continuă! Îl părăsiseră prietenii și *dozele* de singurătate acum dominau. Nu voia să fie rău, răzbunător și în clipele de inspirație, a scris în condica lui o poezie, care părea că a ieșit instantaneu odată cu starea lui sufletească:

Nu încerca să te răzbuni
Pe-o dragoste ce te-a trădat
Ea poate-I dulce-n amintiri
Și-i demnă de…A fost odat`!

Nu încerca să te-nrăiești
Pe clipele pierdute-n van
Și tot ce-l viață dăruiești
Se-adună-n toamnă an de an

Nu încerca să te convingi
Că dragostea ce te-a lăsat
O să te-ajute să învingi...
Trecutul nerecuperat!

Trăim un secol isprăvit
Precum au fost în mii de lumi
Cînd te convingi – că n-a iubit…
Nu are rost să te răzbuni!

Făcu tot posibilul ca aceste versuri să ajungă la ea, dar actrița nu a reacționat în nici un fel. Radu înțelese că tinerețea pleacă ireversibilă din viața lui. Devenise neinteresant, neatractiv pentru tânăra actriță. Ea, doar se complăcea de prezența lui de la distanță, supraveghindu-i rodul creației. El, între timp, reușise să publice piesa la care muncise mulți ani. Chiar dacă actriței îi plăcu lucrarea, nici un teatru n-a încercat s-o monteze. Deși regizorii lăudau lucrarea, însă asta nu era de ajuns. Mai era nevoie de bani pentru a o pune în scenă. A încercat să se revolte la o emisiune televizată, dar venise timpul când nu se permitea să critici.

– Piesa dumitale n-are culoare, intrigă, deznodământ, îi declarau regizorii. Teme răsuflate! Mafie, transplantul de organe, violențe în familie, prostituție, spălare de bani…

O căuta, o dorea… I-a propus să plece în satul lui natal ca să sădească doi nuci pe piscul pitoresc, dar ea l-a refuzat și el consideră să n-o supere. Prea multe clipe frumoase trăiseră împreună. Dar tot mai des se surprindea la gândul că ea nu l-a iubit. Pentru ea a fost doar un obiect de admirație și, alături de el și-a găsit un refugiu sufletesc în afara familiei, ceea ce n-a simțit o vreme de la altcineva. Tot mai mult înțelegea că ea nu putea fi altfel și zadarnic el și-a construit iluzia că putea pretinde la reciprocitate de sentimente. El e de o vârstă cu tatăl ei, iar ea actriță cu viitor, tânără căsătorită! La anii lui rar de tot era atras de patima să scrie poezii, însă în acea stare îl copleși inspirația, așternînd dintr-o răsuflare pe hârtie versurile:

De-acuma sunt convins că n-ai iubit
Că ești alergătoarea micilor distanțe
M-ai admirat comod, dar vai, te-ai obosit !...
Plutind în visele pierdutelor speranțe.

Poți să te superi, chiar rupe-mă-n bucăți
Astfel o să te simți ceva mai bine
Te vei convinge- acum, ca alte dăți
Tu n-ai iubit, doar te-ai impus pe tine –

Să înțelegi ce-nseamnă a evada
Din seri neclare, pline de rutină
Avînd-o ani de zile-n casa ta
Cu geamuri oblonate fără de lumină.

Credeam cândva, naivul ce eram
Că ești vioara strunelor sonore
C-am să le-ascult în anii ce-i mai am
În simfonia notelor majore!

Acum în anii din ajunul iernii
Păstrez cu pietate zîmbetul tău dulce
Rămîi steluța din splendoarea verii
Și calmul meu în amintiri te duce...

Se tot întreba totuși ce a fost între ei? O aventură frumoasă și mai mult nimic? Iar acum nici măcar buchetele de flori nu-l mai ajută, nici așteptările , cu nimic n-o mai poate dezbate de la noua ei pasiune, fiindcă are pe altul, iar când muierea are pe altul, se simte de la o poștă.

Ea, însă, declara pestetot că își iubește soțul. O iubire cu năbădăi, dar îl iubește! La un moment dat și-a permis ca iubirea s-o împartă în două ca pe o pâine gustoasă. După despărțire ea nu dorea să explice, să repare, ceea ce s-a epuizat din inima ei. O sută de buchete selectate pentru ea, căuta altă admiratoare!

Derutat sub povara despărțirii, părea cufundat în eșecuri cronice, coborât într-un abis de unde nu va mai ieși niciodată. Opera lui n-o mai ademenea pe actriță. Manuscrisele lui deveneau maculatură, dar el nu putea să se debaraseze de pasiunea creației, fiind dependent precum sunt alcoolicii, iubitorii jocurilor de noroc, narcomanii, adepții lui *Lombrozo*. A cheltuit mulți bani pentru editarea pieselor de care nimeni nu mai avea nevoie. Aiurea cu realitatea ce îi stătea în față.

Numai speranța continua să mai pâlpâie în sufletul lui. Buchetele se adunau, se adunau. Ea, însă nu se mai întorcea și, deodată avu impresia că acele flori rânduite însemnau trădare. Căuta să găsească răspunsul exact, nedorind să răscolească, să analizeze, sî acuze. Mai înțelesese că ea nu i-a lăsat altceva decât amintiri, spre deosebire de alte femei care i-au născut copii.

În toamnă când ea i-a declarat franc că deja relația lor nu mai poate continua, Radu Inereanu mai continua cu insistență să îmbogățească ghiveciurile cu flori proaspete: 89, 90, 91… Când a ajuns la ultimele două buchete mari de trandafiri, ultimii din acel an simți o durere amestecată cu o tristețe nemărginită. Nu-și putea explica starea lucrurilor nici chiar pentru sine, dar se chinuia zile și nopți. Lucrurile i se încurcau, avea frică să nu cadă în depresie, închipuindu-și că s-ar fi

simțit în starea lui Napoleon după înfrângerea de la Waterloo, după care nu mai reveni la gloriile avute în tinerețe.

Radu considera că relația cu actrița a fost cu adevărat dragostea care, solemn l-a petrecut în templul... bătrâneței! A fost ultimul fior ce i l-a mai putut dărui tinerețea. Medita mereu la cele petrecute și era convins că anii care-i stau în față îi vor aduce răspuns la multiplele frământări la povestea de dragostei cu actrița. Fata care i-a dăruit o perioadă scurtă de fericire, s-a limitat în competiție de mică distanță, aidoma femeilor, care se antrenează într-o relație de lngă durată. Nu putea fi nici condamnată, nici să o aștepte ca să se întoarcă înapoi. Trebuia s-o elimine din orbita intereselor lui, altă soluție nu exista.

Când pe masa din odaie apăru al sutălea buchet el părea liniștit. În viața lui a avut mai multe urcușuri și coborâșuri, se obișnuise cu despărțirile, cu pierderile, ce i se întîmplă oricărui om de seama lui și oricât de mult ar dori, nu poate schimba moartea pe viață, viața pe moarte -- nimic în scurgerea timpului! Ca și în anii precedenți încerca a înțelege cât de fericit este acel bărbat care nu gândește, nu le vrea și n-are nevoie de femei, mizînd că în toate ca un misogin, este în stare să se descurce singur.

6.

Bunelul Nică a avut în viața lui trei femei. Două dintre ele au decedat la cîțiva ani de la căsătorie, iar a treia a decedat de tifos în timpul războiului. Autoritățile nici nu i-au permis s-o ia de la spitalul din Bravicea, îngropînd-o acolo pentru a nu răspândi molima. De la acele femei a avut vreo duzină de copii, apoi acești copii s-au căsătorit și au umplut satul cu nepoți. Bunelul a trăit peste 96 de ani. Dintre toți nepoții, cel mai iubit pentru el era nepotul Radu. Mama deseori îl trimitea la bunel să-i ducă merinde în căsuța din preajma râpei cu pereții plini de icoane vechi, o sobă, o *lejancă*, o masă veche, o manta ponosită într-un cuier adusă în tinerețe de la război. În acea cămăruță mai atârna un ceas cu pendul, mecanismul căruia se termina cu lănțujelul nichelat la capătul căruia stătea o greutate de metal înegrit de vreme. Îl găsea totdeauna cu ochelarii pe nas, citind concentrat filele vechi, slinoase, pe alocuri murdare de ceară ale Bibliei. Sfânta Scriptură i-o dăruise un preot de la mănăstirea Hârbovăț și se presupunea că e mai în vârstă decât el. Acasă la bunel, Radu observa cum se adună viața din trecut într-o soartă de om, o soartă necunoscută, miraculoasă, interesantă, pe care dorea mereu s-o afle din mărturisirile lui. Bunelul îi povestea despre drumurile sale pe colinele pitorești ale satului, despre desele-i călătorii la Secureni și la Kiev, despre participarea la războiul ruso-japonez, străbătând imensiutatea căilor ferate ale Asiei Mijlocii, Extre-

mului Orient, Manjuriei, amintind de localități ca Port-Artur și Vladivostok. Îi povestea și despre evenimentele din Petrograd, cum a abdicat țarul, despre revoluție și slobodă, când a hotărât să dezerteze din armata rusă și să vină la Ineasca, unde 5 copii orfani îl așteptau. Îi mai povestea despre vremea românilor, apoi cum au venit tovarășii cu războiul, foamea, deportările, formarea colhozului. Își amintea cu mult haz de perioada când a lucrat paznic în colhoz, amuzîndu-se câtă șmecherie și beții făceau nacealnicii. De la acel post de paznic a și ieșit la pensie. Demult nu mai lucra nicăieri. Îmbătrânea și, după ce lăsa Biblia în voie, se plângea de soarta și singurătatea lui. Avusese mulți prieteni, cumătri în sat, în mahala, dar care fiind de o seamă cu el, poate ceva mai în vârstă, plecaseră pe drumul neîntors. Nu avea cu cine să comunice, decât cu moș Grigore Purice, un bătrân ceva mai tânăr ca el, dar care nu auzea deloc și bunelul obosea strigându-i la ureche…Aum toată viața lui activă, evenimentele ce le trecuse păreau că atârnă în cui alături de mantaua mâncată de molii. Își dorea să moară. Părea a fi un pic supărat pe Dumnezeu că nu-l ia în împărăția cerurilor. Și des a trecut prin multe cumpene că mai era să se înece într-un heleșteu, dar s-a salvat ca prin minune, a participat la două războaie, în jurul lui cădeau camarazii ca buturugile, iar el nu era atins de nici un glonț, nu s-a ales măcar cu o zgsfârșitîietură. Își demonstra brațele uscățive, butucănoase pe care se vedea doar pielea și oasele, iar prin venele lui se plîngea că circulă apă și nu sânge. Se întreba de ce mai continuă să supraviețuiască! Odată a meșterit o cruce de ștejar, un sicriu, pe capacul căruia incrustase numele său, le urcă pe toate în pod, să fie gata când va trebui să fie petrecut la groapă. Fiul Mihail, însă, le-a tăiat aruncându-le în foc, ca în casa lui să nu domnească duhul morții. Bunelul s-a întristat. Ochelarii cu lentile groase i se coborau și mai mult spre vârful nasului și îl privea pe Radu cu mirare. Barba-i albă ca neaua, tunsă de el cu foarfecele, îl făcea să semene cu un apostol coborât de pe icoane. Tăcerea lui îndelungată dădea semn că nu are nici un temei să ceară de la un copil dezlegarea multor taine ale vieții lui trecute. Dorind să tragă cu privirile peste filele Bibliei groase, să afle ce e scris acolo, Radu Inereanu prindea la curaj în fața primei cărți văzute până atunci. Bunelul, după o lungă tăcere, prindea să-i mărturisească despre facerea lumii, potopul lui Noie, psalmii lui Solomon, viața lui Iisus și despre veacul de-apoi. Toate erau absorbite de el și, credea că vorba bunicului despre o moarte dorită, este doar o fantezie ordinară. Beau amîndoi ceai cu pîine, din hrincile cărora, bunelul scotea cu un cosor miezul să-l mănânce cu cei doi dinți in față, iar nepotului îi reveneau cojile rumene. Apoi ieșeau afară. Căsuța lui avea ogradă mică unde creștea troscot, și un șopron, unde ținea o masă de tâmplărie, un gealău, pe care-l numea *fugan*, ferestrăie și diferite scule. La anii lui prefera să mestrească capcane de prins șoareci,

săniuțe și patine de lemn pentru nepoți. Deja nu mai putea mânui, decât bărdița cu coada coroiată, comodă la despicat gălătucii pentru soba mică din casă. Lui Radu i se părea că viața bunelului nu se va termina niciodată.

Dar într-o zi, mama veni acasă palidă, spunând că bunelul se luptă cu moartea. Radu coborî cărărușa șerpuitoare, care avea pârtie printre troiene pe lângă râpă se opri păși înfricoșat pragul de lemn. În odaie două mătuși stăteau la capătul laiței cu lumânările aprinse. Una din ele șopti că adineaori fusese părintele de la biserică și-i făcu sfintele maslu. Bunelul *bâiguia*, vorbea cu morții, dar de cum apăru Radu, deschise ochii și parcă se săltă în capul oaselor. Își adună ultimele puteri ce-și mai păstra în corpul sleit și-i zise:

– Gata, nepoțele. Îmi pare rău că n-oi avea cum să mă întorc de-acolo să-ți spun cum e. Toata lumea merge la judecată, dar Dumnezeu pe nimeni nu lasă să se întoarcă să povestească despre tainele morții și adevărul din împărăția lui…

Bătrânul închise ochii, respiră adânc, se auzi un *hâtrcâit* înfundat, căscă larg gura și Radu văzu cum moare un om. După decesul bunelului, peste ani, înțelese că s-a despărțit de cea mai frumoasă filă a copilăriei sale.

7

Radu a rămas cu amărăciunea amintirilor, considerând că anii de studenție au fost cei mai triști ani din tinerețea sa. Marele lui neajuns era că de pe atunci vedea clar nedreptățile.

Armaghedon Gutuie la facultate nu s-a evidențiat prin sârguință, mizând mai mult pe șărlătănii. Aderase la o gașcă din patru colegi lingăi ca și el și susținea fiece sesiune copiind, înducând în eroare profesoratul. În calitate de membru al partidului comunist, deveni secretarul grupei academice și se dădea mare propagandist ideologic, făcând-o pe supraveghetorul disciplinii și ordinei printre colegi. Se presupunea că este un agent sub acoperire al KGB-ului care luptă cu înverșunare împotriva celora ce inițiau discuții despre *unirea cu România* și… se dădeau români.

După absolvirea facultății, colegul a fost repartizat în structurile speciale, să combată naționalismul moldovenesc. Avea salariu bun, apartament, mașină la scară. Apoi a fost transferat la Departamentul pentru a combate contrabanda. Când valul democrației nimici ideologia comunistă, el primul aruncă biletul de membru al partidului și avansă spectaculos în fotoliul de procuror general. Obișnuia mereu să apară la ecranele azurii, la conferințe de presă, îndemnând poporul să nu fure, să lupte cu corupția. La rândul său foarte curând se pricopsi cu un hectar de pământ în cel mai prestigios loc al orașului, alături de oligarhi, unde își construi o casă cu trei etaje. Avea gradină cu pomi selecți, piscină, cu șez-longuri alături,

garaje pentru mașinile soției, copiilor, o bucătărie de vară cu șopron. Casa avea turnuri și pe cel mai înalt arboră drapelele țării, orașului și al Uniunii Europene. Curtea cu gard de piatră, porți înalte mai era împrejmuită de un gard din sârmă argintie din exterior, iar pe un fir circula legat de lanț un câine cât un vițel de mare. Câteva deridicatoare și un grădinar aveau grijă să fie lună peste tot. *Armaghedon Gutuie* obișnuia să-și invite foștii colegi în ospeție. Radu acceptă invitația colegului și la prima vedere avu impresia că acea casă înaltă, cu turnuri semăna mai mult cu o catedrală, fără preoți, cruci și clopote pe turle. Invitat să inspecteze gospodăria colegului Radu avea senzația că face o excursie la muzeu. Livadă, alei înverzite, apoi cele trei etaje ce semănau mai mult cu o galerie de artă, cu coloane de marmură, scări ornamentate, saună, weceie oglindite, cu faianță, în holul de la intrare se spânzura portretul lui de general, realizat de un pictor de importanță locală. Pe alt perete atârna o icoană veche incrustată cu pietre prețioase, obiect de anticariat confiscat în perioada activității la vamă. Au mers apoi în subsolul ce servea drept beci, pe rafturi stăteau sticle cu băuturi scumpe, borcane cu ghiveciuri diferite și câteva sculpturi mitologice, înăuntrul cărora erau depozitate vinuri alese.

Odată a fost nevoit să-i facă o vizită la biroul de serviciu, amplasat într-o clădire cu arhitectură clasică ce constituia un monument istoric. Radu avea o problemă legată de nunta fiicei care avea să aibă loc peste o lună. Fiind condus de paza de corp a procurorului până la ușa biroului, intră. Sala cu mobilă modernă, cu un televizor enorm, ce ocupa jumătate de perete, se afla la etajul doi. Colegul ținea telecomanda în mână, schimbând mereu canalele și se dădea că este la curent cu toate evenimente care se desfășoară în oraș. Armaghedon crea impresia că nu activează în rol de procuror general ci… un activ telespectator. Elegant pentru vârsta lui de pensionar, la patru ace, îi povestea pasionat despre mărimea salariului și pensia pe care o primește de la stat, se mândrea cu cei doi feciori aranjați la posturi de conducere, pricopsiți cu automobile, apartamente, etc…În sfârșit catadicsi să se adreseze invitatului:

– Ca scrib ești conștiința neamului, dar îți dai seama că republica n-ar dormi liniștit dacă n-ar exista procuratura? Ai privit seara trecută interviul acordat de mine ziaristului de la Prime, cum să demascăm corupția? Radu nu urmărise acel reportaj, dar fostul coleg fixându-și ochelarii cu ramă aurită, răsfoind niște acte din fața sa, concluziona: Lumea e coruptă! Mai mult de jumătate din cetățeni o duc în mizerie, în datorii, cu tendința să fure. E greu să lupți cu cei din jur când toți vor să te amăgească. Ca procuror mă chinui să purific societatea! Tu cum o mai duci?

– Ca toți oamenii simpli, se incomodă Radu. Mai am copii minori, nu am locuință…

Fără a-i permite să-și încheie vorbele, procurorul se ridică, făcându-i semn să-l însoțească. Au coborât pe niște scări șerpuitoare la parter, într-un subsol cu miros de cafea, unde era amenajat un adevărat bar, cu jilțuri din piele scumpă, o masă pe care stăteau castroane argintii cu prăjituri, bomboane, sticle cu băuturi alcoolice. Un televizor cu ecranul mare atârna pe un perete. Armaghedon i-a propus să servească wiski, cogniac, brendy, șampanie, vin alb, vin roșu…Radu nu era băutor și atunci procurorul îl aduse lângă un safeu. Manevrând cu niște chei minuscule, apăsă pe niște butonașe, deschise o ușiță și în fața lui Radu apărură bancnote în lei și valută străină. Ochii lui sclipiră a nedumirire ca în reflecția razelor de soare într-o baltă. Nu văzuse în viața lui atâta bănărit. Iar degetele groase ale fostului coleg de universitate, ridicară un pachet nou nouț, apoi altul, de parcă mânuia cărți la poker, la colțul gurii parcă i se prelingea plăcerea vieții. Apoi așeză pachetele cu bani într-o nouă ordine, închise ușa safeului, a tras cu coada ochiului la fizionomia perplexă a lui Radu. Procurorul general surâse evaziv, tipărindu-și prietenul pe umăr:

– Lupt înverșunat împotriva corupției! Dac-ar veni vorba să mor mâine, oamenii au să mă pomenească. Mă aflu ca și cum la un război, pe linia întîi, distrugând viciile și metehnele societății. Niciodată n-am estorcat mită, nu am comis fărădelegi! Îi țin la distanță și mă respectă afaceriștii.

Sosind ora despărțirii, Radu îndrăzni să împrumute niște bani pe care îi va întoarce după nunta fiicei. Curând o să editeze și o carte nouă …Fostul coleg căzu în jilț, își făcu o cafea, schimbă canalul și zise foarte de serios:

– Ca la toată lumea e greu cu banii. Am luat credite din bancă pentru nepoți și trebuie să-i restitui urgent. Bani enormi!…

– Înțeleg…zise Radu și nu mai dori să stea în compania tipului. Trebuia să se grăbească.

Ieși din clădirea procuraturii cu presimțirea că nimerise într-o mocirlă. În acea captivitate sufletească. Se simțea și mai împovărat decât la momentul când venise în vizită la fostul coleg. O ducea greu, avea grijă de copii, chiar dacă era un vulcan de sănătate, capacitate. Societatea însă uitase de el cu desăvârșire. Simțea că alunecă în mizerie. Nu avea bani. Ar fi vrut să moară răpus de un ictus cerebral, de un atac de cord, dar ce poate rezolva moartea, decât doar să aducă amărăciuni celor care vor rămâne fără suport material. Pășind spre casă deodată se întrebă dacă este sau nu fericit. Frământat de gânduri, își aminti de vizită la fostul coleg, apoi de anunțul ce-l auzi la un post de radio în acea dimineață. În Marea Britanie, un miliarder derutat că nu-i merg afacerile s-a aruncat de pe acoperișul unei clădiri chiar în centrul Londrei. Se mai întrebă în ce constă adevărata fericire, dar nu era sigur că poate ajunge la o concluzie, făcu doar o constatare banală că viața e veșnică cu

trecutul, prezentul și viitorul. Mai aproape de casă îl copleși o viziune macabră. Își imagină că s-a început războiul mondial și el e gata să plece neînfricat ca să lupte pe linia întâi împotriva corupților…

8

Proaspăt absolvent al Universității de medicină, tânăr chirurg, fu repartizat la spitalul de urgență. Acolo activau medici în vârstă, aveai de la cine învăța și din această cauză stârni invidia foștilor colegi. Chiar din primele zile manifesta o vădită străduință, îndeplinind indicațiile, ascultând sfaturile chirurgilor experientați. Asista la complicate intervenții chirurgicale. Majoritatea pacienților ajungeau pe masa de operație implicați în accidente rutiere sau atacați de infarct. Medicii depuneau eforturi colosale ca să le salveze viețile. Colectivul părea prietenos, sociabil, se luau în discuție succesele și eșecurile. După micile consilii ale chirurgilor Radu simțea că mai are mult până la măiestria lor. Odată cu terminarea orelor de gardă pleca la bibliotecă să studieze, să compare teoria cu cele văzute în practică. Revenind la serviciu cu noi cunoștințe, se includea tot mai sigur în polemici, cucerind simpatia, uneori chiar ajungând la o părere comună în tratarea cazurilor. Radu venea cu idei noi, propunea, tot mai hotărât metode avansate. Era vizibil că le prindea pe toate din zbor. Bisturiul nu mai constituia pentru el o problemă dificilă, deși la mijloc trecuse doar jumătate de an. Radu Inereanu simțea că mai avea mult de lucru, mai ales în perioada estivală, când medicii în vârstă plecau la odihnă. Apoi, odată cu sosirea zilelor răcoroase de toamnă când tot contingentul se îmbulzea în cabinete și în sălile de operații, Radu era impus să facă ceea ce nu vroia. Începu să-l deranjeze când apărea vreun caz letal și medicii îi ziceau:

– Tinere, du-te în hol, exprimă-ți regretul și anunță rudele despre decesul aproapelui.

Ieșind în sala de așteptare să declare vestea tristă, Radu era cutremurat de bocete stridente, uneori de blesteme în adresa tuturor medicilor. Umilința nu se termina decât numai după ce, împreună cu asistentele medicale, era obligat să perfecteze actele în pragul morgăi. A încercat să protesteze, dar bătrânii medici de fiecare dată, îl avertizau:

– Pretinzi a fi un chirurg de marcă și... ești dator întâi de toate să te obișnuiești a te confrunta cu eșecurile. Datoria asta o să te urmărească toată cariera. Nu te culca și nu adormi cu iluzia că profesia de chirurg e comodă. Procedura, modaliatea de a anunța rudele despre decesul apropiatului nu e studiată nici la o universitate de medicină din lume și niciodată nu va fi anulată cât omul se zbate între viață și moarte.

9

Barcelona, Taragona, Valensia, Granada, Sevilia, Cordoba, Toledo, Madrid, Saragosa... Spania l-a uimit pe Radu Inereanu cu istoria veche și cu cea modernă. O țară vestită prin personalitățile sale, prin cetățile medievale, prin arta și arhitectura modernului, abstracționismului, anvangardismului lui Antonio Gaudi, Santiago Calatrava edificii construite de el și în multe țări ale lumii. Nu mai văzuse așa ceva nicăieri, regreta, însă că înainte, cu un an în urmă vizitase Italia. Avusese un ghid competent care l-a condus peste tot. Abia de izbutea să absoarbă impresiile legate de muzeul lui Dali, Picaso, Murillo, apoi mormântul lui Columb din catedrala de la Sevilia, munții, colinele și dealurile pitorești cu plantații de măslini pe unde avusese itinerar. La Toledo l-a frapat catedrala Sfîntul Toma, unde era expus tabloul *Inmormântarea contelui de Orgaz,* în culorile și scenele biblice au fost folosite de El Greco destul de iscusit, le-a exprimat ca pe un roman în proză. Radu a înmărmurit în fața acelei minuni dându-și seama de ce guvernul Spaniei a refuzat să-l vîndă în SUA care propusese o sumă astronomică. Spaniolii știu să-și păstreze patrimoniul național legat de Cervantes, Velasches, Lope de Vega și sute de notorietăți, precum păstrează și vechile mori de vânt. L-a înebunit de uimire *copacul beat* din Barcelona care timp de o zi ba înflorește, florile schmbîndu-și mereu culorile, ba înverzește, ba o creangă dă roadă diferită de alta, ca să nu mai înțeleagă nimeni ce e cu el.

Ajuns la Madrid a admirat Guernica din *Muzeul reginei Sofia*, capodoperele din muzeul Prado, arenele toridei, arhitectura veche și modernă a clădirilor somptuoase, statuia Ursului, simbolul capitalei iberice, cu imaginația că undeva alături, în apropiere plutește duhul unui mare scriitor care a scris multe file, exprimându-și dragostea, compasiunea pentru tot ce este legat de acest pământ cu o istorie atât de glorioasă.

Amintindu-și cele descrise de Hemingway, văzu orașul întocmai cum și-l imaginase. Cîndva trecuseră pe aici oștirile Cartagenei spre Alpi cu elefanții de luptă. De la ghid aflase că acolo, peste potecile alpine nu Suvorov cu rușii lui a fost primul strateg care a traversat vârfurile crenelate, ci Hanibal!.. Plimbându-se prin megapolisul spaniol, se gândea la marele american. Madridul i se păru oraș cosmopolit, asemănător cu Bucureștiul, verde, precum se așteptase la acel sfârșit de primăvară. Doar că în centru se înălțau cele 4 turnuri imense de o ținută arhitecturală modernă. În partea veche a orașului simțea parcă prezența *bunicului Hem*, deși el, Radu Inereanu, atinsese deja vârsta lui și nu avea senzația că e bătrân.

În acea dimineață vizitase curtea Palatului regal, după care cotise pe-o arteră aglomerată ca în vecinătatea pieței centrale ghidul să-i aducă lângă ușa unei bo-

degi din cartierul *La latina,* unde a poposit în repetate rânduri papa Hem în anii războiului civil. Radu își imagina că anume aici scriitorul preferat a scris *Coloana a cincea*, a compus în minte capitolele romanului *Pentru cine bat clopotele*, reportajele despre Franco. Avea senzația că iată, iată va întâlni ocazional un bărbat înalt, lat în spate, cu barbă și mustăți cărunte ca să aibă ocazia de a-l ispiti dacă dorește să fie însoțit la o beție cu wiski și ***hamon, un fel de jambon românesc***. Șovăi, însă în cele din urmă înțelesese că, oricât de mult ar dori, niciodată nu va fi capabil să scrie ca el. Până în acea clipă nu crezuse că Spania este o țară muntoasă, precum citise în opera lui Hemingway. Rămânea la părerea că e un artist mediocru, că trăiește cu iluzii și vrea să fie apreciat de critică, pe când Hemingway la vârsta sa se învrednicise deja de premiul Nobel! Acest talent enorm nu a activat într-o Moldovă, unde societatea își imaginează că dispune de un surplus de personalități geniale. În Moldova de azi toată lumea cântă, dansează, desenează, scrie. Cândva, la începutul carierei sale de scriitor, sperase să realizeze o performanță, dar minunea nu s-a produs. Nu e cunoscut și nu e citit de nimeni, deși nu a fost zi să nu creeze... maculatură. A publicat o duzină de cărți ratate, care stau prăfuite pe rafturi...

Călătorind prin Madrid parcă-l vedea pe papa Hem pășind agale caldarâmul stând tolănit într-un pat din hotelul *Florida* în vecinătatea ***muzeului Prado***, scriind în timp ce afară se auzea huruit de avioane și începeau bombardamentele. Imaginea lui se contopea cu tabloul ***Ghernica*** lui Picasso pe care-l admirase cu câteva ore în urmă! Nici n-a prins de veste când a ajuns la hotelul Praga. Făcu o baie, apoi contemplă, prin geamul larg panorama pașnică a orașului. Era o halucinație bazată pe impresiile celor citite și trecute prin sufletul lui în nopțile ploioase în Bulgaria, la Plovdiv, când citise dintr-o răsuflare romanul ***Adio, arme!*** Cu gândul la *Hemingway,* avea o realitate în față, atmosfera în care scriitorul a creat, dar demult a părăsit Madridul. Pentru totdeauna! Păcat că vorbește cu papa Hem doar, imaginându-și-l! Ar fi minunat să hoinărească amândoi pe străzile pe care le-au cutreierat Federico Lorca. Radu se pomeni mic, părăsit de inspirație și de talent, însă ,în urma acelei călătorii Hemingway îi deveni un și mai mare prieten, împreună cu frumusețea fermecătoare a capitalei spaniole. A înțeles că aceasta este adevărata meka a oamenilor geniali. Nu ca la el acasă, când pentru nici un merit poți deveni laureat al Premiului de Stat sau academician. Îi trecu prin minte gândul că nu a devenit om cu pondere pentru că nu a avut prilejul să participe la un război. Ar fi fost și el, poate, un scriitor bun, ar fi descris atrocitățile inventate de oameni! Scriitorul rus Victor Astafiev, a reflectat războiul în toată amploarea realității sale oribile, deoarece a participat la cele mai crâncene măceluri în calitate de soldat, pe linia întîi. El pe bună dreptate a afirmat că Rusia a câștigat războiul purtat cu Hitler

numai pentru că... землю завалили нашими трупами! (pământul a fost împînzit cu cadavrele noastre)! Tatăl lui Radu Inereanu, a luptat pe frontul român, fiind rănit, pe linia întâi lângă Râmnicul Sărat, apoi a stat în lagărul de prizonieri. Despre condițiile pe care le-au creat rușii își amintea ca de un infern. Tata zicea, că nu dea Domnul nimănui să cadă prizonier... Asta însă e o cu totul altă poveste. Acum el se gândea la munca sa de scriitor, la cărțile pe care nu are cine să le citească. Concluzionă că generația părinților lui, printre care și Hemingway, supraviețuind războiului trecut, a reușit să instaureze peste 70 de ani de relativă pace. O performanță colosală! Celelalte pot fi corectate în anii care-i mai sunt hărăziți de soartă.

10

Protestatarii au ieși în stradă înarmați cu lanțuri și cuie de boroană, drept scut împotriva colaboratorilor de poliție. În fruntea grupării se afla un ex-deputat din opoziția parlamentară, care cu ochii injectați dirija destabilizarea ordinii stradale. La protestatari aderaseră structuri speciale, diversioniste aduse de la Tiraspol, care nu cunoșteau româna, dar țineau în mâini placarde cu sloganе în română cerând demisia guvernului, președintelui, dizolvarea parlamentului. Apoi au fost asaltate edificiile de importanță statală, după care s-au implicat organele de forță și toate scursurile kagebiste. O parte au fost împrăștiate, altă parte reținută. S-a intentat o cauză penală împotriva instigatorilor din acea grupă dubioasă ce-l avea în frunte pe ex-deputatul opoziționist. Radu Inereanu, în calitate de avocat apăra pe unul dintre acei bănuiți, pe cel mai cuminte și mai loial, care stătea într-un colț de sală și privea la toată gâlceava acelui dosar de rezonanță. În sală intrau și ieșeau reprezentanții mass media, oglindind desfășutarea procesului. Cea mai activă era ziarista de la publicația ZIG ZAG, o doamnă blondă, dar care avea un ningel, o pată, un semn negru la gât, care vorbind o română impecabilă, manipula cu expresii șablonarde, întru apărarea învinuirilor în culpa de destabilizare a ordinii publice și uzurparea puterii de stat. Ziarista vorbea noaptea, vorbea dimineața, iarăși seara, iarăși noaptea. Toate canalele de radio, televiziune, datorită reportajelor ei, trâmbițau despre corupția în stat, îndeosebi cea care domnește în justiția națională. Îi învinuia nestingherită pe procurori, juraţi că sunt mituiți și corupți, reprezentând doar organele puterii împotriva cărora s-au răsculat cei învinuiți pe nedrept din sală. Procesul a durat circa jumătate de an fiind învinuită acea grupare de tipi care a făcut ravagii în centrul capitalei, lucruri confirmate prin probe filmate cu camerele ascunse de luat vederi. Litigiul s-a terminat cu o pedeapsă simbolică, toți tipii fiind eliberați, sentință care, spre uimirea lui Radu Inereanu, a împăcat părțile. Doar ziarista de

la ZIGZAG nu se astâmpăra, continuînd să blesteme justiția națională bănuită de acte de corupere și luare de mită.

Vremurile s-au schimbat, s-au mușamalizat, s-au limpezit. Societatea continuă să-și ducă existența în ritmul ei normal. Într-o zi de primăvară senină Radu Inereanu se pomeni cu vestita ziaristă în pragul biroului. Femeia tânără și fermecătoare, îmbrăcată în costum, fardată, îl suprinse pe avocat. Radu se concentră, bănuind că reprezentanții puterii a patra îl vor supune unui interviu pe marginea acelui proces scandalos. Însă ea deodată i se păru pământeană, firească, luă o consultație de la Radu Inereanu în problema legată de divorțul ei cu soțul, dar mai ales partajarea averii în devălmășie.

– Vă rog foarte mult, domnule avocat! Am urgentă nevoie să rezolv problema cât mai curând și cât mai eficient. Propun pentru soluționare, să transmiteți acest pachet domnului jurat...

În plic se vedeau bancnote mari și Radu Inereanu se pomeni într-o situație confuză. Zâmbi malițios, totuși o întrebă pe doamna care trâmbițase că toată justiția din țara noastră este coruptă, că toți jurații iau mită.

– O clipă,parcă chemați de curând opinia publică să nu dea mită, încercă Radu s-o cheme la respect pe doamnă.

Ea dădu a lehamite din mână:

– N-o făceți pe deșteptul, domnule avocat. Ajutați-mă. Știți foarte bine în ce țară trăim și ce fel de sistem juduiciar avem! Am stringentă nevoie să soluționez pozitiv problema, este interesul meu vital la moment.

11

În călătoria sa de la Veneția spre Padova, o cunoscu în tren, o italiancă tînără, cu păr lung, negru și priviri agere. Lui Radu Inereanu i se schimbă pe loc părerea exprimată de unii pământeni de-ai lui, precum că italiencele ar fi urâte. Fata i se recomandă Sara, spunîndu-i că este pasionată de... *arhiologia astrală*! Citise undeva despre acest „tainic atelier al lui Dumnezeu" cum s-a exprimat Goethe. Omenirea cercetează tera cu ajutorul cosmosului. Adică, sateliții, navele astrale fac din înalturi fotografii cu ajutorul aparatelor moderne și astfel sunt descoperite contururi de construcții ale civilizațiilor demult dispărute. Întorcându-se dintr-o călătorie de basm prin nordul Italiei Radu nu credea că poate să-l mire ceva. Nu-i venea să creadă că anume această ființă mlădioasă numele biblic, are predilecția de a cerceta arheologia…*astrală*! Sara însă turuia nestingherită că în lume toate se fac greu, în speță lucrurile frumoase, iar cele geniale, deși par simple, sunt învăluite de mister. Aflând că este pictor, îl întrebă :

– De ce până la această vârstă n-ai nici o lucrare de răsunet? Să te cunoască lumea și fără a aștepta răspunsul continuă: Dumneata, asemeni sutelor, miilor de oameni ai artei nu ești înzesrat cu răbdare. Oamenii geniali ai Italiei au muncit cu jertfire de sine, zi și noapte dând dovadă de o imensa răbdare. Leonardo bunăoară a pictat Gioconda, un tablou mic cât o icoană, peste 10 ani de zile. Și a ieșit o capodoperă! Voi, oamenii de azi, lăsați totul pe seama timpului. Cîndva, din cosmos, generațiile viitoare o să vă descopere cele realizate și vă vor aprecia doar pentru că ați creat cu mii de ani în urmă...

Filosofia domnișoarei îl surprinse. Voia să-i reproșeze, dar calea mică ce lega orașele cu aeroportul se încheia. Se vedeau avioanele ce decolau sau aterizau din înalturi. Înainte de a coborî din autocar, Radu Inereanu simți că nu dorește să se despartă de Sara. Voia ca ea să-și continue mărturisirile, să-i spună ce dorește să mai caute în Peru unde zbura spre pustiul *Naska și Macciu Picciu*. Fata însă își adună echipamentul deoarece erau deja în pragul aerogării. Radu a însoțit-o până în sala de așteptare, unde aveau să zăbovească în așteptarea chemărilor spre avioanele cu care plecau. Sara ducea un rucsac mare, dar nu se spetea. De cum coborâse pe peron, parcă nu mai voia să-l ia în seamă, deși ochii ei zglobii căutau ceva prin sală. El voia s-o mai asculte, s-o întrebe, s-o țină alături, fiindcă îl magnetizase deja, precum îl frapase întreaga Italie în călătoria sa. În acea stare fu surprins de un tânăr cu ținută atletică ce veni spre Sara, dîndu-l într-o parte. Fata porni în întâmpinarea bărbatului, iar Radu devenise statuie, țintind-o cu priviri lăcomoase. În următoarea clipă, bărbatul care venise s-o însoțească pe italiancă, îi băgă un pumn cât un baros sub nas, zicându-i:

– Ferește-te nene într-o parte și nu sfida domnișoara!

Radu a cedat. Privea încântat norocul acelui bărbat atletic, care dispărea la braț cu domnișoara în torentul de lume al aerogării și își zise: „Mda, asta e! Italienii și în tâmpeniile lor sunt fermecători! Ca întreaga lor istorie glorioasă!”.

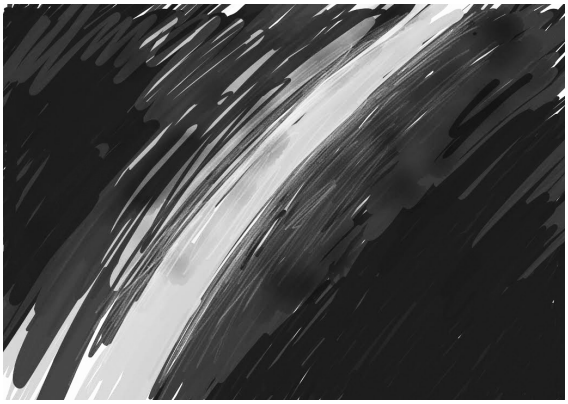

SEISMUL DIN CREIER
(Țara bisericilor falimentate)

(roman)

Urâtul mă încearcă,
Urâtul mă-nsoțește,
Urâtul mă domină
Și mă umilește!

Tot ce este tânăr,
Tot ce e frumos
Deja mă ocolește
Și mă coboară jos.

Se deapănă epoca,
Se pierd planete-n vis,
Frumos eu uit iubirea
De tinereți desprins.

De nu mai am valoare
Ce-a fost activ… s-a dus!
Plutind în disperare
Urâtul m-a pătruns.

Eternitatea este... adevărul

Se zice că viața omului e frumoasă în perpetuă mișcare și în depănarea timpului nu are vacanță.

Iubim anii dați de la Dumnezeu să-i trăim și anii ce ne iubesc pe noi!

Filaret prefera să mediteze, îndeosebi la începutul fiecărei zile, care, considera el, însemna o renovare, o continuitate în realizarea planurilor concepute. A dus o viață relativă, a avut momente diferite, dar era împăcat cu destinul. Părinții lui au trăit timpuri zbuciumate – război, cu lipsuri și foame – însă generația lui n-a trecut prin vreo conflagrație mondială.

Ca orice om are partea sa de noroc – însoțit de dragoste, fericire, bucurii, bună dispoziție – dar și ură, trădare, ca să înțeleagă că omul depinde mereu de legile naturii, de comportamentul semenilor în drumul vieții și nimic și nimeni nu poate exista separat. Adesea îi făcea pe cei din jur să-l privească cu uimire, în special când afirma că... moartea este minunea vieții: Fiindcă ea, moartea, zicea el, în adevărul absolut renovează totul ce vine, ce există și ce are de trecut. Numai prin filierele timpului și ale morții există cale spre eternitate!

Totuși vorbind despre cursul existențial al omenirii el dădea prioritate timpului, care e mai puternic decât apa, focul, cutremurul și oricare alte cataclisme. Iar timpul și moartea se deapănă concomitent și nimic și nimeni nu le poate curma, deturna sau amâna cursul sau venirea lor.

Încerca să pătrundă limitele dintre realizări și eșecuri, când putea zice că o zi realizată constituie un salt spre un nou început și se convingea că fiecare om își are filosofia lui, atât doar că ea nu este păstrată în formă scrisă din generație în generație. Unele epoci s-au învrednicit să păstreze tratate scrise, să le pună la dispoziție viitorului, imortalizându-le, pe când alte epoci au avut filosofi, dar gândirea lor n-a fost fixată nici pe lespezi de granit, nici pe foi de papirus și, prin urmare, despre ce-au zămislit nu va ști nimeni niciodată. Meditațiile, cugeta dânsul, sunt oferite unei perioade limitate, după care vin alte generații, cu alte cerințe, dar cu aceleași posibilități lăsate de Dumnezeu în infinita verigă a timpului. Marile personalități ale trecutului – Iulius Cezar, Traian, Hannibal, Macedon, Napoleon, Hitler, Stalin – nu au ținut totdeauna cont de elementara noțiune a timpului trecător și a morții care întrerupe orice zbor, ca și orice uneltire. Prin acest fenomen trece fiece om, fie rege sau boschetar.

Recalculându-și gândurile, era sigur că nu alunecă în demagogie, că toți potentații trecutului care au stat la baza declanșării conflictelor, războaielor, cu setea lor de a distruge, de a măcelări neamuri, crezând că ei sunt Mesia, de fapt nu erau decât niște anacronici. Ori el, Filaret, s-a considerat totdeauna un om simplu, asemenea miliardelor ca dânsul de pe planetă, convins că-și trăiește corect anii.

Natura l-a înzestrat cu capacitatea de a-și prețui viața încă din copilărie, evitând motivele de rutină și plictis. Ambițiile lui nu se îndârjeau să schimbe lumea, el căuta mereu să perceapă momentele când a procedat corect, în ce cazuri a greșit conștient sau fără a-și da seama. În tumultul acestor meditații banale contempla realitatea, ciocnindu-se de multe semne de întrebare la lumina lumânărilor, în nopțile pline de inspirație, lecturând cărți, cu dorința de a afla perioade ale istoriei când oamenii au trăit mai altfel, poate în alte dimensiuni de armonie și înțelegere reciprocă. Dar descoperea de fiecare dată că secolele rămase în urmă au fost ciuruite de răzmerițe, războaie, cutremure de magnitudini mai joase, mai înalte, făcând să dispară orașe, popoare, civilizații despre care numai arheologii încearcă să le pătrundă existența.

…În acea noapte parcă a fost cutremur, dar nu s-a întâmplat nimic grav. Majoritatea oamenilor dormeau și pluteau în lumea visurilor. L-a simțit ușurel și dimineața s-a convins că mulți au avut aceeași senzație. N-au fost observate stricăciuni, dar oamenii au început să se agite. Cineva a răspândit zvonul că din clipă

în clipă seismul se va repeta. Neliniște și nedeterminare, când nu pot fi stabilite ora, minutul, secunda când se va declanșa o nouă zguduire subterană! Se pomeni iarăși în clocotul mișcărilor nestatornice, pe care le traversează în asemenea clipe astrale sufletul omenesc: unul, doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt, nouă, zece, unsprezece… În astfel de cazuri pașii unora devin înceți, neîndemânatici, depănând numărătoarea inversă: unsprezece, zece, nouă, opt, șapte, șase, cinci... spre sfârșitul vieții – moartea!

În fine, Filaret constată pe acel făgaș de meditație, după un mic cutremur abia simțit, că viața e frumoasă în mișcare și avea tot temeiul să se bucure de cele trăite până la vârsta de 60 de ani. Urmărea pădurea cu tainele ei din preajma casei, i se împrospăta dorința de a se schimba și a se perfecționa în armonie cu cele ce-l înconjoară, chiar dacă uneori mai simțea câte o înțepătură în inimă. Înseamnă că trăiește activ. Chiar dacă a rămas la anii lui singuratec! A acumulat și înțelepciunea de a merge mai departe, evitând pericolul de a cădea în ghearele depresiei sau ale gândurilor negre de suicid. Muncind din zorii zilei, confruntând greșelile, eșecurile, câteva căsnicii eșuate, în urma cărora s-a ales cu o duzină de copii, pe care i-a recunoscut, crescut și ajutat, era sigur că e om cu verticalitate. Nu s-a transformat într-un condamnat în fața obștii și poate chiar are prilejul să se mândrească. Meritul îi aparține, căci a știut să se disciplineze. N-a fost tentat de alcool, nu a căzut în patima fumatului sau a drogurilor. Slăbiciunea lui au fost, oricât ar fi trebuit să pară de neașteptat, femeile. Dar ce bărbat sănătos poate trăi fără slăbiciuni? I-au plăcut femeile tinere, frumoase și suple, și nicidecum balenele, guralivele, turbulentele! Această unică slăbiciune i-a provocat mereu neplăceri, având presimțirea că devine din ce în ce mai ridicol. Mai ales că la o vârstă înaintată nu e bine să te încurci într-o aventură *cu o tinerică, chiar dacă amoralitatea mișună în toată lumea! Deosebirea între el și alți bărbați de seama lui era că dorește să se mențină pe făgașul tinereții! Avea convingerea că a știut să iubească femeia, deși nu era sigur dacă vreuna dintre femei l-a iubit și pe el... Nu i-a fost dat să evite aventurile, nu s-a închis în sine, continuă și acum să-și ducă anii cât mai interesant.*

Sufletul omului pretinde să ascundă taine, dar niciun om nu a izbutit să le descopere pe toate. Și el, ca totdeauna, în acea dimineață după cutremur, se întreba unde se îndosește adevărul anilor trăiți? Eternitatea pe care și-o închipuia ascunsă poate să se desprindă fulgerător, ca scânteile în noapte din rugul destinului, și tot atât de fulgerător să dispară. În apariția și dispariția acestor scântei el s-a străduit să rânduiască mișcarea în profunzime cu rațiune, chiar dacă se știa mic și neînsemnat în fața naturii. Seismele sunt prevestitorii schimbărilor și era ferm convins

că nu este rupt de realitate, deoarece …s-a îndrăgostit din nou! I s-a cutremurat creierul, ființa toată când, pe neașteptate, în calea vieții a apărut Ea! Miraculoasă! Tânără, suplă, frumoasă, blondă! Chiar și în nopțile cu cerul acoperit de nori i se părea că deasupra întunericului plutesc lampioane colorate.

Trăia farmecul momentului convins că și ea la fel îl iubește cu dor și patimă! Obsedat de noianul cugetărilor, dorea să mai încerce gustul fericirii ce-l așteaptă în anii ce-i mai stau în față. Dorea și mai mult să se trezească în zori de zi, să le reușească pe toate, să evite hăulirea bezmetică cu sine însuși în numele Ei, care devenise pentru el o religie! Nu se mai simțea singur, ci împreună cu dragostea lui. Stătea în fața Eternității, cu imensitatea Universului, plutind în spațiul timpului care pentru el însemna adevărata viață de om.

Partea I. Nataly

1

Potecile copilăriei le-a bătătorit într-un sătuc înconjurat de malurile piroase, pe alocuri calcaroase, pline de verdeață ale Nistrului, apele căruia îmbrățișa o insuliță împădurită cu răchiți joase și bătrâne, ce-și plecau pletele peste pâlcuri de stufăriș și hățișuri de toată mâna. Celălalt mal se învecina cu o localitate ucraineană despre care nimeni de pe malul drept nu se întreba când și cum apăruse, decât că se aveau de buni vecini și chiar de la o vreme prinseră a se înrudi. Mai la vale, în vecinătatea casei, aproape de hotarul altui sat din josul cursului, apa se apropia de grădina lor, mușcând parcă din mal cu valurile domoale. În zilele prielnice, cei care veneau să se scalde, se bronzau pe un pietroi alb ca zăpada, înțepenit la mijlocul râului.

Localnicii în decursul timpului își așezaseră casele pe povârnișuri adumbrite de copaci fructiferi, pe malurile argilos-nisipoase, pe alocuri cu pietroaie măcinate de apele râulețului *Climăuța*, care în primăverile timpurii devenea zvăpăiat până ajungea în vale, unde se ostoia, revărsându-se printre bulboane și mici cascade. Pe deal stătea cocoțată o biserică, împrejmuită de un cimitir vechi, iar peste toloaca din vale stârceau un club din perioada ocupației sovietice, clădirea școlii și primăria. După sat, tot de-a lungul Nistrului, se întindeau pășunile abundente de verdeață în vreme de vară și învelite cu cearșafuri de zăpezi pe vreme de iarnă. Un drum ce urcă în sus tăia din malurile abrupte, șerpuind printre coclauri și pe lângă ruinele unei sinagogi cu tombole împrăștiate în dezordine, având inscripții în idiș. Printre sătenii cu plete ninse se mai purtau vorbe că prin părțile locului, alături de moldoveni, au locuit o vreme – doar cu câteva decenii trecute la mijloc – evreii descălecați prin aceste părți dinspre Polonia, Pocuția și Podolia. Aici, în preajma sinagogii, fusese odinioară un târg cu drumuri de piatră, dughene, iarmaroc, unde fiii și fiicele lui Avraam și-au dus traiul, păstrându-și datinile, identitatea, tradițiile cu *Purim, Yom-Kipur*, *Pesah, barmițva* și *batmițva*, plângându-și decedații. Evreii vorbeau româna, dar își aveau ziarele, școala lor, se îndeletniceau cu meșteșugăritul și negustoria, ajutându-i pe țăranii ce creșteau pâine s-o comercializeze cu șalupele pe Nistru tocmai la Marea Neagră, prin portul Odessa, și aducându-le în schimb mărfuri de toate trebuințele la gospodărie.

Nataly aflase despre evrei de la bunica sa, care lucrase în tinerețea ei la una din dughene. Acolo o întâlnise pentru prima dată tâca Toma pe mâca Maria –

așa le zice buneilor în satul lor. Și de cum descoperi cei doi obraji albi cu brume rumene pe pomeți și sânii nărăvind parcă să spargă bluzița albă de satin, nu mai lăsă flăcăilor din sat nici o potecă liberă spre inima fetei. Tâca se trăgea din oameni înstăriți, știa carte și când pețitorii bătură la poarta părinților fetei, nici ei, nici fata nu se împotriviră. Abia dacă apucă să o ceară la o singură horă din sat, ca după toate acestea mâca să spună că s-au luat din dragoste, nu dată cu de-a sila de părinți, cum li se mai întâmpla adesea multor fete pe vremea tinereții ei.

– Satul nostru, Căpriori, se proslăvea cu magazinele și dughenele sale bogate. În ele viața clocotea tot datorită evreilor, până să vină rusul de-al doilea, își amintea câteodată mâca. Și ofta…

Nataly la început nu știa cine-i *rusul de-al doilea*. Abia peste ani avea să înțeleagă de ce bunica ofta după idila rustică din anii tinereții lor, care a continuat până când Basarabia a fost invadată de sovietici, cu ideologia lor comunistă. Opricinicii moscăliei, cum le spunea bunelul, au expropriat țăranii, au curmat viața pașnică a evreilor. Peste o iarnă a urmat războiul de patru ani. Unii dintre evrei, mai bogați, au reușit să fugă în lumea mare și astfel să se salveze, cei care n-au reușit au avut de îndurat chinuri nemaipomenite.

– Adevărata față și-au arătat-o după război, începu să-i satisfacă curiozitatea tâca în anii din urmă, când lumea prinse a vorbi mai liber despre *eliberatorii* de la Răsărit. După ce s-au întors de la Oder și Berlin (pe acolo ajunsese tâca cu războiul rusului de-al doilea), ne-au adus foametea cea mare și colhozurile. Cei care nu s-au prea dat de la bun început cu noua putere, au cunoscut ce înseamnă deportările și tot felul de represiuni. Vreo două-trei familii de evrei care au supraviețuit războiului au revenit în Căpriori, dar de-acuma nu au mai putut să-și reia viața înfloritoare de până la ocupație. Noua putere nu le-a mai permis să trăiască liber și să facă negoț. Iar cu plugul și sapa nu prea erau dați. Peste toate le-au mai și pângărit sinagogile, le-au interzis școlile în limba lor. Așa că degrabă și cei puțini, care reveniseră, au părăsit satul pentru totdeauna, ca pe malul Nistrului să rămână doar amintirea despre ei.

Tâca Toma nu i-a prea avut la inimă niciodată pe ruși, că rar de tot le zicea *sovietici*. Și nu numai că din cauza lor rămase olog de picioare (i-au înghețat în tranșee, la Oder, îl jelea bunica), ci mai degrabă pentru că-și bătuseră joc, zicea el, de cei mai buni gospodari și puseră în fruntea satului pe niște golani. Când trecea pe lângă biserica veche din lemn, pe care rușii au transformat-o în depozit de îngrășăminte chimice, se oprea și măsura din temelie până-n creștet turnul de piatră ce stârcea cu un clopot zăngănind jalnic în vânt, parcă jelind și el ruinele sinagogii din celălalt capăt al cimitirului. Ținea minte numele tuturor evreilor,

casele și dughenele cărora au fost transformate în sedii administrative sau alte oficii pentru „redresarea agriculturii" din Moldova.

Istorisirile cam zgârcite ale lui tâca Toma și povestirile încâlcite ale mâcăi Maria aveau să-i provoace de la un timp mai multe frământări decât limpeziri. Nataly nu găsea mai ales răspuns la întrebarea de ce oamenii în trecut se omorau unii pe alții, de ce i-au dus pe cei mai buni în Siberia. Din fragedă copilărie a cunoscut traiul sătenilor cu frumoasele lor tradiții – simpli muncitori ai pământului, care le făceau pe toate cu un rost de când lumea, fără ca cineva să-i impună. De unde dar se lua ura printre oameni?

Părinții nu prea aveau timp și nici chef să o dumirească. Mama s-a născut și a copilărit în satul de ucraineni de pe celălalt mal al Nistrului. Tata fiind flăcău, într-o zi a trecut valurile și a adus-o în satul lor, din dreapta râului. Tânăra soție foarte curând le-a învățat graiul, deși în exprimare i-a rămas pentru toată viața un accent ucrainean ușor și plăcut. Până a se căsători, mama izbutise să urmeze niște cursuri la *Râmnița* și în curând se încadră în contabilitatea gospodăriei sătești. Pe moscali, cum le zicea ea rușilor, nu-i ura, dar nici în sân nu-i punea.

Tata, provenit dintr-o familie cu tradiții de gospodari, era de felul lui cam dur și dacă nu ți-a răspuns o dată, de două ori nu avea nici un rost să-l întrebi. Din tinerețe a lucrat brigadier în colhoz și tânăra familie și-a încropit repede o gospodărie bunicică, așa încât nu prea avea motive să vorbească de rău puterea sovietică. Soția i-a născut trei copii – două fiice și un fecior – și el și-a dorit mult să-i învețe pe toți carte. Cum studiile lui cam șubrede nu i-au permis să urce prea mult în carieră, își dădea seama că cine știe carte are mai multă parte de noroc cu puterea sovietică. Această convingere nu-l părăsi nici când colhozurilor au început să le bată clopotele. De-aceea, pe Adela, fiica mai mare, după ce a terminat școala din sat, a trimis-o în România, la un colegiu pedagogic din Vaslui, să se facă învățătoare. Însă pe la anul trei de studii a început să se plângă că nu găsește înțelegere cu profesorii și insista să se întoarcă acasă. După mult zbucium pe la instanțe, tata, care avea ceva trecere și știa cum să deschidă ușile, a reușit să o transfere cu învățătura la școala pedagogică din Cahul. Dar și acolo Adela nu contenea să-i facă probleme din cauza caracterului năzuros, uneori chiar turbulent.

Fratele era cu vreo șapte ani mai mic decât Nataly și ea trebuia să aibă grijă de el în timp ce părinții erau la muncă sau ocupați cu treburile gospodăriei. Cum destinul îi hărăzi să fie fiica mijlocie, iar lelea mai mare cam țâfnoasă, anume ei îi reveni să mai pască și vitele pe imașurile din lunca ce se întindea până aproape de mânăstirea Japca. Peste ani avea să păstreze cele mai frumoase amintiri

despre vremile când mergea împreună cu alți copii ai satului să pască vitele. Păstorind, deprinse graiul neaoș al localnicilor, învăță snoave, balade și povești, *jocurile* copiilor păstrate unul Dumnezeu știe cum din buni-străbuni: *de-a bătaia, de-a poarca, de-a untișorul, d-ea mijatca, de-a cocostârcii...*

Deseori peste noapte dormea la bunici mai ales înspre duminică și de sărbători. Îndrăgise și casa cu deregi crenelați de sub buza dealului din preajma pârâului *Climăuța*, și prispa de piatră pe care rămâneau în serile senine până pe sub miezul nopții, numărând stelele și ghicind care-i *Carul Mare* și cel mic, care-i *Găinușa* și alte constelații, pe care le știa mai bine bunelul și-i plăcea s-o ia la control dacă le-a memorizat. Tâca și mâca o iubeau parcă cel mai mult pe ea, că era nepoțica cea ascultătoare – îi cumpărau rochițe de cit sau satin, cu floricele asemănătoare celor de pe lunci și imașuri, dar și cărți cu poezii și povești. În căsuța pitulată sub un nuc bătrân, cu ramurile deșirate și scârțâind în bătaia vânturilor, în care stăruia pururi miros de curățenie, se simțea totdeauna mai comod decât în „palatul" părinților, înălțat după ultima modă. Obloanele ferestrelor închise nopțile parcă ascundeau mistere, iar ziua, deschise, lăsau să intre razele soarelui, cu care preferea să se joace, prinzându-le într-un ciob de oglindă.

În căsuță se intra printr-o tindă, cu o scară rezemată de gura podului. În stânga erau cămara și iatacul, iar în dreapta – *casa mare*, cu pereții împodobiți cu lăicere și războaie, păretare și rumbe, cu țoluri și veretce pe jos, lucruri țesute în tinerețe de mâca. Bunicii aveau grijă s-o hrănească, s-o alinte, să-i spună multe istorii, întâmplări din trecut, s-o învețe ceea ce știau în ale gospodăririi. În podul casei se păstrase un cufăr înnegrit de vreme, cu un lacăt, unde se păstrau cărți vechi, „de la român", spunea tâca, când învățaseră ei la școală. Unele erau îngălbenite, fără copertă, altele roase pe la colțuri de șoareci.

Într-o zi bunica scoase de la fundul cufărului o carte grea, cu copertă neagră, tivită cu argint pe la margini. Era o biblie tipărită în moldovenește cu litere slavone.

– De când au venit *tovarășii* (așa le zicea ea rușilor), o feresc de toți.

– Învață copchila ceea ce-ai aflat și tu la școală, femeie-hăi, zicea tâca mai mult îngăduitor decât povățuitor.

Bunica răsfoia cărțile îngălbenite ale copilăriei ei, cele mai multe cu grafie latină, împreună cu nepoțica. I s-a întipărit pentru toată viața o rugăciune pe care o învățase pe de rost:

Doamne, Doamne, Ceresc Tată,
Noi pe Tine Te rugăm,
Întărește-a noastră minte
Lucruri bune să-nvățăm!

Tâca Toma era bărbat spătos, cu mustăți cărunte, cu fruntea lată, brăzdată de riduri, și ochi senini. Iarna purta cojoc și cușmă țurcănească. Ieșea în ogradă să trebăluiască și vorbea de unul singur. Părea ursuz, oțărât de răul schijei din piciorul stâng, adusă cu el din război. Însă de cum revenea în casă cu un braț de lemne, se înviora, dornic de vorbă cu nepoata. Se interesa cum o duce cu învățătura, ce li se mai spune la școală, ce poezie a învățat și de cine-i scrisă. Într-o seară, ca să se laude un pic, îi recită poezia „Iarna pe uliță", de George Coșbuc. Tâca se arătă foarte mulțumit de succesele nepoatei și-i recită la rându-i și el două poezii de același Coșbuc – „Rugăciunea din urmă" și „Trei, Doamne, și toți trei". Avea să le țină minte toată viața – dar atunci, la a doua poezie izbucni în plâns:

--Tâcă, mâcă, de ce oamenii se omoară unii pe alții? își întrebă bunicii printre sughițuri.

Mâca se sperie că va trebui să descântece nepoata de frică și începu să-și probozească moșneagul, dar tâca o trase lângă el, o strânse la piept și-i trecu cu mâna aspră peste părul moale și mirosind a iasomie: „Las' nu plânge, copchilă… Hai, nu mai plânge, când vei crește mare vei înțelege… Da' poate că până atunci oamenilor le-a veni mintea la cap și nu se vor mai omorî.„

Nataly isprăvi cu sughițurile la pieptul tâcăi, iar bătrânul căzu lung pe gânduri. După acea întâmplare tâca nu-i mai recita poezii dramatice, obișnuia să-i citească povestiri de Ion Creangă. Seara, înainte de culcare, toți trei îngenuncheau în fața icoanelor din colțul iatacului și cu mâinile împreunate rosteau în șoaptă, după bunica *Tatăl nostru*.

Vara bunii o iscodeau cum o scoate la capăt cu păscutul oilor, caprelor. Pe când se ridică numai bună de ajutor părinților, mulți gospodari începură să țină din nou animale, păscutul cărora era mai mult pe seama copiilor. Tata, nu cu mult înainte de a se isprăvi colhozurile, aruncă geanta de brigadier în pod, cu tot cu funcție, și-și cumpără câteva oi și două capre, iar mai târziu își încropi chiar și o stână nu prea mare. Tâca o petrecea el la ciobănit, îi punea în trăistuță două mere și câteva nuci, dar și o carte cu ilustrații și ea o citea. Când se întorcea seara acasă, bunicii îi ascultau noutățile aduse din câmpia Nistrului și se bucurau toți laolaltă. Chiar dacă ciobănitul începea dis-de-dimineață, cu somnul pe gene și rouă pe picioare, Nataly revenea în amurg cu coroniță de flori pe frunte și trăistuța plină cu peripețiile de peste zi. Bunica îi descâlcea cu răbdare cele două cosițe blonde cu fundițe roșii ca macul, ascultându-i întâmplările. Le povestea cu pasiune, sărind de la un subiect la altul, cum învățase să aprindă focul pe vânt și ploaie, să sară peste rug, să șuiere cu două degete,

să pocnească harapnicul cu șfichi. Altădată se lăuda că de-acum știa să deosebească ierburile și florile, că memorizase denumirile copacilor din *Luncă, de Pe vale, de La pădure*, că deprinsese să înoate în apele Nistrului, să prindă pești, raci cu mâinile. La ultima veste mâca intră la griji – că pare să semene cu un băiețandru năstrușnic, că nu cumva nepoatei să-i dea prin cap să treacă înot râul până în satul de baștină al mamei. Nataly, însă îndrăgise mai mult potecile ce urcau pe povârnișuri, cu malurile crestate, aidoma unor construcții antice, ale râpilor de piatră. Știa fiecare cărăruie, fiecare tufiș de porumbar și măceși, păpurișurile care se întindeau de la satul lor până la Cot, peste localitatea Bursuc, ajungând la zidurile albe ale mănăstirii Japca. Îndrăgise împărăția de soare, de rouă, de fluturi, gâze și păsări. Odată cu lăsarea amurgului, când cobora cu oile în vale spre apele învolburate ale Nistrului, lăsa să plutească florile împletite în rondeluri, ca niște diamante pe valurile scânteietoare. În acele amurguri, cu dârjaua pusă pe umeri, mâna oile în ocolul de la stâna cu miros iute de tizic. În acea ambianță feerică își imagina că Ileana Cosânzeana și Făt-Frumos stau alături și începea să viseze că odată va deveni domniță și va întâlni în câmpie *un mândru ciobănel tras ca prin inel* – întocmai cum îi povestise bunica despre doi tineri îndrăgostiți, istorie veche de când lumea, cărora părinții nu le-au dat voie să se căsătorească. Lumea i se părea frumoasă, romantică, alături de bunei, părinți, prietenii de școală și de ciobănit.

Când începură să-i îmbobocească sânii, bunica o învăța a croșeta, a îngâna doine și colinde. Uneori serile se întrețineau într-un fel de șezători în trei: tâca împletea coșuri sau leasă din stuf și papură, pentru pui sau orătănii, bunica și Nataly croșetau sau se ațineau la câte o broderie. Vorbăreață din fire, mâca începea a-i povesti cum au fost ridicate rudele și duse în depărtările negre ale Siberiei. Amintirile îi slobozeau lacrimi, pe care le aduna pe ascuns în colțul barizului, ferindu-se să nu-i stârnească și nepoatei plânsul. Alteori punea câte o placă la patefon și ei i se părea că aude ritmul valurilor domoale ale Nistrului.

Când mai crescuse un pic, Nataly s-a înscris la biblioteca satului și în timpul liber citea cărți despre alte lumi, alte istorii din nuvelele lui Guy de Maupassant, Aleksander Grin, Liviu Rebreanu. Se convingea că dincolo de orizonturile dealurilor există lumi miraculoase pe care neapărat le va cunoaște când va crește mare. Tot din cărțile de la bibliotecă aflase că în satul lor și în localitățile din preajmă, între malurile pitorești ale Nistrului, cândva au văzut lumina zilei persoane de vază ca Anton Rubinștein, Ihil Șraibman, Dumitru Matcovschi. Citind despre biografia și opera lui Ihil Șraibman, nu putea înțelege de ce în satul lor nu mai este nici un evreu, decât doar ruinele sinagogii și rămășițele cimitirului

cu tombole distruse de vreme, cu inscripții neînțelese. Diaspora evreiască deveni pentru ea o taină pe care dori să o desluşească. Realiză căca pentru a găsi răspuns la toate întrebările mai întâi trebuie să cunoască multe, şi că pe toate le poate afla din cărți.

În casa buneilor mai era acea Biblie groasă, cu o copertă tare pe care tâca o citea adesea nopțile până târziu. Nepoata îi urmărea buzele care şopteau cuvinte neauzite până adormea. Când n-o prindea somnul, tâca, după ce-i oboseau ochii, lăsa Sfânta Scriptură pe masă şi-i povestea despre facerea lumii, cele zece porunci, potopul ce ne aşteaptă şi judecata de-apoi. Nu se sfia să-i spună nepoatei că atunci când va muri n-o să pună pe nimeni la cheltuială – avea totul pregătit în podul casei: sicriul din scânduri de stejar, crucile pentru dânsul şi bunica, meşterite chiar de el, sofca din casa mare plină cu pomene.

– Demult m-am pregătit de moarte, şi cu sufletul şi cu trupul, începea rostul unei iertăciuni, până când bunica intervenea:

– Nu speria copila, *mirimosule*!

– Ei, hai, te zăvodeşti iară, făcea tâca dezaprobator, îşi îmbrăca zăbunul şi ieşea în ogradă, ba să spargă lemne, ba să cureţe copacii sau pur şi simplu inspectând şoproanele, beciul cu butoaiele de vin şi murături.

Nataly, căreia îi plăcea să stea culcată pe pernă, alături de bunica şi să asculte vorbele-i domoale, nu înțelegea de ce oamenii dragi vorbesc despre moarte ca despre o aşteptată sărbătoare.

– Omul după ce le trage pe toate, pleacă în împărăția Domnului, prindea bunica s-o calmeze. E voia Celui de Sus.

Cu timpul Nataly deprinsese dragostea şi interesul pentru orice carte nouă, cu miros de vopsea tipografică, dar şi pentru ziare şi reviste pe care le găsea în biblioteca şcolii. Trecând dintr-o clasă în alta, deveni cititoarea de frunte a satului, astfel când era deja în clasele de liceu putea lectura zilnic câte 100 de pagini de carte. Liniştea ce domnea printre rafturile cu volumele frumos rânduite, catalogate îi oferea satisfacție, descoperind înțelepciune şi noutăți despre tradițiile şi obiceiurile altor popoare. După o zi petrecută în bibliotecă i se părea că viața ei se îmbină cu înmugurirea pomilor, cu *răpăitul* ploilor, cu frunzele îngălbenite ale toamnei, cu spulberul zăpezilor iernii. Îi plăcea tot mai mult să-i asculte pe Mirabela Dauer, Ştefan Hruşcă, Dan Spătaru, Elvis Presley, Adriano Celentano, Julio Iglesias, chiar şi jazul lui Louis Armstrong. Pasiunea ei față de lucrurile frumoase îi făcu pe părinți de la o vreme să nu o mai trimită la păscutul oilor, lăsând treaba asta pe seama fratelui. Sperau că fiica lor va merge mai departe la şcoli mari, o îndemnau să aibă mai multă cutezanță şi curaj la olimpiadele şcolare, la

concursul de cântece populare ***La Nistru, la mărgioară,*** care avea loc anual, să scrie articole în ziarul raional despre impresiile ei de lectură… Astfel vremea trecea nemilos de repede.

După școala primară, clasele de liceu le-a făcut în școala din satul vecin, la baștina lui Ihil Șraibman și Dumitru Matcovschi, unde, deopotrivă cu alți băieți și fete, mergeau pe jos în fiecare zi. Aici fetele și băieții aveau de-acum alte teme de discuții, unii dintre colegi începeau parcă pe neobservate să facă schimb de bilețele, legând prietenii. Dragostea dintre un băiat și o fată, în închipuirea ei, însemna ceva sublim, despre care atât de mult citise în cărți. Cu fiece zi simțea cum i se împlinesc sânii, cum se trezesc în sufletul ei niște dorințe miraculoase, neînțelese față de băieții clasei care se făceau și ei flăcăi, devenind tot mai sigură că într-o zi va întâlni un prinț cu plete aurii, se va lua cu el de mână și vor hoinări prin câmpii, petrecând soarele spre apus și întâmpinând luna și primele stele. Simțea că și băieții din școală îi fură cu privirile ochii limpezi cu albăstrimea lor, părul blond răsfirat pe spate. Nistrul, satul natal parcă înțepeniseră într-o eternitate pentru moment, admirând înfiriparea unui sentiment nemaiîntâlnit până atunci. Sub impresia celor ce se vor întâmpla în viitor, e drept că deocamdată în imaginației ei, liniștea serilor, freamătul copacilor din preajma casei, cu pietroiul mare din apele râului de după grădină Nataly se pomeni domnișoară. Doar realitatea și viața obișnuită mai zăboveau între elanul ei adolescentin și viitorul pe care și-l însăila în vise. Sătenii munceau în colhoz, care degrabă avea să se destrame, fiecare țăran visa să-și construiască o casă frumoasă, să-și vadă copiii învățați, muncind la norme pe lanurile de porumb, sfeclă de zahăr, tutun, livezi și vii. Viața clocotea și oamenii își înnodaseră speranțele cu vremuri noi, după o perioadă despre care tâca uneori își amintea:

– La început, când rușii ne-au silit să ne dăm în colhoz, pe la 1949, era rău de tot. Care nu preda boii, carul, desetinele de pământ la stat îl mânca pușcăria sau Siberia. Pe-atunci lucram pe lanuri și nu ni se plătea nimic decât ceva grăunțe. Așa și cântam:

„Am lucrat un an și-o vară
Pentr-o traistă cu săcară!..”

– Taci, *mirimosule*, că n-a mai fost totdeauna rău cum vrei să sperii copila, intervenea mâca. Tovarășii au adus și lucruri bune: pe copii i-au pus să învețe carte, au deschis club, au adus mecanizație de lucrat pământul, lumină electrică, medicină gratis…

– Așa parcă-i așa, vei fi având tu dreptate, ceda tâca. Mă bucur că nepoții

noștri au dragoste de carte. Apoi revenea la Nataly, declarând plin de mândrie: Tu să mergi la școală mare, să faci studii superioare!

– Neapărat, bunele, îl încredința fata. O să învăț la Chișinău…

Vinerea după lecții, iar de la o vreme și mai des, rămânea noaptea la bunici, unde avea posibilitatea de a se pregăti nestingherită pentru lecții. Nici părinții nu erau împotrivă să-i fie sprijin și ajutor bunicii, deoarece în pragul iernii tâca Toma căzu la pat cu ictus cerebral. Zăcu o săptămână nemișcat. Doar rareori făcea ochii mari, pe obraji i se prelingeau lacrimi, dar nu putea spune un cuvânt. Curând toți înțeleseră că bătrânul a început să se lupte cu moartea, rudele s-au sfătuit să aducă un jug de la carul cu boi, convinși că ritualul venit din vechime scoate durerile și aduce un sfârșit ușor. S-a găsit undeva sub un șopron un fragment de jug lucios, care îi fu pus o seară sub pernă și tâca în zorii zilei, înconjurat de femei care-i țineau lumânarea, s-a stins ușurel ca o văpaie în bătaia vântului.

Nataly se trezi cu un gol imens în suflet. În zilele de înmormântare, când ograda largă a bunicilor deveni primitoare pentru toți sătenii, era conștientă că și-a pierdut bunicul pentru totdeauna, că va pleca din casa copilăriei ei și nu se va mai întoarce. A fost cea mai aprigă bocitoare dintre toți acei care au mers din urma sicriului. Câteva seri după înmormântare au stat tăcute, ea și bunica, în compania farfuriilor pline cu făină de grâu, în care ardeau câteva lumânări. Picăturile de ceară ce se prelingeau păreau că numără clipele dintre viață și moarte, ca o lumină care arde, apoi se stinge. Au mers împreună la biserica din deal, la mormântul proaspăt să-l atămâieze. Bunica plângea abia auzit, o netezea pe cap și o tot consola, spunându-i că moartea, ca și nașterea vine de la Dumnezeu:

– Toți suntem datori în fața Domnului! Moartea-i și ea o chemare a Lui.

După trecerea în neființă a tâcăi bunica deveni oarecum alta. În fiece zi făcea parcă inspecție prin gospodărie, verificând mereu starea lucrurilor mai vechi: *stativele, vârtelnița, râșchitorul, cicârâcul cu suveicile vechi*, apoi trecea în registru lăicerele de pe pereți, fiecare cu denumirea sa: *Colacii*, *Coșul cu trandafiri* și *Fata Împăratului lângă căprioară,* țesute cândva de mâinile ei și nu înceta să se spovedească nepoatei:

– Buclucurile astea vor rămâne în stăpânirea ta, ale părinților tăi. Să nu ne uitați…

Toată iarna și primăvara Nataly a stat numai la bunica. Odată cu sosirea verii, se întoarse de la Cahul sora în vacanță și o revăzu alta, neastâmpărată, autoritară. O punea să facă lucrările din jurul casei, se certau, o învinuia pe Nataly că e favorita părinților. Făcea nazuri, creând o atmosferă apăsătoare. La îndemnul bunicii ,Nataly încerca să-și îmbuneze sora, dar nu reușea. Simți o descătușare doar în ziua când îi

urcară gențile pline cu merinde în autobuzul oprit la poarta casei – răsuflă ușurată că a plecat din nou la învățătură. Își iubea sora mai mult la depărtare, ticluindu-i scrisori despre viața ei de școală, alături de cele două prietene Olga și Olena, cu care se pregăteau împreună de lecții, participau la olimpiade, la concursuri și festivaluri. La acea vreme satul ei, spre deosebire de alte localități rurale din Moldova, încă mai ducea o viață înfloritoare. Biblioteca își mai avea ușile deschise și destui săteni îi treceau pragul în zilele de odihnă, ca să mai afle din ziare ce mai dezbat deputații la Chișinău, la club viața culturală a satului Căpriori nu se stinse încă, mai aveau loc diferite concursuri, cercuri de activitate – de dans, coral, fanfara – părea să nu le fi atins frigurile tranziției. La fel și cele câteva magazine și o lăptărie. Școala avea câte două, trei, iar în unii ani și patru clase paralele și mulțimea de elevi participau la festivaluri locale, raionale, republicane. Mai răruț, dar la clubul lor mai veneau artiști amatori din satele vecine, iar căpriorenii, printre ei și Nataly cu colegele, mergeau și ei la festivaluri sau cu concerte în satele din vecinătate. În acea poveste rurală era curioasă să afle ce se mai întâmplă prin locurile unde a plecat la învățături sora și-i scria des, povestindu-i noutățile satului. Îi relată, în câteva răvașe, despre profesoara de limba franceză Margareta Andoni și soțul acesteia Andrei, profesor de geografie, în familia cărora era primită cu multă căldură. Profesorii nu aveau copii și au apropiat-o și mai mult din ziua când ei au adus-o în casa lor pe Veta Slutu, o fată dintr-o familie nevoiașă născută într-un sat aflat într-un fundac de pădure.Apoi, se zicea că *au luat-o de suflet*, adică au adoptat-o. Nataly se oferi să o ajute pe Veta la învățătură și, cum era des în casa lor, vedea cum le încolțește în sufletul învățătorilor speranța că vor avea o ființă apropiată la bătrânețe. Ei o îmbrăcau la modă și din cosițele ei lungi, cu fundițe, așa cum purtau toate elevele până la liceu, îi aranjară o coafură adolescentină de toată admirația. De la un timp Veta-adoptiva se pomeni în centrul atenției tuturor. Era o fire veselă, sociabilă, cu o voce cristalină, intrigându-i pe toși fiindcă ea mai știa și să ghicească viitorul în palmă.

După sărbătorile de iarnă câteva colege aflară că Veta este îndrăgostită. Venea adesea la ea un băiat din satul natal, căruia, de cum apărea la poarta liceului, Veta i se arunca în brațe și plecau să se plimbe cu bicicleta. Sâmbăta și duminica plecau împreună în acel sat îndepărtat, ca ea să-și vadă rudele. De la o vreme fata parcă prinse a se rotunji, îmbrăca rochii largi, deveni tăcută, ochii i se umplură de tristețe, iar cavalerul o rări cu vizitele până încetă să mai vină să o ia cu bicicleta…

Înainte de examenele de absolvire, într-o dimineață de mai, la primărie sosi o echipă de polițiști. Satul află că la copacii de *Pe vale* a fost găsit un nou-născut aruncat într-o bulboană. Nataly, împreună cu Olga și Olena, traseră și ele o fugă Pe vale de la lecția de geografie, la care tocmai nu venise

profesorul. Un ghemuleț vinețiu, fără suflare zăcea pe o foaie de cort și fetele se îngroziră. O ambulanță veni să o ia pe Veta din școală, albă ca varul, cu cearcăne sub ochi. Pierduse mult sânge și părea foarte speriată și, când văzu ambulanța la poarta școlii, acolo unde de regulă o aștepta cavalerul cu bicicleta, leșină. Oamenii în halate albe o ridicară pe targă și o aburcară în ambulanță, alături de ghemulețul neînsuflețit, învelit în celofan. Urcată în ambulanță, fata abia apucă să-și ia un fel de rămas de la părinții adoptivi îngroziți și ei de spaimă. Înainte de a se urni din loc ea cu privirea disperată, le îngăima: „Mi-a fost frică... M-am speriat..."

Tânăra a fost judecată condiționat și a plecat la iubitul ei în satul îndepărtat. Profesorii Andoni, zdrobiți mai mult de durere, decât de rușine, se stingeau ca două lumânări în hramul credinței. Peste un an muri doamna Margareta, apoi nu mult timp după decesul soției, luă calea la cele veșnice și soțul Andrei.

Bunica, se străduia să aducă parcă limpezire celor petrecute la mijloc. Câteva săptămâni tot repeta, cu și fără prilej:

– Nașterea omului e o bucurie, moartea e o izbăvire. Împărăția Domnului e fără scârbă și durere. Totul e în voia Lui, iar noi trebuie să ne ducem zilele mai departe…

Mâca Maria avea multe prietene. După moartea bunelului la ea veneau tot mai des după sfat și îndrumare sătencele care aveau probleme de sănătate și ea le propunea ierburi de leac, veneau cele care nu se împăcau cu bărbatul, cu nora, ginerele, copiii. Nataly învăța de la bunica a găti bucate, a creşte flori în grădină, a împodobi casa, a cânta cântece vechi, apucate din *fetie*, cum se exprima ea. De Anul Nou, de Crăciun sau Sfântul Vasile, sărbătorite pe rit vechi, bunica cânta colinde, urături, cocea în cuptor colaci și covrigi pentru colindători, urători și semănători. Amândouă mergeau la biserică, apoi treceau pe la mormântul tâcăi. Bunica îi dădea mereu pilde, sfaturi, alteori o ducea în casa mare, spunându-i care din pomenele adunate și așezate în clituri pe sofcă să fie puse pe năsălii, la căpătâiul sicriului, pe sfeșnice și pe colaci. Înainte de a stinge becul electric aprindea candela la icoane, apoi, când să se culce, șoptea rugăciuni și o îndemna și pe nepoată să-și facă semnul crucii și să se roage pentru sănătatea celor vii și iertarea celor morți. În diminețile geroase se trezea devreme, deschidea obloanele, aprindea focul în sobă și, când nepoata pleca la școală, o ruga să nu închidă poarta după ea.

Într-o zi, venind de la liceu, o găsi pe mâca Maria palidă, răsuflând greu. Avea fața chinuită, abia deschidea pleoapele. Pe o măsuță ardeau două lumânări. O chemă mai aproape și-i șopti:

– Nu te teme, fata mâcăi…

Nataly chemă un vecin, apoi părinții. În după amiaza acelei zile senine și geroase sufletul bunicii se înălță la ceruri. Drumul spre casa buneilor se închise, iar peste ferestruicile cu streașina aplecată peste prispa cu deregi de piatră albă se lăsă întunericul. Nu mai avea cine să deschidă obloanele, să facă focul în sobă, să-i deschidă ușa și să o aștepte. În cimitirul de pe deal se înălțau acum două cruci noi de stejar.

La sfârșitul acelei primăveri Nataly susținu examenele de bacalaureat. Tata era mândru că fiica dorește să ajungă la Universitatea de Stat din Moldova. Deocamdată păstra în secret la ce instituție de învățământ se va înscrie, pregătindu-se de serata de absolvire. Vecinul de mahala, Viorel Căpăstru, un băiat cu ochi sclipitori, roșcat și pistruiat, avea un caiet jerpelit cu însăilări de poezie din ce în ce mai năstrușnice. Își umfla pieptul îi cânta la chitară romanța *Pe lângă plopii fără soț* și declama:

Arde rugul fericirii
În scânteile iubirii…

Nu-i plăcea de el. Toate străduințele lui erau zadarnice. Se simțea bine și nu-și dădea seama că prietenele Olga și Olena, care susținuseră testele pe note mai mici, o tratau cu răceală. Observă atitudinea lor doar după ce li s-au înmânat atestatele. Cele două au petrecut toată seara separat de ea sub pretextul că aveau prieteni. Nataly îmbrăcase o rochiță albăstrie, cu floricele, legase în părul lung câteva panglici colorate, îl prinse într-o coafură pe care o imitase dintr-o revistă. Sprintenă, în pantofi albi, cercei și brățară de argint, le zâmbea tuturor, chiar dacă în ochii ei se întrezărea o umbră nostalgică – se despărțea de copilărie. În dricul ceremoniei un juriu improvizat a declarat-o *Regina balului* și i s-a înmânat o coroniță din flori și un îngeraș de porțelan. Apoi tot alaiul plecă să întâmpine zorii pe malul Nistrului, unde cineva aprinsese un rug mare. Muzicanți cu tromboane și tobe făceau să vuiască valea când de sârbe, hostropături, șaiere și hore, când de valsuri și tangouri. Tocurile pantofilor ei se adânceau în iarbă, distracția lua amploare, iar spre finele acelei feerii fu insistent curtată de Viorel Căpăstru, care deodată se ridică pe o buturugă din vecinătatea rugului și recită o poezie dedicată ei. La sfârșit, în aplauze frenetice, Nataly s-a lăsat sărutată pe obraz. Apoi muzicanții au început a-i zice „Peliniță". În iureșul dansului poetul de talie locală a strâns-o la piept...

Acasă s-au întors împreună. Îndreptul porții el o sărută stângaci pe buze. Gestul lui neașteptat o făcu să roșească și se grăbi să fugă în casă. Din acea clipă încerca să-l evite, dar în una din serile următoare el veni la fereastra ei și șuieră,

cum se obișnuia în sat ca flăcăul să-și cheme iubita la întâlnire. N-a ieșit. A doua zi, întâlnindu-l la fântână, îl preveni:

– Să nu mai vii cu șuieratul c-o să te spun la tata.

– Ești fata viselor mele, îi declară Viorel cu o vădită îndrăzneală.

– Ce-ar fi să-ți vezi de treabă?

Viorel înțelese că nu are rost să dea ochii cu tatăl fetei. Fără să o anunțe plecă să învețe la o școală de meserii din Rusia. Ea observă plecarea lui, dar nu simțea nici un fel de regrete. Își imagina dragostea altfel și era sigură va veni neapărat. Revenea la timpurile când era păstoriță, visând că va întâlni un Făt Frumos cu plete lungi. O va lua de mână și se vor plimba îndelung pe malul Nistrului. Din cărți aflase că în orașele mari, printre care e și Chișinăul, unde locuiesc milioane de oameni, străzile sunt împodobite cu copaci, parcurile sunt amenajate cu răzoare de flori, după o știință aparte. I se trezi dorința de a se face specialist în înverzirea localităților și odată aleasă această specialitate, nu se va rupe de sat, de păduri, de câmpiile înflorite. O capitală frumoasă, pe placul ei, are să o ajute să-și întâlnească ursitul!

Le spuse părinților că vrea să urmeze o facultate de amenajare a spațiilor verzi în orașe și plecă să depună actele. Când reveni acasă să se pregătească de examenele de admitere, se pomeni cu sora, care sosise de la Cahul și le declarase părinților că se mărită. O însoțea un flăcău pirpiriu, cu fața smolită, cu mustăți și favoriți. Erau colegi. Sora spuse, fără ocolișuri, că nunta nu poate fi amânată fiindcă este gravidă. În ambiția de a se vedea cât mai curând în rochie de mireasă nu ținu seama că abia se împlinise o jumătate de an de la decesul bunicii. Toți ai casei vedeau în ochii logoditei lumini de fericire. Prin sat, trecând pe la neamuri, se cuprindeau și se sărutau în văzul tuturor. Nataly îi trata cu o oarecare răceală, intuind un veritabil spectacol. Mirele fiind orfan, toate cheltuielile în privința organizării nunții căzură pe spatele părinților miresei, iar Nataly cu problemele ei trecu pe plan secund.

La examenele de admitere a plecat de una singură. Chișinăul i se păru aglomerat și puțin neînțeles, cu clădiri înalte, prea multe magazine, cafenele, buticuri la tot pasul.

Susținu cu bine examenele și deveni studentă la facultatea de horticultură, secția „silvicultură și grădini publice". Când reveni acasă, pregătirile de nuntă erau în toi, iar tata își exprimă nemulțumirea față de alegerea ei. Îi reproșa că n-a chibzuit mai serios și și-a ales o facultate unde lucrează bărbații, țăranii, boschetarii, bețivanii. Ar fi fost mult mai onorabilă o specialitate: de contabil, economist sau jurist! Mama se arătă mai îngăduitoare față de alegerea ei.

Nunta surorii a fost pompoasă, cu nuntași din toate împrejurimile. Vorniceii călări chiuiau în lungul și latul satului, la Nistru, în cinstea mirilor, de pe pietroiul alb săreau în apă fete și băieți, înotând gălăgios după tradiția locală care demonstrează că lumea lasă vechile griji să se ducă pe apa Nistrului, iar viața unei familii noi va începe cu lucruri curate. Masa cea mare a avut loc în sala școlii, împodobită cu lăicere și covoare țesute de bunica. Veselia a durat toată noaptea.

Nataly era cu gândurile la facultate, chiar dacă se afla în centrul atenției, iar flăcăii nu-și dădeau rând s-o invite la dans. Într-un târziu o invită la dans tata, care voi s-o întrebe:

– Îți place cu adevărat facultatea?

– Da.

– Atunci să fie într-un ceas bun!

Ultimele cuvinte ale tatălui au fost ca o blagoslovire. Peste câteva zile Nataly își adună cele necesare pentru traiul la cămin și plecă la învățătură...

2

La facultate ducea dorul potecilor împrăștiate peste dealurile satului, a imașului cu mioare, a casei părintești. Colegele păreau că provin din familii înstărite, deoarece după lecții plecau mereu în oraș la terase sau distracții, ea însă, având bani puțini, își petrecea timpul mai mult învățând de una singură în odaie. Prinse a studia de sine stătător engleza, o pasionau cărțile despre pădurile și rezervațiile naturale ale Moldovei și ale lumii. Însăila planuri cum se va reîntoarce după studii în satul natal, convinsă că școala va avea nevoie de ea. Le va preda elevilor cunoștințele legate de fauna și flora bogată a pădurilor.

Unele colege de la anul ei se schimbau văzând cu ochii, se „orășenizau". Alte fete de la cursurile superioare, deja erau vizibil altele. A locuit o vreme cu două fete care își petreceau nopțile prin oraș, veneau la ore târzii, adesea în stare de ebrietate, aduceau bărbați și se culcau cu ei în paturile scârțâitoare fără nici o jenă. În cele din urmă ea își pierdu răbdarea, se duse la intendentă și ceru să fie mutată în altă odaie. Locuri libere nu erau, dar ea insistă:

– Nu mai vreau să locuiesc în bordel!

– Așa-s vremile de azi, desfăcu femeia brațele a neputință. Vă destrăbălați din față…

– Eu nu sunt destrăbălată!

În cele din urmă fu transferată la etajul doi, cu colegele de la anul ei: Larisa Matache și Olesea Albu. Pe acestea le știa ca pe niște fete prietenoase, binevoitoare. Larisa părea retrasă, îmbrăca rochii înflorate ce păreau puțin demodate, purta ba

pălărie, ba bonetă. Olesea era zveltă, avea privire ageră care scânteiau la veselie și vărsa foc la supărare. Avea buze subțiri, pomeții obrajilor rumeni îi creau o alură de fire serioasă, dar la cea mai mică supărare clănțănea din dinți de parcă se pregătea să muște. Cineva dintre colegi o poreclise „șerpoaica" și ea, auzind porecla, nu-și ascundea satisfacția. Își demonstra mereu vestimentația, purta brâie colorate la rochii, accentuându-și talia și eleganța. Sprintenă, vicleană, acosta ușor bărbații, îi ațâța și se complăcea să-l refuze pe unul și să se ducă la întâlnire cu altul. Curioasă din fire, cunoștea biografia multor colegi, îi plăceau bârfele și cu fiece ocazie se lăuda cum e curtată în restaurante și cafenele de bărbați însurați.

– Chiar de m-am născut la sat, mă antrenez să-mi trăiesc restul vieții numai la oraș, le spunea ea.

Tatăl ei murise pe când era mică și fusese crescută de maică-sa, care și acum îi purta de grijă. Când pleca în oraș, le poruncea colegelor:

– Dacă o să mă caute mama, îi spuneți că sunt la bibliotecă.

Uneori dispărea pe toată noaptea și, când revenea, cădea obosită în pat și dormea neîntoarsă toată ziua. Mama ei venea deseori în vizită, aducându-i genți pline cu merinde și îmbrăcăminte nouă. Era o femeie subțirică, cu multe riduri pe față, ochi adânciți în orbite și părul încărunțit. O consola cu vocea ei blajină, plină de smerenie, netezindu-i părul și o îndemna să învețe, dar să nu uite și să mănânce căci este prea firavă. Olesea le asculta pe toate răbdătoare și cuminte, iar după ce o petrecea la gară, revenea bucuroasă la cămin, îmbrăca o rochie nouă, se farda grăbită în fața oglinzii și pleca, lăudându-se că o așteaptă mușchetarii la petreceri cu mici aventuri!

Despre Olesea se mai zvonea că întreține relații de amor cu unii profesori, căci în ciuda pornirilor ei petrecărețe, nu avea restanțe și nu picase nici un examen la vreo sesiune. Odată și-a asumat toate cheltuielile și a insistat ca Larisa și Nataly să o însoțească la restaurant, să-i vadă pe bărbații cu posibilități financiare. Acolo Olesea se simțea în apele ei. Dansa pe terasă, făcând mișcări bizare și extravagante, era aplaudată frenetic de ceilalți meseni puși pe distracții. Neobișnuită cu asemenea priveliști, Nataly se plictisea. Fiind din nou invitată, refuză să o însoțească. În serile lungi stătea la cămin și învăța, dorind să le aducă bucurie părinților. Invidia doar colegele care aveau prieteni și, serile, puteau să se plimbe prin oraș. Dar nu concepea să accepte o relație de dragul relației. Băieții o priveau mai altfel decât pe celelalte. Încercau să o curteze, însă ea nu simțea vreun fior adevărat și sincer din partea lor. Nu pricepea de ce un cavaler în loc să se adreseze unei domnișoare „Vai, ce drăguță ești!", năvălea cu expresia „Vai, ce sexy ești!" De ce s-ar reduce toate la sex și nu la o prietenie frumoasă?

Pe Lilian l-a întâlnit la o terasă modestă din fața Universității, unde obișnuia uneori să servească un ceai. Făcură cunoștință și el i-a spus că a absolvit Universitatea tehnică de la Cluj și că activează în domeniul construcțiilor capitale într-o firmă al cărei conducător și este. I-a mai spus că-i pasionat de construcția podurilor. I se păru galant, educat. În cele din urmă îi propuse să o conducă la cămin în limuzina lui modernă de culoare neagră. În drum spre cămin s-au oprit la un butic din vecinătatea parcului central și el i-a dăruit un buchet de trandafiri albi. Ajunși în pragul căminului, a ieșit să-i deschidă portiera. A petrecut-o elegant până în prag, au făcut schimb de telefoane, i-a sărutat mâna și s-au despărțit. Urmărită de la etajul doi, Olesea și Larisa au întâmpinat-o cu exclamații de încurajare.

– Pare băiat bun. Macră adevărată, aprecie Olesea Albu, apoi către Larisa: Colega noastră tace și face!

Nataly mirosi florile, le așeză într-un borcan cu apă și, în cele din urmă, zâmbi sfioasă:

– Și mie mi s-a părut destul de drăguț!

Colegele izbucniră în hohote de râs.

Relația ei cu Lilian a evoluat vertiginos. Aproape în fiecare zi o aștepta cu limuzina în pragul blocului central, de unde Nataly ieșea după ore. Era amabil, delicat, avea o vorbă cizelată, împrumutată de la Cluj. În sufletul ei încolți un sentiment duios. Lilian o plimba cu mașina pe la niște șantiere de construcții, luau cina la o cafenea din afara orașului. Era atent, nu-și permise nici măcar să o sărute pe buze, întărindu-i încrederea într-o relație cu intenții serioase. Seara o aducea la cămin și, demonstrativ, o săruta pe obraz chiar în vecinătatea băncilor aglomerate din prag.

În ochii ei se citea doar fericirea. Trăia în lumea viselor și așteptărilor. Gândurile ei zburau mereu la el, îi auzea și aprecia vorbele cumpătate, îi admira vestimentația scumpă și îngrijită. După o lună de întâlniri și plimbări, în una din zile au mers la o cabană din pădurea de la Codreanca. Masa, șampania le-a fost servită de un chelner în vârstă, într-un număr de hotel cu mobilă impozantă de anticariat. După o cupă de șampanie roșie, s-a pomenit ușor sărutată de Lilian, apoi îmbrățișată, apoi culcată pe un divan cu miros de flori și ierburi. Au urmat clipe ca în vis care au purtat-o parcă într-o barcă albă, cu pânze colorate, pe o mare ușor furtunoasă, albastră! Prin geamurile largi ale cabanei pătrundea soarele, adia freamătul copacilor mângâiați de căderea amurgului. În acea plutire de vis asculta șoaptele lui și i se dăruia, din nou și din nou, cu toată ființa. Nu avea remușcări, se lăsa pradă senzațiilor de voluptate. Trăia cu visul împlinit că alături

îl are pe acel ciobănel sau Făt-Frumos din poveștile populare, venit miraculos din acea lume la care visase în copilărie, ca să-i aducă convingerea că viitorul este numai al lor. Împreună vor pleca în satul de pe malul Nistrului și sătenii vor admira o pereche cum n-a mai existat vreodată pe fața pământului! Era fericită că s-a născut visătoare și soarta, împreună cu Lilian, îi adusese pe tavă tot ce își dorise.

La sfârșitul acelei întâlniri, Lilian o măsură din cap până în picioare și-i spuse plin de uimire:

– Niciodată n-am crezut că voi întâlni o fată la asemenea vârstă gingașă și plăcută virgină!

Au revenit la cămin, când toată lumea deja dormea. La despărțire el i-a dăruit un ursuleț alb de pluș și, când intendenta se făcu supărată că este deranjată la ora atât de târzie, Lilian îi strecură o bancnotă în buzunar. Îmbunată, femeia le făcu un compliment:

– Sunteți o pereche foarte potrivită! De ar da Domnul să fie și sinceritatea cu voi…

Nataly intră tiptil în odaie, se întinse pe pat și stătu îndelung cu ochii deschiși, recapitulând momentele petrecute la cabană, unde se întâmplase cu ea ceva extraordinar, pentru prima oară. Nu avea remușcări, gândurile erau numai la el. Îi auzea șoaptele, îi simțea sărutările, continuând să plutească în vise, să-l dorească, să-l iubească cu dăruire totală.

Dimineața, colegele, pregătindu-se să plece la ore, o surprinseră dormind cu zâmbetul pe buze, cu brațele cuprinzând ursulețul de pluș.

– Prințesă îndrăgostită! încercă să o trezească Larisa.

– Lăsați-mă să dorm, sunt moartă de oboseală…

– Totul e clar, concluzionă cu o doză de mister în voce Olesea.

Colegele plecară. Se lăsă liniștea. Nataly se întoarse pe cealaltă parte și adormi din nou buștean, trezindu-se abia după amiază. Afară începu să plouă. Ramurile copacilor de după geam fremătau în vânt, scuturând bobițe limpezi de ploaie, fără a-i spulbera din memorie frumusețea zilei trecute. În acea așteptare făcu ordine în odaie, spălă podeaua, vasele. Avu o pornire ciudată să-i telefoneze acasă mamei, să-i spună că însfârșit a întâlnit un băiat și s-a îndrăgostit, că el o iubește la fel. Dar chibzuind o habă de vreme, se abținu. Privindu-se în oglindă, zâmbi și roși, intimidată că nu mai este fată.

Când colegele reveniră de la ore, începură să o sâcâie cu întrebări, cerându-i amănunte. Ea se prefăcea că nu le aude. Privea zâmbitoare pe fereastră, urmărind șirul mașinilor ce goneau în drumul lor prin oraș, fiecare a doua părându-

i-se a fi cea de culoare neagră. Acum nerăbdătoare și dulce i se părea așteptarea.

Clipele treceau. Afară continua să plouă. Amurgul începu să învăluie orașul, dar Lilian nu apărea. Ea dorea, dorea să-l revadă și simțea cum i se topește dorința ca ceara din lumânare când afară se făcu cu totul întuneric. Colegele o urmăreau cum iese tot mai des pe coridor, coborându-se în prag, apoi cum revine să se întindă în pat, apoi iarăși să iasă pe coridor. Îndrăzni să-i dea un sunet, crezând că s-a întâmplat ceva, dar telefonul lui Lilian nu se afla în aria de acoperire. Așa trecu noaptea în care ea nu închise un ochi, crezând că de vină este ploaia de afară. Dimineața înaintea tuturor merse la Universitate, plină de încredere că Lilian va veni să o aștepte după ore la facultate. La recreații mai încercă să-l telefoneze, dar nu putu face legătura cu el.

În acea stare de neliniște și așteptare se scurse o săptămână. Nu-i venea să creadă că a căzut victima unei naivități, nu voia să se simtă mințită, înjosită, rănită, dar analizând lucrurile deodată se convinse că despre Lilian cunoaște foarte puține. Ea nu-i cunoștea adresa de la domiciliu, numărul mașinii, numele lui de familie, denumirea firmei unde activează. Totuși rămânea la convingerea că i s-ar fi putut întâmpla ceva rău. Ar fi apelat la poliție, ar fi sunat la spitale. Dar alungă presupunerile negre și se mai ostoi cu gândul că poate e într-o delegație de serviciu pe mai multă vreme. Ochii îi trădau zbuciumul din suflet și colegele încercau s-o liniștească, dar prea puțin izbuteau.

Lilian reveni într-o seară târzie la cămin. Ținea în mâna dreaptă un tort, în cea stângă o șampanie. Fetele se pomeniră cu el în prag, când deschise ușa la odaie, puse totul pe masă, bătu fericit din palme. Se cunoștea că era băut și le surprinse cu o declarație triumfătoare:

– Soția mea a născut un băiat! Fetelor, propun să celebrăm și bem numai șampanie!

Cuvintele explodară ca niște obuze grele în sufletul lui Nataly. Dintr-odată Lilian deveni un străin de aiurea în ochii descumpăniți. În clipele următoare, cotropite de confuzie, Olesea Albu îi înapoie de pe masă șampania, tortul, apoi îl apucă de guler și, ca o cloșcă ce-și apără puii, îl izbi în ușa care se deschise vraiște cu el. Șocat de întorsătura situației, Lilian coborî împleticindu-se pe scări, dar auzind deslușit din urma verdictul Olesei:

– De mai îndrăznești să ne calci pragul, te castrăm!

Nataly a plâns înăbușit ore în șir, revenindu-și târziu după miezul nopții. Într-o liniște ca de mormânt a nopții, roi de întrebări îi sfredeleau creierul: „De ce, Doamne, anume eu a trebuit să pățesc așa rușine? Să trag învățăminte?! Da, sunt o proastă, o naivă! O…”, nu mai găsea cuvinte.

De la acea întâmplare timpul prinse a se scurge ca printr-o ceață densă și cenușie. Devenise din cale-afară de tristă și abătută. Colegele de odaie încercau să o mai scoată din deprimarea care puse stăpânire pe ea, dar fără nici un sorț de izbândă. Avea impresia că oamenii de pe stradă îi știu necazul, o arată cu degetul. În acea stare, descurajată, într-o zi, când ieși de la ore, se pomeni așteptată de Lilian. Sprijinit de capota mașinii, ținea în mână un impozant buchet de trandafiri. O privi ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

– De ce ai procedat așa? abia reuși să rostească, deși îi încolți gândul să-i întoarcă spatele.

– Trăim în veacul iubirii libere, draga mea, căută el să se îndreptățească. Ești fată bună și nu vreau să te pierd!

– De ce îți înșeli soția? nici ea nu se știe cum se trezi probozindu-l.

– Păi ce-ți zic, trăim în veacul iubirii libere! Cu mine sau cu altul trebuia să încerci și asta!.. Vreau să rămânem prieteni, să te ajut să-ți găsești un loc de muncă în capitală.

– Ca să vezi câtă mărinimie! Nu doresc nici să mai știu de existența ta! și plecă demonstrativ.

Singura care în acele zile reuși să-i deschidă o portiță a sufletului se dovedi a fi intendenta, doamna Victoria, cu care se cunoscu mai îndeaproape. Femeia, cam de o vârstă cu mama ei, cunoscuse nu puține studente în situații similare și cum toate întâmplările din cămin îi erau știute, o provocă într-o zi la o discuție de suflet.

– Draga mea, îmi cam dau seama ce-ai pățit, pe viitor să nu fii atât de credulă. Tinerii cu mașină luxoasă sunt mai totdeauna vicleni. Iată că te-a viclenit și pe tine, dar ți-a dat o lecție de viață. Și dacă ți-a scuipat în suflet, să nu se aștepte la vremuri bune. Legea bumerangului încă n-a anulat-o Dumnezeu! La un moment, când nici un se va aștepta, are să-l trăsnească!

– Am crezut ca o proastă în sinceritatea lui, se jelui pentru prima dată cu voce sugrumată Nataly. De ce a trebuit să mi se întâmple toate acestea?!

– E sortit mai tuturor femeilor! Să trecem prin minciuna și batjocura bărbaților! Ei ne mint, ne jignesc, și apoi mai doresc să le fim fidele. Capul sus! Și mergi în drumul tău să vuiască valea!

Multă vreme după aceea se străduia să se împace cu cele întâmplate. Înțelesese că în drumurile vieții deseori trebuie să fii precaută, să te descurci singură, să mizezi pe propriul cuget, pe propria pricepere. Continua să atragă privirile bărbaților, însă deveni și mai închisă în sine și nu se mai gândea la o nouă relație. Chiar dacă Olesea Albu mereu le aducea aminte colegelor de odaie:

– Nu fiți mironosițe! Cât suntem neveregheate, trebuie să experimentăm! Să răscolim bărbații până să-l găsim pe acelea care ni s-ar potrivi pentru viață de familie.

…Doi ani de zile Nataly renunță să lege vreo prietenie cu bărbații. Legământul ei dură până în ziua, când colega Larisa o invită în ospeție la părinți, la Valea Prutului, un sat din sudul Moldovei. Nu fusese niciodată în codrii Tigheciului, despre care citise lucruri interesante, și ea fată de la nord, de pe malul Nistrului, plecă să vadă cum trăiesc oamenii și în alte părți. Cunoștințele despre pădurea Tigheciului, se gândi atunci, îi vor fi utile cândva, în viitoarea profesie. Acolo cresc alte specii de copaci, ierburi, flori, iar în satul colegei se sărbătorea hramul și se făcea horă. Află de la colega ei că flăcăii de la sud obișnuiau, după tradițiile vechi, să danseze deosebit de alte regiuni și că toți, tineri și bătrâni, veneau la horă în costume naționale.

În seara acelei sâmbete era horă la Valea Prutului. Verișorul Larisei Timotei, polițist, la apusul horei petrecu fetele acasă, împreună cu alți băieți călări pe cai. Gospodarii satului ieșeau la poartă și aplaudau în onoarea domnișoarelor și flăcăilor. Ajungând la poarta părinților Larisei, veselia se potoli și alaiul se împrăștie, iar verișorul le invită pe amândouă la o vânătoare de iepuri în câmpie. Era o noapte cu lună plină, la sfârșit de toamnă. Nu s-au lăsat mult rugate și au pornit cu alți flăcăi din sat spre câmpia Suhatului. La lumina lunii se vedea totul ca în palmă.

Nataly nu fusese niciodată la vânătoare și era curioasă. Ajunseră într-un loc străjuit de sălcii, și se opriră cu toții lângă un izvor pietruit. Flăcăii au aprins foc, le-au lăsat pe fete și s-au împrăștiat prin hăurile din apropiere. Se auziră nu zăbavă câteva împușcături și vânătorii reveniră degrabă la izvor cu câțiva iepuri însângerați. După ce i-au jupuit, pe o față de masă au pregătit carnea, apoi o puseseră deasupra flăcărilor untr-un cazan mare și făcură zeamă. Până în zori tinerii vânători, împreună cu fetele, au petrecut cu cântece și chiote, cu bancuri și amintiri caraghioase. Toți au servit deopotrivă câte un pahar de vin chihlimbariu, apoi de fragă albă.

Timotei nu se depărtă de Nataly nici pentru o clipă. Răcoarea zorilor începu să o strângă din spate, dar când el îndrăzni să o cuprindă ușurel de umeri, tresari speriată, dar nu-l respinse.

– Îți place vânătoarea și compania noastră petrecăreață?

– Particip la așa ceva pentru prima dată, îi răspunse ea.

Larisa și ceilalți flăcăi se adânciră în discuții despre colegi și amintiri de școală, copilărie. Nataly îi asculta distanțată și savura buna dispoziție a celor din jur, care o cuprinse pe neștiute și pe ea.

– Sunt foarte bine dispus, auzi deodată vocea lui Timotei, care, fără să aştepte replica, îi propuse pe neaşteptate: N-ai vrea de-acum înainte să mă numeşti *bade*?

– De ce? se miră ea, lăsându-se cuprinsă de braţele puternice ale flăcăului.

– La noi aşa le zic fetele băieţilor pe care îi simpatizează.

– Crezi că te simpatizez?

– Aş vrea…

– Eşti căsătorit?

– Nu.

– Bine, *bade*! căzu ea de acord. Aşa am să te numesc, dacă doreşti.

Revenită la facultate, Nataly mereu era chemată la telefonul intendentei. O telefona Timotei. *Badea* se interesa cum o mai duce, ce planuri are pe viitor, dacă doreşte să-i aducă ceva de la ţară când va trece pe la oraş. O trata cu atenţie şi duioşie, vorbele lui i se păreau sincere şi vroia să fie convinsă că bravul poliţist, precum o încredinţa şi Larisa, nu este un fluieră vânt ce-aduce vânturi negre şi ploi cu grindină. Nu-i bogat, dar nici sărac, părinţii lui sunt medici respectaţi la spitalul din localitate. Şi Nataly mai acceptă o invitaţie a colegei să plece pe ospeţe în satul ei şi a verişorului său.

Au mers şi de data aceasta la vânătoare de iepuri. Timotei venise cu maşina de serviciu şi cu alţi poliţişti. Vremea se răcorise de-a binelea. Serviră vin gustos, carne de iepure şi, când petrecerea de lângă izvor luă amploare, *badea* îi puse un cojocel poliţienesc pe umeri. Ea se pomeni plăcut surprinsă, ocrotită, ademenită. Nu s-a împotrivit când Timotei i-a propus să se plimbe prin pădurea din apropiere. Frunzişul uscat foşnea sub picioarele lor, luna părea amorţită printre zdrenţele norilor albi. El o apucă de mână şi când au ajuns într-o poieniţă, s-au sărutat...

De câteva ori Timotei veni expres la Chişinău, aducând pentru ea şi Larisa produse alimentare, vin „Kagor". *Badea* treptat o făcu să-şi recapete încrederea că pe lume există relaţii sincere între un băiat şi o fată. Era mai mare cu vreo şapte ani decât ea şi credea că e cu experienţă de viaţă, are ce o învăţa şi o poate îndruma. De la o vreme chiar simţea o atracţie fizică irezistibilă faţă de el. Parcă uitase pentru totdeauna spusele intendentei că bărbaţii, când cuceresc uşor o femeie, tot atât de uşor îşi pierd interesul faţă de ea.

Şi Nataly se aventură în noua relaţie. Toată iarna ba venea el la Chişinău, ba ea pleca în Valea Prutului. Nataly era sigură că de această dată se va căsători, fiindcă *badea* deseori îi vorbea despre căsnicie. Dar, când veni primăvara şi peste tot era numai floare, Timotei dădu primele semne de răceală. O telefona mai

rar sub pretextul că este ocupat. Nataly începu să prindă firul distanțării, dar de data aceasta, spre deosebire de întâmplarea cu Lilian, nu dădea semne de nervozitate. Doar încercă să i se plângă Larisei, însă colega, neașteptat, i-a răspuns indiferentă:

– Descurcă-te singură.

Când înțelese că *badea* hăulește în nesinceritate, se astâmpără și nu dori să-l mai vadă. De astă dată despărțirea fu mai ușoară, deși nu fără oarecare dezamăgire.

Anii de studenție erau pe sfârșite când mai trăi o năpastă. În una din zile Larisa Matache o bănui că i-a furat din portmoneu 500 de lei. În trei ani cât locuiseră împreună niciodată nu se pierduse nimic și învinuirile furioase ale colegei i se păreau absurde. Dar când fu chemată la comisariatul de poliție, Nataly a înțeles că trebuie să dea explicații neplăcute. Un polițist cam pântecos cu mustăți pe oală, îi porunci să scrie lămurire pe marginea acuzației, totodată fiind amenințată că în caz de se va adeveri bănuiala, o așteaptă exmatricularea și trimiterea după gratii. Tremura ca varga. A scris că nu știe nimic despre banii dispăruți din portmoneul colegei și, după ce stătu în incinta comisariatului până noaptea, același polițist i-a declarat că nu este vinovată și i-a permis să se întoarcă la cămin. S-a aflat că Larisa își găsise banii – uitase că, fiind o sumă măricică, îi dosise într-o carte. Și tot în acele zile de primăvară primi o scrisoare de la o necunoscută, care se dădea drept prietena lui Timotei, anunțând-o că așteaptă un copil și se căsătorește cu el. Conflictul cu banii, dar mai ales amintirea amară despre acel *badea* de la Câșlița Prut o făcu să rupă orice relații cu Larisa și se transferă în altă odaie. Undeva în adâncul conștiinței îi rămăseseră doar amintirea despre horele pline de farmec și luna, care acum avea impresia că o probozea când se lăsa sărutată. Și conștiința faptului că poate Larisa nu poartă mare vină, dar rămase cu neplăcuta senzație că de la ea i se trage noua dezamăgire. Deveni și mai suspicioasă, dar cel mai greu îi venea să-și înăbușe o revoltă neînțeleasă, pe care nu știa asupra cui să o reverse. Cu greu trecu peste ea, dar când izbuti, se simți deja matură, capabilă să înfrunte orice greutăți, dar înainte de toate intențiile egoiste ale bărbaților.

Studiile se apropiau de final și Nataly căuta unde să-și facă practica de producție. Alesese trustul ce se ocupa de amenajarea grădinilor publice din oraș, care ducea veșnic lipsă de cadre. Îi plăcu din capul locului să experimenteze. Mergea pe locurile unde creșteau flori, puieți, arbuști pentru necesitățile de înverzire a locurilor publice din oraș. Află că multe materiale erau aduse pentru trust din pădurile de pe valea Nistrului și se bucura că va avea ocazia să călătorească și pe locurile pe unde și-a petrecut copilăria. Din primele zile de practică

la trust aflase cum se aplică teoria în practică. Își dădea seama că după facultate aceasta va fi ocupația ei și nu regreta deloc.

Până să intre în perioada examenelor de stat, avea mai multe zile libere și pleca în ospeție acasă, în sat. Sora, după ce născuse primul copil, trecuse împreună cu soțul să locuiască în casa bunicilor. Au cumpărat vacă, oi, capre, dar averea nu le aduse pace în familie. Cumnatul cădea tot mai des în patimă alcoolului și în stare de ebrietate intra în conflict cu vecinii, se certa cu Adela, care, la rândul ei, devenea și mai nervoasă. Uneori recurgeau la violențe, punând pe jar mahalaua și polițistul de sector. Apoi cumnatul se decise să plece la munci în străinătate, iar sora rămase să-și crească copilul. Se certa de la orice fleac cu mama, considerându-se nedreptățită de soartă. Nu mult după plecarea soțului se află că Adela e în așteptarea celui de-al doilea copil. Mama, ca să-i ușureze situația, trecu cu traiul la ea, iar tata se ducea și o ajuta la îngrijirea animalelor și la lucrările din jurul casei. Fratele care părea că este un băiat retras, ascultător, de cum absolvi liceul, împotriva acordului părinților se angajă la Tiraspol în cadrul serviciului de pază departamentală și le declară că nu mai dorește să se întoarcă în sat.

Nataly decise acum definitiv și ea că viitorul ei e numai la oraș. Știa unde se va angaja după facultate. După câteva săptămâni de practică edilii de la administrația trustului i-au propus să lucreze prin cumul cu salariu și ea căzu de acord. Cu banii căpătați se pomeni independentă de susținerea materială a părinților, iar sâmbăta și duminica își permitea să stea la vreo terasă sau cafenea. Era tot mai sigură că va avea o profesie, nu va rupe legăturile cu pădurea, cu satul, fiindcă orașul are nevoie de flori, ierburi, arbuști, brazde. Puțin o interesa colegele care se pierdeau cu prietenii prin oraș, convinsă că ce e al ei e pus de-o parte. La finele ultimului an unele deja aveau familii, născuseră copii. Nataly se străduia să alunge gândurile despre mariaj. Se bucura că acea primăvară a ultimului an de studii avea zile însorite, seri liniștite, iar salcâmii din preajma căminului răspândeau miros îmbietor și dulce. În acele seri fermecătoare, ademenită de rumoarea orașului și a florilor de salcâm, stătea la geamul larg deschis, intuind că viața ei are viitor și vor surveni schimbări frumoase.

În una din acele seri, stând rezemată de pervazul ferestrei de la etajul doi, îl zări în pragul căminului pe colegul de facultate Augustin, însoțit de un băiat smolit, înalt, cu părul lung învălurat, îmbrăcat în pantaloni albi și cămașă roșie. Semăna mai mult cu un țigan și purta pe umăr o chitară. Băieții erau nițel cherchelițți și s-au oprit în dreptul geamului ei, de parcă descoperise petele de pe Lună, și au prins a o întreba:

– Ce preferințe muzicale are domnișoara? clipiră ochii „țiganului” și imediat

degetele-i ciupiră zgomotos strunele chitarei. Apoi, întorcându-se către prieten, îl întrebă și pe acesta: Vrei să asaltăm cetatea domniței?

– Doresc din tot coșul pieptului! răspunse Augustin și-i strigă: Colega, te doresc în Imperiul îmbrățișărilor mele pătimașe!

– Mai puneți-vă pofta-n cui! le răspunse Nataly nu fără răutate.

Băieții nu se pierduse cu firea și, acompaniați de chitară, curând începură să cânte cu voci plăcute:

De câte ori am așteptat
O șoaptă de răspuns,
O zi din viață să-mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns.

O oră să fi fost amici,
Să ne iubim cu dor
S-ascult de glasul gurii mici
O oră și să mor…

Amuzată, îi admiră cu fața în palme. Trubadurii și-au dorit să afle părerea domniței:

– Merităm o invitație la ceai!?

– Urcați sus, la țaca, ștrengarilor.

Tinerii au servit ceai cu dulceață de zmeură.

– Ești originar de la Soroca? îl întrebă Nataly pe chitarist. Acolo sunt țigani frumoși și talentați.

– Părinții m-au numit Aurelian, iar eu obișnuiesc să mă prezint Aurelian Dorință, făcu tânărul o plecăciune reverențioasă în fața ei și continuă: Străbunii mei au fost de prin părțile celea, dar eu… sunt expert tehnic de la Aeroport!

– Văleu! ironiză ușor fata.

– Fără acordul meu nu zboară nici pasărea de pe pistă!

– Ești, carevasăzică, împăratul avioanelor?! se amuză și mai mult ea.

– Întocmai! răspunse răspicat, milităreşte Aurelian. E mai bine decât... pălit de avioane!

– Altfel n-ar fi fost admis pe aerodrom, încercă Augustin să legitimeze prezența prietenului.

– Avioanele să zboare, iar noi o vom distra pe această minunată domniță! făcu Aurelian patetic.

– Se poate. Adică cu mare plăcere!, dădu curs propunerii și Augustin.

Și din nou flăcăii prinseră să-i cânte:

Sanie cu zurgă-lă-i…
Frumoși su-u-unt căluții tăi!
Hei!
. . . . . .
De-o vrea mândra de n-o vrea
Deseară mă duc la ea,
Sanie cu zurgălăi…

Apoi cântecele prinseră a se rândui cu bancuri. Când băieții se pregăteau să plece, Aurelian repetă gestul de închinăciune, aidoma unui muschetar sadea, și o făcu pe grozavul:

– Am pile peste tot! îngenunche în fața ei și în acea poză teatrală, acompaniat de zdrăngănitul strunelor, continuă: Servesc câte-u strop de alcool din cauza totalei mele nedeterminări sentimentale. Sunt fiul unui avocat sărac! Ajută-mă să gâtui, să sugrum singurătatea, domnișoară! Să evadez din burlăcie!

– Ai servit dumneata, seniore, mai mulți stropi! Păzea, să nu te sugrume alcoolul înainte să gâtui măria voastră singurătatea, îi răspunse în ton domnița.

Fără ore, fără a fi nevoită să tocească temele, zilele începură a fi plicticoase și Nataly, din simpla dorința de a le mai diversifica, acceptă în următoarele zile să facă o plimbare prin oraș cu acel Aurelian. Mai ales că tânărul îi păru oarecum nostim chiar din acea seară când se cunoscuseră. Promenadele și câteva rendez-vous cu chitaristul au contracarat zvonurile colegelor care presupuneau – ce obrăznicie! – că după cele două eșecuri ea și-ar fi schimbat orientarea sexuală.

3

Examenele de stat le-a susținut cu succes și la câteva zile se pomeni diplomă de studii superioare. La ceremonia seratei de absolvire colegele de facultate erau de-acum cu perechi și se veseleau fiecare în grupuri aparte. Nataly își imaginase că sărbătoarea va fi asemănătoare balului de după liceu, ca atunci, pe malul Nistrului, când a întâmpinat zorii alături de colegii de liceu, dar ceremonia decurse obișnuit și prea puțin interesant. Gândurile o purtau mai mult la cele ce vor urma în zilele următoare. Olesea Albu, la insistența mamei, plecă să se angajeze profesoară la școala din sat, ceilalți colegi – care și încotro.

Nataly rezolvă lejer angajarea la serviciu. Cum a și presupus, fu acceptată la Direcția orășenească pentru amenajarea spațiilor verzi și a grădinilor publice, unde făcuse practica de stat.

Câteva zile locui în căminul semi-pustiu, împreună cu doamna Victoria,

având patul ei în odaia de gardă a intendentei, până când administrația de la Direcția spațiilor verzi avea să încheie cu ea contractul de muncă și să o asigure cu un loc în căminul lor. Mai preferă însă să rămână în compania intendentei. Studenții plecaseră în vacanța de vară și cele cinci etaje erau pustii. În anturajul liniștit al vacanței amândouă se descoperiră dornice de vorbă și amintiri. Află de la intendentă că a avut soț, doi copii, că a muncit în tinerețe la Compania de Stat pentru Radio și Televiziune. I-a povestit că își iubea familia, avea mulți prieteni, până când într-o primăvară soțul a fost trimis pentru câteva săptămâni la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobâl. Până în ajunul acelei deplasări soțul fusese un bărbat viguros, sprinten, sănătos, jurnalist de forță. Reportajele lui erau apreciate chiar și de unele companii prestigioase din străinătate. Revenit de la Cernobâl, a editat cartea *Catastrofa secolului*, dar nu a avut norocul să se bucure de ea. S-a luptat cu o formă de cancer în sânge și a murit în suferințe groaznice. Fiind deja văduvă, și-a aranjat copiii – fata a absolvit medicina și s-a căsătorit, plecând la soț în Israel, feciorul ca specialist în arta ceramicii, s-a stabilit cu traiul în America. Doamna Victoria era atrasă de firea generoasă și receptivă a fetei și-i dădea de înțeles că se simte comod în prezența ei. O cazase într-o odaie spațioasă, mobilată pe toată vara, o invită și la ea acasă să pregătească împreună bucate: telemea, saralii, sarmale, plăcinte cu brânză de oaie și verdeață.

– Soarta unei familii depinde în mare măsură de înțelepciunea bărbatului, o povățuia ea. Pavel al meu venise la învățătură dintr-un sat din nordul Moldovei. Era slab, timid. Frații, surorile, părinții n-au fost prea entuziasmați de alegerea mea. Mă considerau frumoasă, eminentă la învățătură și credeau că merit pe cineva mai chipeș și mai dintr-ales. Nu m-a oprit nimeni! Dragostea este ca marea pe timpul furtunii, n-o poate potoli nimeni! Iar viața e ca și munca la țesutul unui covor – nopți nedormite, zile senine în căutarea culorilor și ajungi să te convingi singură cât de complicat și frumos e zbuciumul dragostei... Când Pavel salahorea ca redactor la Televiziune, a fost învinuit de naționalism. Chipurile vorbea prea românește! Cineva l-a pârât că intenționează să creeze o organizație politică ce ar lupta pentru reunificarea Basarabiei cu Țara! A fost chemat la KGB, apoi concediat. Erau vremuri apăsătoare din cauza regimului comunist. Am suferit mult, dar eram împreună! După moartea lui nu-mi închipuiam c-aș putea să-mi leg viața de alt bărbat. Propuneri am avut, te poți îndrăgosti de mulți, dar iubești numai o dată.

Doamna Victoria avea o asemănare ciudată cu bătrâna de pe pânza lui Rembrandt, pe fața căreia se conturau umbra, lumina, grijile adunate de o viață.

– Fetele de azi percep alte valori, zise Nataly ca să afle și părerea bătrânei.

– Oamenii de treabă vin din tinerețe. Dacă te rătăcești în anii tineri, e tot mai dificil să-ți întâlnești perechea potrivită. Voi, fetele, înțelegeți acest lucru abia când viața vă trântește ba de un perete, ba de altul...

Deseori deschidea Biblia, găsea cuvintele potrivite, le tălmăcea, încercând să pătrundă înțelepciunea divină, parcă dându-i de înțeles că au devenit prietene cu probleme comune. Când Nataly se aranjă la muncă cu bon de repartiție în cămin, noua ei prietenă pregăti o coptură delicioasă, o sticlă cu șampanie și au celebrat evenimentul până târziu.

– De-acu pentru tine începe viața cea adevărată, o binecuvântă doamna Victoria. Mereu vei fi ocupată, cu multe obligații de serviciu. Dar să știi că ușa casei mele oricând va fi deschisă pentru tine...

– Oare voi putea să mă descurc în lucru cu oamenii?

– Să nu te îndoiești, o asigură femeia. Ai să te deprinzi cu diferite caractere, cu sfinții și dracii din oameni!

A fost ultima discuție în ajunul primei zile de muncă la Direcție.

Parcurile, grădinile, răzoarele din scuaruri aveau nevoie mereu de îngrijire, reînnoire, recultivare. În cele câteva brigăzi pe care le conducea Nataly munceau femei și bărbați simpli, veniți de prin suburbiile Chișinăului. Mulți dintre ei aveau o soartă ciopârțită, ciuntită de întâmplări nefericite. Fluctuația de cadre era mare. O parte dintre lucrători locuiau împreună la cămin și seara, după orele de muncă, mulți dintre ei se dădeau petrecerilor până după miezul nopții. Nataly locuia într-o garsonieră confortabilă și se obișnui repede cu viața acelor foști pușcăriași, analfabeți, vulgari la vorbă, care preferau băuturile alcoolice. Trebuia să facă treabă cu ei. Munca lor se aseamănă cu cea a țăranilor și ea lucra alături de ceilalți, sădind arbuști și flori, ierburi decorative pe gazon. Ardea de dorință să ajungă în primăvară, când totul va înflori și înverzi.

Un contingent aparte erau șoferii. Ei nu-și permiteau să consume alcool în timpul zilei de muncă, căci trebuiau să aducă cele necesare din pepenierele aflate în codrii Orheiului și la Telenești. Deseori Nataly se trezea cu noaptea în cap, însoțea camioanele în codri după puieți, tufari, cernoziom, iar când se întorcea, trebuia să conducă procedura de amenajare. Răbda capriciile comisiei care venea să aprobe rezultatul lucrărilor, prin semnarea unui act. Mai avea pe capul ei și darea de seamă contabilă, apoi participarea la ședințele administrației. Nu-i mai ajungea timp să citească, să viziteze vreo sală de concert, de teatru. Tot mai des pe fața ei se așezau amprentele oboselii. Rareori primea telefoane când de la un coleg, când de la altul, aflând cum decurge perioada de adaptare la fiecare. Numai Olesea Albu i se plângea că nu se poate acomoda cu viața de la sat, aban-

donă școala și o ruga să-i găsească un loc de muncă. Dar până atunci plecă la Sankt-Petersburg.

Era pe sfârșite anul 2000. Și deci și mileniul doi. La câteva luni de zile, în preajma sărbătorilor de iarnă, după ce aprovizionase orașul cu brazi de vânzare pentru populație, iar în Piața Marii Adunări Naționale a fost împodobit pomul de Crăciun, Simion Margine, directorul Direcției, o invită la el. Bărbat robust, cu fața rumenă, ovală, cu frizură căruntă, îmbrăcat la patru ace, îi propuse o cafea.

– Îți place specialitatea aleasă? o întrebă el.

– Parcă mă descurc.

– Mi s-a raportat. Cândva am început și eu cariera în acest post. Atunci materialele din păduri le aduceam cu căruțele sau carele trase de boi. Acum, iată trecem în alt mileniu…

– Ași putea în viitor să fiu transferată la alt sector?, hotărî Nataly să ia taurul de coarne.

– Depinde ce vrei să faci mai departe, îi zâmbi directorul, aprinzându-și o țigară și apropiindu-se de geamul mare, de unde se vedea panorama orașului. Aș putea să-ți propun un post în cadrul administrației. Privește ce frumusețe e afară!

Nataly se apropie de bărbatul lat în spate, cu părul tuns scurt și priviri jucăușe. La geam fulgii roiau agitați și străzile se înveșmântau într-un lințoliu sidefiu. Luminile colorate ale ghirlandelor se aprinseseră și jucau printre ramurile bradului mare din centrul orașului.

– Frumusețea asta se datorează nouă. Păcat că nu toată lumea știe!

– Principalul e că o apreciază administrația, preciză ea, stând cu totul aproape de bărbat.

– E deosebit de frumos începutul acestei ierni și începutul următorului mileniu...

În următoarea clipă Nataly rămase ușor surprinsă, când brațele directorului îi mângâiară mai întâi umărul, apoi lunecară domol spre talie. Roși până în vârful urechilor, dar în următoarea clipă brațul bărbatului își făcea loc mai jos de talie… Tresări. Privirile ei de iepuraș speriat s-au întâlnit cu ale bărbatului, care tot atunci își retrase brațul și, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, o pofti să revină pe fotoliul de lângă biroul cu cafea. Inima i se zbătea puternic. A vrut să iasă pușcă afară, să spargă ușa la intrare, dar își adună puterile și reveni cuminte în fotoliu. Pentru un minut-două se lăsă o tăcere cam stânjenitoare. Simion Margine scoase din safeu o cutie cu bomboane, o sticlă de cogniac, turnă băutura în pocale de cristal și încercă parcă să se îndreptățească:

– Lumea n-am inventat-o noi… Îți urez succese în anul care vine!

– Nu servesc alcool, se justifică Nataly, ferind paharul din fața ei.

– Niciodată să nu te grăbești a refuza ceea ce nu-ți place la început, șopti bărbatul. Zbârnâi telefonul și, după tonul convorbirii, Nataly înțelesese că e un sunet de la minister. Folosindu-se de moment, era pe picior să se ridice și să plece, dar șeful tocmai sfârși convorbirea. Sunetul mai scăzu din tensiunea atmosferei și, după ce lăsă receptorul, directorul o întrebă din nou, țintind-o cu privirea:

– Vrei să fii transferată la o muncă mai ușoară?

– Desigur…

– Ți-ar conveni funcția de referent în cadrul ministerului? După sărbători mă transfer încolo cu serviciul. Ai să muncești cu mine…

Observând că emoțiile de pe fața ei nu se șterg, Simion Margine încercă să dreagă cele întâmplate cu o glumă:

– Un cunoscut, când a părăsit postul, i-a transmis succesorului biroul, cheile de la safeu și... amanta!

– În ce va consta munca referentei? Făcu abstracție de gluma deșucheată Nataly.

– Fleacuri! Rapoarte, dări de seamă. Simple formalități. Timp liber vom avea berechet. Vom merge împreună în deplasări, inclusiv peste hotare! Vei avea adaos la salariu, perspectiva de a obține apartament în centrul orașului. Ministerul are rezervele sale. Tu îmi insufli încredere, ambii vom fi un tot întreg…

Fata începea să descoase firul propunerii.

– Să înțeleg că va trebui să fiu nu numai referentă?!

– Vreau să fiu cu tine deschis, acceptă tonul ușor provocator Margine. Îmi placi și mi-aș dori o relație mai mult decât de producție…

– Nu cred că pot fi o candidatură potrivită pentru așa ceva.

– Nu voi fi împotrivă, dacă o să-mi găsești o fată ca tine, care ar dori să-mi fie referent, păru să pună punct discuției directorul.

Nataly răsuflă ușurată și ieși închizând cu putere ușa.

Chiar în ajunul serii de revelion Simion Margine primi ordin și se transferă la minister. În locul lui șef al Direcției deveni un pensionar. În aceeași seară, în drum spre casă, o întâlni pe Olesea Albu. Fosta colegă muncise în calitate de bonă la niște oameni bogați din Sankt-Petersburg, dar mamă-sa o chemă cu insistă ca ea să-și găsească un serviciu la Chișinău.

– Ai accepta să muncești la minister? o întrebă într-o doară Nataly, amintindu-și de peripețiile ei din studenție.

– Dacă m-ar recomanda cineva.

– Fostul meu șef are nevoie de un referent. Dar te previn, e un fustangiu incurabil. Eu am refuzat propunerea.

– Tentant! exclamă Olesea după ce se gândi puțin. Îi putem telefona chiar acum fostului tău șef?

Nataly îl contactă pe Margine și chiar în acea seară Olesea plecă la interviu cu el. Reveni peste câteva ore veselă și emoționată. Desfăcu valiza, se fardă, îmbrăcă un costum de culoare gri, cu manșete și guler alb, adus cu ea de pe malul Nevei, încălță pantofi negri de lac, își puse bijuterii și cercei jucăuși în lobii urechilor, își potrivi părul. Se oglindi, de parcă avea să iasă pe podiumul de demonstrare a modei, apoi comandă un taxi. Înainte de a pleca în oraș, îi mulțumi fostei colege, de parcă nu ea era în ospeție, ci viceversa:

– Ce întorsătură de soartă! Exact cum spun bătrânii: n-aduce anul cât aduce ziua! Serviciu prestigios, salariu decent! Simion pare atât de galant! Mi-a propus să continuăm discuția la restaurant!

– N-aduce anul cât aduce ceasul, o corectă Nataly. Dar nu mai apucă să afle detalii, căci în pragul căminului claxonă taxiul și fosta colegă pluti ca o văpaie pe scări, fredonând o melodie jucăușă.

Nataly merse la doamna Victoria. Au servit șampanie și priveau relaxate emisiunile distractive la televizor. Pe masa de lângă oglindă stătea portretul soțului. Femeia luă vorba despre fiica ei, care demult nu mai dădu pe acasă.

– Lucreția nu a avut actele în regulă. În Israel a plecat ilegal. N-a putut să vină nici la înmormântarea lui Pavel. L-a bocit la telefon! M-a rugat să apropii receptorul de urechile tatălui ei ce zăcea în sicriu la priveghi și... Dar, să lăsăm tristețea, că-i sărbătoare!

Au aprins lumânări. Ceasul depăna clipele. La ora exactă Nataly toastă:

– Noul An și noul mileniu să ne aducă bucurie și noroc…

– La mulți ani, Nataly! i-a urat și doamna Victoria.

Au stat până după miezul nopții. Nataly îi povesti despre propunerea directorului și despre ușurința cu care o acceptă din mers colega ei. Părea un pic întristată când se pregăti să plece, dar refuză să rămână, oricât de insistent nu îndemna gazda. Afară era noaptea Noului An, cu ninsoare și un spulber timid peste cartierele moderne.

– Am să mă plimb un pic să-mi spulber tristețile și dezamăgirile din anul trecut, zâmbi fata la despărțire. E totuși Revelionul!

– Ești o fată bună, și Dumnezeu va avea grijă să-ți aducă ursitul potrivit, o petrecu cu cvinte încurajatoare doamna Victoria.

În stradă era lume multă. La geamurile caselor jucau luminițele colorate

ale pomilor de Crăciun. Grupuri de tineri chiuiau, goleau din mers sticle cu șampanie și improvizau hore, felicitându-se unii pe alții. La cotitura străzii din vecinătatea căminului, cu odăița ei comodă, fu strigată pe nume de o voce petrecăreață.

– Ce surpriză, domnița mea!

Era Aurelian Dorință, cu chitara pe umăr, însoțit de alți flăcăi.

– La Mulți Ani! le ură Nataly plăcut surprinsă și ea.

– *Padruga*! Mergi cu noi! ordonă Aurelian, îmbrățișând-o prietenește. În seara de Anul Nou toată lumea se sărută, ca în Bulgaria!

Amicii aprobară prin aplauze întâlnirea celor doi, chiar dacă Nataly se împotrivi sărutării. Unul dintre ei umplu un pocal și i-l întinse lui Aurelian:

– În sănătatea prințesei tale!

– O să vă meargă tot anul, interveni cel de-al doilea, adresându-se amândurora.

Printr-un gest îndemânatec Aurelian duse paharul la ureche, apoi îl tăvăli cu palma, până în dreptul gurii și-l bău pe nerăsuflate, după care îl trânti de asfalt, făcându-l țăndări și declară:

– Să ne meargă tot anul!

– Junilor corupți! Vă las în distracții. Plec, vreau să dorm, încercă Nataly să se descotorosească de compania prea gălăgioasă.

– În nici un caz! îngenunche spectaculos Aurelian în fața ei. *Mândro, cui mă lași pe mine*?!

Într-o clipă cei doi însoțitori dispărură ca fantomele printre zmeii de zăpadă. Ochii cheflii, expresivi ai lui Aurelian luceau în fața ei, barându-i calea. Ea îl ajută să se ridice și se miră:

– Ce faci? Îți ninge chitara, nu se va răzmuia?

– Nu se mai topește ea așa e ușor, chitara mea. Nu pleca, te rog! Hai să ne prindem de mână și să mergem braț la braț la brad, cercă s-o convingă tânărul, căznindu-se să nu împleticească limba.

– Să mergem, se învoi Nataly, cu gândul că totuna nu o așteaptă nimeni și nimic bun în cămin. Și că poate mai scapă de prizonieratul unor amintiri cu gust amar.

Lângă bradul din Piața Marii Adunări Naționale au întâlnit cunoscuți de universitate, de la serviciu și chiar câțiva săteni, toți binevoitori. S-au prins de câteva ori în horă. S-au potolit abia când ziua lua locul nopții. Aurelian o petrecu până în pragul căminului. Îi mai trecuse din abureală și acum ochii lui nu o slăbeau din priviri.

– Deci să ne despărțim! Fiecare la casa lui.

– Nu pot pleca. Îmi crapă vezica urinară, scuză te rog…

– Bine, doar pe o clipă! îl preveni Nataly cu voce severă.

Pe masă ardeau beculețele ghirlandei înșirate peste brăduț. Nataly își lăsă paltonul și aștepta ca Aurelian să plece. El însă se scufundă în fotoliul de culoare roșie și în câteva clipe adormi. I se făcu milă să-l trezească și-l înveli cu o pătură, iar dânsa se întinse pe divan, plutind într-o neliniște ușoară, până se prăbuși într-un somn profund. Cât dormi avu presimțirea că cineva o acoperi de câteva ori cu plapuma.

Se trezi pe la amiază. Afară continua să ningă. În fața ei stătea Aurelian, gata de plecare, acum serios și oarecum blajin. Ce gândi ce să-i spună la despărțire, dar deodată simți că l-ar dori să mai rămână alături. Avea o senzație că îl avusese toată noaptea împreună cu îngerii văzuți în vis. Savura o stranie dispoziție, parcă îndemnându-se pe ea însăși să întindă brațele și să-l apropie, iar el să o mângâie cu privirile, să-i spună ceva frumos, să rămână… Era parcă toată a lui. Trebuia ca el doar să vină alături și prima zi de Anul Nou ar fi fost o poveste plină de mister. Simți cum se trezește în ea femeia, cu toate dorințele pe care le cunoscuse demult și puțin de tot.

– Știu, ar trebui să plec, îngână Aurelian, parcă intuindu-i gândurile. Urmăream cum zâmbeai prin somn cuminte… Nu ca mine seara trecută! M-am îmbătat criță și mă doare capul. Trebuie să plec la serviciu. Chiar dacă azi toată lumea sărbătorește, avioanele zboară...

– Tot la avioane muncești?

– Da. Și n-avem sărbători. Mai ales când afară ninge, plouă, pista trebuie menținută în ordine, îi explica el, dar vorbele păreau să-i fie străine, ale altcuiva. Tăcu o clipă, apoi rosti aproape în șoaptă: Dormi, odihnește-te, domnița mea.

– Drum bun, zise ea cu voce aproape stinsă.

– E timpul să te măriți, ai zise Aurelian, zăbovind câteva clipe în plus cu mâna pe mânerul ușii.

– De ce? întrebă ea mirată, gata să se întoarcă cu fața la perete.

– Ca să nu simți atât de acut singurătatea.

Ușa se închise și Nataly nu mai putu adormi. Se căznea să descâlcească mai multe semne de întrebare ce-i roiau în mintea ei. Cum de s-a întâmplat așa – ea, stând în fața lui doar în cămașă de noapte, în lenjerie de corp, și el nu s-a năpustit ca o fiară flămândă asupra ei? De ce nu s-a atins de ea nici prin somn? Dar a plecat fără a-i lăsa vreun număr de telefon?!. N-o fi cumva căsătorit, unde locuiește, de ce a rămas să doarmă noaptea asta la ea?

Frământându-se, adormi din nou. Visă parcă ceva frumos, dar când se trezi uită totul, de parcă o mână nevăzută din cer îi șterse cu un burete de pe retina memoriei totul ce visase. Afară era deja întuneric. Copacii scânteiau, străzile se acoperiseră cu și mai multă zăpadă, blocând circulația.

Se simți dintr-odată oarecum părăsită. Își făcu menajul stând în fotoliul unde dormise Aurelian, apoi dădu telefoane rudelor, cunoscuților, prietenilor, felicitându-i cu ocazia Anului Nou. Îi dădu un telefon și Olesei. Fosta colegă îi răspunse veselă și agitată, anunțând-o că e la aeroport și așteaptă să urce din clipă în clipă în avionul ce o va duce spre o plajă splendidă de pe malul Mării Roșii, la Hurgada, împreună cu Simion Margine. Se lăudă că va mai vizita Luxorul, apoi piramidele de la Gjiza, Sfinxul, va face plimbări cu vaporul pe bătrânul Nil.

– Doamne, ce proastă m-au făcut părinții! Acolo puteam fi eu, șopti malițios Nataly. Apoi deodată îi împunse creierul un gând: „La aeroport? Acum Aurelian le va asigura a pistă de zbor…" De ce și-a amintit de…

Aurelian nu dădu semne de viață o săptămână. Nici de acasă nu avea noutăți, decât doar că părinții, fratele, sora, cumnatul sărbătoresc. Plecă pe un itinerar de serviciu mai mult de formă, să nu stea singură în casă și să-și spulbere singurătatea. Din cauza zăpezilor lucrările în sectorul lor se stopaseră. Starea de chiulangie o deruta și-i suscita o stare apăsătoare. Circulând în transportul public, urmărea cum fetele de seama ei țin celularele la ureche și discută pasionate. Pe străzi se plimbau la braț perechi îndrăgostite. I se părea că toată lumea din jur este fericită și numai dânsa duce o viață mohorâtă, cenușie, ca și cum nimănui nu i-ar păsa de existența ei. Pentru prima dată simți nevoia de mângâiere, și-ar fi dorit cineva să o jelească. Părinții, mama? Dar ei au bătăile lor de cap cu sora și cimotiile ei. Doamna Victoria? " De ce să-i mai adaog și necazurile mele, nu le are pe ale ei, mai grele?", se gândi Nataly.

Se gândi să-și ia un cățeluș sau o pisică. Va avea o îndeletnicire… De ce e mereu singură, totuși? Ascultă cântecele formației *The Beatles* venite din secolul trecut și ajunse la concluzia că există valori de care oamenii au nevoie oricând. Așa e cu fiecare om care își are soarta lui, calea și preferințele după care se conduce. Încerca să se calmeze, să conștientizeze că ea există asemeni miliardelor de oameni pe pământ, fiecare cu destinul său. Și tot mai mult se convingea că ceea ce-i va hărăzi soarta cu întâmplări bune și rele va trebui să trăiască oricum.

Încercând să se debaraseze de gândurile apăsătoare, își aminti că avea într-un colț de odaie o icoană. Aprinse o lumânare și o depuse în fața icoanei, privea ca vrăjită chipul smerit al Maicii Domnului cu pruncul Isus în brațe, luminat de făclia lumânării. Șopti o rugăciune. Credea în Dumnezeu, era sigură că El există!

Altfel de unde s-ar fi luat lumea cu tot ce o înconjoară, cu toate simțămintele, cu fiorii dragostei? „Oare câte ierni mai am a le petrece în viața mea? se întrebă dintr-odată. Am încă foarte multe! Nu vreau să le număr. E devreme să o fac. Mă mai servesc aripile tinereții. Anii mei vor fi frumoși, interesanți... cele dorite se vor împlini..."

Gândurile nu-i redau imaginea clară a unui viitor bine prefigurat, însă era sigură că își va continua munca și până la urmă o va găsi și dragostea. Trebuie doar să se roage în fața icoanei și să aprindă lumânări. Asta dorește și asta poate.

Dimineața încerca să citească o pagină-două din Sfânta Scriptură, căuta să pătrundă esența și claritatea cuvântului divin, să înțeleagă, precum înțeleg miliarde de creștini, să se călăuzească de Marea înțelepciune milenară. Credea că lectura îi luminează sufletul și optimismul intră în inima ei ca razele soarelui după zile pline de ceață.

Aurelian îi telefonă într-o după amiază și veni la cămin cu un trandafir roșu ca focul. Era plin de zăpadă și ea îl ajută să se scuture, să se dezbrace. Văzându-l așezat în fotoliu, lângă vaza cu trandafir, îl servi cu o cafea. Lui îi scânteiau ochii, părea emoționat, tot bătea toba cu degetele pe suprafața măsuței.

– Am muncit ca leul în zilele acestea, zise el într-un sfârșit. Ninsoarea ne-a creat probleme! Suntem trei ingineri, care deservim pista de decolare, ea trebuie pe orice timp să fie uscată, altfel nu pot zbura avioanele. După 24 de ore de muncă nu te poți relaxa fără un pahar cu prietenii.

– Alcoolul te ajută?

– Berea mai ales, are multe vitamine, folositoare pentru sănătate. Am înainte trei zile de libertate, dar azi încă n-am servit alcool, se disculpă el. Știi ceva? Vreau să plecăm în oraș la un concert. Când ai fost ultima dată la balet?

– În mileniul trecut, nu scăpă prilejul să-și etaleze inteligența Nataly.

Se îmbrăcă și se dichisi de sărbătoare. În stradă se simți înviorată după zilele de ședere în amorțeală. Din cauza troienelor transportul public nu circula. Au întâlnit câțiva prieteni de ai lui Aurelian și au mers la un restaurant. Era de fapt o cabană cu pereții pietruiți, împovărați de recuzite, trofee venind din arta vânătorească și reproduceri postimpresioniste. Atmosfera de veselie se instală repede în mijlocul companiei gălăgioase. Aurelian stătea în stânga ei și ciocnea deopotrivă cu toții halbe cu bere, servind cârnăciori copți la grătar.

– Bericica e slăbiciunea mea! E scuză el a câta oară.

– Văd. Eu nu fac mare prietenie cu alcoolul, îl preîntâmpină Nataly.

– De Anul Nou se poate, zise una dintre fetele care îl ținea strâns la braț pe un tânăr dolofan.

– Oricum nu servesc, continua ea să se împotrivească.

– Să ne conducem de legile naturii! exclamă altă domnișoară, iradiind de bucuria sărbătorii. Și animalele o dată pe an au comportament amoros! Darmite noi, tinerii?!

Nataly își călcă pe inimă. „De ce trebuie să mă port ca o mironosiță? se gândi ea deodată. Poate încerc să văd ce-o să-mi iasă?...” Și bău împreună cu toți petrecăreții bere, șampanie și chiar gustă și ceva cogniac. Până simți că prinse a se învârti lumea cu ea. Mai slăbi cu halbele și trecu la dans pe terasa scăldată în lumini colorate. Serata continua în petrecere și dans. Într-un sfârșit îl înduplecă pe Aurelian să o petreacă măcar până acasă. Îi era frică să nu ajungă până să-și piardă controlul. Aurelian părea să fie bine, nu ca în seara de revelion, și au pornit la braț prin ninsoare și troiene. Frigul le bătea în față și o menținea într-o stare de trezie relativă, dar își dădu seama că se îmbătase pentru prima oară în viață. Râdeau la tot pasul, lipsiți de griji. Aurelian alunecă de câteva ori și căzea, iar ea de fiecare dată îl ajuta să se ridice.

– Până la gazda unde locuiesc nu circulă nici un transport, am să dorm la tine, zise Aurelian printre sughițuri. Doar n-ai să mă dai afară, ca să mă prefac în țurțure?!

– N-am să te las! Te culc în fotoliu. Și iar izbucniră amândoi în hohote aproape isterice.

Starea de aghezmuială avansată i-a adus în același pat. Au dormit îmbrăcați, ca la gară, revenindu-și abia spre seară. Le vuiau capetele. Pe Nataly o învăluia și vomita întruna. Trandafirul căzuse de pe masă cu tot cu vaza de cristal, care se făcuse țăndări. Aurelian mai continua să doarmă îmbrăcat în palton, cu fularul la gât. Când s-a trezit, Nataly își mai reveni și puse de cafea. Au servit în tăcere câte o cafea tare, dar durerile de cap nu-i slăbeau.

– Cu ce te-ai îmbolnăvit, cu aceea trebuie să te vindeci, o sfătui el cu voce răgușită, când ea se plânse că o doare cumplit capul. Ieși până la magazinul din apropiere și reveni cu două sticle de bere.

– Îndată ne dregem.

Nataly respinse propunerea cu un gest categoric. Tot să mai simțea rău, având impresia că în ajun fusese bătută cu urzici peste tot corpul. Era prost dispusă, și-ar fi dorit să rămână singură.

– Degringoladă! Păcat! Seara trecută pornisem la balet, rosti Aurelian nemulțumit de cele întâmplate.

– N-o să mai pun pic de alcool în gură, șopti Nataly, tremurând din tot corpul.

– La sărbători se poate, dar cu măsură.

– Niciodată!

– Ești ruptă de realitate, replică nitam-nisam Aurelian. N-ai telefon mobil, nici Internet...

– Nu simt necesitatea, am Internet și un celular primitiv la serviciu. Dar... am să muncesc și am să-mi procur un laptop. Unul performant.

– Am putea să ne trimitem mesaje, like-uri, așa cum o fac oamenii moderni.

– Am să țin cont. Deocamdată, sinceră să fiu, vreau să rămân singură, ca să-mi revin.

Aurelian plecă și ea din nou regretă. S-a întâlnit cu băiatul, au petrecut o noapte în beție și mai mult nimic. Și iarăși își zise că nu știe nimic despre el: e căsătorit, celibatar, ce ar însemna aceste întâlniri platonice?! Capul continua să i se desfacă. „Pe lângă că sunt proastă, mai sunt și lipsită de noroc! Ce viață duc?! Nici să mori, nici să trăiești…"

Își făcu un duș rece, se înveli cu plapuma și stătu ghemuită în așternut până când durerea de cap o mai slăbi. Spre seară ninsoarea conteni și zăpada începu să se topească, iar transportul public prinse să circule. Orașul parcă revenea la viața normală.

A doua zi a fost la serviciu. Seara, Aurelian, îmbrăcat la patru ace, îi aduse cadou un celular și un laptop. Nataly se simți stingherită, dar în cele din urmă acceptă minunile secolului. Puțin jenată, îl întrebă:

– De unde ai luat atâta bănet?! Doar sunt lucruri scumpe.

– Pentru aleasa inimii mele fac totul! spuse mai în gumă, mai în serios tânărul. Nu vezi că te plac? Și tot atunci scoase din buzunar două bilete: Astăzi nu mai ratăm ocazia! Înainte, la „Lacul lebedelor"!

Anturajul Teatrului Național de Operă și Balet era festiv. Dansul actorilor și muzica mirifică a lui Ceaikovski! Mai era însoțită și de un tânăr chipeș, parfumat, dichisit. Nataly se simțea bine și lăsă să-și odihnească mâna în palmele lui.

După spectacol o conduse la cămin cu mașina proprie. În acea stare de solemnitate, de sărbătoare, Aurelian i se păru cu totul alt om. Îi vorbea despre copilăria petrecută într-un sat de pe malul stâng al Nistrului, cum a învățat la o școala rusă din Tiraspol ca abia după absolvire, să studieze într-o grupă cu predare în limba română la Universitatea Tehnică din Chișinău. Îi povesti și câteva întâmplări hazlii de la aeroportul internațional. La despărțire o anunță că va lipsi trei zile, apoi se vor revedea, dacă și ea dorește.

– Am de ales? cochetă Nataly.

– Am să vin din nou la tine…

În toate cele trei zile Nataly analiză clipele petrecute cu el. Nu avea plete aurii, ca prințul visat în copilărie, dar Aurelian începu să-i placă și se surprinse că se gândește mereu la el. Au urmat mai multe vizite. Îi aducea flori și mergeau împreună la film, spectacole.

În seara de Dragobete, însă au petrecut împreună o noapte de vis. Peste câteva zile Aurelian părăsi locuința închiriată din vecinătatea aeroportului și se mută cu traiul la ea. O trata cu gingășie, îi telefona de zeci de ori pe zi, încercând să fie mai aproape de grijile și problemele ei. Nu scăpau nici principalele evenimente culturale din oraș. Frecventau concerte, spectacole. După câteva luni au plecat la țară și el îi ceru mâna de la părinți. Mama și tata, sora, cumnatul și fratele l-au acceptat dintr-odată. Primind blagoslovirea în satul din partea dreaptă a Nistrului, în aceeași zi tinerii au trecut podul pe la Camenca, ajungând în satul lui de baștină, unde Aurelian le-o prezentă părinților. Nataly era acum sigură că s-a căpătuit pentru totdeauna cu frumosul în trup și în suflet!

Nunta au făcut-o la sfârșitul primăverii, la Casa Fericirii de la marginea orașului, cu masă bogată, muzică bună, într-o sală largă, împodobită cu baloane colorate, flori și ghirlande luminiscente. Se întâlniseră neamuri de pe cele două maluri ale Nistrului, care le urară viață lungă, împăcăciune. O rudă din partea mirelui, după ce se chercheli de-a binelea, prinse a vocifera la microfon:

– Soțul și soția niciodată nu sunt rude! Iar noi, cei adunați la această ceremonie, de-acum în vecii vecilor vom fi neamuri!

Aurelian purta costum alb, cu papion negru, pantofi de lac. Rochia miresei avea o trenă lungă, peteala îi acoperea pletele cârlionțate, blonde, aranjate iscusit de coafeză. Pe frunte îi strălucea o diademă argintie. Mirii dansau fericiți, aplaudați de nuntași. La jumătatea nunții se produse o pauză și, împreună cu nașii și vorniceii de onoare, merseră la biserica de la Ciocana pentru a oficia cununia. În timpul cununiei, când nănașii le țineau coroanele pe cap, iar prin geamurile mari și arcuite pătrundea aroma florilor de salcâm din pădurica de alături, preotul, un bărbat robust, cu față mare și voce de bas, le citi rugăciunile și urările de bine la crearea unei noi familii. Însurăției au primit felicitări, urări de sănătate și în casa Domnului – biserica, temelia adevăratei fericiri. Vrăjită de plăcere și cu sentimentul ceremoniei împlinite după toată rânduiala creștină, Nataly admira alaiul ce porni de la biserică pe străzile orașului. Vorniceii chiuiau, limuzinele claxonau, de pe trotuare îi admirau și-i salutau trecătorii. Depuseră jerbe de flori la monumentele lui Ștefan cel Mare, al eroilor căzuți în conflictele militare și, reveniți în mijlocul mesenilor, continuară cheful și veselia. Pentru Nataly sosise acea clipă siderală, la care visează orice fată și tot atunci îi

veni un gând puțin anost: „Câte femei trec prin viață fără a fi mirese. Trebuie să-i fiu recunoscătoare lui Aurelian că el mi-a oferit această fericire!" Ofițerul de la oficiul stării civile le-a urat un drum frumos în viață și le-a înmânat certificatul de căsătorie, iar blagoslovirea primită prin cununie în biserică i-au făcut definitiv soț și soție în fața lui Dumnezeu. De acum înainte viața va continua în cercul îngust a două inimi. A ei și a lui Aurelian!

Se străduia să le zâmbească tuturor, să le creeze voie bună. Nataly făcu cunoștință cu cei veniți din partea soțului care se dovedise a fi nemuros, oameni cu studii superioare și posturi de conducere pe malul stâng. Neamurile din partea ei erau mai modeste, dar deopotrivă de vorbărețe și vesele. „Straniu, dar pare că toți au uitat de conflictul dintre cele două maluri", se gândi ea și alungă cât mai departe acest gând netrebnic. A fost plăcut surprinsă că la nunta ei veni și doamna Victoria. Era îmbrăcată în costum negru, cu guler alb și Nataly o găsi foarte tânără și modernă.

– Sunt atât de fericită! îi șopti ea cu recunoștință doamnei Victoria.

– Ai meritat, scumpa mea! Alături de soțul tău să îmbătrânești frumos, pe aceeași pernă și sub aceeași plapumă, cum glăsuiește un vechi proverb armenesc.

Povestea nupțială se petrecu în zori, parcă mai romantică decât în acel hotel, în care îi furase fecioria Lilian. După ce-și luaseră rămas bun de la oaspeți și-i petrecură rând pe rând, tinerii au revenit în odaia de la cămin cu brațele pline cu flori și cadouri, rupți de oboseală. Nataly mai simțea pe frunte diadema cu pietre strălucitoare pe care i-o scosese nănașa la dezbrăcatul miresei, picioarele parcă o mai îndemnau la dans, toată mintea ei era doar lumină și feerie. Mirele, care toată nunta a fost la înălțime, cădea și el din picioare. Se dezbrăcară unul pe altul și se scufundară pentru clipe îndelungi în plapomele noi și puhave, îmbătați în sărutări și patimile dragostei. După care Aurelian adormi imediat, iar ea stătu multă vreme nemișcată la geam și privi orașul cu aglomerația sa, savurând și recapitulând evenimentele petrecute. Pe chipul ei se profila un zâmbet de plăcere și satisfacție și își dori să zăbovească cât mai mult în mrejele acelor sentimente. Se dorea îmbrățișată, mângâiată și era convinsă că Aurelian va fi al ei pe veci. „Iată-mă căsătorită! rosti ea în șoaptă și desenă ușurel două inimioare pe sticla aburită a geamului. Voi avea copii, pe care mi-i doresc de la acest bărbat, care s-a născut pentru mine, să-mi călăuzească soarta dată de Dumnezeu!.."

Ziua se revărsa peste oraș și era tot atât de senină ca cea precedentă. Nataly se simți mai sigură pe sine și pe viața care îi va aduce multă împlinire.

4

Nataly în primele zile de căsnicie făcu reparație în odaie, schimbă tapetele, vopsi ușa și geamul, cumpără un preș în antreu, atârnă o lustră cochetă în tavan. Soțului îi plăcură modificările, pentru care îi dărui un parfum franțuzesc și o invitație la un concert de muzică populară. A fost una din rarele lor ieșiri la distracție. Aurelian era ocupat până seara târziu la serviciu, iar după orele de muncă obișnuia să ia cu prietenii câte o bere. De vreo două ori o invită cu el la acele întâlniri pe Nataly, oferindu-i prilejul să cunoască o gașcă gălăgioasă, glumeață. După acele sindrofii, soțul venea beat acasă, cădea ca un trunchi în așternut fără să se dezbrace și adormea buștean. Încercă să-i ceară socoteală, să-i facă morală, după care soțul câteva zile se întorcea la vreme acasă, apoi iarăși revenea la obișnuința celorlalți confrați de serviciu.

– De ce bei? se neliniștea ea. Ești caraghios când te îmbeți.

– Am serviciu greu. După ziua de lucru mă simt vlăguit. Berea are multe vitamine de care corpul meu are nevoie! Așa spun ortacii mei.

– Ai vrea să avem copii?

– Mi-aș dori un băiețel.

– Să știi că n-am să nasc un copil conceput la beție, îi hotărî categoric soția.

– Nu dramatiza, încerca să o calmeze Aurelian.

– Nu-ți stă bine deloc, mai ales când vii beat criță, repeta Nataly.

– Calmează-te, iubito!

– Vreau să devin mămică.

– Am să scot paloșul din teacă! Vom mânca miere de albine, miez de nucă, lactate.

– Să nu bei strop de alcool. Asta e mai important!

– Și ce-o să se întâmple atunci?

– Ceea ce trebuie.

– Ordonați! Aurelian ducea mâna la cozoroc, luând poziția de drepți, și promitea: Chiar dacă în Sfânta Scriptură stă scris că femeia trebuie să se teamă de bărbat, încep să te stimez cu pioșenie! O lună o să sorb numai lapte!

Nataly trăia cu speranța că nu este departe ziua când va simți că sub inima ei se zbate un nou suflet de om, descoperind marea taină a *maternității*. Își imagina ce senzație o să aibă când va ține pruncul în brațe, iar soțul va avea nobile sentimente. O să fie mai gingaș, mai ascultător și nu va mai bea! Își dorea să iasă în stradă, să le spună foștilor colegi de clasă, de universitate: „Am să fiu mămică! Aurelian m-a făcut mireasă, el mă va face și mămică!"

În unele seri mergeau la concerte, la cinema, la teatru, în anturajul unor oameni

frumos îmbrăcați, cu fețele senine. Obișnuia și ea să se îmbrace cu gust, își îngrijea părul blond, răsfirându-l pe spate, semănând mai mult cu o domnișoară, decât cu o femeie căsătorită. Avea aspectul unei femei fericite alături de soțul îmbrăcat la patru ace, în costum gri, cămașă sinilie, la cravată. În antractul unui spectacol la teatrul „Luceafărul" s-au întâlnit la o cafea cu Simion Margine, care i se păru că are o mutră mulțumită, cu țăcălie și mustăți cărunte. Era însoțit de Olesea Albu, ce purta la gât bijuterii scumpe. Umerii goi și-i acoperea cu o blăniță albă și fină, rochia lungă, vișinie, cu tăietură într-o parte lăsa să i se dezgolească coapsa.

– Mi-ar plăcea să trec pe la voi, zise cu o voce alintată Olesea. N-am fost la nuntă, dar v-am pregătit un cadou.

– Vină oricând să ne vizitezi moșia! glumi Aurelian.

– Am să vin, numaidecât cu... moșierul meu! promise ea, potrivindu-și blana pe umeri.

– Ne telefonăm, căzu de acord Nataly. Am să pregătesc rață cu mere, așa cum îți trimitea mama ta când locuiam la cămin.

– Te-ai făcut gospodină, aprecie colega cochet, cu aere de aristocrată, salutând și alți cunoscuți veniți la spectacol.

– Se vede de la o poștă că e scorpie! o aprecie Aurelian pe Olesea. Manierele ei îmi repugnă! Are ochi șireți de șuleandră!

– Nu-mi bârfi colega, îl apostrofă Nataly.

– Totuna e târâtură, continuă Aurelian să o deteste, apoi se întinse, alungând oboseala din corp: Ce-ași mai servi o bere...

– Păzea! îl amenință Nataly cu degetul.

– Da, da avem misiune și nu se recomandă sex la beție. În Mongolia bărbații și femeile în perioada conceperii beau numai cumâs, ca să nască prunci capabili să călărească iaci și cămile.

– Noi suntem români!

– Mare scofală, făcu el, sărutându-i obrăjorii.

– Îți place atmosfera de-aici?

– Tare!

– Viitorul nostru copil va avea gusturi estetice bune. Vrei să fie artist?

– Cântăreață de operă.

– Dacă va fi băiat?

– Îl facem balerin, ce probleme?

Încă o lună încheiată tinerii soți părea că au viză de reședință la teatre și sălile de concerte. În anii de studenție, recunoscu Aurelian, n-a avut cine-l provoca să frecventeze instituțiile culturale din Chișinău. Deveni lucid în gândire și vorbe,

glumeț, își spunea părerile despre cele vizionate, despre curentele din muzica de estradă contemporană. Era un adept al rokk-n-rol-ului. Odată insistă să meargă la opera „Aida" și au stat până la finele spectacolului, în timp ce sala devenea aproape goală. În drum spre casă improviză neîndemânatic, cu vocea sa răgușită, pițigăiată, unele pasaje din opera lui Verdi legate de scenele istoriei faraonilor egipteni, amuzându-și astfel soția. Polemizau referitor la decorațiile, costumele în care erau îmbrăcați artiștii pe scenă. Oboseau plăcut, revenind acasă, se antrenau în arta culinară, pregătind salate, prăjituri, plăcinte. Uneori discutau despre un tablou din albumele de lux, despre o piesă simfonică, spunându-și părerea despre ritmuri, intonații, pasaje. . Aurelian îi explica alegoria, subînțelesurile ce le exprima cutare sau cutare pictor prin liniile, umbrele și armonia culorilor. Soțul cunoștea diferite genuri de artă, iar ea crezuse cu puțin timp în urmă că arta e ceva străin pentru el.

În acele zile primea de la soț buchete de flori.

Adia a primăvară, le erau dragi mângâierile, gingășiile și se asemănau cu doi motănei care se joacă. Nataly l-a îndemnat să le facă o vizită părinților. Nu fusese din toamna trecută. Satul din vale era acoperit de flori și verdeață. Casa părinților de pe malul Nistrului îi aștepta ca pe cei mai doriți oaspeți. Îmbrăcați elegant atrăgeau privirile sătenilor. Pentru Nataly se realiza visul dintotdeauna să aibă alături un Făt-Frumos căruia să-i dăruiască trupul și sufletul, iubirea de care dispunea inima ei. Au mers în hăurile și luncile virgine de pe colinele Nistrului. Se iubeau în sânul naturii, se jucau năstrușnic de-a v-ați ascunselea, culegeau flori și se plimbau desculți. După o zi de odihnă în satul ei, la Nistru, plecară în Transnistria, la părinții soțului și rudele s-au bucurat văzându-i cum se țin de mână. Aurelian nu servea alcool și la mesele copioase era unicul bărbat cu mintea trează, frumusețea lui fizică se îmbina cu vorba aleasă! Nataly și la socri se simțea norocoasă că a reușit să creeze o familie trainică. Aceeași stare de liniște o avu când s-au reîntors la Chișinău, în odăița lor comodă, iar peste o săptămână simți o stare de vomă, slăbiciune și pricepu că e gravidă. Soțul iradia de bucurie, o strângea mereu la piept.

– Ei vezi! zise el. Supus voinței tale, am reușit!

Nataly avu unele incomodități doar în primele două luni. Mai departe sarcina a decurs normal. Aflând că e gravidă, contingentul pestriț al colectivului, în majoritate femei venite din suburbiile orașului, căutau să-i dea mai multă ascultare, să nu o supere. Conducerea o scuti și de obligația de a merge în deplasare după materialul forestier din codri, lăsând această misiune pe seama unei subalterne. Aurelian, însă, continua să-i aducă buchete de flori, dar reveni la ale sale. Se întorcea acasă târziu și ametit.

– De ce te porți așa?

– Le-am pus colegilor aldămaș! Mă pregătesc să fiu tată! zicea el. Ne-am alimentat un pic trupurile cu bere plină de vitamine!

– Medicii mi-au spus să nu mă enervez.

– Iartă-mă, am o să mă corijez...

Până dimineață, Aurelian dormea cuminte alături de ea. Când suna deșteptătorul, sărea din pat, se spăla pe dinți, se îmbrăca iute ca soldații și, când se despărțeau, îi amintea:

– Odată cu nașterea fătului o să procurăm automobil. Să evităm transportul public.

– Mai întâi trebuie să cumpărăm un apartament cu dependințe, apoi celelalte.

Într-o seară soțul aduse cu el subțioară un teanc de cărți.

– O să mergem la cursuri, și vom primi permis de conducere, zise el.

– În loc de locuință? îi reproșă ea.

– După ce vom avea copil, mașină, vom lua credit bancar. Vom procura un apartament mare, ca fiecare membru al familiei să aibă camera sa!

Soției i-a plăcut și a acceptat ideea, frecventând în următoarele luni cursurile de șofer. În ziua când s-au felicitat unul pe altul cu susținerea examenelor și primirea permiselor de conducere, le sosi în ospeție Olesea Albu. Era bine dispusă, purta pantaloni și sacou albastru, de sub care se vedea o bluziță străvezie ce-i evidenția sânii proeminenți, fără sutien. Machiajul o făcea puțin extravagantă. Le-a înșirat toate noutățile din oraș, de la Minister, s-a lăudat cu călătoriile în Macedonia, Egipt și SUA, împreună cu Simion Margine. Fuma țigări scumpe. Le aduse cadou copia bustului reginei Nefertiti, pe care o fixă pe masa de bucate.

– E de la Luxor, de pe malul Nilului, zise dânsa. Egiptul e o țară miraculoasă! Piramidele le-am înconjurat călare pe cămilă.

– Pentru Nefertiti! Pentru tine, domnișoară! Să-ți realizezi toate visele, îi ură Aurelian după ce deschise șampania, îndemnând-o să ciocnească pocalele. La masă au golit o sticlă, apoi a doua. Musafira se îmbătă de-a binelea criță și prinse să bată câmpii:

– În America m-a impresionat o demonstrație a minorităților sexuale. I-am spus lui Margine c-o să mă fac și eu lesbiană…

Se făcuse oră târzie și Nataly obosise.

– Petrece-o până la stație, îl îndemnă ea pe soț, observând cum musafirei i se împleticește limba și se clatină.

Ar fi preferat să meargă la culcare, dar aruncându-și sacoul pe umeri, Aurelian o urmă în stradă să prindă un taxi. Nataly urmărea la geam cum ajunși în pragul căminului, Olesea își aprinse o țigară, vorbea agitată, așteptând mașina,

mereu încerca să-l îmbrățișeze, dar soțul îi ferea brațele. Când sosi taxiul, pe neașteptate îi cuprinse fața cu ambele mâini îmbrăcate în mănuși și-l sărută lacom pe buze. Cînd Aurelian revenit în casă, Nataly, observă urmele de ruj ce i le lăsase colega pe obrazul lui, simți o ură ascunsă față de cea plecată. Aștepă tăcută, lângă masa nestrânsă, dar soțul se duse la pat și adormi pe loc. Nu dorea să fie o femeie zurbagie, dar Olesea o deziluzionase. Avu un impuls să arunce peste geam, ca de la înălțimea etajului să se facă țăndări acel elegant bust al reginei egiptene care i se păru că are o asemănare ciudată cu Olesea Albu. Strânse masa, spălă vasele, făcu ordine în odaie, dar inima nu i se liniștea. Nu putu dormi toată noaptea, obsedată de gânduri. Intuia că în viitor lucrurile se pot complica când se va naște copilul și le va aduce noi griji.

Dimineață, după ce Aurelian își făcu menajul, servi cafeaua și era gata să plece, încercă să prindă un capăt de discuție.

– Ai o prietenă țicnită cu totul.

– Nu mai bea. Vreau liniște, să nu mă stresezi până voi naște.

– Calmează-te. Voi avea grijă de tine.

Peste zi Nataly plecă la clinică. I se spuse că sarcina decurge bine și-o să nască la mijlocul primăverii.

Seara Aurelian aduse o icoană și o candelă sfințite la Catedrală, aprinse lumina, apoi până târziu îi citi maxime și proverbe dintr-o carte verde, pentru toate situațiile vieții.

– Lumina lui Dumnezeu te liniștește? o întrebă el, mângâindu-i burta.

– „Mă înduioșește".

– După Dumnezeu suntem numai noi, amândoi! zâmbi soțul binevoitor.

– Deja suntem trei, nu uita!

– Ai dreptate, scumpa mea! Copiii sunt aduși de bărbat și femeie fără plagiat.

– Ce stranie idee! făcu Nataly.

– O să avem un copil-minune!

– Important e să fie sănătos.

– O să ne rugăm icoanei și-o să aprindem des candela...

În viitoarele seri Aurelian îi citi din Sfânta Scriptură, dorind ca înțelepciunea divină să pogoare în locuința și inima soției. O voia puternică, hotărâtă, iar împreună le vor învinge pe toate. Dori să cheme soacra la Chișinău, ca să o supravegheze, dar Nataly dorea să se descurce singură în toate. Intenționat n-au apelat la ultrasonografie să afle ce vor avea: băiețel sau fetiță.

– Aș vrea să-i punem copilului un nume dublu. E la modă acum! propuse Nataly.

– Dar să fie un nume comod.

– Antonia-Antonela, îți place?

– Alege tu, scumpa mea!

Aurelian deja își luase concediu și stătea acasă. În pragul căminului pomii înverziseră și erau doldora de floare, când pe Nataly au apucat-o chinurile facerii. Era într-o dimineață. Durerile crispau chipul soției și, după ce o dădu pe mâna medicilor, Aurelian se duse să aștepte răbdător pe banca lungă din curtea spitalului. După ore încheiate se apropie de el o femeie în halat și bonetă albă și-l felicită:

– Aveți o fetiță...

Simți că-i cresc aripi. În curtea spitalului câțiva muncitori curățeau pomii, un stol de hulubi pe asfalt ciugulea pâine fărâmițată de cineva. Dinspre geamurile clădirii înalte, cu geamuri largi se auzeau țipetele nou-născuților. Medicii nu i-au permis în acea zi să-i vadă nici pe Nataly, nici pe bebeluș. Hotărî să treacă pe la serviciu, unde deja toți aflaseră noutatea, cerându-i să pună aldămașul. N-a putut refuza...

A luat-o pe Nataly de la maternitate împreună cu Olesea Albu, având la dispoziție mașina de serviciu a lui Simion Margine. La cămin, odaia era în ordine, pe masă stăteau sticle cu șampanie și cogniac, o cutie mare cu bomboane. Se simțea miros de băutură și fum de țigară. Olesea îi dărui un set de scutece și o asigură că va mai veni peste o vreme să ghicească cu cine seamănă bebelușul.

– Deci cum o numim pe copiliță?

– Antonia-Antonela, parcă ne-am înțeles, zise Nataly.

Prima săptămână, apoi prima lună trecură repede. Pruncuța dormea liniștit, se trezea rareori ca s-o schimbe, s-o alăpteze. Nopțile Nataly era atentă la fiece mișcare a ei. Soțul, însă, nu se putea opri din întâlnirile cu prietenii, consemna evenimentul, dormea dus, iar dimineața se grăbea la serviciu.

Nataly îl rugă:

– Oprește-te, dragule. Trebuie să botezăm copilul, degrabă vor veni părinții.

– O să mă opresc, zise el vinovat.

– Sper să prinzi la minte.

Aurelian era sigur că orice s-ar întâmpla acasă, Nataly este gospodină și copilul va fi îngrijit și-l va scoate din toate încurcăturile. Dorea să-i aducă bucurie, încerca să se lase de petreceri, dar era destul să închine o halbă, că involuntar o dorea a și pe a doua.

5

Nataly deja al doilea an se afla în concediu de maternitate și stătea acasă, descurcându-se cum putea. Parcă își crease lumea ei aparte. În cămin avea câteva cunoscute, cu copii mici, dar evita comunicarea cu ele pentru că erau niște bârfitoare. Aurelian pleca dimineața la aeroport și se întorcea seara târziu, uneori băut. Simțea cum se îndepărtează tot mai mult de el. În orele libere ieșea cu fetița la plimbare prin oraș, alteori o vizita pe doamna Victoria care mai continua să fie intendenta căminului studențesc. Din când în când venea la ea pe ospețe Olesea Albu. Colega continua să fie suplă și doar câteva riduri abia conturate dădeau ochilor ei o expresie de oboseală.

– În ziua de azi nu face să te căsătorești, tăifăsuia Olesea. Mai bine să ai un amant, alde Simion.

– Nu mai sunteți împreună?

– N-ai auzit? se miră Olesea. A fost prins în flagrant, lua mită. Se află în arest. M-am despărțit de el. E de-ajuns cât l-am servit. Numai la sex îi era gândul! A fost totuși generos cu mine. Viața își are cotiturile ei! Nu-s vinovată că a încălcat legea! Relația noastră a luat sfârșit. Îndeosebi după ce am avut un chiuretaj…

– Nu vrei să te căsătorești?

– Am la Moscova un evreu bogat, dar nu m-am hotărât. Deocamdată, chiar dacă sunt șomeră, Simion m-a asigurat pe o vreme.

– Ar trebui să-l susții cel puțin moral.

– Prietenul la nevoie se cunoaște! ironiză Olesea. Are soție grasă, doi copii, să-i poarte ei de grijă! Tu ce ai de gând să faci mai departe?

– Să revin la serviciu ori să locuiesc în pădure. Mereu mă duce gândul la malul împădurit al Nistrului.

– Acolo n-o să ne întoarcem niciodată. Dispunem de alte posibilități. Olesea o măsură cu privirea. Schimbă-ți, dragă, mentalitatea! Prea te-ai împotmolit în rutină!

S-au despărțit în pragul căminului. Olesea urcă în limuzina sa și degrabă dispăru după colț. Nataly, simțind aerul proaspăt de-afară, îi veni dorința să revină la serviciu, la amenajarea parcurilor, scuarurilor. Cât a stat acasă citise reviste, cărți de specialitate cu multe proiecte de design pentru spațiile verzi. Uneori nici nu-i dădea atenție soțului. În acea seară, ca mai în toate cele precedente, Aurelian se întoarse acasă beat și se culcă, tolănindu-se în așternutul curat fără a schimba o vorbă cu ea. Toată noaptea i-a ascultat sforăitul și dimineață se hotărî să-și facă planuri cu el.

– M-am plictisit. Vreau să mă întorc la serviciu. Voi duce copila la creșă.

– Mai așteaptă, e prea mică. Câștig bani destui, ne-ajunge să trăim normal.

– Vreau și eu să lucrez, insistă soția.

– Vei reuși? Cine-o să aibă timp s-o ducă și s-o aducă pe fetiță de la creșă?

– Voi face proiecte de *design* la calculator acasă și…poate angajăm o bonă.

– Fă cum găsești de cuviință, zise soțul în maniera lui de a aprecia lucrurile cu indiferență.

Totuși Nataly aranjă copila la creșă și încercă să revină la serviciu.

Între timp la cârma primăriei municipale veniseră persoane noi cu multe munci computerizate. Nataly însușea din mers noi proiecte de design în parcuri, de-a lungul străzilor, se conforma și coordona cu agronomii care propuneau spre cultivare alte specii de flori decorative, ierburi, tufari, arbuști, distribuite de pepiniera din codrii Orheiului. Îndată după sărbătorile de iarnă și până primăvara conducerea Direcției hotărî s-o trimită la cursuri de perfecționare, unde predau specialiști veniți din Carolina de Nord, căpătând cunoștințe în probleme de amenajare urbanistică. Mai simți necesitatea să însușească limba engleză cu ajutorul căreia ar putea afla multe lucruri de la specialiștii din SUA veniți cu manuale, materiale audio, video de specialitate. Serile, după ce Aurelia adormea, punea căștile la urechi și învăța engleza până după miezul nopții. În scurt timp deja înțelegea ce i se povestea și devenea tot mai hotărâtă să implementeze ideile sale în practică. Rămânea la convingerea că lucrul ei este cel mai interesant din lume, deși locuitorii capitalei nu conștientizează că amenajarea urbei este înfăptuită de oameni concreți. Numai Aurelian părea că s-a împotmolit. Prinse a purta barbișon, mustăți, îmbrăca mereu aceleași haine. Era tăcut, inert, îl interesa doar mâncarea și odihna. Uneori, sâmbăta și duminica plecau în Transnistria, unde părea că se simte în apele sale. Părinții fierbeau rachiu din caise și prune. Tăria era un cult, o mândrie a familiei din moși strămoși! Obișnuiau să bea în manieră rusească trei sute de grame după care discutau aprins.

Nataly refuza să le urmeze pilda, încercând să-l dezvețe pe Aurelian de pahar. Soacra își exprimă nemulțumirea că nora nu se asociază cu ei, nu-i stimează:

– Mie nu-mi prieste băutura, zicea ea. Nici Aurelian n-aș vrea să bea.

– E soțul tău, educă-l cum socotești de cuviință, a fost de acord soacra.

Într-o zi Aurelian veni bucuros de la serviciu.

– Am cumpărat foi la Kemer, în Turcia. Hotel cu cinci stele în vecinătatea mării, cu toate mesele incluse...

– Dragul meu, pară Nataly. Frecventez cursurile americanilor, am de învățat, nu e momentul.

– Acum ori niciodată! se opuse el, fredonând imnul României și fluturând în fața ei foile procurate.

– Am să mă mai gândesc.

– Până mâine dimineață.

După miezul nopții, când soțul dormea dus, hotărî să o contacteze prin *Skype* pe Olesea Albu, care se afla la Moscova.

– Ai să te alegi cu cele mai frumoase impresii! exclamă Olesea entuziasmată. La Kemer e minunat! Pleacă!

A trebuit să se umilească în cabinetul șefului capricios, să-l convingă ca în cele din urmă să i se permită concediu pentru două săptămâni.

Plecarea în Turcia a fost pentru Nataly prima ei cunoștință cu o țară străină și primul zbor cu avionul. Au fost cazați într-un hotel, cu ieșire spre Marea Mediterană, cu 2 piscine în curte, baie turcească, saună. Camera avea paturi mari, televizor, calculator, frigider plin cu felurite băuturi, ciocolate, pe care puteai să le servești când voiai. Pe o terasă funcționa cantina-restaurant, cu *masă suedeză*, cu bar, chelneri amabili care deserveau vilegiaturiștii cu tot felul de băuturi, inclusiv alcoolice. La odihnă erau veniți turiști din diferite țări europene. Tânăra familie făcu băi de soare pe litoral. Luau masa, dormeau după prânz, seara plecau la plimbare. În una din zile au călătorit pe mare, însoțiți de ghid. Golful Antalya, panorama munților și cerul senin îi fascinau. Aflară că pe acel litoral cândva au trecut oștirile lui Alexandru Macedon, iar cascada în căderea ei spre mare părea de culoarea laptelui. Malurile abrupte, înalte aveau configurații antice. Apoi au făcut excursie la terasele albe de la Pamukalle cu apele termale, la Piscina Cleopatrei, pe plantațiile de portocale de pe colinele Alaniei. Totul era neobișnuit, având senzația că nimeriseră într-o lume de basm. Aurelian în acele zile nu și-a permis să consume alcool, dezmierda fetița plimbând-o pe aleile adumbrite de tufari și palmieri. Concediul trecea ca un vis în lumea cerului infinit, cu norii albi și zarea depărtărilor, cu clipele petrecute împreună. Nataly simți ca niciodată armonia înțelegerii și atenția soțului.

– Aș vrea să-i dăruim Aureliei încă o surioară sau un frățior, zise ea fericită.

– Peste un an-doi s-ar putea, căzu de acord Aurelian.

Însă totul se schimbă odată cu aterizarea avionului pe aeroport. Chișinăul îi întâmpină cu vreme ploioasă. Lumea părea agitată: unii așteptau oaspeți, însă cei mai mulți erau porniți la munci peste hotare, cu multe bagaje după ei. Nataly se trezi la realitate și în obișnuita rutină.

În prima săptămână după revenire soțul din nou prinse meteahna paharului,

aducând-o la starea de panică. Încercă să-i ceară socoteală și într-o dimineață, când mai era cu mintea trează, se răsti la el:

– Ce se-ntâmplă cu tine? Poate treci la alt serviciu?

– La aeroport salariul e bun, dar muncim ca robii toată ziua, iar seara ne mai ajută un pahar-două, cercă el să se îndreptățească a câta oară.

Nataly merse la doamna Victoria să-i ceară sfatul.

– Viața în cuplu nu e ușoară. E o adevărată industrie grea, se dădu cu părerea intendenta. Noi, femeile, avem nevoie de multă răbdare.

– Îmi vine să las totul baltă, să iau copilul și să plec unde m-or duce ochii.

– Și ce rezolvi cu asta?

– Poate își va da seama că așa nu se mai poate…

– Roagă-te Domnului să fii sănătoasă! De câțiva ani mă chinuie insomnia, am gută, dureri de cap, de rinichi, de stomac... Cu ceea ce te confrunți tu se confruntă toate femeile.

– Nu știu ce va mai fi peste câțiva ani. Cât am să-l rabd...

– Încearcă să te împaci cu slăbiciunile lui. Doar v-ați căsătorit din dragoste...

– La început parcă era altfel... Acum vine seara beat, se culcă cu fața la perete și sforăie! Iar eu sunt tânără!

– Ești deșteaptă, îi răspunse femeia cu riduri de suferință pe obraji. Vremea are să te învețe cum să procedezi. O nevestică încearcă să guste din plăcerile vieții și în altă parte, dacă acasă nu le are.

– Să mă pricopsesc c-un amant? se miră Nataly.

– Nu sunt de vârsta ta să-ți dau asemenea sfaturi.

Nataly înțelese că în toate situațiile de familie trebuie să mizeze pe ajutorul cuiva. Se rușină că a îndrăznit să cerșească părerea altora, când ea este în floarea tinereții, capabilă să se descurce singură. Iar dacă va vedea că nu-i nici o ieșire din situația creată, va hotărî tot ea! Cântări totul și descoperi că nu este singură. Are prietene, are calculatorul cu toată lumea virtuală în față, crește o fetiță! Necazurile, zbuciumările, nedumeririle se topeau când era alături de fiică. Simți că dragostea de mamă este mai puternică decât capriciile și comportamentul soțului. Va rezista, se va consacra familiei. Aluziile doamnei Victoria, ale Olesei despre relații extraconjugale nu o preocupau. La serviciu era înconjurată de bărbați, care mai tineri, care mai bătrâni. Priviți dintr-o parte nu însemnau altceva decât un grup de ființe umane în pantaloni. Îndeosebi o supăra maniera unora mai în vârstă care îi făceau complimente. Directorul Andrei Dorgan o simpatiza și o trata cu tot respectul. Bărbat de vârstă mijlocie, scund, tăcut din fire, o chema la el în birou să discute probleme de serviciu, apoi o vizita pe teren, mereu subliniind că este burlac. Îl as-

culta, amuzându-se de modul lui stângaci de a-i face curte. Îi înțelegea aluziile, dar zâmbea indiferentă. A încercat de câteva ori s-o invite la o cafea la ora prânzului, însă ea mai întâi șovăi, apoi îl refuză categoric.

– Simt că încep să mă îndrăgostesc, o atenționă cu discreție bărbatul.

– Sunt măritată! îi răspunse.

– Văd pe chipul tău suferință. O femeie fericită nu arată așa.

– Ai grijă de sufletul dumitale. Eu mă voi descurca singură cu al meu.

– La ordin! glumea el, ducând milităreşte mâna la chipiu.

Vorbele lui Andrei Dorgan nu rămaseră fără ecou în inima ei. Își punea mereu aceeași întrebare: „De ce Aurelian nu mă mai iubește? Poate nu-i acord atenția cuvenită?" Câteva seri la rând îi telefonă preventiv, rugându-l să vină acasă treaz, îi dăruia clipe de dragoste focoasă, ca în primele zile de căsătorie, dar străduințele ei dădeau roade doar pe un timp.

Într-o noapte soțul se trezi și căută în frigider sticla cu bere, pe care dânsa avusese prudența s-o dosească.

– Păcat că ai ascuns vitaminele. Mâine e duminică și nu s-ar fi întâmplat nimic dacă serveam o bere.

– Băutura s-a scumpit.

– Tocmai voiam să vorbesc cu tine, păru că se înviorează soțul. Ai mei mi-au cumpărat un alambic. Vom avea basamacul nostru. Vom economisi bani!

– Ce idee neghioabă! Nataly simți că ochii i se umezesc de obidă, că se scufundă într-un ocean de disperare. Noaptea se adâncea. Dincolo de geam stăruia un cer negru, fără lună și fără stele. Aurelian adormi din nou cu mâinile încrucișate pe piept.

6

Plictisită de șederea acasă, Nataly când începu să umble la serviciu, își făurea planuri. Visa să însușească în amănunte limba engleză, soțul să devină mai activ, să aprindă în inima ei o speranță, să o scape de rutină în viața de familie. Mai încropea și alte planuri, dar nu dorea să le adune pe toate la un loc ci să le realizeze cu încetul și pe rând. Seara, acasă, încerca să-și spună impresiile, doar că… Aurelian adusese din Transnistria *alambicul* și prefera să facă *basamac*. Curând în casa lor pe polițele unde trebuiau să stea cărțile stăteau sticle cu tărie, ce constituiau mândria lui în fața prietenilor.

– Strămoșii mei au fost vinificatori! zicea dânsul.

Veneau să facă degustație camarazii lui. Ea trebuia să le pună *zacuscă* pe masă. Planurile ei încetul cu încetul prinseră a se spulbera. Locuința lor părea că

se transformă într-o crîșmă. S-a plîns părinților soțului, dar fără nici un rezultat. Când a fost vizitată de Olesea Albu, a rugat-o să-l probozească pe Aurelian, dar aceasta făcu degustația tăriei și, prinzînd curaj, în obișnuita ei manieră, le povesti despre amanții care o curtează. Colega de universitate i se păru puțin îmbătrânită. Căuta să imite maniere selecte, dar era neîndemânatică, iar vorbele ei erau un amalagam de rusisme cu expresii românești...

– Tu cum o mai duci? o întrebă Nataly.

– Bine, doar că uneori am amețeli.

– Poate ești gravidă și nu știi?

– Ei ba! zâmbi maliții Olesea. Copiii o să mai aștepte și deodată îl întrebă pe Aurelian: De ce bei atâta alcool, dragă?

– Am nevoie de vitamine! Fac produs natural, fără chimie! Se lăudă bărbatul.

– Poate începeți o afacere cu producerea alcoolului? La Moscova, cu asemenea licoare, ați face bani buni.

– Și la Chișinău s-ar putea comercializa spirtoasele, dar e nevoie de licență! Nataly poate să se specializeze în producerea murăturilor. La o sută de grame cade bine un castravete.

– Aveți toate șansele să vă îmbogățiți, râse cu poftă Olesea.

– *Băuturica vitaminoasă* e mai bună decât șampania! aprecie Aurelian.

– Și un stimulent bun pentru sex!

Nataly își dădu seama că pasiunea soțului ia amploare și efectul de a-l convinge s-o lege cu beția devine problematic. În ultimii ani, oamenii erau preocupați să facă bani, dorea și ea să-i aibă, numai nu prin vinderea alcoolului. Îi ascultă descurajată, până când, într-un târziu, le dădu de înțeles că vremea e târzie și trebuie să încheie sindrofia. Olesea îmbrăcă clătinându-se geaca, se crispă de durere, comandă un taxi și plecă.

– Ceva nu e bine cu ea, zise Nataly, însă Aurelian n-o auzi. Se dezbrăcă cu greu, se culcă și începu să sforăie. Aurelia scânci o vreme și adormi și ea alături de el. Nataly spălă vesela, făcu ordine, aerisi odaia, apoi căzu în fotoliu, sprijinindu-și bărbia pe genunchi și stând mută în fața televizorului, simțindu-se pustiită. Între ea și soț se căsca o prăpastie. Vroia o schimbare. Demult nu mai fusese la un spectacol, la un concert, la prietenii pe care dorea să-i vadă. Alambicul o sufoca! Duhnea peste tot a basamac, soțul sforăia! Într-un târziu o fulgeră un gând. „*De-aș întâlni un bărbat inteligent, m-aș decide să-l înșel pe mizerabilul acesta incurabil*! *Merită să-l înșel, merită! De ce sufăr și pentru ce mă jertfesc*?" Buzele îi tremurau, o podidiră lacrimile, dar simțea că nimic, absolut nimic nu se va schimba în viața ei. Nici azi, nici mâine nici poimâine… Gândurile o duse-

ră la copilărie, la casa de la țară, unde nu s-a confruntat cu oameni pentru care băutura este un cult sau o boală. Noaptea ba adormea, ba se trezea.

Dimineață înainte ca Aurelian să plece la serviciu, îl întrebă:

– Ce ai de gând să faci cu mine? Sunt femeie tânără, am nevoie de dragoste!

– Numai la sex îți este gândul, făcu soțul a lehamete.

– Trebuie să te codifici, să te lecuiești de alcoolism.

– Nu mă enerva de la buna dimineață. Câștig bani, asigur familia. Ce-ți mai trebuie?

– Să mergem la o plimbare, la un concert, la teatru.

– La vară vom pleca iarăși la mare.

La serviciu, una dintre femeile lucrătoare, văzând-o amărâtă, o întrebă:

– Oare nu ți-s făcute vrăji, doamnă Nataly?! Azi multe persoane fac farmece, vrăji și alte nebunii. Ce-ar fi să mergi la biserică, să vorbești cu preotul. El o să te îndrume, o sfătui altă femeie. Să bați câteva mătanii, să aprinzi o lumânare…

– O să încerc.

Într-o sâmbătă, Nataly a mers la biserica Ștefan cel Mare și Sfânt de la Ciocana. S-a spovedit unui preot încărunțit, care o îndemnă să stropească locuința cu agheazmă, să se roage și să bată mătănii în fața icoanei, înainte de culcare. Nataly făcu rost de o Biblie și începu s-o citească răbdătoare pagină cu pagină, dorind să pătrundă înțelepciunea divină. Merse de câteva ori la mănăstirea Hâncu, căpătă binecuvântare, se împărtăși, aduse o sticlă cu agheazmă, stropea pragul, dormitorul, rostea *Tatăl nostru*, *Crezul*. Dacă Aurelian venea beat și adormea subit, ea stătea cu fetița spunându-i povești, învățând-o rugăciuni. Întoarsă cu fața spre Dumnezeu, părea că se abate de la gândurile rele, sperând că lucrurile se vor schimba. Aurelian începu să se întoarcă de la serviciu treaz. Vreo săptămână nu puse gura pe tărie. Se plânse că nu se simte bine. La insistența soției merse la clinică și medicii constatară că are tensiunea ridicată și îi prescriseră medicamente. Sindicatele aeroportului i-au oferit o foaie de tratament pe două săptămâni la stațiunea *balneoterapeutică* de la Cocieri și a fost îndemnat să meargă pentru a se lecui pe malul Nistrului. Nataly în acele două săptămâni a înăimit meșteri care au făcut reparație, apoi a chemat preotul și a sfințit apartamentul, fiind convinsă că astfel purifică locuința. Când Aurelian s-a întors a găsit locuința cu mai multă lumină, voie bună și curățenie.

– N-ar fi mai bine să trăim fără bețiile care îți năruie sănătatea? întrebarea ei semăna mai mult a povață.

– Ai nimicit *alambicul*!? Costă scump și-i cadou de la părinți, o surprinse soțul cu o observație.

– L-am dus la țară. Părinții vor face țuică din caise, prune și o să ne trimită.

– Ai procedat corect, zise Aurelian împăcat.

Revenind de la sanatoriu, Aurelian se întorcea treaz și la timp. Nu frecventa nici sauna cu prietenii o dată pe săptămână, însă devenise parcă mai rece față de ea. Încerca să-l distreze, povestindu-i noutățile, bancurile auzite de la oamenii simpli. Soțul o asculta, râdea cu poftă și iarăși cădea pe gânduri, având doar grijă să se distreze cu fiica. Într-o zi o duse la menajerie, plimbând-o pe un *ponei* alb, în altă zi s-au dus împreună la teatrul *Licurici*, apoi la terase unde se desfășurau jocuri distractive. În culmea fericirii fetița se lipea de el, îl săruta. Soțul se ocupă tot mai mult de educația fiicei și lui Nataly îi râdea inima de bucurie. Rămânea acasă, pregătea bucate si-i aștepta bine dispusă.

Un disconfort neînțeles pe care ea îl observă după întoarcerea lui Aurelian de la sanatoriu era că uneori se retrăgea la balcon, tăifăsuind cu cineva în șoaptă la telefon. Alteori, când soțul era plecat în oraș cu fetița, răsuna câte un apel telefonic, dar când lua receptorul, nimeni nu-i răspundea. În cele din urmă sunetele anonime o scoaseră din sărite și, când soțul se întoarse de la serviciu, îl întrebă pe șleau:

– Ce-i cu telefoanele astea? Te-ai ales c-o amantă la sanatoriu?

– Cineva se joacă sau greșește, răspunse Aurelian. N-are cine să-mi telefoneze.

Nataly se duse după un sfat la căminul studențesc.

– Spui că e cam rece față de tine? concretiză doamna Victoria.

– Mi se pare că are pe altcineva, zise Nataly cu voce tremurătoare.

– Peste orice bărbat dă din când în când *strechea*, dar în cele din urmă se astâmpără. Nu-l urmări, nu-l spiona. O să zburde și-o să-i treacă.

– Mi-i greu pe suflet. Pentru ce mă jertfesc?

– Așa suntem noi, femeile, răbdăm mai multe decât *masculii*...

Nu era de acord cu spusele prietenei. Neliniștea ei vădită o intui șeful care într-o dimineață o întimpină cu o consolare surprinzătoare:

– Cu ce se ocupă bărbatul tău noaptea? Te mângâie destul? La serviciul ei bărbații totdeauna spuneau ceea ce gândesc. Ea îl privi dușmănos, era gata să ia scrumiera și să i-o arunce peste scăfârlia cheală, dar bărbatul continuă zâmbăreț: Am nevoie de-o femeie în pat, dar n-o să insist. Un amant e mai plăcut decât un soț!

– Mai pune-ți dumneata pofta în cui! strigă Nataly și ieși glonț din birou.

„*Ce boșorog neobrăzat. Țap castrat*!" se gândi ea revoltată. Avea repulsie față de bărbații în vârstă. Nu-și putea închipui că ar putea să-și înșele soțul, îndeosebi când Aurelian mai bine de două luni nu punea gram în gură; nu e scandalagiu, aducea salariu bun.

– Ai sfințit casa, ți-a ajutat biserica, își dădu cu părerea mămica la telefon. Fii răbdătoare! Eu trăiesc o viață cu taică-tău știi și tu cât de nagâțos e!

Nataly se închise în sine. În orele de răgaz citea file din Sfânta Scriptură, considera că drumul spre Dumnezeu trebuie să treacă prin inima ei cu adevărat! Începuse să țină posturile, seara și dimineața într-un colțișor al odăii se ruga în fața icoanelor, așa cum a apucat de la bunica și mama în copilărie... Recitea din *Cântarea cântărilor*: „*Tu, care locuiești în grădini, niște prieteni își pleacă urechea la glasul tău: fă-mă să-l aud! – Vino repede, iubitule, ca o gazelă sau ca puiul de cerb pe munții miresmelor…*" Trăia cu impresia acestor cuvinte divine de dimineață până seara, dornică de pace, de o familie sănătoasă. Își simțea sufletul îmbibat parcă cu mai multă smerenie, lumină, chiar dacă deseori îl vedea pe Aurelian mohorât, rece. Devenise femeie cu credință și i se părea că toată lumea îi înțelege starea evlavioasă. Curând i se păru că și șeful avea o atitudine mai respectuoasă. Nu-și permitea aluzii, complimente de prost gust. Ea se gândea cum o să-și petreacă vacanța în lunile de vară. Își procură costum de baie, halat de atlaz, șlapi de mare, lui Aurelian – o undiță, chipiu pentru protecție solară. Zilele călduroase se abăteau tot mai frecvent peste orașul cu asfaltul încins, iar banii în bugetul familiei se adunau.

Numai sunetele de telefon nu conteneau. A procurat un aparat cu determinare și la următorul sunet fixă numărul anonim. Nataly formă cifrele interceptate și-i răspunse o voce tânără.

– Ce-i cu *pirateria* asta?!

– Sunteți soția lui Aurelian?

– Și dacă sunt?

– Aveți un soț bun! îl lăudă femeia de la celălalt capăt al firului.

– Dumneata ce treabă ai să telefonezi întruna?

– Aș vrea să-l îndepărtați de târfa ceea care fumează și bea. Olesea nu-i de nasul lui, iar eu îl iubesc…

– Vorbește cu el, îi ordonă Nataly cu tremur în glas.

– Nu vrea să-mi răspundă, nu dau de el. Pe dumneavoastră nu vă iubește, doar știți...

Femeia a pus receptorul și Nataly simți că a fost lovită cu un baros în cap! Auzise sau i se păruse că s-a pronunțat numele *Olesea*!? Inima părea să-i spargă pieptul. *Olesea, Olesea, Olesea! Prietena familiei*! Nu crezuse niciodată că poate fi vorba de un *adulter* din partea lui, dar acum avea realitatea în față. Răvășită, încercă s-o găsească pe Olesea la telefon, dar abonatul se afla în afara ariei de acoperire. Sună la țară dar mamă-sa îi spuse că Olesea deja de o lună e plecată la Moscova.

– Luna trecută s-a odihnit la Cocieri?

– Nu mi-a raportat unde și-a petrecut vacanța, îi răspunse o voce nemulțumită.

I se tulburau mințile. Nataly voia să afle dacă prietena ei de atâțea ani este capabilă de trădare, să-i spună cu gura ei dacă are relații cu soțul ei. Și dacă o să afle adevăratul? Dorea să capete o doză de calm pentru clipa revederii cu Aurelian și seara îl aștepta răbdătoare adormind fetița. Apoi îmbrăcă o cămașă de noapte străvezie ce-i evidenția corpul mlădios, se așeză în fotoliul din fața televizorului și-l aștepta pe soț, numărând minutele, secundele, îndoindu-și degetele mâinilor: unu, doi, trei...

Aurelian se întoarse către miezul nopții bine dispus… Aducea de la el a parfum fin. Nu se grăbea nici el nici ea să înceapă vreo discuție. Își dezbrăcă hainele de lucru, îmbrăcă pijamaua, făcu un duș și reveni la masă. Nataly îl întrebă calmă:

– Ai a-mi spune ceva sau...să te întreb?

– Ce să-ți spun?..

Ea îi redă cu lux de amănunte convorbirea cu femeia de la telefon ca în cele din urmă să întrebe:

– Cine-i tipa?

– O rătăcită.

– Ai ceva cu ea? continuă Nataly să-l descoase. A zis că te iubește.

– La Cocieri seara se făceau dansuri. M-a invitat la un *damen-vals* și a spus că eu, chipurile, seamăn cu tatăl ei care a murit subit...

– Cine este Olesea? îl ținti ea din priviri. A fost la sanatoriu?

– Să-ți spun adevărul?

– N-ar strica.

– O să le afli de la ea, deși n-a fost nimic serios între noi.

– Ai pe cineva acum?

– Gata! strigă deodată Aurelian. Ce vină am eu că femeile sunt niște desfrânate?!

Discuția luă sfârșit, dar la mijloc rămâneau multe lucruri neclare. Soțul explodase, devenise iritat, deși parcă nu-l supărase cu nimic. În viața lui interveniseră unele schimbări.

Atmosfera tensionată o făcu nestăpânită și a doua zi regăsi telefonul domnișoarei anonime.

– Aveți un soț bun, reconfirmă vocea. Femeile, acolo la sanatoriu, îi admirau eleganța care îmi amintea de tatăl meu. N-a dorit să aibă de-a face cu mine, sunt invalidă. Îmi lipsește mâna dreaptă.

– De unde cunoşti numărul telefonului nostru?

– Am telefonat la Aurelian, la serviciu, să-i aud vocea, dar secretara mi-a dat telefonul de-acasă...Îmi pare rău că vă tachinez.

– La sanatoriu a avut pe cineva? trecu Nataly în ofensivă.

– Dansa cu Olesea des. N-am fost niciodată trădătoare. Aurelian e bun, nu trebuie să sufere sau să aibă neplăceri.

– Uită numărul şi nu mai telefona.

Nataly se simţea vinovată că devenise geloasă.

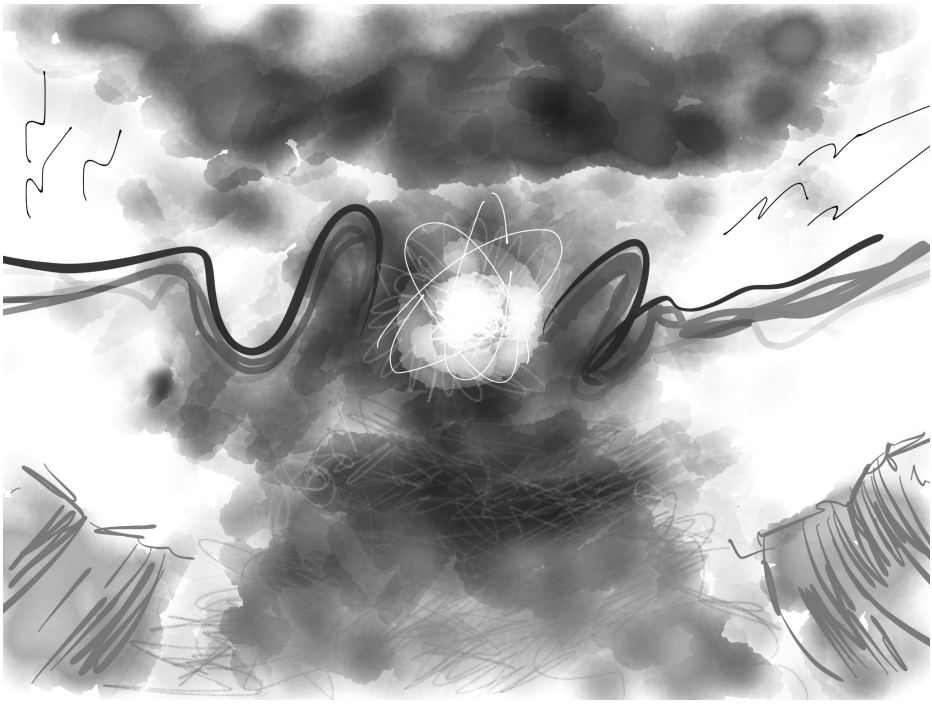

Partea II. Filaret

1

Filaret de mic începuse a se întreba de unde provine denumirea localității lor, așezată între dealuri și coline pitorești cum nu văzuse nici în copilărie, nici mai târziu, când soarta îl purtase prin mai toate colțurile meleagurilor basarabene și le admira pădurile sau landșafturile. E drept că auzise din bătrâni că chipurile cândva pe aceste coline se cultiva mult in, din care localnicii își confecționau haine mai bune decât cele din cânepă. Adicătelea, de la cuvântul „in" i s-ar fi tras și numele de Ineasca. Lui Filaret nu-i prea venea a crede această legendă, dar altă versiune până una-alta nu găsea. Mai târziu povârnișurile și dealurile îndreptate spre miazăzi, de unde venea mult soare și vânt prielnic, ar fi atras atenția vierilor. Unii ar fi sosit chiar din Franța, în fruntea cărora era un boier priceput, cu numele Faure (pe care localnicii îl pronunțau și-l scriau mai târziu simplu For), care a adus cu sine butași de soiuri rare pentru producerea vinului. Au construit o curte din cărămidă arsă, de culoare roșie lângă podgorii. Cu fiece an se obțineau roade tot mai bogate. Toamna, după culesul strugurilor, în împrejurimi plutea miros de tescovină. În stoiene, un fel de căzi de câteva tone, se mustuia poama, apoi când prindea să fermenteze, se scurgea ravacul și vinul era depozitat în butoaie la fel de voluminoase. Pădurea se întindea după sat și acele vase de prelucrare și păstrare a vinului erau confecționate din lemn de stejar. Dintr-un copac vârstnic botnarii meștereau în toată lungimea doar o singură doagă. Vinul alb chihlimbariu era dus apoi cu carele de chiriași tocmai la Kiev, la Stanislaw, în Polonia, ajungând până la Paris cu sigiliul „Vin de Basarabia".

O generație de vieri o schimba pe alta și drept amintire despre acel *For*, în memoria sătenilor au rămas Curtea, butoaiele, stoienele trainice, teascurile de mărimi impunătoare, dejele și alte atribute de vinificație. Și încă... două morminte împrejmuite cu un gărduț de fier în țintirimul din Fundătura satului. Un mormânt avea o lespede de marmură albă, cu inscripții în franceză, dovadă că acolo sunt înmormântate rudele boierului For, iar pe cel de-al doilea se ridică un soclu cu inscripții în poloneză și un îngeraș cu chip de copil cu aripioare ține un bucheţel de flori în mână. Cele două locuri cu gardurile ruginite de vreme stau și azi în preajma bisericii vechi din Fundătură. Îngerașul din marmură și-a păstrat chipul clar, senin de fetiță care a trăit numai trei anișori și l-a făcut pe boierul-tată să o imortalizeze pentru generațiile viitoare.

Filaret a admirat acea adevărată operă de artă, uneori mirându-se cum de

răuvoitorii nu au vandalizat-o, totodată convingându-se că sătenii lui au fost și rămân oameni cumsecade, cu frică de Dumnezeu. Vierii s-au stins demult. Pentru noile generații le-au uitat până și numele, astfel că nici cel mai în vârstă sătean nu poate arăta unde le-a fost casa, gospodăria și ce s-a întâmplat cu ei, lăsând doar ca amintire mormintele și Curtea din cărămidă, unde se făcea și se păstra vinul.

Podgoriile de pe colinele satului erau proprietăți latifundiare și locurile pitorești parcă atrăgeau întruna privirile. În sat mai locuiau și câteva familii de evrei, care își aveau viile lor, dar nu le lucrau ei, ci înăimeau oameni cu ziua, dintre cei mai săraci. Poate deaceea n-au ajuns mari vieri De-aceea nici mari vieri. Cel mai înstărit era Iţik Șulimeier, care-și avea gospodăria în Fundătură, sub pădure, cu o casă mare, ogradă cu plug, căruță, boroane și ocoale cu boi și cai buiești. Iţik avea trei copii: două fiice Hiuda și Haida, precum și un fecior Șlioma. Era o familie credincioasă și în fiecare sâmbătă se ducea cu căruța și toată familia la sinagoga din târgul Teleneștilor. Evreul purta barbă albă, straie neobișnuite pentru localnici, pribluit de săteni că o fi fiind rabin. Îmbătrânit cum era, ținea mereu într-o mână ochelarii și avea pe frunte unul și același obiect întunecat, căruia i se zicea ***tfilin***. Sătenii și-l amintesc citind întruna cărțile sfinte pe care le purta cu el într-un sunduc de culoare roșie. Era văzut cum face repetate plecăciuni cu fața spre răsărit, spre Ierusalim, unde spunea că se visează fiecare evreu împrăștiat prin toate colțurile lumii. Șulimeier la fel creștea soiuri de viță de vie de masă și Aligote, din care făcea vin tare, de culoare chihlimbarie. Butoaiele pline le comercializa negustorilor evrei din târg, iar aceia transportau „Vinul de Ineasca" peste hotarele Moldovei. Mai avea în ogradă un zămnic, o pivniță mare, adâncă, acoperită cu maldăre de stuf. Iarna aducea de la gârla Ciulucului sloiuri de gheață, sfărâmată în bolovani ca să poată păstra mai bine acolo strugurii mari, mustoși anul împrejur, făcând și cu ei negoț.

Mai departe, peste o râpă, se afla casa altui evreu, Ilie Toba, poreclit Surdu, care avea și el o vie frumoasă, de soiuri altoite, pe care le stropea în toiul verii pentru a le feri de mildiu. Țăranii angajați la lucrări cu ziua cărau cu butoaiele apă din valea Velniței și udau via toată vara în orele răcoroase. Latifundiarul fabrica vin alb din poamă busuioacă și *raindorn*, avându-și cumpărătorii lui din Polonia. Mai la deal, aproape de pădure, își avea casa fiica lui Toba, pe nume Sara, căsătorită cu un sătean. Deși părea că păstrează tradiția localnicilor, Toba nu-și permitea să muncească sâmbetele și, pentru o iconiță din zahăr, chema copiii moldoveni din mahala să-i aprindă focul.

Altă gospodărie era a evreului Nusim, căruia pe parcursul anilor i-au murit

copiii, soția, averea i s-a năruit și și-a pierdut mințile. Deseori cutreiera drumurile satului, vorbind de unul singur, până când într-o zi fu găsit înecat la podul Ciulucului. Via lui a trecut apoi în stăpânirea sa Toibâl, alt evreu care locuia în Telenești și înăimea țărani ca să-i lucreze pământul.

Alte două familii de evrei – a lui Zalmin și a lui Naftulea – nu se ocupau cu creșterea viței de vie, nu aveau pământ, dar țineau dughene în case arendate de la țărani, situate în diferite părți ale satului, de unde se putea procura sare, chibrituri, țigări și alte mărunțișuri. Zalmin avea aparat de radio, lucru nemaipomenit până atunci, și era unicul om care asculta mereu veștile din lume. Uneori chema pe cineva dintre cumpărători să asculte muzică, astfel ca să răspândească prin sat vestea despre minunăția dughenarului! Venea să asculte radioul doar tineretul, bătrânii refuzau s-o facă, zicând că aceea e lucrătura diavolului și evreul la bine n-o să ajungă, chiar dacă se împăca bine cu localnicii, trăindu-și liniștit veacul său. Și evreii, și creștinii se bucurau de nașterea copiilor, îi plângeau pe cei decedați, fiecare apelând la Dumnezeul său.

Pe toloaca Ciulucului, în toiul verii, mai venea câte-o șatră de țigani, întinzând corturile. Bărbații, la mici forjerii încinse de foale, umflate cu mâna, meștereau sape, hârlețe, târnăcoape, seceri, iar chirandele, cu droaia de puradei după ele, porneau prin sat să le vândă, mai propunând vrăjitul și descântecele. Țiganii uneori săvârșeau și câte-un furt, după care dispăreau peste noapte ca și cum nici nu ar fi fost urmă de-a lor pe acolo.

Odată câțiva țigani s-au dus în toiul nopții la dugheana lui Naftulea, l-au trezit din somn ca să le dea țigări și rachiu. După ce evreul, somnoros, le-a dat la ghișeu cele cerute, l-au pocnit în piept cu un arici, speriindu-l cumplit. Naftulea multă vreme nu și-a putut reveni. Odată cu lăsarea întunericului trăgea obloanele la ferestre, zăvora dugheana și nu permitea nimănui să-l deranjeze. Despre întâmplarea cu ariciul le povestea amărât și necăjit sătenilor: „Țiganii au aruncat în mine c-un iepure cu părul ascuțit!"

Pe lângă acel amalgam de populație: moldoveni, evrei, francezi, polonezi, care erau proprietari și lucrau viile din sat, se evidenția dealul de lângă biserica nouă, ridicată după un proiect din Sankt-Petersburg, la începutul secolului XX. Pe coasta pieptișă de mai multă vreme își avea viile mănăstirea de la Hârbovăț și de cum se desprimăvăra, veneau să lucreze podgoriile călugări în care trase de plăvani. Viile erau îngrijite, puse pe haragi, iar alături pe lanuri creștea porumb, fasole și cartofi. Pe creasta colinei ce cobora printr-un povârniș la vale se pitulaseră o cramă și câteva case.

Călugării constituiau o taină după gardul ce împrejmuia proprietatea mănăs-

tirii. Lucrau toată ziua, iar în orele serii sătenii ascultau cântecele lor bisericești ce semănau în inimi împăcare, iubire și credință. Oamenii au botezat locul *Dealul Călugărilor*. Mai în Fundătură, pe drumul ce ducea spre cimitir și biserica veche, era locuința preotului Bazeliuc – o casă mare, cu fața la soare, cu prispă și deregi. Părintele era blajin, plin de smerenie și evlavie. Cu preoteasa creștea patru copii. Satul prăznuia hramul bisericii de Sfântul Arhanghel Mihail.

Viața pașnică și îndestulată a fost întreruptă în vara lui 1940 de năvălirea bolșevicilor în Basarabia. Evreimea din târgul Telenești a ieșit să-i întâlnească cu pâine și sare, cântându-le soldaților îmbrăcați în haine ponosite „Internaționala", iar pe case au arborat drapele roșii cu secera și ciocanul.

La Ineasca, boierii Trandafirescu, Nicolaencu, inspectorul pe impozite, împreună cu învățătorii și familia părintelui Bazeliuc, s-au refugiat peste Prut. Doar boierul Trifan Druță n-a dorit să se evacueze. Rușii l-au arestat chiar în prima lună după ocupație și l-au dus în Siberia să nu mai audă nimeni de el. Ineștenii nu știau cu adevărat ce se petrece în lume, trecând indiferenți peste aceste momente, până când într-o bună zi au fost arestați câțiva gospodari înstăriți și escortați de soldații ruși până în dealul Leușenilor. Acolo s-au mai adunat alți captivi și, încolonați, au fost mânați în inima pădurilor până la *Dumbrava Lăcrămioarelor,* unde au fost împușcați ca dușmani de clasă și îngropați într-o groapă comună. Despre moartea lor s-a aflat mai târziu, peste ani, dar deocamdată în sat și în târg își făcură apariția *upolnomocenii*. Populația era impusă de sovietici să dea statului cereale, carne, ouă, ceapă și usturoi. În casa părintelui Bazeliuc, lăsată de izbeliște, au deschis o lăptărie, unde sătenii erau obligați să predea fructul de la vaci și unde se făcea brânză și unt. Zilnic, un camion, la volanul căruia era un militar, venea să ia producția locală și o ducea într-o direcție necunoscută. Camionul era însoțit de strigătele copiilor care alergau prin colbul drumului.

Duminicile în centrul satului orchestra militară cânta marșuri și melodii rusești, oferindu-le sătenilor prilej de veselie.

În vara anului următor a început războiul. Deasupra satului și târgului Telenești s-au dat lupte aeriene. Un Messershmitt a doborât în lunca Ciulucului câteva avioane cu steluțe roșii pe aripi. Pe șleahul ce ducea spre Nistru a început să se retragă armata sovietică, se evacuau plini de panică și evreii. Câțiva localnici îmbrăcați ca în zi de duminică ieșiră la margine, ghicind ce se petrece cu acel torent de lume. Curând se zvoni că degrabă după cei care băteau în retragere vor sosi oștirile române și au ieșit tot mai mulți la marginea șleahului, gata să-i întâmpine cu pâine și sare. O unitate de militari sovietici zăbovi însă pe dealul Hârtopului, urmărind prin binoclu mulțimea care ieși entuziasmată

să întâlnească trupele retrase peste Prut cu o vară în urmă. N-au mai așteptat momentul ceremoniei – de pe piscul pieptiș al dealului soldații au deschis foc din mitraliere peste cei veniți la margine de sat, risipindu-i cu țipete de panică. La fața locului au rămas vreo zece cadavre și mulți răniți, iar unitatea se pierdu îndată după cotiturile dealurilor.

Trupele germane și române au apărut mai întâi în târgul Teleneștilor. Îndată au început arestările. În ograda Mochilesei, unde până mai ieri se făcea iarmarocul, au fost mânați toți evreii care nu apucaseră să se evacueze. Câteva zile și nopți s-au dezlănțuit ploi și oamenii -- femei, copii, bătrâni, au fost ținuți în captivitate, fără hrană și îngrijire, sub cerul liber. Apoi toți până la unul, care pe jos, cei neputincioși și slabi încărcați în care trase de boi, au fost escortați de santinele înarmate, duși și împușcați ziua în amiaza mare și aruncați în gropile lutoase de lângă Movilă, pe malul Ciulucului. Când noile autorități militare veniră în sat, câțiva evrei reușiseră să se retragă peste Nistru. L-au surprins doar pe bătrânul Ițik Șulimeier. Cu un an în urmă îi decedase soția, iar fiica plecase cu familia în Palestina. Pe bătrânul rabin soldații l-au găsit în rugăciune. Citea molitve din Tora. Fiind luat sub escortă, bătrânul Șulimeier apucă să ia cu el doar cufărul plin cu cărți. Unul mai mare pe ostași îl izbea cu patul armei, zorindu-l să se miște spre marginea satului, iar când au ajuns lângă casa Gafiței Bezprizvani, care făcea mâncare la cuptoraș, plutonierul i-a smuls cufărașul din mâini și-i ordonă femeii:

– Dă-le pe foc!

Bătrânul evreu căzu în genunchi, cerând îndurare cărților. Femeia amenințată cu moartea dădu pradă flăcărilor nemiloase cărțile sfinte care fură înghite de flăcări una câte una. Ițik Șulimeier, împreună cu alți evrei din satele vecine au fost duși în pădure, tot la Dumbrava Lăcrămioarelor, împușcați și aruncați în groapa comună, neastupată complet încă un an în urmă. Peste o lună Gafița Bezprizvanîi și-a ieșit din minți, și au găsit-o spânzurată în șopronul casei. Sătenii își aminteau cu înfrigurare de cărțile sfinte evreiești, aruncate pe foc...

Toate acestea Filaret le auzise de la părinții lui, de la bătrânii satului, care au supraviețuit războiul, foamea, deportările, dar rar povesteau despre trecutul lor anume din acea perioadă. În special despre anii de dominație sovietică. Mintea lui de copil le păstrase în niște cămări lăturalnice ale memoriei, de unde avea să le scoată din nou la lumina cugetului când ajunsese să studieze documente, să citească lecturi interzise generațiilor de până la el. Până atunci însă se întreba uneori de ce, în copilărie, mama lucra la mașina de cusut și plângea, înșirând amintiri despre evenimentele când grosul armatei rusești a trecut peste satul lor

în ‘44, pârjolind și vandalizând casele, averea oamenilor, necistind femeile. Când privea vreun film rusesc, în care nemții erau arătați ca niște ucigași barbari, ofta cu durere:

– Tovarășii (așa îi numea ea pe sovietici) arată ce făceau nemții?! De ce nu spun măcar cum și-au bătut joc ei de populație și în ‘40, și în ‘44?!

– Vorbește mai încet, femeie, o prevenea tata. Ia seama că Ivan e la putere și să n-o pățești.

Toată copilăria Filaret și-a petrecut-o printre oamenii care trăiseră acele evenimente legate de războiul trecut. Părinții aveau la Telenești multe neamuri. Deseori pleca la târg, la sora mamei, nana Zina, o femeie veselă, căsătorită cu nanu Dumitru Goiu, un bărbat urât la față, smolit, mic de statură, pururi morocănos din cauza sănătății șubrede. La ei Filaret se simțea în libertate, știa că e mereu așteptat, căci nanii nu aveau copii. Grădina le era îngrijită, aveau cireși, vișini, peri, meri, goldani și viță de vie. În apropiere, sub un mal lutos, nanii aveau lozniță, pe care în toiul verii uscau prune, prăsade, răspândind arome plăcute. Uneori se ducea cu ei să facă vânzare la piața orășelului, unde erau concentrate toate dughenele, magazinele și cele trei mahalale: a evreilor, a lipovenilor și a moldovenilor. Aici se vorbea idișul, rusească, româna, dar se înțelegeau de minune între ei, chiar dacă fiecare avea limba, sărbătorile și obiceiurile lor proprii. În centrul orășelului, lângă biserica lipovenească, era sinagoga, iar mai în deal, pe un loc deschis, trona o catedrală cu o vechime de peste 100 de ani, unde se rugau creștinii ortodocși. De sărbători și în zilele de duminică gospodarii satelor din jur își aduceau vitele la iarmaroc. Oamenii se înnemăluiau, se căsătoreau între ei și duceau o viață tihnită.

Alteori, îmbrăcându-l în hăinuțe de sărbătoare, mama îl lua de mânuță și plecau în ospeție la niște surate de-ale ei, evreice. Filaret aflase de la bunel că în familia lui, cândva, demult, cu vreo 200 de ani în urmă, un străbunic ademenise o domnișoară oacheșă, Etlia Bekker. Dragostea a făcut-o pe mica evreică să asculte de flăcăul chipeș și s-a lăsat „furată” și dusă în satul din apropiere. Acel străbunic nu i-a mai permis niciodată să se întoarcă la casa părintească. Etlia a născut copii, a deprins obiceiurile, a făcut gospodărie împreună cu flăcăul chipeș și ducea o viață ca toți ceilalți, cu tristeți și bucurii. Cei de credință iudaică nu acceptau căsătoriile cu alte neamuri și, fiindcă a ignorat religia părinților și a aderat la religia creștină, mătușa Etlia a fost renegată de neamurile ei din târg.

O fi fiind adevăr sau poveste, Filaret niciodată n-a auzit ca cineva să spună că evreul cutare sau cutare îi este rudă, dar evreicele în vârstă o invitau în musafirie și vorbeau cu mama în idiș. Pe linia mamei, la o parte din neamuri li se mai zicea

„ *a jidaucăi*” și această poreclă i se părea urâtă. Cu vârsta, însă, se obișnuise și nu-l deranja, chit că evreii din târg îl tratau cu multă bunătate și atenție. Bunelul, tatăl mamei, la fel nu dădea semne că are seminție evreiască. Purta barbă albă, mustăți tunse scurt, mereu citea Biblia în fața icoanelor, dar spunea că toată lumea se trage de la evrei. La cimitirul din sat, de Paștele blajinilor, când se adunau neamurile să-i pomenească pe cei trecuți din viață, nimeni nu putea spune unde este înmormântată acea femeie cu numele misterios de Etlia Bekker, care convietuise cândva cu un străbunic de-al lui.

Lui Filaret îi plăcea să meargă cu mama în ospeție la familiile evreilor, îndeosebi la *pesah*. Acele femei blajine și binevoitoare îl serveau cu bucate mai altfel decât cele de acasă, gustoase și plăcute. Mama nu se mai sătura să tăifăsuiască cu evreicele. Într-o ogradă mare, așezate pe țoluri colorate, șușoteau lăcrimând, amintindu-și cum au fost cândva evreii împușcați la marginea târgului, în vara anului 1941, unde mai apoi după război se făcuse gunoiștea orășenească. Îl pomeneau pe cutare sau cutare care a avut dugheană, altul a fost croitor, brutar, cizmar, învățător, frizer. Când se întorceau spre casă, împreună cu mama, treceau pe la magazinele în care se vindeau baloane colorate, țuruiece de lut, bomboane, cărora bătrânii le mai ziceau *zaharicale*.

Într-o zi Filaret văzu într-un magazin, pe o poliță, un căluț cu hamuri, căpăstru, coamă de porțelan, pe care puteai să-l încaleci și să te legeni. Dori ca mama să i-l cumpere, dar ea nu avea atâția bani. A scâncit tot drumul până au ajuns acasă. Și mare i-a fost bucuria când, la câteva zile a venit la ei în ospeție vânzătoarea Fira Lokș, care i-a dăruit minunăția de jucărie pe care o jinduise atât de mult!

Copilăria lui a fost de fapt singura filă, cea mai frumoasă din viață. Elev la școala din sat, a avut mai mulți învățători de etnie evreiască, care vorbeau o română perfectă și se străduiau să le dea cunoștințe profunde copiilor. A fost un copil capabil, cu aptitudini, dar cel mai mult prefera zilele de odihnă, sărbătorile și vacanțele, când, împreună cu alți prieteni din sat și din târg, se ținea de șotii și peripeții. Împreună cu Sunik Țehman, Musik Șapocinic hoinăreau prin nisipăriile și lutăriile din *Ponoare*, un loc cu coclauri și stufării. Prindeau vrăbii, *prigorii* cu plasele, le adunau într-o cușcă, apoi veneau pe dealul din preajma fabricii de cărămidă și le dădeau drumul să zboare în tăriile cerului. Meștereau zmei din hârtie colorată și din cimitirul evreiesc străvechi, cu lespezi mari de piatră, acoperite cu mușchi verde, pe care nu se mai deslușeau inscripțiile, îi slobozeau deasupra târgului.

– Au să ajungă până la buneii noștri împușcați în pădure, zicea Musik.

– Nu se știe dacă ei sunt îngropați acolo, se dădea cu părerea Sunik.

– Oricum, din cer se vede tot, zicea cu mintea sa de copil Filaret.

Toți trăiau cu amintirile, cu filmele ce le vizionau sâmbetele și duminicile la cinematograful din parcul vechi al târgului, lângă monumentul masiv al lui Lenin. Cel mai mult însă le plăcea să se joace. Toate hambarele și depozitele părăsite erau cotrobăite de ei, descoperind cuiburi de buhne, cucuvaie, rândunici, apoi mai dădeau și peste dihori negri speriați.

În poarta mătușii Buzea Bekker, o cunoscută de a mamei, stătea o cumpănă veche de fântână, lângă alta nouă, unde primăvara și vara poposeau doi cocostârci care se întreceau mereu în zbor în tăriile cerului deasupra târgului, peste bălțile pline cu stufării și broaște din lunca Ciulucului. Pe șesul din apropierea aeroportului deseori jucau fotbal.

Când trecuse în clasa a opta, Filaret își mia făcuse o prietenă, Maisea Kogan, fiica profesorului de română, o domnișoară pistruiată, cu părul roșcat și creț, care îl trata cu o deosebită amabilitate. Domnișoara vorbea idișul, româna și rusa. Îi explica entuziasmată semnificația unui cuvânt în toate trei limbi, îi mai vorbea despre astronomie, viața de pe alte planete, despre geografie, navigatorii Magelan, Columb, Vasco da Gama... Plecau uneori împreună pe câmpiile Ciulucului, pe povârnișurile *Ponoarei* cu ierburi mirositoare de corovatică, negară, lăptiugă, papură galbenă și albastră și alte flori de câmp. Maisea culegea flori, obișnuia să adune buchete mari și se întorceau la ea acasă, să-i cânte melodii de Chopin, Stravinski, Rubinștein, iar după ce închidea capacul peste clapele de culoare albă și neagră, îi povestea despre epoca renașterii lui Rafael, Michelangelo, Leonardo da Vinci, Caravaggio, Tintoretto. Avea în biblioteca tatălui albume cu reproduceri și-i explica pasionată despre chipul enigmatic al Jocondei, care atârna pe peretele din salonul cu cărți.

Uneori Maisea îl ducea la Casa pionerilor. David Vainboim, un bărbat uscățiv, cu plete sure, împrăștiate, semănând cu Beethoven, care vorbea o română perfectă le povestea cum și-a făcut studiile la Academia de Arte frumoase din București, unde l-a avut ca profesor pe George Enescu. *David Vainboim* mânuia arcușul viorii cu o dibăcie impresionantă, cânta la acordeon, la țambal, mandolină și se părea că nu există instrument în incinta casei pionerilor pe care dânsul nu l-ar putea mânui. Acolo veneau majoritatea copiilor să învețe la câte un instrument muzical. Filaret a spus că ar vrea să studieze acordeonul și o iarnă a frecventat casa pionerilor, învățând gama *do major*. Mai departe n-a putut să facă față, fiindcă veni primăvara și părinții l-au luat la lucrările agricole. Maisea Kogan absolvi școala medie și a plecat la studii mai departe, lipsindu-l de posibi-

litatea și curajul de a reveni să continue învățătura la muzică, să admire portretul Monei Lisa din biroul tatălui ei.

Sărbătoare mare pentru oameni era atunci când pe stadionul din târg, pe o scenă mare deschisă, evoluau colective artistice de amatori din toate satele din împrejurime. Oamenii păreau frumoși și buni, dimpreună cu prietenii săi evrei și lipoveni. Adolescent fiind, mergea de-acum singur la târg. Trecea uneori pe la prietenul lipovean Ivan Țâbrov, din preajma fabricii de prelucrare a laptelui, părinții căruia aveau stupi de albine într-o grădină împrejmuită de salcâmi deși boierești. Lipovenii purtau bărbi stufoase, pantaloni cu *lampasuri* roșii, pe cap caschete cu marginile verzi, iar femeile rochii înflorate, cu poalele lungi și barizuri albe, pestrițe, cu țurțuri. Vorbeau între ei o limbă neînțeleasă, atât de repede încât părea că nici ei nu se înțeleg bine între ei. Harnici, mereu munceau în grădină cu sapele, hârlețele, târnăcoapele, iar în zilele de duminică și alte sărbători se duceau la biserica lor. În mahalaua lipovenilor uneori serile tinerii și oameni mai în vârstă se adunau în jurul unui bărbat cu *garmoșcă,* cântând melodii rusești de răsunau dealurile și văile. În acea mahala se înșirau casele câtorva demnitari sovietici, cu ferestre mari, ogrăzi largi, după care urma mahalaua evreiască, cu case lungi, una din alta, în care locuiau familii de frizeri, cizmari, medici, majoritatea vânzătorilor. Apoi, partea târgului cu populație preponderent evreiască, în numai câțiva ani, a fost reconstruită, mai toate casele demolate și locatarii strămutați în apartamente la bloc. Pe locul cela au fost ridicate edificii administrative, amenajată o piață mare cu alt bust al lui Lenin în centru. Sora tatei, care își pierduse o mână într-un accident de muncă la fabrica de cărămizi, drept recompensă din partea statului a primit apartament în acele blocuri moderne din mijlocul târgului. Filaret avea la cine se duce în ospeție și astfel se putea întâlni cu prietenii evrei, care îl ajutau să se exprime corect rusește. În cele din urmă cânta cu ei deopotrivă versuri frumoase la auz, dar neînțelese încă:

Jili bili tri bandita –
Lenin, Stalin i Nikita!

Într-o zi cineva îi trase pe Sunik și Musik de urechi și-i mustră ca să nu-l învețe pe Filaret să cânte asemenea prostii. Probabil că era o rudă de a prietenilor lui, care înțelegea seriozitatea greșelii lor, fiindcă nu le zise nimic atunci, în ajun, când împreună jucau arșici chiar în fața Primăriei. Își dădu seama că niște cuvinte spuse nelalocul lor sunt mai periculoase decât jocul de arșici, joc de asemenea interzis în curtea școlii.

La mătușa sa Filaret simțea tot comfortul. Străzile erau asfaltate și lumea de acolo se orășeniza. În centrul târgului se deschisese o librărie, iar peste drum era

o bibliotecă pe care o frecventa, împreună cu băieți și fete de seama lui.

După școala de opt clase din sat Filaret a urmat studiile la internatul din târg. Adolescent fiind, descoperi trăind în orășel, o altă lume. Evreicele din mahalaua veche, odată cu demolarea caselor și strămutarea lor în blocuri moderne, părea că s-au rătăcit în torentul de lume orășenească, unde toți se aseamănă unii cu alții. Mama, ori că îmbătrânise, ori că prietenele din tinerețe aveau alte preocupări, dar nu le mai vizita ca înainte. Se întâlneau uneori în târg, la piață, prin magazine, schimbau câteva vorbe și se despărțeau. Pe Filaret îl mira tot mai mult faptul că oamenii simpli vorbeau românește, iar cei de la conducere comunicau deopotrivă cu lipovenii și evreii doar în limba rusă. Și numai câteva familii de țigani, care locuiau mai la vale de moară, în apropierea Ciulucului, păstrau cu fidelitate graiul băștinașilor...

Lui îi plăcea să discute cu bătrânii despre primul și al doilea război mondial, prefera să tăifăsuiască cu bătrânul Iţik Penkis, care vindea var la marginea târgului și care ținea minte multe momente tragice, când și-a pierdut toate neamurile în război. Spunea cu tristețe că evreii tineri deja nu mai vor să vorbească idișul, motivând că este o limbă depășită și majoritatea pleacă la învățătură prin orașele Rusiei. Bătrânul i se mai plângea că în târg a început să domine un antisemitism vizibil, îndeosebi după luptele Israelului cu țările arabe. O mare parte dintre evrei, pe la sfârșitul anilor ’70 ai secolului XX, a început să emigreze peste hotare.

În târg s-au deschis mai multe fabrici, întreprinderi și din satele din împrejurimi năvăliseră brațe ieftine de muncă, astfel că din coloritul etnic de cândva mai că nu rămăsese nimic. Ineasca aproape se contopise cu târgul din vecinătate, iar Filaret absolvi școala medie într-o primăvară frumoasă, când afară spulbera cu petale de vișin pestetot, iar el simțise fiorul primului amor… Dragostea, însă, a fost fugară și s-au despărțit chiar în timpul seratei de absolvire. Colega de clasă plecă cu părinții la Tiraspol, apoi află că au emigrat. S-a despărțit și de prietenii evrei din copilărie, care la fel se împuținau și emigrau în străinătate. Limba idiș deja nu se mai auzea pe drumurile târgului, sinagoga devenea tot mai pustie și începuse a se ruina.

2

În secolul trecut, imediat după terminarea războiului, fiecare tânăr, la atingerea majoratului, trebuia să facă serviciul militar. Recrutarea avea loc de două ori pe an: primăvara și toamna, iar în toate satele și orașele dintre Nistru și Prut, împreună cu nunțile, cumătriile și înmormântările se organizau petrecerea tinerilor la oaste. Rusia ținea cu tot dinadinsul să-și întărească influența asupra

țărilor lumii, dar mai ales asupra Europei Occidentale și numai în 20 de ani de la încheierea celui de-al doilea măcel mondial a declanșat, cu ajutorul forțelor armate, diverse conflicte, soldate cu victime. Peste sat se așternea jalea, când din diferite colțuri ale imperiului sovietic erau aduse sicrie de zinc cu corpurile neînsuflețite ale băieților. Prin cimitirele satelor și orașelor Moldovei apăreau tot mai des monumente și obeliscuri cu steluțe roșii în vârf ale celor care și-au îndeplinit „obligațiunea internațională". Petrecerile la armată pentru părinți și rude, însemnau mai mult un semnal de alarmă, neștiind unde vor ajunge, în care parte vor fi duși copiii lor: în Republicile Baltice, Ural, Siberia, Asia Mijlocie, Bureatia, Tuva, Yakutia, Extremul Orient, în largul mărilor și oceanelor sau în una din țările africane, asiatice, în America Latină, unde Kremlinul vroia să „construiască comunismul mondial". La mesele îmbelșugate, recruții înfășurați în panglici și prosoape, consolați de domnișoare, întristate și ele, cântau de răsuna valea:

Hai mamă și mă-i petrece-e-e
Mă-i petrece pân' la gară...
Căci eu plec la grea armată
Într-o țară-ndepărtată…
De străini e plină lumea...!
Da mândruța-i numai una…

În acea zi de mai din sat au fost mobilizați zece băieți. Comisariatul militar din Telenești se afla într-o curte largă, lângă parcul de stejari scorburoși, pe aleea principală a căruia se înălța statuia lui Lenin arătând cu mâna în direcția pe care trebuia să urmeze omenirea! Recruții au fost examinați de o comisie militară, după care au fost urcați în autobuze și transportați la Comisariatul republican de la Chișinău sau la cel din Bălți. Mama și tata îl boceau pe Filaret de parcă-l petreceau la război. Tinerii de numai 18 ani plângeau și ei, împreună cu cei care veniseră să-i petreacă. Filaret purta haine vechi, știind de la cei care deja făcuseră armata că odată ajunși în unitatea militară, ele aveau să fie aruncate iar ei vor fi îmbrăcați în uniforme militare. Avea merinde în rucsac și o sticlă cu apă. În drum, până la Chișinău, se găsi un flăcău mai descurcăreț care intrase în cârdășie cu ofițerii din escortă, adună de la fiecare recrut bani și le cumpără băutură. Ofițerii s-au îmbătat, încercau să lămurească tinerilor că armata îi va face adevărați bărbați și se vor reîntoarce la baștină buni de însurat. La comisariatul republican, aflat în preajma cimitirului de pe strada *Armenească*, au fost dați în primire altor ofițeri, completându-se contingentul de tineri dintr-o ogradă imensă, împrejmuită cu un gard distrus pe alocuri. Agitație pestetot. Mereu se anunța la un difuzor din mijlocul ogrăzii liste de tineri, pe care îi adunau în co-

loane pe piața din mijlocul ogrăzii, și apoi duși spre gara feroviară, prin poarta mare, străjuită de ostași înarmați. Fiecare recrut aștepta să fie chemat. Atmosfera părea tensionată, de parcă în țară era război. Au stat sub cerul liber câteva zile și nopți, alimentându-se doar cu merindele de acasă. La difuzor mereu se făcea apelul și pe piață se formau noi și noi detașamente de tineri îmbrăcați în haine caraghioase.

Într-o dimineață, până a se lumina de zi, o voce cazonă a rostit numele lui Filaret și dânsul se pomeni, într-o coloană mare care părea o adevărată armată a lui Papuc! La gară au fost îmbarcați în vagoane și porniră la drum. Pentru Filaret era prima călătorie spre noi meleaguri. Sub huruitul ritmic al roților de tren au ajuns în gara din Odessa, unde au fost urcați în alt tren cu vagoane capitonate. Fiecare recrut avea locul lui. Porniră peste stepele Ucrainei, spre Caucaz. Afară se întețeau căldurile. În drum li se dădură conserve de pește, pesmeți și ceai. Care mai aveau bani cumpărau, pe la stațiile unde staționau, merinde și tărie rusească. Prin vagoane umblau tipi surdomuți care le propuneau să cumpere iconițe, bijuterii și cărți de joc cu poze pornografice pe ele. Un băiat de la Chiștelnița, recrut și el, mânuia cu dibăcie acordeonul, ceilalți cântau de răsunau stepele din preajma Mării Negre. Ajunși în orașul Rostov pe Don, o parte dintre recruți au fost repartizați în unitățile militare din localitate și Filaret, deja împreună cu alți tineri caucazieni, călători mai departe prin câmpiile kumane, spre râul Volga, unde în anii 1942-1943 s-au dat lupte grele. Din cauza căldurii în vagoane, în dricul zilei, devenea insuportabil era greu să respiri. Uneori eșalonul staționa multă vreme pe linii de cale ferată moartă, așteptând să treacă eșaloanele venite din direcția opusă, apoi porneau mai departe.

Într-o dimineață locomotiva a șuierat prelung, intrând în gara Stalingrad, după vreo 25 de ani de la distrugerea în timpul războiului reconstruită de către prizonierii din coaliția hitleristă. Prin ferestrele vagoanelor se vedea complexul memorial Mamaev Kurgan, cu statuia femeii Patria-mamă. La gară recruților nu li s-a permis să părăsească vagoanele, decât celor selectați pentru unitățile militare din localitate. Filaret ar fi vrut să viziteze locurile istorice – citise undeva despre două armate române, care au luptat la Cotul Donului, în Stepa Calmâcă, și unde au căzut eroic mulți ostașii români, dar și unde a fost armata a 6-a germană, sub conducerea feldmareșalului Paulus. Însă ofițerii îi supravegheau cu vigilență să nu părăsească vagoanele. Din Stalingrad continuară calea de-a lungul râului Volga, spre Nord. Prin ferestrele murdare ale vagoanelor se perindau pământuri aride, iar într-o haltă, unde staționară doar câteva minute, văzură cămile care rumegau, indiferente la cele ce se petreceau în jur. În zăpușeala

verii drumul devenea obositor. Nimeni nu excludea că sunt duși spre nordul Rusiei, la Oceanul Înghețat de Nord, spre unitățile flotei maritime sau în cele ale trupelor aeropurtate, considerate de elită, și nicidecum în cele „rușinoase", de construcție, numite *stroibat*.

Într-un miez de noapte au ajuns, în gara orășelului Petrov Val. La debarcare a fost formată o coloană de tineri zdrențăroși, pletoși, murdari și nedormiți, care a fost dusă în marș câțiva kilometri până în orașul Kamâșin. Cineva dintre ofițeri le-a amintit tuturor recruților că în timpul războiului în acest oraș a locuit Mihail Șolohov, autorul „Donului liniștit".

Orașul părea modern, dar pe alocuri avea case din bârne și clădiri vechi, istorice. În sfârșit, pe un drum șerpuitor și colbăit de pe malul Volgăi coloana a ajuns într-un loc împrejmuit cu gard de piatră, care, până la venirea puterii sovietice, fusese conacul unor nobili. Ostași cu baionete la șold, care stăteau de planton, au deschis porțile cu stele desenate pe ele și toată masa de tineri se pomeni pe o piață largă betonată, hașurată cu linii albe. Curând tinerii au fost repartizați în plutoane, după care au fost tunși chilug, duși la baie și li s-au dat haine militare noi-nouțe. Un ofițer a cerut ca soldații, care sunt muzicanți să iasă în față, pentru completarea fanfarei. Filaret încă de acasă auzise de la cei demobilizați că în armată e bine să fii bucătar ori muzicant. A ieșit și el în față. Doar David Vainboim de la Casa pionerilor cândva l-a apreciat că știe a bate toba. A fost testat și spre uimirea lui nimeni n-a avut nici o pretenție fiind repartizat în plutonul ce avea să constituie fanfara. Filaret nimeri într-o școală unde intensiv, în decurs de numai jumătate de an trebuia să însușească o profesie militară, să frecventeze lecțiile de mecanici la aparatele meteorologice și observatori ai serviciilor meteo. Li s-a spus că orice avion din lume: fie civil, fie militar, nu poate să efectueze zborul fără serviciul lor, și cei care însușesc această specialitate se vor bucura de privilegii după demobilizare, vor fi repartizați ca tineri specialiști în diferite unități aeriene din toată Uniunea Sovietică. Plutonul din 30 de băieți, pe lângă studiile zilnice, după lecții, când ceilalți camarazi se odihneau, făcea repetiții în orchestră. Dimineața la careu se aranjau zeci de plutoane, mărșăluind și defilând sub marșurile fanfarei. Plutonul lui Filaret nu era scutit de nici o corvoadă. O dată pe săptămână făceau de servici la cantină, unde trebuiau să spele vesela, să aranjeze mesele pentru dejun, prânz și cină pentru cei peste 2000 de ostași, în afară de ofițeri. Înțelese că a fi muzicant este o povară suplimentară și nicidecum o favoare. Îi venea greu să se acomodeze, să vorbească doar în limba rusă. Ucraineni, uzbeci, tadjici, kazahi, armeni, azeri, georgieni, darghini, turkmeni, kirghizi, fiecare cu apucăturile și cântecele de-acasă. Printre toți se evidențiau

ucrainenii, care râvneau să avanseze cu orice preț în grad, să aibă măcar o panglică pe epoleți, încât circula zicerea:

Hohol bez lâriki, cito spravka bez peceati...

În armată aflase că ucrainenilor li se mai zice și *hoholi*. Cei din Asia Mijlocie și descendenții din Caucaz aveau porecla de *ciurca* și deveneau responsabili de depozitele unde se păstrau proviziile. La lecțiile politice ofițeri instruiți le aminteau cursanților despre pericolul care vine din partea imperialiștilor din țările Europei Occidentale și a Statelor Unite ale Americii, care împiedică permanent Rusia și celelalte țări democratice să construiască socialismul – societate unde oamenii vor să trăiască liberi, fără exploatatori. În curtea unității atârnau pancarte cu diferite caricaturi caraghioase ale imperialismului american și a „marelui Israel" care asupresțe și ocupă teritoriile țărilor arabe.

Filaret deveni disciplinat, ordonat și activ la lecțiile politice. Ieșea în fața clasei și într-o rusească stâlcită, repovestea cele auzite de la instructori, despre situația politică internațională. Peste două luni portretul lui atârna pe panoul de onoare, iar comenduirea școlii îl decoră cu o diplomă de merit. Se deprinsese cu ritmul vieții calculate de cursant și înțelesese că trebuie să participe la construirea acelui imaginar scut enorm ce stă mereu la straja intereselor bastionului socialismului mondial. Însușea tehnica, făcea sport, participa la repetițiile orchestrei, a învățat să interpreteze cântece uzbece și tadjice la instrumentele muzicale aduse de asiatici cu ei de acasă. Stăruia o vară călduroasă, în unitate se dădea apă cu norma și îl chinuia mereu setea. Ca santinelă, cu arma dotată cu cartușe, păzea obiectivele militare, admirând viața civilă de afară. Pe Volga pluteau șalupe și corăbii cu lume veselă la bord, aflată în vacanță. Strângând automatul kalașnikov la șold, invidia acea lume liberă, înțelegând că doi ani înainte vor fi un vis continuu de a se vedea la libertate. Zilnic făcea notițe revenind cu amintirile la clipele petrecute la școală. Primea scrisori cu noutăți de acasă de unde afla că cineva se demobilizase, cineva plecase la învățătură, iar fetele una câte una se măritau. Încerca să însăileze versuri naive și texte de cântece populare. În orele rezervate pentru odihnă mergea în biblioteca unității să citească opere ale clasicilor literaturii ruse. Începu să-l captiveze reproducerile pânzelor de artă atârnate în sălile de studii. Pricepea că pe lângă ideologia comunistă există un adevărat tezaur al culturii universale. În acea bibliotecă Filaret a găsit câteva cărțulii cu poeziile lui Eminescu, unele povestiri ale lui Sadoveanu și Rebreanu în traducere rusească. Camarazii se mirau de pasiunea lui de a citi carte după carte. Vorbea aproape fără greșeli în limba pe care o îndrăgise și care-i oferea prilejul să aibă acces la o mare cultură. Frunzărea și operele lui F. Engels, K. Marx într-o ținută poligrafi-

că de excepție așezate pe polițe. Citea și se bucura că nu deranjează pe nimeni, având rezultate la teoria militară și la exercițiile de pe câmpurile de instrucție.

Într-o zi în curtea unității, cu trei plopi bătrâni, dar încă falnici, veniră câteva camioane și aproape toți cursanții fură trimiși la lucrări agricole pe lanurile din jurul Kamâșinului. Li se dădu câte o sapă și trimiși la prășit plantațiile de harbuji, cultură care crease o faimă deosebită în această parte a Rusiei, având calificativul *pepeni de Kamâșin*! Deprins de acasă cu prășitul, Filaret îi uimi pe toți cu dibăcia sa. Seara, reveniți în unitate, se delectară cu o gazetă de perete în care pe fondul unui harbuz stătea scris numele lui.

A doua duminică unitatea lor a fost dusă în oraș, la un spectacol de operetă, apoi, peste alte câteva zile, la un spectacol de muzică simfonică. Mulți ostași, originari de la sate, nu erau familiarizați cu asemenea gen de artă, dormeau, se plictiseau. Se plictisea și Filaret, dar se străduia să privească spectacolele de la început până la sfârșit. Îl bucura mai mult atmosfera orașului Kamâșin, cu străzi moderne, cu domnișoare elegante, care când vedeau coloana de soldați îi salutau ghiduș, milităreşte, cu o mână la tâmplă și le aruncau foițe cu adresele lor. În oraș se afla cel mai mare combinat de fabricare a articolelor textile din Europa, unde munceau mii de tinere! Din Asia Mijlocie șalupele aduceau pe râu bumbacul, fetele îl prefăceau în pânză pentru industria întregii țări. Viața urbei clocotea în elanul tineresc. Fanfara militară era deseori solicitată de administrația orașului să participe la ceremoniile solemne, de câteva ori au cântat la procesiunile funerare ale demnitarilor din localitate. Orchestranții erau asaltați de domnișoare simpatice, însă ofițerii îi țineau din scurt… În felul acesta zbura timpul, până sosi ziua și Filaret susținu examenele, după care fu repartizat în una din unitățile militare active. Împreună cu trei băieți, însoțiți de un sergent cu un plic, primiră ordin să se deplaseze spre Ucraina apuseană. „Încă o filă a biografiei se încheie aici, se gândi Filaret. Nu voi reveni niciodată în unitatea unde am deprins viața de soldat, cu mușteluieli, unde am citit multe cărți și însușit limba rusă!.." Era o seară de noiembrie, cu lună plină și clară deasupra Volgăi. Cei trei plopi bătrâni de tot, cu tulpinile cioturoase rămâneau să i se întipărească în memorie, împreună cu seara înstelată pe cerul senin al Rusiei...

Înainte de plecare, un colonel cu părul cărunt, cu ochelari, îl chemă în biroul său, răsfoi dosarul lui și i se destăinui:

– Ești un militar disciplinat. Intenționam să te oprim instructor în cadrul școlii, să te trimitem la Academia de aviație dar, după ce ți-am verificat datele biografice. Pricepi? De aceea am fost nevoiți să te trimitem într-o unitate de aviație, specialist în meteorologie. Păcat, dar acolo vei progresa! Fii cum ești,

continuă colonelul. Ai o ciudată asemănare cu feciorul meu, care a ars în tanc pe străzile Pragăi, în 1968. Aici, în unitate, a fost de câteva ori soția mea, te-a privit de la distanță și a plâns.

Lui Filaret începură să-i tremure picioarele, fără a putea comenta ceva.

– Ostaș Inereanu, la ieșire! îl strigă o voce din curte.

– Ai grijă de tine! Ești băiat bun, îl îmbrățișă colonelul părintește la despărțire.

Spre unitatea din Ucraina Apuseană au călătorit trei zile și trei nopți. Erau îmbrăcați în haine curate, de paradă, cu epoleți lucitori, cocardă albastră, în echipament cu toate rezervele de mâncare necesare la drum. Cât au staționat în gara Stalingrad, în așteptarea altui eșalon, au făcut o excursie pe locurile unde, la răscrucea anilor 1942-1943, s-au dat lupte. Volga făcea cot spre Marea Caspică, orașul fusese reconstruit, pe multe case restaurate se întâlneau tăblițe cu indicația pe unde a trecut linia frontului. Apoi au văzut havuzul, colinele Mamaiev Kurgan, casa lui Pavlov, subsolul magazinului universal, unde a fost luat prizonier comandantul armatei a 6-a germane. Pe colina de la poalele colosului monumental „Patria-mamă ne cheamă", în vale, unde Volga își ducea apele liniștite, se vedea uzina de tractoare, povârnișurile de pe care, cu mulți ani în urmă, curgea sânge omenesc. Filaret își imagina și parcă auzea explozii puternice, privea îndurerat obeliscurile mormintelor anonime în țărâna cărora zăceau osemintele ostașilor învinși și învingători; complexe memoriale, monumente, scene grandioase ale bătăliilor gravate în granit și se cutremura, deși mintea lui încă nu conștientiza adevărata tragedie ce s-a desfășurat pe aceste meleaguri. Căuta cu înfrigurare, dar nu găsi nici o urmă de morminte ale ostașilor români. Deodată fură reținuți de o patrulă militară. Verificându-le actele și, înțelegând că sunt în trecere, șeful patrulei un locotenent cu accent caucazian îi avertiză:

– Fără permis n-aveți voie să hoinăriți prin oraș. Luați-o la trap spre gară și așteptați-vă trenul, altfel vă ducem la carceră!

Pe la chindii trenul părăsi Stalingradul, continuându-și calea în direcția Ucrainei. Peste o zi și o noapte au ajuns la Kiev. Dispunând și aici de mai multe ore de așteptare până la următorul tren, se alăturară unui locotenent care avea același drum și s-au plimbat pe Kreșceatik, au vizitat Pecerska Lavra, unde cică se află mormântul lui Petru Movilă. Îndeseară începu să ningă din belșug peste acea parte istorică a Kievului. Filaret își aminti că odată bunelul Nică i-a spus că în tinerețe flăcăii din Ineasca mergeau în chirie cu carele, *la Kiu*, ducând butoaie cu vin moldovenesc. Ceea ce a văzut cândva bunelul, acum are ocazia să vadă și el. Meditând timpul îi trecu ca un vis.

Călătorind mai departe pe câmpiile Ucrainei, într-un miez de noapte au

ajuns în stația din orașul Luțk, capitala regiunii Volân, care până la ocupația rusească din 1939 se aflase în componența Poloniei. La acea oră târzie cursanții, trei ostași cu un sergent, au luat-o în direcția aerodromului militar ce se afla la vreo 5 kilometri de oraș. Trecând fără obstacole toate punctele de control, unde se cuvenea să-i oprească santinelele, ajunseră pe pista de decolare unde staționau avioane bombardiere și de vânătoare, MIG-27, super-secrete la acea vreme. S-au apropiat de clădirea Centrului de comandă meteorologic și celelalte comenzi de supraveghere, unde se făcea de gardă câte 24 de ore. Ofițerii și soldații somnoroși văzându-i pe toți patru sosiți, făcură ochii mari și-i puseră sub arest! Cineva chiar le ordonă:

– *Ruki vverh*!

După ce un ofițer deschise plicul sigilat cu dosarele lor personale, au fost conduși în sălile cu aparataj meteorologic. Au făcut cunoștință cu soldații pe care trebuiau să-i înlocuiască, deoarece acelora le expirase termenul și se demobilizau. Mare le era bucuria celora care așteptau să plece la baștină. Au fost îmbrățișați, lăudați, cei care se demobilizau le-au arătat ce trebuie să facă pentru a culege de pe întreg teritoriul URSS informații meteorologice pentru fixarea pe hartă a schimbărilor sinoptice la Kaliningrad, Karelia, Murmansk, Moldova, Caucaz, Asia Mijlocie, Ural, Siberia, Baikal, insulele Sahalin, Kurile, peninsula Ciukotka până la Oceanul Înghețat de Nord, locuri împânzite cu baze militare…

Când se făcu ziuă, la aerodrom a venit conducerea, șocată de noutatea despre pătrunderea nestingherită a noilor veniți pe teritoriul obiectului secret. S-a declanșat zarvă și scandal, după care responsabilii de paza obiectului strategic au primit zile de carceră!

Serviciul din noua unitate îl captivă pe Filaret chiar din primele zile. Ofițerii din personalul tehnic, specialiști ai altor servicii, aviatorii doreau să facă personal cunoștință cu noii veniți care au demonstrat că vigilența pazei arsenalului de armament pentru dotarea avioanelor în caz de război cu focoase atomice, înzestrat cu sisteme de semnalizare electrică, câinii-lupi dresați nu costă nici două parale. În componența unității activa o companie cu misiuni speciale, care-și făcea serviciul doar în timpul nopții. Soldaților din acele plutoane li se zicea *hitraci*, ceea ce ar fi însemnând „șmecherii".

Filaret avea misiunea să facă de gardă 24 de ore la stația meteorologică pe teritoriul aerodromului, iar următoarele 24 de ore se odihnea în cazarma amplasată într-o clădire din cărămidă roșie cu două nivele, construită de către polonezi înainte de război. Dormitoarele se aflau la etajul de sus, iar la parter se afla clubul, biblioteca și lavoarul. În spate, după rândul de platani era stadionul,

cu diferite atribute atletice și terenul de fotbal unde se antrenau soldații, dar mai veneau și sportivi dintr-o echipă profesionistă care participa la campionatul Ucrainei. Lângă dormitor era camera leninistă cu o masă lungă, multe scaune, televizor, cu presa periodică și un picup la care puteai asculta colecția de discuri cu melodii ale Ludmilei Zâkina, Sofiei Rotaru, Vladimir Vâsoțki. Filaret se gândea tot mai des ca după demobilizare să-și continue studiile la Chișinău. Le-a scris părinților să-i trimită programa de admitere la instituțiile de învățământ superior, apoi își făcu un plan de pregătire la disciplinele la care avea de susținut examenele, deși încă nu se hotărâse ce specialitate să-și aleagă. În zilele libere, studia în bibliotecă, apoi ieșea pe stadion și făcea sport, iar când primea *permisie* era curios să cunoască și noua localitate.

Luțkul l-a frapat, îndeosebi partea veche, cu străzi pavate uniform, clădiri cu geamuri ornamentate, unde cândva a locuit Lesea Ukrainka, Adam Mickiewicz, Frederik Chopin... În mijlocul parcului mare era amplasat monumentul cu chipul melancolic al poetei Lesea Ukrainka, de la care ducea o alee până la râul *Stâri*, spre cetatea medievală a *lui Liubart* cu vârfurile crenelate și câteva biserici catolice. În interiorul fortăreței se afla o galerie de tablouri din secolul XVII-XIX. Era permis să te urci pe cel mai înalt turn din poarta cetății bine păstrat și îngrijit, de unde se deschidea întreaga panoramă a orașului vechi de unde parcă se auzea muzica romantică shopeniană, pusă pe versurile lirice ale Lesei Ukrainka.

Antrenamentele aviatorilor decurgeau 24 de ore în șir. Serviciul meteorologic era obligat oră de oră să verifice starea timpului, concentrația norilor, pericolul de grindină, de furtună, direcția vântului la diferite înălțimi pe întreg traseul aerian. Filaret, ca și ceilalți camarazi, lucra uneori până la epuizare. Se odihneau, rânduit pe schimburi. Avea și zile cu mai puțină tensiune, atunci când afară cădeau ploi grele, fulgere și trăsnete. În acele clipe de răgaz frecventa cinematograful, teatrul din localitate. Îi plăceau oamenii, atitudinea lor tolerantă față de militarii din multiple unități de tanchiști, artileriști, de interne, de construcții de care era ămpînzit orașul. Filaret savura dialectul melodios al limbii ucrainene în care vorbeau localnicii. Odată, pe aleea parcului, a avut prilejul să facă cunoștință cu câteva fete în costume naționale, care au cântat melodii ucrainene. I se păreau interesanți și angajații civili din cătunele din împrejurimi care deserveau cazangeria, cantina, stațiile de alimentare. Un localnic în vârstă i-a povestit despre vremurile administrației poloneze, despre înfrângerea și scindarea Poloniei odată cu represiunile comuniste din 1939, gropile cu var în care au fost aruncați activiștii politici și evreii, care elemente ce puneau în pericol regimul sovietic; cum în pă-

durile Volâniei a activat gruparea de gherilă organizată și condusă de Stepan Bandera. Uneori, din mărturisirile localnicilor în vârstă, Filaret percepea în comportamentul lor ostilitate față de ruși, pe care îi porecleau *moscali* sau *cațapi*. Aidoma răzvrătitului Filimon Boghiu din Moldova, ucrainenii au avut partizanii lor după război au luptat contra rușilor. „Orice ocupație, în istorie, stârnește nemulțumirea băștinașilor și apare lupta de rezistență, constata în sinea sa Filaret, dar încă multe nu pricep, nu înțeleg." Știa că în fiecare unitate militară activează reprezentanți ai securității și era la vârsta când dorea să pătrundă mai întâi esența lucrurilor serioase, care se bat cap în cap cu interesele politice ale statului, și numai după aceea să ia o decizie. Avea în față realitatea percepută cu pregătirea de moment și intenționa să se mărginească la interesul său legat de serviciul de meteorolog, știind că zborul avioanelor cu reacție, care făceau pe cerul înalt felurite exerciții de antrenament, se datorează și lui! Cercetările meteorologice adunate de el permiteau sau blocau zborul acelor avioane spre poligoanele de antrenament. Activa alături de un bielorus, un tătar și un ucrainean. Șeful, căpitanul Goreacev, era competent în domeniu, dar și bețiv incurabil. Pentru ca avioanele să evite pericolul de a fi acoperite cu un strat de gheață la înălțimi, printr-un sistem de țevi, se punea în interiorul aripilor o circulație automată a spirtului tehnic de 96 grade, o tărie care în limbajul militarilor se numea *sultâga.* Ofițerii din staful de asigurare tehnică a navelor, soldații deseori ascundeau câte un litru, doi de acel spirt și îl beau, îndeosebi după încheierea orelor de zbor. Căpitanul Goreacev, în cursul zilei de lucru era serios și lucid, dar de cum se îmbăta devenea mai întâi agresiv, sărea la bătaie, înjura până ațipea, transformându-se într-un țuhal de dus la moară.

Spre deosebire de mecanici și cei care deserveau navele, aviatorii constituiau elita intelectualității militare: bărbați frumoși, bine instruiți, competenți în tehnica aviatică. Puteai să discuți cu ei pe orice temă, inclusiv despre politică. Obișnuiau să aibă păreri proprii. Câțiva dintre ei participaseră în calitate de consilieri militari în armata arabilor egipteni în conflictul din anul 1973, din Sinai, când rușii au suferit un eșec total în fața israelienilor. Despre rușinea suportată în acel război vorbeau doar în cercul lor restrâns, la lecțiile politice cu ușile închise, cu scopul să se înțeleagă că forțele aeriene ale Israelului, SUA și NATO constituie un pericol. Antrenamentele cu avioanele moderne, explicau dânșii, sunt benefice și urmăresc scopul de a obține experiență de luptă, pentru ca, în caz de izbucnire a unui nou război mondial, armata rusă să nu mai fie luată prin surprindere! Piloții locuiau într-o cazarmă de tip hotel luxos, aveau cantină-restaurant, erau deserviți de chelnerițe drăguțe.

Se întâmplau cazuri când se produceau accidente și mureau aviatori.

– A doua profesie a pilotului, spuneau militarii, este moartea.

Filaret își făcuse noi prieteni: tadjicul Karim Gadoiev, originar din orașul Culob, situat la poalele Pamirului, fire prietenoasă, veselă. Karim, îndeplinea funcția de intendent la cazarma aviatorilor. După încheierea zborurilor de antrenament îi plăcea să stea cu el la un ceai, să discute despre înțelepciunea lui Omar Khayyam, Firdousi, Avicena, despre tradițiile și obiceiurile persanilor. Filaret mai deprinse să cânte la *rubob*, un instrument muzical cu patru strune. Învățase câteva cântece în limba tadjică. Uneori se adunau în jurul lui confrații lui Karim și rămâneau uimiți de dibăcia moldoveanului! Devenise prieten cu diaspora soldaților tadjicii care îl doreau totdeauna în compania lor. Tadjicii primeau colete de acasă, cu diferite bunătăți, pungi cu praf, granule verzi pe care obișnuiau să le arunce sub limbă, probabil că asta le făcea plăcere. Deseori i s-a propus să încerce și el plăcerea, dar Filaret a refuzat totdeauna și atunci prietenii din Pamir îi ofereau citrice: rodii, portocale, mandarine...

Alt prieten de suflet era Mihasi Lesiuk, huțul de la Iaremcea Carpaților, un flăcău înalt, cu fruntea lată, cu ochi deștepți, răbdător din fire, care mânuia virtuos chitara. Vocea lui Mihasi modela impresionantele strofe ale cântecului:

Nici yak ozorena mâseacnaia iasnaia
Vârno hoci holki zbirai
Vîiide cohanea prațeiu zmoreno
Hoci na hvîlînociku v hai...

A fost primul cântec însușit, acompaniindu-se la chitară.

Prieten i-a mai fost și Jenea Perlov, evreu, originar din Nijnii Novgorod, iubitor și admirator al cântecelor în maniera *The beatles*. El mai știa melodii originale din folclorul orășenesc rus, interpretate în maniera lui Vladimir Vâsoțki și avea darul de a-i amuza pe camarazi cu anecdote și bancuri despre evrei. După ce Filaret interpretă Roata morii..., Pe lângă plopii fără soț, Sanie cu zurgălăi deveni pe placul tuturor. Îi frapa când le cânta în limbile tadjică, turkmenă, armeană, italiană, ucraineană și rusă. Parcă revenise la perioada din copilărie, când, elev în clasele primare, participa ca solist la festivaluri culegând aplauze, obținând premii. Acum însă nu dorea să se evidențieze. Urmărea alt scop, să se pregătească de viitoarele examene de admitere…

Serviciul militar se apropia de sfârșit. În acea primăvară avea să se demobilizeze.

Luțkul devenise un oraș cu multe evenimente culturale, în pregătirile către aniversarea a 30 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial. Serile, în ritmul marșurilor solemne, soldații se antrenau în curtea regimentului pentru

paradă. Mai exista o tradiție, ca fiecare soldat, odată cu demobilizarea, să aibă album cu fotografii, iar în condica personală să-și lase impresiile și adresele de-acasă pentru a coresponda în viitor. Dacă se aflau în oraș, pozau în parc, lângă cetate, cu domnișoare. În una din ultimele zile Filaret întâlni la o stație două fetișcane: o blondă și o brunetă. Cea blondă, cu părul lăsat pe spate, se lăsă luată de braț, acceptând să pozeze împreună cu Karim Gadoev. Au schimbat câteva vorbe, apoi Karim s-a dus să se plimbe cu bruneta, iar el a rămas cu blonda.

– Mă numesc Oxana Ghileţka, se recomandă ea. Poți să mă mai numești Oksanka-huliganka!

Vorbăreață, domnișoara îi povesti că este originară din regiunea Vinnița, nu departe de Movilău. A fost căsătorită, are o fetiță pe care o crește mama ei, la țară. Tot pălăvrăgind au ajuns la cetatea Liubart. Era o seară cu pomi înfloriți. Pe cer strălucea luna plină, licăreau stelele. Au stat mult pe o bancă în văzul trecătorilor de parcă ascultau Sonata Lunii. Patimile lor deveneau incandescente. Era nevoie de o scânteie ca flăcările să aprindă toată cetatea. Au mers cuprinși pe aleea parcului, pe lângă monumentul Lesei Ukrainka, când a auzit îndemnul vocii pătimașe a fetei*:*

– Să mergem la gazda mea…

Filaret încercă să se opună, dar ea nu-l slăbea din mâini, nici nu vroia să accepte că expiră timpul permisului și că ostașul e obligat să se întoarcă în unitate. Tentația era mare! Curând s-au pomenit într-un apartament dintr-o clădire istorică, cu mici coloane în prag…

Era trecut de miezul nopții când se întoarse în unitate. Comandamentul bătuse alarma, căutându-l, iar când se prezentă, un căpitan de la punctul de control îl apostrofă:

– Ai fost exemplar toată slujba, iar acum sunt nevoit să te trimit la carceră!!

– M-am încurcat cu o *divcină* care-a spus că mă place și m-a luat în captivitate. Mi-a fost greu în asemenea situație...

Sinceritatea lui îl dezarmă pe căpitan, dar cazul luase amploare, trebuiau luate măsuri.

– Crezi că o noapte de dezmăț poate fi ceva serios?

– A fost prima noapte de dragoste din viața mea, recunoscu Filaret fără să-i pese de urmări.

– Bine! exclamă căpitanul zâmbind. Pentru sinceritate îți reduc termenul de aflare la *gaupvahtă* doar la trei zile. Să-ți fie de învățătură cum să-ți stăpânești patimile.

În vreme ce Filaret se afla la carceră, trei zile și trei nopți, auzi chemările de afară ale unei femei. Când reveni în unitate, Oxanka îl aștepta la poartă. Soldații

de planton încercaseră s-o alunge, dar ea ținea morțiș că vrea numaidecât să-l vadă. Insistențele ei au ajuns și la urechile comandantului.

– Îți dau permis de ieșire în oraș să te clarifici cu duduia, îl anunță pe Filaret căpitanul Goreacev. Hohlușca a pus pe picioare toată unitatea! Fii atent, îl preveni el de parcă-l trimitea la o misiune de importanță statală. Nu-ți asuma responsabilități exagerate, nu te lăsa îmbrobodit.

O zi întreagă petrecu cu Oxana, care îi cerea să se căsătorească cu ea! Vor merge în satul din regiunea Vinnița, zicea dânsa, vor face nuntă, vor construi o casă și o vor crește pe Mașulka, fiica ei. Apoi îi va naște și lui un copil...

Filaret știa că la Ineasca au fost cazuri când după serviciul militar unii băieți se întoarceau însurați. Aceștia aveau reputație proastă. Majoritatea căsătoriilor nu țineau mult, se destrămau. A ieșit de la ea aproape terminat în dricul serii… Istoria dragostei lui cu Oxana Ghilețica începu să-l pună pe gânduri. Îi plăcea, dar nu era pregătit să o ia de soție. I se încurcau planurile, fiindcă intenționa să-și continue studiile. Totodată nu dorea să o supere. Când s-a decis să-i dea de înțeles, fata se schimbă la față. Încetă să-i telefoneze, să mai vină la punctul de control al unității.

Despărțirea de ea îl neliniștea, nu-și putea afla astâmpăr, îi apărură cearcăne sub ochi. Camarazii îl ironizau. El aștepta ca Oxana să dea măcar un semn de viață. Obținând permis de ieșire în oraș se duse la gazda ei, dar o găsi pe prietena brunetă, stând la masă cu Karim.

– A plecat în satul ei, îi comunică aceea. Mi-a spus că tu nu mai prezinți pentru ea nici un interes și să n-o mai cauți. Oxana are caracter!

La 9 mai, în piața centrală, Filaret a defilat, împreună cu veteranii, la parada consacrată celei de-a *30 aniversări* de la terminarea războiului. Era o zi însorită, cu flori și multă solemnitate, iar cei din contingentul lui păreau puțin triști. Simțeau cu toții că degrabă se vor demobiliza, doar un an și jumătate fuseseră ca o familie. Mihasi Lesiuc visa să se înscrie la Institutul industriei alimentare din Ivano-Frankovsk, Jenea Perlov se vedea medic, iar Karim Gadoiev va continua învățătura întreruptă la colegiul de cultivare a bumbacului din Culob. Filaret mai stătea la dubii la ce facultate își va face studiile, spunea că vrea să dea prioritate celei de... bibliotecar!

– Vrei să devii Voievod între femei! îl ironiza Jenea Perlov. Acolo se înscriu numai muierile... Alege-ți o specialitate bărbătească.

– O să citești mereu romane, între fustițe scurte și piciorușe zvelte, glumea Karim.

– E o alegere serioasă, considera Mihasi Lesiuc. Dacă aș avea un cap deștept ca al tău, aș lua aceeași decizie.

Când la aeroportul militar veni schimbul de la școala din Kamîșin, Filaret primi bilet la tren, foaie de călătorie și ordin de demobilizare. Avea doar sarcina să-i familiarizeze pe novici cu munca la aparatele de la stația meteo, cu unele instrucțiuni, apoi să predea cărțile luate de la bibliotecă. A doua zi, împreună cu Mihasi Lesiuk, Karim Gadoiev și Jenea Perlov, emoționați, așteptau trenul în gară. Ce repede mai trece timpul!...

În acea așteptare, Filaret fu surprins de Oxana Ghileţika. Era timidă, cu o coafură special făcută pentru acea întâlnire, într-o rochiță ușoară cu floricele albe. Venise să-l petreacă. Nu s-a lăsat îmbrățișată, nici sărutată. Îi dărui un fular de iarnă, spunându-i că l-a împletit pentru el.

– Îți urez drum bun și... să știi că nu-ți port pică, zise ea.

– Până la tine n-am fost îndrăgostit, încercă el să-i spună. Să vii la mine, numaidecât.

– Să nu uiți clipele petrecute, continuă ea calmă. Am fost sinceră cu tine...

Vorbele ei au fost ca un balsam pe suflet. Vru totuși s-o îmbrățișeze, dar Oxana nu mai era alături. Avea doar fularul de lână în mână, de la care radia căldură și gingășie de femeie.

S-a despărțit de amicii de arme, fiecare din ei conștient că e o despărțire poate pentru totdeauna. S-au cântat cântece, s-a băut multă votcă. Totul a plutit ca un miracol în fața lui până se pomeni silit de cineva să urce în tren. Vecini de compartiment din Luțk până la Jmerinca i-au fost niște oameni de vârstă mijlocie, care l-au servit cu horilcă și slănină. La nodul feroviar Jmerinca condrumeții au coborât și locul lor l-au ocupat niște studenți din Moldova: doi băieți și trei fete care se întorceau de la Moscova în vacanță. Având bani primiți la demobilizare, Filaret le propuse să ia masa împreună în vagonul-restaurant. Moldovenii se țineau de bancuri, se întreceau în cântece populare și se simțea definitiv apropierea de casă. Prin geamul vagonului Filaret vedea lanuri îngrijite, rânduri de vii și livezi, creându-i senzația că se întoarce pe *piciorul de plai* de unde plecase cu doi ani în urmă. Revenea acasă în uniformă de militar al forțelor aeriene, cu o valiză plină cu cadouri și ardoarea de a-și continua studiile.

La gara Chișinău a ajuns pe la amiază. Capitala i se părea altfel, plină de tineret, altfel i se păreau și străzile, mai largi, curate, potopite de verdeață. În autobuzul care mergea spre satul natal întâlni fetele de mai ieri maturizate, acum domnișoare, care îi admirau uniforma militară. Și satul i se păru altul. Înfloriseră salcâmii, teii, cireșele se coceau, înverziseră nucii peste dealurile îngemănate. Mama și tata adăugaseră fire cărunte la tâmple.

După câteva zile de la sosire părinții începură să-l ispitească dacă nu e împotrivă să-l pețească cu vreo fiică de gospodar. Unchiul Andrei, fratele mamei, venit cu un an în urmă de la Budăi, îi propunea să-l stărostească. În satul lor nu era neapărat să fi fost prieten cu domnișoara, era suficient să se găsească un om de încredere, să stărostească orice fată pe care puneai ochiul. Chiar dacă aveau să se vadă pentru prima oară în seara pețitului, dar acceptau logodna și se hotărau de comun acord să aleagă verighetele într-o strachină plină cu grâu nunta era ca și făcută. Cei adunați la logodnă beau aldămașul, ca a doua zi despre noutate să afle tot satul, iar logodnicii să iasă împreună la braț o lună până se hotărau să facă nunta. Dacă unul dintre tineri se răzgândea, prin staroste, întorcea celuilalt verigheta și logodna se dezlega. Însă cât tinerii purtau amprentele logodnei, rudele se interesau cine sunt neamurile mirelui și ale miresei până la a cincea spiță, nu care cumva cineva dintre ei să se tragă din bețivani, pușcăriași. Un cuvânt greu de spus îl aveau părinții și buneii. Dacă se ajungea la o părere, părinții miresei veneau la *croială*. În fața mesenilor stăteau tinerii, care erau întrebați dacă se plac. Două tabere din partea mirelui și a miresei începeau să declare care și câtă avere poate da viitoarei familii. Deseori se ajungea la o înțelegere amiabilă: socrii mici le dau un lot de pământ, unde tinerii își vor construi casă, saci cu făină, țoluri, covoare, vite. Socrii mari le dau materiale de construcțiile, căruță cu cai, poloboace, teasc, un lot cu rânduri de viță de vie. Alteori se stârneau adevărate gâlcevi încheiate cu scandaluri fiindcă cineva dintre ei nu putea să îndeplinească cerințele celeilalte părți. Dacă nu se strica toată *croiala*, logodnicii cu toate rudele se adunau la casa băiatului, unde avea loc *tocmeala*. Se discuta cum va fi organizată nunta, pe cine tinerii și-l doresc de nănaș, cine vor fi druștele, vorniceii, muzicanții, câte prosoape și panglici vor trebui pentru a lega nuntașii, luându-se în seamă rangul neamurilor, cumetrilor și ce masă va trebui să ocupe. Abia după toate aranjamentele acestea se accepta nunta care dura două zile. Duminica jucau la casa miresei, seara târziu, cu toată zestrea încărcată în căruțe, împreună cu *cucoana mireasă* alaiul pleca la casa mirelui. A doua zi nunta continua la mire, și se numea *masa cea mare*. La sfârșitul nunții se închinau paharele și se dăruiau cadouri din partea nuntașilor. Starostele nota într-un caiet cine și ce daruri a făcut pentru tineri. Cineva dăruia o pasăre, câteva kilograme de făină, de brânză, de porumb, de floarea soarelui. Aceste juruieli de daruri erau mai apoi colectate de neamurile apropiate, care umblau pe la casele gospodarilor, cu lista făcută de coconul staroste în timpul mesei cele mari, după dezbrăcarea miresei. La nuntă mireasa plângea. Plângea și mama ei care o jelea că nu mai este copilul

ei, ci a intrat pe ușile socrilor. Abia după ceremonie, tinerii soț și soție aveau dreptul să se culce într-un pat. Fata nu avea dreptul să vină la părinți o lună de zile. Tradiția își avea obârșia din moși-strămoși, chiar dacă regimul comunist lupta împotriva rămășițelor trecutului.

Când s-a întors Filaret de la oaste, acele tradiții se mai păstrau.

Părinții lui doreau să-i facă o nuntă frumoasă, apoi la clăci să-l ajute să-și ridice o casă mândră, s-o umple cu nepoței. Considerau că l-au crescut și trebuie să-l pună la cale. Filaret însă le declară că are un singur gând – să-și continue studiile. A făcut un drum la Chișinău și, spre surprinderea profesorilor care îi cunoșteau capacitățile din școală, a depus actele la facultatea de biblioteconomie! Alegerea lui îi șocă pe toți și doar unchiul Andrei care pătimise în viața lui și avea autoritate îl susținu:

– E o facultate legată de carte și, cartea dacă pătrunde în suflet, omul se îmbogățește cu lucruri apropiate de Dumnezeu.

Filaret se apucă să se pregătească pentru susținerea examenelor de admitere. Se decise să îndeplinească dorința tatălui care a regretat mereu că în tinerețe n-a putut să învețe. Era mândru că feciorul a dat prioritate învățăturii și, dacă cineva îl întreba, unde-i este fiul, răspundea cu mândrie:

– Filaret s-a izolat de societate și citește!

Într-o seară ca să se mai relaxeze s-a dus la club. Cânta orchestra vocal instrumentală a lui Naum Lokș, evreul din Telenești care de cum îl observă, anunță: „Invită fetele!". Și Filaret se pomeni în față cu o domnișoară care făcu o închinăciune și își ceru permisiunea:

– Doriți să-mi acordați un dans?

Se cam dezobișnuise să danseze, dar domnișoara îl conducea cu multă dibăcie și Filaret la sfârșitul dansului se acomodă la ritmul ei.

– Cum se numește dansatoarea din poveste? întrebă el.

– La Ineasca îmi zic Păunița, vorbi ea, roși, apoi continuă curajoasă: Ați venit la club puțin cam trist. De aceea mi-am luat inima în dinți și v-am invitat.

– Vă voi fi recunoscător toată viața!

– Cred și eu, răspunse ea, acceptând gluma.

Dansurile se terminară. Naum Lokș cântă marșul și tinerii începură să se risipească. Filaret îi ceru voie fetei s-o conducă la casa ei ce se afla după izvorul de la *Velnița*, la poalele unei lunci împădurite. *Păunița* purta rochiță înflorată, șosete albe și pantofii negri. Au mers cale lungă și parcă nici n-au observat când au rămas singuri pe drumul luminat de lună. Filaret încercă s-o aducă la pieptul său vânjos.

– Aș putea să te mai vizitez? întrebă el oprindu-se lângă o salcie bătrână din preajma izvorului.

– Ai putea, dar știi să chiui? dori ea să afle și se feri ușurel ca un iepuraș speriat.

– De ce să știu?

– Ai sălbăticit cu totul la armata ceea, zise fata. De ce mă mai petreci acasă dacă nu știi să chiui?

– Acum se obișnuiește la întâlnire să se chiuie?!

– Nu mie, bade! Când o să te întorci înapoi pe șleahul satului, va trebui să chiui! Așa obișnuiesc de când lumea flăcăii din Ineasca atunci când se întorc de la fete.

– Din păcate, nu știu.

– Ești un repetent! Trebuie să înveți, altfel vei fi dat afară din sat! glumi Păunița și-l îndemnă să meargă pe urmele ei spre văgăuna unde i se vedea casa.

Pe stâlpii de pe marginea drumului nu ardea nici un bec. Filaret deodată își aminti de Oxana Ghileț ka care l-a apropiat, l-a încălzit, i-a dăruit sufletul și trupul. Acum pășea alături de o domnișoară care-i era consăteană și se obliga să se comporte corect ca un flăcău, iar la despărțire va trebui să chiuie! Fata prinse a-i povesti cum odată, la un concurs, în calitate de învățăcică în componența unei trupe de dansuri, a jucat pe scena raională. Pasionată de arta dansului, prinse chiar în mijlocul drumului să-i arate cum sare, cum se rotește… Povestea întâmplări despre săteni, iar când trecură de curtea boierului Trandafirescu, ca din senin le ieși înainte un câine negru care lătră a lene și plecă mai departe.

– E socru-meu, glumi Păunița, și slobozi nestingherită un chiuit pițigăiat, caracteristic dansatoarelor din ansamblul *Joc*. Să știi, chiar dacă majoritatea dansatorilor sunt de la Sudul Moldovei, Vladimir Curbet este pământeanul nostru, codrean de la centru!

– Și ce înseamnă asta?

– Cei mai talentați dansatori nu sunt nici la Sudul, nici la Nordul Moldovei, ci în zona de Codru, la Ineasca!

Mărturisirea copilărească îl amuză pe Filaret. Ajungând la poarta casei, vru s-o îmbrățișeze, dar ea se feri.

– De ce nu-ți plac, inești eanco?

– Bade, ești mare cât un munte, dar atât de naiv, aprecie dânsa, ca mai apoi să concretizeze la despărțire: Nu ești prost, ci pro-s-tu-ț! La prima întâlnire nu se cuvine să te săruți.

– Și nu putem să încălcăm tradiția?

– Nu se poate, fiindcă voi închide ochii. Știi de ce închide fata ochii când se sărută prima oară?

– Nu-mi pot închipui.

– Să nu vadă cu ce necioplit se pupă, zise cu satisfacție Păunița, dezgolindu-și toți dinții albi ca mărgelușele. Apoi îl privi serioasă, zicându-i la despărțire: Dacă o să dorești, ne vedem la Chișinău, iar acum, valea, spre casă! Nu uita să chiui, întorcându-te de la o fată dansatoare, precum mă vezi!

În drum spre casă, când ajunse îndreptul Lipăgăului, Filaret încercă să rupă din piept un chiot potrivit tradițiilor venite din vechime, dar se sfii singur de sunetul slobozit ce semăna cu un cârâit răgușit de cocoș. Drăcușorul de fată îl intrigase și-l încurcase de-a binelea. Acum în mintea lui se încâlcea chipul Păuniței cu cel al Oxanei. E plăcut să te dedai amorului, gândi el, dar acum trebuie să susțin examenele la facultate. Poate se va întâlni cu Păunița în capitală. Dacă va deveni student la Universitate!

Până în ziua când trebuia să meargă la Chișinău n-a mai ieșit din casă. Prin sat de acum se zvonise că Filaret a condus-o acasă pe dansatoarea Păunița și, dacă ar fi fost ceva serios, acum cred că se roagă pentru ea la icoane. Emoțiile i se pierduseră undeva la marginea satului, unde așa și nu s-a învățat să chiuie.

3

Examenele de admitere la facultatea de biblioteconomie le-a susținut cu bine. Urma să fie chemat să frecventeze lecțiile în aulele studențești.

Printre studenții universității, facultatea lor se asocia cu o adunătură de fete incapabile să însușească o altă profesie. Alegerea lui îi uimi chiar și pe profesori. Filaret, însă, nu dădea atenție ironiei, se simțea ca peștele într-o apă limpede și curată. Conspecta sârguincios ca un elev, în caiete groase prelegerile lectorilor, îi plăcea cartea. Locuia la cămin cu băieți de seama lui, viitori juriști, economiști, biologi, chimiști, care de-asemeni parcă îl tratau cu ironie: băiat arătos, bine dezvoltat, priceput în toate, a ales să-și facă studiile la o specialitate muierească!? El nu simțea necesitatea să dea explicații. Studia filosofia marxist-leninistă, istoria PCUS, comunismul științific, economia politică, istoria științelor politice, discipline pe care le studiau și juriștii și istoricii. După lecții se odihnea câteva ore, apoi cobora în demisolul amenajat cu mese și scaune și, împreună cu alți studenți, se pregătea de lecții pentru a doua zi. Uneori, dacă n-avea posibilitatea de a o face seara, se trezea dimineață devreme și mergea în acel demisol, recuperând toate pregătirile de seminare. În orele libere citea clasicii literaturii universale, pe care editurile din Chișinău le tipăreau pentru întreaga Uniune Sovietică. Având tiraje

mari, erau căutate de studenți, oameni simpli, dar și de mulți șperțari care făceau speculă cu ele. Lumea citea în transportul public, în parcuri romanele lui Faulkner, Herve Bazin, Remarque, Mitchell Wilson, Cinghiz Aitmatov, toate editate în limba rusă, care lui Filaret i se dădea ușor. Când era bine dispus și dorea să se relaxeze, împrumuta chitara și-și delecta colegele cu melodiile deprinse în armată. Avea o voce moale, plăcută, care se pare că i se transmisese de la mama coristă în strana bisericii. Magnetiza admiratoarele, deși se considera lipsit de talent.

Sâmbătă seara, în fața căminului se făceau dansuri. Încercă de câteva ori să danseze cu vreo domnișoară care îi plăcea, dar așa se întâmpla că toate îi spuneau tacticos că au deja prieten. Cele care nu erau pe placul lui se agățau parcă de el insistența îl irita și încetă să mai frecventeze dansurile. Trăia uneori cu amintirile ba despre Oxana Ghileţka, ba despre Păunița din Ineasca. Dar nici pe una n-o vedea alături. La una din lecții se amoreză de o studentă de la istorie pe care o boteză Linelea. Domnișoara răspunse la invitația lui de a se întâlni. Au mers împreună la balet, însă curând ea începu să-l ocolească, după care îi trimise un bilețel motivând că are prieten. Fata stătea în gazdă undeva în centrul orașului, avea telefon. Filaret a încercat să se clarifice, dar stăpâna îi răspundea că Linelea ba e în baie, ba doarme deja, ba că este ocupată și nu poate să ia receptorul. Abia într-un târziu, în una din zilele de mai, în preajma vacanței, la insistențele lui Linelea îi răspunse:

– Am prieten. Când am acceptat să mă întâlnesc cu tine, el își făcea de cap și, ca să-i trezesc gelozia am mers cu tine. Acum prietenul meu a înțeles că poate să mă piardă și am devenit nedespărțiți.

– Bine, experimentează mai departe! o ironiză Filaret.

– Prietenul meu nu va fi bibliotecar! i-o tăie fata. O să fie jurist, procuror! Profesie serioasă!

Filaret a început a frecventa lecțiile de relații internaționale de la societatea „Știința", predate de lectori invitați de la Moscova. Asculta cu deosebit interes despre evenimentele din Vietnam, SUA, Argentina, Columbia, Brazilia, Chile, Germania Democrată… Citea literatură suplimentară, despre țări îndepărtate, despre bazele americane din Marea Mediterană, despre munții Cordilieri, cu acele magice configurații cosmice din pustiul Naska, orașul incașilor Makciu Pikciu. Încerca să pătrundă tainele miraculoase ale literaturii latino-americane. Făcu o prezentare pe care o citi în fața colegilor, la o oră facultativă. Avu succes, fu remarcat ca un student cu aptitudini din partea decanatului și el le făcea pe toate de parcă dorea să le demonstreze tuturor că viitoarea lui profesie nu este cu nimic mai prejos decât dreptul, economia, istoria, biologia.

În grupa lor era unicul băiat și 29 fete! Un adevărat *padișah* cu haremul său, îl cicăleau cunoscuții. Se simțea comod, dar se străduia să nu cadă în mrejele aventurilor amoroase, deși îi plăceau colegele drăguțe și elegante. Când dădea de o carte bună sau afla că în revistele rusești „Novîi mir", „Iunosti" au apărut publicații noi, uita să meargă chiar și la cantină, până când se anunța că sala bibliotecii se închide. Nu-și făurea planuri de viitor, deși mai marii de la facultate cercau să înțeleagă în ce direcție merge studentul. Lectorul Dan Sâmboteanu îi propuse să devină membru al Clubului prieteniei internaționale, unde se întruneau studenți străini, veniți să studieze din peste 40 de țări ale lumii, tineri de seama lui din Africa, Asia, America Latină și Europa socialistă. La una din ședințe Dan Sâmboteanu l-a numit pe Filaret vicepreședinte al clubului, în altă zi l-a anunțat că rectoratul este mulțumit de succesele lui și a fost inclus în componența detașamentului studențesc și vara vor pleca în Bulgaria. Nu-i venea să creadă că în vreme ce frontierele erau încuiate cu zece lacăte va avea ocazia să traverseze Prutul.

Era o așteptare plină de bucurii, imaginându-și cum va decurge acea călătorie.

Împreună cu 25 de studenți de la diferite facultăți, în frunte cu președintele detașamentului Sâmboteanu, au fost chemați la Comitetul securității de Stat, unde au completat niște anchete. Au fost instruiți cum să se comporte în afara țării. Fața acelui demnitar în haine militare părea făcută din beton armat, ochii îi erau severi și vigilenți. Tot în acea zi li s-au înmânat pașapoartele cu vizele, li s-a amintit că în călătoria ce o au de făcut spre Bulgaria vor trece prin România unde pot interveni momente provocatoare din partea elementelor distructive, *proromânești*, li s-a atras atenția să fie cu ochii în patru, mai ales când vor trece prin București. Îndeplinră toate formalitățile cu perfectarea actelor, se știa deja ziua, ora când vor pleca din Chișinău. Filaret era sigur că va vedea colinele Patriei, Țara strămoșească în care s-au născut părinții lui – România! Se străduia să-și păstreze calmul. Citise în ajun romanul „*O zi mai lungă decât veacul*" de Cinghiz Aitmatov și își dădea seama că mulți colegi sunt atacați de sindromul antinațional, de mancurt. În sufletul lui ardea făclia curiozității. Simțea că în viața lui se va produce ceva, care până acum era doar un vis. Auzise din mărturisirile oamenilor în vârstă, de la părinți despre traiul de până la 1940, pe când Moldova se afla în componența României. Pe fața studenților din acel detașament la fel se putea vedea o mare curiozitate, dar nimeni nu se încumeta s-o spună cu glas tare, știind că peste tot mișună persoane suspecte. Încă până a veni la facultate, unchiul Andrei l-a informat că trebuie să fie prudent când e vorba de România. La toate facultățile, i-a mărturisit el, sunt infiltrați agenți sub acoperire, informatori, turnători care raportează acolo unde

trebuie toate discuțiile private dintre studenți referitoare la această problemă. Unchiul l-a prevenit că acești informatori legați cu KGB-ul sunt privilegiați și plătiți pentru slugărnicie. Agenții secreți deseori provoacă discuții pe probleme naționale, preponderent referitoare la istoria Basarabiei de la 1812, 1940, la politica externă a României. Cel care spunea deschis unele adevăruri istorice legate de apartenența Basarabiei la România putea fi exmatriculat, iar kaghebiștii puteau să-i tocmească un dosar penal. Se considera ca binevenit ca studenții moldoveni de la Chișinău să-și exprime ostilitatea față de tot ce este românesc, iar cuvântul *român* să fie cuvânt tabu pe teritoriul dintre Prut și Nistru. Sindromul trădării pentru unii era o satisfacție, o plăcere și un prilej de luptă înverșunată cu propriile valori ale neamului. Unii, lipsiți de simțul patriotismului, declarau de la tribune concepțiile șovine ale rușilor, susținând că Basarabia este teritoriul rusesc din cele mai vechi timpuri! Chiar dacă pentru Filaret această metamorfoză se înfiripa tot mai mult și o compara cu un adevărat seism în creierul moldovenilor, în ajunul acelei plecări considera că este necesar să fie deosebit de prudent la ceea ce vorbește și cum se exprimă.

Era o zi însorită, când detașamentul lor urcă în vagoane și porni cu cântece studențești spre Bulgaria… La Ungheni eșalonul internațional staționă ore în șir. Grănicerii le-au verificat actele, întrebându-i care este scopul vizitei în Bulgaria, i-au obligat să scrie declarații că nu duc cu ei armament, droguri, apoi li s-a făcut tuturor percheziție corporală. S-au schimbat roțile vagoanelor, după care trenul a traversat Prutul. Grănicerii români au fost prietenoși, loiali, controlul lor a fost o simplă formalitate. România i s-a părut miraculoasă prin natura și peisajele ei. L-a dezamăgit doar sărăcia vizibilă a localităților prin care treceau, amintindu-i ceva din copilărie. Vedea care trase de boi, sate neluminate odată cu lăsarea întunericului.

În vagonul lor era vesel, cântau la chitară, au ținut-o într-o petrecere mai toată noaptea. Dimineața ajunseră la Gara de Nord din București. Trenul avea să staționeze mai mult de o oră. În componența detașamentului erau și studenți ruși, bulgari, dar toți s-au grăbit să coboare pe peron, mai mult ca să simtă atmosfera unei țări străine. Filaret, împreună cu Anatol Gafton, student la facultatea de istorie, și Polina Isopescu de la litere au hotărât să se plimbe și să facă poze în cartierul Gării de Nord. Orașul li se păru frumos, curat. Inscripții, lozinci cu litere latine și pestetot vorbire românească! În scuarul unui părculeț s-au apropiat de câțiva tineri și i-au rugat să le permită să se fotografieze. Bucureștenii acceptară cu plăcere. O domnișoară cu părul negru, aflând că sunt din Chișinău, zise plină de curiozitate:

– Cum de vorbiți românește? În Basarabia doar locuiesc ruși.

– La noi se vorbește moldovenește, răspunse Anatol Gafton.

– Moldoveneasca și româna sunt limbi diferite, îl completă Polina Isopescu.

– Cum? se nedumeri bucureșteanca. Doar ne înțelegem fără translator! E un dialect al limbii române, zău!

Filaret crezu că la mijloc poate fi o provocare și se abținu să polemizeze, așa că rosti într-o doară:

– Se vede că pe aici nu prea plouă. E cald de tot.

– E o căldură teribilă! confirmă domnișoara cu plete negre.

Filaret observă în ochii colegilor de detașament o ușoară descumpănire. Ar mai fi dorit să discute, dar locomotiva șuiera pe peron. Drumul continua spre Giurgiu, unde avea să traverseze podul peste Dunăre, și să intre pe teritoriul Bulgariei socialiste, având destinația orașul Plovdiv. După o porțiune de câmpie, calea ferată trecu printr-o zonă muntoasă, însorită și abundentă de verdeață. O localitate i se părea mai fermecătoare decât alta. Pe la halte și în gările din orașe locuitorii salutau trenul venit dinspre Moscova, strigând cu admirație *„Zdravei, bratușki!”* Filaret îi frapa pe toți cu cântecele lui la chitară. De la un bulgar din sudul Moldovei învățase la anul întâi o melodie de dragoste, în limba bulgară, dar o păstra la desert, atunci când vor ajunge la destinație. Conducătorul grupei, profesor de filosofie, era o fire agitată, își permitea să închine câte un păhărel și îl tot ruga să-i cânte melodii de dragoste.

La destinație au ajuns seara. De la gară se vedea clar pe o colină din depărtare statuia soldatului „Alioșa”. Se simțea mireasmă de tei, trandafir. Au fost întâmpinați de o delegație locală cu marșuri de orchestră. Cineva din edilii orașului le-a transmis un mesaj de bun venit din partea tuturor locuitorilor anticului *Filipopol*. În afară de studenții din Chișinău, într-un cămin universitar au mai fost cazate detașamente similare din Moscova, Varșovia, Berlin, Bratislava, Praga și Budapesta. Lipseau studenți din țara care construia și ea socialismul – România...

Împreună cu câteva grupuri de studenți de la Universitatea din localitate au fost repartizați la muncă la o fabrică de conserve care exporta producția în exclusivitate în Rusia. Filaret, împreună cu Anatol Gafton, munceau ca hamali la încărcatul sacilor cu ceapă, ardei, castraveți pe o linie de conveier. Fetele puneau gemul legume în cutii, ambalate frumos. Munceau aproape toată ziua la fabrică, iar seara reveneau la cămin. Și atunci începeau petrecerile cu dansuri și tot felul de victorine distractive. Detașamentul lor a organizat o prezentare pentru studenții din celelalte țări socialiste. Filaret a cântat pentru prima oară cântecul în limba bulgară. Cuvintele melodioase

curgeau ca mierea peste sufletul celor peste 60 de studente bulgăroaice de la Universitatea din Plovdiv:

Coi rasplaca dobroto momice
Coi sârțeto maminsco razbi
Dve sîlzi, dve sîlzi coleblivo se sleaha
Po mominsco e biala lițe...
Țeluvai me, pregriște me
Ce moje bi e za posleden pât...

Cântecul îl făcu dintr-odată stea de însemnătate locală! Filaret află că acea melodie este foarte veche, cu un limbaj bulgăresc arhaic, autohton, pe care îl vorbiseră cândva strămoșii slavilor de la sud, dar s-a păstrat doar la coloniștii din sudul Bugeacului. O descoperire și un diamant lingvistic pentru specialiștii filologi bulgari din Plovdiv!

A doua zi bulgăroaicele cochete l-au înconjurat ca pe o vedetă, solicitându-i iară și iară melodia despre istoria dramatică dintre o mamă și fiică. De la postul de radio *Filipopolis* doi corespondenți l-au intervievat și au înscris interpretarea cântecului de către moldoveanul Filaret Inereanu! Pentru delegația de la Chișinău era o mândrie că s-a evidențiat, iar dânsul înțelese cât poate face o slavă venită întâmplător peste capul omului. Toate domnișoarele, cu preponderență bulgăroaicele cu nume neobișnuite de Petea, Vanea, Dima, voiau să-l facă prieten. În limba bulgarilor descoperi multe cuvinte comune cu ale noastre: „drum", „căruță", „trandafir", ceea ce însemna că suntem balcanici, că am avut cuceritori comuni. Îl uimea și faptul că toți bulgarii considerau că studenții de la Chișinău sunt ruși get-beget, iar Rusia a adus o contribuție enormă la eliberarea Bulgariei de sub turci. Filaret mai învățase pe de rost fraza lui Hristo Botev „Toz coito padne v boi za svoboda, toi ne umira...", portretul căruia, alături de cel al lui Vasil Levski, era prezent în toate locurile publice. Într-o seară, împreună cu alți studenți din celelalte țări cu care comunicau în limba rusă, au urcat pe una din cele șapte coline ale orașului la monumentul „Alioșa" și parcă neobservat se antrenară în discuții. Studenții germani le amintiră rușilor:

– Cum v-am măcelărit noi în 1941? se grozăveau nemții

– Voi încă n-ați uitat de *Stalingrad*? parau lovitura rușii de la Moscova.

– Păi de aceea se organizează zilele de prietenie ruso-germane la *Kursk*, Stalingrad, Moscova, se implica în polemică Anatol Gafton.

– Noi ne-am revenit din război, dar voi în Rusia încă dormiți împreună cu urșii, nu se astâmpăra un student neamț pistruiat și roșcat, care amenință nestingherit: Încă o să vă vină ceasul!

– Rușii de câteva ori ne-au distrus Polonia! se băgă pe fir un băiat chipeș din Varșovia. În pădurea de la Hatân ați împușcat mișelește ofițerii noștri! Voi ați pornit războiul deopotrivă cu Hitler în 1939!..

– Suntem cei mai puternici și trebuie să ne ascultați, c-apoi vă așteaptă anul 1968 ca în Cehoslovacia! se îndârji un rus în costum sportiv.

– Cine va mai îndrăzni să vină asupra Rusiei cu foc și sabie, de foc și sabie va pieri! lua amploare agitația moscoviților, care deja goliseră câteva sticle cu rakie.

– Regele Mihai al României a fost decorat de Stalin cu ordinul „Pobeda"! le aminti Anatol Gafton celor antrenați în polemică.

– Trăiască prietenia dintre popoare! potoli spiritele Rumeana, o bulgăroaică, grăbindu-i pe toți să meargă la dansuri.

În acele seri, deseori se încingeau discuții pe teme politice, făcu referire la rezultatele celui de-al doilea război mondial, uneori ajungându-se la insulte directe și la harță. Filaret se convinse că acea prietenie nezdruncinată dintre popoarele Europei care construiesc socialismul nu e chiar atât de nezdruncinat, precum auzise la lecțiile de la Universitate. Discuțiile deveneau incendiare, el își avea părerea sa, avea ce spune cu referire la istoria României, Rusiei, dar își dădea seama că nu va rezolva nimic și nu-i va convinge pe acei, care erau fermi convinși că dreptatea e de partea lor. Venise la odihnă, să se distreze, să afle farmecul unei noi țări, al unui nou popor. Se ferea și evita cercul acelor polemiști. Se împrieteni cu fete bulgăroaice, care îl preferau, trezind invidia studentelor de la Chișinău și a celor din alte țări. Căuta să fie el însuși în orașul din câmpia Mariței.

Într-un sfârșit de seară peste oraș începu să toarne o ploaie torențială și toți studenții stăteau prin odăile lor, iar el s-a pomenit într-o sală cu mese și scaune, unde stătea o domnișoară pistruiată, cu ochi zglobii, cu părul negru, cu o cărărușă în mijlocul capului, îmbrăcată în pantaloni albaștri și o bluziță albă. Fata studia rusa la Universitatea „Paisii Helendarski" din Plovdiv…

– Mă numesc *Dima*, îi spuse dânsa. Ținea în mână un volum de Ernest Hemingway: Scrie interesant. Îmi plac frazele lui scurte, maniera în care descrie stările sufletești...

Apoi domnișoara îi mai zise: Mi-a plăcut cântecul acela bulgăresc pe care l-ai interpretat ieri...

– Să ți-l îngân?

– Dacă vrei.

– Din păcate n-am chitară.

– O clipă.

Ieși cu mișcări de felină și degrabă reapăru cu o chitară legată cu panglică roșie.

– Închide ușa și stinge lumina, îi zise Filaret.

În geamurile mari răpăia ploaia. Domnișoara se ghemui alături de el.

– Mai întâi, o să-mi cânți tu.

– De unde știi că pot cânta la chitară? rămase ea intrigată.

– Păi nu e chitara ta?

– E a mea. M-a învățat un verișor din Pazargik, recunoscu ea cu voce de copil, cu un accent specific, ca după o pauză șovăitoare să așeze chitara pe genunchi și să cânte încetișor.

Jiv ial e neacoga sultanât na imea Iunino
Bogat i jestoc, vladetel bil toi
I imal dva hubavi sina...
Po malkiat to teah poliubil devoicu v poleto
I teahnata obici, posvetla bila
Ot vsiciki zvezdî na nebeto...

Dima i-a tradus sensul cântecului. Era o baladă tristă de iubire, care trezea un fior dulce prin tot corpul. Se lăsă tăcerea, se auzea doar răpăitul ploii de după geam. Era deja după miezul nopții. Gălăgia studenților prin odăi se potolise ceea ce dovedea că toată lumea a adormit. Filaret luă chitara de la pieptul fetei, îi atinse ușurel umerii mici și deodată se înfricoșă, înțelegând cât de micuță este ea; să n-o jignească. Îi simțea răsuflarea, fierbințeala obrăjorilor. Se așeză mai comod alături de ea, pe scaunul cu spetează, și începu să cânte încetișor:

Am să iau lumina toată
Și-al meu suflet pentru tine
Într-o noapte înstelată
Să fugim pe căi senine...

Domnișoarei cuvintele îi erau neînțelese, dar melodia, vocea băiatului o captivară, pricepând că este o altă poveste veselă, șăgalnică și, țintindu-l cu aceiași ochi rotunzi când se aprinse lumina, zâmbi năstrușnic. În pragul ușii stătea Rumeana, care în timpul zilei le punea pe fete să mărșăluiască în coloană de la cămin spre locul de muncă și înapoi, strunindu-le ca pe soldați. Surprinzându-i pe amândoi stând fiecare pe scaun, zise oarecum descumpănită.

– Dima Vâlcanova, tu de ce nu dormi?

– Învățăm un cântec nou, pentru concert, îi luă apărarea Filaret.

– Iată cum, făcu Rumeana. Să nu faceți gălăgie și dimineață să vă treziți la

timp. Conducătoarea stinse lumina și bătu în retragere, închizând ușa după ea.

– Ai înțeles că avem voie să facem întruna repetiție?

– M-am speriat de moarte, recunoscu Dima.

Stătură până noaptea târziu, când ploaia mai încetă. Fata îi povesti despre familia sa: mama contabilă și tata mecanic, locuiau într-un sat pe malul lacului Batak, cu un nume frumos, Dorkovo. Își amintea entuziasmată despre peripețiile din copilărie, de la școală, de la universitate. Spre marea sa mirare, Filaret află că Dima este născută în aceeași zi cu el, doar că era cu vreo câțiva ani mai mică. El, de asemenea, îi povesti despre anii petrecuți în satul și în târgul natal, despre armată. Destăinuirile lor parcă se uneau în aceeași biografie, cu aceleași predilecții care-i magnetizau tot mai mult. S-au îmbrățișat, s-au sărutat și nu s-au despărțit decât doar în momentul când afară se lumina de ziuă, iar în coridor se auziră pașii somnoroși ai câtorva studenți care se treziseră.

Ziua trecu în așteptări. Detașamentul Dimei se află la strânsul roadei pe câmpiile din preajma Plovdivului, iar Filaret, la fabrica de conserve. Abia în dricul serii, după careul solemn, când s-au început dansurile, se întâlniră din nou.

Filaret dansa cu Dima de care nu se despărțea nici pe o clipă, zicându-și în sine că pe parcursul timpului pe care avea să mai stea la Plovdiv se va afla numai alături de domnișoara plăpândă. Îi va dărui cele mai frumoase clipe și toate cântecele ce le știa le va cânta numai pentru ea! În toiul dansurilor ieșiră în oraș, ocolind străzile aglomerate, până ajunseră pe stadionul central. Pe cerul balcanic se profila luna clară, străluceau stelele. El o prinse în brațe și făcu câteva cercuri în jurul stadionului. Erau singuri-singurei și deopotrivă fericiți. Dima nu avusese până la el nici un băiat și Filaret o încânta prin felul lui de a fi. Au admirat îndelung măreția lunii, a cerului înstelat, s-au sărutat convinși că acea apropiere, acea fericire nu mai poate să le-o curme nimeni. Au zăbovit acolo multă vreme, iar când s-au întors la cămin, toată lumea studențească i-a întâmpinat cu aplauze… Filaret le-a cântat celor adunați, amuzându-i pe toți când îi îndemna ca la refrenul următorului cântec să repete după el ritmul „Țac-țac-țac!”.

Roata morii se-nvârtește, țac-țac-țac
Morărița-ntinerește, țac-țac țac...
Morărița cu fuiorul, țac-țac-țac,
Și fuioru-i toarce dorul...

Această melodie deveni un adevărat șlagăr și Filaret era mereu solicitat la bis. Ca mai toți românii știa cuvintele cântecelor doar până la jumătate și ca să iasă din încurcătură, mai adăuga la ritmurile melodiei populare versuri învățate în copilărie:

Cățeluș cu părul creț, țac-țac-țac
Fură rața din coteț, țac-țac-țac
El se jură că nu fură, țac-țac-țac
Dar l-am prins cu rața-n gură, țac-țac-țac…

Seara când s-au pomenit din nou în acea sală cu scaune și mese, Dima aduse iarăși chitara și cântă câteva melodii din repertoriul ansamblului „Sirtaki". Știa pe de rost cuvintele grecești, care pentru Filaret erau o descoperire neașteptată. A rugat-o să-l învețe melodii grecești, fiind sigur că va reuși să le interpreteze la chitară, deopotrivă cu cele pe care le știa în alte limbi străine. În acea noapte amândoi au pus temelia unui cântec nou. Melodia a fost compusă prompt de Filaret, iar Dima a așternut pe hârtie cuvintele. Peste câteva zile au surprins publicul cu un cântec plăcut despre aflarea studenților în detașamentele de muncă în câmpia Mariței:

Vecerite prejiveane v Plovdiv
S mirisât na rozi i na mac
Dadoha ni toplina ni obici
Radost na mectite i crila...
Kak velicolepno e ce ima
Migove scestlivi v mladosta
Iscame da vecino ima drujba
Priiateli da ima po sveta...

Era un imn al tinereții și al entuziasmului de moment, iar cei doi au primit din partea organizatorilor o diplomă cu mențiune. Lui Filaret i se duse vestea că mai este și compozitor, ceea ce era o exagerare. Chiar dacă despre el și Dima lectorii și colegii vorbeau cu simpatie. Exemplul lor îl luară și alții, astfel că peste câteva zile pestetot, în afara orelor de muncă, se plimbau numai perechi-perechi...

Duminicile le-au petrecut în excursii turistice prin țară. În acele călătorii Dima i-a făcut cunoștință cu prietena sa Plamenka Sirakova, o domnișoară slăbuță, mlădioasă, înaltă, tunsă scurt, cu fața smeadă și ochii negri. Fata se născuse în Mongolia, părinții ei pe atunci se aflau în serviciu diplomatic. Plamenka, fire sociabilă, le povestea despre farmecul și frumusețea naturii din acea țară asiatică, își amintea de călărețiii mongoli, de sărbătorile lor naționale, de școala rusească, unde învățau copiii veniți la Ulan-Bator cu părinții lor din toate țările lagărului socialist. Ea acum locuia la Plovdiv singură în apartament, iar părinții erau în ambasada din Coreea Democratică. I-a invitat la ea acasă unde au petrecut o seară memorabilă în trei. Era un apartament mare, cu odăi spațioase, pe pereți atârnau fotografii cu peisaje din Mongolia, răsuna muzica „ABBA", „Bekkara", Demis Roussos. La fă-

cliile lumânărilor, într-o ambianță de melodii plăcute, s-au delectat, servind cafea și băutură răcoritoare *schweppes*. Mica amfitrioană era dornică, ca și majoritatea bulgăroaicelor, să se antreneze în vorbirea limbii ruse și el o corecta cu plăcere în momentele unde potrivea că e nevoie. A doua seară Plamenka l-a invitat pe Filaret la un unchi, care lucra la o fabrică de producere a băuturii „Coca-Cola". A fost frapat de tehnologia performantă, patronată de o companie americană, convingându-se că acel capitalism, despre care li se vorbea la facultate, nu e chiar atât de „descompus" și „putred", ci e avansat și impresionant. În altă zi a fost invitat în ospeție la Brestovița, un sat din preajma Plovdivului, de către sudorul electric al fabricii de conserve, Boris Delibașevi, un omulean mustăcios, cu fața senină și un zâmbet nelipsit pe buze, căruia tot satul îi mai zicea *cicio.* Boris avea o gospodărie mare și casă cu două etaje. Filaret făcu cunoștință cu soția lui și cu cele două fiice minore. A petrecut la ei o seară, fiind servit împărătește. În semn de recunoștință le-a cântat la chitară frumoasa melodie despre mamă și fiică din folclorul locuitorilor din *Bugeac*, precum și balada de dragoste, în limba bulgară, învățată de la Dima. Cicio Boris în următoarele zile se tot apropia de el și îi spunea că fetițele lui, soția se laudă tuturor că la ei acasă a fost un rus, care cântă impresionant la chitară cântece bulgărești...

În acea seară, cât a stat cu vizită la Brestovița, Dima a stat tristă la cămin și i-a dat de înțeles că îi poartă dorul și e geloasă. Chiar a îndrăznit să-l cicălească dacă nu cumva s-a încurcat cu vreo domnișoară pe-acolo. Neliniștea micuței bulgăroaice îl amuză. O cuprinse, o ridică de subțiori și o sărută dulce convins că cel mai luminos eveniment în acea călătorie în Bulgaria este întâlnirea cu ea.

În Bulgaria mai fost și la stațiunea balneară *Pamporovo*. L-a încântat frumusețea cu lanurile, câmpiile înfloritoare cu plantațiile de trandafiri, munții îmbrăcați în verdeață și zările albastre. În țara de poveste Dima îl duse într-o poiană și ceru… să facă dragoste. Filaret, însă, își stăpâni instinctele, zâmbi, îi netezi părul, sânii dezgoliți și fragezi și-i vorbi șăgalnic:

– Toate-acestea le vom face în noaptea de după nuntă...

– Vorbești serios? șoptiră buzele fetei.

– Îndată ce mă întorc la Chișinău, le spun părinților.

– Ce bine ar fi, se bucură Dima, încheindu-și nasturii la bluziță. Poate și eu o să-mi previn părinții...

Când s-au întors la autocarul care îi aștepta în vale, ceilalți studenți erau convinși că cei doi nu se vor mai despărți niciodată și că deja se pot considera soț și soție.

– Când jucăm la nuntă? întrebă o colegă de a ei.

– O să vă spun negreșit, parcă potoli spiritele tuturor Filaret.

Mai rămaseseră câteva zile de aflare pe teritoriul Bulgariei, conducerea le-a organizat excursii la Sofia, capitala țării, apoi la Varna, la mare. Filaret era însoțit peste tot de Dima. Se plimbară prin parcuri și pe străzile orașului de pe litoralul Mării Negre aflat în vacanță. Marinari în uniforme de sărbătoare, oameni veseli și ospitalieri veniți la odihnă! Filaret avea senzația că zboară! S-au fotografiat cu colegii prin locuri publice, istorice. Își făureau planuri de viitor. Vor avea doi copii: o fetiță și un băiețel, vor munci, își vor construi o casă pe malul Batakului, își vor cumpăra mașină și vor călători în Macedonia, patria de unde venea mama Dimei. Stătură două zile la mare pe litoralul „Nisipurilor aurii", făcură băi de soare. Erau fericiți alături, dar simțeau apropierea despărțirii. Dima devenea tot mai îngândurată și mai tristă. Pe fața ei se observa că nu-și închipuie despărțirea de Filaret. Mereu se ținea de brațul lui și oriunde se oprea, în mijlocul străzii, în parc, în alte locuri publice, în văzul trecătorilor îl săruta. Regretau că între țările lor există bariera vizelor, restricția circulației libere și nu pot să se afle mai mult timp împreună decât li se permite conform actelor. Dima recunoștea că presimte ultimele clipe petrecute împreună.

Într-o zi călduroasă la început de august toate detașamentele studențești s-au despărțit la gara din Varna.

Trenul pleca spre Moscova prin Chișinău și studenții din detașamentul lui plecau împreună cu acei din capitala Rusiei. Făceau schimb de adrese și se îmbrățișau. Dima parcă și mai micuță de statură îl cuprinse cu ambele mâini și plângea. Din difuzoare răsunau cântece de bun rămas. Nici urmă din discuțiile antagoniste din căminul de la Plovdiv. Mai toate fetele își găsiseră prieteni și se îmbrățișau lăcrimând că trebuie să se despartă. Dima i-a dăruit un disc cu melodiile lui Demis Russos și un caiet în care scrisese cuvintele unui frumos cântec în limba greacă, iar pe altă pagină urări de sănătate și impresiile despre timpul petrecut împreună și îndemnul ca el să nu uite niciodată țara trandafirilor! La sfârșitul acelei scrisori erau desenate câteva flori cu petale bogate și o corabie cu pânzele umflate de vânt care părea că plutește pe valurile mării în întâmpinarea soarelui. Și s-a terminat povestea lui cu Dima.

De la Varna trenul porni spre România. Aproape de Balcik, în drum spre Silistra, în vagon au urcat doi călători în vârstă, care, deși erau cetățeni bulgari, vorbeau româna. Studenții chișinăuieni i-au luat la întrebări, bucuroși să audă într-o țară străină frumosul grai natal.

– Cadrilaterul, doar până la 1940 a fost al României, le aminti unul dintre ei.

– Iar acum bulgarii ne interzic să avem şcoli în limba noastră, în biserici nu se mai fac slujbele în română, vorbi altul.

Filaret părea absent. Se gândea la fata, care îi povestise multe file de glorie din istoria Bulgariei. Îşi imagina cum cete de voluntari români din Basarabia cândva au trecut prin aceste locuri, colaborând cu fraţii bulgari sca ă-i învingă pe turci la Plevna. Îşi imagina entuziasmul revoluţionarilor Hristo-Botev, A. Dombrovski, Vasil Levski, care, prin sacrificiul lor, au izbăvit ţara trandafirilor de robie. Îşi amintea cu câtă dragoste şi pietate vorbea Dima despre ţara ei liberă şi independentă, care construieşte deopotrivă cu Rusia o societate nouă, comunistă. Prezenţa celor doi călători, şi discuţiilor aprinse din jur, îl făcu pe Filaret să regrete că nu poate vorbi la fel de liber despre iubirea, ataşamentul lui faţă de patria sa – România.

La Chişinău trenul Varna-Moscova ajunse seara. Ploua. Filaret plecă tot atunci în sat.

Ziua mergea cu părinţii pe deal, la vii, seara îşi petrecea timpul împreună cu fetele şi băieţii de seama lui, sosiţi în vacanţă. Nu avea nici un chef să se întâlnească cu Păuniţa care mereu îl fura cu privirile.

– Aşa şi nu te-ai învăţat a chiui cumsecade, îi zâmbi domnişoara într-o seară când stătea alături de ceilalţi în jurul rugului pe dealul *Lipăgăului*.

Filaret însă avea senzaţia că alături de el stă Dima. Curând primi câteva scrisori de la ea, cu destăinuiri că nu-şi închipuie viaţa fără el, îl visează, îl doreşte, îl are alături... Se chinuia mereu gândindu-se la Dima, dar se mobiliza, convins că în toamnă, odată cu revenirea la facultate, se va ivi o nouă posibilitate de a o vedea pe Dima.

Acea vară a fost ca un preludiu al despărţirii definitive de adolescenţă. Până în toamnă şi-a petrecut timpul împreună cu fetele şi băieţii de seama lui ca într-o poveste. Deseori serile mergeau la dansuri în târg, în parcul vechi, pe o terasă, pe scena căreia cânta ansamblul vocal-instrumental condus de Naum Lokş, care mânuia deopotrivă mai multe instrumente şi putea să interpreteze cântece în mai multe limbi. Distracţia continua până după miezul nopţii împreună cu alţi semeni din satele din împrejurimile târgului. Filaret se deosebea de ceilalţi flăcăi, fiind îmbrăcat în pantaloni cloş, cămaşă de nailon, avea pletele lungi ca la Chişinău, student eminent! Fetele îl invitau la dans, îndeosebi când se încingeau în iureşul „Peliniţei". Se împrietenise cu o fată din târg, studentă şi ea la medicină, pentru care într-o seară fu chemat într-o parte, după gardul înalt al terasei, de câţiva băieţi necunoscuţi şi unul din ei îl întrebă:

– Ce te cocoşeşti aici de parcă ai fi la tine acasă şi nu dai pace fetelor?!

Nu putea înțelege ce se petrece, deodată simți o lovitură puternică în față, apoi alte câteva în burtă. Când se aplecă, mai primi câteva lovituri cu picioarele, după care fu lăsat. A stat chircit în văgăuna din apropiere până au dat de el sătenii. Câțiva mai vânjoși au mers către gloata adunată lângă gardul înalt, s-au descurcat repede cine l-a bătut pe săteanul lor și, deoarece ineștenii sunt descendenți ai haiducilor, au făcut un adevărat ravagiu, împrăștiindu-i pe toți fraierii ca pe puii de potârniche. Filaret reveni acasă plin de vânătăi, dar mândru că prietenii s-au răzbunat pentru el!

La vârsta marilor căutări, când încerca să le priceapă pe toate. Acel conflict îl puse pe gânduri. Nu toți oamenii gândesc și acționează la fel, își au comportamentul lor propriu. Unul este mai frumos, altul mai urât, unul mai capabil, altul cu posibilități mai modeste, unul are succese, altul numai eșecuri. Hula, invidia, răutatea, ura totdeauna sunt în vecinătatea bunătății, luminii, florilor, iubirii. Și e de-ajuns o mică scânteie și între oameni totul ia foc! Acesta a fost și este comportamentul oamenilor pe parcursul dezvoltării civilizațiilor. Obsedat de sentimentul amărăciunii, era convins că toate cunoștințele acumulate și acele care le va acumula în procesul studiilor îi vor limpezi multe din lucrurile confuze. Deocamdată, chiar dacă nu făcuse nimănui nici un rău, dar a fost bătut. De ce? Din acea zi n-a mai dorit să frecventeze dansurile.

Terminase anul cu mențiune și părinții i-au cumpărat un tranzistor VEF, așa că avea ocazia să asculte muzică și noutăți. Hoinărea de unul singur pe potecile pitorești ale satului sau, în serile frumoase, stătea în compania semenilor, ascultând glume și fel de fel de întâmplări. Așa se depăna vacanța de vară. Mai rămăseseră câteva zile până la întoarcerea la oraș. Dinspre lunca Ciulucului de cu seară până peste miezul nopții se auzea orăcăitul bizar al broaștelor. Seara se potoleau ploile și stăruia răcoarea. La marginea satului se adunau tinerii, pe banca de lângă fântâna lui Glod, sau pe stadion. Fata de la medicină venea uneori la Ineasca și se plimba cu Filaret pe stadionul nocturn. Domnișoara înaltă, cu părul negru cârlionțat, într-o seară i se destăinui:

– Vreau să-mi cer scuze.
– Parcă nu mi-ai făcut nimic.
– Cel care a pornit bătaia e fostul meu prieten. Nu se poate liniști, e gelos.
– Ce am eu cu asta? Descurcați-vă fără mine.
– Nu fi rău... A venit o domnișoară la tine să-ți explice. Mă numesc Faina.
– Ești evreică?
– Tatăl meu e Srul Bronștein.
– A?! Șeful morii!

– Să consider că m-ai iertat?

– Desigur.

– Să știi că toate zilele trecute m-am căznit că ai fost bătut din cauza mea. Mă simțeam vinovată.

– Cavalerului tău, dacă mai apare în calea mea, o să-i amintesc de pumnii pe care i-am încasat.

– Deja nu mai este al meu, zise fata supărată.

Intrigat, Filaret dori să afle câte ceva despre Faina. Îi povesti că abia a absolvit școala de medicină veterinară din Celiabinsk. Se va ocupa de vindecarea câinilor și pisicilor, dar nu în Moldova, nici în Ucraina, nici în Rusia.

– Apropo, zise Faina. Te țin minte din școală. Eram în clase paralele, eu eram în cea cu predare în limba rusă. Amândoi frecventam corul școlii. Cântai frumos!

– Ce-ar fi să ne împrietenim, îi propuse pe neașteptate Filaret.

– Cu plăcere, numai că peste o săptămână familia noastră emigrează în Israel.

Filaret știa că evreii din târg începuseră să plece în străinătate, însă, fiind lipsiți de cetățenie, despre ziua plecării nu trâmbițau.

– De ce ai hotărât să-mi spui anume mie?

– Ca să le transmiți prietenilor că în pădurile noastre sunt multe cimitire anonime… Intenționam să mă ocup eu de această problemă, dar uite că plec…

– Ce fel de cimitire? Întrebă mirat Filaret.

– În timpul războiului toți evreii din Telenești și alte sate au fost împușcați și îngropați ca să li se șteargă orice urmă. Acolo dorm somnul de veci bunicii mei care n-au reușit să se evacueze. Nu e numai rugămintea mea. E și a lui Maisea Kogan, Sunic Țehman. Despre toată nenorocirea ceea știe unchiul tău Andrei. Mizez foarte mult pe tine.

– Mă voi strădui. Să-mi scrii din străinătate. O să-ți răspund numaidecât.

În seara aceea Filaret urcă pe *Dealul Cheptușoaiei* și revăzu în vale satul natal, cu cele două biserici – una nouă, alta veche, cu două cimitire lângă ele. Savura imensitatea cerului acoperit de nori printre care răzbea luna, stelele, pădurea neagră ca smoala de la *Chitca*, șesul larg cu râul Ciuluc în depărtare, auzea susurul izvorului de la Velnița și toată feeria aceea parcă petrecea împreună cu el copilăria care nu se va mai întoarce niciodată.

4

Pe fratele mamei Filaret l-a cunoscut din copilărie ca „părintele Anatolie”, chiar dacă numele lui adevărat era Andrei. Își amintea cum unchiul a venit la ei acasă, descurajat că puterea a închis mănăstirea de la Hârbovăț. O vreme a

locuit în satul Budăi, la Privonia, sora lui mai mare, apoi s-a mutat într-o căsuță părăsită, stăpânii căreia muriseră cândva de foame.

Tot de la mama a aflat că buneii, care aveau ceva școală de la *„primul rus”,* au fost oameni înstăriți, cu credință în Dumnezeu, stăruindu-se să le dea educație celor cinci copii. Unchiul Andrei era fiul lor după Ilie și Privonia, apoi mama și mezina Zinica. În afară de el, ceilalți copii s-au căsătorit când le-a venit sorocul. Numai Andrei continua să trăiască împreună cu părinții. Era la începutul secolului XX, când era încă în putere, împreună cu părinții, s-au dat în pelerinaj peste Nistru, aderând la credincioșii de la Balta, la mișcarea *inochentistă,* care purta un caracter de redeșteptare religioasă și națională. Condusă de Ieromonahul Inochentie, căzut la erezie, această mișcare era susținătorul ideii de revenire la a treia persoană din Sfânta Treime – Dumnezeu Duhul Sfânt. Chiar dacă cei care nu erau de acord cu *inochentiștii*, declarându-l pe ieromonahul de la Balta șarlatan, escroc îmbrăcat în rasă care, folosind religia ortodoxă, duce de nas poporul, buneii lui Filaret, pe cre au decis să-i urmeze credincioșii care pledau împotriva învățăturii lui Lenin! *Inochentiștii* o vreme au beneficiat de susținerea țăranilor din Basarabia, Podolia, Herson, ulterior având grupe similare și pe teritoriul României Mari. Întrunind mii de suflete în frunte cu ieromonahul mănăstirii din Balta, credincioșii au îndrăznit să spună că nu țarul este capul Bisericii, ci Hristos. Părintele Inochentie, întemeindu-și ideile pe cuvintele Sfântului Apostol Pavel, afirma că Liturghia trebuie să fie săvârșită în limba poporului băștinaș, adică a moldovenilor, mai demonstrând prin prelegerile sale incapacitatea bisericii țariste de a-și conduce turma. Mișcarea în rândul basarabenilor luă proporții și ca rezultat al nepriceperii clericilor ruși de a le vorbi păstoriților în graiul lor, spre deosebire de ieromonahul care predica într-o limbă frumoasă, pe înțelesul tuturor. Una din tezele fundamentale ale acestei doctrine, întemeiată încă în secolul al III-lea de ereziarhul Mani, este că Dumnezeu trimite profeți care se identifică cu Duhul Sfânt. În cazul ieromonahului Inochentie – acesta a fost identificat astfel de mulțime. Părinții lui Andrei erau siguri, ca și toți pelerinii, că într-o bună zi vor fi priviți cu mai multă înțelegere pentru că păstrează, sporesc comorile sufletului. La acea mișcare se alăturase și pleava societății, care interpreta greșit această învățătură și părintele Inochentie lupta cu ei. Însă vremurile vitrege au făcut ca drumul spre Dumnezeu să fie mereu mediatizat din partea noii autorități. Imoralitățile *postinochentiștilor tatuniști* (persoane bolnave psihic) se numeau pe sine inochentiști, în slăvirile lor deseori putea fi auzită fraza: „*Inochentie, Duhule Sfinte, miluiește-ne pre noi*!” De la o vreme mișcarea prinse a deranja chiar și Biserica Ortodoxă Română, implicată pe atunci în dilema înlocuirii sărbătorilor pe stilul vechi cu cele pe stil nou în Ba-

sarabia. Citind Evanghelia lui Hristos, părintele Inochentie în predicile sale critica reaua credință a povățuitorilor bisericii pravoslavnice, nedreptatea care tulbura Imperiul Rus, vorbea despre înțelepciunea lumească și problemele stringente care îi frământau pe țărani mai ales. Din vorba lui populația afla adevărul, basarabenii îl mai iubeau și pentru că predica credința ortodoxă pe înțelesul lor. Până la instaurarea regimului de teroare și de deznaționalizare sovietic Transnistria majoritatea satelor, târgurilor era populată în exclusivitate de băștinași**.** Ieromonahul Inochentie, fiind român basarabean, a fost iubit de mulțime și când a venit moartea lui subită moaștele i-au fost puse în racla din subsolul bisericii din Balta. După căderea regimului comunist, în cadrul Bisericii Ortodoxe s-a pus problema canonizării, reabilitării ieromonahului, dar Sinodul de la Moscova era conștient că, odată cu canonizarea misticului Inochentie, racla cu moaștele acestuia va fi scoasă din subsolul bisericii expusă pentru închinare și vor începe pelerinajele, iar printre pelerini numaidecât vor fi și inochentiști de toate ramificațiile (conservatori – cei care îl cinstesc pe ieromonahul Inochentie ca pe un sfânt și mucenic; sectanți – cei care îl consideră – Duhul Sfânt; și postinochentiști tatuniști, arhanghelişti, imorali și agresivi – persoane posedate, adesea bolnave, care, prin faptele lor dezgustătoare, au compromis adevărul despre părintele Inochentie de la Balta; se vor isca probleme serioase pentru întreaga ortodoxie, pentru ortodocșii de pretutindeni.

Ca să adere și ei la această mișcare, părinții au vândut averea pe care o aveau și, împreună cu mezinul, au plecat la Balta unde li s-a dat pământ. Au început săși înjghebe gospodărie în împrejurimile mănăstirii, până când odată cu moartea subită a ieromonahului în popor *„s-a început sloboda*". Puterea bolșevică ponegrea locurile sfinte, persecuta credincioșii, izgoniți din locurile stabilite. *Inochentiștii,* în mare învălmășeală, s-au împrăștiat care și încotro. Basarabenii au trecut Nistru, deja în Țara România Mare. În iureșul acelor evenimente părinții au reușit să treacă Nistrul, însă Andrei, care abia împlinise 12 ani, împreună cu mătușa lui Ileana, s-au pomenit în captivitate. Mătușa a fost ținută câțiva ani în închisoarea de la Birzula, până a izbutit să evadeze, împreună cu alte femei, refugiindu-se în Basarabia. Despre existența lui Andrei, fiu al elementelor burgheze, periculos pentru societatea rusească, nu s-a știut multă vreme. Vremile din Rusia erau marcate de evenimente tulburi. Andrei a fost surghiunit în regiunea Baikal din fundul Siberiei, unde a muncit la un combinat forestier până când s-a încheiat războiul civil. Împreună cu rămășițele corpului de armată cehoslovac a urcat pe un vapor la Vladivostok și, după multe peripeții, prin Oceanul Pacific, cel Indian, înconjurând Africa prin strâmtoarea Gibraltar, au ajuns în Europa, apoi până acasă.

Părinții își ridicaseră altă casă, mai modestă decât cea pe care au avut-o și surorile mai mici se căsătoriseră, una dintre ele era chiar mama lui Filaret. Unchiul Andrei, după acea revenire în patrie, era disperat și descurajat. Încetul cu încetul a prins să-și revină. Se căsători, părinții îi dădură loc de casă, începu a-și încropi gospodărie. Soția îi născu doi copii. În iunie 1940 veniră iarăși rușii în Basarabia. Fu arestat și, împreună cu familia, exilat în Siberia, ca element burghez, periculos pentru societate. În una din gările siberiene a fost despărțit de soție, copii și dus într-o direcție necunoscută, ca să nu se afle niciodată despre soarta lor. Împreună cu alți bărbați au lucrat la o mină de extragerea cărbunelui din regiunea Krasnoiarsk. În vreme ce el stătea în Gulag, cei rămași acasă au fost obligați să predea la stat acea *postavkă*, care i-a adus în prag de foame. Inspectorii umblau prin gospodăriile oamenilor luându-le cerealele, animalele, păsările, fructe, legume, lăsându-le doar sufletul.

Noua putere instaurată anulase alfabetul latin, introducându-l pe cel rusesc! După anul de ocupație 1940, când din Basarabia, Bucovina și ținutul Herța au fost arestați și deportați în Kazahstan și Siberia peste 300.000 de oameni, după ce a trecut tăvălugul războiului, în anii 1944-1948 satrapii ruși iarăși au ridicat peste 250.000 de suflete. Neîntrecuți în cruzimea lor, în 1949 rușii au mai dus în Siberia încă vreo 12 000 de familii. Oamenii au pornit mișcarea de rezistență. Încă din toamna anului 1940 au început protestele. Elevii de la Liceul „Vasile Lupu" din Orhei, ilegaliștii din cadrul organizației ilegale antirusești a tineretului studios „Majadahonda", Partidul Democrat Agrar, în frunte cu V. Odobescu, „Arcașii lui Ștefan" din județul Soroca, „Organizația Națională din Basarabia", „Ultimul haiduc", „Partidul Libertății", grupul țăranului basarabean Filimon Boghiu, împreună cu soția Olimpiada, țăranii Onisifor Roșca, Nicolae Bucilă, Ion Burlacu, Timotei Proșca și Tudor Chifa organizau adunări prin satele codrene, la care se vorbea despre pericolul rusificării și colectivizării; luptau cu activiștii bolșevici și cu cozile de topor. Pedeapsa cea mare pe care o foloseau era „adăparea" comsomoliștilor: fie in iazuri, fie în râul Răut, Ciuluc sau Cula. După o vară secetoasă, în iarna anilor 1946-1947, oamenii erau nevoiți să se salveze vânzând tot ce se putea, disperați mâncau câini și pisici, rumeguș de lemn și ghindă de pădure. În Basarabia a murit foarte multă lume. Monstruozitățile autoritățile le-au ținut în taină, iar cei care încercau să-și amintească de acele timpuri puteau să se aleagă cu ani grei de închisoare. Poate de aceea, când la Kremlin a murit părintele tuturor popoarelor, în vreme ce toți șefii îl plângeau, țăranii din rezistență se bucurau între ei și ziceau ușurați:

– A zdohnit câinele!

Unchiul Andrei, revenit acasă din Siberia, a prins foamea, mizeria și curând a plecat împreună cu alți săteni în Polonia, cum i se zicea în popor la acele vremi Ucrainei Apusene, să lucreze cu ziua. Apoi, simțind permanent umilința noului regim, a decis să se călugărească la mănăstirea din Hârbovăț, obținând numele de Anatolie. Își lăsă barbă, mustăți, părul de la ceafă și-l prindea în gâță cu o panglică. Avea o voce puternică, în fața icoanelor citea evanghelia cu dăruire, curățenie și smerenie, astfel că enoriașii mergeau la mănăstire să-l asculte. Deprinsese regulile religioase și deveni mâna dreaptă a starețului, dar timpurile nu-i aduseră deplina împăcare sufletească. Citise până atunci multă literatură, în care intelectualii ruși de marcă descriau eroismul și stoicismul reprezentanților lor pe timpul invaziei poloneze, franceze, germane, cum au fost zdrobite hoardele tătaro-mongole, apoi cele ale lui Napoleon, Hitler, dar se fereau să vorbească despre mișcarea de rezistență a basarabenilor dusă împotriva ocupației rusești. Nu era nici o deosebire între forma și metodele de luptă. Doar că monstrul de la răsărit dărâma cu multă bestialitate tot ce putea fi considerat ostile regimului.

La sfârșitul toamnei în 1950 casa, în care se afla clandestin familia Boghiu, a fost înconjurată de un grup de soldați din organelor de represiune. Filimon și fiul său Ion, opunând rezistență armată, au fost uciși în luptă. Soția Olimpiada a fost grav rănită, apoi judecată pentru trădare de patrie! În sinea sa, călugărul deseori își zicea țărănește: „Da, bre, s-a dus și ultimul haiduc adevărat odată cu Filimon". Și se întreba: „Oare chiar la vremea noastră n-a mai rămas nici unul?"

Într-o noapte la poarta mănăstirii se opriră câteva camioane negre cu soldați, urmate de câteva tanchete. Preoții, călugării, în frunte cu starețul, au fost adunați în biserica mare și într-un limbaj brutal li s-a ordonat să predea cheile și să urce în camioane. Oamenii mănăstirii se rugau la Domnul, cerând iertare pentru cei care nu știau ce fac! În acel miez de noapte, la o chemare cerească, camioanele și tehnica militară, soldații au fost încercuite de populația satelor din împrejurime, cerându-le să lase lăcașul în pace. Atmosfera se incendia cu fiece clipă și autoritățile, pomenindu-se în captivitate, le-au ordonat bărbaților, femeilor, bătrânilor, copiilor cu icoane și lumânări aprinse să se împrăștie. Codrii din apropiere parcă se cutremurau de strigătele călăilor, dar credincioșii stăteau neclintiți în jurul mănăstirii. La revărsatul zorilor au venit întărituri cu ostași, ținând de zgărzi dulăi dresați. Un colonel pântecos, asistat de un translator, citi de pe hârtie un ordin în care se spunea că, oricât de aprigă ar fi împotrivirea enoriașilor, mănăstirea va fi închisă, iar preoțimea și toți călugării trimiși la alte biserici. Țăranii răspunseră că nu se vor clinti din loc până când mănăstirea nu va fi lăsată în voia lui Dumnezeu!

Ostașii încolonați pe o colină au tras câteva rafale de automate spre cer. Mulțimea bulucită începu să se împrăștie. Doar câțiva ambițioși s-au pornit în direcția pușcașilor, dar când s-au apropiat au primit câte un glonte în frunte, trezind și mai mare panică. Tanchetele au dărâmat poarta de la intrare, soldații au dat buluc și mănăstirea a fost ocupată. Preoții, călugării au fost urcați în camioane și duși în pădurea Căprianei, unde și-au găsit sfârșitul într-o groapă comună. Iconostasul a fost spart cu beschii, topoare, cărțile sfinte arse în ograda mănăstirii. Au urmat arestările în masă. Unii, după cercetări, au fost reabilitați, dar preveniți să nu mai încerce vreodată să se răzvrătească. Li s-a amintit că Lenin a declarat că religia e opiul poporului, rămășiță a trecutului! După acel pogrom, în chiliile celor două biserici a început să funcționeze o școală internat pentru copiii cu handicap. O parte din preoții și călugării rămași în viață au fost duși la mănăstirea Căpriana, unde se afla conducerea canonică a Mitropoliei Moscovei. În câteva săptămâni, majoritatea foștilor slujitori de la mănăstirea Hârbovăț au fost siliți să se întoarcă în așezările unde locuiseră până la primirea sanului. Priceput la procedurile de inventariere, unchiul Andrei a fost lăsat să slujească la mănăstirea Căpriana, până la închiderea ei definitivă, reușind să ascundă, să salveze multe lucruri de cult. La Budăi, unde locuia sora Privonia, s-a întors cu o desagă de cărți sfinte, câteva icoane, o cruce de argint, dar și cu învoirea tacită a autorităților bisericești să efectueze anumite ritualuri duhovnicești. Putea să sfințească casele după ritul ortodox, să boteze, să citească rugăciunile la căpătâiul defunctului, când sicriul stătea pe marginea gropii din cimitir, numai să nu o facă deschis. Nu i se permitea să petreacă mortul cu alai, în public de la casă la groapă sau să pecetluiască mormântul. Biserica din satul surorii fusese închisă și fostul călugăr primise numele de părintele Anatolie. Oamenii satelor din împrejurimi, în special șefii, învățătorii, membrii de partid veneau la el pe ascuns să se cunune, să-și boteze copiii. Avea o cameră de rugăciuni la sora-sa, dar curând adună o sumă de bani și își cumpără o căsuță bătrânească, cu prispele joase, cu deregi în prag, acoperită cu stuf, înconjurată de un gard de nuiele și copaci, casa era situată pe un medean în mijlocul satului.

Din lipsa bisericilor, care fuseseră închise, distruse și pângărite, curând lumea prinse a veni la el cu diferite mărturisiri și dureri, cerând blagoslovire. Enoriașii îl vizitau, casa lui transformându-se într-un lăcaș de cult. Îl avea ca prieten pe directorul școlii, un bărbat josuț, chel, cu o față bolnăvicioasă de o vârstă înaintată comparativ cu soția lui, Dochica, profesoară de matematică. Uneori la sărbători toți trei plecau în inima pădurii, la Dumbrava Lăcrămioarelor, să citească Evanghelia

la niște morminte părăsite. Plecau pentru toată ziua, având la îndemână căruța unchiului trasă de un cal șarg. Drumul de pădure începea din coastele satului și se întindea până la malurile priporoase ale Nistrului. Părintele Anatolie mergea la locurile unde rușii și nemții în războiul trecut au împușcat oameni nevinovați. Ajunși la fața locului îmbrăca odăjdiile, punea crucea de argint la gât și citea rugăciuni din cărțile sfinte. Împreună cu Dochica și soțul ei, au îngrădit acel loc cu un gărducean de nuielușe, ca să nu-l distrugă mistreții sau alte animale. Apoi, cineva din sat l-a pârât și unchiul a fost chemat la raion. Un demnitar de la partid l-a avertizat, amintindu-i că, pentru răscolirea trecutului, poate fi trimis la balamuc. Curând și directorul a fost demis și, împreună cu soția, au fost transferați la o școală din Transnistria. Lui Filaret Dochica i-a rămas în amintire ca o femeie subțirică, elegantă la trup, cu fața senină, plină de înțelepciune și ingeniozitate tinerească, păstrând ani în șir dorul de a o revedea.

Unchiul, rămas în sat, a continuat să hățuiască calul la căruță, ajungând rareori, cât l-au slujit puterile, și la Dumbrava Lăcrămioarelor. Rămase în amintirea lui Filaret un bărbat înalt, cu ochi plini de bunătate și smerenie, stând în pragul casei lui cu ferestre mici, spre care ducea o cărărușă prin troscotul moale. Mergea la el copil fiind, apoi adolescent. Maturizându-se, învățând bine la școală, prinse a o rări și o vreme parcă uitase de existența lui, mai ales în timpul cât s-a aflat în armată și în primul an de studenție. În vara, când revenise din Bulgaria se duse la el în vizită. Îl găsi bolnav, neputincios, îl îngrijea o femeie din mahala. Era trecut de 90 de ani. Fața lui purta pecetea unei adânci tristeți și vorbea anevoios, cu o voce aproape stinsă. Atunci, parcă descoperi o nouă strălucire de lumină. Stăpânit de emoții, cu ochii înlăcrimați îi spuse:

– Degrabă voi pleca, nepoate, în împărăția Domnului. Tu ai îndrăgit cartea, unde poți găsi totdeauna înțelepciunea, care este comoara omului. La grele vremi ne-am născut, dar poate tu ai să ai noroc de timpuri mai bune. Să nu-ți fie frică de nimic, decât de unul Dumnezeu. Să mergi la Dumbravă, să ai grijă de morminte. Viața mea acum e o floare scuturată. Tu să păstrezi cărțile mele, aduse de la mănăstire, pentru copiii tăi! Mă rog de mă iartă, nepoate!

La câteva zile medicii l-au dus la spitalul republican cu aviația sanitară, dar nu l-au mai putut salva. Lui Filaret îi rămase ca amintire de la el o biblie cu file îngălbenite, pe alocuri pătate cu picături de ceară. Era scrisă cu caractere slavone și se simțea cuprins de fiorul amintirilor despre viața plină de dârzenie a unchiului. Venind de fiecare dată lângă zidurile bisericii din sat, trăia cu impresia că în locul, unde unchiul își avea somnul de veci, se învălurează țărâna.

5

După vacanța petrecută în Bulgaria, la facultate, în una din zile Filaret fu chemat la secția specială a Universității. Într-un birou îngust, cu portretul lui Lenin pe perete, îl întâmpină un omuleț scund, cu medalii și ordine la piept, veteran de război. Făcea cunoștință pentru prima dată cu demnitarul, care îl privi șmecherește, oferindu-i scaunul din față. După ce răsfoi documentele de pe masă, dori să concretizeze:

– Te numești Filaret Inereanu?

– Întocmai...

– Dragă studente! Să trecem la lucruri concrete! vorbi tipul. Vara ai călătorit în Bulgaria. Ți-a plăcut?! Te-ai și îndrăgostit?! Ei bine. Acum trebuie să te gândești serios cum să fii de folos patriei. A sosit timpul, dragă studente! Ești dator să contribui la întărirea securității statului! Avem pestetot dușmani de clasă. Ești un băiat căpos! Ai ales facultatea cărților! Așa-i? veteranul zâmbi mulțumit, continuând să răsfoiască mapa din față.

– Nu văd nici un dușman în preajmă, zise copilăros, dorind să glumească Filaret.

– N-o face pe niznaiul, dragă studente! Urmă o pauză, după care omulețul trecu la o tonalitate mai severă, puțin încruntat: Când vom avea nevoie, va trebui să ne dai informații despre tot ce se petrece la facultate. Dacă informațiile vor fi de valoare, te vom remunera, în afară de bursa care nu-ți ajunge.

– Ce trebuie să fac? încercă să concretizeze Filaret. Bărbatul însă îl întrerupse, oferindu-i niște acte dactilografiate, ca și cum acesta își dăduse deja acordul:

– Să semnezi aici. Obligat să păstrezi secretul de stat. Vei avea favorurile și susținerea noastră.

– Cu cine am să colaborez? dori să se dumirească Filaret, când omulețul îi oferi stiloul pentru a semna.

– Sunt Ivan Pologov, colonel în rezervă de la securitatea de stat! se prezentă tipul cu voce gravă, accentuând cele spuse printr-o săltare din sprâncene.

– Vreau să mă clarific, făcu deodată Filaret. Deci… am înțeles că trebuie să colaborez cu securitatea, să-mi torn colegii, pentru care... voi fi promovat, remunerat?!.

– De ce să-i torni? O să-ți dăm toate instrucțiunile despre modalitatea cum să ne informezi! Te vei întâlni cu oamenii noștri când și unde va fi nevoie! trecu Ivan Pologov la explicații într-un ton familiar: Nu te emoționa... Hai, *iscăleaisea* și consideră-te norocos. Mulți își propun serviciile, dar noi îi alegem pe sprânceană.

– Mă abțin, zise îndrăzneț Filaret. Unchiul meu a fost călugăr la mănăstirea din Hârbovăț, tatăl meu a luptat pe frontul român...

– Da?! holbă ochii rezervistul. Nu dispunem de asemenea informație. Ne vom clarifica.

– Sunt onest, continuă Filaret, camuflându-și refuzul. Apreciați-mă că v-am spus adevărul.

– Nici o problemă! surâse omulețul. În serviciul nostru colaborează fii și fiice ai celor care au fost deportați, deținuți politici… Și din nou îl sili: Semnează!

– Trebuie să mă mai gândesc, șovăi politicos băiatul.

– Dragă studente! Ți se acordă o mare favoare. Nu mă supăra.

– Aveți grijă de sănătate.

– Semnezi ori ba?!! aproape strigă colonelul, holbându-și ochii mici ca de veveriță.

– Nu, răspunse Filaret.

– Am înțeles, cedă rezervistul. Te-a recomandat decanatul!

Depozitând actele într-un safeu cu ușă grea de metal, continuă să-l măsoare cu privirile și deodată ordonă:

– Pleacă, iar despre convorbirea avută nu trebuie să afle nimeni.

În coridor Filaret dădu cu ochii de Anatol Gafton, care zâmbi și-i întinse mâna:

– Felicitările mele „dragă studente!" zise el, imitându-l pe colonel. Ai semnat?

– Nu ai cu ce mă felicita, zise Filaret, fără alte explicații. Cuvintele parcă-l înspăimântară pe Anatol, care rămase cu gura căscată.

După acea zi Filaret observă că nu mai era invitat la serate corporative, la întâlniri cu studenții străini. Încercă să uite totul și continua să frecventeze lecțiile, sala de meditație, să fie activ la seminare. Se pregătise serios, ca totdeauna de examene, dar decanul, o femeie care poseda o impecabilă limbă română, i se destăinui odată:

– Ceva-ceva nu ai făcut cum se cuvine. Se petrec lucruri stranii în jurul dumitale.

Filaret o privi cu sinceritate copilărească:

– Am șanse să termin facultatea? o surprinse el cu întrebarea. Poate e cazul să plec în concediu academic?

Femeia medită un pic, apoi încruntă sprâncenele și-l îndemnă hotărâtă:

– Vezi-ți de treabă. Cine va avea nevoie de tine, te va găsi.

Filaret o vreme, copleșit de tristețe, nu intra în vorbă cu nimeni. Se consola cu scrisorile de la Dima, care îi mai expediase două volume de Ivan Vazov, un pulo-

ver și trei discuri muzicale. Curând, în una din scrisori, Dima îi dădu de înțeles că în viața ei au apărut schimbări. Filosofa despre eternitatea sufletului, despre viața care e în continuă schimbare și un trecut frumos, luminos nu constituie nici un obstacol pentru a merge mai departe. După mai multe epistole de asemenea gen, Dima îi declară direct că a întâlnit un băiat și curând se va căsători. Filaret se simți și mai descurajat și amărât. I-a răspuns Dimei cu multă precauție, felicitând-o. Bulgăroaica nu i-a mai scris, lăsându-i un semn de întrebare în plus, înțelegând că există în viață momente care nu depind de voința unuia sau altuia. Acum se simțea liber, abandonă dubiile despre rezultatele obținute la sesiunea de iarnă și continua să stea mai multe ore în biblioteca universității. Păstrase secretul insuccesului de părinți, să nu le facă griji că rămase fără bursă. Hotărî să se angajeze paznic de noapte la o grădiniță de copii, care se afla nu departe de cămin. Obligația lui era ca porțile să fie încuiate, ca să nu pătrundă pe teritoriu persoane străine. Dormea nopțile la grădiniță, iar dimineața descuia porțile, mătura teritoriul adiacent și conecta la rețeaua electrică plita cantinei până când soseau bucătăresele care îl răsplăteau cu rezerve de mâncare. Într-o asemenea situație de salvare, mai bună decât se așteptase, își zise: „Tot ce se face spre bine se face!". Directoarei grădiniței îi plăcea că Filaret e gospodăros și în curând îi rezervă o odăiță cu dulap pentru haine, birou cu scaun și o canapea. Deja putea să-și ia cărțile de la bibliotecă și să se pregătească de lecții la grădiniță. Devenise pentru colegi o enigmă, nimeni nu știa unde dispare odată cu lăsarea nopții.

La noua lui slujbă se împrietenise cu unele dintre educatoarele tinere, dar începu să-i acorde mai multă atenție Nonei Botnariuc, medicul grădiniței. Era înaltă, suplă, cu părul neted descoperindu-i fruntea lată, avea sânii mici, un zâmbet tainic și liniștit. Purta cercei fini, se ruja pronunțat. Figura miniaturală o făcea atractivă. Îmbrăca în fiecare zi costume și rochii noi iar cu prima ocazie îl îndemna să vină în cabinetul ei la o cafea. Era demultișor căsătorită dar dorința de a-l avea prezent la ea în orele de răgaz, în văzul altor femei, nu o incomoda. Servind cafeaua îi povestea pasionată despre anii de studenție, despre peripețiile prin care trecuse în cei șase ani la universitatea de medicină, până se referi și la o poveste de dragoste cu un băiat bolnav de leucemie. Făcuse cunoștință cu el fiind pacient la spitalul din Comrat, iar ea făcea practica. Starea sănătății băiatului se înrăutățea din ce în ce mai mult și el conștientiza că i se apropie sfârșitul. De fiecare dată când o vedea lângă patul lui îi povestea despre visul lui din copilărie visa să se plimbe cu fata lui iubită, călare pe doi cai, prin stepele Bugeacului. Simțea că se îndrăgostește tot mai mult, chiar dacă la facultate îi făcea cu insistență curte cel mai bun student, și care o însoțea la practică.

Acel flăcău de la Comrat a decedat chiar pe brațele ei. Amintindu-și acea istorie, Nona lăcrima, spunându-i că acum Filaret este bărbatul care poate să o compătimească și să o creadă că dragostea ei adevărată s-a stins atunci ca o stea care abia de apuca să răsară. Îi plăcea să se afle în compania lui, amintindu-i că e o femeie cu un suflet chinuit, văduvită de dragostea pe care și-a dorit-o. Filaret o asculta cu atenție, încerca să se descurce în istoria vieții ei, dar simțea că e femeie căsătorită și doar soțul ei poate s-o ajute. În una din zile, veni la serviciu elegantă și dispusă ca niciodată. La sfârșitul orelor de muncă îl chemă la ea, spunându-i că soțul este plecat într-o deplasare, în Anglia, la o conferință internațională a chirurgilor. Scoase din safeu o sticlă de cristal, cu băutură de fabricație străină, o farfurie cu felii de lămâie și-l pofti, să închine împreună o *cinzeacă,* apoi alta. Îi zâmbea din ce în ce mai seducător, lua poze în jilțul din fața lui tot mai libertine, lăsând să i se dezgolească coapsele...

– În anii studenției n-am acceptat nici o altă relație cu băieții, i se confesă ea. Eram adevărată mironosiță, cu educație patriarhală de-acasă. Un coleg, care mai era și șef de grupă, s-a ținut scai de mine până când am cedat. Acum sunt cu el, am de toate, însă…

Mărturisirea ei discretă, privirile ei ademenitoare îl duceau tot mai insistent pe făgașul unor îndemnuri nestăvilite. Ea continua să vorbească în șoaptă despre soțul ei chirurg iscusit, că are un serviciu bine plătit, dar necazul cel mare pentru ea e că nu au copii. Concediile și le petreceau în cele mai prestigioase stațiuni balneare din țară, nu avea nevoie de bani, dar ei nu-i plăcea să chiulească. Devenea tot mai veselă, mai zâmbitoare, scotea dintr-o sacoșă ba un măr, ba o pară, ba o portocală și le împărțea cu el. După ce goliră sticla, serviră câte un suc de rodii. Nona se ridică de pe jilț și iarăși îi făcu o surpriză. Scoase din dulap un magnetofon portativ cu bobine.

– L-am procurat mai demult, dar nici eu nici soțul nu-l folosim. Ți-l dăruiesc. Cred c-o să-ți prindă bine.

– E un lucru costisitor,

– O fac din toată inima, insistă Nona, observând cum el se bucură și continuă să-i explice cum să utilizeze aparatul: Pe această bobină este înscrisă muzică simfonică. Una o ai de rezervă…

– Muzică serioasă, zise el deja cu tremur în glas.

– Oricât ți-ar părea de straniu, îmi place să ascult muzică de *Sergiu Celibidache*. E un dirijor neîntrecut al simfoniilor lui Anton Bruckner și al impresioniștilor Claude Debussy și Maurice Ravel, comentă ea fericită. Mă pasionează stilul original al dirijorului român. E cunoscut în special pentru varietatea tempo-urilor:

astfel, cu cât pasajul muzical e mai bogat și mai complex, cu atât tempo-ul devine sub bagheta lui mai lent. E un stil care dă efecte deosebite în sala de concerte. Sergiu Celibidache mai este și autorul unui Requiem, a patru simfonii și a unui Concert pentru pian și orchestră inedit. Acest mare dirijor a refuzat toată viața înregistrările pe discuri, dar eu cu soțul am asistat cu acest magnetofon în sala de concerte când am călătorit la Viena și am înregistrat. Cred că o să te impresioneze.

– De ce sunteți atât de generoasă? o întrebă copilărește.

– Pentru că ai un suflet bun.

Filaret roși, iradie de bucurie și recunoscu:

– După lecții, recunosc, mă grăbesc să vin încoace…

În următoarea clipă femeia se apropie și mai mult de el și-l sărută ca o fiară înfricoșată. Ambii au simțit că se doresc. Era o chemare din subconștient, o pornire reciprocă. În următoarea clipă Filaret auzi o voce ca dintr-o lume de vis:

– Închide ușa, stinge lumina...

Nona se dovedi focoasă, flămândă de mângâieri. Aproprierile lor deveniră sistematice. De îndată ce rămâneau singuri în cabinetul medical, ușa se încuia. Nici nu apucau să se dezbrace, că se aruncau unul în brațele celuilalt.

Nebunia se transformă în obișnuință. În unele seri soțul ei, un bărbat înalt, amabil, calm și răbdător, o aștepta la poartă cu mașina să o ia acasă. Filaret urmărea prin geam cum femeia pleca parcă plutind în întâmpinarea soțului. O vedea și o simțea fericită după fiecare întâlnire și se bucura. Pe fața Nonei se citea fericirea. Din preaplinul plăcerii, îi procură studentului un parfum francez, cremă și atribute pentru bărbierit, cămașă neagră și o pereche de blugi, vestimentație deficitară printre tineri. Filaret se simțea jenat, dar ea spunea că dorește ca el să arate șic. Uneori, în zilele de odihnă, când soțul ei se afla la serviciu, îl invita la o cafenea în centrul orașului cu mai multe cabine izolate, unde serveau salată „Asorty", bere și nucușoare. Discutau câte în lună și în stele. Flăcăul se comporta tandru și ea recunoștea că trăiește din nou anii studenției…Întocmai așa a visat totdeauna să fie iubită.

– Nu mă consider o depravată! Tu îmi dăruiești ceea ce nu am acasă, zâmbea dânsa și se întreba: Ce vină poartă sufletul meu că nu-mi pot iubi soțul? El îmi iartă totul, numai să fim împreună. Alături de tine mă simt femeie cu adevărat!...

– Ce-ai face dacă m-aș căsători? o întrebă la una din întâlniri.

– Nici o tragedie. Deocamdată suntem într-o relație, când ne vom sătura unul de altul, se va vedea.

– O să-mi găsesc și eu soție?

– Eşti naiv de trei bănuţi! Ai temperament şi faci dragoste ca un zeu! constată ea şmechereşte. Femeile când descoperă asemenea comoară în pat, te ţin lângă ele ca un magnet şi nimic nu le doare.

– Orice relaţie are o durată şi se termină dureros.

– Dragostea vine de la Dumnezeu foarte rar în viaţa omului şi tot Dumnezeu ne-o ia. O să mă strădui să te înţeleg că demult mergem pe căi diferite. Acum suntem împreună.

Destăinuirile ei îl făceau să creadă, că nu-l iubeşte, ci îşi satisface poftele trupeşti! Încercă să o îndepărteze, reţinându-se cât mai mult după ore, în cercul domnişoarelor de la facultate, dar Nona îi accepta capriciile şi la fiece reîntâlnire se dădea mângâierilor cu aceeaşi patimă. După câteva luni începu să se observe ceva schimbări pe trupul ei catifelat, cu miros plăcut de femeie. Lui Filaret îi fulgeră prin minte că este gravidă, dar nu făcu concluzii pripite. Într-o după amiază, încercă să se antreneze într-o discuţie sinceră cu ea.

– Eşti o femeie atât de dulce, dar… căsătorită.

– Şi tu ai tot dreptul să-ţi creezi familie.

– Adică sunt liber?

Nona izbucni în hohote de râs:

– Eşti atât de naiv şi drăguţ!

– Eu credeam…

– Desigur. Nu ai nici o obligaţiune faţă de mine nici azi, nici în viitor, şi ea, deodată îl surprinse: Voi naşte de la tine un copil. Este cea mai mare comoară pe care am putut să o am de la un bărbat. Voi deveni mămică!

– Ce va zice soţul tău? se sperie Filaret.

– Ştie deja, rosti ea liniştită. Crede ferm că el e tatăl.

– Cum? holbă ochii şi se bâlbâi băiatul. E medic, n-ai să-l duci cu zăhărelul.

– Medicii sunt şi ei oameni! Cred în minuni! Nu te agita. Demult îmi doream un copil şi iată că mi l-a dat Dumnezeu! Ţ-am spus doar ca să ştii.

Nona se comporta ca şi cum nu se întâmplase nimic deosebit între ei. Continuă să-l trateze cu obişnuita ei atenţie, amintindu-i că rodul iubirii lor este alegerea ei şi nu-i va crea probleme în viitor.

Filaret o vreme evită să dea ochii cu ea, venind la grădiniţă pentru a face paza de noapte deja când toată lumea era plecată. Ea nu încerca să-l caute, dar, în momentele când îl vedea, îi zâmbea cu aceeaşi amabilitate şi Filaret înţelese că n-are rost să se îmbufneze. La una din întâlnirile lor o întrebase:

– Ce ar trebui să mai fac pentru tine ca să te simţi comod?

– Să mă respecţi, atât.

– O să mă simt vinovat...

– Calmează-te, zise ea și pe fața-i frumoasă se prelinseră lacrimi de fericire. Copilul meu se zbate aici, sub inimă, fericit...

În săptămânile și lunile ce urmară o admira pe Nona. Purta mândră sarcina. Soțul ei, venea seară de seară deja până în cabinet după ea ca să o conducă la mașina de lângă poartă.

Filaret petrecea tot mai mult timp cu fetele drăguțe de la facultate, însă nici una nu-l atrăgea, deși în ultima vreme majoritatea se căsătoreau. Tot mai multe cărucioare pentru prunci s-au adunat pe coridoarele căminului, îndreptul odăilor unde locuiau cuplurile tinere. El își continua studiile, dar mereu gândurile o duceau la femeia însărcinată. Participă la o conferință republicană, cu un referat despre politica pacificatoare a Uniunii Sovietice și se învrednici de un premiu. Ivan Pologov, care asista în sală, s-a apropiat de el, i-a strâns mâna felicitându-l și i-a spus că nu-i mai poarte pică. A susținut cu bine examenile, în următorul semestru începu să primească bursă.

În ultima toamnă de studenție avea frecvență liberă. Își organiza timpul cum găsea de cuviință. Bibliotecile universitare erau aproape goale, sesiunea era departe și era într-o stare de chiulangeală. Și la serviciul de la grădiniță părea că lipsește agitația de odinioară. Nona plecă în concediu de maternitate și el îi simțea lipsa. Cineva dintre educatoare i-a spus că e plecată la țară, să fie în aer liber, în liniște. Își imagina cum arată ea în ultimele luni de sarcină, trăind cu impresia că mulți știu secretul dintre el și ea. Cineva îl aprobă, cineva îl acuză. Presimțirea îi fura liniștea, îndeosebi când trecea pe coridor, pe lângă cabinetul medicului, pe care îl ocupa altă femeie în halat alb. În acele clipe i se năluceа că acuși o să-l cheme Nona, o să-i vorbească, o să-l mângâie. „Doamne, ce-i cu mine? se întreba el tulburat și încurcat. Cum o să trăiesc toată viața cu gândul că undeva crește un copil de-al meu?!..”

În cele din urmă, când începu să obțină bursă, părăsi postul de paznic la grădiniță. Îl cedă altui coleg, motivându-și demisia că în ultimul an are nevoie de timp pentru a se pregăti de examenele de stat. La cămin nu totdeauna era liniște. În serile de duminică studenții se întorceau cu mâncare și vin de la țară. Îl invitau să le cânte la chitară și devenea mai relaxat. Domnișoarele timide venite din sate, deja la sfârșitul studiilor se emancipau, cochetau, unele dintre ele își permiteau să fumeze, să cinstească câte un pahar. Pe terasa unde ziua se uscau albiturile pruncilor, odată cu venirea serii, se organizau dansuri, iar pe aleile străjuite de plopii piramidali din preajma căminului se plimbau perechi de îndrăgostiți. Filaret începu să simtă tot mai acut singurătatea. Nu-și putea găsi o

fată care să-i fie pe plac. I se părea că mereu se leagă de el niște *zdrehude* sau cele înclinate spre obezitate, iar cele suple, inteligente dispăruseră pe alte planete. Nu-i plăceau balenele care deseori îl solicitau să le cânte o romanță. Parcă ar fi fost o paiață, un lăutar cu misiunea de a distra publicul, pe când el avea nevoie de altceva, de o dragoste frumoasă. Studentele de la drept, economie, finanțe, cibernetică, când auzeau că e de la biblioteconomie, pierdeau interesul față de el. Nu știuse că atât băieții cât și fetele își fac prieteni după profesia care le-ar asigura viitorul. Mai observă că băieții acostau fete cu părinți înstăriți, deși la început nu-i venise să creadă. A participat la celebrarea nunții unei colege de la nordul republicii, care a acceptat căsătoria cu un băiat de la drept. La masa plină cu băuturi și mâncăruri alese nuntașii se șușoteau despre diferența de înălțime ridicolă a mirilor! Mireasa era o frumusețe de fată, mai înaltă cu două capete decât mirele. Cei care luau cuvântul, în urările lor, puneau accentul pe viitoarea profesie a mirelui, iar mireasa radia de bucurie. Socrii le-au juruit mașină, covoare, apartament. La acea veselie Filaret a văzut-o pe Andreea, studentă la ultimul an la facultatea de chimie, o fată cu picioare lungi, într-un costum roșu ca focul, cu o coafură sofisticată, cu ochi mari și cercei de aur. Din discuție cu ea, află că își au căminele alături. La revenire de la nuntă, peste o seară s-au întâlnit la dansuri pe terasa înconjurată de plopi. Filaret își permisese să servească cu băieții două pahare cu vin roșu de Purcari. Era îndrăzneț, și când dădu cu ochii de Andreea, o invită la dans.

– Ai privirea Cleopatrei. Împărătească autoritară! recunoscu el.

– Să înțeleg că dumneata te pretinzi Antoniu, iar eu nu-ți pot fi Cleopatra, răspunse fata. Te cunosc de la anul întâi. Cânți la chitară ministreli!

– Dacă accepți prietenia mea, o să-ți cânt serenade la geam.

– Cui i-ai mai cântat balade pastorale?

– Ce-ar fi să ne tutuim...

– E prea devreme.

– Iar eu credeam că e tocmai momentul.

– Am prieten, spuse fata răspicat.

– Iar eu sunt liber ca hulubul cerului!

– Nu pot să te ajut cu nimic.

– Există o soluție de compromis, trecu el la un ton diplomatic.

– Care?

– Să facem o mică plimbare.

Andreea nu se împotrivi.

– Totdeauna ești atât de insistent?

– Numai când simpatizez pe cineva.

– Să înțeleg că mă placi? se prefăcu curioasă Andreea.

– Aș vrea să știu câte ceva din biografia ta de împărătească și să-ți răpesc un sărut! Cum s-a întâmplat că ai venit la dansuri fără iubit?..

– Este plecat.

– Înseamnă că am șansa să devin favoritul inimii tale? Iubitul e departe, noi suntem aproape.

– Nu ai nici o șansă, răspunse fata și mai ferm.

– Mda, eșec total! o făcu pe disperatul Filaret.

– Soluție există! zise Andreea. Îți pot face cunoștință cu o colegă de odaie. Te-a ascultat cântând la chitară.

– Vrei să-mi fii pețitoare?

– Colega e foarte timidă, nu se întâlnește cu nimeni. Treci mâine seară pe la noi, cu chitara. Te vom servi cu ceai, miere de-acasă și tartine.

– Am devenit trubadurul fetelor, care va să zică. Colega ta de odaie știe a se săruta în stil francez, cu zigzaguri?

– Mi se pare că ea nici sărutată nu este…

– Vai! Câtă muncă mă așteaptă, glumi el.

– Pe mâine, la ora șapte.

– Am greșit asemănându-te cu Cleopatra.

– Ai greșit. Mâine vii?

– Păi cum altfel? Arde focul în inima mea de curiozitate!

– Te așteptăm.

Odată cu lăsarea amurgului, Filaret îmbrăcă costumul sportiv, încălță ghetele și dori să vadă cum arată prietena Andreei. „Să sperăm că nu este… balenă". Domnișoarele îl așteptau în odaia cu două paturi îngrijite. La masă stătea o fată cu fața ușor pistruiată, în halat de atlaz subțire, înflorat. Încercă s-o recunoască dintre cele care veneau să-l asculte, dar i se păru că n-a observat-o mai înainte. Privindu-se reciproc, domnișoara clipi din ochi și o roșeață fină îi acoperi pistruii obrajilor.

– N-ai respectat condițiile să vii mai gătițel, glumi Andreea.

– Dacă plec după redingotă, am să vin altădată, zise Filaret, dar tot atunci în întâmpinarea lui de la masă ieși domnișoara și se recomandă:

– Nuvela!

– Ce nume poetic! făcu flăcăul, sărutându-i mâna.

Andreea bombăni ceva, dar ieși să aducă de la bucătărie ceainicul. Nuvela continua să stea timidă în fața lui ca o copilă vinovată. El se încurcă fulgerat de

gânduri. „Să fie cea de care am nevoie?" Încercă să se calmeze: „Nu grăbi evenimentele". Deodată o surprinse cu o întrebare șăgalnică:

– Domnișoară, ai învățat bine la școală?

– Binișor, răspunse ea emoționată și parcă vinovată.

– Numai cei care au avut reușite bune la școală studiază la facultatea de chimie! concluzionă el cu mină de savant. Eu am avut reușită medie și m-am ales cu biblioteconomia!

– Ce contează, zise Nuvela.

– Contează, zise Filaret.

– De ce?!

– Depinde cât de bănoasă e viitoarea profesie!

– Nu sunt de acord, zâmbi și iarăși roși fata.

Stăteau față în față și nu știau cum să alunge tăcerea. Reapăru Andreea, care îl invită la un ceai.

– Să imortalizăm momentul printr-o ciocnire simbolică de pahare! exclamă Filaret.

– Cu plăcere, aprobă Andreea. De ce n-ai adus chitara?

– Data viitoare voi veni cu tot echipamentul, de data aceasta însă o să ne distrăm cu bancuri.

– Ne rămâi îndatorat, căzu de-acord Andreea, aranjând masa ca o adevărată amfitrioană.

Filaret le povesti fetelor întâmplările lui din armată, adăugând istorii hazlii, bancuri și astfel descărcă atmosfera. Nuvela îl fura mereu cu ochii ei mari și, când privirile lor se încrucișau, obișnuita ei roșeață camufla pistruii de pe obraji. După multă pălăvrăgeală, când veni ora să plece, Filaret le sărută ambelor mâna și motivă:

– Trebuie să mă întorc la cămin. Intendentul, de cum se lasă întunericul, face apelul. Cine lipsește, păzea! Are numai o justificare, să confirme cauza reținerii. Pentru asta e nevoie ca Nuvela să mă conducă.

– Da, ea o să te apere de furia intendentului, se învoi Andreea.

Nuvela ieși să-l petreacă. În lumina serii, fluturașii de pe rochie cu aripioare roșii, galbene, albe păreau că zboară pe corpul ei, care i se păru micuț și mlădios. Pășeau tăcuți alături, ea urmărindu-l timidă, cu obrajii atinși de rumeneală, dar după ce îl luă la braț parcă se mai învioră.

– Când v-am văzut prima oară pe banca din fața căminului cântând la chitară în limba italiană...

– Hai să ne tutuim, o întrerupse Filaret incomodat de limbajul ei oficial. Aș vrea să aflu câte ceva despre tine.

– Bine, căzu ea de acord, ținându-l de braț și continuă să-i vorbească despre orășelul Secureni, unde a crescut și și-a petrecut anii de școală. Părinții ei erau lucrători feroviari, aveau înlesniri și mai toate verile călătoreau cu trenul prin țara sovietică.

Ajunși la colțul căminului, unde mai pătrundea lumina din prag, lângă un nuc cu ramurile resfirate, Filaret încercă să o strângă ușurel la piept, să o sărute, dar ea tresări ca un iepuraș speriat și-l îndepărtă.

– Ai să mă spui la mama? glumi Filaret.

– Pe azi e de-ajuns, ochii ei îl măsurau bănuitori, până se contopiră cu ai lui. Cred că ești bun și înțelegător.

– Niciodată n-am fost bun, ci… foarte bun!

– Ca să vezi!

– Mâine am putea merge la o plimbare în oraș?

– După lecții.

– Unde ne întâlnim?.

– În fața blocului facultății de chimie…

– Ne-am înțeles, vorbi el cu voce serioasă. La ce oră?

– 14 și 30 de minute.

Când reveni în pragul căminului, colegele de la facultatea lui, care mai stăteau pe bănci la taifas, îl aplaudară.

– Îți stă bine alături de domnișoara în rochie cu fluturași, spuse una dintre ele.

– O știu pe tipa de la chimie, îl informă altă colegă. Eminentă.

– Mi se pare că îl are pe Costică de la biologie, care se ține scai de ea, zise a treia.

A doua zi la facultate toți discutau despre plimbarea lui cu studenta eminentă, iar el aștepta la ora 14.30 în fața blocului facultății de chimie. După câteva minute de el se apropie Andreea.

– Ești punctual, bravo, îl aprecie ea.

– Ce s-a întâmplat? Filaret o măsură cu privirea pe ea, apoi pe prietenul cu fața ovală și buze cărnoase, amândoi deopotrivă de înalți și chipeși.

– Nuvela e de serviciu, face curățenie în cămin. N-o să vină la întâlnire.

– Pot să merg la ea?

– Nu, stimabile! *Odăița* noastră trebuie să fie adusă în ordine exemplară!

Filaret se duse singur să se plimbe, imaginându-și că la mijloc e cu totul altceva. Pășea pe străzile aglomerate și în fața ochilor îi apărea chipul Nuvelei. „Doamne, nu cumva o plac?.." Analiză aventurile avute anterior cu fetele și i se păru că domnișoara e deosebită. Și, dacă ea totuși îl iubește pe acel Costică,

iar pe dânsul îl simpatizează numai pentru că știe a cânta la blestemata ceea de chitară?! Promisiunea că va veni la întâlnire a fost o momeală din partea ei, pentru a dovedi că respectă eticheta, că este educată, iar în realitate, cu concursul Andreei, i-a dat papucii? Și au inventat un pretext că face curățenie în odaie! În cele din urmă își spuse: fie ce-o fi! Cumpără un buchet de gladiole, trecu pe la pictorii ambulanți din scuarul teatrului național, alese o reproducție care îl pasionă și, cu gladiolele în mâină și tabloul subțioară, plecă la cămin.

– Era rândul meu să fac ordine în odaie, vorbi Nuvela cu părere de rău, mirosind florile și admirând tabloul. Am rugat-o pe Andreea să te prevină...

– Îți place tabloul? o întrebă el urcându-se pe un scaun să-l prindă de un cui pe perete, explicându-i pasionat: Autorul lui e Arhip Kuinji, pictor rus de origine greacă, considerat de critici adevărat vrăjitor al luminii! Maestrul s-a condus în creație de principiul: „Tot ce am de realizat, trebuie s-o fac numai cu puterile și insistența proprie"! Frumos, nu?! Prieten i-a fost și Dmitri Mendeleev. Au studiat împreună culorile, devenind maestru neîntrecut în delimitarea clarului de lună în întuneric! Acest peisaj l-a numit „Noaptea cu lună pe Nipru".

– Îți mulțumesc mult!

Tabloul părea că schimbă atmosfera din încăpere. Filaret nu se dădea dus.

– Ești ocupată? Poate îl aștepți pe Costică?

– O să te servesc cu ceva gustos, zise fata, fără a-i lua în seamă întrebarea, după ce termină de făcut curățenie. Puse pe masă o tavă cu o prăjitura coaptă de ea: Rețeta bunicii.

După ce servi câteva felii delicioase, Filaret o privi compătimitor și o întrebă:

– N-ai vrea să mergem la vreun film în oraș?

– Mâine cu plăcere, căzu de acord Nuvela și, după o pauză recunoscu: Ți-am simțit lipsa.

Filaret dori să se apropie mai mult de ea, însă între timp sosi Andreea cu prietenul ei.

– Vai, ce miros delicios de coptură, ce frumusețe de tablou, ce flori superbe! Exclamă Andreea, apoi puse mâinile în șolduri și-i reproșă însoțitorului ei: Ia exemplu!

– Andriuța! Ai puțintică răbdare, să mă mobilizez.

– Iat-așa mă hrănești cu promisiunile de la anul întâi, se lamentă Andreea.

– Luați loc la masă, îi pofti pe toți Nuvela.

– Mă numesc Vadim, se prezentă băiatul. Sunt prietenul ei.

– Înmânează-i scrisorile de acreditare! glumi Andreea către Vadim.

Între timp, după ușă se auzi un strigăt alarmat. Cineva uitase pe plita din

bucătăria din capătul celălalt al coridorului o cratița cu fasole și pestetot se răspândea un miros mizerabil de fasole arse. Andreea se enervă, înșfăcă din dulap o tigaie lucitoare și ieși pentru a clarifica situația. Se auziră alte strigăte, țipete și pași îndesați. Vadim se duse să se lămurească ce-i cu acel tărăboi. În sfârșit în odaie reveni Andreea, cu tigaia în mână, iar din urma ei prietenul.

– Le-am spart capul cu tingirea! declară ea furioasă. Când se liniști puțin, Vadim șopti plin de împăcăciune:

– Andriuța!

– Dumnezeii mamei lor! tună iar Andreea. Nuvela a făcut curățenie ideală, dar cineva trebuie să-și bată joc de-o muncă străină! Tingirea va ști totdeauna de ei!

Din acea clipă Filaret înțelese că în cămin Andreea este o autoritate. Toți parcă se temeau de ea și, când o vedeau de departe, se șușoteau, ocolind-o. Se vede că nu era prima oară când ea punea în funcție tigaia.

– Andriuța, ogoiește-te! o ruga Vadim.

Geamurile din coridor s-au deschis vraiște să iasă mirosul urât. Stătură la taifas până după miezul nopții. Nuvela merse pe la colegi și împrumutase o chitară, apoi aprinse lumânări de ceară neagră, stinse becurile electrice și-l îndemnă pe Filaret să le cânte romanțe pe versurile lui Vasile Alecsandri și Mihai Eminescu.

– Ai greșit facultatea, stimabile! îl aprecia Andreea. Vocația dumitale e scena... Trebuia să te înscrii la conservator!

– Lumea cărților e mai interesantă!

– E superb băiatul! făcu ea către Nuvela. Adevărat diavol al miracolului! Vă șade bine alături!

– O să deveniți prietenii noștri, zise Vadim căscând a oboseală, desfăcându-și patul pliant de lângă perete, culcându-se.

Filaret ieși în coridor petrecut de Nuvela.

– Vrei să mergem mâine la balet?

– Îmi place foarte mult, vocea ei exprima căldură, duioșie.

S-au sărutat pentru prima oară.

6

Filaret și Nuvela mergeau la sala de lectură a universității, luau masa la cantină, în orele libere își vizitau colegii, vizionau spectacole de teatru și preferatele lor filme italiene cu Marcello Mastroianni și Sophi Loren, franceze cu Louis de Funès, Bourvill, Jean-Paul Belmondo și cele rusești, realizate de Eldar Reazanov.

Într-o zi, când se întorceau de la lecții, li se alătură Andreea, îngândurată și mâhnită. Paloarea feței ei era vădită, dar Nuvela nu îndrăzni s-o descoase. Știa că poate să-i sară țandăra, s-o bănuiască cum o făcea mai totdeauna, că își bagă nasul unde nu-i fierbe oala. Abia când ajunseră în preajma Memorialului Eternitatea auzi vocea ei necăjită:

– Nu toată lumea e la fel. Apoi după o pauză, își continuă destăinuirea: Mă căsătoresc dintr-o nebunie. I-am permis prea mult să intre în viața mea. Îl sufăr deja de patru ani! Dar am să mă căsătoresc, fără a-mi putea explica de ce. Pe altul l-aș fi iubit la nebunie, dar nu l-am căutat! Doamne, ce proastă sunt!

– Vadim ține la tine, îți rabdă capriciile, face tot ce dorești, încerca s-o liniștească Nuvela derutată. Și se adresă lui Filaret: Glumește sau vorbește serios că a decis să se căsătorească?!

– Ești chimistă, cunoști ce fel de reacții au loc când substanțele sunt incompatibile, replică Andreea.

– Atunci de ce o faci? se băgă pe fir Filaret.

– N-am fost prevăzătoare, răspunse Andreea după o lungă tăcere, jucându-și nemulțumită umerii. M-am abătut de pe calea cea dreaptă...

– Nu știu ce să zic, spuse Nuvela surprinsă de lacrimile ce apăruseră pe obrajii colegei.

– Poate ai nevoie de un ajutor? se interesă Filaret.

– Am nevoie doar de liniște sufletească! Am refuzat să asasinez copilul, continuă Andreea. Medicii mi-au spus că voi avea o fetiță ori un băiețel, zâmbi ea malițios. Voi fi mireasă cu burta la gură!

Trecând pe lângă o librărie, Filaret procură un volumaș de poezie, apoi le pofti la un aperitiv în cafeneaua de alături. Au servit și câte o bere la halbă. Mai întâi una, apoi a doua. Li se dezlegară limbile la toți. Era tocmai momentul să le citească niște versuri.

– Anatol Ciocanu, poet de o eleganță aparte! le explică el, când închise cărțulia.

– Îmi place poezia lui! adăugă Nuvela. Am avut o întâlnire cu el la școală când eram elevă.

– Îl cunoști?! Pentru aceasta să bem! propuse Andreea dând dintr-odată toată berea peste cap, după care mușcă dintr-o tartină și-i făcu amenințător din deget: Să știi, draga mea, că versurile lui nu trebuie să fie citite la beție, deși majoritatea sunt scrise în stare de surmeneală! Ce bărbat e Anatol Ciocanu!

În pragul căminului îi aștepta Vadim cu un tort și cu flori. Abia acum Filaret observă că la ambele mâini băiatul avea câteva degete ciuntite…

– Dragule! îl salută Andreea, îmbrățișându-l pe după gât.

– Ne-am cherchelit un pic, făcu de colo Nuvela.

– Văd, confirmă Vadim.

– Doamne, ce mă mai doare capul, se văicără neliniștită Andreea, apoi adăugă autoritar, de parcă-l mustra pe Vadim: Voi, valea! Mai plimbați-vă la aer liber. Eu cu Prințul am nevoie de intimitate…

Pe la chindii se abătu o furtună cu ploaie rece. Copacii se dezgoleau de frunze, învălmășindu-le prin noroi peste caldarâmul străzilor. Vântul parcă o înfricoșa pe Nuvela, care pășea lipită de el. Frigul îi pătrundea în spinare și ei intrară în holul căminului bibliotecarilor unde era televizor.

– Andreea are dreptate… cum să te căsătorești fără dragoste?!

– Ce sentimente ai față de mine?

– Tu cum crezi?

– Cred că nu-ți sunt chiar indiferent, zise Filaret când sosi ora despărțirii.

– Păcat că draga noastră prietenă împreună cu Vadim au monopolizat odaia…

Când reveni în cameră, cei doi dormeau pe un pat îmbrățișați. Nuvela n-a putut să adoarmă toată noaptea. Gândurile i se învălmășeau în jurul lui Filaret, analizându-i fiece vorbă, fiece gest. Dorea să creadă că e cu adevărat fericită, dorea să-l revadă cât mai repede, să-i privească fața senină, cu fruntea lată și părul frumos. Îi auzea cuvintele șoptite la ureche numai pentru ea. Acele cuvinte răsunau ca niște note muzicale. Nu iubise niciodată atât de sincer, trăia cu speranța că în viața ei se petrece ceva miraculos, neînțeles. Printre rafalele de vânt venite din stradă i se năluceа că aude chemările lui. Ar fi sărit din așternut și ar fi mers la el, în îmbrățișările lui. Pe divanul de alături dormeau cei doi sforăind ușor. Apoi trecu în revistă băieții care până la Filaret au încercat s-o curteze și i-a refuzat. Bine a făcut! L-a dorit pe Filaret care deja i-a cucerit inima! Andreea flirtează, e mofturoasă, fiindcă e sigură că Vadim o va face fericită. Se zvârcolea în așternut, așteptând să treacă mai repede noaptea, să-l revadă pe Filaret în fața căminului.

Dimineața furtuna de afară se potoli. Andreea o anunță că nu va merge la ore. Ieșind în pragul căminului, îl văzu pe Filaret care o aștepta.

– Te-am visat toată noaptea, zise el.

– Și eu la fel, recunoscu cinstit Nuvela.

– Aseară, stând alături de tine, în hol, în fața televizorului mi-a venit o idee.

– …Că ai în față o puștoaică naivă, îl completă Nuvela, ținându-l la braț și pășind spre Universitate.

– Ba nu... Ce-ar fi să ne căsătorim?

Fata își pierdu darul vorbirii. Nu știa ce să-i răspundă și, abia când veni

clipa să se despartă, pentru a pleca fiecare la facultatea lui, îl întrebă cu voce emoționată:

– Diseară ne vedem?

– Vreau să devii soția mea, rosti el cu voce serioasă.

– Aici, în stradă trebuie să-mi dau consimțământul?!

– Da. Acum!

– Am să mă gândesc... Întârzii, și fata se desprinse ușor de brațul lui și se grăbi la lecții.

„Ce bleg sunt, gândi Filaret. Am vrut să fiu original". Apoi se grăbi și el la ore. Stătu la lecții ca pe ace, abătut, negăsind soluția cum ar putea să-i explice că nu a fost o glumă. A procedat copilărește. După lecții trecu pe la blocul chimiștilor, dar nu o găsi pe Nuvela. Lipsea Andreea cu Vadim și nimeni nu-i putu explica unde o fi plecat. De obicei la acea oră erau acasă.

Porni să cutreiere orașul și, când se întâlni cu niște camarazi, deciseră să servească câte o halbă de bere la care se mai adăugă și câte o sută de grame de rachiu. Se îmbătă criță și reveni la cămin cu un taxi. Sprijinindu-se de balustrada scărilor, urcă, în văzul tuturor, zâmbăreț, dorind să arunce complimente în stânga și în dreapta, dar limba nu-i dădea ascultare. Ajuns în camera lui de la etajul doi, căzu pe pat și adormi buștean. La o bucată de noapte simți că îi vuiește capul. Bău multă apă rece la lavoar, apoi iar căzu pe pat. De ce și-a permis să bea atâta alcool?! De ce? I se învălmășeau gândurile, îl dureau mădularele, capul continua să-i vuiască. Colegii dormeau în plăcerea somnului de dimineață, iar el începu să-i invidieze cât de disciplinați și ordonați sunt! Difuzorul de pe perete începu să cânte imnul. Ascultă noutățile de la Moscova, de la Chișinău, după care urmă gimnastica de înviorare, apoi muzică populară. La ora 7.00 colegii, după procedurile de rigoare, serviră ceaiul și se grăbeau la lecții. Pentru întârziere sau lipse nemotivate studenții puteau fi lipsiți de bursă. Colegii de odaie apucaseră să-i spună că seara trecută l-au căutat două fete care au rugat ca de îndată ce apare să treacă pe la căminul *chimiștilor*. Așteptă să-și vină puțin în fire, ca apoi să se ducă să dea ochii cu Nuvela. *Blestemată să fie beția, această meserie de noapte*!, repeta el întruna. Abia pe la amiază se bărbieri, își spălă capul cu apă rece, se îmbrăcă și ieși în stradă. Bureza. Stropi reci îl loveau în față.

Nuvela îl întâmpină bine dispusă și-i dărui o chitară nou-nouță.

– Seara trecută ai fost ocupat, nu te-am găsit, zise ea.

– E cadoul de la noi, stimabile! concretiză Andreea, care stătea la masă cu manualele deschise, pregătindu-se de lecții.

– Am să vă servesc acuși cu tort de la țară, îi anunță Nuvela. Mama mi-a trimis.

– Chitara asta, îi lămuri Vadim, am comandat-o în Germania unui ofițer care-și face serviciul în Drezda.

– Ești obligat să ne cânți, stimabile!

– Există vreun prilej că ați organizat ceremonia? întrebă Filaret.

– E ziua de naștere a iubitei tale, stimabile.

– Cineva trebuie să confere farmec acestui eveniment, adăugă Vadim.

Nuvela, privindu-l, roși de parcă făcuse adineaori o poznă.

– De ce eu aflu abia acum despre ziua ta de naștere?

– Am vrut să-ți spun ieri, după ce ne-am întors din oraș, de la cumpărături, dar nu erai de găsit.

Acceptă invitația de a sta la masă, dar nu voi să bea șampanie, oricât de mult îl îndemnară prietenii. Nuvela îmbrăcase un costum de culoare bordo, ce îi contura figura suplă, grațioasă, părul și-l aranjase în bucle mici. Se machiase, ochii ei deveniră mai expresivi. Zâmbea fericită și Filaret o privea ca vrăjit. Dorea să-și ceară scuze de o mie de ori de la ea.

– Cântă-ne! îl rugă Nuvela, punându-i chitara pe brațe. De ziua mea...

Filaret le-a cântat tot ce au dorit până când prietenii deschiseră și a treia sticlă cu șampanie. Într-un târziu se ridică de la masă și o prinse de mână pe Nuvela.

– Vreau să fac o promenadă cu tine.

– Vă permitem, hulubașilor! zise binevoitoare Andreea. Ne-ai miruit sufletele cu cântece orfice!

Afară timpul părea să se mai limpezească. Paltonul cărămiziu, cu guler și manșete din blană de vulpe al Nuvelei, părea că se potrivește cu geaca de aceeași culoare a băiatului care ducea chitara pe umăr. Norii se risipiseră, printre zdrențele lor licărea câte o stea. Păși o vreme tăcuți. Apoi Filaret își trecu ușurel degetele peste strune zdrăngănind și rosti descurajat:

– În loc să-ți aduc eu cadou, mi-ai adus tu mie. Cum vine asta?

– Știam că nu ai chitară. Îți place? și fără să aștepte răspunsul, își lipi capul de pieptul lui, îngânând: Să nu mai umbli cu împrumutatul pe la alții...

– E seara îngerului tău!..

– Mă simt foarte bine alături de tine, spuse ea și îl privi din nou cu ochii ei copilărești.

– N-am făcut niciodată declarații pompoase, reveni el la discuția din ajun, dar vreau să devii fata mea.

– Sunt a mamei și a tatei, glumi Nuvela.

– Mii de scuze, se corectă el. Vreau să-mi devii soție.

Ea îi spuse:

– Aș vrea mai întâi să mă ceri de la părinți. Mâine ei vin să mă viziteze, precizează ea: Ziua mea de naștere este mâine, nu azi. Andreea totdeauna anticipează evenimentele. Părinților le-am povestit despre tine. Sunt curioși să te cunoască.

– Și ce le-ai povestit?

– Că ești cu armata făcută, ceea ce i-a plăcut mult lui tata… Să vii cu chitara.

A doua seară Filaret veni la ea ca la un examen, cu chitara. Era emoționat. În odaie era aranjată o masă copioasă. Aduse magnetofonul și un buchet mare de trandafiri albi! Mama Nuvelei, o femeie robustă, purta o rochie de gală, cu bijuterii sclipitoare la gât. Tatăl ei, bărbat prezentabil, atins de pleșuvie, argintat la tâmple, binevoitor, îl măsură din cap până în picioare, apoi îi strânse mâna cu vădită satisfacție. S-au așezat la masă, urându-i sănătate și succes sărbătoritei!.. Andreea cu Vadim arătau solemni în costumele lor. I-au dăruit Nuvelei o mini-statuie de porțelan, cu o lampă mică, electrică, care, când era conectată, începea să joace în mai multe culori. Oaspeții s-au înveselit, mai ales după primul pocal. Tatăl Nuvelei din când în când ieșea la balcon să fumeze. Apoi Andreea cu Vadim își făcură treabă în oraș. Filaret a cântat la chitară romanța:

De-aș trăi sute de ani,
N-aș iubi fete cu bani,
Aș iubi una săracă,
Caracterul ei să-mi placă.
De-aș trăi cât piatra-n munte,
N-aș iubi fată de frunte,
Da-aș iubi fată săracă,
Obrăjorii ei să-mi placă.
De-aș trăi ca frunza-n vie,
Nu iau fată cu moșie,
Mai bine una săracă,
Ochișorii ei să-mi placă...

Părinții Nuvelei îl aplaudară când puse cuminte chitara la loc.

– Cuvintele romanței le-am auzit de la buneii mei, își aminti mama fetei.

Filaret consideră că e momentul să treacă în ofensivă.

– Rog să vă dați consimțământul... Vă cer mâna Nuvelei. Țin foarte mult la ea.

Urmă o pauză... Vorbele băiatului sunară pe înțelesul tuturor. Nuvela stătea încurcată lângă părinți. Nu știa cum să procedeze în situația creată.

– Tu, domnișoară, ce zici? o întrebă mama după o tăcere lungă.

– Îl iubești? consideră de cuviință să intervină și tata.

– Dacă nu-mi plăcea, nu vă chemam, zise hotărâtă Nuvela.

– Ai fost căsătorit, ai copii? urmă alt interogatoriu din partea mamei.

– N-am fost căsătorit și nu am copii, se bâlbâi Filaret.

– Se emoționează, aprecie tatăl fetei, apoi o îndemnă pe soție: Lasă, e băiat serios. Nu se glumește cu așa ceva.

– Dacă îți place și o iubești pe fiică-mea și ea te iubește pe tine, atunci nu văd de ce nu ne-am da consimțământul, constată matematic mama Nuvelei. Tu ce ai de spus, Ioane? mai întrebă femeia.

– Desigur, Zina. Nuvela e deja matură! Să fie într-un ceas bun, și îl cuprinse pe Filaret.

– Vă felicit și eu cu această decizie importantă! își dădu consimțământul viitoarea soacră și lăcrimă de emoție.

Când Andreea cu Vadim se întoarseră din oraș, îi găsiră fericiți pe proaspeții logodnici.

– Iar am întârziat! zise Andreea. Colega m-a depășit! Va merge înainte sub pirostrii!

7

Nunta avu loc în clubul din satul mirelui, într-o zi de la sfârșitul lunii februarie, când afară bântuia încă un ger sec, fără zăpadă. Vinul de casă, bucatele pregătite la cuptor, muzicanții de la Ciulucani au făcut mare veselie la Ineasca. Tinerii au primit cadouri, telegrame de felicitare de la cunoscuții și prietenii din depărtare. Oaspeții le-au dăruit mulți bani. În afară de gospodarii din satul miresei și ai mirelui, au venit mai toți colegii de școală ai lui Filaret. A fost și Tanea, colega de clasă, de care, cândva în copilărie, fugea cu ochii îndrăgostiți la recreații. Ea era cu soțul și fiica de numai câțiva anișori, care dansa întruna și care le-a recitat mirilor cu glas de clopoțel:

Frunză verde pătrunjel,
Și mirele-i frumușel.
Frunză verde secărică
Și mireasa-i frumușică...

Deși au fost multe urări, cele spuse de giuvaierul de copiliță le-au plăcut cel mai mult.

Când s-a purces la dezbrăcarea miresei, copilița neostoită îndemna nuntașii:

De trei ori pe lângă masă,
Să iasă răul din casă,
Să rămâie binele,

Să trăiască mirele
Cu mireasa împreună,
Să le fie voia bună...

Mirele și mireasa s-au prins în iureșul dansului până au înțeles că nunta, pe lângă o mare veselie, mai este și o mare oboseală.

– Crezi în noroc sau în soartă? îl întrebă Nuvela într-o clipă de răgaz.

– Oare ele nu merg mână-n mână?

– Nu cred. Norocul e una, soarta e alta…

Filaret nu izbuti să se concentreze la cele spuse de Nuvela. Mesenii prinseseră chef și dansau fără întrerupere. Muzicanții cântau interminabil hore moldovenești în care vrei nu vrei trebuia să te învârți într-un cerc până te făceai ghioalcă de transpirație. Coana mireasă era invitată la joc mai ales de cunoscuții veniți din satul ei, spre deosebire de mirele care se mai relaxa pe scaunul său din capul mesei. La un moment fu chemat de verișoara Galina, care-i înmână o telegramă. Crezu că e una ordinară de felicitare. Dar deodată se schimbă la față, când citi textul: „Felicitări, tăticule! Nona". Bietul Filaret nu-și mai putu reveni până la sfârșitul ceremoniei. Nuvela, însă, trăia sărbătoarea din plin. Fericirea i se citea pe față, mândră că a devenit soția bărbatului pe care și l-a dorit. Abia după ce toată lumea plecă, stând culcată alături, îl întrebă pe Filaret:

– Totuși ce este mai principal: soarta sau norocul?

– Norocul…

– Nu te simți bine?

– Simt oboseală, minți el, convins că omul e supus mai mult destinului decât norocului.

– Te iubesc foarte mult! Am să te înțeleg mereu, am să te susțin orice s-ar întâmpla cu tine, șoptea emoționată Nuvela.

Trupul ei deveni acum mai mic și mai drăguț în brațele lui puternice, pielea ei fină luneca parcă sub palmele-i mari, în timp ce o mângâiau cu gingășie. Se ferea oarecum să nu dea semne de neliniște. Stătea cu ochii închiși frământat de gânduri controversate, așteptând ca Nuvela să adoarmă. Din clipa când citise telegrama Nonei se întreba dacă sufletul lui de azi înainte va fi capabil să conviețuiască cu soția lui într-o minciună. Rememora acel mic mesaj, imaginându-și fătul pe care Nona considera că e al lui! „Aceasta e soarta mea? De ce a hotărât să aflu noutatea tocmai în seara nunții? Am considerat-o femeie cu tact. Cât de viclene pot deveni femeile! Bravo verișoarei că a avut grijă să-mi înmâneze felicitarea anume mie".

Nuvela adormi fericită cu capul culcat pe pieptul soțului. Se sfârșise nunta, dar era fericită că a început luna de miere. Soțul, într-un târziu, adormi și el, hotărât să lupte cu destinul până la sacrificiu, împreună cu soția iubită.

După o săptămână au revenit în oraș. Filaret îl mitui pe intendent și tânăra familie se mută într-o garsonieră separată. Erau vizitați de colegi, rude și prieteni, ca să se bucure împreună cum își amenajează mica lor locuință. Socrii le procuraseră mobilier, televizor, frigider, un covor moldovenesc, o perdea la geam. Primul lor cuibușor familial căpătă un aspect intim. Nuvela era pasionată de rețete culinare luate de la mămica și îl surprindea cu noi și noi bucate. În preajma examenelor de stat, aveau posibilitatea să se pregătească mai mult acasă decât la bibliotecă cum o făceau înainte. Andreea și Vadim le deveniseră deja prieteni de familie. Serile, colegele pregăteau mămăliguță cu brânză de oi, pește prăjit cu mujdei, iar la desert diferite copturi. Petreceau ore în șir în discuții, schițau planuri de viitor la o sticlă de vin.

Profesorii îi priveau pe studenții ultimului an ca pe niște specialiști pregătiți, care iată-iată se vor încadra în viața cotidiană și le permiteau să-și organizeze timpul după propria lor preferință. În una din acele seri au fost vizitați de Anatol Gafton, care le adusese o statuetă de porțelan și o vază cu flori.

– Aș dori să-mi dai lecții pe gratis, zise acesta după ce au servit câte un pahar cu vin și au ieșit să discute la balcon. Vreau să învăț a cânta la chitară, dar sufăr de *afonie* cronică!

– Trebuie să perseverezi, chitara cere muncă.

– Ca pe un prieten te-aș îndemna să te gândești serios la ziua de mâine, îl surprinse deodată Anatol și continuă fără echivoc: Ai refuzat fără să analizezi lucrurile serios, iar eu aș putea pune un cuvânt nou pentru tine.

A doua zi Ivan Pologov îl invită pe Filaret la o discuție „de suflet". Demnitarul , într-un veston militar nou cu multe medalii la piept, îl pofti să stea în jilțul de-alături și-i ceru secretarei să aducă o cafea.

– Unde ai vrea să muncești după absolvirea facultății? Îl întrebă pe Filaret.

– Am devenit familist.

– Înțeleg, înțeleg! Tovarășul Anatol Gafton s-a simțit ofensat că nu l-ai invitat la nuntă.

– Am invitat doar colegii de facultate.

– Știm asta, dragă studente, rosti rezervistul parcă îngrijorat, după care îl întrebă: Ce-ai zice dacă ți s-ar propune să activezi în administrația Ministerului Culturii? Inspector pe bibliotecile din Moldova. O să faci rapoarte, dări de seamă...

– Aș vrea să muncesc mai întâi bibliotecar...

– Coșcogea bărbat, să muncești bibliotecar? Lucrul acesta l-au făcut totdeauna femeile! Dumneata meriți un post de răspundere, cu salariu decent.

– O să cer sfatul soției, îi zâmbi Filaret, dar Ivan Pologov se încruntă.

– Tu hotărăști. Dacă iscălești acum un document, consideră că s-a hotărât chestiunea repartizării tale.

– O să vă dau răspunsul în zilele următoare.

– N-avem timp! Ochii securistului sticleau severi prin lentilele ochelarilor. Dumneata n-ar trebui să ne pui condiții, demnitarul scoase din buzunarul vestonului o pastilă ca să o arunce sub limbă. Pleacă!

În coridor îl întâlni iarăși Anatol Gafton, care îi zise mândru:

– Eu am insistat ca moșneagul să te cheme din nou.

– Până mâine n-o să se sfârșească lumea, îi comunică Filaret luând-o spre casă.

– Refuzul tău o să-i pună pe jar, zise Nuvela aflând despre discuția lui cu securistul universității. Cei de la putere sunt cu pâinea și cuțitul în mână.

– În locul meu ai fi acceptat? își întrebă deodată soția.

– Dac-aș avea capacitățile tale, în interesul familiei, aș accepta. Cei care colaborează cu securitatea, din câte mi s-a spus, primesc apartament, sunt avansați! Un bibliotecar n-are de ales!

– Mai ai vreo propunere?

– Să mergem la balet. Am procurat două bilete.

Seara au stat cuminți la balconul Teatrului de Operă și Balet, se juca spectacolul ei preferat *Lacul lebedelor*. În antract la bufet au servit câte un coctail de portocale.

– Cui semeni atât de gingașă și frumoasă? o întrebă drăgăstos Filaret.

– Vreau să-ți spun o noutate, răspunse ea la glumă.

– E bună?

– Vom avea un copil.

Urmă o pauză îndelungată, de senzație și dorința, ca el Filaret să zboare.

– Nu cred că se glumește cu așa ceva.

– Nu glumesc. Simt sub inima mea cum zvâcnește un sufletel...

În văzul celor adunați în bufet, Filaret o luă în brațe, o roti de câteva ori. Au abandonat partea finală a spectacolului și au coborât în vestiar. Plecară să se plimbe, să fie numai ei doi!.. Pe străzile aglomerate a purtat-o mereu în brațe. Nuvela nu se sfia de privirile trecătorilor. Era fericită.

Apoi au trecut pe la un magazin de cadouri și au decis să meargă în ospeție la Andreea și Vadim, să consemneze evenimentul.

– Pe toate le reușiți în pas alert, fericiților, zise Andreea.

– Ce s-antâmplat? își cuprinse Nuvela prietena care lăcrima.

– Degrabă ne vom despărți, zise Andreea tristă.

– O să fim mereu alături cu sufletul! o asigură Filaret.

– Întocmai! acceptă Vadim.

Tinerii s-au veselit până târziu.

Nuvela suportă greu primele luni de sarcină. Avea stări de vomă, amețeli, fața palidă.

– Nu te alarma, o calma soțul. Se presupune că atunci, când mămica are toxicoză va naște un băiat.

– Poate o Ileană Cosânzeană?

– Sănătoasă să fie...cădea el de acord, liniștind-o.

În cadrul Universității comisia de planificare guvernamentală, în componența căreia intra și Ivan Pologov, a efectuat procedura de repartizare a viitorilor specialiști la locurile de muncă.

Spre surprinderea tuturor, Filaret primi repartizare la nordul republicii, la biblioteca unui complex agroindustrial de creșterea… porcinelor.

– Muncitorii operatori, în orele libere, frecventează instituția de iluminare culturală, îi lămuri Ivan Pologov. Provii dintr-o localitate rurală, cunoști bine mentalitatea crescătorilor de animale!

– Sunt deja căsătorit, încercă el să refuze. Soția termină facultatea de chimie, trebuie să muncească în școală...

– Am prevăzut! făcu un gest larg colonelul în rezervă. Soția va munci în laboratorul complexului industrial, unde se cresc peste 30 000 de capete de animale pentru carne!

– Veți fi asigurați cu locuință, îl încurajă o femeie, care era reprezentanta guvernului.

– Dumneata oricând vei avea o bucată de carne proaspătă în frigider! interveni un bărbat chel și robust. O vei cumpăra la preț redus, ca toți muncitorii care deservesc *complexul*!

– Procesul verbal este semnat, decizia e irevocabilă! zise capul comisiei, în persoana decanului facultății.

Filaret ieși de la acea procedură contrariat. El, care a învățat bine, care a visat toată viața să lucreze la o bibliotecă din capitală, va trebui să lucreze la o fermă de creștere a porcilor! Se duse la facultatea de chimie unde avea loc

aceeași procedură. Nuvela îl întâmpină calm.

– M-au repartizat într-un laborator. Membrii comisiei m-au asigurat că de îndată ce ajungem la destinație, vom primi spațiu locativ…

Toată ziua Filaret a fost tăcut, chiar de și-a permis să servească la cafenea o bere amestecată cu rachiu. Aproape nu discutau între ei. Era descurajată și Nuvela, se străduia să-l mobilizeze, dar nu-i reușea. Seara au decis să treacă, să afle noutățile prietenilor. Andreea se lăudă că a fost repartizată ca tânăr specialist în calitate de profesoară la Colegiul de medicină din Chișinău, iar Vadim, instructor la o școală polivalentă. Erau șocați când au aflat că Filaret a fost repartizat la dracu-n praznic!

– Cum o să mergeți, cu un copil în brațe, la muncă la o crescătorie de porci! se indignară părinții Nuvelei.

– Și voi ați locuit în tinerețe în haltele singuratice ale căii ferate, le zise Nuvela.

– Erau alte vremi! reproșă soacra.

Filaret reveni din oraș bine dispus:

– M-am gândit că viața noastră e înainte, că nu ne vom pierde, își liniștea el soția. Doar norocul și-l face omul.

– Asta zic și eu, dragule, îl susținu Nuvela.

Examenele de stat le-au susținut cu succes.

Serata de absolvire au celebrat-o în holul Teatrului de Operă și Balet. Nuvela îl impuse pe soț să îmbrace costum negru, cămașă albă, papion bordo – ea îmbrăcă o rochie albă cu floricele de culoare albăstrie. Ambii aveau o senzație de izbăvire, în fața lor se deschideau căi necunoscute, pline de mister. La sfârșitul seratei s-au întors la cămin pe jos. Străzile orașului erau pline de absolvenții instituțiilor care, adunați în cete, chiuiau, cântau, dansau.

Apoi totul se potoli și a doua zi zeci de absolvenți, cu valizele încărcate, se îmbulzeau pe la gări, luând calea care și încotro. Au venit Andreea și Vadim, cu bagajele lor:

– Ne mutăm și noi la o gazdă cu chirie în regiunea aeroportului, zise Andreea, îmbrăcată într-o rochie largă, de vară. Vă vom invita în ospeție.

– Să ne luăm rămas-bun de la traiul din cămin, zise Vadim.

Curând la ușa camerei apăru intendentul:

– Trebuie să eliberați locuința, e deja repartizată altor persoane. Meșterii vor veni să facă reparație.

După masă predară cheile la recepție și, până în seară, ajunseră în satul Nuvelei, la nordul republicii. Din acea zi tinerii soți pricepură definitiv că anii lor de studenție au luat sfârșit.

8

Aveau vacanță mai mult de o săptămână. Împreună cu părinții, cu prietenii de familie, profesori de la școală au ieșit la frigărui în pădurea din apropierea haltei, unde-și aveau serviciul părinții. Au închinat basamac din cel mai veritabil. Filaret asculta peripețiile bărbaților adunați în jurul socrilor. Află că toți sunt pasionați de vânătoare și, atunci când începe sezonul, petrec cele mai interesante momente din viața lor rurală.

– Am vânat mistreți, bursuci, iepuri, dar cel mai mult mi-au plăcut vulpile. Din blănurile lor i-am cusut palton Nuvelei, recunoscu socrul.

– E cel mai iscusit țintaș dintre noi! îl aprecie unul dintre bărbați. La iarnă când o să vii în ospeție, o să te luăm cu noi.

– Niciodată n-am vânat.

– O să te învățăm…

Nuvela se prezenta bine ca tânără soție. Nu se aduse vorba de serviciul unde trebuiau să se prezinte peste o săptămână. Filaret nu-și putea ascunde nemulțumirea legată de repartizare, însă vroia ca aceste clipe de răgaz să-i dea noi puteri să le depășească. Îi era milă și de Nuvela... Vroia să creadă că ea niciodată n-o să afle istoria lui cu Nona și că o să-i fie sprijin de nădejde în toate.

La câteva zile, când se pregăteau să plece, poștașul le aduse o telegramă de la Vadim, din care aflară că Andreea a născut și erau invitați să le fie cumetri.

– O să ne facem rude pentru totdeauna cu Andreea, zise Nuvela bucuroasă.

– E o noutate bună, zise soțul. Vom vedea ce surprize ne mai poate aduce ziua de mâine, apoi o privi cu multă dragoste și zâmbi: O să suporți drumul?

– Eu sunt bravo! Fătul nostru mă ascultă.

Au călătorit câteva ore cu autobuzul, până au ajuns la o răscruce pustie. În jur numai câmpii și dealuri. Șoferul i-a ajutat să coboare bagajele și le-a indicat cum să ajungă pe un drum de țară la destinație. Au pornit pe o câmpie ce se îngemăna cu mai multe coline deluroase. În drumul șerpuitor au trecut pe lângă două iazuri, stufării, fâșii de pădure și deodată au simțit un miros înțepător. În curând se pomeniră pe loc deschis cu edificii administrative, blocuri de locuit, o grădiniță și un magazin. Pe celelalte maluri ale iazurilor se înșiruiau simetric construcții lungi, cu ferestre mici, de unde se auzea covițăit de porci. Acolo era amplasat cel mai mare complex agroindustrial de creșterea porcinelor din țară. Locurile erau pitorești, cu orizonturi albastre, în zare unduiau lanuri de grâne și drumuri care, veneau din depărtare împreună cu stâlpii albi de beton ce aduceau energia electrică.

– Îmi plac peisajele, zise Filaret, răsfirându-și brațele de parcă ar fi voit să ia cu asalt câmpia. Viață rustică în toată legea. Visam să revin la țară...

– Ne vom deprinde, zise Nuvela. Văd că aici toată infrastructura e la nivel !

– Lipsește doar biserica, ironiză soțul. Apoi adăugă: Copilul meu se va naște la țară, unde s-au mai păstrat datinile, tradițiile...

– Ești un romantic născut în anul caprei, dragul meu!

– Trăiesc cum îmi place, nu se astâmpăra Filaret.

Directorul general al întreprinderii îi întâmpină într-un birou mare, cu portretele membrilor biroului politic de la Kremlin pe pereți. Răsfoi actele aduse de ei, apoi apăsă pe un butonași. Își făcu apariția un bătrân în sacou albastru și o femeie în costum negru.

– Ne-au repartizat tineri specialiști, vorbi șeful. Însă... locul de bibliotecar este ocupat, laboranți avem destui, zise el ca pentru sine, dar se adresă celor intrați adineaori: Ce le propuneți tinerilor specialiști, care sunt soț și soție, și suntem datori să-i asigurăm cu spațiu locativ?

– Ce le putem propune? repetară întrebarea femeia cu medalii la piept și bărbatul, ambii veterani de război.

– Avem nevoie de lucrători, se bâlbâi bărbatul în sacou, privind către Nuvela și Filaret. Operatori la îngrijirea porcilor. Până vor fi eliberate locurile de laborant și bibliotecar...

– E o idee bună! aprobă șeful. Avem vreo locuință liberă?

– Nu prea, răspunse femeia, dar le-o putem propune pe cea unde acum muncitorii usucă hainele. Este nevoie doar de o mică reparație, cred că tinerii au mobilierul lor.

Filaret și Nuvela se apucară de mână ca să se calmeze. Nuvela dori să concretizeze:

– Adică repartizarea noastră aici la muncă este o ficțiune? N-aveți nevoie nici de laborant, nici de bibliotecar?

– Corect, confirmă șeful.

– Am absolvit facultățile Universității de Stat! interveni Filaret.

– Ei și? Tinerii specialiști mai întâi învață cum se crește un porc, apoi muncesc conform specialității!

– Tuturor le place carnea, dar puțini sunt acei care vor s-o crească, o făcu pe filozoafa și femeia în costum negru.

– Apoi veți obține confortul râvnit, recapitulă șeful. Mergeți la cadre, scrieți cereri că doriți să munciți operatori la porcine, vă clarificați cu locuința și de mâine la muncă!

– Ne putem exercita doar profesia, se îndârji Filaret.

– N-aveți de ales, vorbi șeful ca și cum făcea un rechizitoriu.

– Dorim să fim angajați conform repartizării, insista Filaret.

Șefului îi sări țandăra:

– Datoria mea este de-a livra la centru cât mai multă carne! Nu să am grija bibliotecarilor, laboranților! Gata, eliberați biroul!

– Nu suntem de acord, încercă să fie calm Filaret.

– Atunci vă iscălesc actele că n-am nevoie de voi și plecați unde doriți.

– De-acord, zise Nuvela. Ne vom descurca singuri.

– Când mi s-a telefonat cu trei luni în urmă, se calmă șeful, iscălind actele, am spus clar că n-am nevoie de tineri specialiști. Interesele conducerii universității nu coincid cu ale noastre.

Obținând actele semnate, ștampilate, Filaret și Nuvela s-au pomenit șomeri de înaltă calificare și au revenit seara acasă. Părinții Nuvelei n-au făcut caz de acest eșec.

– Plec la Chișinău și-mi voi găsi de lucru, spuse Filaret.

– Dar eu? se miră Nuvela.

– Mai întâi mă angajez eu, apoi tu.

A doua zi Filaret plecă în capitală să-și caute un loc de muncă. Trecu pe la bibliotecile din oraș, pe la întreprinderile care aveau biblioteci, dar pestetot i se închideau ușile. Demnitarii care administrau bibliotecile erau cetățeni veniți din Rusia și Ucraina, majoritatea nu cunoșteau limba localnicilor, astfel că fiii și fiicele de țărani nu prea aveau aici loc de muncă. Tinerii absolvenți erau repartizați cu preponderență în provincie. Filaret convenise cu intendentul de la fostul cămin să rămână peste noapte, iar ziua pornea din nou în căutări disperate.

Într-o zi deschise ușa biroului unui șef, care stătea tolănit într-un fotoliu, cu picioarele pe masă, răcorit de un ventilator enorm și asculta muzică de estradă, emisă de un aparat mare de radio. Avea câteva medalii pe piept, ceea ce însemna că este veteran al războiului. Demnitarul îl privi vesel, de parcă îl cunoștea de când lumea și-l invită să ia loc.

– Cauți pe cineva, tinere?

– Vreau să mă angajez bibliotecar.

– Bani ai? îl surprinse deodată demnitarul cu o întrebare.

– Dimineață aveam...

– Te angajez la întreprinderea noastră bibliotecar, zise demnitarul ca și cum fusese propus la recomandarea cuiva. Apoi, scoțându-și ochelarii, îl ispiti: Actele îți sunt în regulă?

Răsfoind documentele, bărbatul îl privi cu ochi veseli, sughiță. I se păru că demnitarul se comportă cu el neserios și că la mijloc e o farsă.

– Proaspăt absolvent? Vrei să lucrezi la noi?

– Întocmai.

– Biblioteca noastră lasă de dorit. Avem nevoie de un specialist competent.

– Încep munca oricând, rosti soldățește Filaret.

– Bani ai? reveni iarăși la întrebare demnitarul și iarăși sughiță.

– În caz dacă sunt angajat la muncă...

– La magazinul de la colț se vinde vin „Izvoraș" în sticle. Când revii cu plinul...

Filaret șovăi câteva clipe, dar consideră că e cazul să riște. Întorcându-se cu câteva sticle îl găsi pe directorul întreprinderii în compania unei secretare cu fustiță scurtă. Demnitarul avea fața roșie, continua să-i zâmbească, apoi îi înmână ordinul de angajare la muncă, recomandându-se:

– Avenir Nikolaevici Cijov! Directorul trustului serviciilor comunale din toată republica! Vocea lui emana bunătate, sinceritate. Cu ocazia angajării dumitale în câmpul muncii deschide prima sticlă.

– E posibil să sper și la o locuință? îndrăzni Filaret să întrebe, nevenindu-i să creadă că a rezolvat problema neașteptat și simplu.

– La noi totul e posibil! declară directorul turnându-și în pahar vin. Pleacă cu secretara noastră la cămin și vei primi cheile de la garsonieră...

Problema era rezolvată. servi cu șeful un pahar, apoi încă unul. Până la lăsarea întunericului deja avea cheile de la bibliotecă și de la garsonieră. Înțelese că uneori în viața omului există și măria sa întâmplarea! Seara îi telefonă Nuvelei:

– Îngerașule, fă aripioare și zboară la Chișinău! M-am pricopsit cu locuință și cu loc de muncă.

– Da? Atunci zbor!

Peste o zi Filaret a fost prezentat în fața noului colectiv, alcătuit din persoane de vârsta a treia, în frunte cu Avenir Nicolaevici. Colaboratorii l-au primit cu bunăvoință, salutându-l fiecare în parte.

Biblioteca era într-o totală dezordine, semănând mai mult cu un garaj părăsit. Pe mesele, unde se pretindea că trebuie să lectureze cititorii, erau împrăștiate tacâmuri cu rămășițe de mâncare alterată. Le aruncă la gunoi, rândui cărțile după alfabet pe polițe, spălă podelele, făcu ordine în biroul de lucru. Spre seară, colaboratorii veneau unul câte unul să se minuneze.

– Ești lăudat de toată lumea, îi zise secretara drăguță cu ochii mijiți de curiozitate.

– Mulțumesc. Dumneata cum te numești?

– Cristalina.

– Filaret Inereanu, se prezentă el.

– Știu. Am pregătit ieri actele pentru ordinul de angajare.

– Cu ce se ocupă trustul vostru?

– Specialiștii noștri! îl atenționă Cristalina cu un deget ridicat în sus, au misiunea să supravegheze funcționarea ritmică a tuturor closetelor publice din republică! Cele din gările auto, feroviare, din parcuri…Ministrul ramurii noastre, și el veteran de război, a angajat la trust semeni de-ai lui...

– Are cineva nevoie de serviciile bibliotecii?

– Se folosesc mai mult de încăperea ei. Să celebreze zilele de naștere! concretiză zâmbitoare Cristalina. Suntem cei mai tineri specialiști din cadrul trustului!

– Cum adică?

– Avem sub treizeci de ani amândoi. Oamenii din trust sunt foarte binevoitori. Merită să le îndeplinești tot ce o să te roage. Degrabă o să înțelegi.

– Îmi pare bine că măcar noi o să vorbim în limba noastră maternă.

– Eu sunt doar pe jumătate de-a noastră, zâmbi fata.

– Cum e să fii pe jumătate?

– M-am născut la Călărași. Tatăl meu era evreu, mama moldoveancă... Din păcate, amândoi au decedat într-un accident rutier, continuă fata cu voce discretă. Copilăria mi-am petrecut-o la bunica în Pitușca. Am absolvit Universitatea pedagogică, Cristalina zâmbi larg, molipsitor. Colectivul pare a fi un azil de bătrâni, dar din partea tuturor am atenție și respect. Mai am doi unchi care lucrează la Guvern, mă îndeamnă să mă mut la o școală, să predau elevilor geografia, dar nu vreau. Celelalte rude, stabilite deja în străinătate, mă cheamă să locuiesc acolo, dar nu vreau. O iubesc pe bunica și nu o voi părăsi.

– Ai copii? o întrebă deodată Filaret.

– Ca să am copii trebuie să fiu măritată, răspunse fata, acoperindu-și cu mâna fină dinții sidefii, mășcați.

În următoarele zile toate gândurile îi erau la soție, la problemele care se limpezeau. Curând, de la țară a sosit Nuvela, aducând un pat-divan, două fotolii, o masă, covor și tacâmuri pentru bucătărie. I-a plăcut locuința:

– Trebuie să-ți găsim și ție un serviciu.

– Nu-ți face griji. E bine că avem locuință. O să am timp să caut prin oraș... Mâine o să-i vizităm pe Andreea și Vadim. Ei nu știu despre peripețiile noastre.

– O să se bucure pentru noi…

– Vreau să le văd bebelușul... Al meu mă amuză întruna, mă tot lovește cu piciorușele.

– Ce copil zvăpăiat, zise Filaret, netezind burta Nuvelei.

9

După ce și-au amenajat garsoniera au hotărât să meargă în ospeție la Andreea și Vadim. Nuvela îmbrăcă o rochie largă ca să-și camufleze sarcina. Pe față i se iviseră pete cafenii, care o incomodau, dar se rujă, se dădu cu pudră. Era o zi însorită. Mulți tineri ieșiseră la plimbare. În parcul central havuzul strălucea în culorile curcubeului, cânta fanfara, zeci de orășeni de vârsta a treia dansau. Au cumpărat flori, un cadou pentru noul născut, șampanie și un tort.

Andreea si Vadim locuiau la porțile orașului, unde se putea ajunge cu două feluri de transport public.

Reîntâlnirea a fost plăcută, plină de noutăți, au organizat o masă bogată.

– Când ați plecat din cămin, chitara a rămas la noi, îi anunță Vadim pe oaspeți, arătând din privire instrumentul lucitor care atârna în cui, legat cu o panglică roșie. Ai să ne cânți. Pruncuța noastră încă nu a auzit cum sună strunele.

– Ce taină întruchipează numele copilului vostru? întrebă curioasă Nuvela.

Andreea, care alăpta copilul o privi senin, mândră că e mămică și zise:

– Părinții noștri sunt comuniști, cu posturi administrative, dar am insistat s-o botezăm Cornelia-Adelina. Ne-am dus noaptea cu o mașină într-un sat din codru, la un părinte acasă, cu două perechi de cumetri.

– Faceți cumătrie? întrebă Filaret.

– Cum e și tradiția, răspunse Andreea.

– La primăvară, precizâ Vadim. Vă prindem și pe voi de cumetri.

– Poate voi să fiți la noi, deveni activă Nuvela. Aveți un stagiu mai mare de conviețuire.

– Așa nu merge! le reproșă Vadim. Am decis să vă prindem de cumetri, ca prieteni ai familiei.

– Trebuie să ne ascultați, se adresă Andreea către Filaret. Nu uita, stimabile, că ți-am fost stărostiță și ți-am adus pe tavă fericirea adevărată.

– De-acord, se uni Filaret, cuprinzând-o pe Nuvela.

– Să bem dar aldămașul cu-me-tri-lor!

Filaret le cântă la chitară, alături de Andreea, care ținea copila în brațe. Curând pruncuța adormi și a fost dusă la bucătărie. Și-au amintit clipele cele mai interesante din studenție, apoi au aflat că Vadim s-a integrat în viața profesorilor de la colegiu. Andreea apucase să muncească doar o săptămână până la concediul de maternitate. Era mulțumită, cu salariul soțului și îndemnizațiile ei se vor descurca. Amicii erau bucuroși că le-au venit prietenii în ospeție, se străduiau s-o încurajeze pe Nuvela, asigurând-o că nașterea nu este un lucru periculos.

– Vei zdrobi un băiețel, zise Andreea.

– Fie și fetiță. Sănătos să fie bebelușul, sănătoasă să fie mămica! zise Filaret.

– Femeile care au pete pe față în timpul sarcinii de obicei nasc băieței, concluse Vadim.

– Câtă competență, domnilor! îl luă peste picior soția.

– Asta știu și eu, îl susținu Filaret.

S-au despărțit în acea seară bine dispuși. Au mai urmat și alte ocazii când s-au întâlnit. Însă cea mai mare grijă a lui Filaret era să-i asigure liniștea soției. Insistă ca soția să mai îngăduie cu angajarea la vreun serviciu. Nuvela era de altă părere:

– Trebuie să mă angajez, dragule! Odată cu nașterea copilului voi primi și îndemnizații.

Filaret a folosit toate posibilitățile, contactând telefonic diferite organizații și în sfârșit a reușit să o angajeze la Institutul de chimie al Academiei de Științe, la profesorul Isaak Bersuker. Savantul evreu o primi cu amabilitate în laboratorul său, unde domnea o atmosferă calmă și armonioasă. Nuvela, când revenea acasă, era încântată de amabilitatea cu care e tratată la servici.

– Sunt și eu mai liniștit că îți place munca, o încuraja Filaret. Ne considerăm orășeni cu locuri de muncă! Vezi cum se schimbă viața când există înțelegere?!

– Când te-am văzut prima oară, într-o seară în fața căminului studențesc, am avut impresia că deasupra capului meu a licărit steaua împlinirilor, recunoscu Nuvela, cuprinzându-l. Atunci m-a fulgerat involuntar un gând. „E viitorul meu soț!" Eram mulțumită și m-am destăinuit Andreei... Îmi imaginam că e un miracol venit din copilărie. Acum sunt cu tine! Știi la ce m-am gândit? Când o să ies în concediu de maternitate o să plec să nasc la mama. Ea are o prietenă moașă la maternitatea din Ocnița..

– Pe mine cui o să mă lași?

– Voi fi în fiece clipă cu tine în suflet, scumpule!

– Aș vrea să naști la Chișinău. Dar primele luni vei avea nevoie de ajutor și vei pleca cu bebelușul la părinți.

– Ai dreptate, se învoi soția.

Nuvela, ca cea mai tânără colaboratoare printre savanți, era tratată cu înțelegere. Suporta lejer sarcina. Era bine dispusă, până în ultima săptămână, când se presupunea că va naște. La insistența medicilor, stătea acasă, petrecându-l și întâmpinându-l pe Filaret de la serviciu. Avea pasiunea broderiei și atârnă pe perete o cusătură cu trei inimi roșii: două mari pe din părți și una mai mică la mijloc.

Chinurile facerii au apucat-o într-un miez de noapte. Afară începu să plouă

cu stropi grei și reci, care, de-a valma cu frunzele desprinse de pe copaci, năvăleau prin geamul odăii. Când a sosit ambulanța, Filaret a însoțit-o la maternitate. Nuvela avea crampe puternice, suspina, lacrimile îi curgeau șiroaie pe obraji. Lui Filaret nu i s-a permis s-o însoțească. O femeie medic îi spuse:

– Tinere, pleacă acasă, iar mâine dimineață vei reveni. Credem că până atunci va naște...

Filaret porni pe jos spre casă. Ploaia încetase, pe stâlpi se aprinseseră luminile. Pășea pe străzile umede și deodată gândul îl duse la Nona, care trecuse prin aceleași chinuri ale facerii. Doar că el nu știuse nimic. Regreta că s-a scurs deja un an, dar nu s-a interesat de ea, nu a căutat-o. Nu știa cum ar proceda dacă ar trebui să-i dea soției explicații. Va trebui să țină acest lucru în taină pe parcursul întregii vieți? Mergând spre casă, nu era convins dacă există vreun bărbat, care într-o situație similară, ar putea să dea un răspuns clar. Îl mai înspăimântă și alt gând. Dacă Nuvela află? O să-l părăsească, o să divorțeze. Doar ea a fost fecioară și îl crede și pe el neprihănit! După lungi îndoieli reveni la situația de moment. „Fie ce-o fi, gândi el. Nuvela este cea mai bună soție din lume! Pruncul pe care o să-l aducă pe lume e rezultatul iubirii reciproce, dintr-o relație consfințită de biserică. Ceea ce s-a întâmplat, până a mă căsători, e o poveste tristă și soția nu are nici un amestec. Nu trebuie să sufere."

Când a intrat în cămin, simți căldura și prezența Nuvelei. Doar o tristețe neînțeleasă, plină de remușcări, nu-l părăsea. Nu putea telefona la maternitate, căci la cămin nu avea de unde. Stătu o vreme lungit în pat, după care servi o cafea și se grăbi la serviciu. Acolo avea posibilitatea să ia legătură cu spitalul.

În bibliotecă găsi dezordine. În ajun colaboratorii participaseră la o sindrofie cu ocazia zilei de naștere a unui coleg. Printre rafturile de cărți stăteau farfurii cu resturi de bucate și sticle goale, duhnea a fum de țigară. Înainte de a face ordine, merse mai întâi în anticameră să telefoneze. Află că Nuvela născuse un băiețel! De fericire era gata să cuprindă toată lumea. Harnic fiind, aduse în ordine mesele din bibliotecă, pregăti băutura, făcu tartine și, când se adunară colaboratorii trustului la serviciu, îi chemă să le spună bucuria! Lipsea șeful și Cristalina. Se duse să-i invite la masă. Ușa de la biroul șefului era deschisă și el dădu buzna, dar fu surprins. Șeful stătea sprijinit de masă cu pantalonii scăpați pe vine, iar Cristalina îl mângâia cu patimă. Filaret se pierdu cu firea, se bâlbâi, și reveni învălmășit la cei din bibliotecă. Colaboratorii au servit pahar după pahar, felicitându-l întruna pe Filaret. Când apăru Cristalina și Avenir Nicolaevici ,liniștiți și mulțumiți de sine, au continuat se bea, până când Filaret nu mai avea posibilități financiare. Precum se obișnuia, cei adunați au pus mână de la mână și au cumpărat vin cât să le ajungă, îmbătându-se toți deopotrivă. Peste o vreme vuia clădirea de cântece.

Rașțvetali iabloni i gruși…
Vârodila na bereg, Katiușa!...
Apoi:
Oi, moroz, moroz!...

Filaret nu ținea minte cum a ajuns acasă și dormi îmbrăcat până în zori de zi. Trezindu-se, simți că îi vuiește capul, dar trebuia să plece la serviciu. La trust o găsi doar pe Cristalina în anticameră, frumos îmbrăcată, ochii îi scânteiau de parcă ieri nu servise pic de băutură. Filaret, amintindu-și de incidentul din ajun, simți că i se face silă de ea. Telefonă la maternitate și medicii i-au spus că soția și fătul se simt bine și peste o zi poate să-i viziteze.

– Ce fericit ești, îi zise Cristalina.

– Ieri ne-am cam întrecut cu băutura. Acum nu am o lețcaie.

– La trust, cu orice prilej, sunt consemnate diverse evenimente, vorbi domnișoara înveselită. Boșorogilor noștri le place să tragă la măsea. Ai fi comis o greșeală, dacă nu făceai cinste că ai devenit tătic! Nu te amărî. Șeful deja a semnat ordinul să ți se acorde ajutor financiar. Poftim!

Deși simțea față de Cristalina o ușoară repulsie, ca față de o desfrânată, desfăcu plicul.

– Nu l-am slăbit pe șef până nu a semnat dispoziția.

– Îți sunt recunoscător. M-am pomenit lefter.

Se apropia ora mesei, iar în cabinete nu apăruse încă nici un colaborator. Era doar el și Cristalina.

– Lumea e plecată în deplasare? se miră într-un târziu Filaret, când reapăru domnișoara.

– Cam așa ceva, zâmbi ea. După beția din seara trecută poporul truditor o să se afle în concediu de boală. Important e să fiu eu la serviciu, să răspund la apelurile telefonice parvenite de la Minister. Organizează-ți lucrul la dorința ta, îl sfătui fata. Cititorii rar te vor deranja, nu-i interesează cărțile din bibliotecă. Rușilor le place mai mult alcoolul!

– Atunci cu ce să mă ocup eu aici? întrebă în van Filaret.

– Trustul asigură funcționarea non stop a tuturor closetelor publice din republică, îi aminti cu o mină serioasă Cristalina. Avem angajați vreo 30 de chiulangii, care sunt și cititorii bibliotecii dumitale!

Noutatea îl făcu să se întrebe cum va putea să le explice foștilor colegi în ce organizație activează. Până la masă a mai trecut în registru fondul de cărți, convingându-se ce patrimoniu valoros care nu e citit de nimeni. Gândi ca în viitor să facă o selecție a cărților de filosofie, literatură enciclopedică și în timpul liber,

să citească ceea ce nu izbutise când era student. Alese mai multe volume, își făcu un plan ca în acea iarnă să se dedice lecturilor. Se și convinsese că putea fi deranjat doar de Cristalina care avea mereu chef de vorbă, că în zilele, săptămânile și lunile viitoare toate vor decurge la fel ca până acum. În trust își va afla refugiul în lumea miraculoasă a cărților…

Cristalina, îmbrăcată elegant, îl străjuia, urmărindu-l cum aranjează cărțile pe rafturi. Nu-l incomoda prezența ei. Amintindu-și de acea scenă obscenă dintre ea și șef, se gândi că, în definitiv, dânsa are dreptul la viața ei privată.

La ora prânzului secretara aduse din anticameră ceainicul electric, zahărul și o lămâie.

– Servim câte un ceai, zise ea deja turnând în căni.

– Mă încântă vestimentația ta, aprecie Filaret.

– Rudele lui tacă-meu, stabiliți în America, au grijă să-mi trimită colete.

– E neobișnuit de liniștit astăzi pe coridorul trustului, dori el să schimbe tema.

– Asemenea zile se întâmplă cam des, zâmbi Cristalina. Șeful după o beție ordinară poate să nu vină la serviciu o săptămână. Cu doi ani în urmă i-a murit soția. E neajutorat și singuratic.

– Și tu ai grijă de el.

Ea se făcu a nu-l înțelege și spuse:

– Ai un aspect miraculos. Să știi că l-ai frapat pe șef din prima clipă! Așa mi-a recunoscut el! Nu semeni cu ceilalți băieți crescuți la țară. Am pus și eu o vorbă pentru tine. Mă bucur că am cu cine conversa în limba mea. Cum o să-ți numești băiețelul?

– Daniel.

– Soția e de acord?

– Am convenit deja.

Cristalina stătea în fața lui într-o fustiță neagră, scurtă. Apoi se așeză pe scaun, puse picior peste picior și Filaret simți o ușoară amețeală, când fata îl surprinse pe după spate, încercând să-i maseze ușurel umerii și ceafa.

– Mă prăbușesc, șopti el.

– Închide ușa la cheie, auzi propunerea domnișoarei.

Amândoi căzură în transă. De pe o masă se risipi toată literatura care oglindea lucrările ultimului congres al partidului de la Moscova. Cristalina se dovedi o adevărată meșteriță a libidoului, purtându-l pe valuri de euforie și dezmăț, chemându-l să fie tot mai profund în virilitatea lui juvenilă. În jurul lor se învârteau rafturile cu cărți, ghivecele cu flori, razele soarelui ce pătrundeau prin geamuri.

…Totul se sfârși. Cristalina își aduse în ordine hainele, coafura, apoi îi spuse

să deschidă ușa. Duse ceștile, zahărul, ceainicul pe un taler și plecă pe coridorul pustiu spre anticameră unde zbârnâiau telefoanele.

Filaret, rămas singur, se simți bântuit de un vânt pustiitor, amestecat cu senzații plăcute. Își aminti de Nuvela, de copilul pe care încă nu-l văzuse, apoi privi plicul și simți că e un trădător! S-a lăsat pradă fructului oprit! Își trecea degetele nervoase prin pletele negre, se gândi să meargă în anticameră, la domnișoara care l-a provocat, să-i declare că de azi înainte nu are ce căuta în bibliotecă. Sufletul îl îndemna la răzbunare, dar curând reapăru Cristalina zâmbitoare, însoțită de un bărbat care ținea în mână o servietă cafenie.

– Filaret Inereanu? se interesă tipul, măsurându-l cu privirile.

– Ce carte vă interesează? întrebă Filaret zăpăcit.

– Totul mă interesează, răspunse tipul. Sunt Fiodor Daradaico, secretarul organizației primare de partid de la minister.

– Frontul ideologic, aprobă Filaret.

– Ai reușit, totuși, să te angajezi în oraș. Bravo!

– Doriți ceva concret?

Fiodor Daradaico vorbea o rusească impecabilă, apoi deodată trecu la o română perfectă:

– Ivan Pologov e nemulțumit că te-ai angajat. L-am potolit, convingându-l că aici nu ai nici o șansă să progresezi. Mă voi strădui cu timpul să fii transferat la o bibliotecă prestigioasă...

– Ivan Pologov știe că sunt angajat la Chișinău?!

– Dragul meu! Dacă dorim, aflăm totul despre fiecare individ în parte. Tipul deschise servieta, scoase o condică și concretiză datele biografice ale lui Filaret. Să te străduiești să lucrezi așa cum știi, chiar și în această bibliotecă nenorocită care demult trebuia lichidată. Ai vreun cititor?

– Toți colaboratorii trustului!

– Știu. Cel mai activ cititor e Cristalina. Dânsa este tot timpul pe loc.

– Așa e.

La plecare Fiodor Daradaico îl îndemnă.

– Lucrează. Ai soție, un bebeluș.

Rămas singur, Filaret își acoperi fața cu mâinile și își zise: „M-au găsit și-aici". Trecând peste toate evenimentele zilei, reveni cu gândul la soție. Mâine dimineață o va aduce acasă.

Încuie biblioteca și intră în anticameră.

– Mâine am să mă rețin. Îmi aduc *soția* acasă...

– Poți miza oricând pe mine, zise Cristalina.

10

Filaret se grăbea după orele de lucru acasă ca să-i dea o mână de ajutor soției. Legăna copilul, îl îmbăia. Pricepea că Daniel nu-l înțelege, dar îi vorbea în șoaptă, fredona câte o melodie de leagăn și se amuza atunci când ghemulețul care mirosea a lapte matern, în scutece proaspete, se bunghea la el și surâdea. Nuvela îi adora pe amândoi deopotrivă, străduindu-se ca în casă să fie ordine, îi plăcea să trebăluiască la bucătărie, studia întruna cărți de specialitate și-l surprindea cu noi rețete culinare. În șifonier stăteau atârnate cămășile curate, pantalonii călcați la dungă. Filaret se simțea bine în postura de familist și își făurea planuri de viitor, îi plăcea tot ce făcea soția. Îi era dor de ea acasă, la bibliotecă, când ieșea după cumpărături la magazin și trăia cu impresia că se completează unul pe altul! Micuță de statură, Nuvela era ca o completare alături de el, înzestrat cu un corp vânjos, brațe puternice, ca și cum moștenise din adâncurile veacurilor vlaga rădăcinilor strămoșilor care au știut doar să țină plugul de coarne…

Doar unii dintre cei mai îndepărtați sau apropiați prieteni de la o vreme i se părea că îl priveau cu oarecare ironie că lucrează bibliotecar. El însă își vedea de treabă la trust, cu un salariu care îi acoperea doar o parte din cheltuielile de familie, visând la o bibliotecă personală bogată. Gândul îi era mereu la fiul Daniel care creștea, devenind interesant cu fiece zi, prinse a se ține copăcel, era capricios. Seara, revenit de la serviciu, îl scotea la plimbare pe aleea de lângă cămin, iar Nuvela rămânea să-și revină puțin. Uneori, nopțile, din cauza copilului, nu dormea nici el și dimineața mergea la serviciu ca la odihnă. De multe ori, dornici de a comunica cu prietenii, de a mai pune țara la cale, după lucru sau în zilele de odihnă își vizitau colegii de facultate, alteori primeau ei oaspeți ca prin aceste întâlniri s-o abată pe Nuvela de la rutina cotidiană.

O susținere deosebită primeau de la socri, care le trimiteau cu regularitate produse alimentare și bani. Chiar dacă nu agreea nemulțumirile lor față de profesia ce și-o alesese, îi stima și tolera ironia soacrei care nu se sfia să-i zică:

– Specialitatea de bibliotecar poate să o îndeplinească și un pensionar. Când cineva mă întreabă unde lucrează ginerele meu, tac din gură.

– Dacă te fac de râs, nu mă deranja, îndrăzni să-i reproșeze odată Filaret.

O habă de vreme soacra încetă să-l mai tachineze și nu manifesta interes să discute cu ginerele. Socrul, mai loial, îi dăruia câte o carte nouă, încurajându-l:

– Tu, în interesul familiei, trăiește așa cum găsești de cuviință, nu te uita la gura lumii. Dacă îți este bine când pleci la serviciu, când te întorci la familie, la copil și la soție, înseamnă că totul e-n regulă.

– Îmi plac cărțile. Ce pot face dacă în bibliotecă mi-i locul?

Clădirea trustului se afla în vecinătatea păduricii de la Ciocana, pe un deal înalt, prin geamurile căreia se vedea o bună parte din panorama cartierului modern al orașului. În bibliotecă făcuse ordine, cu standuri bogate cu literatură propagandistică comunistă. Profitând de lipsa cititorilor, lectura. Întărea relațiile de amiciție cu directorul și ceilalți colaboratori, care se dovediseră a fi oameni de treabă. Soacra îi adusese lui Filaret de la nordul republicii un galon cu basamac, pe care el îl pitise printre rafturile cărților, de unde lua câte o porție într-o sticluță și, dacă șeful dorea, îi dădea pe secret câte o dușcă, două. Avenir Nicolaevici găsi în el un prieten și la fiece adunare îl dădea drept exemplu, și-l remunera cu prime lunare, ce li se cuveneau colaboratorilor activi. De cele mai multe ori șeful lipsea, ca și majoritatea lucrătorilor care chipurile făceau deplasări pe teren, în raioane să supravegheze funcționarea ritmică a closetelor publice. Filaret se străduia să folosească vremea în interesul său. Citea mult, la ora mesei pleca în pădurice cu Cristalina. Coborau pe o potecă adumbrită ce ducea la un izvor ca să aducă apă bună pentru ceai. Domnișoara îmbrăcată mereu ăn ceva nou, elegantă, culegea felurite flori și-i spunea vrute și nevrute. Doar, când reveneau din pădurice, ea năvălea cu tot elanul tinereței în bibliotecă, încuia ușa și-i spunea nestingherit:

– Bărbatul meu, te vreau mereu! Tu pătrunzi în toate fibrele corpului meu…

Dacă dimineața, venind la serviciu, jura că o va respinge, la orele mesei Filaret devenea neputincios în fața nebuniei și păcatelor tinereții! Într-un dulap din fundul rafturilor depozitară o saltea, două cearșafuri, demne de ispitele domnișoarei corespunzătoare pozelor Kamasutrei...

– Am soție, încerca el uneori să se opună. Mi-i teamă ca Nuvela să nu bănuiască adulterul din mine, și o îndemna: Caută-ți un băiat și căsătorește-te. Ești atât de drăguță!

– Nu atentez la destrămarea familiei tale, îl liniștea dânsa. Oare nu simți cum corpurile noastre se atrag într-o armonie totală? Te vreau din ce în ce mai mult, pentru sănătate.

– Nebuneala asta are să mai continue?

– Lucrurile decurg de la sine și tot ce facem, aici moare! Fiodor Daradaico, demonul de la securitate, nu este indiferent față de mine. Are 50 de ani și mă vrea.

– Trebuie să încetăm.

– Când voi dori eu, declară Cristalina. După ce mă voi căsători, nu-ți voi face probleme.

– Relația noastră n-are viitor.

– Dar nu m-am simțit nici cu un bărbat atât de plăcut, cum mă simt cu tine, repeta ea oftând.

– Nici cu Avenir Nicolaevici în biroul lui? îi aminti Filaret.

– Secretarele din toată lumea fac plăcerea șefilor. E erotică mecanică și nu se referă la relația noastră. Îți voi fi mereu recunoscătoare. O să te ajut chiar și atunci când nu te vei aștepta.

– De unde atâtea intenții bune?

– Așa îmi place mie.

Fata era sinceră, binevoitoare cu el. Îl întâlnea dimineața cu o salutare și un zâmbet plăcut, iar în decursul zilei îi simțea apropierea. Se interesa dacă nu duce lipsă de ceva. Relația lor semăna mai mult cu o prietenie caldă. Și Filaret îi dărui o pernuță de pluș pe care era brodat în limba engleză „*For you*", apoi o reproducție micuță a lui Salvador Dali. Colaboratorii nu bănuiau că între ei există ceva mai mult decât o relație de amiciție. Fata se mai dovedi expert în probleme de conspirație. Șefului se străduia să-i comunice toate noutățile care se petreceau din trust, iar când era momentul potrivit, îi amintea, ca printre altele că bibliotecarul are probleme financiare și n-ar fi rău din când în când să i se mai ofere ceva ajutoare. Parcă pe neobservate, din când în când Filaret era anunțat că este premiat de administrație și Cristalina se bucura împreună cu el, privindu-l copilărește cum pleacă să-i ducă soției banii.

Nuvela își revenise după naștere, petele cafenii dispăruseră, devenise împlinită și semăna cu o madonă când îl alăpta pe Daniel, chiar dacă băiețelul deja învăța să meargă. În fiecare seară îi povestea cu lux de amănunte cum evoluează copilul. În odaie era ordine deplină. Filaret avea grijă ca în vază să fie mereu flori proaspete. Pe peretele din față atârnau câteva iconițe, polițe cu cărți, pe celălalt un covor moldovenesc. Aveau televizor, un aparat de radio mare, cu picup, magnetofon cu muzică multă, cărucior și frigider.

Daniel împlini zece luni și Nuvela declară că se plictisește stând acasă. Dorea să muncească.

– Mama ar putea să mă ajute, să dădăcească copilul la țară.

Filaret o măsură cu o privire mirată.

– Să-l lași în afara supravegherii materne?

– Fata mea a învățat o specialitate și e timpul să muncească, cerca soacra să-l convingă. Trebuie să-și pregătească teza. Profesorul Bersuker îi este conducător științific! Cariera nu trebuie ignorată. Fiica mea e capabilă și are perspectivă.

Filaret pricepea aluzia soacrei.

Nuvela revenea tot mai frecvent la această discuție și la începutul primăverii se ambiționă:

– O să le reușesc pe toate, insista ea. Doar vrei să ai o soție-savant? O să mă

ocup cu experienţe de laborator la profesorul Isaak Bersuker.

În cele din urmă Filaret cedă:

– Vara vei sta cu Daniel, să mai crească, iar în toamnă te întorci la Academie.

La finele lunii mai soţia plecă la ţară. Sâmbăta pleca la ţară să-şi viziteze familia iar duminică seara revinea cu trenul la Chişinău. Soacra uneori mai îndrăznea să-i spună:

– Fă un efort şi croieşte-ţi viitorul. Ai capacităţi, poţi deveni directorul bibliotecii republicane.

– Până a deveni şefi oamenii încep de la scărița de jos a profesiei lor, îi lua apărarea Nuvela.

În lunile de vară, în oraş stăruia caniculara. Majoritatea colaboratorilor erau plecaţi la mare, la munte. Cristalina făcea şi ea băi de soare la Marea Neagră. În bibliotecă, zile întregi nu era ţipenie de om. Tot mai des se întreba de ce are nevoie organizaţia de serviciile lui, dacă nimeni nu se foloseşte de cărţi? Soacra are dreptate. El, care dispune de energie, intelect, pierde timpul. Oamenii normali îşi acumulează cunoştinţe şi în afara orelor de serviciu. Acea stare de spirit îl domină până reveni secretara din concediu cu un bronz auriu, mai năstrușnică, dar şi cu aceleaşi pofte şi pasiuni. Decise să-i împărtăşească frământările:

– Ai putea să mă ajuţi?

– Voi încerca, zise Cristalina veselă. N-avem ce pierde timpul aici… În toamnă mă căsătoresc.

– Cine-i fericitul?

– Un papă-lapte. Viţel adică! Dar mă iubeşte. E bine situat materialiceşte şi aş fi o fraieră dacă aş pierde ocazia, zise domnişoara şi-i mai declară lui Filaret: Până la nuntă n-o să mă cuplez cu el. Deja am convenit şi e de-acord.

– Vei face-o pe mironosiţa?

– Nu, mai întâi vreau să rămân însărcinată de la tine. Să am un copil frumos!

– Iar eu doresc să mă transfer la alt serviciu, zise Filaret, declaraţia Cristalinei lăsându-l rece.

– O să încerc să te ajut. Ţi-am promis.

Peste câteva zile în bibliotecă apăru Fiodor Daradaico, care discută cu el doar în limba rusă, pe un ton oficial:

– Pari băiat modest, dar ai pile serioase! Ministerul solicită să fii transferat în aparatul administrativ ca şef adjunct al bibliotecii republicane! Avem o scrisoare-recomandare. Ministrul m-a asigurat că eşti capabil să ocupi acest post. Vei avea grijă de completarea cu ediţii noi de carte. Ţi se va păstra odaia în cămin şi

alte facilităţi.

– Sper, răspunse Filaret după o mică şovăire.

– De luni te prezinţi la noul serviciu.

Rămas singur, Filaret ardea de nerăbdare să-i telefoneze Nuvelei, soacrei şi să le comunice noutatea. Curând veni să împărtăşească bucuria lui şi Cristalina.

– Ţi-am spus c-o să te ajut! Unchiul i-a pus pe toţi în mişcare, până şi securitatea! Aşa am vrut eu! Ca să mă ţii minte. Te iubesc numai pe tine şi-l voi iubi şi pe copilul nostru. Stinge lumina, se închide uşa bibliotecii!

În acea seară, aproape de miezul nopţii au părăsit clădirea trustului. Filaret parcă descărcase vagoane. Îşi simţea sufletul pustiit. În mintea lui stăruia chipul soţiei, gândul la Nona, intenţiile deocheate şi stranii ale Cristalinei. „Dacă intenţiile ei se vor îndeplini? se întrebă el. Înseamnă că, în rezultatul vagabondajului sexual, în afară de Daniel mă mai pricopsesc cu doi copii din flori?! Ce prostălău! Dacă Nuvela află, cum o să mă descurc?!"

Filaret s-a prezentat la noul loc de muncă, în calitate de adjunct al şefului bibliotecii republicane. Avea în gestiune un depozit enorm, unde erau colectate cărţi noi. Vreo douăzeci de fete tinere duceau evidenţa livrărilor. Peste un birou era anticamera şefei, o doamnă solidă, care nu ştia o boabă în română şi, în momentul când o salută, dânsa întinse mâna să i-o strângă. Se numea Vanda Mihailovna, avea câteva medalii pe jachetă şi făcea parte din cohorta veteranilor de război. Ea îi dădu de înţeles că va trebui să îndeplinească tot ce i se va cere, în interesul idealului comunist, căruia sunt chemate să slujească bibliotecile mari şi mici din republică. A fost surprins că la noul serviciu avea maşină la scară, cu care pleca în deplasări. Majoritatea cărţilor livrate erau în limba rusă. În satele şi localităţile, unde locuiau moldovenii cărţile în limba maternă aproape că nu ajungeau. Azi era la Briceni, mâine la Cahul, Vulcăneşti, Ungheni sau Râbniţa... Participa la adunări, conferinţe, la inaugurarea expoziţiilor, studia ofertele şi, în urma acestor deplasări, câteva zile nu ieşea din depozit, eliberând seturi de cărţi. Nu mai avea timp liber, fiind nevoit să rezolve noi şi noi probleme. Îşi făcuse în scurt timp cunoştinţe în toată republica. Majoritatea bibliotecarilor erau femei tinere şi-l tratau cu simpatie. Situaţia în sectorul lui de activitate se redresa. În cohorta bibliotecarilor se mai iscau conflicte şi Vanda Mihailovna îl delega pe el ca să aplaneze conflictul. Cel mai des se confruntau femeile de la secţia secretă a bibliotecii, în fondul cărora se păstra literatură interzisă, care se cuvenea eliberată cititorilor doar cu permisiunea securităţii. Femeile aveau salarii mari, dar se urmăreau una pe alta şi acolo stăruia o atmosferă de suspiciune şi intrigi ascunse. El visase cândva să

aibă acces la acele cărți și depunea eforturi să le câștige încrederea. Venea la ele cu câte o garoafă, serveau împreună ceai și cafea. Bibliotecarele i se plângeau pe Vanda Mihailovna, care cică era mărul discordiei. Se împrieteni cu Raisa Ivanovna, o rusoaică venită din Altai, mândră că e pământeanca scriitorului Vasili Șukșin. Îi plăcea *tăria* și, când Filaret o servi cu basamac *de-al soacrei*, deveni loială, chemându-l adesea în biroul ei, știind că el poartă în buzunarul din dosul vestonului o sticluță și femeia niciodată nu se împotrivea să i se toarne o dușcă-două.

– Ai toată susținerea din partea mea, îi declară Raisa Ivanovna în una din zile, la ora mesei, după ce fu servită cu două sute de grame, și-i mai spuse în șoaptă: Sâmbătă avem zi sanitară și voi fi doar eu. Poți veni să citești literatură secretă. Eu nu cunosc limba română!

Filaret cercă să intuiască dacă propunerea nu înseamnă o cursă, o capcană, dar femeia adăugă discret:

– Aici sunt secrete asemănătoare bombelor atomice! Aș vrea să știi mai multe decât știu alții.

Deși ardea de nerăbdare, Filaret nu se grăbi.

La sărbătorile de iarnă, în preajma Anului Nou, ministerul culturii l-a distins cu o diplomă de onoare și un premiu bănesc. Despre succesele lui s-au strecurat și niște informații în presă, la radio i-a fost solicitat un interviu. Soacra se pomeni mândră de ginerele care progresa neașteptat, situându-se în rândul oamenilor cunoscuți din republică! Filaret intenționa să scrie câteva articole pentru a le publica în presa de specialitate, ca să-și deschidă o perspectivă în domeniul cercetărilor bibliografice. Descoperi că își mai putea arareori croi timp liber, să mai stea cu cineva la taifas, la un ceai, iar ușa biroului său era mereu deschisă pentru toți cei care doreau să comunice. Propunerea Raisei Ivanovna nu-i ieșea din minte. Știa că în acea secție sunt cărți, reviste și documente de epocă, din perioada ocupației, represiunilor, a foametei, a deportărilor. Era curios să răsfoiască acele file secrete, dar stătea în cumpănă, să nu fie vorba de vreo provocare.

Raisa Ivanovna însă de fiecare dată, servind porția preferată de basamac insista:

– Sâmbăta poți veni, zicea în șoaptă, arătându-i o stivă de cărți și manuscrise. Le-am selectat pentru tine.

– O să încerc, își asumă Filaret riscul să răspundă. Deși n-am mare dorință.

Într-o zi îl vizitară Andreea, Vadim și Nuvela. Erau curioși să-i vadă biroul larg, cu jilțuri, măsuță pe care se putea servi un ceai și o cafea, apoi cele două aparate telefonice din fața lui, unul care îl unea cu colaboratorii prin interfon și

altul la care purta legătura cu toate bibliotecile din republică. Și-a servit oaspeții cu cafea, au tăifăsuit despre multe și de toate și, la despărțire, soția recunoscu că este surprinsă de mulțimea domnișoarelor care mișună pe coridoare. Una mai drăguță decât alta.

– Aici parcă ar fi planeta tinereții și a iubirii! zise Nuvela. Ai să te pierzi, Inereanule, în acest ocean de fuste!

– Nu fi geloasă. La serviciu se exclud romanele amoroase, o asigură dânsul. Tu ești unica mea iubire!

– Păzea! Dacă aflu ceva suspect, ne oprim în ușa judecătoriei și divorțăm, glumi Nuvela, sărutându-l pe obraz.

– Vină într-o zi la el, zâmbi Andreea, și fă-i o scenă italiană de gelozie.

– Dacă apare motivul, se poate întâmpla și așa ceva, rosti șăgalnic soția.

Adevărul era că Filaret deseori era asaltat de domnișoarele din subordonare. Veneau la el cu diferite chestiuni și neapărat prindeau a i se destăinui despre viața lor personală. Unele chiar îndrăzneau să-l provoace la discuții despre dragoste. Încerca să reziste tentațiilor. I se părea mereu că Nuvela vede și aude totul când în biroul lui vreo seducătoare zăbovea mai mult decât se cuvine. Vreo câteva nu se sfiau să se așeze în fotoliul din față, demonstrându-și picioarele, părul bogat, mai adăugând, ca printre altele, că nu-i stă bine să se gândească numai la chestiuni de serviciu. Le asculta, se amuza, dar rămânea la părerea că i-a fost de-ajuns cât și-a făcut de cap dar acum trebuie să-și consolideze familia. Lucra de dimineață până seara, dorind să îndeplinească toate obligațiunile de serviciu, dar mai ales indicațiile zilnice ale Vandei Mihailovna, care îl supraveghea mereu, și deseori strunea domnișoarele să nu se rețină în biroul lui ci să-și caute de treabă. Vanda Mihailovna avea o mapă neagră cu diferite instrucțiuni, pe care i le citea cu o pereche de ochelari ce-i purta mereu deasupra frunții, iar când trebuia să privească în zare, îi schimba cu alții, cu lentilele groase, ce-i purta la gât fiind prinși cu un lănțișor de argint. Nu-l slăbea pe parcursul întregii zile, nu-și permitea să treacă la un ton familiar și, dacă bănuia vreo neatenție din partea lui, neapărat îl fixa cu o privire stranie, pătrunzătoare, ca venită de foarte departe.

– Imprecizia m-a iritat întotdeauna! zicea ea cu o voce rece. Nu slăbi vigilența nici pentru o clipă. Ești soldatul frontului ideologic!

Filaret curând însuși nuanțele obligațiunilor de serviciu, Vanda Mihailovna avea din ce în ce mai puține obiecții față de el. Doar vizitele ei frecvente la el în birou îl iritau. Se simțea relaxat, când șefa era plecată în vreo deplasare. Și colectivul era bine dispus, găsind prilej de sindrofie legată de comemorarea zilei de naștere a vreunei colaboratoare. În asemenea situație el se străduia să fie cât

mai retras.

Zilele de odihnă, erau așteptate căci atunci putea să plece cu trenul Chișinău-Ocnița, în vagoanele aglomerate, la socri. La destinație, erau întâmpinați de Moskvici-ul socrului de culoare albastră și peste câtăva vreme de drum, prin câmpii deluroase și pădurea lui Chimacovschi, ajungeau la Clocușna, unde-i aștepta și soacra cu Daniel în brațe. Filaret trăia clipe fericite la masa cu felurite bucate cum știa soacra să le facă. Îndeosebi aprecia ciupercile conservate de ea, apoi cele trei păhărețe de basamac, servite împreună cu socrul, conform zicalei rusești „Бог троицу любит! Îi plăcea să-și viziteze socrii, casa cărora uneori era plină de oaspeți. Uneori petrecerile continuau până după miezul nopții. Soacra nu-și ascundea bucuria și-l lăuda pe ginere că și-a găsit locul pe care îl merită și are perspective de a progresa. Pe lângă iscusința de a pregăti bucate alese, își cosea haine cu diferite croieli din reviste străine la mașina ei modernă. Soțiile șefilor din satele vecine veneau să-și coase haine la ea. Prin aceste cunoștințe făcea rost de stofă calitativă și de fiecare dată, când Nuvela sosea acasă, o bucura cu câte o rochie sau un costum nou. Îi cosea și lui Filaret sacouri, pantaloni, cămăși. Socrul era priceput în reparația aparatelor de radio, televizoarelor, motoarelor de motociclete, automobile, desena pânze în ulei. În casa mare pe un perete atârna un tablou ce reprezenta o vânătoare de capre, pe altul portretul soacrei cu chip de domnișoară. Clienți de la Gvăzdăuți, Clocușna sau Secureni veneau întruna să le repare automobilele, de la care Filaret auzea noutăți din domeniul politicii, vieții culturale, peripeții de la vânătoarea de iepuri și mistreți! În centrul atenției era Daniel cu năzbâtiile lui, deja legând frânturi de cuvinte și se cerea când în brațele unuia când în ale altuia. Dar cel mai mult îi plăcea când tăticul îl punea în cârcă și-l plimba prin casă, pe afară, pe lângă fâșia de pădure. Nuvela își proba în fața oglinzii rochia nouă, dorind să fie apreciată. În casa părinților se simțeau împăcați. Uneori se retrăgeau în tainele pădurii, într-o poiană adumbrită de tei, să se iubească.

– Am multe de realizat, zicea Nuvela întinsă pe iarba moale a poienei. Mă așteaptă teza.

– Avem sprijin. Vom face față, aproba Filaret.

– Să mă protejezi de o sarcină nedorită, îi dădea soția de grijă.

– Imposibil! Ești atât de dulce și focoasă la natură!

– Nu ne putem descurca cu Daniel, mai vrei încă unul?!

– Când vom avea apartament, noi condiții, o să mai avem un copil.

– S-ajungem sănătoși, zicea Nuvela, continuând să-l urmărească cu priviri îndrăgostite.

Clipele zburau ca petalele florilor desprinse de pe ramuri. Revenind să în-

nopteze în casa mare, pe un pat larg, cu plapome și perne moi, confecționate de soacră, îl culcau pe Daniel între ei și, la făclia unei lumânări groase, multă vreme urmăreau amândoi cum feciorașul dormea fericit cu mânuțele desfăcute în părți. După geamuri, pe calea ferată toată noaptea treceau eșaloane, se auzea ritmul roților de tren, șuieratul îndepărtat al locomotivei, dar somnul lor era tihnit și dulce.

Odată cu mijirea zorilor erau treziți de un deșteptător. Moskvici-ul albăstrui îi aștepta în pragul casei. Soacra le umplea gențile cu diferite merinde, iar socrul le mai punea în geantă o sticlă cu basamac.

La despărțire soacra îi petrecea mereu cu aceași povețe:

– Să fiți mintioși, căci frumoși sunteți!

– N-avem de ales, confirmau aproape într-un glas Nuvela și Filaret.

Vara trecu ca un vis frumos.

Nuvela, cu susținerea profesorului Isaak Bersuker, începu să muncească la teză petrecându-și timpul în laboratorul Academiei.

11

În ajunul unei noi sâmbete sanitare Raisa Ivanovna veni la el în birou bine dispusă.

– Vanda stă pe capul meu și-mi tot dă noi și noi indicații! Mă impune să străjuiesc mereu cărțile lui Soljenițân, Pasternak, Șalamov, Constantin Stere ca nu cumva cineva să le vadă, nu să le mai și citească! Doamne, atâtea secrete în viața noastră! Atunci de ce le-au adus în bibliotecă, dacă nimeni n-are acces la ele?!

Îl servea cu *blinele*, învălătucite în dulceață de zmeură și unt topit, iar el dorea să concretizeze:

– O dușcă serviți?

– Tinere, mă vei lecui cu adevărat, răspundea ea îmblânzindu-și privirea. Vreau să mă liniștesc.

După ce Raisa Ivanovna probă basamacul adus de la socri, ea îi aminti că o să-l aștepte la ea în secție.

– N-aș dori s-avem neplăceri, când e vorba despre secrete, interziceri, făcea precaut Filaret.

– Lasă, lasă, îl oprea ea printr-un gest, solicitând să i se mai umple o dușcă. Și după ce o înghiți, se oțărî, destăinuindu-i-se: Chiar dacă am participat la război, tot nu sunt mulțumită de puterea sovietică! M-am născut într-un sat din gubernia Reazan. Am apucat de la bunici și părinți tradiții, credință în Dumnezeu! Comuniștii au distrus totul cu ideologia lor idioată. Câți oameni au murit de

foame, supuși represiunilor. desprinși de glia strămoșească! Din satul nostru au rămas numai case pustiite, cu scânduri în cruce la geamuri! Nu știu unde voi fi înmormântată când mi-a suna ceasul.

– O să trăiți mulți ani înainte, Raisa Ivanovna.

– Lasă fanteziile, mai întindea ea paharul să i se umple din nou. După ce bea, servind un castravete murat, îi reamintea pe un ton poruncitor: Am să te aștept sâmbătă. Vanda-lupoaica nu vine niciodată la serviciu în ziua sanitară. E bunică, are de dădăcit nepoata. Și iar parcă îl amenința: Numai să încerci să nu vii!

Filaret veni în acea sâmbătă la serviciu. Se apropie cu înfrigurare de secția cu ușa de metal. Raisa Ivanovna îl întâlni binevoitoare. Încuie ușa de metal pe dinăuntru și îl conduse la o masă de lemn, înconjurată de standuri pe care stăteau selectate documente îngălbenite, cusute sub coperta unor cărți.

– Am înțeles, răspunse el la gestul ei, să citesc și să-mi pun lacăt la gură.

– Să nu-ți faci nici o însemnare pe hârtie, îl preveni ea cerând o sută de grame.

Filaret se adânci în lectura materialelor și chiar de la primele pagini descoperi o altă lume cu mărturisirile unui oarecare Maftei Hanganu, care spunea: *„Rușii trebuiesc fripți pe tigaie! Brigăzi înarmate, în uniforme veneau noaptea după postavkă, cuvânt neînțeles de oameni”*. În continuare citi un extras dintr-un document oficial din acele vremi: *„Primele încercări de elaborare a conceptului de „limbă moldovenească”, cu sensul de limbă literară aparte de limba română, au avut loc în anii 20 ai secolului XX, reprezentând o reacție a rușilor la actul Unirii Basarabiei cu România, care a constituit expresia cultural-lingvistică a pretențiilor teritoriale. Scopul proiectului etno-cultural era să demonstreze atât legitimitatea creării formațiunii statale RSS Moldovenească, cât și pretențiile rușilor față de ocuparea Basarabiei, la 28 iunie 1940, în rezultatul pactului sovieto-german de neagresiune și a Protocolului adițional secret, care a divizat Europa în sfere de influență. Rușii au adus cu tancurile un nou regim totalitar-comunist și o nouă limbă literară cu alfabetul lor. Specificul politicii naționale a Rusiei în acest teritoriu a constat în respingerea categorică a identității românești moderne, inclusiv a moldovenismului regional premodern – una dintre componentele identității românești – și în impunerea unui nou fel de „moldovenism roșu”. E vorba de o construcție identitară care mistifică trecutul istoric „burghez”, care neglijează și distorsionează moștenirea literară clasică, înglobând în structura sa ideatică miturile istorice și etno-culturale ale Imperiului rus, referitoare la români și România, la rolul* ***mesianic*** *al acestui imperiu (ulterior bolșevic), în „salvarea” popoarelor balcanice și europene de „jugul” otoman, în perioada modernă, și de*

cel fascist, în perioada contemporană. Prin impunerea moldovenismului roșu s-a încercat redirecționarea luptei politice dintre moldoveni și autoritățile ocupante și transformarea ei într-un conflict etnic dintre „moldoveni" și „români". În optica autorităților ruse, Unirea Basarabiei cu Statul Român în 1918 era considerată „ocupație română", iar ocupația rusă – „eliberare". Moscova, discutând chestiunea „Cu privire la trecerea scrisului moldovenesc de la grafia latină la cea rusească", a hotărât următoarele: „1. Decizia Comitetului Regional Moldovenesc a PC (b) din Ucraina de la 13 august 1940 „Referitor la păstrarea grafiei latine la editarea manualelor și a altor materiale în limba moldovenească pentru școlile din Basarabia în anul de învățământ 1940, 1941" se anulează. 2. A trece scrierea moldovenească la alfabetul rusesc..."

Curiozitatea creștea clipă de clipă, aflase cum au murit de foame peste 350.000 de oameni. Află din istorisirile unui demnitar, cazurile de canibalism care au avut loc odată cu venirea trupelor rusești prin Consiliul Comisarilor Poporului și Comitetul Central al Partidului Comunist (bolșevic) din Moldova care au adoptat predarea obligatorie la stat a cotelor de cereale, floarea-soarelui, cartofi, soia, carne, ouă, lapte, brânză și lână. Cu toate că în 1946-1947 Basarabia a suportat o secetă dezastruoasă, populația era obligată *„îndeplini planul de livrări obligatorii cu produse cerealiere spre regiunile Tambov, Kursk, Voronej și Oriol unde nu s-a făcut recolta."* Postavka trebuia efectuată necondiționat, iar în cazul neîndeplinirii în termenele stabilite se impunea plata unei amenzi echivalente cu prețul de piață al cantității de produse nelivrate. Dacă țăranul se împotrivea era tras la răspundere penală. Această politică a declanșat foametea și el citi în continuare: „*Echipe speciale de activiști comuniști și comsomoliști scuturau cu zel țăranii, inclusiv de cerealele destinate pentru semănat... În unele sate mureau în fiecare lună câte 120-180 de oameni... Decesele nu erau luate la evidență… La 23 decembrie Eudochia Stici și Vera Popov din satul Mileștii-Mici, ambele bolnave de distrofie au tăiat-o pe fiica Eudochiei, Maria, și au mâncat-o. Ele mai intenționau să le sacrifice pe fiica Verei și pe cea de a doua fiică a Eudochiei, dar aceasta din urmă a fugit de acasă... 4 persoane din Cimișlia (soțul și soția cu tatăl și mama) și-au tăiat copilul lor, pe feciorul (nepotul) Nicolae, carnea i-au fiert-o și au mâncat-o în aceeași zi. Peste 4 zile și-au tăiat mama (soția, soacra) și au mâncat-o cu toții împreună. Peste 7 zile soțul și soția și-au tăiat tatăl (socrul). O parte din carne au mâncat-o, cealaltă au ascuns-o în zăpadă...O asemenea crimă au săvârșit și niște oameni din satul Alexandrovca, de lângă Cimișlia. Ei dezgropau noaptea morminte proaspete, duceau acasă cadavrele și le mâncau, frigându-le pe foc. Până la 18 februarie 1947 au mâncat 10 cadavre (4 de maturi și 6 de copii)... La 29 ianuarie*

1947 într-o singură zi în s. Dezghingea a decedat o familie întreagă: mama și 3 copii. O vecină i-a descoperit pe cei decedați și a mâncat o parte dintr-un cadavru..."
În depozițiile făcute în timpul unui interogatoriu de un om din județul Cahul se spunea următoarele: „ *... în luna ianuarie 1947 eram acasă eu, soția, tata și mama. Tata, exprimându-și nemulțumirea față de președintele sovietului sătesc, cerea de la mine alimente, pâine... Când soția mea a ieșit din casă, tata a început să mă înduplece ca să-l tai pe feciorul Nicolae, și carnea s-o mâncăm; la început n-am fost de acord; când soția mea s-a întors în odaie, i-am povestit, în prezența mamei, convorbirea cu tata, și ele au fost de acord cu această propunere. Atunci tata a luat cuțitul, iar eu găsisem un castron, și i l-am pus la gât copilului, pentru ca sângele să nu curgă pe pat; tata i-a tăiat copilului gâtul, iar pe urmă i-am desecat corpul în mai multe bucăți, l-am fiert și l-am mâncat cu toții în familie. Au trecut patru zile, în lipsa mamei, eu cu soția și tata ne-am înțeles să o tăiem pe mama și, când ea s-a întors în casă și s-a așezat pe pat, soția a înhățat-o de mâini și a doborât-o la podea, iar eu i-am tăiat mamei gâtul, înainte de moarte, mama a văzut în mâinile mele cuțitul și m-a rugat să nu o tai și a țipat puțin. Carnea mamei de asemenea am mâncat-o... La omorârea mamei tata n-a participat, dar ,când eu și soția am omorât-o, el se afla în casă și se uita la noi. După moartea mamei au trecut șapte zile. Eu și soția ne-am pus în gând să-l omorâm și pe tata. În acest scop, amândoi am ieșit afară, să ne înțelegem. Îndată ce am întrat în casă, l-am înșfăcat pe tata, l-am trântit pe pat, iar soția mea i s-a urcat pe picioare; tata a început să țipe și să mă roage să nu-l tai. Eu, rămânând surd la rugămințile lui, i-am tăiat gâtul, în același mod; după ce am folosit o parte din carne, restul l-am ascuns în zăpadă, unde a și fost găsit...*"

În multiplele pagini studiate la tema respectivă Filaret citi mărturisirea unui demnitar V.A. Șnârov, sosit în satul Congaz la o întâlnire cu alegătorii în iarna anului 1947: „*În drum de la Ceadâr-Lunga până la Congaz se tăvăleau cadavre neadunate de mai multă vreme. Primul sat în care m-am oprit, Baurci, e un sat mare în care persista o tăcere de mormânt, pe uliție și în curți – nici țipenie de om, porțile și hudițele erau întroienite. Doar în centrul satului, cerdacul și încăperile sovietului sătesc erau bucșite cu bătrâne și copii umflați. Unii se aflau în stare de semileșin. Alături e punctul de alimentație – o înghesuială de nedescris și vaiete sfâșietoare de oameni. Celelalte puncte erau închise. La sovietul sătesc mi-au raportat situația. Noaptea au avut loc 4 omoruri bestiale. Cazurile de canibalism capătă caracter de masă. Se fură cadavrele, se ascund, nu se duc la cimitir. Sovietul sătesc nu mai poate duce evidența populației. Cică, ieri au murit 20 de oameni. Am cerut să se controleze imediat toate casele. Nu-*

mai până la amiază au fost descoperite 73 de cadavre. Majoritatea erau ascunse prin șoproane, beciuri, poduri, în troiene. Din multe deja erau tăiate părțile moi, picioarele. Controlul a depistat peste 100 de copii orfani, rămași singuri în case reci, fără îngrijire, semileșinați..."

Unele documente, referitoare la satele Basarabiei ca Mileștii Mici, Caracui, Mingir, Sofia, Cazaclia, Baimaclia, Tomai, Colibași, Bebei, Mândrești, Visoca, Clocușna, Glinjeni, Furceni ș.a. redau reportaje zguduitoare ale timpului „luminos", adus de către eliberatorii ruși în Basarabia: *„E foarte greu de imaginat că în Moldova unele case erau „sigilate", pe ele fiind afișate inscripția „Toți au murit". Copiii erau vânați pe străzi, aduși în case, omorâți și mâncați.*"

Nu se putea despărți de acele documente cusute într-o carte pe care i-o pusese la dispoziție Raisa Ivanovna. Avea ocazia să afle despre atrocitățile provocatăede ocupația rusă din documentul strict secret 009-243 din 13 februarie 1947, care constituia raportul Procurorului adjunct al RSSM pentru dosare speciale, Drugobițki, expediat Procurorului general de la Moscova K. Gorșenin*: „Prin prezentul, consider de datoria mea să vă informez despre următoarele: Din cauza secetei și a neroadei, în Basarabia s-au creat condiții extrem de dificile privind asigurarea alimentară incompletă, care a provocat situații complicate populației, îndeosebi celei de la sate, în consecință – îmbolnăviri de distrofie în masă, creșterea mortalității și a cazurilor de canibalism. Din informația incompletă, până la 5 februarie 1947 în Republică s-au înregistrat 213.000 bolnavi de distrofie, dintre care copii în vârstă de până la 4 ani – 39.000, de la 4 la 14 ani – 33.000. Au fost instalate 14.000 paturi în barăci temporare. Numărul bolnavilor și al decedaților crește din zi în zi. De la 1 februarie până la 5 februarie numărul bolnavilor de distrofie a crescut cu 24.000 de oameni, în aceste cinci zile au decedat 2.000 oameni. Au fost depistate 34 cazuri de canibalism (certificate cu descrierea amănunțită se anexează). Ținând cont de situația creată zi de zi crește criminalitatea, banditismul, furturile, omorurile ș.a. Toți procurorii au primit dispoziții pentru a activiza lucrul cu crimele nedescoperite. Drept consecință a situației, s-au supraîncărcat închisorile și camerele de arest preventiv ale miliției din Cetatea Albă, Hotin, Ismail, Cernăuți, Arțiz, Reni și alte localități…*"

Citind în continuare simți că i s-a uscat în gură. Raisa Ivanovna reapăru bine dispusă.

– Să nu sufli nimănui o vorbă, îl preveni ea.

– Doamne ferește!

– Cu altă ocazie o să citești acte speciale, îl asigură femeia.

Întorcându-se spre casă, Filaret păși pe străzile aglomerate, străduindu-se

să-și păstreze calmul. La magazinul de bijuterii îi procură Nuvelei o pereche de cercei, pentru soacră un halat *flaușat*, socrului o cravată, iar lui Daniel, un ursuleț de pluș. În vecinătatea cafenelei „Pegasul", se întâlni pe neașteptate cu Nona. N-o văzuse de trei ani, era tot atât de frumoasă. Ducea de mânuță o fetiță îmbrăcată în cojocică. Întâlnirea îl surprinse și-l trecură fiorii. Se bunghi la fetiță, descoperind o asemănare ciudată cu fiul Daniel.

– Te felicităm cu ocazia sărbătorilor, zise Nona. Așa-i Victorița…

Filaret luă în brațe fetița, dar aceea se împotrivea și-l respingea cu mânuțele, clipind uimită cu ochișorii ei mari.

– Victorița are și un frățior.

– Știu, îngână Nona. Să ne fie sănătoși copiii!

Femeia dădea semne de incomoditate. Spuse că se grăbește și când începu să se îndepărteze, Filaret iarăși șopti fâstâcit un *mulțumesc*, ajungând-o din urmă cu rugămintea:

--Să treci pe la mine, la birou să-i fac un cadou Victoriței.

– De-acu la anul, auzi el un răspuns al femeii calme și mândre, care curând parcă se topi în torentul străzii aglomerate. Filaret rămase încă multă vreme pironit locului sub impresia unui vis frumos.

Pe tot parcursul sărbătorilor a plecat cu familia la țară. Era mereu abătut, îngândurat, chiar dacă se străduia să nu dea pe față. Nuvela cu soacra ca de obicei au pregătit o masă bogată de revelion. Filaret a servit ceva mai multă tărie decât obișnuia și vedea aievea chipul diafan al fiicei Victorița care semăna cu el! Observând dispoziția soțului, Nuvela încercă să ghicească:

– Nu pot nicidecum pricepe ce se petrece cu tine.

– În ultimele luni am lucrat mult și sunt surmenat, se îndreptăți el.

– Să ne gândim la viitor. Eu mă voi strădui să termin teza, tu o să-ți consolidezi poziția și mâine-poimâine devii șeful bibliotecii republicane și nu vei fi dirijat de o viperă ca Vanda Mihailovna.

– Deja mă împac cu ea, nu ține cu leneșii!

În una din acele seri Filaret îi povesti despre cele citite în secția secretă și o preveni să nu divulge nimănui.

– Oribil! Să fii atent! Ești sub vizorul kaghebiștilor.

– Am și o surpriză plăcută pentru noi, zise Filaret. La minister mi-au promis apartament. Cu trei odăi – pentru noi și pentru copii.

– Îl avem doar numai pe Daniel, îi aminti soția.

– Poate ne vom hotărî încă la unul, se înspăimântă el că l-a luat gura pe dinainte.

– Deocamdată ne-ajunge unul, zâmbi amuzată Nuvela luându-l pe Daniel în

brațe. Mai bine să ne facem planuri cum să ne odihnim la mare în vara care vine. Eu atunci voi susține teza.

– După ce vom primi apartament îl vom lua pe Daniel la Chișinău, îl vom aranja la grădiniță și vom fi împreună cu toții, continuă și el să viseze.

– Fii mai insistent, îl îndemnă Nuvela. Să deschizi cât mai intens ușile demnitarilor și visul tău va deveni realitate.

Filaret trecu pe la minister, rugând să i de rezolve problema locativă, fără a bănui că poate supăra pe cineva. Însă, în una din zile Vanda Mihailovna se răsti la el:

– Abia ai absolvit facultatea, dar vrei să ți se dea totul de-a gata! Nici un tânăr ,venit îndată după facultate, n-a obținut apartament.

Pe la mijlocul lui ianuarie Filaret se pomeni cu Cristalina în pragul biroului ,de către. N-o văzuse câteva luni. Era bine dispusă, îl copleși cu daruri: un ceas de perete, o mașină electrică de bărbierit, o cămașă albă și o cravată gri.

– Ca din cornul abundenței! Cu ce ocazie?!

– Pur și simplu, zise ea.

– Ești ca totdeauna imprevizibilă, și el încercă să-i ceară ajutor: La minister mi-au promis, dar șefa noastră nu-și închipuie că e posibil, cu stagiul meu în muncă, să obțin o locuință.

– Rezolvăm! îl asigură Cristalina, trecând imediat la altă destăinuire: Sunt gravidă. Soțul crede că e al lui, dar mă bucur că e al nostru!

– Ești deja căsătorită!

– Da.

– Naște atunci un copil de la soțul tău.

– E târziu, făcu ea mulțumită, descheindu-și nasturii de la palton și demonstrându-i corpul împlinit.

– Nu-mi trebuie nimic!

– Nu fi rău. O să am un copil, din dragoste, zise Cristalina la plecare.

După acea despărțire Filaret multă vreme nu-și putea reveni: „Sărmana mea Nuvela, dac-ar ști..." Avu un impuls să-și recunoască păcatele în fața soției. Toată seara fu abătut, iar înainte de culcare deschise pagina unei cărți și-i citi Nuvelei: „Ne naștem în dureri pe o planetă minusculă. Alergăm spre neant milioane de ani. Creștem, luptăm, ne îmbolnăvim, suferim, îi facem și pe alții să sufere, strigăm, murim și vin alții pentru a prelua de la capăt această comedie umană fără rost…"

– Ce te-a apucat? îl întrerupse soția, privindu-l mirată. Lasă naibii pesimis-

mul. Viața e frumoasă și mai avem de trăit.

– Viața de bună seamă e o minune, căzu el de acord și se întoarse pe altă parte, încercând să adoarmă.

Peste câteva zile Filaret a fost invitat la minister să ridice bonul de repartiție a unui apartament modern situat în centrul orașului.

12

Tânăra familie trecu într-un apartament din trei odăi, cu toate comoditățile. Daniel a fost aranjat la grădinița din vecinătate.

– Nu bănuiam că poți face atât de multe, îl lăuda încontinuu soacra.

– Nici eu, accepta laudele Filaret.

– Poate începi să lucrezi și tu la o teză științifică, insista Nuvela. Ai cărți la dispoziție. E păcat să nu te ocupi de cercetări.

– Ne va fi greu. Cineva trebuie să întrețină familia, se opuse soțul.

– O să vă ajut eu, îi asigură soacra. Ies la pensie și-o să-l iau pe nepoțel la țară.

– E de dorit să educam noi copilul, insista Filaret.

Însă numai peste câteva luni s-au convins cât e de dificil e să crești un copil capricios. Daniel se mai îmbolnăvea și Nuvela era nevoită să stea acasă, devenind nervoasă, pornită pe ceartă.

– Mă sufoc!

– Am să caut o soluție, o îmbărbăta el.

În cele din urmă, l-au dus din nou pe Daniel la bunica.

Filaret apelă la profesorul Silvestru Maximilian, doctor habilitat în filozofie, membru al Academiei de Științe, care-i propuse să se ocupe de problemele filosofice ale *dacilor și geților*.

Chiar a doua zi în biroul lui se înființă Fiodor Daradaico.

– Ai pile și la Guvern, făcu acesta supărat. Ți s-a pus la dispoziție apartament, serviciu cu mașină la scară și-ți arde a cercetări științifice.

– La ce vă referiți? rămase nedumerit Filaret.

– Cine este pentru tine Vasile Cușcă de la Guvern?

– Nu-l cunosc.

– Aha, nu-l cunoști! El te protejează la postul pe care îl ocupi.

– Cine este acest Vasile Cușcă? Idee n-am cine, se miră sincer Filaret.

– Un naționalist și un afemeiat, continuă acesta cu o față împietrită, prevenindu-l: Vrei să studiezi geții, dacii. Ține minte. Noi de la slavi ne tragem!

Vorbele securistului răsunară răspicat.

– Prima dată aud că noi provenim de la slavi! făcu Filaret cu ironie.

– Să-mi scrii explicație cum ai făcut cunoștință cu Vasile Cușcă și cu Silvestru Maximilian, îi ordonă deodată Fiodor Daradaico. Are să-ți pară rău.

– Nu știu nimic despre Maximilian, iar pe Vasile Cușcă nu l-am văzut niciodată. Vă deranjează că am primit apartament? Sute de oameni primesc locuințe fără rând, iar eu, ca tânăr specialist...

– Te joci cu focul, băiete! se răsti Fiodor Daradaico, ticsindu-și hârtiile în servietă.

Când reveni acasă, o întrebă pe soție:

– Cine-i Vasile Cușcă? Ai auzit de el?

– Mare demnitar, răspunse Nuvela. Se zice că în Guvern e unicul care vorbește la ședințe în limba maternă!

La mijloc era o neclaritate. Nu auzise nicicând cuvântările publice ale acelui Cușcă, dar încerca să ghicească la îndemnul cui îl ajutase? Se gândi că la mijloc poate fi o manevră provocatoare.

Când se întâlni din nou cu Silvestru Maximilian, îi relată convorbirea cu Daradaico.

– Ieri acest tip mi-a făcut o vizită, recunoscu profesorul. M-a prevenit să mă abțin de a-ți susține intențiile științifice. I-am spus să se ocupe de securitatea statului, iar tu, îl privi savantul, măsurându-l voios din cap până în picioare, muncește! Tema ta nu o vom oficializa-o prin consiliul științific, căci voi fi blocat de boșorogii partinici care constituie majoritatea. Adună materiale, coordonează totul, iar, când va veni momentul, vei pleca la Moscova. Acolo, rușii, sunt mai democrați ca în provincie.

Filaret acceptă ideea, adună cărți despre istoria strămoșilor, iar seara, acasă se adâncea în lecturi. Totodată își dădea seama că avertizările lui Daradaico nu prezintă un pericol. Nuvela se îngrijora:

– Ce vor de la tine?

– Să trăiesc fără a gândi, răspunse Filaret. Vanda Mihailovna mă tachinează când mă vede citind cărțile clasicilor literaturii române.

– Chiar că nu mai au cu ce se ocupa. Liniștește-te!

Filaret ar fi dorit să fie mereu alături de soție, dar munca îi răpea tot mai mult timp. Se adunau mereu cărți legate de congresele partidului, iar frontul ideologic cerea să fie repartizate prin bibliotecile republicii. Într-o după amiază revenise obosit de la Tighina dintr-o deplasare și în fața biroului iarăși dădu cu ochii de… Cristalina. Ca de obicei senină, mirosea a parfum scump. Sosise la volanul pro-

priului automobil pe care îl parcase chiar în pragul edificiului, atrăgând atenția bibliotecarilor. Ținea în brațe o fetiță.

– Pe fetiță am numit-o Nelly și am decis să-ți facem o vizită, zise ea.

– Ce copil minunat! exclamă Filaret.

Cristalina continua să-l privească încântată.

– E conceput din dragoste.

– Cine-i Vasile Cușcă?

– E unchiul meu! îl surprinse Cristalina. Sunt bucuroasă că am reușit să te ajut.

– Să-mi faci cunoștință cu bunul tău uncheș…

– Scopul vizitei mele a fost altul, zise Cristalina, după o pauză, înainte de plecare. Mă bucur că ți-ai plăcut fetița noastră.

Femeile trecutul lui cădeau ca o avalanșă peste el în perioada când se împăca cel mai bine cu soția. O urmărea prin geam pe Cristalina cum pășea lejer cu copilul în brațe, spre automobilul parcat în fața blocului. Petrecând cu ochii dispariția automobilului, înțelese că a mai rămase cu realitatea în față, că oamenii se împart în cei care trăiesc corect și cei care cad în ispită. „Cine sunt eu acum? se întreba. Un tip care trăiește incorect, asemănându-mă cu un aviator ce a săvârșit raiduri în nocturnă peste orașe, pentru a apropia victoria asupra dușmanilor, dar în rezultatul bombardamentelor am ucis femei, copii, bătrâni nevinovați. Acesta este adevărul? Am devenit făuritorul unor bastarzi pe care nu-i voi avea niciodată lângă mine!" În acea clipă se asocia cu unul, care nu se concentrează ca să muncească, pentru a fi sigur că va avea un trai decent, mai intuind că pe seama lui, pe culoarele bibliotecii, deja circulă bârfe ca despre un ins lipsit de scrupule, care se pretinde umanist! Poate e timpul să se transfere la vreo fabrică sau la vreo uzină, ori să lucreze pământul ca un țăran ce crește roada. Avea ciudata presimțire că lumea îl privea ca prin razele Roentgen, știind că în afara familiei, mai are baistruci de la două femei. Se simți un condamnat pentru că a prădat destine străine, știrbindu-le biografia. Recunoștea că are slăbiciunea femeilor, chiar dacă încerca să le ocolească. Își iubea soția, nu trebuia să-i dea motiv de gelozie. Își regreta faptele necugetate, dar cum să evite această rușine, ca la cei 29 de ani să o convingă că pe viitor o să-i fie fidel, o să se purifice? Față de alte femei a avut atracții pur corporale! Nuvela este cea mai scumpă ființă din lume! Aceste cuvinte o să i le spună și lui Daniel, când va crește mare. Pentru el există doar Nuvela, fericirea lui de azi și de mâine, și așa va fi mereu. Copilul Nonei și cel al Cristalinei nu-i vor afecta familia.

Luptând cu aceste gânduri ziua de lucru se încheiase, pomenindu-se cu Raisa Ivanovna în pragul biroului.

– Stimabile, treci pe la mine să-ți dau ceva să citești.

Pe o măsuță îl aștepta un document cu ștampila „*Strict secret*”. Citi: „*Comitetul județean de partid Cahul dispune de informația privind canibalismul și întrebuințarea în calitate de hrană a cadavrelor de oameni în satul Baurci din raionul Congaz*. În luna septembrie 1947 s-au constatat patru omoruri în scopul consumului de cadavre… Canibalismul *a luat caracter de masă... Au fost stabilite cazuri de furt al cadavrelor duse la cimitir și rămase neînmormântate cărora mai apoi li s-au tăiat mușchii și membrele pentru a fi mâncate. Înfometată, o țărancă din satul Beșalma a tăiat, în scopul de a-i mânca, doi dintre cei patru copii ai săi, o fetiță de șase ani și un băiețel de cinci ani. Un țăran din Glinjeni, Chișcăreni a chemat la el o vecină, pe care a sugrumat-o și a mâncat-o. La Cajba Glodeni, un individ și-a omorât nepotul de 12 ani, care venise la el, și l-a mâncat...*”

Parcă mai citise asemenea informații, dar curiozitatea creștea. Pe neprins de veste cineva bătu la ușă. Sări de la masă. Și o văzu în prag, pironită și monumentală, pe Vanda Mihailovna cu mâinile înfipte în șolduri:

– Raisa Ivanovna! Cine a permis ca aici să intre o persoană străină?

– Filaret e de-al nostru, Vanda Mihailovna. L-am chemat să-mi aducă un mosorel de ață, să cos dosarele…

– Gura! urlă șefa, apoi către Filaret: Ieși imediat!

În cadrul bibliotecii s-a declanșat tărăboi. A doua zi de dimineață sosi Fiodor Daradaico și încă doi inși care au sigilat secția, de parcă aveau misiunea să oprească bombardamentele nucleare. Pe Raisa Ivanovna au supus-o interogatoriului. Ea se ținu, declarând că Inereanu a venit în secția secretă să-i aducă niște ață…

Fiodor Daradaico îl întrebă:

– Ai văzut cărțile cu mențiunea „Strict secret „? Te-a găsit acolo Vanda Mihailovna.

– Tocmai mă pregăteam să ies când a intrat dumneaei.

Securistul îl obligă pe Filaret să scrie explicație, afirmând:

– Ești un element periculos, băiete! Credeam că ți-au venit mințile la cap.

…Raisa Ivanovna a fost concediată. În ziua când a plecat de la serviciu trecu pe la Filaret. Era zâmbitoare, voioasă și ceru să i se toarne o sută de grame. Ei îi oferi cadou sticla cu basamac.

– Îmi pare rău că nu veți mai fi aici.

– Securiștii au vrut să mă închidă la balamuc. Chipurile sunt alienată mintal, fiindcă am permis oamenilor să citească adevărul, dar n-au reușit. Nu-i nimic, băiete! zise femeia, dosind cu mândrie sticla în geantă. Oricât s-ar strădui dracii de la conducere, oamenii vor afla adevărul!

De cum plecă ea, se pomeni cu Vanda Mihailovna în cabinet. Potrivindu-și ochelarii, puse în fața lui un ordin:

– Ești transferat la biblioteca municipală.

– Cine a dat asemenea dispoziție?

– Ai avut o convorbire cu Daradaico, îi aminti ea. Situația cere victime! Securitatea nu iartă. Ți-ai făcut-o cu mâna ta! Trebuia să fii mai precaut! Secția de combatere a naționalismului a dat ordin să fii transferat ca simplu colaborator. Și la Academie ți-au tăiat calea.

Nu avea rost să se opună. Când îi relată soției despre cele întâmplate, Nuvela s-a înfuriat:

– Veșnic cazi în daravere! Acum ce ne vom face? Ți-au interzis să te ocupi și de știință. O să rămâi toată viața un simplu bibliotecar!

– Nu-ți convine profesia mea!? întrebă pe un ton agresiv Filaret. Atunci de ce te-ai măritat cu mine?

– Nu-mi convine! strigă ea și mai tare, încât Filaret încremeni. Nu-și închipuise că soția poate fi atât de agresivă.

– Acum ce să fac?

– Nu știu, răspunse evaziv Nuvela.

S-au culcat în odăi diferite. Filaret nu se simțea vinovat și nu încerca să se îndreptățească. Regreta că descoperise atâta nervozitate în comportamentul soției. Își dădu seama că orice greșeală comisă în viitor îl va costa scump.

13

La biblioteca municipală Filaret avea impresia că s-a pomenit într-o lume romantică, poetică. Domnea o atmosferă de lucru, mereu era înconjurat de peste 50 de femei și fete tinere. Vizitându-l în una din zile, Nuvela a exclamat cu amărăciune:

– Mi se pare că înadins ai ales facultatea de bibliotecar ca să fii toată viața printre fuste.

– O să te ajut cu literatura necesară ca să o scoți mai ușor la capăt cu teza, îi reaminti soțul.

– O voi finaliza și singură, zise ea dusă de gânduri.

Filaret ținea la profesia sa. În sălile de lectură, printre rafturile ticsite cu cărți domnea o atmosferă de creativitate. Doar postura lui i se părea oarecum hazlie. Trebuia să stea în fața cititorilor, ca la tejghea, să le elibereze cărțile solicitate. Curând se obișnui. În clipele libere, nestingherit venea în secția de literatură străină și citea nuvele și romane de Liviu Rebreanu, Zaharia Stancu

în grafie latină. La vreo lună de la sosire a inițiat un club al tinerilor autori, întâlniri cu cititorii la mese rotunde. Conducerea bibliotecii acceptă ideea. El prinse a afișa ,pe panourile vizibile din locurile publice ale orașului, anunțuri despre mesele rotunde, la care erau invitați și specialiști, savanți pasionați de schimbările care s-ar cuveni să se petreacă în societate. Deseori sala de festivități devenea arhiplină, mai ales de studenți și elevi din clasele superioare. La fiece întrunire, în calitate de moderator, începea cu câteva melodii, compuse de el la chitară, apoi se referea la noutățile editoriale de ultima oră. Ca un pretins amfitrion, intuind că este supravegheat din umbră, se străduia să invite la acele întâlniri și reprezentanți ai culturii minorităților naționale. La o masă rotundă cu scriitorul de limbă idiș Ihil Șraibman, în cuvântul de deschidere, a amintit că în pădurile Moldovei există o mulțime de locuri anonime unde au fost masacrați și îngropați evreii în războiul trecut și e sigur că va veni timpul când societatea va comemora această tragedie. Filaret a vorbit onest despre contribuția evreilor la dezvoltarea culturii, științei, artei, literaturii, economiei din întreaga istorie a Basarabiei. A interpretat un cântec în idiș, mai înviorând sala cu câteva anecdote evreiești tradiționale, după care i-a oferit cuvântul bătrânului scriitor, care a citit câteva *miniaturi*, și o povestire despre Vadul Rașcov, satul lui de baștină. Scriitorul și-a mai amintit de tinerețe și anii când era sufleor la teatru din București vorbind într-o română impecabilă, folosind expresii tradiționale din Muntenia.

După acea seară o colegă, mai în glumă mai în serios își dădu cu părerea:

– Se vede că ai ceva din seminția evreiască!

– Străbunica, pe linia mamei, se numea Etlia Bekker, recunoscu el.

Era convins că tot ce face este acceptat. Apoi au urmat câteva adunări de acest fel cu scriitori ale căror opere erau considerate neoficial disidente, după care invită la o masă un colectiv etno-folcloric de la Congaz, fermecând publicul cu multe cântece găgăuze, bulgărești. Entuziasmat, plin de elan, Filaret era pe cale să organizeze o masă rotundă cu reprezentanții etniei romilor dar, spre surprinderea lui, până la o nouă întrunire, în cadrul bibliotecii, avu loc o adunare extraordinară a colectivului, punându-se în discuție situația ideologică de moment. Surprinzător, veniseră reprezentanți de la minister, în frunte cu Fiodor Daradaico, încruntat, cocoțat în prezidiu, care a deschis adunarea, firește în limba rusă, accentuând cu voce gravă:

– De neînchipuit să se ajungă la asemenea debandadă! În timp ce statul nostru luptă împotriva politicii agresive a Israelului față de poporul palestinian, la Chișinău, un oarecare Inereanu organizează o serată dedicată reprezentanților

evrei! Acest bibliotecar a poftit la masa rotundă evrei care au vorbit doar moldovenește, cu accent român!

I se oferi cuvântul unei grăsane cu ochelari, reprezentanta ministerului. Fără a se prezenta, tipa, care la fel vorbea doar rusește, deduse:

– La biblioteca prestigioasă din inima capitalei s-a format un adevărat cuib de naționaliști! Te pomenești că mâine-poimâine cineva dintre ei devine liderul unei organizații clandestine, care va lupta pentru uzurparea puterii de stat!

– Și să vedeți cu câtă străduință se pregătește dumnealui de aceste mese rotunde! interveni Sabina Pomârlă, o bibliotecară tânără din secția de literatură străină, venită recent din raion împreună cu familia. Și dânsa arătă cu capul spre Filaret: Citește doar literatură română! Am constatat studiindu-i întâmplător fișa de împrumut.

Îl uimi cuvântarea acelei femei în rochie înflorată, pe care el o considerase modestă și prietenoasă. Sabina Pomârlă vorbea cu un accent vădit dialectal, făcea o sumedenie de greșeli în exprimare, pronunțându-se rusește ca să-i pună mai multe capete de acuzare! La tribună mai cuvântară încă două domnișoare, care cereau să fie interzise mesele rotunde. Stând alături de colegele sale, avu impresia că le vedea pentru prima oară.

– Oamenilor alde Filaret Inereanu nu le este locul în colectivul nostru! concluse în luarea sa de cuvânt Dorina Bologan, o brunetă pe care până atunci n-o auzise să vorbească rusește și cu care se afla în relații bune. Următorii oratori i-au creat imaginea de dușman al poporului. Cei, care luau cuvântul, veneau doar cu învinuiri, aveau mutrele grave, de învingători.

Își dădu seama că fusese urmărit pas cu pas. Căuta dezechilibrat cu ochii printre persoanele adunate vreun susținător. Se simțea liniștit, ușor, se amuza și zâmbea. La tribună ieși Marta Cărăbuș, o domnișoară suplă, înaltă, cu părul blond, originară din Transnistria, căreia în colectiv i se zicea ruscuța. Aruncă o privire peste sală, cerând tăcere, apoi ridică o mână în sus și surprinse publicul printr-o vorbă lejeră în limba română:

– Nu dramatizați situația, dragi colegi! Nimic nu s-a întâmplat! Deși toți bărbații sunt *sfoloci*, Filaret e un bun organizator, un bun moderator! Demn de laudă și nu de condamnare! și se adresă celor din prezidiu: Lenin a spus că suntem datori să întărim prietenia dintre popoare, să susținem cultura oricărei etnii! Activitatea colegului nostru corespunde ideologiei comuniste, fără abateri! De ce se admite o învinuire nedreaptă!? Oare nu chiar dumneavoastră, Sabina Pomârlă, Dorina Bolohan ați participat la organizarea acestor serate de creație?!

– Jos de la tribună! strigă cineva din sală.

– Jos naționalismul din colectivul nostru! preluă altcineva.

Marta Cărăbuș încercă să reproșeze dar vocea i-a fost acoperită de aplauze dezaprobatoare, iar Fiodor Daradaico o sili să părăsească tribuna. Fata le aruncă o privire ironică și plecă la locul ei, iar la tribună veni Nadejda Bugai, șefa bibliotecii, care aproape strigă:

– Să combatem erorile ideologice din colectivul nostru! Nu vom admite să fim afectați de morbul naționalismului! De acest morb s-a contaminat Vasile Cușcă, reprezentantul guvernului, și va fi judecat de Curtea Supremă din Moscova, faptă pentru care este prevăzută pedeapsa capitală! Vasile Cușcă, continuă ea, a scris un Manifest „*Către moldoveni și moldovence!*", în care a declarat că la Chișinău, Bălți, Tighina sunt prea puține școli naționale, posturile-cheie nu le ocupă moldovenii! Neghiobie, oameni buni!

– Și n-are dreptate?! replică Marta Cărăbuș.

Atmosfera se tensionă. Șefa bibliotecii niciodată nu fusese văzută atât de agitată, cu fața, din piatră de Cosăuți.

– Pentru nestatornicie ideologică, continuă revoltată Nadejda Bugai, Filaret Inereanu și Marta Cărăbuș sunt transferați la alte biblioteci.

Pusă la vot, rezoluția a fost votată unanim.

Însera. Filaret se pomeni în stradă, alături de revoluționara transnistreană, cu senzația că este escortat de privirile grave ale lui Fiodor Daradaico, ale șefei bibliotecii, de privirile rebele ale celorlalte colege. „Dacă șefa a ieșit cu textul rezoluției gata formulat, înseamnă că verdictul era apriori cunoscut, gândi el, iar dacă e adevărat, apoi de ce ea m-a susținut în ideea organizării acelor mese rotunde? Sau m-a provocat? Au fost oare fățarnice și celelalte colege care acum m-au condamnat, fiecare în parte ca să-și salveze pielea?" Cugeta supărat pe sine însuși că a ajuns iarăși șomer. Sufletul clocotea de revoltă, închipuindu-și ce discuție va avea cu Nuvela. De asemenea îl uimise ruscuța, care niciodată nu l-a interesat, nu l-a făcut să o ia în seamă. Ea se dovedi unicul susținător și pășea cu el alături.

– Mergem la librărie? îl privi Marta copilărește și-l luă la braț. Mi-i în drum.

La magazin fata procură ediția unui atlas luxos cu țările lumii. Îi dărui și lui un exemplar și au mers până la stația de troleibuz, unde aveau să se despartă.

– Îmi pare rău că ai pățit-o din cauza mea, îi zise el.

– Urmăresc ziarele, ascult posturile de radio *Europa Liberă*, *Vocea Americii* și nu uita că la Moscova lumea se democratizează, continua ea să-l consoleze.

– Crezi că pot avea loc schimbări deosebite?

– Sunt sigură! îl bătu Marta prietenește pe umăr. Degrabă vom avea posibilitatea să călătorim prin lume, în România. Atlasul o să-ți prindă bine.

El o urmări cu uimire, așteptând autobusul în stație și îl fulgeră prin minte că fata e solidară cu el, doar pentru că e o… turnătoare a securității.

– Mersi de cadou.

– Pe mine poți conta oricând, îl încredință ea. Liniștește-te! Deja nu ne vor împușca rușii ca în 1940! Istoria a rămas în trecut. Îmi poți telefona la orice oră de zi și de noapte.

– Chiar așa? întrebă el luând numărul ei de telefon scris pe o foiță.

– Nu glumesc.

Venind acasă înțelese din pragul ușii că soția era deja la curent cu cele întâmplate.

– Ce ne facem mai departe?

– Am nevoie să-mi vin în fire.

– M-am săturat! țipă deodată Nuvela. Din cauza ambițiilor tale prostești ni se ruinează familia! Și începu să-i numere pe degete: Ți s-a propus la universitate să fii om cu perspectivă, să nu fii un șobolan printre rafturile de cărți, ai refuzat! Acum te-a pus naiba să faci politică și iată în ce hal ai ajuns!

Vorbele ei curgeau ca dintr-un furtun. El urmărea tăcut cum soția își încordează mimica feței, cum i se preling șiroaie de lacrimi pe obraz. Dispăruse undeva acel chip gingaș, acea voce calmă, din clipa când a cunoscut-o la cămin.

– Voi încerca să-ți explic, dar acum am nevoie să mă calmez.

– Ba nu! insistă Nuvela cu îndârjire. Cât o să trăim în rahat, din cauza ambițiilor tale idioate?!

Filaret simți că poate irumpe ca un vulcan, dar se impunea să fie calm, îmbrăcă scurta și ieși trântind ușa. În parcul din preajma blocului, lângă o bancă, unde stăteau la taifas două femei în vârstă, îl ajunse din urmă vocea Nuvelei care stătea la balcon:

– Să-ți vină numai numele!

– Vai de mine! îi strigă una dintre bătrânele. Se poate să vorbești atât de urât?

Se simțea ca niciodată singuratic și părăsit. Analiza evenimentele petrecute și se convingea că nu poartă nici o vină. Adunarea de la servici a fost o farsă regizată. Picurau clipele peste frunzele copacilor. Adia un vânt ușurel. Soția nu veni să-l caute. Nu dorea să se întoarcă acasă. Îi venea să dispară pentru o noapte - două, ca ea să sufere ca și el. Luminile din geamurile apartamentelor se stingeau una câte una, când descoperi în buzunar numărul de telefon al Martei și căută o cabină, simțind necesitatea de a comunica cu cineva. Găsind în celălalt capăt al parcului o cabină telefonică hotărî să-i telefoneze mai întâi Nuvelei. Poate se calmase, dar soția, de cum îi auzi vocea, trânti receptorul.

După câteva clipe auzi vocea duioasă a Martei, care îi spuse că se află în parcul din vecinătate.

– Aşi vrea să ne plimbăm, mai zise el, convins că ruscuţa o să-l refuze.

– Bine, răspunse fata la receptor.

Peste câteva minute apăru în costum sportiv, ghete albe, într-o scurtă cu glugă. Ţinea de sfoară un câine *koker-spaniel*, căruia, la lumina felinarelor, i se observau urechile murdare de tărâţă.

– Îi zice *Jeca*, îşi prezentă Marta patrupedul.

Păşeau alături şi nu se hotărau să înceapă discuţia. Marta, ajungând în vecinătatea unei biserici în construcţie, stăpâni câinele, se opri şi, cu mari plecăciuni îşi făcu semnul crucii. Cerul devenea tot mai înnourat. În vecinătatea lacului totul părea pustiu. Într-un colţ staţionau bărcile catamaran, ceva mai departe se aflau îngrădite aparatele jocurilor pentru copii, în centrul cărora stârcea roata dracului.

– Ai aflat ceva nou după ce s-a încheiat adunarea?

– De la cine? zâmbi uimită fata.

– Nu porţi nici o legătură cu prietenele?

– Toate s-au dovedit a fi nişte marionete, nişte oiţe ascultătoare.

– Totdeauna ai fost atât de curajoasă?

– Mă irită prostia omenească!

– Eu sunt la fel, dar am familie. Soţia mă condamnă şi m-a certat rău, recunoscu Filaret şi continuă cu voce necăjită: Nu mă înţelege. Profesia mea o supără.

– N-ai decât să-ţi găseşti un refugiu.

– Cum?

– Să zicem, să faci nişte cursuri de şofer.

– Nu sunt pasionat de automobil. Aş urma nişte cursuri de bucătar.

– Mă amuzi.

– Din copilărie îmi place să trebăluiesc la bucătărie.

Fata păşea ascultătoare alături, ţinându-l de braţ. Vântul îi învălura uşurel pletele. De la ea adia a miresme proaspete, a căldură şi tinereţe. În lumina slabă a nopţii se profila chipul ei firav. S-au aşezat pe o bancă.

– Păzea! Dacă soţia te surprinde aici, alături? îl privi deodată fata.

– Dar tu? Părinţii nu se vor nelinişti că la această oră lipseşti de-acasă?

– Primaţii mei locuiesc în Grigoriopol, zise fata. M-au ajutat să-mi procur apartamentul şi câinele de la o familie de evrei, care a emigrat în Olanda. Locuiesc singură.

– Şi nu ţi-e trist?

– Nu las tristețea să-mi intre în casă. Brodez, ascult muzică! Știu să fotografiez.

– Îți rămâne timp și pentru iubit?

– Mă, ai o tactică anapoda! Ce te-a apucat să mă ispitești? Dar, văzând că el s-a fâstâcit, îi explică: Am avut unul care s-a dovedit a fi un nătărău. A emigrat la Montreal. Acum e la modă să-ți părăsești țara!

– O domnișoară ca tine n-ar trebui să fie singură.

Se lăsă o pauză îndelungată și cei doi savurau feeria nopții.

– Întoarce-te acasă, la soție și copil, îl îndemnă deodată Marta.

– Soția nu mă așteaptă, zise Filaret cu voce stinsă.

– Voi sta toată noaptea aici?

– Și vei sta! se îndârji deodată bărbatul.

– Poate mergi la mine, iar mâine dimineață...

– E posibil?

– Nu mă considera terorista sănătății tale, zise fata, fixându-l cu privirea și luând câinele în brațe.

În apartamentul ei Filaret se simți relaxat. Pe pereți, la geamuri atârnau multe lucruri brodate de ea. O lampă ardea pe masa cu stive de cărți. Două fotolii puse unul în fața altuia în mijloc cu o măsuță cu pahare cu limonadă. Câinele își culcă cuminte căpșorul pe lăbuțe la picioarele lor.

– Ai un apartament frumos, aprecie Filaret.

Câteva luminițe jucăușe începură să plutească în ritmul muzicii peste pereții cu tapete albe. Marta puse un disc cu muzica lui Fausto Papeti. Filaret o invită la dans, simțind că l-a părăsit starea tensionată. Fata parcă îl chema, îl dorea, precum și el o dorea într-un cerc de sentimente pline de pofte trădătoare. Nu-i mai păsa de soția rămasă acasă cu blestemele ei, de faptul că s-a pomenit șomer și condamnat pentru naționalism. Anturajul îi provoca ușoare senzații de plăceri.

Toată noaptea păru că nu se vor sătura unul de altul, iar în zori, de cum pătrunseră primele raze de soare, Filaret se gândi că relația lui cu soția va deveni și mai tensionată. Bine dispusă, Marta îl îmbrățișa și dorea să-l mai rețină în așternut.

– Voi fi izgonit cu totul de-acasă, zise Filaret, hotărât să se îmbrace.

– Parașutează oricând la mine, îl sfătui ea, continuând să-l savureze cu privirile, tolănită în pat.

– Am să țin cont, zise el și plecă.

Acasă nu găsi pe nimeni. În apartament domnea ordinea, de parcă se așteptau oaspeți. Îl cuprinseră remușcările. Se duse la soție la servici, găsind-o muncind în halat alb, cu ochii nedormiți. Ieșiră să discute în holul laboratorului. Nuvela

izbucni în plâns.

– Scuză-mă, dacă poți, cercă el s-o liniștească cu vocea stinsă.

– De ce le faci pe toate tocmai acum? Mă dor faptele tale.

Filaret avu senzația că soția deja știe totul: unde a dormit, cu cine.

– Nu înțeleg nici eu ce se petrece cu mine.

– Mă faci să sufăr, continuă Nuvela, ștergându-și lacrimile: Nu vreau să cred că viața noastră în comun nu mai are șanse. În toamnă îmi voi susține teza de doctor în științe, apoi m-am decis să nasc, indiferent de părerea ta.

– E adevărat? se bâlbâi Filaret neștiind ce să zică. Grăbită să plece, soția îi porunci:

– Deseară vorbim despre celelalte. Mâine vin părinții să-l aducă pe Daniel pentru câteva zile.

Seara încercă din nou să o îmbuneze.

– A fost o simplă criză, cum se întâmplă în toate familiile, se apăra Filaret.

– E ceva mai serios, ripostă Nuvela. Ești incurabil, ambițios, nu-ți pasă de familie. Ai devenit șomer din propria prostie și destrăbălare, dar ai uitat că avem un copil, și în curând se va naște și al doilea.

Plecând să doarmă în altă odaie, Nuvela îl lăsă și mai descumpănit. Se căznea, analizând peripețiile din noaptea trecută. Când se făcu ziuă, simțind că soția trebăluiește la bucătărie, se apropie vrând s-o cuprindă, dar ea îl îmbrânci.

– Scuză-mă, te rog, zise el vinovat.

– Du-te la magazin și fă cumpărături. Va trebui să punem oaspeților ceva pe masă.

– N-am bani, recunoscu el. N-am primit salariul.

– Caută! Ești capul familiei deocamdată.

Filaret ieși în stradă și, după mai multe ezitări, îi telefonă Martei, invitând-o să vină lângă magazin. Fata îi împrumută bani și dori să-i spună:

– Un cunoscut de la ministerul gospodăriei silvice mi-a spus că au nevoie de lucrători. O să te accepte.

Revenind acasă cu mai multe cumpărături, fi întâmpinat cu aceeași ostilitate. Pe la chindie sosiră socrii. Daniel sări îndată în brațele tăticului.

– Ce faci mai departe, dragul mamei? începu soacra. Iar ai rămas fără lucru.

– Nu port nici o vină. E o confuzie la mijloc! Cei care mă lăudau, la adunare m-au etichetat naționalist! Dușman al poporului! Parcă se poate așa? Cineva poate să-ți interzică să fii patriot?

– Calmează-te, îl domoli socrul. Vrem să te ajutăm, să te susținem.

– De asta am nevoie!

– Vrem să descurci ghemul situației, vorbi soacra filozofic.

– Am să-ncerc să-l descurc.

– Iat-așa, interveni Nuvela. El se descurcă oricând, dacă nimerește în groapă!

Socrul turnă în pahare.

– Vă veți descurca! Să nu rămânem noi vinovați.

– Întrebați-l ce are de gând să facă! nu ceda Nuvela.

– Lasă-l! ordonă socrul, propunându-i lui Filaret să servească rachiul. Daniel are nevoie de amândoi.

– Taică-tău e în mintea lui Filaret, făcu soacra către Nuvela.

– Mâine mă angajez la muncă, îi anunță Filaret. Voi livra cărți la ministerul gospodăriei silvice!

– Mare lucru! zise supărată soția. Asta-i ocupație de bărbat serios?

– Din pădurile Moldovei, în fiecare seară, o să-i aduc soției flori, ciuperci!

– Prostii cu găleata! continuă neîmpăcată Nuvela.

– Va veni momentul când ginerele o să-și găsească alt serviciu, mai avantajos, interveni socrul.

– Așa zic și eu, îl susținu Filaret.

– Vreau să vă comunic, insistă supărată Nuvela, parcă oprindu-le pe toate din mișcarea normală. Am înaintat cerere de divorț!

Făcând acest anunț, Daniel, dându-se în scrânciobul amplasat în pragul dintre cele două odăi, aplaudă din palme fericit.

– Pe mămica și tăticul îi iubesc atât de tare…

– Draga mamei, îți dai seama ce spui? se sperie soacra de anunțul Nuvelei.

– Da, e categoric! jubila cu ranchiună amfitrioana casei.

– Calmează-te, insistă socrul. Filaret va aplana situația. Nu-i nici în interesul tău, nici al familiei.

– Eu vreau să mai creștem un copil, vreau o familie normală, dar nu divorț, zise Filaret.

– Ce năpastă a dat peste noi! porni să se vaicăre soacra.

– Liniștiți-vă! insista socrul.

Daniel începu să plângă și el. Ca să descarce atmosfera tensionată, Filaret care luase o doză suficientă de alcool, îl urcă pe băiat în cârcă și ieși să se plimbe cu el în parc. Pe aleea asfaltată se mai plimbau perechi de tineri cu cărucioare și copii mici. Băiețelul deja lega cuvintele în propoziții. Avea câțiva dinți de lapte și-i povestea pasionat tăticului despre copacii în care cântă păsările, despre florile din pragul casei la bunici…

– Vrei să trăiești la Chișinău?

– Cu mămica şi tăticu, răspunse fericit Daniel.

Când s-a întors de la plimbare, Filaret găsi oaspeţii cu bagajele pregătite de plecare. Nuvela se liniştise.

– Se vor rândui toate, zise soacra. Împăcaţi-vă. Nuvela va retrage cererea. Aşa-i, fata mamei?

Nuvela dădu din cap a aprobare. Socrul îi strânse bărbăteşte mâna şi se despărţiră paşnic. Fiece întâlnire, dar mai mult despărţire, de aceşti oameni lăsa în inima lui Filaret un sentiment de resemnare. Odată cu venirea lui în sânul acestei familii, a simţit că viaţa i se schimbă spre bine. Soacra era severă, dar totdeauna binevoitoare şi dornică ca el să capete succesele dorite pentru bunăstarea familiei sale. Socrul dorea acelaşi lucru. Erau oamenii pe care i-a adus în calea vieţii hărăzită de Dumnezeu, înlocuindu-i părinţii. Voia ca ei să nu sufere, să nu observe coliziile, îndeosebi când Nuvela devenea capricioasă şi mai ales în ultima vreme chiar îndărătnică. Nicidecum nu înţelegea de ce unii prieteni de familie, se plângeau pe socri.

După acea despărţire de oamenii dragi, Filaret îşi dădu seama că soţia are nevoie de linişte. Îi propuse să meargă în vizită la prietenii de familie. Demult nu-i văzuse pe Vadim şi Andreea. Ea nu voi să răspundă la invitaţie. El însă îi aminti:

– Ne-au invitat de mai multe ori.

– Să mergem, se învoi ea în cele din urmă. Vei vedea cum se aranjează unii.

Prietenii primiseră apartament într-un bloc din partea împădurită a Ciocanei, Vadim se încadrase în Comitetul de informaţie şi securitate al republicii. Îşi procuraseră autoturism. Le-au arătat locuinţa cu mobilier de producţie iugoslavă. Au servit cafea cu rom, au privit slaidurile colorate cu peisaje mirifice din Kirghizia, lângă lacul Issîk-Kul, unde Vadim şi Andreea şi-au petrecut vacanţa. Au inclus magnetofonul care difuza melodii exotice din Pamir. Prietenii în viziunea lui Filaret nu mai păreau acei din anii de studenţie. Vorbind cu ei, avea părerea că s-a pomenit într-o livadă plină cu verdeaţă, fără rod. A încercat să înfiripe o discuţie despre evenimentele de la Moscova şi în Ţările Baltice. Amfitrionii, referindu-se la naţionaliştii din Vilnius, ziseră:

– Vor umple puşcăriile, haimanalele! Balticilor le-ar sta mai bine să cânte în coruri pe stadioane, cum o făceau odinioară!

– Vor să fie independenţi, încercă să-i apere Filaret. După ocupaţia din 1939 au scris deseori pe monumentul ostaşului eliberator din centrul Rigăi:

Soldate rus, soldate rus

Te-ai înălțat acolo sus
Să eliberezi popoarele
Dar îți put picioarele!

– Fii precaut cu stațiile de radio dușmănoase, îl ciupi cu privirile Andreea. Dacă nu vrei să ai neplăceri, desigur.

– Serviciile speciale îi știu pe toți naționaliștii de la Tallin, Riga, Vilnius care sunt plătiți de americani pentru a detona societatea sovietică. N-o să le meargă!

În drum spre casă Filaret se miră cât de mult s-au schimbat prietenii lor.

– Sunt oameni serioși, răspunse Nuvela. Construiesc bunăstarea familiei!

– Posibil. Dar cu ce preț?

Mai încercă să închege o discuție, dar soția era rece. Acasă, ea îl adormi pe Daniel, apoi se duse să se culce în altă odaie. Rămas singur, Filaret își zicea cât de mult s-a schimbat Nuvela. Îi fulgeră prin minte că soția îl îndepărtează deoarece s-o fi îndrăgostit de cineva de la Academie. Analizând toate cele întâmplate rămânea la părerea că Nuvela a devenit alta din cauza caracterului ei, din cauză că vedea cum prietenii de familie prosperă, iar soțul ei suferă un eșec după altul. Curând se angajă la un nou loc de muncă. Cu concursul Martei, acelei ruscuțe neostoite, deveni bibliotecar la colectorul republican de cărți. În noul post avea menirea să repartizeze literatură de specialitate tuturor rezervațiilor naturale și ocoalelor silvice din Moldova. Edificiul colectorului era amplasat într-un hambar cu acoperiș înalt unde se depozitau cărți cu tematică silvică, ocrotirea faunei și florei.

Chiar din primele zile se adânci în chestiuni de serviciu, străduindu-se să fie la timp acasă, să-și ajute soția care purcese gravidă și se pregătea de susținerea tezei la Academie. Căuta să evite conflictele, îi aducea câte-o carte nouă despre pregătirea bucatelor din ciuperci, supe și pârjoale din carne de mistreț. Completa salariul cu diurnele, ajungându-le bani de la o leafă la alta. Situația părea să se limpezească.

– Vreau să asist când vei susține teza, apoi și la naștere, zise Filaret ca s-o încurajeze.

– Mi-ar face plăcere, îl surprinse ea cu un hohot de râs.

– Vreau! Sincer vreau.

– I-am invitat pe Andreea și Vadim, dar au refuzat. Să asiști la nașterea copilului nu e cazul.

– Bine!

În sala festivă a Academiei se adunase multă lume. Nuvela, la tribună, pe o scenă înconjurată de standuri, diagrame, a vorbit competent, a răspuns la întrebările puse de către cei din prezidiu, de către membrii consiliului științific. Stând

tăcut într-un colț de sală avea impresia că soția îi dă exemplu cum trebuie să fii pentru a obține respectul celor din jur. Când toate întrebările au fost epuizate, academicianul Isaak Bersuker, în togă, urcă pe scenă și citi solemn rezoluția, prin care Nuvela Inereanu obținea titlul de *doctor în științe chimice*, iar în sala vecină se improvizase o mică masă cu tartine, *a la fourchette*. Profesorii prezenți la susținerea tezei i-au prezis Nuvelei un viitor frumos, urându-i succese.

Acasă s-au întors captivați de impresii. Nuvela ducea un buchet de trandafiri și-i zise:

– Ceea ce am realizat eu este și succes al familiei noastre! Fă și tu ceva consistent, dragul meu.

– Ai retras acțiunea din judecată? o ispiti Filaret.

– Am solicitat termen de încercare de jumătate de an. Dacă te vei comporta frumos, am s-o retrag.

– Adică mă aflu într-o stare de examen permanent?

– Și de ce nu? surâse rezervată soția.

În acea stare neobișnuită, de ostatic al situației, Filaret se amuza, însă înțelegea că Nuvela e pornită serios și trebuia să o asculte. Marta Cărăbuș îl invitase de câteva ori la un ceai, dar el refuză de fiecare dată. Deveni indiferent și față de fetele cu care lucra împreună la colector. Muncea umăr la umăr, înțelegându-se în toate dintr-un cuvânt doar cu Virginia Mandâș, o femeie căsătorită cu un bărbat înalt și chipeș, care lucra pompier. Femeia făcea lucrul bine, calitativ, nu scotea o vorbă ziua întreagă. Era îmbrăcată în haine demodate care păreau a fi scaose din scrinul bunicii. Părul și-l împletea ba în cosițe, da și-l aduna într-un coc țuguiat învelit cu o plasă neagră. Curând Filaret se obișnuise cu felul ei de a fi, uneori parcă nici n-o observa, dar într-o dimineață Virginia veni la serviciu cu o vânătaie sub ochi și doar lui i se plânse că soțul o terorizează cu învinuirile că nu-i capabilă să-i nască un copil. Seara trecută într-un moment de beție a lovit-o.

– Mă tot trimite la medic să-mi tratez sterilitatea, iar el singur nu se duce la control.

Filaret înțelese încă o dată că nu există familii ideale. Avea problemele sale care erau mai presus de toate. Nuvela stătea acasă în așteptarea marelui eveniment – nașterea! Ca unei persoane cu titlu științific i s-a instalat telefon, și deseori ba el îi suna ba ea lui. Vorbeau des cu părinții de la țară, cu Daniel.

– Voi fi cuminte mereu. Am înțeles că familia e în prim plan își zicea sieși.

O ținu într-o comportare exemplară până îngălbeniră copacii.

În zorii unei zile, când soarele răsărea peste oraș și totul părea acoperit cu o plapumă aurie, pe Nuvela o apucară chinurile facerii. Până seara Filaret stătu sub

geamurile maternității. O soră medicală îl anunță:

– Aveți un băiețel! Peste trei zile vor fi externați.

În drum spre casă, o întâlni pe Marta Cărăbuș, care își plimba câinele în parc.

– Fără șampanie nu treci peste trupul meu! îi puse ea condiția.

Îl invită la ea, el încercă să refuze, dar, în cele din urmă, nu putu trece peste insistența *ruscuței*. Marta i se lăudă că a devenit angajată la o redacție, în calitate de fotograf și-i povestea pasionată despre evenimentele ce vin cu vânturile democratice dinspre Moscova.

– Mișcarea națională din Țările Baltice insistă ca limbile popoarelor lor să fie decretate limbi de stat! Pricepi? *Balticii* au publicat protocoalele adiționale ale pactului Ribentropp-Molotov, e teribil de interesant!

– Ai văzut acele documente secretizate?

– Închipuie-ți că le-am citit! triumfă ea, de parcă biruise Ciclopul.

– Securitatea doarme...

– Șeful a fost strâns cu ușa, n-ai nici o grijă! L-au prevenit: dacă publică protocolul, papă închisoarea!

– A început să-i tremure fundul?

– Zâmbește.

– Cu ce te ocupi la redacție?

– Abordez problemele ecologice: păduri, gunoiști. Am descoperit un adevărat Cernobîl în codrii Orheiului, unde am făcut cunoștință cu pădurarul Apolinar Grițco. Un bărbat foarte interesant.

– O să-mi faci cunoștință cu el?

– Desigur… Deocamdată te felicit cu nașterea copilului! Ce nume o să poarte?

– Viorel!

– Daniel și Viorel! Frumoase nume.

Deși nu se simțea în apele sale, gândurile îi erau la Nuvela, la noul născut, seara a petrecut-o până târziu la Marta, Se căznea că nici de data aceasta nu și-a putut învinge instinctele. Revenind acasă la miezul nopții, își zise că din acel moment nu-și va mai permite aventuri extraconjugale. Răsfoi albumele cu fotografiile din timpul studenției cu chipul frumos și fericit al mirelui și miresei de la nunta lui. Într-un târziu luă chitara din cui și cântă în șoaptă:

Între două zile nu-i decât o noapte
Orologiul sună ora nopții iar
Te visez iubito!...

Visă până în zori câmpiile copilăriei, nemărginite pline cu verdeață și flori.

14

Trecu un an, de la naşterea celui de-al doilea copil. Viorel era mai mult în seama mamei. La numai opt luni îl înţărcase şi îl duceau la creşă. Filaret pleca în deplasări, agonisind bani, iar sâmbăta şi duminica îl vizitau pe Daniel care deja trebuia să meargă la şcoală. Tânăra familie se consolida, păşea în pas cu vremea, iar societatea prinse a-şi schimba ritmul. Pe teritoriul imperiului sovietic se desfăşura *perestroica* şi de la ţărmurile Balticii până la Marea Neagră, de la Prut până la Kamceatka oamenii erau dornici de schimbări. Acele teme de discuţie, pentru care, până mai ieri puteai fi arestat, marginalizat, deveneau din ce în ce mai actuale, despre ele scriau ziarele, se vorbea la radio şi la televizor. În Chişinău intelectualii îşi aduseră aminte că vorbesc româneşte şi ieşiră în fruntea coloanelor de demonstranţi, cerând schimbări radicale în Legile fundamentale. Filaret simţea că vine vremea când se va simţi liber, independent în exprimare şi cerca s-o convingă pe Nuvela că principiile pe care le-a respectat în trecut acum pot să-l înalţe. Împreună, în zilele de odihnă, participau şi mergeau la mitingurile democraţilor naţionali din Parcul Valea Morilor, unde la tribune, în prezidiu, stăteau bărbaţi bărboşi şi mustăcioşi. La îndemnul acestor adevăraţi ***barbudos*** cu două degete crăcănate deasupra capului, mulţimea scanda sloganе întru decretarea limbii moldoveneşti drept limbă de stat şi adoptarea grafiei latine. Nuvela se implica pasionată în acele manifestări legate de problemele renaşterii naţionale. Deopotrivă cu soţul îşi permitea să discute agitată cu oamenii care doreau schimbări. KGB-ul sovietic nu mai speria pe nimeni. Deseori discuta cu Marta Cărăbuş care devenise o unionistă incurabilă, convinsă că viitorul Basarabiei poate fi văzut doar între hotarele României Mari, de până la ocupaţia rusească din 1940. Timp pentru participarea la manifestări, la polemici Filaret avea tot mai puţin. De două-trei ori pe săptămână era plecat să difuzeze literatură prin biblioteci, împreună cu Virginia Mandâş, care continua să fie închisă în sine, iar în clipele de răgaz îngâna melodii triste, parcă numai pentru ea. Îmbrăca aceleaşi rochii, îmbrobodea un bariz înflorat, prinzându-şi părul bogat cu o fundiţă albastră. Alteori îl ţintea cu privirile de parcă cerea consolare când mai ales sosea soţul ei la depozit şi o lua acasă cu maşina. Odată, în timpul prânzului îi mărturisi prin ce coşmaruri trece şi Filaret, ascultând-o, făcu o glumă:

– Soţul te bănuieşte că eşti sterilă?! Schimbă cocoşul şi vei vedea!

– Să schimb cocoşul? De unde să-l iau? îl privi femeia drept în ochi.

– Ia-mă pe mine! zise el privind-o galeş.

Din clipa când rostise această frază Virginia parcă-şi schimbase atitudinea. Deveni veselă, cochetă, îmbrăca alte haine mai elegante şi-i povestea întruna des-

pre copilăria petrecută într-un sat din preajma Unghenilor, în familia părinților cu 11 copii, despre părinții care sunt oameni ce țin la tradiții și de cum cântă cocoșul în prag și o ceru ursitul, o dădură după băiatul care venise în satul lor să instaleze pe stâlpi firele electrice. După nuntă fu adusă la oraș, unde nicidecum nu se poate obișnui. A învățat la frecvență redusă și s-a deprins cu selectarea cărților, deși ar vrea mult să se ocupe de creșterea florilor. Era cu doi ani mai mică decât el, avea o față smolită de țigăncușă, păr negru, era suplă, sârguincioasă, fiind gata să facă lucrul și pentru el dacă era nevoie. Deși, aparent se ținea la distanță, dar amândoi cu fiece zi se simțeau tot mai apropiați. Chiar de îmbrăca rochii lungi, cu pantofi fără toc, el ghicea mișcările ei grațioase, mlădioase. De când orașul începu să fie bântuit de adunări și mitinguri, soțul nu mai venea după ea. După ce demonstranții atacaseră clădirea Ministerului de Interne și încercaseră să o incendieze, soțul ei avea să muncească la restabilirea rețelelor electrice. În lipsa oarbei supravegheri Virginia se simțea liberă, continua deja să fredoneze melodii populare mai vesele aduse cu ea din copilărie. Filaret afla toate noutățile despre evenimentele petrecute în oraș de la ea, dar și de la Marta Cărăbuș care îi telefona din când în când.

– Fiodor Daradaico ne vizitează mai în fiecare zi, îl uimi Marta în una din zile. Chiar ne pune la dispoziție materiale scoase din mapa strict secretă și insistă să le publicăm! Despre deportări, despre foamea din 1946-1947. Ca să vezi! Securistul a devenit peste noapte patriot, adevărat bărbat al neamului!

Filaret izbucni în hohote de râs:

– Spurcăciunea! Tipul care mi-a făcut atâta rău pe parcursul anilor!

– Daradaico se justifică! Despre trecutul său spune că așa au fost vremurile! Acum luptă pentru renașterea conștiinței naționale!

Când i se destăinui Nuvelei despre noutatea aflată, ea nu se miră.

– Rămâi în urmă cu evenimentele, zise soția. În presă apar articole bătăioase semnate de Tudor Daradaicu, care surprinde cititorul cu multiple documente decupate din arhive, la care a avut acces. Bravo lui! Adevărat democrat!

– Ce te-a apucat, dragă!? De când oamenii care mai ieri au luptat cu înverșunare împotriva a tot ce este național, acum, devin democrați? Și mai au și tupeul să-și schimbe numele!?

– Ești un rătăcit, îl învinui soția.

Consideră că este inutil să o contrazică pe Nuvela, care devenea din ce în ce mai îndoctrinată. Era însă de ajuns s-o vadă cum îngrijește de copil și îi trecea toată supărarea. Continua să muncească, planifica să plece cu toată familia la mare, măcar pe o săptămână. Nu avea timp să vorbească cu oamenii, care deveniseră agitați,

antrenați în discuții despre politică, despre noutăți una mai senzațională decât alta. Publicațiile de la Chișinău reluau articolele parvenite din presa Țărilor Baltice. Pe stâlpi, clădiri, pe garduri apărură lozinci cu îndemnuri ca legislativul de la Chișinău să adopte decretul despre limba de stat, grafia latină, să fie deconspirate arhivele, să se spună adevărul pur despre politica antinațională din Basarabia manifestată de ruși și despre atrocitățile ecologice, la care au fost supuse solurile dintre Prut și Nistru. Să fie condamnați rusofonii din Moldova, care începuseră o campanie furibundă împotriva aspirațiilor oamenilor simpli, a tot ce este național de la 1812.

În iureșul acestor evenimente, Filaret nu-și putea permite să se încadreze în mișcarea de eliberare națională. Simțea dezgust când ăi vedea pe camarazii, care mai ieri au slugărnicit regimul, se înghesuiau la tribunele oficiale, bătându-se cu pumnul în piept și strigau că anume ei sunt acei care optează pentru renașterea conștiinței naționale, mutându-se cu o repeziciune uimitoare dintr-un jilț în altul la posturile-cheie ale noii conduceri!

Nuvela, care totdeauna fusese împotriva implicării lui în activitatea politică, acum nu scăpa nici o noutate și i le înșira pe toate ca la spovedanie. Angajaseră o bonă care îngrijea copilul mic, iar pe Daniel insista să-l mai lase la țară până în toamnă, când va trebui să meargă la școală. În timp ce Filaret pleca la servici, ea frecventa mitingurile din Piața centrală, participa la desfășurarea evenimentelor epocale. Ceva se petrecuse cu ea, deveni mai rece cu el și îi lăuda pe adevărații bărbați ai neamului care se jertfesc pe altarul patriei!

Consolarea i-o aducea Virginia, care îi spunea că soțul ei a căpiat,mereu se află în torentul celor adunați la mitinguri. Mișcările maselor, afirma ea, l-au îndepărtat de problemele familiei, nu mai este gelos, vine acasă cu un teanc de ziare și privește întruna televizorul, ascultă posturile de radio. Uneori nici mâncare nu vrea.

– Îți plac plăcintele? îl întrebă ea într-o zi.

– Cu bostan și cu brânză de vacă, răspunse el mulțumit.

– O mătușă, care locuiește în apropiere, m-a poftit la plăcinte. N-ai vrea să mă însoțești?

– Dacă află bărbatul tău, pe unde îmi scot cămașa?

– E la adunări. Și nici nu știe unde locuiește mătușa, spuse Virginia și îi întinse un bilețel. Facem așa. Peste câteva minute vii din urma mea la adresa asta. Bine?

– Dacă-i vorba de plăcinte, n-o să refuz.

Mătușa Virginiei era o femeie în vârstă. Lentilele ochelarilor o făceau oarecum caraghioasă când privea în jur. Pe masă stătea un clit de plăcinte fierbinți și un ulcior cu vin. Într-un colț de odaie atârnau icoane, candele, stible de busuioc

și o fotografie îngălbenită cu doi tineri însurăței.

– E colegul meu, nană Ileană, îl prezentă Virginia. Îi plac plăcintele.

– Luați pentru pomenirea lui Mihail, bărbatu-meu, Dumnezeu să-l ierte!..

Au închinat câte un păhăruț. Nana Ileana le povesti despre soțul care a zăcut ani la rând țintuit la pat și a murit în brațele ei. Își șterse lacrimile, le zise că... trebuie să plece la biserica din Codru, la vecernie. Ei pot rămânea s-o aștepte, se va întoarce peste o oră-două.

– Bărbatu-meu probabil acum stă cu o lozincă în centrul orașului și-i alungă pe ruși peste Nistru...N-am unde mă grăbi, zise Virginia.

– Soția mea e la fel în Piață, surâse Filaret. Luptă pentru independență.

După ce mătușa plecă, continuară ospățul. Mai serviră câteva pahare, erau bine dispuși. „Iar mă îndrept spre păcat, gândi Filaret, trăgând cu ochiul la coapsele femeii care ședea pe scaunul din față, picior peste picior. E căsătorită, are soț gelos și o mișcare greșită." Își puse vestonul pe speteaza scaunului și se întinse pe divan.

– Să-ți spun ceva? întrebă Virginia cu voce jucăușă.

– Dacă ar ști soțul tău cu cine stai acum, ar veni cu o pușcă de vânătoare, încărcată cu patroane de doborât mistreții, încercă să glumească Filaret.

– Stai liniștit. N-ai avut niciodată vreo aventură?.

– Vino lângă mine.

Șovăitoare, cu pași neîndemânatici, se apropie de divan.

– Ia-mă! șopti ea, fără a se împotrivi brațelor puternice ale bărbatului.

Când mătușa Ileana reveni de la biserică, erau gata de plecare. Bătrâna le dădu de pomană câteva plăcinte și câte o lumânare. Cu plăcintele învelite într-un prosop, au plecat cu troleibuzul spre casă. La despărțire Filaret i-a spus:

– Nu trebuia să se întâmple așa ceva între doi colegi.

– A fost voia mea, recunoscu Virginia, de parcă avea răspunsul pregătit. Numai a mea.

Nana Ileana a mai copt plăcinte de câteva ori. Cât soțul Virginei și Nuvela se antrenau în mișcarea de independență, Filaret și Virginia s-au delectat cu bucatele naționale.

Ce proastă este uneori tinerețea! Filaret regreta că a avut o nouă relație extraconjugală cu o femeie, față de care nu nutrea nici un sentiment. Își zicea că trebuie să se debaraseze de pasiunea aceasta accidentală cât mai curând. De la o vreme soțul Virginei iarăși venea seara după ea. Virginia, la rândul ei, zilnic apărea la serviciu coafată, ba într-un costum albastru, ba cu pătrățele alb-negre, parcă luate de pe tabla de șah. Bine dispusă, aducea cu ea în sacoșă bucate gătite

acasă, câte un păhăruț de vin și dorea mereu ca el să fie alături. Îi povestea toate întâmplările, până și unele secrete de familie…

– Sunt atât de nerușinată uneori, recunoștea dânsa. Mă dezgolesc complet, jonglez în fața oglinzii, tot întrebându-mă dacă îți sunt pe plac.

– Încetează.

– Știu că nu vom fi împreună, dar vreau să trăiesc clipa!

– Trăiește-o!

Filaret s-a decis definitiv să înceteze aventurile cu Virginia și refuză să mai meargă cu ea la mătușa Ileana. Se bucură nespus, când a aflat că Virginia, la insistența soțului, s-a concediat și s-a angajat secretară în aparatul de conducere al Frontului Popular din Moldova.

Manifestațiile din centrul Chișinăului luau amploare. Un fenomen aparte devenise tendința populației evreiești din târguri și orașe să emigreze în Occident. Zilnic în piața de lângă Academia de Științe staționau autobuze cu oameni, care plecau spre Europa de Vest. Evreii eliberau apartamentele, vindeau tot ce considerau de valoare pentru a-și putea asigura existența în prima perioadă de trai în străinătate. Mulți încercau să-i condamne, dar procesul devenise ireversibil. Gazetele, revistele, radioul, televiziunea vorbeau întruna despre evenimentele politice! Nuvela părea că e mai înstrăinată de el ca niciodată. Încetase să-i mai spele rufele, să-i pregătească de mâncare, să doarmă cu el într-un așternut, culcușindu-se alături de Viorel în odaia alăturată.

– Ar fi mai bine să mergi la muncă, îi zise într-o seară, când soția reveni de la un miting.

– Am să mă mai gândesc, răspunse ea rezervat. După care continuă: Bărbatul ar trebui să fie pilonul familiei, nu femeia.

– Știu că îți place știința!

– Îmi plac bărbații adevărați! Tu niciodată n-ai fost patriot, ci doar îndărătnic și ambițios! Din cauza prostiei tale familia noastră a pierdut enorm. Ești borta covrigului! Bibliotecar, distribuitor de maculatură prin păduri! Adevărații fii și fiice ai națiunii sunt în Piața Marii Adunări Naționale!

– Ce te-a apucat? căută Filaret să-și păstreze calmul.

– Du-te dracului! strigă ea.

Copilul începu să scâncească și Filaret se retrase în camera alăturată, poate soția se va ostoi. Însă Nuvela veni după el și-i dădu un zdupac. Filaret avu impresia că soția lui a căpiat. Furioasă, rostea cuvinte vulgare pe care niciodată nu le auzise din gura ei.

– Astâmpără-te, o rugă, dar, în clipa următoare, se alese cu o palmă zdravănă.

Se ridică din jilț, îi arse și el o palmă peste obraz. Nuvela se descălță de un pantof și i-l aruncă în cap. Viorel începu să țipe isteric. Filaret luă copilul în brațe să-l liniștească, iar soția scoase din șifonier hainele lui și le puse în prag:

– Pleacă și să nu te mai văd! Nu te mai suport!

Pe obraji îi curgeau șiroaie de lacrimi murdare de machiaj.

– Avem copii, gândește-te! încercă Filaret să aplaneze situația. Unde să mă duc în toiul nopții?!

– La curvele tale! zise ea cu un ton de condamnare. Ai destule!

„Și-a ieșit din minți cu adevărat! gândi el simțind cât de rău e pornită Nuvela. Trebuie să plec, dar… unde m-aș duce la această oră?"

După o lungă frământare, în vreme ce soția îl ținea pe Viorel în brațe, își puse lucrurile într-o valiză și, înainte de a ieși pe ușă, îi făcu copilul cu mâna:

– La revedere, scumpule...

– Să-ți vină numai numele! trânti soția ușa după el.

Filaret șezu o vreme abătut și dezorientat pe banca din fața blocului. „Daniel și Viorel vor rămâne fără tată, gândi el cu amărăciune. Totul s-a sfârșit."

Într-un târziu dădu cu ochii de cabina telefonică din apropiere. Îi telefonă Martei și curând se pomeni în apartamentul cu veioză și melodiile lui Fausto Papetti.

– Pot să stau o vreme la tine?

– Chiar și pentru totdeauna, zise Marta.

– Să nu crezi că...

– Nu cred nimic. Chiar dacă toți bărbații sunt niște *svoloci*!

– M-a alungat soția de acasă, încercă să-i explice amărât.

– Nu te complexa. Vei găsi tu o ieșire.

– Mulțumesc de susținere morală.

În următoarele zile încercă să mai vorbească cu Nuvela, dar ea îi zicea să nu o mai deranjeze și-i trântea receptorul în nas! Marta evita discuțiile despre relația lui cu familia, îl îndemna ca, înainte de culcare, să se plimbe pe aleea din jurul lacului. El părea absent la toate, convins că un proces de divorț este inevitabil și că despărțirea de familie și copii se aseamănă cu un război în sufletul omului.

Starea aceasta a continuat până în vară. Nu avuse nici un contact cu socrii. Regreta că nu-și poate duce familia la mare. A primit citație la judecată. Oricât s-a împotrivit, la insistența oarbă a Nuvelei, instanța le-a desfăcut căsătoria, copiii au fost lăsați sub tutela mamei, iar el a fost impus să plătească pensie alimentară. Nu avu pretenție la apartament. Banii adunați pentru vacanța la mare îi dădu Nuvelei. Rămase lefter, chiriașul Martei.

Munca la depozitul colectorului se epuiză din cauza pierderii actualității.

Moscova nu mai aloca bani pentru răspândirea literaturii, iar de la minister au fost anunțați că instituția va fi dizolvată, iar personalul disponibilizat. Filaret iarăși deveni șomer ca și mulți oameni simpli, până nu demult participanți la mitinguri și manifestații stradale. Simțea tot mai mult nesiguranța zilei de mâine. Pestetot mișunau bișnițari cu genți pline cu boarfe, orășenii pe trotuare vindeau obiecte casnice pentru a-și asigura existența cotidiană. Plana o atmosfera plină de libertate națională, dar și de lipsuri materiale. În scuarul din fața Academiei de Științe zilnic staționau autocare. Împreună cu evreii se îmbarcau sute și mii de ruși, care se repatriau în Rusia.

La colector nu se mai selectau cărți, nu se mai oferea transport pentru plecare în deplasări. Nu se plătea salariu. După servici, neavând altă ocupație, se ducea în piața centrală a orașului și asculta discuțiile agitate cu referire la ocupanți și ocupația rusească. Oratorii scoteau în vileag documente de arhivă, pentru care mai ieri puteai fi pus la zdup. Mai ales unii scriitori zilnic apăreau pe ecranele azurii, vorbeau la radio, împânzeau ziarele cu interviuri. Lui Filaret i se păru că doar un pâlc de inși monopolizează patriotismul! Dar apăreau la rampă și unii cocoșei de moment, care nu scoseseră din sertarele lor nimic serios, dar care vorbeau cu înflăcărare despre trezirea conștiinței naționale deopotrivă cu Tudor Daradaicu!

– Destul cât am răbdat dominația rusească! Vom lupta pentru decretarea limbii moldovenești drept limbă de stat cu înveșmântare în grafia latină!

– Unire, moldoveni! scanda mulțimea.

De câteva ori, stând în vecinătatea tribunei, a încercat să dea cu ochii de Tudor Daradaicu, cu mutra lui solemnă, aţâţând spiritele cu slogane patriotice. Lumea din piață se scindase în două tabere: patrioți și rusofoni. „Cum pot unii atât de repede să o facă pe cameleonul?", se întreba Filaret, urmărind șocat cum, alături de Tudor Daradaicu din tabăra patrioților, mai făceau parte niște persoane care până nu demult activaseră în diferite organizații din Moscova. Acești tipi declarau că au fost marginalizați, persecutați pentru naționalism și sunt gata să elibereze lumea de ciuma roșie, să reîntregească patria mamă – România Mare! Mulțimea cădea în extaz și striga de se cutremura orașul:

– Unire, moldoveni! Noi suntem acasă!

15

În ultima vreme lui Filaret în crescuse burta, pe la tâmple începuseră să-i apară fire argintii. Viața lui decurgea monoton. Chitara din cui se acoperea cu un strat ușurel de praf. Orașul devenea tot mai străin pentru el. Prietenii de universitate se pricopsiseră cu averi, aveau familii, deseori nu aveau timp nici

să vorbească cu el nici la telefon. Trecea deseori pe jos prin dreptul ferestrelor luminate ale apartamentului unde locuiau cei dragi. A îndrăznit de câteva ori să urce scările până la apartamentul lui, să bată la uşă, dar Nuvela nu i-a deschis strigându-i aidoma unui alcoolic, să plece de unde a venit. Era neînduplecată amintindu-i doar de faptul că are nevoie de bani.

La Marta nu-şi găsea consolarea şi liniştea, mai ales după ce în una din seri o surprinse cu un mustăcios, directorul teatrului folcloric, care propaga cântecele şi dansurile româneşti în piaţa centrală a oraşului. Amândoi erau semidespuiaţi, mustăţile regizorului răvăşite.

– Domnul Costache, îl prezentă Marta cu un gest larg. Absolventul şcolii teatrale din Moscova. Mai adăuga, netezindu-şi părul dezordonat: Maestru în cântece şi dansuri neaoşe!

Bărbatul părea că venise în ospeţie pentru toată noaptea. Îşi turna şampanie, nici să-i pese de prezenţa lui Filaret, care a stat pironit, rezemat de peretele din antreu. Abia după miezul nopţii regizorul s-a decis să plece la soţie şi copii.

– De ce îţi permiţi aşa ceva? Doar acum eşti cu mine, îi aminti Filaret amfitrioanei.

– Nu sunt obligată să-ţi dau darea de seamă! Ce pretenţii ai putea avea faţă de mine?

Marta avea dreptate. Filaret se simţi deodată fără nici un suport moral. Un ostatic în ghearele teroriştilor. Nu-şi vedea limpede nici viitorul. La servici nu i se plătea salariul. Peste oraş se abătuseră ploile de august şi în acele zile, după orele de lucru, locul lui preferat era cafeneaua „Frigușor". Acolo se adunau oameni simpli de la ţară, să servească pâine şi ceai, trăind cu iluzia că anume acolo va întâlni o fată simplă de ţărani şi cu ea va pleca să locuiască într-un sat pitoresc din codri unde va deveni gospodar, precum au devenit mulţi dintre colegii lui de şcoală, se va obişnui cu viaţa rustică, îşi va colecta bibliotecă, în locul celei lăsate Nuvelei, va cumpăra un televizor şi se va abona la toate ziarele; va munci la pământ, precum au făcut-o strămoşii lui. Căuta disperat printre chipurile de femei din acea cafenea, dar ca în parabola: cine-mi place mie, nu-i plac eu , cui îi plac eu, nu-mi place mie.

Până a ajunge la apartamentul Martei hoinărea pe străzile aglomerate, întâlnind persoane cunoscute de la universitate, de la fostele locuri de muncă, dar nu lungea vorba. În noul Parlament al Republicii se discuta despre decretarea limbii române ca limbă de stat şi introducerea grafiei latine! În acel torent de lume, în una din seri o întâlni pe Virginia Mandâş, îmbrăcată într-o rochie albastră-închisă, cu bariz alb pe cap, care îi zâmbi fericită, prietenește. Se observa că era însărcinată.

– Parcă spuneai că soţul nu-i capabil să te fericească! exclamă Filaret.

– Nana Elena şi plăcintele au făcut minunea, continua să iradieze de bucurie Virginia. Soţul meu e un bleg! În loc să se bucure, mă trimite la avort!

– E nebun? se miră Filaret.

– Îmi pasă de el ca de zăpezile de anţărţ, continuă Virginia, considerând că trebuie să-i mai spună: Dacă ar fi mai deştept, ar lua lucrurile aşa cum sunt şi si-ar căuta de treabă. Mă ameninţă cu divorţul! Călăul! Medicii zic că voi avea două fetiţe gemene, continua Virginia să zâmbească. Vorbele parcă zburau de pe buzele ei, în timp ce Filaret se grăbi să părăsească piaţa ticsită de lumea fanatică după deciziile epocale care se aşteptau a fi adoptate din clipă în clipă. Avea nevoie să-şi vină în fire după încă o noutate! Asta-i mai lipsea!

În scuarul Academiei de Ştiinţe picioarele îl duseră singure într-o cabină telefonică, de unde îi telefonă Nuvelei, care-i răspunse cu obişnuita-i răceală. Pe Marta n-o găsi acasă. Intuia că se află printre demonstranţii din faţa parlamentului. În ochi îi apărură mărgele de lacrimi. Când ieşi în stradă, din neatenţie mai nu-l călcă o maşină care trecu în viteză pe alături. Îi dădu un telefon Cristalinei, pe care n-o văzuse demult. S-au întâlnit într-o cafenea cu toate mesele goale. Femeia se împlinise la sâni, avea o coafură impozantă, purta un costum galben lucios ce o prindea de minune. Era bine dispusă, îi mărturisi că situaţia ei materială e foarte bună şi în curând va pleca cu traiul în Noua Zeelandă! Vor locui la Wellington. Venise cu fiica Nelly, care avea ochi de cărbune, părul brunet cu o fundiţă roşie, care demonstra maniere delicate, mâncând din farfurie cu furculiţa într-o mână şi cuţitul în cealaltă. Ghicindu-i indispoziţia, Cristalina îl întrebă:

– De ce eşti trist?

Filaret nu-şi putea lua ochii de la fetiţă.

– Ce frumoasă s-a făcut!

– Îi seamănă lui taică-său! zise Cristalina, dar văzându-l abătut, îl întrebă: Ai probleme?

– Mă prăpădesc, nu ştiu ce să fac, zise el descumpănit.

– Dragul meu! îl îmbărbătă Cristalina ascultându-i necazul. Până la ziua plecării am să te ajut. Există o posibilitate!

– Merit din partea ta indulgenţă?!

– Desigur! Cristalina deveni serioasă. Atitudinea mea faţă de tine totdeauna a fost şi va rămâne excelentă!

– Mulţumesc, şopti el.

– Aşa nu merge! Ţine-ţi firea! Va trebui să te căsătoreşti urgent cu prietena

mea evreică, îl surprinse dânsa. Filaret avu senzația că aiurește, dar ea continuă plină de hotărâre: Mariajul va fi fictiv, dar o să te salveze.

Fetița privea la cei doi cu deosebită bunăvoință.

– Să mă căsătoresc?! răsună ca un protest întrebarea lui Filaret. Prostii!

– O cheamă Faina, zise ea voioasă și insistă să se întâlnească pe Aleea Clasicilor după terminarea mitingului din centrul orașului.

– Îmi pare rău că pleci, că te pierd pe multă vreme, au fost primele lui cuvinte când a revăzut-o.

– N-aș vrea să părăsesc Moldova, recunoscu Cristalina, dar soțul insistă.

– O să vă amintiți de mine? întrebă Filaret, netezind pletele fetiței.

– După ce te voi căsători cu Faina, zâmbi Cristalina, o să ai acoperiș deasupra capului.

În acea seară merseseră la Faina care locuia într-un bloc în apropierea magazinului „Busuioc" de la Botanica. Vedea pentru prima oară o domnișoară cu părul negru ca tăciunele. Cristalina i-a promis Fainei că o să-i dea o sumă de bani. S-au dus la Oficiul stării civile și au înregistrat căsătoria. Filaret trecu pe la secția de exploatare a locuințelor și obținu în pașaport cu viza de reședință. Până în seară, în acel apartament cu o odaie au organizat o petrecere, cu șampanie și toasturi. Faina cu adevăratul ei logodnic, curând aveau să plece în străinătate. Filaret primi cheile și se pricopsi cu locuință care, deși avea nevoie de reparație, îl făcea fericit. Până în zori a stat în parc pe o bancă, iar când se lumină de ziuă, se duse la apartamentul Martei, pe care o surprinse cu un alt artist de la teatrul dramatic. Nu l-a afectat vagabondajul ei sexual. Fără să-l intereseze vreo explicație de-a Martei, își luă lucrurile și plecă.

Cu ajutorul cunoscuților aduse în ordine locuința, schimbând tapetele, vopsind ușile, ferestrele, văruind tavanul. A procurat un covor pe jos, atârnă un tablou de Dali pe perete. Îl bucura senzația libertății personale în cuibul propriu cu telefon, televizor, mobilier cu rafturi, unde avea posibilitatea să-și adune biblioteca rămasă de la „soția" Faina. De acum înainte nu mai poate nimeni să-i știrbească independența. Trebuia să-și găsească un loc de muncă, să-i ajute pe Daniel și Viorel. Nuvela află despre metoda, prin care s-a ales cu locuință, și l-a ironizat, învinuindu-l că de fapte mai nobile nici nu e capabil.

Se bucura de perspectiva de a-și vedea când dorește copiii. Nu era în stare să îi ajute, administrația colectorului în contul salariului i-a dat un set de cărți. Era în căutare de lucru. Vorbea la telefon cu Marta, căreia îi împărtășea necazurile. De la ea afla noutățile de ultimă oră.

– Te voi face cunoscut c-un fost amant! Pădurar. Patriot! Adevărat *mujic*, carne

macră pe el! Deseori vine în capitală. Putem trece pe la tine, să-ți admirăm bârlogul?

– Fără probleme, îi invită Filaret.

Peste câteva zile avu oaspeți. Marta sosi însoțită de un bărbat cu mașină, care adusese cu el câteva găini fripte și o damigeană cu vin chihlimbariu.

– Apolinar Grițco, se recomandă bărbatul. Cu Jeanne D'Arc de la Chișinău, arătă el spre Marta, ne cunoaștem de-o viață, e o fire focoasă. Oricând gata de plecare la atac!

– Voi bărbații ați fost totdeauna niște *svoloci*, replică Marta.

Pădurarul din codrii Orheiului avea fața ovală, cu ochii scânteietori, șmecheri. Prefera mai mult să asculte decât să vorbească, apoi, când făcea pauze de meditație, se lăuda că are o mulțime de cunoscuți, prin intermediul cărora este capabil să hotărască orice problemă.

– Trebuie să fim mereu în mișcare pentru a găsi ieșire spre o viață comodă și frumoasă, zicea dânsul.

Au servit vin, carne de găină, au discutat despre evenimentele de ultimă oră, apoi Marta propuse:

– N-ar fi rău să facem o vizită la cantonul pădurarului nostru! Acolo e un peisaj fantastic. Căprioare, o poiană, panorama Nistrului pe valea unde stă un turn vechi de biserică!

–Locuri unde am făcut și dragoste în tinerețe cu tine, continuă vesel Apolinar, apoi îi lămuri lui Filaret: O să mergem neapărat. Pădurea e veșnicia! Mi-am petrecut copilăria acolo și acum păzesc copacii! Ducem lipsă de brațe de muncă! Voi, trântorilor, aici, la oraș, numai de demonstrații vă țineți.

Filaret a mai aflat de la pădurar că a absolvit cursurile de pădurar de la Camenca, e căsătorit, soția e profesoară, are trei copii.

Filaret era mai mic ca vârstă decât Apolinar. Îi mărturisi că ar vrea să-și încerce puterile în alt domeniu decât cel de bibliotecar, să câștige bani pentru întreținerea copiilor. Spre surprinderea lui, pădurarul se apropie de telefon, cu o condică ticsită cu numere de telefoane și vorbi cu mai multe persoane, interesându-se cum ar putea să-l ajute pe Filaret. Nu reuși să-i propună nimic și plecă împreună cu Marta, iar după masă reveni, aducându-i carne de căprioară.

– Parcă te-aș cunoaște demult, zise pădurarul și-l îndemnă: Bine că ai apartament. Celelalte le vom rezolva! Acum hai cu mine la Colegiul financiar-bancar din sectorul Râșcani.

Directorul, un bărbat cu ținută atletică și părul cărunt, după ce au servit o cafea, vorbi către Filaret:

– Aș putea să-ți propun să predai Estetica la 4 grupe de fete!

– N-am profesat nicicând, recunoscu Filaret.

– O să faci față, îl încurajă directorul. Doar că te avertizez. Aici învață în exclusivitate domnișoare! Vor încerca să te seducă, pentru a le pune note de trecere. Să le ții la distanță!

Gluma directorului l-a amuzat, dar acceptă toga de profesor! Se străduia să se prezinte la prelegeri, cu pantofii lustruiți, bărbierit, parfumat. Salariul era bunișor și putea să-și ajute copiii, să potolească pretențiile materiale ale Nuvelei. Chiar din primele zile viitoarele contabile îi dădură de înțeles că le-ar fi pe plac mai mult aventurile decât învățătura. Până la el, estetica o predase un pensionar și abia acum se pomeniră captivate cu adevărat de cultura greacă, romană, de epoca renașterii, de arta manierelor elegante. Suprasăturate de informații din domeniul matematicii, fizicii, chimiei și altor feluri de logaritmuri, probleme și ecuații, deodată, datorită lui, au nimerit într-o lume a frumosului estetic. Filaret le vorbea cu pasiune despre artă, despre romantism, despre idealul dragostei exprimate în tablouri, muzică, folclor. Dacă frecvența studentelor la celelalte lecții șchiopăta, la orele lui veneau toate ca una și-l ascultau cu gura căscată. Se complăcea în acest rol, simțind că prezintă interes. Începea lecțiile cu apelul, ademenit de chipuri gingașe, cochete și se străduia să fie sârguincios la predarea obiectului, amintindu-le totodată că la iarnă vor avea de susținut examene. Le ținea pe toate la distanță, deși îi devenea din ce în ce mai greu să reziste seducției legată de curiozitatea multora dintre ele de a avea întâlniri facultative. Avea pregătite într-o condică citate, maxime, parabole, cărora le dădea citire la momentul potrivit. Fetele erau active și la recreații îl înconjurau, bombardându-l cu întrebări.

În casa lui începură a se ivi cărți noi, frigider, mașină de spălat. În zilele de odihnă petrecea timpul împreună cu fiul Daniel, care deja frecventa școala, și cu Viorel, care cerea să fie cu tata împreună. Într-o seara încercă din nou să o convingă pe Nuvela să rămână la ea peste noapte, dar fosta soție îl bruscă:

– Nu insista. Inima mea deja nu-ți mai aparține. De ce nu înțelegi?

– Ce nepriceput sunt, încercă să glumească el, simțind cum i se frâge inima. Era gelos, însă ochii scăpărători, furioși ai Nuvelei îi dădeau de înțeles că e destul o mică mișcare și dânsa o să se arunce asupra lui ca o panteră.

Căuta să se deprindă, să depășească starea aceasta de lucruri, fiind salvat de posibilitatea de a se întâlni cu copilașii și de a merge zilnic la serviciul ce-l pasiona.

Trecură vreo trei luni și în ajunul sărbătorilor de Crăciun Filaret împărți întrebările studentelor pentru examene. Era inspectat uneori de către specialiști în materie de la minister, deja oameni democrați, susținându-l că își ține prelegerile în limba

de stat! Odată cu apropierea susținerii examenelor, studentele se agitau, solicitându-i consultații suplimentare, pe care el accepta să le dea în afara orelor academice. Se reținea la colegiu până noaptea târziu și, când pleca spre stația de autobuz auzea muzică, gălăgie juvenilă în căminele unde locuiau fetele, iar de la balcoane era petrecut cu câte un glas cristalin: „Domnule profesor, te iubim la nebunie!"

Filaret avea nevoie să fie de unul singur, să-și limpezească prezentul, viitorul. Doar Marta deseori îl surprindea cu apeluri telefonice.

– Am grijă de sănătatea mea! Vreau dragoste.

– De parcă n-ai cu cine, îi răspundea el sarcastic.

– Am, recunoștea ea, dar cu tine mă simt cel mai bine! Când nu vei avea pe nimeni, ancorează la mine, să ne descărcăm bateriile.

– Ce prostie!

– Ba bine că nu, îi reproșă fata. Până nu demult am avut un evreu pentru așa ceva, dar a emigrat. Să fim realiști, dragul meu!

– M-ai convins, făcu a lehamite Filaret.

Sărbătorile de iarnă erau în toi. Peste oraș căzu prima zăpadă, când au început examenele la colegiu. Multe dintre studente veniseră pregătite, bine dispuse, susținură testele, dar o mică parte aveau pregătite fițuici în ciorapi, în sân, în chiloței și el le depista. Le asculta ca și cum nu se întâmplase nimic, apoi începea să le descoase cu întrebări, convingându-se că ele cedează. Dar se arătă indulgent, zicându-și că viitoarele contabile merită susținere, măcar pentru faptul că s-au străduit să frecventeze lecțiile. Nici una nu a picat la examen. Descătușate, unele îl bombardau cu întrebări:

– De ce sunteți divorțat?

– Câți copii aveți?

– Am putea să vă cerem consultații, chiar dacă nu ne veți mai preda? Lăsați-ne numărul de telefon.

Naiv din fire, Filaret scrise numărul pe tablă și le dădu voie să-l deranjeze când vor avea vreo întrebare. Începând din acea clipă, în fiecare seară auzea în aparat voci cristaline, fostele studente aveau nevoie de explicații și nu se mulțumeau numai cu atât. Într-o seară o studentă smoliță, suavă, cu picioarele lungi, cu o voce timidă bătu la ușa lui. Ținea în mână un caiet cu maxime. Avea nevoie de niște explicații. A invitat-o să treacă pragul. Domnișoara își lăsă paltonul, ochii ei mijeau curioși. Filaret făcu o mică analiză a catrenelor lui Omar Khayyam, apoi o servi cu un ceai. Când veni timpul să plece, îl întrebă:

– Nu aveți un păhărel cu vin?

– Ești încă minoră.

– Sunteți un naiv! zise copilița. Am împlinit 19 de ani! Poftim buletinul de identitate.

Convins că are în față o fată care a atins majoratul, el scoase din frigider o sticlă cu *Cabernet*, de la pădurar. Fata servi vinul, o tartină. Filaret păstra distanța, dar simțea că această barieră dispare, se topește, îndeosebi când domnișoara mai ceru un păhărel. Pentru etichetă, o îndemnă să se grăbească la cămin, e oră târzie.

– Mă alungați? întrebă dânsa cu ochii mijiți. Vreau sa vă spun ceva important…

– Cât de important?

Fata îl luă de mână ca pe un copil, silindu-l să meargă de la bucătărie în dormitor.

– Știți ce fac colegele când își amintesc de dumneavoastră?

– Aș dori să aflu.

– Fac striptease. Iat-așa, domnișoara începu să imite variații corporale, un dans de buric, să-și descheie un nasture, apoi al doilea, al treilea.

Până când Filaret se aruncă asupra ei ca un tigru asupra prăzii!

– Sunt celibatar și am dreptul să fac dragoste, zise Filaret într-un târziu, de parcă căuta să se îndreptățească de ceea ce se petrecuse adineaori.

– Mâine seara aș putea veni la dumneavoastră cu o prietenă, îl surprinse din nou fata, stând ca un ghemuleț cu capul culcat pe brațele lui. Dar va trebui să mai găsim un *pațan* pentru dânsa!

– Uită ce s-a întâmplat în această seară.

– Nu pot. Sunteți deștept și frumos!

Peste două seri, Filaret și Apolinar o întâmpinară pe domnișoara de 19 ani, însoțită de prietena ei.

16

Chiar dacă avea libertatea ce și-o dorise, în ultimii ani Filaret deseori vedea cu ochii minții toate prin câte trecuse în cei cincizeci și ceva de ani de viață. Nu putea să nu se gândească la copiii lui, știind că fiecare în parte constituie o părticică din trupul lui. Avea remușcări că viața nu l-a înzestrat cu calitățile unui om de afaceri, cu bani pentru a acoperi grijile permanente ale femeilor care-i născuseră copiii. Pe niciuna dintre ele nu și-o închipuia alături de el, se căznea că nu este capabil să se oprească la una și să cimenteze o familie. Pe toate le vedea străine inimii sale.

Într-o seară îi telefonă Virginia Mandâș, pe care o socotea întruchiparea unei virtuți drepte și plictisitoare. Ea îi vorbi cu voce tare și el vedea aievea gura ei mică cu buza de jos plină și cea de sus subțire, care uneori uita să-i zâmbească,

îndeosebi de când născuse și creștea doi copii. Cu o voce alarmantă îl informă că tiranul ei soț a alungat-o de acasă și n-are de nicăieri nici un ajutor, locuiește la gazdă și se află într-o totală disperare.

– Ce pot să fac? zise Filaret.

– Să-mi dai o mână de ajutor. Hai să ne întâlnim mâine în oraș să-ți vezi fetele!

– Bine.

S-au întâlnit peste o zi la o terasă din centrul orașului. Le găsi pe toate trei la o masă goală la cafeneaua „Crizantema de aur". Fetițele Virginiei, cu fundițe albe, în rochițe înflorate, aveau deja câte doi anișori și-l măsurau curioase cu ochișorii lor de cărbune.

– Soțul m-a alungat de-acasă, reveni Virginia la discuția începută la telefon. Locuim într-un apartament, în care m-au ajutat surorile și frații să sparg o ușă și să mă instalez. E un apartament bun, în care au locuit evreii, dar zilnic reprezentanții preturii mă obligă s-o părăsesc. N-am vrut să te deranjez, dar unde să mă duc cu doi copii?

– Muncești undeva? Din ce trăiești?

– Dacă sora vine și stă cu fetele, ies în piață și vând ciorapi, chiloți, detergenți.

Filaret, scotoci prin buzunare și-i dădu toți leii ce-i avea cu el.

– De azi înainte o să-ți mai dau…

– N-am atât nevoie de bani, continuă Virginia, ogoind fetițele, cât vreau să mergi la Pretură, să rogi birocrații să mă lase în pace. Vine iarna și n-am unde mă duce. N-am la cine apela pentru binele Ilenuței și Nicoletei.

– Frumoase nume au fetițele tale.

– Ale noastre, insistă Virginia. Amândouă cântă frumos ca și tine.

În următoarea zi, după orele de la colegiu, Filaret merse la Pretură. Cel care gestiona problema era Vasile Cușcă, omul care cu șapte ani în urmă fusese condamnat la 14 ani de închisoare pentru naționalism! Omul cu biografie istorică îl ascultă o oră întreagă, fără să-l întrerupă. Concomitent, cu ajutorul subalternelor, verifică actele locuinței, unde abuziv se instalase femeia cu cele două copile și, spre surprinderea lui Filaret, demnitarul preturii îi transmise un bon de repartiție ce-i dădea dreptul Virginiei să ocupe legal apartamentul.

– Simt că e adevărată democrație în țara noastră, aprecie Filaret gestul cunoscutului.

– Năravurile oamenilor au rămas aceleași, făcu Vasile Cușcă. Zilnic vin cetățenii la mine și-mi propun mită, să le rezolv problemele. Eu n-am făcut altceva decât să analizez operativ situația, să-i conving pe ceilalți birocrați să mear-

gă în întâmpinarea doamnei Mandâș.

– Cei doi copii ai ei sunt și ai mei, continua să se bucure Filaret.

– Ce-i cu tine? rămase perplex demnitarul. În fiecare an produci *rahat* proaspăt!

– Ați făcut un lucru bun, îi mulțumi Filaret. Dumnezeu să vă dea sănătate.

– De ea am nevoie. După 7 ani de închisoare am fost operat. Medicii mi-au schimbat valvulele, port proteză la cord. Zilele mele sunt numărate. Cât va da Dumnezeu!

– Am auzit multe despre dumneavoastră de la Cristalina, recunoscu Filaret.

– Te invit la un ceai să continuăm discuția, propuse demnitarul primăriei.

– Cu cea mai mare plăcere.

Era sfârșitul orelor de servici. Au preferat să facă o promenadă, peste podul care unește Botanica cu mănăstirea Ciuflea. Vasile Cușcă se destăinui, mărturisindu-i multe file din biografia sa. Cel mai greu îi venea să-și amintească de anii petrecuți în detenție, condamnat pentru viziunile sale patriotice la momentul când exista Uniunea sovietică și regimul comunist. El era unicul demnitar din conducerea de vârf, care pleda pentru implementarea limbii băștinașilor în viața social-politică, împotrivindu-se deschis că toate posturile cheie din republică erau ocupate de către ruși sau alolingvi. Nu o dată a fost avertizat de așazișii prieteni ca să fie mai precaut în exprimări, deoarece crește nemulțumirea printre șefi. Dar el nu a dorit să fie ascultător. În ajunul arestării, ignorând vigilența kaghebiștilor, a răspândit prin tot Chișinăul foi volante cu un *Manifest*, care cuprindea următoarele chemări: „ *Noi, moldovenii, băștinașii acestui pământ, trebuie să ne cerem drepturile de a avea limba noastră de stat, de a promova și avansa cadrele noastre naționale. Exemplu trebuie să ne servească Țările Baltice, Georgia și Armenia, care au consfințit prin constituție limba maternă drept limbă de stat.*

Noi trăim sute de ani pe pământul moldovenesc, moștenit din moși-strămoși, dar suntem mereu umiliți, conduși de venetici. Cine sunt astăzi acei care ne conduc? În majoritatea lor: ruși, ucraineni, bulgari, găgăuzi, care devin tot mai agresivi în calea noastră spre libertatea națională. Din componența demnitarilor, în organizațiile orășenești și raionale peste 70% sunt ne-moldoveni, în ministere și comitetele de stat 80-90%. Cât vom răbda această rușine? Situația se agravează, copiii noștri însușesc prost limba maternă, fiind siliți să-și facă studiile în școli și instituții superioare în limba rusă. La Chișinău astăzi există oficial doar 8 școli naționale, celelalte 80 sunt rusești sau moldo-ruse, directorii și pedagogii fiind de regulă vorbitori de limba rusă. La Bender și Tiraspol există numai o școală cu predarea în limba moldovenească, iar la Râbnița – nici una. O astfel de situație nu mai poate fi tolerată.

În anul 1940 pământurile moldovenești de la nord și sud au fost rupte din ho-

tarele istorice ale Basarabiei și trecute arbitrar de către clica lui Stalin și Molotov în componența Ucrainei. Este vorba de fostele județe Hotin, Cetatea Albă, Ismail și Bucovina de Nord. E o nedreptate istorică care se cere reparată.

A sosit timpul să ne unim, noi, moldovenii și să ne declarăm deschis dreptul la folosirea limbii materne în organele de partid și de stat, la creșterea rețelei de școli naționale în orașe și retrocedarea pământurilor strămoșești.

Pentru a ne onora demnitatea națională trebuie să cerem insistent respectarea drepturilor noastre istorice.

Fiecare, dintre cei care vor primi acest apel, să-l transcrie în zece exemplare și să-l transmită celor mai apropiați prieteni, adevărați patrioți ai neamului.

Ne bizuim pe participarea cea mai activă a elevilor și studenților, tuturor tinerilor. Trimiteți acest apel învățătorilor, profesorilor, medicilor, colegilor din școli, tehnicumuri, instituții de învățământ superior, scriitorilor, lucrătorilor de partid și comsomol!

Chemarea noastră este: Unire moldoveni! Adevărul este de partea noastră!"

Acest Manifest de primordială însemnătate istorică din acea perioadă de tristă amintire era semnat de ***Frontul Patriotic din Moldova***. Repovestindui conținutul Manifestului scris cândva de el în timpul acelei plimbări, Vasile Cușcă îi mai povestit cum l-au trădat oamenii pe care îi considera persoane de încredere.

– KGB-ul rusesc m-a luat la ochi, chiar a doua zi după ce adresarea anonimă a fost răspândită. Mă aflam la o ședință de Guvern. În amiaza acelei zile, la ședință, am făcut un raport despre situația economică din țară, când pe neașteptate moderatorul a anunțat o pauză. Secretara m-a invitat la birou. În anticameră eram așteptat de trei necunoscuți. Unul dintre vlăjgani, fără nici o explicație, m-a luat de subțiori, mi-a șoptit la ureche *„Gura, cetățene!"* și m-a silit să intru în cabinet. Acolo mi s-au pus cătușe la mâini, m-au coborât în stradă pe scările din spatele coridorului și m-au urcat într-o dubă.

Ochii lui începură să lăcrimeze. Înghiți în sec, dar de fapt un nod buclucaș ce-i sugruma gâtlejul, apoi continuă:

– Am fost dus și încarcerat la penitenciarul pentru criminali. În celula cu miros de șobolan era întuneric. Peste ani am aflat că foile volante au nimerit pe masa procurorului general chiar în ziua când le-am scris. Demnitarul, cu care mă cunoșteam personal pe linie de servici s-a consultat cu cei de la Kremlin ce să facă cu mine. Ca să nu fiu considerat martir al neamului, cu viziune politică de luptă împotriva ocupației ruse și ucrainene, procurorul a inventat alte motive și m-a declarat criminal de ordin comun. După multă vreme, deoarece eram

arestat și nu știam nimic, am aflat că în aceeași zi un pluton de soldați a trecut pe la mine acasă și fără nici un drept, a evacuat soția și cei doi copii într-un apartament de la periferia orașului. S-au găsit persoane care au declarat că aș fi luat mită de la ele, că am făcut favoruri în privința angajării în câmpul muncii, la eliberarea autoturismelor etc. Mă străduiam să-mi țin cumpătul, să explic că la mijloc e o eroare, dar precum am aflat peste ani, administrația penitenciarului, prin agenții ei, ca să-mi înfrângă voința, mi-a administrat droguri în mâncare! În stare de imponderabilitate psihologică, fără a fi asistat de vreun avocat, anchetatorii au obținut de la mine o autodenunțare scrisă pe 70 de pagini! Am scris vrute și nevrute. Regimul rusesc, atingându-și scopul, folosind cu abilitate mass media m-a catalogat că sunt un impostor, un corupt, care a adunat avere fabuloasă, că soția mea se scălda în căzi cu lapte! În mizeria penitenciarului eram lăsat să fiu mâncat de ploșnițe, luat întruna în derâdere că așa i se cuvine unui deținut politic care a răspândit *Manifestul!* Dar, oficial, acest lucru organele de anchetă l-au tăinuit. Mi-a fost infiltrat, pentru a-mi apăra interesele, un avocat kaghebist, care mă sfătuia să-mi recunosc că am comis acte de corupție, fiindcă o pocăință sinceră va fi un motiv ca judecata de la Moscova să mă absolve de pedeapsa capitală. N-am fost condamnat pentru ideile naționale. Regimul rusesc nu a dorit ca ele să figureze în acuzațiile aduse, ci am încasat 14 ani de detenție, fiind învinuit de delapidări, escrocherii, abuz în serviciu! Pedeapsa am ispășit-o timp de 7 ani într-o închisoare din munții Ural. Dar, odată cu adoptarea Declarației de Independență a Republicii, m-au grațiat. Ce regret la ziua de azi? Că am fost murdărit, înjosit de oamenii noștri. M-am ales cu probleme cardiace. Și azi, cu părere de rău, mai apar articole în presă, semnate de pseudopatrioții care ironizează pe seama mea, că sunt funcționar în pretură, că iau șpagă, fără ca cineva să-și aducă aminte că am luptat pentru cauza națională.

– Ar fi bine să scrieți o carte, își dădu cu părerea Filaret. Ați început mișcarea de eliberare națională.

– O scriu. Am numit-o „Bătălia pentru demnitate".

– Voi fi curios să o citesc.

– De ce nu te căsătorești să crești fetițele împreună? îl întrebă deodată Vasile Cușcă.

– De cum am divorțat, mi-am zis că nu mă voi căsători niciodată, recunoscu intimidat Filaret.

– Dacă ai iubi-o pe Virginia, te-ai căsători, zise el la despărțire. Te apreciez pentru insistență.

Virginia primi curând bonul de repartiție. Filaret venea din când în când la

ea în ospeție, se juca cu fetele. Se mira cât de repede trece timpul. Nicidecum nu-și putea ierta că nu se poate impune să lege căsnicie cu mama lor. Dar nu-și închipuia viitorul în cercul unei familii cum a fost cea cu Nuvela, chiar de adunase deja pe umeri niște ani, iar mamele copiilor lui se rotunjiseră și se maturizau. Numai munca la colegiu îl menținea în mijlocul adolescenței, dându-i iluzia că nu va îmbătrâni niciodată. Comunica mai mult cu Marta.

– M-ai uitat, neisprăvitule, cu totul, repeta aceasta când îi auzea vocea în receptor.

– Păi, ai atâția regizori, artiști, ziariști în cercul de interese. Nu ți-i trist.

– Ce știi tu… Nimic.

Jocul de cuvinte cu ea era sistematic, îndeosebi în serile lungi de iarnă, când afară viscolea. Uneori primea sunete de la Nuvela, care îl cicălea, cerându-i să se facă bișniță. Îi amintea că mulți profesori, medici, ingineri de ieri nu se sfiesc să se îndeletnicească cu așa ceva și ies nestingheriți în piață cu tot felul de lucruri de vânzare, ca să aibă cu ce înfrunta sărăcia. N-are decât să plece în Turcia, în Polonia, peste Prut după gume de mestecat, cafea, ceai etc., care i-ar aduce profit.

Se lichidau fabricile, uzinele, la sate se distrugeau gospodăriile agricole și masa de șomeri își dădea ghes pe imensa piață de vânzare-cumpărare. Uneori în ospeție veneau prietenii, rugându-l să le ofere locuința unde ar avea posibilitatea să întrețină relații extraconjugale cu femei cu purtare ușoară. Se convinse a câta oară că viața își are umbrele ei de când lumea și pământul. Atât femeile cât și bărbații se bălăcesc în valurile infidelității și rar poți întâlni bărbați sau femei fidele. Îl obseda gândul să întâlnească o femeie cu posibilități reale de a emigra în SUA, Canada sau Australia. Realitatea ce se desfășura sub ochii lui te putea ușor impune să-ți găsești refugiu doar în băutură, însă bețiile, deopotrivă cu țigările și drogurile, nu l-au atras niciodată. Simțea doar că slăbiciunea lui continuă a rămâne femeile. De cum întâlnea ocazional vreuna, era gata să o invite la el, făcând-o pe amfitrionul ospitalier, declamându-i versuri și cântându-i la chitară. Nu avea nici o pasiune permanentă și se simțea obligat doar față de femeile care-i creșteau copiii. Se întreba de ce nici una dintre fetele care treceau prin așternutul lui nu-l subjuga, nu-i cotropea inima, nu-l salva de singurătate. Deseori îl vizita Apolinar Grițco, ba chiar într-o seară de decembrie amicul veni cu o domnișoară. Filaret îi lăsă singuri și ieși să hoinărească pe aleea din parcul Trandafirilor. Ningea mărunțel, lacul din vecinătate era acoperit cu o pojghiță de gheață pe care croncăneau stoluri de ciori. În jur nu se vedea țipenie. Deodată observă pe o bancă o domnișoară îmbrăcată într-un palton cafeniu, cu căciuliță neagră de fetru pe cap, încălțată cu pantofi de vară. Se apropie, străduindu-se să

n-o incomodeze și înțelese că ea plânge înăbușit. Surprins, o întrebă:

– Cu ce te pot ajuta?

Fata îl privi disperată, dar îi răspunse:

– Не розумів…

Filaret recunoscu accentul ucrainenilor occidentali, amintindu-și de *Oxanca Ghileţika*. Observă că domnișoara n-are câțiva dinți în gură.

– Cum te cheamă?

– *Hanca Lisnik*, răspunse ea în rusă, dârdâind de frig. Tata a murit, iar mama vitregă m-a alungat. N-am unde mă duce și nu cunosc pe nimeni în Chișinău. Bani n-am ca să plec la prietena de la Bălți...

Avu nălucirea că în fața lui stă *Cozzette* din romanul lui Victor Hiugo „Mizerabilii". Filaret își scoase paltonul, i-l puse pe umeri și-i propuse să-l urmeze, la care fata se supuse docil.

– Unde mă duci?

– La mine acasă. Să te încălzești, să bei un ceai fierbinte.

– Dar să nu te atingi de mine, zise deodată fata. Avea trupul firav, un oval lunguieț al feței, părul roșietic, neîngrijit.

– Vreau să te ajut, izbucni Filaret în hohote de râs. Apoi se apropie, o netezi pe umeri vrând prin asta să o încălzească. Și, pentru siguranță, adăugă: Sunt profesor la colegiul financiar bancar.

Acasă nu era nimeni. Apolinar Grițco plecase, dar la bucătărie rămase masa plină cu bucate. Hanca îl privea cu ochii mari, semănând cu un copil cuminte, continuând să tremure de frigul adus cu ea de afară. Ajutată să-și lase paltonul, Filaret încercă să ghicească câți ani o fi având și dacă nu e minoră sau boschetară. Îi turnă un pahar cu vin pe care domnișoara îl bău pe nerăsuflate, fără să fie rugată, după care începu să înfulece tot ce se nimeri pe masă. Filaret îi mai umplu un pahar, dar ea refuză, continuând să mănânce.

Au trecut în salon, s-au așezat în fotolii unul în fața altuia. Fata parcă îi ghici gândurile și i se deschise.

– Seamăn cu o boschetară. Am 20 de ani, zise ea, împleticind limba.

– Mâine te vei trezi și vei merge la mama vitregă să te împaci cu ea.

– Ea nu mă primește. Sunt din *Stanislaw*, Ucraina. Acolo a trăit mama, care a divorțat de tata. Am ajuns în Moldova, fiindcă am învățat la școala de croitorie din Bălți și veneam des la tata la Chișinău. Dar el a murit de inimă cu jumătate de an în urmă. Fosta lui soție nu-mi dă voie să pretind la moștenire.

– Pot să-ți dau bani să pleci la Stanislaw mâine, cu trenul.

– Nici acolo nu pot să merg. Mama e la închisoare pentru furt, bunica a vândut

casa. Vă mulțumesc pentru înțelegere, strânse ea grijuliu banii primiți. N-am să mă prăpădesc! Am să mă angajez la muncă și am să mă achit cu dumneavoastră.

– Fă o baie, o îndemnă Filaret, văzând-o cum cască și ochii i se închid. Îmbracă halatul și vină să te culci. Alături de mine. Alt pat nu am.

Fata acceptă baia ca o victimă căzută în capcană.

– Înțeleg, dar, lăsați-mă să dorm aici, în fotoliu.

Filaret surâse binevoitor. O culcă în pat, acoperind-o cu plapuma, iar dânsul desfăcu fotoliul.

– Dormi, zise el, gândind: „Poftim, încă una, strânsă de pe drumuri pe capul meu".

Dimineața o lăsă dormind și se grăbi la colegiu, revoltat că toate lepădăturile dau peste el. Când s-a întors acasă, după masă, o surprinse pe Hanca trează, în halat, liniștită. Casa era măturată, masa strânsă, vesela spălată și aranjată în ordine. Prăjise pentru el o tigaie cu cartofi.

– Mă simt incomod, zise ea cu voce timidă. Niciodată nu am consumat alcool și mă doare capul. Trebuie să plec la Bălți, la prietena mea.

– Când mai vii la Chișinău, poți să-mi telefonezi.

– N-am la cine veni. Am să vă scriu, zise ea revenind la ale ei. Mama vitregă nu-mi cedează cota-parte din casa moștenită de la tata, dar n-am să mă judec cu ea. Și gata de plecare îi aminti: Cu prima ocazie am să vă întorc banii, nu-mi place să am datorii.

– Mulțumesc că ai făcut ordine în casă. Demult odaia mea n-a simțit o mână de femeie gospodină, zise Filaret.

Hanca zâmbi să i se vadă lipsa dinților și plecă, lăsând în inima lui Filaret un sentiment straniu de binefacere.

17

Acea Hancă îi dădu lui Filaret convingerea că omul cu adevărat depinde de noroc și destin. Își punea deseori întrebarea cum s-a pomenit anume în acel loc ca s-o întâlnească pe acea fată și se uimea de ce, după despărțirea din acea dimineață, se gândea mereu la ea. Considera că s-a produs cu el ceva mai important, decât a fost invitația unei discuții neașteptate propusă de către directorul colegiului financiar-bancar.

– Muncești al cincilea an, dar nu progresezi, constată acesta. Oare nu a venit timpul să obții titlu științific?

– Majoritatea profesorilor din colegiu n-au grad științific.

– Dumneata nu ai specialitatea lor. Ministerul ne obligă să angajăm un

doctor în științe. Deocamdată n-o să putem conlucra, decât numai dacă ne vei prezenta licență de titlu științific.

Noutatea îl surprinse, cu atât mai mult că făcea față obligațiilor, era agreat de elevi. Poate cauza era cu totul alta. În ultima vreme la urechile lui ajungeau zvonuri că unii profesori primesc șpagă de la studenți. Unii îi povesteau că studenții adună bani și prin șeful grupei împreună cu matricolele, le transmit examinatorilor mita care mai apoi este împărțită cu cei din vârful conducerii! Niciodată n-a vrut să creadă că așa ceva este posibil fiind convins că informația este provocatoare, chiar dacă directorul liceului și în zilele următoare îl anunță că problema lui e ca și hotărâtă. Începînd cu semestrul următor studenților le va preda estetica o altă persoană.

– Sunt din nou șomer! făcu Filaret, convins că nu mai poate schimba ceva.

– Nu-i chiar așa, zise directorul. Avem un loc pe specialitatea dumitale, la bibliotecă.

Filaret dori să ceară sfatul lui Apolinar Grițco. Acesta deja era la curent.

– Ministerul renovează cadrele didactice cu profesori pregătiți, îi explică el. În republică sunt mulți doctori în știință șomeri. Pe de altă parte, colegiul a trecut la autogestiune. Banii determină totul! Ceea ce am putut face pentru tine e că l-am rugat pe director să te lase la bibliotecă.

Aflând despre concedierea lui, studentele protestară la ușa directorului. Acesta se ofensă, crezând că acțiunea a fost pusă la cale de Filaret pe care îl chemă să-i declare:

– Nu am nevoie de revoluționari! Am semnat ordinul de demitere.

– Vă sunt recunoscător pentru anii în care am colaborat, îl calmă Filaret, în maniera de a le mulțumi celor care i-au întins o mână de ajutor.

În preajma sărbătorilor, după ce primi examenele la studente, la contabilitate i se dădu salariul și se simți din nou singur, fără a ști ce are de făcut în anul care vine și cum își va ajuta copiii. În acea stare l-a surprins o scrisoare, cu un scris îngrijit, caligrafic, era de la *Cozette*:

„Dragă, salvatorule!

Am îndrăzneala să iau stiloul în mână și să aștern pe hârtie niște gânduri ce vor să ajungă la inima dumneavoastră. Acele ceasornicului numără clipele în timp, iar acest început de iarnă mi-a răvășit sufletul și întreaga-mi ființă e străbătută de un fior dulce. V-am cunoscut întâmplător, într-o noapte cu ninsoare, într-un parc, fiind foarte disperată...

Acum e sfârșit de decembrie, noaptea e din ce în ce mai aprigă cu fulgi și vânt la geam, dar eu sper că voi revedea în curând, casa, chipul dumneavoastră atât de

blând ca al unui părinte și ospitalitatea pe care mi-ați acordat-o pe neașteptate. Nu pot da uitării privirile calde, zâmbetul încurajator, încât am îndrăznit să-mi ridic privirile. Pentru prima dată stăteam cu un bărbat alături și așteptam să te năpustești asupra mea ca asupra unei prăzi ușoare, dar nu ai făcut-o! Prin acest gest te-ai înălțat în fața mea... Rătăcind în lumea viselor, recunosc că prin lume n-am trecut decât ca un fulg de nea în toiul iernii. Am crescut fără mângâierea părinților, n-am avut de unde cunoaște lumea adevărată, bună sau rea. Mă pierdeam doar în viața închipuită, visam la toate fericirile și toate durerile și niciodată nu bănuisem fiorul necunoscut al unui început de iubire. Aș vrea să rămân în amintirea dumneavoastră o fată bună și cuminte după cum m-ați cunoscut la un moment de necaz, când mama vitregă m-a alungat de-acasă. Să nu vă fi întâlnit atunci, cine știe ce se întâmpla...

Cu sincere sentimente, în speranța unor noi întâlniri."

Epistola domnișoarei veni peste ființa lui ca o scânteie. I se trezi dorința să o vadă. Mai trecu o dată cu ochii peste scrisul caligrafic, îngrijit, cu expresii limpezi, sincere care îl intrigau. Încercă să-și amintească cum ticluia odată scrisori, în speranța consoarta să-l înțeleagă, să-l accepte. Dimineața s-a decis să-și viziteze cunoscuții, foștii colegi de universitate, în speranța că unii se află la conducerea întreprinderilor, care până mai ieri fuseseră conduse de comuniști. Trecu mai întâi prin Piața Marii Adunări Naționale, unde știa că se adună și alți colegi care aveau careva afaceri, pentru a discuta noutățile legate de conflictul de pe Nistru cu separatiștii susținuți de armata rusă de la Tiraspol. Sub pretextul apărării intereselor rușilor de pe alte meleaguri, Rusia declanșase război în Transnistria, aducând de pe tot întinsul imperiului toată scursura criminală în frunte cu căzăcimea. Conflictul durase doar câteva luni, soldându-se cu un eșec total, și acum voluntarii se încingeau în discuții aprinse pe marginea războiului dominat la radio și televiziune de propaganda rusească care continua nestingherit să trâmbițeze lumii întregi că moldovenii sunt agresorii tânărului stat separatist. Mai ieri voise și el să se înroleze în detașamentele combatanților pentru apărarea integrității teritoriale, dar până se decise, războiul se sfârși. Voluntarii reveniseră de pe câmpul de luptă, împreună cu alte elemente. Unii stăteau zile întregi polemizând, iar foștii demnitari de la conducere, cu banii partidului comunist, prinseră a se antrena în afaceri. În piață întâlni persoane care se lăudau în ce mod au obținut credite de la băncile falimentate, fără obligații la moment de a restitui datoriile statului. Printre cei adunați în piață erau mulți semeni, cunoscuți, inclusiv scriitori care se mândreau acum cu limuzine luxoase, spilcuiți, de parcă veniseră acolo mai mult pentru a-și demonstra succesele și Filaret îi rugă să-l

ajute ca să fie angajat la un post de muncă.

– Ce ești în stare să faci? îl întrebă unul.

– Sunt specialist în biblioteconomie, răspunse el.

– Cărțile scad la preț și tot mai puțină lume citește, era răspunsul.

– Ai relații la Guvern? La bănci, ministere? se interesă altul.

Aflând că nu are nicăieri pile, cunoștințele își pierdură orice interes pentru el. Filaret a fost surprins și de ciocnirea nas în nas cu cel, care deja se numea Tudor Daradaicu. Simți că realitatea îl trântește ba de un perete, ba de altul, chiar dacă au venit la putere alți oameni cu spirit patriotic și democratic. Își dădu seama că în timp ce el irosise timpul la colector, vremile schimbaseră *obștea*. Majoritatea cunoscuților se pricopsiseră cu firme private, palate, bani. Iar el? Reveni acasă cu gândul să treacă pe la Marta. Voia să discute cu ea, poate i-ar sugera vreo idee chiar dacă demult o socotea neserioasă care pune accentul pe palmaresul ei hipersexual în vânătoarea de vedete: artiști, poeți, scriitori, miniștri, parlamentari.

A petrecut la ea toată noaptea. A doua zi l-a îndemnat să meargă la un demnitar de la ministerul culturii, prietenul ei și al lui Apolinar Grițco. Acesta i-a propus funcția de director adjunct la biblioteca municipală și Filaret deodată se pomeni revenit la vechiul post, cu vechile încăperi, la colectivul de cândva, dar fără rusoaicele care plecaseră în patria lor. Printre bibliotecare mai erau câteva dintre cele care au votat cândva ca el să fie concediat. Dar nu fu multă vreme „fericit". După câteva luni înțelesese că se află într-o situație când dorește să servească cu ceai un cadavru. Statul nu aloca mijloace pentru completarea fondului de carte. Lichidă secțiile de literatură secretă, dar își făcu noi dușmani când trebui să concedieze bibliotecari cu experiență și stagiu. A încercat să reanimeze cenaclul literar cu mesele rotunde, invitând scriitori, oameni de cultură, însă foarte curând descoperi că în sală lipsește entuziasmul de altădată și că ele rămân tot mai goale. Au apărut calculatoarele, telefoanele mobile și rolul bibliotecilor scădea. În sălile de lectură, cândva arhipline, acum bătea vântul.

În tumultul problemelor cărora încerca să le facă față, în una din zile îl vizită Marta. Veni în rochie de marochină albastră, cu părul despletit, machiată ca la o festivitate.

– Ai la cherem multe curviștine, surâse ea, apreciind cu ochii tinerele bibliotecare care treceau prin fața lor. Apoi parcă voi să-l tragă la răspundere: De ce nu mai dai pe la mine? S-a întâmplat ceva interesant după ultima noastră întâlnire și am venit să-ți comunic, dragul meu svoloci, că voi avea copil de la tine!

– Poartă-te frumos, o acuză Filaret cu privirile să nu facă asemenea glumă.

– Medicii au stabilit că sunt gravidă în a treia lună. Exact de când n-ai fost la

mine. Sunt însărcinată și ești obligat să te însori cu mine!

– N-am avut asemenea înțelegere.

– Îți arde de glumă? miji ochii Marta. Continuăm discuția asta azi, la 18 și 15 minute, în centrul orașului lângă Arcul de Triumf. Ca să nu facem lizion chiar în bibliotecă.

Rămas singur, Filaret simți că totul plutește înaintea lui ca într-un spectacol al absurdului. Îl cuprinse dintr-odată o stare de totală nebunie. Toți bărbații, pe care îi cunoștea, aveau relații extraconjugale, însă nici unul nu s-a ales cu atâția bastarzi. Privirile acuzatoare ale Martei continuară să-l urmărească toată ziua, iar seara se duse în centrul orașului, supărat de-a binelea, să se ia cu ea la harță. Dar lângă Arcul de Triumf, locul întâlnirii, Marta îl întâmpină voioasă, binevoitoare ca și cum venise la logodnă. Avea un aparat de fotografiat, lua în obiectiv scene, secvențe din natură. „Să mă căsătoresc cu ea? se întrebă el. E drăguță, tânără! Mai ales când nu e pusă pe harțag".

– Îți stă bine în rol de corespondent foto, o luă el cu un compliment.

– Tuturor bărbaților le plac, continua ea să fotografieze. Am trecut pe la cunoscuții mei de la Casa presei și toți mi-au declarat că mă vor! Le-am răspuns: „Nimic la draci!"

– De ce m-ai chemat?

– Să-ți mai amintesc o dată că trebuie să te căsătorești cu mine, *svoloci*!

– De ce?

– Pentru că n-am să cresc copilul de una singură. Hotărăște-te, repede că nu am timp. Trebuie să mă întâlnesc c-un bărbat avut, să-i vând câinele, căci n-am bani să-l întrețin. Căsnicia noastră va avea nevoie și de alte cheltuieli.

– Întrerupe sarcina, insistă Filaret. Nu sunt pregătit și nici nu vreau să mă căsătoresc.

– Am știut că ai să cârâi așa, *negodeai* ce ești, zâmbi ironic Marta. Dacă nu dorești să te însori, hai la părinții mei să confirmi că ești tatăl viitorului prunc și nu voi avea în viitor nici o pretenție. Ne-am înțeles?

– Am să mă gândesc.

– N-ai de ales. E târziu deja.

Filaret simți că va fi nevoit să ia parte la dezlegarea acestei situații. În următoarea sâmbătă o însoți pe Marta la părinții ei, peste Nistru. În drum spre Dubăsari, la Coșnița, se ciocniră cu mutre de soldați bărboși, neîngrijiți, în uniforme militare rusești, înarmați până în dinți. Se stabilise graniță și ei constituiau grănicerii. La punctul de control li s-au verificat minuțios actele, apoi li s-a

permis să își continue calea. Pe Filaret, în acea dimineață mohorâtă din ajun de Paște, l-au șocat casele distruse vara trecută de hoardele căzăcimii ruse, care declanșaseră conflictul lor șovin și agresiv. Erau priveliști pe care le văzuse în adolescență, în cronicile cinematografice ale propagandei sovietice cu referire la atrocitățile germane din 1941.

Părinții Martei, profesori la școala din Cocieri, l-au primit cu amabilitate. După ce au stat la masă, Filaret consideră că trebuie să spună despre scopul vizitei:

– Marta o să nască un copil!

– Să-l creșteți sănătoși! le ură mama fetei voioasă.

– Poate măcar acum se va mai astâmpăra, interveni tatăl.

– Demult sunt astâmpărată, reproșă Marta cu vorba-i repezită, cu ochii țintă pe Filaret. Doar că acest *svoloci,* după ce mi-a dăruit icrele, nu dorește să se însoare cu mine.

– S-aveți grijă de copil, dori să aplaneze mama conflictul.

– O să-l dau la lege și va plăti alimente de-o să-i pârâie creierii! interveni iar Marta cu brutalitate, adăugând: N-am să-l impun să conviețuiască cu mine pe acest monstru, care are deja 6 copii de la diferite muieri.

– Sunteți maturi și vă veți descurca, dori să încheie discuția tata.

Marta continua să toarne tot ce știa despre el, iar părinții parcă rămâneau absenți la cuvintele ei. Filaret servea pahar după pahar, până se îmbătă criță și se prăvăli în pat să doarmă. Dimineața nu-și simțea capul de durere. Marta îl aștepta la masă, cu cafeaua aburind.

– Fiica noastră mereu e pusă pe ceartă, zise mama ei. Începând cu educatorii de la grădiniță, profesorii de la școală, apoi cu lectorii de la Universitate, mereu a căutat capăt de gâlceavă. Dumneata ești mai mare, copt la minte. Încearcă să o dai la brazdă.

– Vom trăi și vom vedea, îngână el.

– N-ai de ales, zâmbii triumfător Marta. Voi avea un copilaș! Iar tu caută-ți de treabă...

Revenind în oraș, despărțindu-se de fata zvăpăiată, încercă să developeze cele întâmplate la Dubăsari. Parcă ar fi acceptat situația de a forma un cuplu, dar se pomeni într-o stare de incertitudine, fiind surprins de o nouă scrisoare de la Hanca în cutia poștală. Trăia senzația că anume acea domnișoară, venită din depărtare, va pătrunde în fibrele sensibile ale sufletului său care se afla în acea stare de zbucium și neclaritate în legătură cu Marta. Reciti scrisoarea mirosind a parfum fin și se gândi că are o speranță frumoasă pentru ziua de mâine.

18

De la Ministerul Culturii Filaret primi indicație ca în fondurile bibliotecii municipale să se facă curățenie capitală: să fie înlăturată literatura cu conținut politic comunist, ce constituia de altfel, mai mult de jumătate din numărul tuturor titlurilor. Câteva zile camioanele au cărat maculatură la fabrica de carton. Rafturile eliberate au fost completate cu ajutoare umanitare – cărți de la bibliotecile din România. Apoi fu vizitat de doi reprezentanți bărboși din conducerea Frontului Popular, care i-au ordonat să supună lichidării operele lui Maxim Gorki, Vladimir Maiakovski, Serghei Esenin, Mihail Șolohov, Iurii Proskurin...

– O bibliotecă municipală nu poate exista fără măreața cultură rusă! se opunea el. Cât voi fi responsabil de fondurile bibliotecii, nu voi permite!

– E literatura ocupanților! declară unul dintre bărboși. Trebuie să te supui hotărârii consiliului Frontului, altfel vei ajunge în stradă.

– Să vină aici și Papa de la Roma dar nu voi distruge cărțile de valoare! se îndârji Filaret, făcându-i pe cei doi să plece nemulțumiți.

Curând apăru un articol pe prima pagină a ziarului Frontului Popular din Moldova, cu titlu de-o șchioapă: „Dictatorul impostor de la biblioteca municipală", în care Filaret era prezentat în culori sumbre și învinuit că nu respectă legea. Articolul nu trecu neobservat – a doua zi fu chemat la Ministerul Culturii de însuși ministrul.

– Nesupunerea dumitale n-are nici o justificare, îi zise demnitarul de orientare democratică.

– Dacă socotiți că toată literatura rusă trebuie distrusă, faceți-o cu mâinile altuia.

– Un antinațional ca dumneata n-are ce caută în capul bibliotecii, aprecie indignat ministrul încăpățânarea subalternului și îi înmână ordinul de concediere. Cum se vede, fusese întocmit înainte de discuție.

Și Filaret rămase din nou șomer.

O vreme nu-i venea să creadă că s-a confruntat cu persoane democratice care stăteau în fruntea mișcării de renaștere națională. „Ei, Filaret, acu ce ne facem? se întrebă descumpănit. La 40 de ani împliniți n-ai reușit să te realizezi și Nuvela avea dreptate, când te-a numit prostălan." Tot mai des se acuza că nu se poate conforma cu cei de la conducere.

Se închise câteva zile în casă, deconectă telefonul. Nu dorea să vadă, să audă pe nimeni. Democrația, despre care trâmbițaseră patrioții, și ultra-patrioții se golise, lumea se polariza în persoane foarte bogate și foarte sărace, aidoma Romei antice în patricieni și plebei. La gura acestei prăpastii se pomenise și Filaret. Nu-și găsea locul său în această lume, mereu tachinat de datoriile zilnice,

când copiii aveau nevoie de bani pentru întreținere. Mai era afectat de replicile ascuțite ale Martei care îi tot telefona și-l chema la covor.

Cu ajutorul prietenilor, cunoscuților reuși să se angajeze la firma „*Agricultural Company*", care achiziționa tutun de la populație. Directorul firmei era fiul unui colonel de la securitate, absolvise Institutul teatral și, din pretins maestru al scenei se transformase în businessman. Compania privatizase la un preț derizoriu un întreg parc de camioane, care transportau tutun spre fabricile de fermentare a tutunului din România, Ucraina și Germania. Filaret, împreună cu mai multe persoane cu studii superioare, printre care ingineri, pedagogi, medici, deveniți hamali peste noapte, mergeau prin sate, și achiziționau baloturi cu tutun de la oamenii care crescuseră plantații imense. Țăranii erau nevoiți să predea rodul muncii lor pe un preț de nimic. Apoi compania a încetat să le achite costul mărfii achiziționate. Directorul încheia contracte cu fiecare agricultor în parte, promițându-i că se va achita după ce o să vândă tutunul la fabrica de țigări din Ucraina. Ca hamal, împreună cu alți muncitori, încărca baloturi grele, în camioane. Lucrul era greu, dar se bucura că primește salariu bun și are de unde să dea Nuvelei și Martei, căreia i se mărea burta cu fiece zi. Deja sâmbetele, duminicile, uneori serile își permitea să se relaxeze sau să se întâlnească cu Daniel și Viorel la vreo cafenea. Băieții creșteau și-i povesteau despre semenii lor înzestrați cu calculatoare personale. Filaret încă nu cunoștea aceste inovații tehnice parvenite din SUA și Europa Occidentală. Văzuse doar cum arată un telefon mobil doar la directorul lor. Știa că sunt niște lucruri noi, scumpe și se străduia să-și încurajeze odraslele că va veni timpul când vor avea și ei ceea ce au colegii lor.

În acea perioadă îl preocupa starea Martei. Medicii au internat-o la o instituție obstetrică. Apăruse pericolul avortonului. Calmă, liniștită, Marta a respectat toate indicațiile. La spital își luă andrelele, ghemuri cu ațe colorate și se calma împletind pulovere și ciorapi. La una din vizite îi dărui un pulover alb.

– Poartă-l sănătos, *svoloci*, îi zise ea cu indiferență.

Revenind acasă de unde nimeni nu-l petrecea și nimeni nu-l aștepta, uneori primea scrisori cu dedicații de la Hanca. Își încheia mesajele cu visul de a trece cu serviciul la Chișinău, numindu-l în românește: „dragule". Odată o invită să-i facă o vizită în zilele de odihnă. Nu o văzuse din seara geroasă de iarnă și i se păru machiată exagerat, trasă la față. Ochii ei triști îl priveau ca pe un salvator. Merse cu ea în oraș și îi procură o pereche de pantofi, apoi la un dentist cunoscut, care constată că e necesar să-i implanteze 5 dinți și două măsele. Cheltui mulți bani. Hanca trebui să frecventeze stomatologul vreo săptămână-două și a acceptat să rămână la el. Continua să-l uimească. Făcu curățenie lună în apartament cât el

s-a aflat la servici și de data asta a refuzat categoric să folosească alcool.

Hana l-a ținut încordat o săptămână, apoi se întoarse la Bălți.

Filaret rămase iarăși singur, muncea în continuare hamal. Seara, de cum ajungea acasă, nu-l interesa decât somnul. Având deja trei copii înscriși în buletinul de identitate, se hotărî să le recunoască și pe cele două fetițe-gemene ale Virginiei, astfel că peste o lună în pașaportul lui figurau cinci copii.

A muncit toată primăvara și o jumătate de vară, apoi a survenit o pauză până când avea să se recolteze roada nouă. S-a decis să meargă la părinți. Totdeauna și-a iubit baștina și, de când plecase, stabilindu-se în capitală, nu mai cunoștea sătenii de cândva. O parte muriseră, alții plecaseră la munci peste hotare și în sat locuiau mai mult bătrânii. Prietenii de școală îmbătrâniseră și ei. Săteanca Maria Codreanu, vânzătoarea de la magazin, cu care cândva a stat într-o bancă, de fiecare dată îl invita pe ospețe. Era o femeie scundă, gospodină, avea doi feciori și o fiică mezină. Soțul ei fusese polițist, dar, odată cu atingerea vârstei de pensionare, trândăvea și dânsa ducea tot greul gospodăriei. Cu Maria avea totdeauna ce vorbi, ce-și aminti despre anii de copilărie și de școală. Uneori organizau câte o petrecere împreună cu alți foști colegi și se distrau până seara târziu. Mezina Mariei, Cipriana, o zgâtie de copiliță, mereu îi aducea chitara jerpelită a tatălui ei și-l ruga să cânte melodia:

Au plecat în depărtare
Fii și fiicele din sat
Și la geamul meu o floare
S-a mâhnit, s-a scuturat...

În ograda colegei, cu prietenii copilăriei la masă, Filaret se simțea relaxat și se deda amintirilor. Cea mai atentă ascultătoare era micuța Cipriana, în rochia ei albă, cu diademă în păr și dornică să improvizeze dansuri de una singură, în atenția tuturor. Când revenea la oraș, Filaret simțea că mai are energie și dorință de a trăi frumos.

Hana îl uimi, comunicându-i că studiază limba română. *Hohlușca* se pusese serios pe învățat și îi declara că îl iubește și vrea să fie alături de el. El îi răspunse că e mai mare decât ea cu 18 ani și în pașaportul lui figurează cinci copii, se mai așteaptă și al șaselea! Hana nu vedea în filele biografiei lui un impediment. Curând, în una din dimineți, când sosi la servici descoperi că oficiul companiei este blocat, iar birourile sigilate. Colaboratorii de poliție efectuau percheziție. Secretara stătea în prag, înconjurată de ceilalți muncitori care trebuiau în acea zi să primească salariile.

– Au venit să-l aresteze, îi șopti ea. Șeful nostru ieri dimineață a evadat în

Venezuela…

Află că directorul achiziționase considerabile cantități de tutun, le comercializase, iar banii îi transferase în străinătate fără a se achita cu țăranii. Polițiștii au luat declarații de la toți lucrătorii companiei și le-a dat de înțeles că firma lor nu mai există.

– O să ne apucăm de băut, zise amărât unul dintre muncitori.

S-a întors acasă, și stătu întins pe pat ca un mort, țintindu-și privirile într-un singur punct din tavan. Reveni cu gândul la Cristalina… Dacă ar fi fost în oraș, l-ar fi ajutat. Curând zbârnâi telefonul și auzi vocea Martei:

– În zilele apropiate voi naște, îi amintea ea. Am nevoie de bani.

Filaret îi povesti despre cele întâmplate la firma lor.

– Pricepi în ce situație m-am pomenit de rând cu ceilalți muncitori?

– Nu mă interesează! Te-a ajuns capul să faci sex!? Să te ajungă și să plătești!

Filaret se porni cu împrumutul. Luă o sumă de la o colegă de universitate, încă ceva de la un cunoscut și i-a dus Martei, care nici nu a binevoit să-l invite în casă, ci a ieșit în prag, a numărat banii și a intrat înapoi fără a-i spune măcar mulțumesc! Au urmat zile, când împrumută bani pentru necesitățile Nuvelei, Virginiei, trezindu-se foarte curând plin de datorii. Pășind uneori pe stradă, avea impresia că și copacii de pe marginile trotuarelor își apleacă ramurile către el, cerându-i bani. Se ferea să dea ochii cu persoanele cărora trebuia să le achite datoria. Ce-ar fi să iasă în piață și să vândă nimicuri, precum o făceau semenii lui, ajunși în pragul mizeriei? Nu se putea decide. Uneori îl încerca gândul să se sinucidă, însă după îndelungi meditații, se convingea că moartea nu rezolvă nimic. Are copii, multe obligațiuni și o moarte ticăloasă l-ar plasa în cohorta lașilor.

Și numai Hana, în virtutea tinereții nu-și pierdea speranța. Plecă la Bălți și o găsi la cămin, înconjurată de manuale. Vizita lui neașteptată o frapă. Fetele din odaie l-au cântărit din priviri, bănuind că este unchiul ei, dar Hana îl prezentă cu mândrie că e bărbatul ei iubit!.. Seara au ieșit în oraș la plimbare. I-a plăcut totdeauna acest oraș cu mahalale și gospodării la sol, unde locuiseră evreii, cu parcurile lui pline de răzoare înflorite, cu cele câteva biserici din centru ce străjuiesc blocurile noi, cu acel cinematograf, piață centrală și tancul de pe postament, ca amintire că odată rușii „ne-ar fi eliberat" de ocupația românească!

S-au plimbat prin parcul cu tomberoanele supraîncărcate cu gunoaie. Filaret i-a spus că este șomer, iar domnișoara i-a povestit că la fabrică a fost menționată cu diplome și premii.

– N-am avut niciodată mai mulți bani ca acum, zise ea triumfător. Nu demult m-ai ajutat tu, acum sunt gata să te ajut eu. Cu banii mei poți întoarce

o parte din datorii.

Filaret, văzând pachetul ticsit cu bancnote pe care i-l întinse fata, șovăi, dar acceptă:

– Nu m-am așteptat să fiu ajutat tocmai de tine, zise el. O să ți-i restitui cu prima ocazie.

– Prietenul la nevoie se cunoaște, îi aminti ea proverbul, de astă dată în limba română.

Văzu în ochii ei sinceritate, văzu trestia salvatoare pe care o căuta. O strânse la piept și o întrebă cu o doză de ironie:

– Ai putea să concubinezi cu un monstru ca mine?

– Dacă ar fi o invitație sinceră, da, răspunse fata.

– Chiar dacă am o droaie de copii?

– Totul depinde de tine, rosti Hana cu accentul ei plăcut.

– Poți să mergi acum cu mine la Chișinău?

– Trebuie să rezolv unele chestiuni. Doar sunt angajată în câmpul muncii...

– Vină luna viitoare, șopti Filaret și o sărută. Îi venea să strige să-l audă toți cei din jur că din acea clipă se va face ordonat, cuminte și va ține femeia dragă lângă el cu orice preț, o va iubi cu patimă și nimănui nu-i va permite să îl lipsească de această dorință. Aștepta nerăbdător decizia domnișoarei, care îl urmărea cu ochi mari, sinceri și plini de dragoste.

– Luna viitoare e bine, vorbi ea tot în românește. Apoi zâmbi și-l surprinse: În luna viitoare e ziua ta de naștere!

– Dar n-ai avut de unde să afli…

– Mi se pare că deja știu totul despre tine.

În aceeași noapte Filaret a revenit cu trenul la Chișinău cu o nouă speranță susținută de o domnișoară, care, surprinzător, îl ajuta să-și ramburseze datoriile, oferindu-i prilejul să se concentreze la problema angajării la un nou servici. Cu gândul la domnișoara de la Bălți, sosi acasă. Peste câteva minute, de la maternitate i se telefonă că Marta a născut un băiat.

19

– Am hotărât ca pe fiul nostru să-l numesc Radu! îi comunică Marta când veni la maternitate. Ca și în cântecul cela frumos. Și ea îngână la geam, printre lacrimi:

Prin pădurea bradului,
Trece mama Radului…

Filaret urcă totuși la etajul doi și se așezară pe canapeaua de lângă salonul în care era internată. Femeia slăbise, avea obrajii palizi, ochii parcă i se adânciseră

în orbite și lăsa impresia că viața ei viitoare deocamdată e nedefinită și pustie.

– Ce-i cu tine? se sperie Filaret.

– Am înțeles abia acum că tu n-ai nevoie de noi, decât pentru statistică, svoloci!

– Sunt fericit că am un fiu.

– Am să-l cresc, am să-l educ singură, zise cu amărăciune Marta. Pe gât îi pulsa o mică vână, buzele i se umflaseră puțin și ea deodată îl compătimi: Ce viață de cuc ți-ai croit!

– Totul are să fie bine, încerca s-o asigure Filaret, fără umbră de falsitate în voce. Și scoase din buzunar un șumuiag de bancnote, strecurându-i în buzunărașul halatului.

– Atunci de ce nu vrei să te căsătorești, să fim o familie normală, să creștem copilul împreună?

– Caută-ți de sănătate, evită el răspunsul. Medicii mi-au spus că această perioadă e cea mai complicată din viața tinerelor mame.

Filaret plecă. Simți că trebuie să bea, nu atât pentru aldămaș, după tradiție, ci pentru a-și mai potoli furtuna de gânduri și roiul de întrebări fără răspuns, noianul de incertitudini, care-i cotropiseră creierul și-i paralizaseră claritate gândirii. Îl invită la el pe Apolinar Grițco, care veni până în seară cu băutură și carne coaptă de mistreț. Au petrecut amândoi, el cântând la chitară, Apolinar urlând la voce.

– Ce-ar fi să vii să muncești la pădure? propuse pădurarul. La canton avem o casă nouă care stă goală. Vei avea grijă de căprioare, mă vei ajuta la eliberarea materialelor cu care se înverzește capitala.

– Mai am nevoie de singurătate.

– Singurătatea e unica stare a omului care nu poartă datorii nici în fața medicilor, filozofă Apolinar. Pădurea tocmai e imperiul unde singuratatea te ajută, prietene.

– Poate mă voi căsători, zise Filaret, gândindu-se la domnișoara de la Bălți.

– Să te ajute Cel de Sus. Apolinar, măsură odaia în lung și în lat. Atunci o să ai nevoie de mai mult spațiu.

– Mă gândeam și eu la o schimbare.

– Acum, multă lume profită să se pricopsească cu apartamente bune, deoarece pleacă evreii. Am unele pile, și aș putea să te ajut!

Nu zăbavă, după acea convorbire, în una din serile următoare Apolinar veni în vizită la el însoțit de o femeie.

– Doamna *Etla*, o recomandă el pe femeie. Emigrează în Israel și lasă un apartament spațios. Îți cade lapte în pasat, *marele meu prieten*! zise Apolinar.

– Plecăm și am putea scri apartamentul pe numele dumitale.

– Nu dispun de bani, strânse Filaret din umeri.

– N-o să te coste mult, îl liniști cu provinciala-i blajinătate evreiască doamna Etla.

– Îndrăznește bade. Am posibilitate să te ajut, făcu de acolo Apolinar.

Lăsând baltă celelalte griji, în câteva zile Filaret pregăti actele pentru autentificarea unei tranzacții notariale și deveni posesorul unui apartament cu trei odăi. Noua achiziție i-a bucurat, în primul rând, pe Daniel și Viorel, care i-au declarat la telefon că vor veni la el cu *rămasul pe noapte*. Numai Marta îl amenință:

– – *Svoloci*! Spațiul obținut să nu-ți servească doar pentru curvăreală! Apartamentul tău deja e proprietate succesorială a copilului nostru!

– N-am de gând să mor, o anunță Filaret. Ba intenționez să mă însor.

– Să nu îndrăznești, *negodeai*!

Ajutat de același Apolinar Grițco, Filaret, la indicațiile lui Vasile Țapoc, directorul Companiei de Stat pentru radioteleviziune, inițiе un program de popularizare a artelor frumoase. Absolvent al Universității „Mihail Lomonosov" din Moscova, Vasile Țapoc îi aminti că îl cunoștea de pe timpurile când lucra director-adjunct la Biblioteca Națională.

În decembrie Filaret apăru la ecran în direct.

– Emisiunea „*Istoria artelor frumoase*" vă va familiariza cu cele mai valoroase opere, își începu Filaret discursul. Astăzi am să vă povestesc *despre tabloul lui Leonardo da Vinci,* ***Gioconda*** *sau* ***Mona Lisa****, care este o pictură ce reprezentă o femeie cu expresie gânditoare și un surâs abia schițat. Mona este prescurtarea cuvântului Madonna și e considerată cea mai renumită operă din istoria picturii. La ziua de azi acest tablou în ulei pe lemn de plop este expus la Muzeul Luvru din Paris, fiind cea mai mare atracție pentru orice vizitator. Vivacitatea și ambiguitatea fizionomiei Giocondei se datorează procedeului de pictură „sfumato", conferind tabloului un aer misterios. Caracteristica principală a portretului este surâsul enigmatic. Psihanalistul Sigmund Freud a interpretat acest surâs ca un simbol al atracției erotice a lui Leonardo față de mama sa. Identitatea personajului nu este încă sigură, deși unii cercetători susțin că ar fi vorba de Monna Lisa Gherardini, membră a micii nobilimi rurale din Toscana, alții consideră că ar reda figura unei înstărite doamne florentine, Madonna Lisa del Giocondo, al cărei nume ar explica și a doua denumire a tabloului. Pictura reprezintă unul din primele portrete pe fundalul unui peisaj imaginar, care nu este uniform. Partea din stânga este evident la un nivel mai jos decât cea din dreapta, fiind probabil adăugită mai târziu în cursul realizării compoziției. Tabloul a fost restaurat în mai multe rânduri. Analizele*

cu raze Roentgen au revelat încă trei straturi de pictură sub cel vizibil. Stimați telespectatori, istoria tabloului este plină de peripeții. Creatorul ei era foarte atașat de el și îl purta totdeauna cu sine în călătoriile sale, chiar și atunci când regele Francisc l-a invitat la 1516 să se stabilească în Franța, în castelul din Amboise. Acest rege i-a cumpărat tabloul, expunându-l mai întâi la palatul Fontainebleau, iar mai târziu la Versailles. După Revoluția Franceză, pânza lui Leonardo da Vinci a fost expusă la Luvru, de unde Napoleon Bonaparte l-ar fi luat pentru propriul său dormitor, mai apoi a revenit la muzeul Luvru. În timpul Războiului franco-prusac din 1870-1871 a fost ascuns într-un loc necunoscut, ca în ziua de 22 august 1911 să fie constatată dispariția tabloului din muzeu, iar Guillaume Apollinaire și Pablo Picasso să fie suspectați de furt și arestați, dar eliberați din lipsă de probe. Peste un timp, s-a descoperit că un angajat de la Muzeul Luvru, de origine italiană, Vincenzo Perugia, convins că tabloul aparține Italiei, l-a furat, dar fu descoperit când a încercat să-l vândă. Tabloul a fost readus la Luvru în 1913, iar în anul 1956, partea lui inferioară a suferit daune serioase în urma unui atentat cu o soluție acidă încercat de un individ, iar câteva luni mai târziu alt vizitator a aruncat în el cu o piatră. Din aceste motive în prezent capodopera se află protejată sub o sticlă incasabilă. Sperăm s-avem cândva posibilitate să admirăm tabloul original la Chișinău.

Stimați telespectatori, continuă Filaret. *Dacă doriți să veniți cu doleanțe, redacția va fi bucuroasă să le afle. Vă mulțumim și așteptăm scrisorile Dumneavoastră".*

Emisiunea de jumătate de oră, însoțită de expunerea pe fundal a celebrului tablou, a trezit curiozitate. Redacția a primit scrisori și zeci de telefoane, în susținerea emisiunii. Filaret intuia gusturile telespectatorilor și se străduia să povestească despre istoricul celor mai cunoscute capodopere din lumea artelor frumoase. Vorbea fluent, fără bâlbâieli, cu expresii și maxime din înțelepciunea antică și contemporană, astfel că plasă emisiunea în topul preferințelor cu cea mai mare audiență. Directorul radioului propuse să dubleze emisiunea pentru difuzare și Filaret deveni ocupat de dimineață până seara. Viața lui intră într-o nouă dimensiune, credea că și-a găsit locul și dorința să se ocupe cu ceea ce îi place.

Seara revenea acasă și citea câte ceva din scrisorile sosite la redacție. Cele mai dorite erau scrisorile domnișoarei sârguincioase de la Bălți, însăilate în limba română pe care le găsea în cutia poștală. Mare curiozitate îi trezi două poezii compuse de ea:

Sunt o vioară,
maestrul căreia a dispărut.

O tandră căprioară
Care perechea și-a pierdut.
Sunt dulcea picătură
Din cupa cu venin,
O stiblă îndulcită
amarului pelin.
Sunt frunza rătăcită,
Purtată-n vânt și ploi,
O pasăre rănită
Căzută în noroi,
Sunt veșnica iubire
Ce suferă uitare, chin
Dorindu-și nemurirea
Trăind doar în suspin.

*

În curând va trece iarna
și scheletul arborilor
va desena umbre ascuțite
de ger, pe cer.
În golul străveziu al iernii
Va ninge cumplit peste chipul tău
cerul îmi va îngheța amintirea
Iar pașii mei în delir
Vor scrie pe zăpadă
Un trist epilog al iubirii.

După ce le citi dintr-o răsuflare simți că apartamentul lui spațios are nevoie de o *amfitrioană*. Voia să se simtă petrecut dimineața la muncă, să fie întâmpinat seara de la servici, să i se pregătească vestimentația în care ar trebui să apară în fața telespectatorilor, să i se gătească bucate, să fie ordine și confort în casă. Mica ucraineană devenea dorită, chiar dacă nu avusese o apropiere fizică cu ea. Se bucură mult când sosi ziua lui de naștere iar în ospeție, împreună cu alți musafiri veni și domnișoara de la Bălți. Seara fu plină de voie bună cu o masă plină de bucate și multă băutură, îndeosebi șampanie. Când sindrofia era în toi, pe ușa apartamentului său dădură năvală cu flori și cadouri Virginia, Nuvela, Marta, cu Răduțu în scutece frumoase, în jurul căruia se adunară frații și surorile: Victoria, Daniel, Viorel, Ilenuța și Nicoletta. Tot publicul era plin de voioșie, îndeosebi după ce femeile au servit șampanie din belșug! Marta, după ce făcu prima dată

cunoștință cu celelalte femei ale lui Filaret, anunță solemn:

– *Padrușelor!* Filaret al nostru e bărbatul neamului care își sărbătorește 40 de ani de la naștere. Azi îl lăsăm să se bucure de viață, iar mâine îl vom castra!

– Ce apucături barbare! se amuză Virginia. Filaret e băiat de treabă! E tatăl copiilor mei, mai aminti ea. Nu accept asemenea sadism.

– Să răspundă pentru greșelile din trecut, la judecata de apoi, își dădu părerea Nuvela.

Filaret se amuză, încadrându-se în dialog:

– Voi sunteți pentru mine femei sfinte! Mi-ați adus pe lume urmași sănătoși, frumoși! Apreciez sacrificiul vostru întru ameliorarea demografică a neamului!

– La asemenea urare, interveni Marta, se amână jugănirea cu o singură condiție: să nu mai plodești alți pruncușori! Să-i creștem pe-aceștia...

Condițiile ei au fost adoptate unanim ca la o adunare de guvern.

– Ce-mi mai trebuie pentru a fi un bărbat fericit? zise Filaret.

– Să-ți găsești o femeie în casă, îndrăzni să vină cu propunerea Virginia.

– Fie, aprobă Marta parcă în numele întregii adunări.

Curând tot alaiul se împrăștie și Filaret rămase cu Apolinar, prevenindu-l despre Hana:

– Vine acum o domnișoară la mine. E în drum și ași vrea să te rețiii.

– Nici o problemă, bunul meu prieten!

Hana întârziase din cauza transportului. Apăru în pragul ușii îmbujorată de ger, dar Apolinar văzând-o făcu o mină înăcrită. Șovăi, apoi spuse că se grăbește și, la despărțire Filaret îi șopti în coridor, să nu fie auzit:

– Îmi place de ea.

– Te privește, amice.

Hanca, de cum rămaseră singuri, îi dărui un trandafir și o poezie nouă compusă de ea. A servit din bucate, dar n-a vrut să bea șampanie.

– Și eu, care credeam că ai înclinații alcoolice, glumi Filaret.

– Am însușit româna? întrebă dânsa. A, dragul meu?

Numindu-l „dragul meu", fata îl urmărea cu ochi de înger, cerând de la el ocrotire. Lui Filaret îi venea să se arunce asupra ei ca o fiară, dar ceva îl reținea. Avea în față o noapte când trebuia să afle taina unei femei noi și luminile înviară în candelabru cu cele trei lumânări aprinse. Hana strânse tacâmurile, le spălă așezându-le frumos la bucătărie, apoi intră în baie și ieși de-acolo într-un hălățel prin care i se vedeau sânii feciorelnici și corpul ca o trestie mlădioasă.

– Mâine am zi liberă, roși ea, turnând șampanie în două pocale și ciocnind cu el.

– O să fii fericită, apucă să îngâne emoționat Filaret.

– Fă-mă să fiu chiar acum…

Un corp fin, miniatural de fată lunecă alături de el în așternut. Brațele ei mici cuprinseră corpul lui mare, sărutându-l, dorindu-l. Focul patimii îi încinse, contopindu-i într-un tot întreg, simțind cum se însângerează lenjeria…

– Ți-am cauzat dureri, dori s-o consoleze Filaret, urmărind făcliile din candelabru.

– E o durere plăcută, zise fata cu ochii înrourați. E cadoul meu de ziua ta, dragule!

– Nu te mai las să pleci nicăieri de lângă mine. Nu știu dac-o să fii în stare să reziști acestui concubinaj, Filaret făcu o pauză lenoasă, apoi enumeră pe degete: Am multe femei, mulți copii, am slăbiciuni față de sexul frumos! Vei putea rezista? Doar sunt cu atâția ani mai în vârstă! Gândește-te. Ai timp să-ți găsești un bărbat de seama ta, liber.

– Contează să nu mă înșeli sufletește! răspunse Hana. Diferența de vârstă n-o simt.

Până a se adânci într-un somn plin de vise alături de acea ființă divină, Filaret era sigur că n-o va pierde niciodată.

20

Lui Filaret zicalele, maximele despre prietenie i se păreau declarative și banale. După ce îl întâlnise pe Apolinar Grițco, era convins că are un prieten adevărat și sincer. Pădurarul mereu îl contacta și era totdeauna gata să-i vină în ajutor. Pădurarul îi povestea despre copilărie. Pe lângă cei doi frați extraconjugali Apolinar era al treilea. Mama lui a fost o fire harnică, muncea din noapte în noapte mulgătoare într-o gospodărie agricolă, deseori lăsa copiii singuri în casa de pe medeanul cu nuci de la marginea satului. Pe tata nu l-a știut și mereu o întreba pe mama despre el, voia să-l cunoască. Cineva spunea că locuiește în sat, alții ziceau că este un mare om de la oraș, care nu dorește să-l recunoască. Mama era o fire închisă, tăcută, nu dorea să-și amintească trecutul, având grijă doar să muncească ca să-i poată crește. Cei doi frați, atingând majoratul, au plecat în Rusia la munci de unde nu mai doreau să revină. Absolvind școala primară mama l-a trimis la școala de silvicultori din Camenca și în același an ea decedă. Apolinar după absolvirea școlii nu s-a mai întors în sat, fiind repartizat să muncească la un canton aflat pe un povârniș pitoresc de pe malul Nistrului. S-a căsătorit în *Holercani*. Împreună cu soția lui înaltă și slabă, creșteau și educau trei copii. Își făcuse gospodărie în satul din vale unde se stabilise cu traiul de câțiva ani. Gospodă-

ria silvică condusă de el avea menirea să asigure Chișinăul cu materiale pentru înverzire și amenajare. De câtăva vreme cantonul cu grajdul pentru cai, cu o căsuță unde era amplasată contabilitatea avea nevoie de un stăpân permanent care să supravegheze și el chitea ca să îl aducă acolo pe Filaret. În subordinea sa avea pepiniere, sere unde munceau țăranii din împrejurimi. În timpul iernii trebuia să fie un om permanent care să îngrijească de căprioare și alte vietăți din Cartea Roșie, iar, în vremea caldă și verde, să colecteze semințe, ierburi medicinale, apoi să efectueze curățirea sanitară, să ducă evidența copacilor, să supravegheze pădurea de tăietorii nelegali. Munca la canton era de mare răspundere și conducerea ministerului hotărât să-i mai dea o unitate. Au venit câțiva tineri specialiști, dar lucrau câteva zile și plecau. Apolinar, după mai multe stavile birocratice, obținu mijloace și reuși să construiască o casă nouă chiar la marginea pădurii. Casa întrunea o gospodărie, cu fântână la poartă, ogradă mare în care creștea troscot moale, împrejmuită de un gard din nuiele și cu foișor în prag. Nu departe de poarta ogrăzii era un șopron unde era păstrat nutrețul și grajdul pentru cei doi cai: un roib și un șarg. În spatele cantonului se mai înălța o căsuță unde muncea contabila, iar ceva mai departe, pe un platou deschis se înșira o prisacă cu știubeie de culoare albastră. Din dealul împădurit se deschidea o panoramă feerică și locul parcă era menit special pentru o fire romantică de poet. De la acea înălțime se vedea ca în palmă malul stâng al Nistrului, unde stăteau concentrate mașini blindate cu tot felul de armament ale trupelor armate după 1992, când Rusia a declanșat războiul ocupând Transnistria și Tighina. În acel loc apăru și un cătun, localnicii căruia îl poreclise *Porcălăii,* în grădinile căruia stăteau câteva tancuri cu țevile orientate în direcția malului drept.

– Rusia își are hotarele lângă noi, îi aminti pădurarul lui Filaret.

În acea vizită au inspectat amândoi împrejurimile, apoi au coborât în satul din vale cu o biserică, casa pădurarului și multe gospodării părăsite. Oamenii locului plecaseră la munci sezoniere peste hotarele țării. Apolinar insista ca prietenul să se determine și să vină cu traiul la canton. Mereu îi amintea despre aceasta, până când Filaret l-a întrebat:

– Nu cumva vrei să demisionezi?

– E ceva mai interesant, i se destăinui pădurarul. Consoarta mă tot cicălește că n-avem ce stârci în locurile acestea cât mai suntem tineri.

În cele din urmă Filaret pricepu insistența pădurarului care miza pe el.

Incapacitatea politicienilor de la Chișinău de a conduce țara, crease premisele unui nou exod masiv al basarabenilor, iar în localitățile de pe ambele maluri ale Nistrului pe căi legale sau clandestine plecau să muncească la negru mai

întâi câte un membru din familie, apoi și ceilalți. Foști profesori, ingineri, medici, agronomi în străinătate nu puteau presta profesiile obținute în Moldova, îngrijind persoane bătrâne ce zăceau paralizați sau suferinzi de alte maladii. Basarabenii prinseră să se stabilească în SUA și în Canada, îndeosebi în provincia francofonă Quebec. Puteai nimeri pe continentul american doar trecând printr-un filtru oficial și o selecție riguroasă: familiile tinere, cu studii și copii, aveau prioritate. Un produs al fondului genetic național gata pregătit, crescut americanii și canadienii îl primeau ca pe o mană cerească, iar guvernanții de la Chișinău se mulțumeau că emigranții trimit în țară valută, completând bugetul național! Occidentul îi ademenea în special pe cei care nu vedeau nici o perspectivă ca în viitorii ani lucrurile în Moldova se vor ameliora.

Soția pădurarului a absolvit Universitatea, a predat biologia la școala din sat, dar, influențată de prieteni, într-o bună zi a convenit cu soțul să emigreze cu toată familia în Canada. Niște avocați le-au spus că la Montreal e un trai civilizat și oamenii o duc bine. Achitând sume considerabile, au perfectat actele. La ofițerul pentru migrație de la Ambasada Canadei, cu sediul la București, au demonstrat că au învățat la nivel de comunicare limba franceză. Când li s-a anunțat că pot ridica pașapoartele, ministrul l-a invitat la o convorbire:

– Feciorul meu cu familia s-au stabilit la Montreal, îi comunică demnitarul, dar se plânge mereu că nu e ceea la ce se așteptase. Îți dau un sfat: Locul tău îl vom ține vacant o vreme și, dacă o să te decizi să rămâi definitiv, ne scrii și vom angaja alt om...

Condiția manifestată de conducere parcă îl îndemnă și mai mult să-și împacheteze geamantanele. Canada e a doua țară ca mărime din lume, cu o populație de 30 de milioane. Își imagina că va fi fericit! Vrând să ajungă acolo cu mulți bani și-a pus în vânzare casa, Filaret era împotriva plecării lui:

– Îngăduie, nu te grăbi să arzi toate podurile! Oricând vei putea să vinzi gospodăria. Apoi continuă, amintindu-și de Cristalina: Ai căzut în mrejele unei pasiuni neîntemeiate. Cândva mi s-au făcut propuneri să părăsesc țara, dar n-am împărtășit ideea.

– Acolo e salvarea, era convins Apolinar.

– Scuzată să-mi fie indiscreția, dar în Canada sau în alt loc străin, zise Filaret, n-o să fii mai mult decât material fiziologic! Tu, soția, copiii vă rupeți de limbă, tradițiile naționale, ajungeți într-un mediu necunoscut. Acolo ești sortit să fii om de mâna a doua, nimeni nu te așteaptă.

– Nu înțelegi legile lumii civilizate, se nemulțumi Apolinar.

Lăsând pădurea înverzită, cu miros de brebenei, viorele și iarbă proaspătă, familia pădurarului a fost petrecută de rude și prieteni. Toate au decurs de la sine.

În aeroportul de la Montreal au aterizat după 12 ore de zbor fără escală, pomenindu-se într-o iarnă adevărată: fulguia, pestetot se înălțau troiene. Au primit bagajele, apoi s-au aliniat într-o coadă enormă de emigranți: arabi, negri, chinezi și alții cu fețe exotice, care treceau printr-un filtru de control. Poliția scotocea în toate valizele, verificând cu ajutorul câinilor-lupi dacă nu sunt ascunse droguri și arme de foc. La radio, o voce de femeie mereu cerea scuze pentru controlul amănunțit, din cauză că deseori sunt depistate cazuri de trafic de droguri și obiecte interzise. Familia Grițco, spre surprinderea lor, a fost lăsată să treacă, fără a li se deschide valizele. La un ghișeu au fost întâmpinați de o doamnă cu chip jovial cu bonetă albă și costum albastru. Le verifică actele, le ștampilă, apoi întrebă într-o română perfectă:

– Vă așteaptă cineva la Montreal?

– N-avem pe nimeni, răspunse Apolinar.

– Ieșiți pe peron, le spuse doamna. Vă urcați în autocar și plecați la Direcția problemelor pentru migranți...

Cuvântul *migranți* li se păru deodată straniu. Doreau un colțișor de odihnă, după călătoria obositoare. Autobuzul confortabil i-a adus la un cămin cu mobilier vechi, plafoane sparte și uși fără de lacăte la odăile mici. Persoanele responsabile de cazare le răspunseră că în zilele apropiate se pot adresa la bursa imobiliară pentru a închiria apartamente mai bune. Peste o zi la bursa imobiliară a fost întâmpinat cu multă amabilitate. I se oferi un catalog cu apartamente cu un cost lunar de chirie considerabil.

– Nu vă faceți griji, îl liniști o persoană amabilă. O să munciți...

Au intrat în posesia temporară a unui apartament cu trei odăi, care, după ce s-au cazat, le stârni multe semne de întrebare. Copiii trebuiau aranjați la școli și au primit indicații de la autorități că pot fi încadrați într-un gimnaziu pentru migranți, orientat spre studierea și acomodarea la limba franceză. Cei trei fii s-au pomenit în clase c-un contingent de copii veniți din diferite țări: africani, arabi, coreeni, latino-americani care fumau, unii foloseau droguri. S-a interesat dacă pot fi transferați în alte școli, dar li s-a spus că pentru această transferare se cuvine încheierea unor contracte costisitoare. Din banii pe care îi aveau așa ceva nu-și puteau permite. Peste câteva zile Apolinar merse la bursa muncii, prezentă actele de specialist în ramura forestieră, dar i s-a spus că, din lipsa licenței canadiene, nu va putea să muncească pădurar. I s-a propus hamal în portul fluvial. Soția trebuia să urmeze cursuri intensive pentru a obține dreptul de a predea geografia în școală.

Ofițerii de la Departamentul pentru migrație îi orientară la o bancă comer-

cială privată pentru a li se oferi credite, cu ajutorul cărora puteau să intre în posesia unei case cu două nivele, mobilată; a unui automobil, să achite contractele copiilor la școli selecte. Banii împrumutați le permiteau să se asigure cu cele necesare pentru un trai decent, dar reprezentanții gărzii financiare le-au declarat că Apolinar cu soția trebuie să se angajeze la un servici, chiar și la negru, pentru a putea să achite procentele creditare. Apolinar s-a dus în port să încarce și să descarce mărfuri pe platforme după care macaralele le puneau în vagoane. Era remunerat la oră, primindu-și banii în fiecare seară. Soția s-a angajat să muncească la dereticatul locuințelor oamenilor bogați fără zile de odihnă. După o lună de muncă, salariul familiei acoperi procentul la credit, taxele, impozitele, rămânându-le să mai completeze frigiderul cu produse alimentare. Copiii învățau în școli normale, dar viața lor deveni tensionată. Trebuiau să muncească încontinuu pentru a restituii banii la bancă și nu erau siguri că vreodată casa, automobilul, celelalte bunuri vor fi răscumpărate, chiar dacă sperau că li se vor deschide alte oportunități. Lucrul pe care îl făceau la negru nu era ceea ce au căutat, simțind că traiul lor se transformă într-o datorie pe viață! Guvernul Canadei avea grijă ca migranții să scape cât mai repede de iluzii și rezerve bănești, să muncească *non stop*, contribuind la ameliorarea bugetară a statului, până la vârsta de pensionare. Teoriile socialiste studiate la Universitate cu referire la exploatarea omului de către om în *societatea burgheză* nu erau o demagogie, ci o realitate. Apolinar deveni tăcut, ursuz, frământându-se cum ar putea găsi o ieșire. Începu să-l chinuie dorul de baștină – vedea aievea satul din vale, pădurea, cantonul adumbrit de stejari, auzea vorbele, melodiile de acasă. Nu avea rude, nu avea prieteni. Oamenii nu comunicau ca în Moldova, deși se salutau, zâmbind larg fără a se cunoaște. În zilele de sâmbătă și duminică stăteau în casă, ca la închisoare. Nici pomină de cumătrii, de zile de naștere, alte sindrofii, când oamenii își împărtășesc necazurile și bucuriile cotidiene. Avea senzația că sufletul a zburat din corpul lui. Aceleași gânduri o chinuiau și pe soție.

– Am lăsat în Moldova gospodărie, beci plin cu butoaie cu vin, putină cu brânză, saci cu făină, sâsâiece cu porumb, păsări, animale, rude, prieteni, cumetri și am venit în sălbăticia asta sufletească, îi crapă răbdarea într-o zi soția.

– Le vom crea un viitor sigur copiilor, murmură nesigur Apolinar.

– Doar niște oameni nebuni ca noi au putut să se încumete la așa ceva!

– Cum să ieșim din această situație?

– Să ne întoarcem în Moldova, răspunse fără echivoc soția.

– Am cheltuit o groază de bani, îi aminti soțul. Copiii deja frecventează

școala, deprind limba franceză, engleză...

– Mă doare în cot de tot ce am cheltuit, lăcrimă soția. Ne întoarcem în Moldova și facem alți bani…

– Așa o să fie mai bine! căzu de acord și soțul.

Soții numărară banii adunați pentru zile grele, procurară bilete la avion și, într-o zi, lăsând totul baltă, s-au reîntors în Moldova, care li se păru acum un colț de rai!

În aeroportul din Chișinău Apolinar nu și-a putut stăpâni lacrimile, a îngenuncheat și a sărutat pământul patriei, pe care printr-o intenție nechibzuită, încercase s-o părăsească. Și-au găsit gospodăria întreagă, geana de pădure, cantonul cu ale lui. Soția se reangajă la școală, el pădurar și cele petrecute în ultima vreme li se păreau un coșmar.

– Am să-mi sfătui cunoscuții, prietenii să nu părăsească țara niciodată, zicea Apolinar.

– De ce lumea noastră se avântă să emigreze? nu înțelegea Filaret.

– Fiindcă sunt minți. Moldovenii, dacă nu e foame sau război, nu vor să trăiască bine ci... foarte bine! Emigrează, chiar cu riscul că acolo vor trebui să spele fundurile tuturor boșorogilor, pentru bani! În loc să ridice țara din greutăți, încăpățânați din fire, pleacă buluc încolo. Ce rău îmi pare c-am fost și eu prostit. Am încercat marea cu degetul.

Filaret citi în ochii amicului autobiciuire și avu impresia că, dacă ar fi cumva să-l întărâte mai departe, pădurarul ar sări la bătaie pentru a-și apăra dreptatea.

Filaret continua să muncească în cadrul radioteleviziunii, chiar dacă solicitările din partea admiratorilor deveneau din ce în ce mai rare. Apăreau companii de radio și televiziune private, oamenii se pricopseau cu inovațiile tehnicii moderne – celulare și calculatoare. Vremile se schimbau vertiginos, apăreau alte valori și alte aprecieri. Doar sufletul lui părea că nu se schimbă, convins că omul niciodată nu rămâne singur.

– De când m-am întors, parcă aș avea 16 ani! recunoscu Apolinar în una din vizitele lui la oraș și-l sfătui: Când te vei dezice de televiziune, vino să muncești la pădurea, care o să te molipsească, și o să-ți schimbe părerea despre viață. Eu te văd în viitor cu traiul numai aici.

Filaret asculta și medita de fiecare dată după ce se despărțeau. Unii din semeni, fără merite, căpătau posturi de diferite ranguri, iar la împlinirea vârstelor rotunde erau potopiți cu flori și omagii, medalii și premii. El, odată cu înaintarea în ani, simțea cum i se arată ușa de la ieșire. Oare va trebui să lase orașul ca să plece în pădure!? O avea pe Hana, 7 copii, de care trebuia să aibă

grijă. Cum să plece? Simțea că realitatea îl îndemna să evadeze din sine însuși, să le înceapă pe toate de la capăt, să șteargă cu un burete trecutul, prezentul și să reînceapă toate de la o filă curată, albă. Cine are nevoie de intelectul lui, de cărțile care se prăfuiesc pe rafturi? Copiii, care își amintesc de el doar când duc lipsă de bani?

O chemare spirituală îl îndemna să răspundă la insistențele pădurarului.

21

Hanca trecuse cu traiul la Chișinău cu unica ei avere, mașina de cusut *Zingher.* Curând i-a cusut o pereche de pantaloni și o cămașă la modă. Cât stătea acasă, așteptându-l de la servici, îi plăcea să citească. Dorea să se angajeze la servici, însă câteva vecine și-au cusut la ea costume după modele moderne din revista *Burda,* la care era abonată. Filaret, în fiecare seară, când se întorcea de la serviciu găsea în casă noi și noi doamne. Banii câștigați de Hanca le aduceau mai multă libertate, potolind necesitățile, îndeosebi ale Martei.

– Nu uita, *svoloci*, de Răduțu, îl avertiza ea de cum aflase că în casa lui a apărut o femeie.

Nu se sfii să-i telefoneze Hanei înșirându-i numele femeilor, care au născut copii de la concubinul ei, sfătuind-o să se întoarcă în stihia tinereții ei, fiindcă în casa, în care a venit, n-o așteaptă nimic bun. Mica ucraineancă îi dădea tacticos de înțeles că preferă să se clarifice singură și acel calm o punea pe jăratic:

– Ești *o svolociugă* și tu! Dormi liniștită în așternut cu tatăl fiului meu! Și Marta o amenință: Vei avea probleme cu mine!

Într-o după amiază Marta apăru în pragul apartamentului și bătu zgomotos în ușă. Striga să i se deschidă. Hana simți că inima i se face cât un purice, dar nu deschise. Marta o blestema, îi poruncea să plece la Bălți, că n-are voie să locuiască în locuința, care-i aparține ei și fiului Radu!

– Nu pleci nicăieri, i-a hotărât Filaret, când află despre conflict. Am s-o potolesc eu.

N-a reușit. La avertizările lui, Marta se dezlănțui. Merse la Compania Teleradio, învinuindu-l de toate păcatele pământului. Trecu și pe la Ministerul Culturii, pe la redacțiile câtorva ziare, denunțându-l că e un maniac sexual, că are în tot orașul copii din flori!

– Răspândește peste tot mizeria! accentua ea. Vrea sa zămislească noi copii, iar proaste alde mine îi crește în singurătate! Nu știe cum să ogoiască un copil, să-l înfășe sau să-i șteargă fundul, să-l lecuiască când se îmbolnăvește...Dă ceva bani și mai mult nimic! Și-a adus în casă un castravecior proaspăt, *svoloci*!

Filaret fu chemat în audiență la Ministrul Culturii, de o femeie care îl cunoștea de ani de zile. Ea îl servi cu un ceai și-l întrebă:

– Cine este pentru tine Marta Cărăbuș, care a stârnit mai ieri un adevărat tărăboi pe-aici? îl întrebă ea.

– O femeie.

– Ai cam încurcat-o, băiete, cu femeile! zise ministrul liniștit. E o chestiune salutabilă că îți aduci aportul la ameliorarea demografică din țară, dar fă așa ca femeile tale să nu se răscoale în public.

Marta abandonase munca la ziar. Prefera să se afle în lumea boemei, artiștilor, participând la serate de creație, la repetițiile spectacolelor de teatru. Lua cheia cu ea și deseori îi telefonau vecinii, anunțându-l că în casă plânge un copil. Filaret mergea la fața locului și dialoga cu Radu peste balcon, transmițându-i pachete cu merinde. După câteva cazuri similare, s-a sfătuit cu Hana să ia la ei copilul. Într-o seară se hotărî să vorbească cu Marta, dar o surprinse beată. Abia se întorsese din oraș. În casă stăruia dezordinea. Copilul plângea ținându-se de poala ei. Marta, ascultându-i intențiile, s-a înfuriat și l-a amenințat că o să-i stropească cu acid pe el și Hanca.

Curând Marta a înaintat o cerere în judecată, solicitând pensie alimentară pentru întreținerea copilului din toate veniturile lui Filaret, și el a fost obligat să achite în beneficiul ei sume prin defalcări contabile. Atunci a și aflat că, în trecut Marta fiind studentă la facultate, a avut o criză de nervi și se află la evidență la psihiatru, că este invalid de gradul II. Medicii i-au mai spus că la aceste categorii de pacienți boala se agravează în perioada de primăvară și toamnă. În unele momente de acces, mergea la contabilitatea companiei, cerând socoteală cum sunt distribuiți banii din salariul lui, îl ponegrea și îl înjosea. Conducerea companiei începuse a-l privi cu suspiciune și părea că nu-i mai acorda încredere. Nu se considera bătrân, trecuse de 45 de ani, vroia să muncească cu același elan tineresc. Ținea mult la Hana și încerca s-o păzească de toate relele. Problemele lui însă se adunau, copiii creșteau, aveau nevoie de susținere.

Deseori se gândea că dacă ar fi rămas gospodar în sat, ar fi fost mai bine. Poate avea gospodărie, mai mulți prieteni, nu se desfrâna ca la oraș. Fiind mereu în sat hoinărea pe colinele pitorești, unde dorea să-și afle consolarea, dar se întrista că nu-l mai aștepta nimeni aici, decât natura cu veșnicul ei farmec. Un mic refugiu erau vizitele la colega de școală Maria Codreanu, vânzătoarea unicului magazin din centrul satului care avea casa cu două caturi cocoțată pe un medean în văzul tuturor. Bărbatul colegei era plecat la munci în Rusia și ea rămăsese doar cu fiica. De fiecare dată când venea la ea în ospeție, fiica Mariei

de numai 14 ani, comenta emisiunile moderate de el și-l bombarda cu întrebări din cele mai diverse domenii. Avea obiceiul să mijească ochii, să-l țintească cu privirile și dornică să afle:

– E adevărat că Michelangelo, sculptând Pieta, a avut-o în vedere pe mama sa?

– Întocmai, Cipriana.

– Leonardo da Vinci a fost căsătorit cu Mona Lisa?

– Nu.

– Înseamnă că Gioconda a fost femeia lui iubită.

– Așa e, căzu el de acord.

– Epoca Renașterii n-avea să aibă farmecul ei dacă nu exista dragostea lui Dante pentru Beatrice.

– Ai perfectă dreptate, pui de bogdaproste!

– Mai slăbește-l pe om, o strunea mamă-sa. Îl incomodezi cu sâcâielile tale.

– Nenea e un bărbat foarte frumos! declara Cipriana nestingherită. Seamănă cu David sculptat de Michelangelo!

– Las' că am să vorbesc eu cu tine altfel, zise Maria și i se adresă lui Filaret. Nu știu ce să mai fac cu ea. Citește romane și nu-și stăpânește gura povestind la toți despre …dragoste!

– E la vârsta de trecere, dorința ei de a cunoaște cât mai multe e firească.

– Pentru dragoste e încă un pui de bogdaproste, cum ai zis!

– După absolvirea școlii din sat am s-o ajut să intre la o facultate care să-i placă.

– Desigur, la acea vreme doar ție o să-ți cer sfatul.

Din vizitele la sat se întorcea cu dorința să depășească toate greutățile morale. În acele călătorii nu era urmat de Hana, care prefera tot mai mult să stea singură în casă, găsindu-și de lucru: ba cosea, îndeplinind vreo comandă, ba se antrena în lecturi. După al doilea an de căsnicie, se convinse că e o fire retrasă, evita companiile, polemicile cu el pe diferite probleme. Deseori o surprindea trebăluind, cântând abia auzit cântece ucrainene, aduse cu ea din Pokuția și Galiția. Îl surprinse de la o vreme dorința ei de a porni discuția despre starea lor financiară, invocând că au prea puțini bani în casă și nu-și pot permite vreo călătorie. Devenise geloasă și, la fiecare convorbire cu vreo femeie, îi arunca replici acide. Prefera să converseze la telefon cu prietenele de la Bălți. Își făcuse câteva prietene printre clientele care își coseau haine la ea și, în lipsa lui, le invita în ospeție. Dacă în primul an de căsnicie i-a cusut pantaloni la modă, i-a dedicat poezii, îl aștepta serile cu mâncarea gata, acum parcă uitase să-și îndeplinească sarcina de gospodină. A încercat s-o aranjeze la un servici, dar ea nu a acceptat, convinsă că

munca de croitoreasă în condiții casnice este pe placul ei. Mai ceru să-i restituie banii împrumutați cândva, declarându-i că este tânără și are nevoie de haine frumoase! Firea romantică de nu demult rămânea trecu în amintire, mai pomenindu-se și cu al optulea copil. Dintre toate femeile doar Cristalina îl ajutase în viață. Acum trebuia să mizeze pe puterile proprii. Fiind sigur că Hanca n-o să-i poată asigura liniștea și temeinicia anilor viitori, hotărî să se izbăvească de ea. Îi va propune de lucru undeva, o va transfera cu traiul într-un cămin muncitoresc. Obosise de prezența ei.

Intențiile lui însă s-au schimbat radical în luna decembrie, când se lăsase frigul și ningea peste toată Moldova. Filaret a fost sunat de acasă că i-a decedat mama și a mers cu Hanca la înmormântare. Înțelesese dintr-odată cât de scurtă și neînsemnată e viața omului care poate să se stingă în orice clipă. Hanca încerca să-l consoleze când stătea înmărmurit lângă sicriul înconjurat cu sfeșnice pline cu lumânări aprinse. A fost de ajutor la pregătirea procesiunii de înmormântare și a mesei de pomenire. După câteva zile, când s-au potolit toate, Filaret s-a dezmeticit că în casa părintească a rămas el cu Hanca și cu tata bolnav care se sprijinea neputincios în cârjă. În toiul iernii n-avea cum să-l lase singur. Tata se împotrivi cu înverșunare, motivând c-o să se descurce singur cumva, dar în cele din urmă se învoi să-i însoțească la capitală până în primăvară când vor veni căldurile.

În situația în care se pomenise, Hanca era unicul lui sprijin. Pleca zilnic la muncă, iar grija bătrânului căzu pe umerii ei. Din nou deveni alta. Gătea, spăla, îi citea bătrânului pagini despre generalul Ion Antonescu, Nicolae Ceaușescu, Iosif Stalin, ziarele de dimineață. Tata aproape nu vedea deloc și ea îl plimba la braț prin curte, îi schimba lenjeria. Bătrânul era mulțumit de confortul orășenesc și uneori îl ruga, de parcă îi știa intenția:

– S-o păstrezi pe copila asta câte zile vei trăi, zicea el despre Hanca. E hărnicuță! Săraca de ea, se chinuie cu mine. Mă ajută în toate, mă hrănește...

Acea iarnă s-a dovedit aspră și cumplită, cu multă zăpadă și ger. Tata tot mai des își amintea de căsuța bătrânească și vroia acasă. La bloc, zicea el, se simte ca în pușcărie! Nu are nici un bătrân de seama lui, cu care să mai schimbe o vorbă.

Când se desprimăvără, deși se abătuse un timp cu ploi și vânturi calde de primăvară, tata n-a mai dorit să stea la Chișinău și Filaret l-a dus acasă.

– Să n-o obijduiești pe copiliță, repeta tata.

Revenind acasă, Filaret se hotărî la o discuție serioasă cu Hana.

– M-ai ajutat în momentele grele ca nimeni altul, îi zise el. Aș vrea să fii totdeauna așa și să nu-mi dai de bănuit că te prefaci. Sunt un om cu biografie

întortocheată: multe femei, mulți copii, bani n-ajung și tu trebuie să mă accepți așa cum sunt.

– Și tu la fel să mă ai în vedere pe mine, îl privi ea cu ochii mici, parcă cuprinși de panică.

– O să te stimez, o să te ajut, cum o să pot, dar niciodată nu vei fi pe primul loc. Acolo vor fi copiii mei. Dacă nu te aranjează, poți pleca. Vei întâlni un băiat de vârsta ta, o să-i naști copii, vei fi la el unică și irepetabilă!

– Nu hotărî pentru mine. Sunt sigură cine sunt eu și ce sunt în stare să fac, îi reproșă fata. Îmi dau bine seama cine ești.

– Dacă vei avea un copil cu mine, să știi că o să-l iubesc în egală măsură ca pe toți ceilalți.

– Lasă-mă pe mine să decid drumul meu de mai departe, insista Hanca. Unicul lucru ce vreau, e să nu mai vagabondezi prin așternuturi străine! Aș vrea să-ți devin femeie cu statut de soție.

– Nu ți-i frică de Marta, care, dacă află, te omoară?

– Alături de tine nu mi-i frică de nimic.

– Bine, o privi el cu duioșie.

Câteva luni Filaret a tot meditat și a cântărit viitorul său, mereu preocupat de munca sa zilnică, apoi de grija pentru tata. Făcea naveta în zilele de sâmbătă și duminică, iar la întoarcere o găsea pe Hana grijulie și iubitoare. Simțea că are un sprijin trainic, că cineva îl ajută să-și vindece rănile. Se convinse că se află pe o cale dreaptă, alături de o fată tânără devotată. Ea îi dădea de înțeles că-l acceptă așa cum este. Om fără cusur nu există! Prețuia că este deschis, își recunoaște greșelile și aceasta îl înălța în ochii ei. Serile, până îi fura somnul, făceau planuri de viitor. I se încurcau evenimentele i se încurca povestea.

22

Absolvind liceul fiul Daniel deveni student la Universitatea din București, iar Viorel datorită Nuvelei, care era deja căsătorită cu un bărbat înstărit, s-a dus să învețe la un colegiu prestigios din Canada. Fiicele-gemene ale Virginiei deveniseră liceene la Iași. Despre Nelly nu știa prea multe decât că e stabilită în Noua Zeelandă. Fiul Radu frecventa grădinița și Marta mai continua să-l bombardeze cu apeluri telefonice, cerându-i bani.

Filaret se mândrea cu odraslele sale, convins că va beneficia de liniște și siguranța în ziua de mâine. Corpul lui dispunea de multă vigoare. Se gândi să înregistreze căsătoria cu Hanca, așa, precum s-ar fi cuvenit demult s-o facă, dar a fost nevoit să se abțină de la ceremonia solemnă, fiindcă toamna decedase tata.

Moartea părintelui l-a descumpănit și a abandonat pe o vreme ideea. Vara au plecat împreună la odihnă la Sovata, apoi au călătorit în Galiția, la baștina Hanei. Ucrainenii de acolo foloseau un grai melodios. În sat funcționau două biserici: una creștină ortodoxă, alta catolică și un cimitir al patrioților ucraineni ,care au luptat împotriva ocupației rusești în anii 50 al secolului XX. La societatea patrioților ucraineni din casa de cultură Filaret a încercat să discute pe marginea teritoriilor Bucovinei de Nord și Sudului Basarabiei, răpite de Rusia și transmise Ucrainei, dar s-a ciocnit de agresivitate din partea oponenților! Un intelectual cumpătat i-a surâs ironic:

– Ce să vă facem, dacă voi n-ați fost în stare să vă apărați pământurile istorice! Le-am zis mulțumesc moscalilor și acum aceste teritorii sunt ale noastre!

Despre aceste călătorii a povestit în emisiunile moderate de el, dar timpul trecuse și spectatorii deja nu mai manifestau interes față de temele istorice ale ținutului. Se înmulțiseră companiile cu retranslatoare și antene parabolice care ofereau programe de artă și cultură, de popularizare a științei, de călătorii geografice, difuzate din Moscova, București, SUA, Europa Occidentală. Șeful tot mai frecvent îi amintea că s-ar putea să fie reduși ca spațiu, deoarece eterul era solicitat pentru difuzarea reclamei! Din aceste considerente i-a fost micșorat salariul și cu fiece zi își simțea prezența de prisos la Companie. Îl obseda uneori gândul că s-ar putea pomeni într-o nouă mizerie, rămânând fără serviciu. Se destăinui Hanei și ea deodată îi propuse:

– Să emigrăm în Canada.

– Nu plec nicăieri! se împotrivi Filaret.

– Plecarea ta peste hotare te-ar salva! Nu-ți vreau răul. Ai spus odată că ai vrea să le ei pe toate de la capăt?

– Ce voi face acolo?

– Eu voi fi croitoreasă, iar tu învață aici o specialitate, bunăoară de... masor! La Montreal e profesie bănoasă. Clienții plătesc 50 dolari de ședință! Vei deschide un cabinet…

– Și asta-i tot?

– Ba nu. O condiție obligatorie este să învățăm limba franceză...

Filaret s-a decis să urmeze sfaturile Hanei și curând, în afara serviciului la televiziune, a început să frecventeze cursurile de masor. Lecțiile le preda o profesoară-academician. Filaret descoperea lucruri curioase despre constituția corpului uman și învelișul lui, pielea. Mâinile lui vânjoase, cu degete lungi, vădeau un masor înnăscut! Profesoara le demonstra aplicarea exercițiilor pe un manechin, apoi îi grupă câte doi, obligându-i să-și facă unul altuia masaj. În

grupă dominau studentele de la Universitatea de medicină. Filaret a fost repartizat să colaboreze cu *Aurica Tomnatic*, care era la ultimul an de facultate. Studenta îl masa pe el, apoi dânsul îi făcea ei masaj. Aurica era uimită că o „vedetă" de televiziune aplică iscusit în practică teoria academicienei! Într-o seară după cursuri au luat drumul spre casă în același autobuz. Aurica era însoțită de Liliana Cenușă, prietena ei, care de asemenea frecventa cursurile. Coborând la stație, Filaret le invită la o halbă de bere și ele acceptară. Petrecerea de la cafenea a decurs în discuții savante pe teme de medicină, față de care Filaret manifesta interes și curiozitate. Au servit o halbă, apoi au trecut la a doua până începură a înșira bancuri și glume. Liliana Cenușă recunoscu că muncește la o asociație nonguvernamentală „*Salvarea Africii*" și e în concubinaj cu Jonatan, băiat de culoare, din Kenia. I-a mai lămurit că a venit să studieze masajul, să-l înălbească pe Jonatan în condiții casnice! Aurica suplă, cu paloarea feței ce-i dădea o frumusețe rece, solemnă, enigmatică, era mai retrasă și, când Filaret i-a declarat că ar vrea să experimenteze un masaj pe corpul ei, dânsa parcă îl avertiză fără nici un chef.

– Nu ai nici o șansă...

– A avut până mai deunăzi un bleg, căruia i-a dat papucii, preluă discuția Liliana.

– Te rog, termină, zise Aurica.

Pricepând că este o corabie naufragiată de moment, Filaret porni la atac:

– Atunci te rog lasă-mi numărul tău de telefon și să rămânem prieteni.

Fata refuză categoric să mai continue discuția cu cei doi și se grăbi spre casă. Rămași la masă, Liliana Cenușă i-a scris pe un șervețel numărul de telefon al prietenei, strecurându-i-l în buzunarul vestonului.

– De ce e atât de categorică prietena ta?

– E o fată bună, dar bărbatul pe care l-a iubit a părăsit-o! Nu dorește să mai aibă vreo relație.

Filaret deveni mai atent cu Aurica. Era ca un elev silitor, antrenându-se cu ea în procedurile de masaj *uscat* al pielii...

Hanca perfecta actele, studia manualele de franceză, pregătindu-se pentru interviul preconizat la ambasadă. Filaret așijderi plutea cu gândurile undeva prin pădurile friguroase ale Canadei. Se consultau, se testau unul pe altul.

– Nu vreau să mă impun, zise Hana oarecum stingherită într-o seară, dar cum putem emigra amândoi, ca familie unică dacă nu suntem căsătoriți?

Deși nu-și dorise o nouă ștampilă în pașaport, Filaret cedă. La Oficiul stării civile, fără nici o ceremonie, li s-a înmânat certificatul, rămânând fiecare cu nu-

mele său de familie.

Următoarea intenție a noii soții fu ca, pe lângă școala polivalentă de croitorie ,pe care o absolvise, să aibă și o diplomă de studii superioare și profesia de inginer tehnolog!

– De ce-ți trebuie studii superioare? o întrebă Filaret. La Montreal eu o să fiu masor, tu croitoreasă.

– Mare greutate e să procuri o diplomă? insistă Hana. Cu ea aș adera la *Ghildia inginerilor* din Canada! În interesul familiei...

– În interesul familiei! mimă fraza Filaret. De ce să riscăm? Putem avea probleme...

– Te gândești numai la tine! făcu soția supărată.

Cheltuind o groază de bani, Filaret procură carnetul unei diplome, îl completă pe numele ei, indicând că a absolvit facultatea de specialist în tehnologia produselor textile…

– Ești satisfăcută? îi înmână el documentul. Dacă te depistează, ce vei explica?

– Canadienii nu controlează. Toată lumea face așa ceva, îl liniști Hana.

Pregătirile de emigrare în țara frunzei de arțar erau în toi. Au achitat mai multe taxe, au prezentat actele la consulat. Inspectorul, în persoana unei doamne, a conversat îndelung cu ei în limba franceză și spuse că li se aprobă plecarea. Doamna înregistră actele lor într-un catalog, le sigilă și-i informă că, după o verificare suplimentară, vor fi invitați pentru a primi *viza* de plecare. Filaret se mândrea că soția este capabilă, ingenioasă, într-un timp scurt a însușit două limbi: româna și franceza! Își imagina că stă îmbrăcat în halat alb într-un cabinet de masor, primind pacienți bogați din Montreal! Acolo va fi mereu ocupat, fiindcă va trebui să adune bani , să trimită copiilor rămași în Moldova. Nu va avea timp pentru alte distracții. Meditând astfel, în ultimele săptămâni, până la absolvirea cursurilor de la Universitatea de medicină, după lecții își permitea să petreacă timpul împreună cu Aurica Tomnatic.

– Liliana mi-a spus că știi să cânți frumos la chitară, zise ea în una din seri, după ce au stat la o masă într-o cafenea.

– Sunt doar un amator.

– Aș vrea, la ziua mea de naștere, să te aud ce poți face.

– Nu pot veni de-acasă cu instrumentul în spate. Soția!..

– Trebuie să-i dai darea de seamă în fiecare seară?

– Firește, sunt deja bătrân.

– Doamne, ce prostie! a râs ea cu poftă. Se teme de bătrânețe.

– Vin dacă ai chitară și nu mă vei spune nimănui, glumi Filaret.

– N-o să te pârăsc. Ziua mea coincide cu absolvirea cursurilor noastre de masor. Așa că poți construi alibi în fața consoartei, motivându-ți întârzierea.

Era o seară de mai. Filaret, împreună cu Liliana și Aurica, deja cu diplome de masori în mână, au mers într-o locuința cu două odăi, unde-i aștepta masa cu bucate, băutură și chitara. Erau doar ei trei. Peste geam începuse să picure o ploiță veselă și caldă. Copacii înverziseră și dădeau în floare. Ardeau trei lumânări albe în sfeșnicul de pe masă. Au servit șampanie, apoi vin și Filaret a cântat la chitară romanțe vechi și cântece vesele.

– De când mi-am luat rămas bun de la prietenul meu, recunoscu Aurica, prima oară mă simt liberă, descătușată. Simt că chitara m-a salvat de stresuri!

– Așa să fie, ridică el pocalul ciocnind cu fetele.

Au golit aproape toată băutura. Pe neașteptate Liliana declară:

– E timpul să plec. Mă așteaptă amorezul la scară, cu mașina! Nu sunteți împotrivă?

– Ce să fac eu singur cu Aurica? Atâta mâncare, atâta băutură….

– Manifestă ingeniozitate, cocoșel cu pene sure! făcu Liliana veselă și plecă.

Rămași în doi, Aurica îi povesti istoria cu bărbatul căruia i-a dedicat circa cinci ani de zile! A fost prima ei dragoste, cu multe întâmplări frumoase și plăcute. Iubitul îi ceruse mâna, se pregăteau de nuntă. Dar într-o zi a părăsit-o brusc, găsindu-și alta mai înstărită. Ea a devenit irascibilă, se ceartă des cu mămica.

– E dificilă convietuirea a două femei într-o locuință, zise ea, confirmând că și mama ei e divorțată. Vreau o schimbare în viață. Te invidiez că pleci din țara asta cu schizofrenici. Vei deveni un om normal, iar eu mă simt abandonată, uitată.

Filaret o cuprinse și-i sărută obrazul pe care i se prelingea o lacrimă. Părul ei negru și bogat, ochii mari îi dădeau o înfățișare binevoitoare și ea îi răspunse cu o îmbrățișare gingașă, lăsându-se sărutată.

– Înnebunesc! șopti el, când fata era lipită de el.

– Credeam că sunt atrofiată, recunoscu ea în aceeași manieră.

Făcliile sfârâiau ușurel, continuând să emane căldură.

Filaret reveni acasă târziu. A demonstrat plin de mândrie cartonașul cafeniu de masor, spunându-i Hanei că împreună cu toți colegii au petrecut seara la cafenea.

– Am primit invitația, zise soția, demonstrându-i fericită plicul cu sigiliu impozant. Va trebui să ne prezentăm la Ambasada de la București, cu pașapoartele pentru viză.

– Săptămâna viitoare mă concediez de la televiziune și începem a ne pregăti bagajele.

– A telefonat Marta și a spus că are nevoie de bani pentru copil.

– O să-i dau. Din Canada o să-i trimit mai mulți. Poate atunci se va sătura.

– Mai am o noutate, stimatul meu masor! zâmbi Hana, privindu-l cu ochi întrebători.

– E ceva deosebit?

– S-a întâmplat, azi la medic mi s-a spus că sunt însărcinată.

– Felicitările mele!

– Ești bucuros?

– Dacă nu era perspectiva să emigrăm, puteam să mă îngrijorez.

– Mi-i frică! recunoscu Hanca. O să rezist?

– Femeile mele au născut copii, suportând cu demnitate chinurile sarcinilor!

– Înțeleg cât de greu le-a fost tuturora, zise Hanca, adormind.

În una din emisiunile de seară Filaret și-a anunțat în eter direct telespectatorii că deja nu va mai fi moderatorul lor, în legătură cu demisia. Primi telefoane de la unii, care regretau că nu-l vor mai avea la ecran, dar atitudinea oamenilor nu mai însemna pentru el nimic. Era liber, descătușat, cu un viitor frumos în față! Hoinărea de unul singur prin oraș, uneori mergea pe la Virginia, Marta, la Nuvela să stea cu ele la taifas, punând la cale creșterea și educația copiilor, promițând că la Montreal va avea un salariu bun. Intenționa să meargă la cantonul din pădure, la amicul Apolinar, însă hotărî că o va face numaidecât la momentul când o să se întoarcă de la Ambasada Canadei din București, să se laude cu viza din pașaport. Atunci o să-i mai spună că emigrează deja nu în doi, ci în trei... O să aibă al 8-lea copil! Și deodată Filaret se întrebă: „Ce-ar fi dacă și avea 10 copii?! Ar însemna o crimă? Idee minunată! Biblia nu condamnă așa ceva!"

Cu senzația de așteptare a unei sărbători, Filaret, în orele libere, continua să hoinărească prin oraș, dorind să întâlnească amici, prieteni de studii, să mai stea de vorbă. Altfel, când o să mai aibă asemenea ocazie? Se saluta cu trecătorii care-l cunoșteau de la ecranele televizorului. În parcul central a chemat-o la întâlnire pe Aurica. Au stat în preajma bustului lui Dimitrie Cantemir.

– Mergem până la mine dacă vrei, îi propuse fata.

– N-o să mă spui la mama?

– E plecată la țară.

– Cine știe cum o să fie în străinătate cu timpul liber și relaxările, zise Filaret.

Mama Auricăi s-a reținut la țară o săptămână...

Într-o zi de luni Filaret și Hana au ajuns la Ambasada Canadei de la București. Au așteptat să fie invitați într-o curte frumos amenajată din preajma Pieței Universității. Erau mai mulți doritori de a emigra. Conform unei liste întocmite preventiv persoanele intrau, apoi ieșeau pline de speranță, cu vizele în pașapoarte. Era vesel și el o îmbrățișa mereu pe Hana și făurea planuri cum se vor aranja când vor ajunge la Montreal. Apoi se auzi zăngănitul unui clopoțel și, printr-un difuzor, au fost invitați în audiență la Ambasador să treacă o simplă formalitate. Ambasadorul îi întâmpină zâmbitor, îi pofti să ia loc în fotoliile din față, apoi deschise o mapă albastră și, spre marea lor surprindere, scoase din ea diploma Hanei ce confirma că a absolvit Universitatea tehnică din Chișinău.

– Ce-i asta? întrebă diplomatul, privind-o blând pe Hana care se făcuse roșie ca racul. Și continuă calm: Am delegat ofițerul să verifice diploma dumitale și am primit confirmare că n-ai absolvit facultatea. Ați încercat să ne induceți în eroare.

Filaret trecuse prin diferite situații confuze în decursul celor 48 de ani ai săi, dar în clipa aceea nu găsea nici o explicație convingătoare. Doar se interesă simțind un nod în gât:

– Dar celelalte acte sunt în regulă?

– În regulă, aprobă ambasadorul. Însă, conform legii țării noastre, suntem nevoiți să vă refuzăm eliberarea vizei și să vă punem interdicție în viitorii cinci ani, timp în care n-o să aveți dreptul să perfectați actele de emigrare în Canada.

Au fost unicii cetățeni veniți în audiență care s-au întors acasă deseparați. Filaret era cu moralul la pământ, convins că soarta, împreună cu stelele cerului i-a hărăzit să rămână pentru totdeauna în țara în care s-a născut

23

Filaret se pomeni în pragul semicentenarului, vârstă, când semenii lui deja își căsătoriseră copiii, legănau nepoții, iar lui femeile continuau să-i nască odrasle. În cercul de cunoscuți unii îl admirau, alții îl condamnau. Marta nu se sinchisea să declare că din cauza lui se înglodează în sărăcie. Făcea mereu scandaluri la telefon, uneori îl aștepta la oficiu ca să-și demonstreze turbulența.

Hanca, micuță, cu fiece zi se rotunjea. Filaret încercă să treacă peste eșecul cu plecării în Canada, chiar dacă pierduse mulți bani împrumutați.

– O s-avem un băiețel, mi-au spus *obstetricienii*, zise Hana pronunțând cu strădăuință cuvântul.

– Se mai adaugă un membru al familiei, făcu Filaret. Trebuie urgent să-mi

găsesc un serviciu bănos. Poate plec la munci în Italia, Spania, Israel sau Grecia?

– Mai bine pleacă la cantonul lui Apolinar.

– După ce vei naște, o să te iau și pe tine. Acolo sunt cai și te voi învăța să călărești, să crești flori! Pe copil o să-l deprind cu viața rurală! Deocamdată sunt dator să fiu aici lângă tine, în zăpușeala din oraș.

După câteva săptămâni de zbucium și umilințe, Filaret se angajă într-o companie care rechiziționa cărți pe care mai apoi le vindea la tarabele amplasate în plină stradă. Avea un salariu cât de cât și volume deficitare la îndemână. Nu-l dezamăgea atitudinea oamenilor față de cartea scrisă, odată cu apariția internetului, a avalanșei informaționale parvenite de la emisiunile radio și TV. Oamenii aduceau cărțile semnate de Lev Tolstoi, Cehov, Dante, Bocaccio, Marin Preda și le predau cu indiferență. El avea posibilitatea să le procure, la un preț de nimic și în apartament pe polițe apărură volume la care nici nu visase.

Hanca născu un băiețel, la mijloc de noiembrie. Văzând fătul la ușa maternității, pe care insistă să i-l arate o soră medicală, se simți fericit, de parcă era primul lui copil. Hanca era și mai fericită, recunoscând că vede o continuitate a neamului ei pe care până mai ieri credea că o pierduse în copilărie. Acum voia să-i dea copilului toată căldura părintească de care nu avusese parte și, venind acasă după maternitate, îl surprinse:

– O să-i zic Sorin. Provine de la cuvântul *Soare*!

Filaret, avea prilejul să-și crească și să-și educe propriul fecior. Obișnuia să-l îmbăiască, să-l legene, să-i ghicească gângurelile. Nopțile, când Sorinel trebuia schimbat, alăptat, împreună străjuiau copilul…

Marta nu muncea nicăieri și nu-l slăbea cu apelurile telefonice, storcând de la el bani. Trecea peste insultele ei isterice, neliniștit mai mult că trebuiau rambursate datoriile din timpul perfectării actelor pentru emigrare. Speranțele, că odată ajuns în Canada, va întoarce ușor împrumuturile se spulberaseră. Hanca îl susținea moralicește, îndemnându-l să meargă la minister, poate i se va propune un lucru care să-l satisfacă. Ascultător, trecu timid pragul ministerului și, spre marea lui surprindere, i se propuse postul de director al bibliotecii naționale. Până la acel moment activase un bețivan și totul era în mare dezordine. Acceptă propunerea imediat. Colectivul, unde activase deja, se înnoise cu femei tinere care l-au primit cu căldură. În scurt timp a pus lucrurile pe roate. La cei 49 de ani înțelese că acesta este locul de unde nu va pleca decât doar atunci când se va pensiona. Avea un salariu care putea să-i acopere găurile financiare. Se mobiliză să fie principial îndeosebi cu subalternii, să se dedice întru totul postului încredințat. Acoperi o parte din datorii, mai potoli pornirile Martei. Hanca se

ocupa de creșterea copilului. La începutul verii, în una din zile fu invitat de un cunoscut să prânzească într-o cafenea, din preajma magazinului central *Lumea copiilor.* La masa lor se alătură un bărbat cu o ținută atletică, care purta ochelari cenușii și se recomandă colaborator al Ambasadei ruse. O domnișoară elegantă, blondă, îi servi cu o sticlă cu coniac, diferite bucate.

– Comportamentul dumitale referitor la cărțile rusești este onorabil, îl lăudă bărbatul de la ambasada Rusiei.

– Marea cultură rusă nu poate fi pusă la îndoială, zise Filaret.

– Conducerea Ambasadei vă exprimă mulțumiri pentru acest gest.

– Cei de la conducere să se gândească mai serios când adoptă o decizie, continuă Filaret solemn.

– Mizăm pe dumneata, continuă bărbatul cu voce serioasă: Ne-am dori o colaborare în continuare, în cadrul relațiilor culturale ruso-moldovenești...

– Ce va trebui să fac? întrebă deodată Filaret, încetând să mai servească din bucate.

– O să te ajutăm...parcă ezită diplomatul.

– Cum?

– Pe toate canalele, zâmbi bărbatul, potrivindu-și ochelarii cenușii. Participă la întruniri, adunări, în cercul persoanelor notorii, poartă convorbiri confidențiale. Despre conținutul acestor adunări Ambasada noastră, în interesul cultural, ar prefera să știe tot! În viitor ne vom întâlni sistematic pentru discuții chiar în această cafenea. Munca dumitale va fi remunerată.

– Sunt doar un simplu bibliotecar! Ce lucruri extraordinare aș putea afla?

– Pe viitor am putea să te facem *deputat*, ministru, important e să ai dorință de a fi cu noi. Ești om deștept. N-ar fi rău chiar acum să semnezi niște documente.

Mi se cer iscălituri, gândi supărat Filaret. *Iarăși umblă rușii, propunîndu-mi servicii! Nu vor să mă lase în pace. Pologov, Daradaico*...nu-mi sunt de-ajuns? *Se manifestă iarăși interes pentru a menține Moldova în zona de influență rusească. Pentru asta infiltrează spionii lor. Mizează pe sărăcia mea, să-mi ia libertatea și principiile.*

– Am înțeles propunerea. O să mă gândesc, zise Filaret.

– Oricând poți face legătură cu mine, spuse tipul, oferindu-i cartea de vizită și la despărțire adăugă: În viitor, întâlnirile noastre le vom petrece aici. E local arendat de Ambasada Rusiei!

Filaret înțelese că o mică iscălitură pe un petec de hârtie i-ar garanta un viitor ferit de mizerie. Va avea mașină luxoasă la scară, va participa la polemici politice în cadrul emisiunilor televizate, va sta în fruntea unui partid. Doar că pentru aceste favoruri va fi obligat să colaboreze direct cu Ambasada Rusiei. Își reaminti

că anterior îl văzuse pe acel bărbat cu ochelari cenușii la terasa de la barul Uniunii Scriitorilor, la Uniunea artiștilor plastici, la diferite premiere, expoziții și lansări de carte, purtând convorbiri cu diverse personalități, care mai apoi s-au bucurat de titluri, distincții, premii! Iată de ce acei scriitori, artiști, pictori din fruntea coloanelor mișcării de renaștere națională au case mari, frumoase, sunt deputați în parlament, călătoresc în componența delegațiilor guvernamentale prin țări străine, iar odraslele lor au burse și își fac studiile în instituții prestigioase peste hotare. Propunerea era tentantă. *Care va să zică trebuie să mă încadrez în rândul profitorilor naționali ca să obțin adevărata libertate. Fiind bine asigurat material, ești liber personal! Și dacă o să fiu de acord să mă angajez, cine o să știe despre această colaborare? Rusia niciodată nu va fi cointeresată să mă divulge...Confrații mei s-au orientat demult și duc un trai decent, iar eu?! Îndrăznește, Filaret! Nu vei regreta!*

Simțea că este gata să cadă în capcană. În ultimul moment, când se porni la întâlnirea decisivă în acea cafenea spațioasă, se gândi să se întâlnească pe Aleea Clasicilor cu Vasile Cușcă.

– N-ai vocație, zise acesta. Nu ești capabil să trădezi, chiar având această perspectivă. *Rușii*, prin rețeaua de agentură dezvoltată, te pot ajuta mult, dar vor face-o totdeauna cu mâinile conaționalilor noștri. Vei observa curând aceste lucruri și o să trăiești un dezastru sufletesc. Nu te lăsa provocat. Trăiește cum ai trăit.

– Cât o să-și mai mai facă de cap Rusia? întrebă Filaret.

– *Matușka* demult e o putere mondială, răspunse ca la școală Vasile Cușcă. Popoarele din imperiul rus: *tătarii, bașchirii, calmâcii, yakuții, carelii, cecenii, hantî-mansii* nu-și doresc deocamdată independența, iar noi pentru Kremlin o să fim colonie. Mereu discreditați de ei în fața Europei, pentru a ne dispersa. Ne vor ține în sfera lor de influență cu toate mijloacele, inclusiv cu ajutorul confraților racolați din tată în fiu în interesul rușilor...După o lungă tăcere continuă: Mă uimește deseori miracolul că noi, în ciuda cuceririlor devastatoare, ne-am păstrat identitatea.

Filaret, în acea zi a telefonat tipului de la Ambasada Rusiei, refuzând propunerea de colaborare.

– Stimăm părerea dumitale, îi răspunse tipul.

La o săptămână de la acea decizie a decedat Vasile Cușcă, care s-a chinuit cu boala de inimă zeci de ani, deseori pângărit și uitat de toți. Mulți dintre camarazii lui de lucru n-au luat parte la ceremonia funerară.

În toamna următoare comuniștii brutali și cinici să slugărească *vasalul* au ajuns în Parlament cu o majoritate covârșâtoare și toate cuceririle naționale se topeau ca un aisberg care înaintează spre ecuator. Moscova îi manevra nu numai pe localni-

cii basarabeni, ci și pe cei din regat. La Chișinău, în redacțiile ziarelor, radio, televiziune, veniseră tipi de la București care foloseau procedee de discreditare, cu scop de a compromite persoanele care mai păstrau demniutatea națională. În una din zile, Filaret găsi pe masă exemplarul celei mai influente publicații din Moldova, în care pe prima pagină era un articol ce se referea la viața privată a șefului bibliotecii naționale. Era afișată fotografia lui cu nimb divin, înconjurat de cei opt copii, concretizând că sunt născuți extraconjugal tocmai de către șase femei! În acea zi a primit telefoane anonime ce continuau ranchiuna concepută în publicație. Colaboratoarele pufneau prin colțuri, de parcă descoperiseră în persoana directorului un adevărat monstru! îi telefonă și Marta dojenindu-l.

Hanca, aflându-i necazul, l-a mângâiat pe obraji cu dosul palmei, liniștindu-l:

– Trece-le cu vederea. Lumea o să se potolească...

Sfatul soției a fost binevenit. Societatea avea probleme și în curând toți parcă uitară accidentul. Farmecul mare pentru el era Sorin, care creștea un copilaș dolofan, sănătos, dornic de joacă, voios și fericit.

– Ce bucurie avem acum în casă! zicea Hana. Mi-i atât de drag Sorinel!

Filaret instală în casă un scrânciob și îl legăna pe Sorin, îl îndemna să bată tăpușele și acela își etala cei câțiva dințișori răsăriți.

– Când o să crească mare, zicea Filaret, va deveni Ministru sau președintele Moldovei! Sorinel își va aduce contribuția la reîntregirea țării!

– România este țara noastră și a fiului nostru!..

– *Ce mult vă iubesc*! zise Filaret mulțumit.

– Să ne iubești numai pe noi și pe nimeni altcineva, îl preveni într-o zi Hana.

– Ai vreo îndoială?

– Mă deranjează în ultima vreme telefoanele anonime, continuă soția. Îmi spun că ești pasionat de Aurica, medic la o clinică.

– Sunt zvonuri, evită el discuția.

– Eși prea des cu ea.

– De unde ai aflat?

– Vocile anonime… Să știi că voi suporta toate capriciile tale, numai nu trădarea.

– Păi merg la medic ca toată lumea, încercă el să-i explice. La vârsta mea se mai bolește, și câte un pic se și moare.

– Fie.

Filaret se întâlnea cu Aurica la ea acasă, când mamă-sa lipsea. Domnișoara, fiind medic de familie la o policlinică privată, îi telefona des chemându-l la întâlnire. Era dornică să-i ofere ceea ce nu putea găsi la un bărbat de seama ei. Și

iată că zvonurile ajunseseră la urechile Hanei.

– Cine mai știe despre relațiile noastre decât domnișoara Cenușă?

– Nu e bârfitoare, spuse Aurica.

– Poate sunt ascultate convorbirile tale telefonice?! își cu dădu părerea Apolinar Grițco după ce Filaret își spuse necazul. Securitatea știe totul despre ținuta-ți morală. La asta nu te-ai gândit?

– N-aș vrea să cred.

– Securitatea este o filială a FSB-ului rusesc. Se recurge la *mârșăvie* ca să te compromită! Tăifăsuiești la telefon cu Aurica?

– Sigur că da.

– Atunci, păzea! Salvarea ta poate fi găsită doar să trăiești singur, în pădure!

Evenimentele ce urmară, din cauza micșorării esențiale a cititorilor, au dus la reducerea personalului bibliotecii. Sălile erau aproape goale. Guvernul, cu ajutorul sponsorilor, moderniză biblioteca cu calculatoare, unde era inclusă multă literatură și pe ecran puteai citi tot ce voiai, fără a comanda cărțile depozitate pe rafturi. Majoritatea studenților, care dispuneau de calculatoare conectate la internet, nu găseau de cuviință să se folosească de serviciile bibliotecii. Instituția condusă de Filaret necesita o revoluționare. Locațiile impunătoare deveneau inutile, iar cheltuielile legate de achitarea serviciilor comunale duceau la un faliment inevitabil. Cu fiece zi era tot mai dificil să administreze edificiul, să găsească salvarea stocurilor de carte. Se tipăreau cărți ca niciodată. Apăreau noi autori de literatură artistică, anterior interzisă. Biblioteca nu era în stare să le procure, decât numai cu sprijinul sponsorilor. Colaboratorii au fost reduși la un salariu mic și nu mai stăruia acel entuziasm, acel elan din timpul când lumea se grăbea la sala de lectură. Uneori i se replica, fiind învinuit că nu intervine pe la instanțe ca să salveze situația și că în locul lui ar trebui să vină o persoană cu pile la minister, parlament.

Filaret simțea tot mai mult că zilele aflării lui în fruntea bibliotecii sunt numărate. Adunase pe umeri mulți ani, pe la tâmple i-au apărut fire argintii. Aurica într-o zi îl surprinse:

– Consider că a venit timpul să ne despărțim..

– Te-ai pricopsit c-un ursit, surâse Filaret.

– Să ai grijă de familia ta. Ai soție tânără, copil mic. E timpul..

– Decizi în locul meu?...

– Mă gândesc serios la viitorul meu, continuă Aurica. Sunt gravidă și-o să nasc un copil. Vreau să-mi schimb modul monoton de viață. Înțelege-mă corect.

– Fiind medic, ai știut cum să te protejezi. Mă pui în situația...

– Nu vreau nimic de la tine, vorbi ea sever. Nu e copilul tău, ci al meu… Atât!

Noutatea îl năuci. Filaret se întoarse acasă, împăcându-se cu gândul că de vină este doar soarta lui. Îi este hărăzit ca femeile să-i nască copii până va avea 10! Deocamdată are opt. *Aurica o să nască al 9-lea! Cine o să-i nască cel de-al 10-lea?!*

Ca să mai scape de stresuri, hotărî să-și ia concediu. Să plece la mare, pentru o săptămână împreună cu Hana și Sorin. La Zatoca s-au odihnit împreună cu niște oameni care veniseră de la Noua Suliță. Au fost zile cu soare, mese copioase în amurg de seară, în vecinătatea limanului. Bucovinenii au cântat cu el la chitară lângă rug, au dansat la discotecă. Filaret îl purta mereu pe Sorin în cârcă. *Ce este fericirea omului?* se întreba Filaret, pășind cu feciorașul de mânuță prin valurile mării. *E bine să ai alături urmași, care după moarte o să continue viața ta. Cel care n-are urmași moare și nu mai reînvie niciodată.* Pe malul mării domoale, împreună cu Hanca, ademeniți de lumina lunii pline, se lăsau în mrejele amintirilor vieții lui din trecut. Hanca îl asculta până peste miezul nopții.

Odihna cu zilele și nopțile senine trecu ca un vis și într-o zi călduroasă de la mijlocul lunii iulie s-au întors la Chișinău într-un autobuz cu perdele slinoase. De cum trecură vama la Tudora, s-au pomenit într-o livadă de unde Filaret a procurat două pungi cu piersice. Ca să mai treacă din oboseala drumului, încercă să-l învețe pe Sorin o poezie:

Vine moșul de la vie

Cu cireșe-n pălărie...

Hana o vreme a dormitat, apoi a fost trezită de un apel telefonic. Peste o clipă chipul ei deveni neliniștit și Filaret se îngrijoră.

– O veste fenomenală! spuse Hana, cu ochii injectați de disperare care-l priveau cu ură și dispreț: Te felicit! Ai fost și ai rămas o pușlama!

– Ce-i cu tine?!

– Aurica ți-a *fătat* un copil! zise dânsa brutal, smucindu-l pe Sorinel din brațele lui.

Până la Chișinău copilul a scâncit, observând panică în ochii mămicăi. Filaret era derutat.

24

De când se convinse că este înșelată, Hana i-a declarat că nu-l mai poate suporta, dar nu divorțează doar pentru că n-are locuință.

Filaret era nedumerit de aventura lui cu Aurica, dar nu putea fi indiferent față de cel de-al 9-lea copil. A participat și la botezul și cumătria lui, apoi a mers la oficiul stării civile, recunoscându-și paternitatea. A participat la alegerea nu-

melui. Pe fiică au numit-o Constanța. Aurica era calmă și fericită că a devenit mamă, surprinzându-l când i-a zis:

– Ai grijă de ceilalți copii. N-o să te pun la nici o cheltuială. Mi-am dorit un copil și mai mult nu mă interesează nimic. Dacă o să vrei să ne-ajuți, bine, dacă nu...voia ta!

Aflând că mai are un copil, nemulțumirea crescu și din partea Martei.

– *Svoloci!* Tainul care se cuvine copilului meu să nu fie redus nici cu un bănuț!

Sosirea pe lume a noului copil trezi mare zarvă. Lui Filaret nu-i rămânea decât să zâmbească amuzat: „*Am nouă! Deja n-o să mă oprească nimeni să rotunjesc cifra*!"

Viața se depăna înainte. Unii dintre copiii lui atinseseră majoratul, absolviseră școlile și își croiau drum în viață. Filaret și-a pus în gând că, orice s-ar întâmpla, îi va educa în așa fel să țină unul la altul, să se știe între ei de frați și surori. Simțea că, în afară de cunoscuții care-l condamnau avea și susținători. Pe mamele copiilor le stima, chiar și pe Marta ,care mai continua să-l tragă în țeapă, învinuindu-l că nu-i dă bani, o vizita și se străduia s-o ajute cât putea. Copiii îl vizitau, țineau la el, nici unul nu-i făcea reproșuri. Unii îi mai arunca uneori replici șfichiuitoare, bănuind că poate nu toți sunt copiii lui, iar mamele lor îl mint. Însă el, în analiza sa, se convingea că fiicele și feciorii îi sunt aproape cu sufletul, vedea în ei ceva din caracterul părinților, al lui. Se mândrea cu ei.

Hana însă era de altă părere.

– E oribil să ai copii din vagabondaj sexual și, demonstrativ, să vorbești despre asta! Tăinuiește-ți de ochii lumii bravada. Mi-i greu să conviețuiesc cu tine.

– Ai știut că am copii de la diferite femei. De ce ai acceptat să nești?

– Am fost o proastă.

– Adică Sorinel e născut dintr-o prostie?

– Nu! reproșă ea, strângându-l la piept. E cel mai dulce copil din lume!

– De ce mă acuzi?! Orice mamă, care a născut de la mine, este fericită!

– Atunci să nu te plângi niciodată că ți-i greu să ne întreții. Voi fi mai rea decât Marta. Nu voi munci nicăieri. Feciorul are nevoie de îngrijire permanentă. Tu doar nu te ocupi de el.

– O să am în vedere. Aș sta toată ziua acasă, lângă el, dacă n-ar fi nevoie de gologani.

Munca îi răpea lui Filaret toată ziua. În cadrul bibliotecii se reprofilau sălile de lectură cu aparataj performant. Încăperile cu rafturi pline odinioară, la indicațiile ministerului erau date în arendă firmelor private, companiilor mixte și naționale cu diferite genuri de activitate. Cu banii primiți în urma arendării

procurau calculatoare, cărți valoroase din alte țări. Spațiul bibliotecii devenea pentru unii politicieni izvor atractiv de profit. Veneau de la comuniști, apoi de la liberali, de la democrați cercând să-l atragă în sfera lor de influență, el străduindu-se să rămână pe poziții neutre. Clădirea impozantă din centrul orașului constituia o mană cerească. S-a dorit liber. Odată cu biruința comuniștilor la alegeri, ministrul i-a propus să cedeze funcția altei persoane. Se împotrivi considerând că face față obligațiunilor, dar într-o zi se pomeni cu ordinul de demitere pe masă. A consultat juriștii, legislația în vigoare, convins că s-a comis o nedreptate, dar justiția era total dependentă de politică, așa că deveni șomer. Urgent a acceptat prima propunere făcută de un cunoscut, ajungând șef de depozit la un magazin ce comercializa materiale de construcție. Postul îl obliga să stea în picioare 12 ore pe zi, să îndeplinească, prin cumul, și funcția de contabil, la care nu se pricepea și după două luni a fost nevoit să plece. În căutarea unei noi surse de existență, o ruga pe Hanca să se angajeze la un serviciu, dar soția refuză categoric, cosând doar din când în când câte o haină vreunei cucoane. Se iscau conflicte din cauza lipsei de bani și Filaret fu nevoit să meargă la gară să descarce vagoane cu cărbune. Revenind cu ceva bani în buzunar, Hanca, neîncrezătoare, îl lua în răspăr, învinuindu-l că n-a fost la descărcatul vagoanelor, ci a fost la *curve*. Soția îl mai cicălea că vrea să-l dea pe Sorin într-o instituție școlară de elită, dar pentru aceasta e nevoie de mulți bani.

– Mai am copii, au și ei nevoie de bani, încerca el să se apere.

– Puțin îmi pasă de ceilalți baistruci ai tăi! Sorin n-are ce îmbrăca, ce mânca.

– Spune-mi cum să fac mulți bani?

– Să vinzi apartamentul cu trei odăi și să ne limităm la un spațiu locativ mai modest.

Locuința era unica lui bogăție, dar soția ținea una și bună… La îndemnul unui sătean, a acceptat să muncească într-o brigadă de gropari la cimitirul central.

– Sună deocheat, îi zise săteanul, dar de lucru avem în fiecare zi!

După primele lucrări la săparea gropilor, își spori câștigurile și pomenele. Încerca să se obișnuiască cu atmosfera procesiunilor funerare, cu bocetele de jale. Groparii înainte de *a merge la obiect* trăgeau câte o dușcă. În fruntea grupei se afla un lucrător vechi care dirija afacerile legate de cele peste o duzină de înmormântări pe zi. Filaret observă cum la lucrările de amenajare șeful antrena câteva persoane obligate să selecteze florile, coroanele de pe mormintele proaspete și să le predea în dricul serii unor bătrânele și bătrânei de la poartă care le vindeau a doua zi din nou îndureraților. În timpul funeraliilor rudele răposaților le mai dădeau bani suplimentari pe care căpetenia lor îi însușea *pentru a fi transmiși*

altor șefi. Un lucrător luase prea mult la măsea și-i spuse odată râzând că în brigada lor există un tip necrofil care, dacă-i place vreo domnișoară decedată, în toiul nopții o exhumează și-și satisface plăcerile! Află că, sub oblăduirea *căpeteniei* lor și a postului de poliție din vecinătatea cimitirului, cineva se ocupă cu deshumarea și despuierea cadavrelor de costumele scumpe care mai apoi sunt vândute prin rețeaua magazinelor de specialitate. La acel magazin a recunoscut vestimentația defunctului căruia îi săpase groapa. A decis să se concedieze fără explicații, luă banii de la contabilitate și cedă locul unuia din mulții bărbați care se îmbulzeau în căutarea unui loc de muncă la cimitir.

– N-ai putut răbda, îl luă la rost soția. Ești capricios, egoist, nu te gândești decât la tine!

– Nu mă grăbi. Nu știu ce mai trebuie să fac ca să-ți intru în voie, zicea el necăjit.

Filaret se simțea tot mai singuratic. Colegii pe care-i avusese cândva s-au risipit fiecare cu interesele lui. Nu avea nici un sprijin. Acum câțiva ani crezuse că Hana este colivia unde și-a găsit adăpostul, dar el a încălcat principiul fidelității și acum, din cauza lipsei de bani, semăna cu un…adevărat *boschetar*.

Conflictele sporeau.

25

Stătea zile întregi acasă, mergând doar să se plimbe în oraș cu Sorin. În pofida tuturor lipsurilor, în casa lor apăruse calculator, biblioteca familiei se îmbogăți cu noi publicații. Deprinsese calculatorul, telefonia modernă. Pe internet găsea noi și noi informații, o lume miraculoasă din diverse domenii. Sărăcia îl lua în furcă, dar sufletul i se îmbogățea și această bogăție o simțea numai el. Se simțea din ce în ce mai descătușat, mai independent. Plimbîndu-se cu fiul prin oraș, încerca să-i povestească ceea ce gândea, într-o expunere de poveste. Sorinel îl asculta, deseori comentând spusele lui. Atârnase pe un perete harta politică a lumii și băiatul știa pe de rost majoritatea capitalelor țărilor de pe glob. Mergea cu el în vizită la frații și surorile care îl așteptau și-l iubeau. Numai Hana se arăta nemulțumită, când vedea că vin la ei în ospeție fetele-gemene ale Virginei, apoi Daniel, Viorel, Radu, Victoriția... Într-o bună zi îi declară:

– Întâlnește-ți armata de bastarzi în oraș! Casa mea nu-i gară.

Supărarea ei crescu și mai mult când Filaret se fotografiase împreună cu toții copiii. Când a văzut o poză în care Sorinel era alături de copilul Auricăi, stârni un tărăboi infernal. El s-a angajat câteva luni hamal la o fabrică de mobilă, adunînd mijloace pentru a merge împreună la Euforie Sud. S-au odihnit bine,

iar Hanca tot nu se astâmpăra. Mereu îi amintea că Sorin în toamnă va merge la școală. Soția parcă nu-i mai era nici prieten, nici soție. Întorcându-se de la mare, s-a decis să lămurească lucrurile.

– Îți amintesc, dacă ai uitat. La toți copiii mei țin deopotrivă. Îmi pui condiții ca ei să nu vină la mine. Cum îl iubesc pe Sorin, așa îi iubesc și pe ceilalți. Înțelege-mă, îmi ești cel mai apropiat prieten. Soție!

– Ce fel de soție îți mai pot fi după ce m-ai înșelat? Adevărat harem, c-o herghelie de copii! Tu fă ce vrei, dar eu cu Sorin trebuie să fim asigurați, să avem un trai decent.

– N-o să vă pot asigura numai pe voi.

– Atunci vom divorța. Nu pot convietui cu tine.

– Mi se pare că și eu simt la fel. Am 50 de ani. La bătrânețe, n-aș vrea să fiu alături de tine.

– Vreau să-mi oferi un spațiu locativ și consideră că jumătate de problemă ai rezolvat-o.

– Care e cealaltă?

– Pensie alimentară lunară. Ar fi mai bine și pentru tine. Doar ai nevoie de libertate, de *curvăreală*!

– Unde e fetița cea gingașă și plăpândă, cu versuri și giuvaiere spirituale? zise Filaret parcă pentru sine. Ce repede se schimbă oamenii!

– Tu porți toată vina. Acum ești în stare să rezolvi problema locativă ușor și libertatea e în mâinile tale.

– Cum?

– Schimbă locuința și dă-mi mie și lui Sorin una c-o odaie.

– Îmi place ideea.

Se găsiră doritori și peste o săptămână după revenirea de la mare, Sorin cu Hanca au trecut să locuiască într-un apartament cu toate *dependințele* din centrul orașului, iar el s-a mulțumit cu o garsonieră în zona muncitorească de la Ciocana.

Divorțul dintr-odată a schimbat viața lui Filaret. Deși tânjea după Sorin, lipsa Hanei nu-l deranja. Trecuseră cinci ani de la tentativa lui de a emigra și Hana îi aminti că restricția pusă de Ambasada Canadei a expirat. Dorește să-și încerce iarăși norocul…

S-a decis s-o ajute să plece cu traiul permanent în Canada. Numai așa va scăpa de capriciile ucrainencei. Hanca a revenit la studierea profundă a limbii franceze, a istoriei Canadei și a prezentat actele după ani de interdicție. Ofițerul de la ambasadă a ascultat-o, a verificat din nou actele și și-a dat acordul să se

mute cu traiul la Montreal, regiunea Quebec...

Cele ce se petreceau în jurul lui în acele zile păreau un vis, un miracol. Filaret, alături de Sorin, avea senzația fericirii și a durerii. Tăcea înspăimântat, cu senzația că după despărțirea de copil o să moară în singurătatea cea mai desăvârșită. Abia acum, recapitulând aventurile lui cu femeile, își recunoștea cruzimea, dar deja nu mai putea schimba nimic. Se pomenise într-un fundac al sorții de unde nu mai avea cum să iasă cu obrazul curat. Avea doar să piardă. Se apropia ziua plecării și Hanca îl bombarda cu apeluri telefonice, cerându-i o sumă impunătoare de bani pe care se cuvenea să-i aibă migranții la începutul aflării în Canada. A trecut pe la toate rudele, prietenii, împrumutându-se, pregătindu-i de plecare. S-au despărțit în aeroportul Chișinău, într-o dimineață de septembrie. Demult, poate din anii copilăriei Filaret nu plânsese. Credea că se desparte de Sorinel pentru totdeauna. Se simțea pustiit și trist. Era al treilea copil care va trăi deja printre străini! „Ce soartă anapoda am, gândi el printre lacrimi. Crești copilul și îl dai străinilor!"

Și tot ca într-un vis s-au despărțit. Sorin cu Hanca au trecut controalele, și-au fluturat unul altuia din mână și s-au făcut nevăzuți. Avea senzația că în viața lui deja nu mai exista nici o sistematizare cronologică și trăia cum îl mânau apele. După despărțire câteva săptămâni nu și-a putut găsi locul. Credea c-o să-și iasă din minți când conștientiza că s-au despărțit pentru totdeauna. Nu-l interesa nimic, deconectase telefonul, uita să-și facă de mâncare. Viața lui parcă-și pierduse sensul. Unica îndeletnicire era aranjarea cărților pe rafturile bibliotecii. În salon avea masă și calculator conectat la internet, două jilțuri și televizor digital. Își procură cartofi, fasole, mălai și avea senzația că a început să ducă un trai de bătrân. Nu-l deranja că tot mai puțin comunică cu cunoscuții și prietenii. Dar n-a putut sta mult în acea stare de *inhibiție*. L-a vizitat Marta, care, în maniera el, constată mirată:

– *Svoloci!* Credeam c-ai murit, dar tu, ca să vezi, ești viu! Am nevoie de parale…

Se angajă portar la o companie de transport. O noapte era în serviciu și două nopți acasă. Salariul îi ajungea să le dea câte puțin copiilor. Lipsa de comunicare la început îl deranja, apoi se obișnui cu senzația că a devenit componentul concret al contingentului din transportul public: pensionari și reprezentanți ai azilului de bătrâni!

Trecu într-o zi pe la el pădurarul care avea treabă la minister.

– Toate au un sfârșit, frățâne, îi zise el. Deja nu mă mai interesează femeile. Le iubesc doar cu ochii. Mai rău va fi când o să ne doboare adevărata bătrânețe cu boli și suferințe fizice. Deocamdată te văd sănătos și trebuie să te ții! Când te

hotărăşti să vii cu traiul la canton?

– Crezi că mai are cineva nevoie de mine?

– Cei de la minister sunt de acord să-mi ofere o unitate de subaltern.

– Ce pot face eu? se tângui Filaret. Bibliotecar neîmplinit! Viaţa rurală a devenit pentru mine deja o dragoste faţă de-o fată care demult e babă! Cum aş mai putea s-o readuc la tinereţe...

– Lasă nebuniile, filozofule! îl apostrofă prietenul. Vrei să vii?

– Mai am nevoie să mă clarific cu sufletul meu…

– Clarifică-te-te, glumi amicul. O să aştept semnalul tău!

Munca de paznic la poartă îl aranja. Serviciul nu era greu, comunica cu diferiţi oameni. Îl disciplina. Era obligat să se bărbierească în fiecare dimineaţă şi, la postul său, şoferii întâlneau un bărbat cu ţinută îngrijită. Mulţi intrau în vorbă cu el, ştiind că a fost un mare *grangur* în perioada sovietică, că chiar a refuzat postul de ministru! Şeful companiei de transport era o femeie autoritară, de vârstă mijlocie, o adevărată snoabă. Schimbându-şi zilnic vestimentaţia, circula într-o limuzină retro şi prin ţinuta ei severă semăna frică printre şoferi şi, dacă cineva se punea în poară, îl concedia. Fluctuaţia de cadre era mare. Se mai zvonea că doamna, pentru a-şi satisface poftele sexuale, invită acasă studenţi pe care îi plăteşte! Straniu, i se mai păru că de la o vreme şefa a pus ochiul şi pe el. Îl invita în birou, se plângea că e văduvă de câţiva ani. Era obeză, cu faţa mare, priviri severe şi Filaret nu simţea nici o atracţie faţă de ea, chiar dacă îl anunţă că a decis să-i facă adaos la salariu.

– Ce-ai zice să mergem împreună la odihnă, în Egipt? îi propuse ea într-o zi.

– N-am chef să merg nicăieri, deveni Filaret capricios ca o fată mare.

– N-o să regreţi? îl privi ea ca pe un şobolan prins în capcană. Pe mine nu mă refuză nimeni.

– Bănuiesc.

– Aş putea să te asigur cu un serviciu bun, maşină, bani, posibilităţi... Doar eşti om capabil. Cum te gândeşti să întâmpini bătrâneţea ce-ţi bate la uşă?

– Nu ştiu. O să merg des la biserică. Să aprind lumânări.

– Poate facem un cuplu, ca majoritatea oamenilor normali la vârsta asta.

– Ca să faci un cuplu trebuie să ai nişte sentimente.

– Că prost mai eşti, nene! Te socoteam mai deştept!

Obişnuit cu umilinţele care-l urmăreau în ultimii ani, Filaret consideră că este inutil să-i răspundă, dar îndată, după ce ieşi din biroul ei, îşi puse întrebarea: *„Ce va fi mâine? Unul Dumnezeu ştie!.. Mai are rost să cred că am să fiu asigurat cu loc de muncă?..”*

A mai muncit paznic câtva timp. Șefa nu-l observa, uneori doar măsurându-l în trecere cu privirile.

Filaret avea senzația că devenise o mașină. Nu frecventa concerte, spectacole, se mulțumea doar serile să citească. Noua generație nu simtea atracție pentru lecturi, inclusiv copiii lui. Nu-l putea impune pe niciunul să-i urmeze pilda și era nevoit să se conformeze noilor legi ale noii generații. Doar că, spre deosebire de Apolinar Grițco, nu pierduse interesul pentru sexul frumos. În sinea lui voi să vină acea clipă când va trece indiferent pe-alături de o fustă, dar sufletul lui, avea slăbiciunea femeilor tinere. „E amoral. Am îmbătrânit, mi-a crescut burta, dar mai doresc femei, și gândea el și parcă se sfia în fața fiicelor care deveniseră și ele domnișoare. Oare ce vor crede ele cândva despre mine?!" Strada însă cu torentul femeilor tinere, frumoase îl punea mereu la încercare. Orice tentativă de a lega o relație suferea eșec. I se dădea de înțeles că anii tinereții s-au dus și trebuie să se oprească pe pajiștea oamenilor de vârsta lui. Sufletul însă îl ducea mereu în ispită, crezând că e bolnav cu desăvârșire. Zadarnic visa să aibă relație cu vreo domnișoară, despre care citea în cărți că au avut unele personalități istorice. Trebuia să se despartă de plăcerile tinereții și să se împace cu bătrânețea.

Se bucură când în una din zile veni la el colega și săteanca Maria Codreanu împreună cu fiica Cipriana.

– Fata asta mă mănâncă de vie! Vrea să învețe de bibliotecară, la Universitate se plânse fosta colegă.

– O să fie așa cum am hotărât eu! zise îndârjit domnișoara, parcă cerând susținere de la Filaret.

Cipriana se maturizase. Avea părul despletit, firicel cu firicel vopsit în culori deschise la rădăcină, o panglică roșie prindea un smoc pe tâmpla stângă. Ochii aveau genele vopsite, unghiile de la mâini la fel îngrijite. Purta pantaloni modulați pe glezne, geacă de primăvară, de sub care se vedea o bluziță albă cu buline, iar în picioare pantofi cu tocurile înalte. Pe umăr ținea o gentuță. Ochii ei scânteiau de elan, tinerețe, curiozitate! Parcă juca mereu locului, plină de energie. Convinsă că Filaret e deja de partea ei, își mângâia alunica de pe obrazul drept. Mama ei adusese de acasă diferite bucate, vin roșu și le-a pus pe toate pe masa de la bucătărie. Au servit câte un păhăruț. Cipriana și-a permis să servească doar din politețe câteva înghițituri. Toți trei se înveseliră.

– Ce bibliotecă bogată aveți, aprecie domnișoara purtându-și privirea peste rafturile pline. Din copilărie mi-a plăcut că sunteți bibliotecar de profesie. Nu mă îndoiesc că voi studia la această facultate.

– Ia auzi-o ce spune, făcu nemulțumită mamă-sa. În sat la noi mai ieri erau trei biblioteci! Azi nu e niciuna! Nimeni nu citește, copilă!

– *Pui de bogdaproste* ce ești! îi zâmbi drăgălaș Filaret. Alegerea e salutară, dar, din păcate, mămica ta are dreptate. E o facultate în curs de dispariție! Sunt patriotul ei, dar ar fi mai bine să te înscrii la facultatea de drept, psihologie sau chiar economia comerțului. Sunt profesii cu perspectivă!

– Prefer să mă aflu mereu în lumea cărților, se apăra ea cu o doză de naivitate în voce, privindu-l cu ochi pătrunzători și sinceri, de mică mi-am zis că voi urma drumul dumneavoastră!

– Înseamnă că eu sunt o persoană cu autoritate pentru tine?!

– Fără îndoială.

– Atunci trebuie să ții seama de părerea mea, nu-i așa?

– Corect.

– Tocmai de aceea urmează facultatea de informatică și limbi străine.

– De ce anume de informatică?

– Viața cărții în forma clasică își pierde actualitatea, îi lămuri el. Prin internet însă o să ai acces la toate bibliotecile lumii! Mai ales dacă vei cunoaște engleza…

– O cunosc deja binișor.

– Formidabil! Atunci o să citești în varinată electronică orice carte din fiece țară a lumii vei dori. O să ai acces la biblioteca Congresului SUA, cea din Paris, Londra, Sidney…

– Aveți o putere magică de a convinge, zise deodată domnișoara și se adresă mamei: Îi dau ascultare acestui Guru! și hohoti strengărește. Deci merg la această facultate, dar o să am nevoie de susținere morală în continuare.

– Ușile casei mele oricând vor fi deschise pentru tine. Am telefon, la urma urmei.

– Doamne, colegule, făcu Maria. Bravo!

Filaret nu consideră că a făcut mare lucru, se bucură doar că Cipriana deveni studentă. Domnișoara locuia la cămin și din când în când îi telefona.

Timpul zbură nemilos și câțiva ani la mijloc deveniră istorie. Ani plini de obligațiuni și de rutină și, doar Cipriana, în ultimul ei an de studii îi dădea telefoane din ce în ce mai des, cerându-se în ospeție. Însistența fetei îl bucura, dar știindu-și slăbiuciunile că n-ar putea lupta în fața tinereței și seducerii, amâna delicat o întâlnire în doi. Fata, manifesta caracter. Într- o convorbire telefonică i se destăinui că a avut o dragoste fugară și a înțeles că pe băieții de seama ei nu poate conta. Se dezamăgise și voia să aibă cu el o discuție față în față, pentru care ar putea să-i spulbere îndoielile și Filaret până la urmă nu

putu rezista insistențelor ei. O invită la o cafenea unde petrecură clipe plăcute. Farmecul Ciprianei îl subjuga. Ochii ei îl pândeau parcă, aidoma unei fiare viclene, care voia să-l atace și el, simțind comportamentul ei cointeresat, se strădui să evite alte întâlniri, chiar deconectă telefonul pentru ca ea să nu-l poată găsi.

Își căuta de necazurile sale, convins că Cipriana e capabilă să lege o prietenie cu un băiat de seama ei, dar într-o zi Filaret rămase surprins când îi telefonă Maria Codreanu și-i reproșă:

– *Colega*, de ce nu o pui la treabă pe Cipriana? Ar putea să-ți ajute în ale gospodăriei…

N-ar fi îndrăznit nici de această dată să apeleze la vreun ajutor, dar peste el dăduse o viroză, avea febră și stătea bolnav la pat. Seara în ospeție îi sosi Apolinar Grițco.

– Ești morocănos, burlac și, singuratic! îl dojeni amicul. Devii neînțeles și casa ta miroase a bătrânețe.

Au tăifăsuit până seara târziu și când pădurarul se pregătea de plecare, Filaret a fost surprins la telefon de vocea primăvăratecă a Ciprianei care suna ca un clopoțel.

– Mă sună mereu, i se plânse el lui Apolinar. Ce mai vrea și fata asta de la mine?..

– Ca să scapi de toate muierile, hai la canton. O să-ți găsești refugiu sufletesc. Vei avea televizor, telefoane, cai de călărie, biblioteca ai putea să ți-o aduci acolo, ai spațiu berechet.

– Mă voi gândi...

– N-ai de ales, amice. Oricând îmi dai de știre și voi veni cu mașinile, te voi lua și-ți voi ajuta să te stabilești la canton, îi spuse pădurarul și plecă.

De cum rămase singur, Filaret iar se pomeni cu un apel telefonic de la Cipriana, în vocea căreia stăruia optimismul. Cuvintele ei îl făceau să simtă cerul cu lună și stele sclipitoare deasupra satului cu dealurile pline de vii și livezi, să audă feeria greierașilor, susurul de izvor de lângă dealul *Cheptușoaiei*, să vadă florile de matiolă de pe dealul Podișului și al Lipăgăului. Simțea răsuflarea ei plină de tinerețe, îi simțea pletele unduite de un vântuleț blând, ochii mângâietori și dorința de a o îmbrățișa. Parcă se lupta între fantezie și realitate, dezmeticindu-se că Cipriana nu este o domnișoară obișnuită. Îl oprea mama ei, colega de școală, cu care a învățat într-o clasă și au stat într-o bancă. Și-apoi el a fost adesea oaspete în casa Mariei Codreanu ca prieten de familie, iar pe Cipriana de mică o purta în brațe, se juca cu ea cum se

joacă un matur cu un copil. Îi plăcea să-i aducă jucării, s-o strângă ușurel de nas. Iar acum îl obsedau gânduri păcătoase. În acea seară târzie n-a putut rezista. I-a permis să vină. Fata îi aduse medicamente contra viroză, îmbrăca un hălățel fin prin care se profila corpul ei tânăr, mlădios și-i făcu ordine în casă. Era fericită că el a acceptat acea vizită. Îi povestea întâmplare după întâmplare, una mai hazlie decât alta despre viața ei studențească, despre viziunile ei privitor la relațiile tinerilor contemporani. Cipriana mai îmbina frumusețea corporală cu inteligența. Când începea să vorbească, în colțul gurii îi apărea un zâmbet binevoitor. Așa a trecut noaptea până când în zori fiecare adormi în odaia sa.

A doua zi era duminică. I se făcu mai bine, nu-l chinuia febra și stătea în pat privind televizorul, până când domnișoara se va trezi, dar a fost surprins de către Marta. Femeia îl vizită pe neașteptate. Văzând-o pe Cipriana, care dormea în camera vecină, închise ușa sprijinind-o cu spatele, stând cu fața către el. Deși cunoștea că e fiica colegei, îi spuse malițioasă lui Filaret:

– Ai deja o curvă proaspătă! Bagă de seamă, *svoloci*, să nu mai aduni o gură la venitul tău de pensionar... și , primind banii rezervați pentru ea, înainte de a pleca, îl sfătui ranchiunoasă: Nu cerca să te faci de rușine cu *prospătura*! Ești bătrâncios și mădularul ți-i capabil numai de dus știi tu unde.

Ultimele cuvinte ale Martei le auzise Cipriana și, când au rămas în doi, i-a zis:

– Nu vă deranjați! Sunt deprinsă cu acest limbaj. Tata de când bea de zvântă numai în felul acesta vorbește cu mama.

– Lumea mă cunoaște numai de rău. Pestetot sunt bârfit că am dus o viață desfrânată și acum trăiesc în mizerie.

– Mama mi-a spus că odată, la școală, îi făceați curte! a încercat să-l abată pe alt făgaș al discuției domnișoara. Ține minte că o tratați cu multă gingășie. Faptul că aveți copii și-i recunoașteți deja este lăudabil. N-aveți dreptate când spuneți că în satul nostru cineva vă vorbește de rău.

– De-ar gândi toată lumea ca tine.

– Mi-amintesc când eram mică și veneați la noi! Odată i-am spus mamei că primul bărbat pe care-aș vrea să-l iubesc va trebui să semene cu dumneavoastră.

– Sunt nepotrivit pentru familie, continuă Filaret, de parcă nu lua în seamă vorbele fetei. Femeile totdeauna sunt posesive, iar eu n-am făcut față. Tu ar trebui să-ți cauți un soț serios. Infidelitatea năruie încrederea.

– Aveți 9 copii. Ați dori să mai aveți unul? îl surprinse deodată cu întrebarea domnișoara, zâmbindu-i sincer.

– Deja nu mai vreau. De ce să am și al zecelea copil, dacă niciodată nu mă

voi căsători?!

– Sunteți un om deosebit! Ochii ei scânteiară emanând gingășie și căldură.

– Sunt o mare canalie!

– Nu spuneți asta, se împotrivi ea.

– Ești o fetiță bună și un fecior de-al meu ar putea să te pețească.

Fiecare întâlnire cu Cipriana îi crea o lume legată de tinerețe, iar, odată cu emoțiile despărțirii, în casă parcă se așternea un val de speranță și optimism.

Noaptea, când în Canada se făcea ziuă, dialoga prin internet cu fiul Sorin. Erau clipe fericite pentru el, deoarece cu ceilalți copii vorbea din ce în ce mai rar. Femeile la fel nu-l căutau. Doar Marta, care în ultima vreme concubina cu un bărbat înstărit, îl înțepa cu replici. Prietenii de familie au încetat să țină legătura cu el, iar zilele, nopțile se îngrelau și-l măcinau în singurătate. Unica ființă care avea grijă de el era Cipriana.

– Găsește-ți un prieten, încercă Filaret să-i dea un sfat.

– Nici unul nu-mi pare interesant, recunoscu ea. Băieții sunt consumiști, neserioși, cu sentimentele coborâte în *prohab*! Caută fete bogate! Mai bine să ai relații c-un bărbat cult ca dumneavoastră decât cu un tontălău!

– Lasă prostiile! se sperie Filaret.

– Nimeni n-are voie să-mi interzică să iubesc. Și mamei i-am spus.

– Cipriana! aproape strigă el. Te rog, dacă mai faci asemenea declarații, nu te mai invit la mine.

Domnișoara n-avea de gând să plece, țintindu-l cu privirile de vasilisc.

– Sunt matură, și e alegerea mea.

– Ce fel de sentimente la ai mei 55 de ani!? Pleacă! Dacă află mama ta despre ce vorbim…

– Știe că vă iubesc.

– Pleacă, te rog!

Cipriana își scoase capotul, își adună lucrurile și plecă fără a-i zice la revedere! Lui Filaret parcă nu-i păsa că a fost dur cu ea. Multă vreme nu se putu liniști. Din starea aceea l-a scos Apolinar Grițco sosit iar cu insistențele sale.

– Ministerul a admis o unitate salariată. Nu mai scapi de mine. La pădure!

– Îți trebuie bătrânețea mea acolo?

– Ai la dispoziție o lună, până la sfârșitul lui mai, continuă pădurarul să-i ordone. Meșterii de-acum finisează rafturile unde o să-ți așezi toate *talmudurile*! O să ai și internet.

Filaret nu avea nici un chef să-și schimbe locul de trai, dar își luă răgaz pe o vreme fără a-i face promisiuni. Revenea la propunerea pădurarului, dar nu era

decis. Voia să plece undeva de unde să înceapă totul de la capăt. Încorsetat de multă nehotărâre, căuta o soluție care putea deveni reală și gândurile lui parcă pluteau spre acel canton de la marginea pădurii. Apolinar îi permitea să-și ia cu el biblioteca și toate lucrurile ce le avea în apartamentul de la oraș. *Acolo să-mi petrec restul vieții*? se întreba el cu o presimțire disperată. Orașul, cu adevărat, îl plictisise. Toată viața visase să revină la sat și, deoarece acasă nu rămăsese nimeni cantonul pădurarului îl chema tot mai insistent. Va trăi mai mult singur, fără femei, fie bătrâne, fie tinere, fie frumoase, fie urâte. Va avea obligațiuni, va suporta singurătatea în atmosfera cărților, naturii, va vedea mai clar schimbarea anotimpurilor. Poate e o aberație crezând că a îmbătrânit? De ce era convins că orice domnișoară îl mai poate duce în ispită? De ce a ajuns la convingerea că tot ce-a fost legat de infidelitate, vagabondaj sexual cu diferite femei este o istorie încheiată, obligat fiind s-o uite.

Plecarea la canton o să-i creeze toate condiții ca să se împotrivească naturii omului care pierde tinerețea și cade în mrejele bătrâneții. În ultima vreme se aflase în *hibernare*, într-un cerc vicios, iar viața din pădure, spre deosebire de cea petrecută în oraș, o să-l scutească de multe probleme, aventuri amoroase, îi va da prilej să nu mai fie condamnat pentru greșelile trecutului.

I-a telefonat Cipriana.

– Am absolvit facultatea, se lăudă domnișoara cu voce emoționată. O să muncesc în târgușorul nostru.

– Doamne, ce mai trec anii!

– Am devenit matură!

– Felicitări! Suntem în pragul unor schimbări radicale, conchise Filaret.

– Eu zic să bem adălmașul, i-a răspuns ea cu seninătate. E o ocazie excelentă!

– Te aștept, acceptă Filaret.

Cipriana purta costum de gală, părul ei răspândea parfum de flori și ierburi proaspete. De cum intră în apartament, puse pe masă un suvenir ce reprezenta o *păuniță* aurită, care se rotea în ritmul unei muzicuțe vesele. Făcu puțină ordine, improviză o masă cu bucate, din cele ce găsi în frigider, apoi intră în baie, parcă pe neobservate își schimbă vestimentația, îmbrăcă hălățelul fin și reapărând în fața lui scoase din sacoșă o șampanie roșie. Ciocniră pocalele. Așezați în fotolii, se priveau cu duioșie.

– De azi înainte vom vorbi prin internet, zise Filaret.

– Una e calculatorul, alta e să vorbești cu omul pe viu.

Afară se stârni vântul și începu să plouă. În odaie se făcu întuneric. Cipriana aprinse lumânările. Muzicuța suna, păunița se rotea, fluturând alene din aripi.

Sticla de șampanie aproape se golise, pocalele zângăniră în tăcere.

– E timpul să pleci.

– Mai stau… Vreau să știu dacă mai există altă muzică în casă.

…Boxele calculatorului răspândiră o melodie domoală, liniștită cântată la saxofon. Cipriana dansa în fața lui, mișcându-se seducător, demonstrându-și frumusețea corpului. Filaret simți că iar se trezește în el bărbatul. Domnișoara, continuându-și mișcările grațioase, se apropie, se aplecă deasupra lui, astfel ca pletele ei să-i acopere fața brăzdată de riduri; mâinile ei mlădioase i se lăsară pe umeri. Stătea înțepenit ca în fața unei icoane.

– Nu mă face să păcătuiesc, șopti el neîncrezător. Ești fiica colegei mele de clasă...

– Și dacă, îi răspunse ea, așezându-se pe genunchii lui.

Cipriana era fecioară.

Noaptea a fost tulbure, neliniștită, iar în zorii zilei Filaret fu cuprins de remușcări.

– Ce-o să-i spun mamei tale dacă află?!.

– A fost dorința mea, concretiză Cipriana. Doar că n-am știut că poate fi atât de dureros prima oară. M-ai exploatat mișelește!

– Doamne, ce păcătos sunt! Merit acum să fiu fript pe tigaie.

– Stai liniștit!

Filaret mai continua să analizeze toate cele petrecute noaptea. Acum, gândea el, va fi *linșat* de societate. Trebuie să evadeze în pădure, unde va duce o viață de pustnic. Idiotul ce este! Și-a permis să facă dragoste cu fiica prietenilor de familie! Nimic nu putea să-l justifice. Căută disperat în jur, dădu de ochii ei care, spre uimirea lui, exprimau satisfacție și izbândă!

Cele întâmplate nu l-au scos din starea de șoc nici peste o zi, nici peste două. Cipriana a dorit să se rețină la el o săptămână. În apartament stăruia curățenia, în vreme ce el umbla prin oraș, rezolvând unele probleme legate de plecarea la canton.

Satul de baștină pentru el era ca o religie, planeta pornirilor și revenirilor sale, acolo era apreciat și stimat. De-acum încolo satul va avea față de el un mare semn de întrebare…

Cipriana Codreanu, după ce-i declară că este gravidă, dispăru din vizorul lui. Timp de câteva luni a fost plecată la o verișoară în Sankt-Petersburg, să dădăcească copilul aceleia. Filaret se temea să telefoneze, să o întrebe pe mama ei unde i-a dispărut fiica. Suferea. Se simțea în postura unui condamnat…

Cipriana a revenit la Chișinău în ajunul Anului Nou cu o burtă mare și îi

declară că este… fericită. Peste câteva zile născu o fetiță. *„Iată că mi s-a împlinit vrerea, să am 10 copii! gândi Filaret derutat. Uluitor, cu ce preț!”*

Apăruse un copil născut de la fiica colegei de școală!

În una din acele nopți, ca prin vis, îl trezi celularul de la căpătâi…

– Te felicit, tăticule! Sunt o mămică fericită... Am numit fetița…

– Cum?

– *Dulcineea...*

În satul lui se zvonea că Cipriana a născut copilul de la un deputat din Parlament, care dorește să-și păstreze anonimatul… Filaret multă vreme nu îndrăzni să plece la baștină. Soarta parcă pusese o mină cu efect întârziat în locul cel mai sfânt unde văzuse lumina zilei. Leagănul copilăriei devenise pentru el o cetate încinsă de pălălaia neliniștii. Ce se va întâmpla când sătenii vor afla adevărul? Ce va zice colega care de-a lungul anilor i-a fost prietenă? Anapoda întorsătură de soartă! Se simțea pustiit, vinovat, înstrăinat. Își zicea ca un năucit: *„...cine a determinat că atunci, când nu ai noutăți bune de nicăieri, când nu ai alături un suflet pentru comunicare, când bătrânețea te domină, când te-ai îmbolnăvit de dor după florile ofilite ale tinereții sau când te pomenești într-o totală confuzie, cu presimțirea că suferi de o maladie incurabilă, ai avea temeiul să declari că ești nefericit? Cui aparține dreptul de a stabili criteriul fericirii? În ce constă ea, fericirea? Există un răspuns întemeiat?”* Și într-un târziu constată: *„Cu anii încep să înțeleg cât de fericit este acel bărbat care nu se gândește, nu le vrea și n-are nevoie de femei, mizând că în toate este în stare să se descurce singur.”*

Propunerea lui Apolinar Grițco de a se muta cu traiul în pădure i se păru o salvare.

Partea III. Dumbrava Lăcrămioarelor

1

Filaret parcă avea acum de toate, însă în realitate nu avea nimic. Se simțea descumpănit, nu vedea clar ziua de mâine. Îl chinuia singurătatea sufletească ca niciodată, visa la o familie, cu o femeie iubită căreia să i se dedice în totalitate. În viața lui, pe neobservate, se strecurase bătrânețea și numai sufletul considera că rămâne tânăr. Simțea că nu mai prezenta interes pentru femei și romanele din trecut deseori îl făceau să regrete că nu a avut priceperea ca măcar una dintre femei să-i fie alături. Lumea tânără se îndepărtase de el, tinerețea nu-l mai accepta în straiele ei, și trăia cu amintirile, fără a aprecia ceea ce îi dăruise soarta. Invidia tot mai mult cuplurile care se plimbau pe străzi. Uneori acosta vreo fată care îi plăcea, dar era respins și se alegea cu replici acide. Societatea își schimbase veșmintele, generația tânără o simțea diferită de concepțiile lui de viață. Amicii, cunoscuții se pierduseră în vâltoarea timpului. Consideră că o ieșire ar fi să dispară, să se tăinuiască undeva până când sufletul lui s-ar izbăvi de patimi față de femei, s-ar potoli.

Decizia a fost luată. Avu multă vânzoleală cu vinderea apartamentului, aducerea buclucurilor la cantonul din marginea pădurii, situat pe povârnișul acoperit de copaci, ierburi uscate, tufari ce semănau din depărtare cu niște bivoli cu blănurile pestrițe. Mai spre stânga alt povârniș cobora spre albia Nistrului. Spre acea vale ducea și o cărărușă până la satul cu biserica veche. În partea opusă, peste o râpă stearpă cu malurile abrupte, săpate de ploi, se înălța pădurea de stejari, fagi, tei, jugaștri și alți copaci bătrâni, vârsta cărora nu o știa nimeni. Mai în față, în partea de asfințit, se aflau pepinierele unde erau crescuți puieți, arbuști pentru replantarea lor în spațiile de amenajare a orașului. Pe povârnișul din fața ogrăzii, în vecinătatea nucilor scorburoși erau amplasați stupi de albine. Locul unde trăia pădurarul semăna cu o pâlnie înconjurată din toate părțile de copaci, cu un pieptiș de vale deschisă spre câmpia îngustă acoperită cu un covor gros de *cardamă*... Ograda cantonului era largă, împrejmuită cu gard de nuiele, cu o poartă din scânduri în fața căreia se înălța cumpăna unei fântâni cu uluce și colacul de piatră albă. Mai la vale de fântână, printre aguzi și meri, se afla oborul împrejmuit de două șoproane, câteva căpițe de fân, un sâsâiac de păstrat porumbul și vrafuri de lemne depozitate pentru defoc. Pe niște schelete de copaci uscați din preajma ieslelor împletite din nuielușe atârnau roți, căpestre pentru cai, două șei, una din piele neagră, cealaltă din piele roșie încrustată, ambele cu

scări grele, alte atribute de harnașament. Pe o corlată se sprijineau ilăie și talaghire. Mai la stânga de colacul fântânii stătea o căruță fără cai, cu loitre înalte de scânduri, cu oiștea înălțată în direcția pădurii de stejari ce înveșmânta coasta dealului din spatele cantonului.

Un cal șarg și altul roib se aflau la dispoziția lui Filaret, care deja a doua lună se deprinsese să-i înhame, să-i hrănească, să-i adape și să facă curse pe potecile pădurii. Avea grijă de amenajarea ieslelor, ulucelor cu apă amplasate în desișul pădurii, prin poieniște, unde veneau căprioarele. În supravegherea lui era și casa nouă cu o bucătărie. Într-o odaie lungă aranjase biblioteca, în alta masa de lucru, calculatorul, televizorul, iar în a treia, cu verandă și ferestre mari, își primea oaspeții.

Își împlinise visul să se vadă la sat, să aibă o casă cu toate comoditățile, unde să-și ducă cei mai tihniți ani. Descoperi că viața trăită în mare parte la oraș nu-l orășenizase! Rămăsese sătean get-beget, acomodat în mijlocul naturii, cu aer proaspăt, locuri virgine și zări nemărginite. Călărea și inspecta ieslele căprioarelor din diferite părți ale pădurii. Întâlnea lucrătorii care munceau la defrișările sanitare, cei care colectau diferite ierburi și plante medicinale sau lucrau la pepinierele cu rânduri stricte de puieți și sere acoperite cu polietilenă albă, unde creșteau flori decorative. Pentru munca sa i se plătea salariu din care i se rețineau procente pentru achitarea pensiei alimentare și această situație îl făcea liber, independent.

Mai dificil i-a fost să se obișnuiască cu cărările împrăștiate parcă printre copaci, acoperite cu straturi de frunze, pe alocuri barate cu crengi uscate. Trebuia să caute, să se dezmeticească, să clarifice și nici nu observa când se încheia ziua și venea seara cu aer îmbibat de prospețime și austeritate. Îi devenise pe plac singurătatea. Odată cu sosirea serii oamenii de la pepinieră plecau acasă și el rămânea unica ființă în preajma acelui imens pustiu al pădurii aproape virgine. Venise la canton în toiul iernii, dar lumea nu i se păru tristă, cu copacii dezgoliți care-și fremătau crengile zi și noapte în bătaia vântului și a crivățului. De cum sosiră zilele calde, totul se transformase într-o simfonie armonioasă de culori nuanțate. Natura se infiltra în ființa lui, având presentimentul că de aici nu va mai pleca nicăieri și niciodată. Avea impresia că este în pielea unui bețivan care a abandonat alcoolul și regretă încontinuu că nu s-a dezis să o facă mai devreme. Era încântat, se descoperea pe sine însuși zi cu zi. Dacă la început pădurarul, făcându-l responsabil de eliberarea materialului forestier al companiei de specialitate de la Chișinău, își permitea să-l controleze, după o lună avea în el toată încrederea, iar câinii Argus și Tarzan, pe care-i avea în stăpânire, îi deveniră

prieteni. La noul loc de trai simțea că poate descoperi noi și noi lucruri necunoscute sau demult uitate. Voia să schimbe toate în viața lui, ca lucrurile să i se pară mereu noi și ireversibil de frumoase. Se ambiționase să-și schimbe și imaginea de altădată. Își zicea că e un lucru bun să se dea în cohorta bătrânilor, chiar dacă trupul lui se simțea tânăr, iar ochii ageri. Hotărî să-și lase barbă și mustăți. Se amuza de fiecare dată când își arunca ochii în oglindă. Era sigur că în curând nu-l vor cunoaște nici prietenii, nici fostele soții. I se părea că noua înfățișare i se potrivește și pădurea anume așa îl acceptă.

Călare, asistat de cei doi câini, hoinărea prin pădure până la povârnișul înalt de unde se deschidea panorama imensă a împrejurimilor. Îi plăcea de fiecare dată să privească acea frumusețe uluitoare cu albia șerpuitoare a Nistrului, a celuilalt mal din Transnistria, unde se vedeau ca în palmă casele cazacilor, veniți odată cu războiul din 1992 și localitatea poreclită *Porcălăii*. Nimeni nu cunoștea denumirea adevărată a noii localități căzăcești.

Apolinar Grițco venea tot mai rar la canton pentru a controla cum eliberează facturile camioanelor sosite de la Chișinău. Documentația se făcea în două exemplare, unul se preda responsabililor companiei de înverzire și amenajare a grădinilor, celălalt contabilității ocolului silvic, care se afla în satul din vale. Spre marea lui surprindere, contabilitatea era condusă de Dochița, fostă învățătoare din Ineasca lui, prietena unchiului Andrei, pe care el o considera demult decedată. Bătrâna însă era energică, cu mintea lucidă și se bucura că i-a venit un ajutor priceput și cult.

De câteva luni Filaret trăia cu sufletul împăcat. Freamătul pădurii părea că-l îndeamnă să fie activ. Îi plăcea să țesale caii, să-i plimbe prin locurile unde poposeau doar căprioarele și bursucii. Avea mult de lucru în prima jumătate a zilei, trebuia să fie prezent la canton, iar la chindie camioanele încărcate se întorceau în oraș și el își organiza timpul cum îi poftea inima. În acele situații parcă voia să recupereze golurile din anii petrecuți prin birouri, fără a fi în contact cu natura. Pădurea îl mobiliza. Somnul îi era sănătos, simțea că se odihnește cu adevărat în diminețile răcoroase, când peste pădure și albia râului se așternea o plapumă ușoară de ceață și în văzduh stăruia o ambianță de mirosuri proaspete. „Prost a fost acel om care a murit ieri și nu a ajuns să vadă ziua de azi", își aminti el vorbele bunicului său, imaginându-și că trăiește aceleași senzații. Trăind acel farmec va trăi, ca și bunicul, peste 90 de ani. „Longevivii caucazieni au în față natura, fără poluanții de la fabrici și uzine, fără forfota orășenească. Ce minunat ar fi, ca să ating vârsta de 100 de ani fiind deplin sănătos – să pot vedea, auzi, merge, gândi limpede! Atunci voi putea desface brațele, să strig să mă audă tot pământul că

sunt o ființă norocoasă! E o fericire totuși să ai ocazia de a trece prin istoria mai multor generații"! Gândea astfel convins fiind că pădurea este un mediu unde nu există problemele de ieri, e un loc unde poți fi mai puțin afectat de prostia omenească. Natura e cu ale ei și omul cu ale sale, dar conviețuiesc armonios! Aici totul se compune din impresii, momente, crâmpeie de viață. Vedea lucruri pe care avusese prilejul să le vadă doar în depărtata copilărie. În vale, pe malul drept al Nistrului, era satul, unde mergea rareori, o ferărie, ca un bătrân, și el cu barbă și mustăți, să pună potcoave noi cailor, să strângă șinele și să instaleze bucșele la roți. Crezuse că profesia de fierar murise, dar aici o reîntâlnise și mirosul ferăriei îl ducea la anii când, copil fiind, îi plăcea să privească, uneori chiar să ajute fierarul din preajma casei lor să umfle foalele, să-i aducă apă pentru ciubărul unde se arunca fierul călit în foc.

În sat cobora rar, doar atunci când avea nevoie să facă ceva cumpărături la unica alimentară de lângă casa cu un cuib de cocostârci. Deși nu prea intra în vorbă cu trecătorii, sătenii deja îl cunoșteau și, când îl întâlneau fie pe jos, fie călare, se opreau și-i dădeau bună ziua. Filaret deveni mai îndemânatic și părea că nu are timp pentru gânduri triste, aflându-se mereu în mișcare. Ziua, în preajma cantonului, veneau mulți săteni la muncă. La depărtare, peste câteva pâlcuri de trandafir sălbatic, în văzul lui, un om de afaceri își instalase prisaca cu mulți stupi de culoare albastră, unde staționau mașini și trebăluiau persoane în halate albe.

Prisăcarii arendau terenul și pădurarului nu-i era permis să aibă treabă cu ei. Filaret nu fusese acolo niciodată, dar ardea de curiozitate și într-o zi încălecă roibul și se decise să treacă pe la stupii de pe povârniș amplasați simetric, în jurul lor roiau zumzăind albine – peste o sută de familii. Lumea albinelor pentru el era un domeniu necunoscut, chiar dacă citise literatură de specialitate. Mai voia să-l cunoască pe prisăcar. Dimineața era însorită, cu vânt prielnic. Ajuns acolo, se pomeni în preajma unui jeep argintiu. În jur nici țipenie. Vru să-și vadă de drum, să ajungă la ieslele de lângă lacul îndepărtat, unde încă nu inspectase. Dădu pinteni calului, îndepărtându-se pe cărărușa ce cobora în desișul codrilor, dar deodată în calea lui apăru o domnișoară într-un costum galben ca razele soarelui, cu un buchet de albăstrele abia culese. Surprins, Filaret părea că visează. Nu se așteptase să întâlnească o minunăție de fată înaltă, subțirică, aidoma unei trestii mlădioase, cu ochi măzărați. Era zi de sărbătoare și, dinspre bisericuța de pe malul Nistrului, răzbeau dangăte de clopote.

– Proprietara latifundiei? o întrebă Filaret oprind calul.

Domnișoara, ca o adevărată icoană în acea margine de lume, îl privi cu nepăsare și rosti cu voce rece:

– Mergi în drumul matale, *gheaghe*!

– Sunt ajutorul pădurarului.

– Dorești ceva? fata îl privi cu un vădit dispreț.

– N-am avut niciodată ocazie să văd cum se îngrijesc stupii, recunoscu Filaret.

– Sunt fiica *hozeainului*, se prezentă ea, lăsând a lehamete mâinile în jos.

– Fiica *stăpânului*, cercă s-o corecteze el, zâmbind de după barba stufoasă.

– *Gheaghe*! se încăpățână duduia. Trăiesc într-o țară liberă și independentă! Cum vreau așa *vorghesc*! Nu-i treaba dumitale să mă îndrepți!

– Ești studentă? Cândva o să le ceri elevilor să se exprime corect...

– *Mujârule, ugomonește-te*! Nu-i *dela* ta! turui duduia, oprindu-se la ușa *jeepului*. *Caroce*! Cum vreau, așa mă *vârajăsc*! *Poneal*!?

– Întocmai…

Nemaivoind să continue discuția, Filaret dădu pinteni calului și intră în cetina deasă a pădurii. „Au trecut peste 20 de ani de independență, își zice în sinea lui, dar tineretul vorbește păsărește: un cuvânt românesc, altul rusesc. De unde vine această neglijență lingvistică? se întrebă el indispus. Generația noastră vorbea mai corect ca tineretul de azi, continuă el să gândească. Azi mi se pare mai frumos, au mai multe posibilități, dar nu pot înțelege lipsa de patriotism a multora din ei. Tinerii de azi, în marea lor majoritate se străduie să termine studiile și să părăsească țara pentru totdeauna, să neglijeze puritatea limbii, tradițiile, obiceiurile."

Parcurse multă cale prin pădure, pe la iesle, pe lângă lac, apoi merse o habă pe jos, ducând calul de căpăstru. Ramurile copacilor îi atingeau fața nebărbierită și el încerca să se liniștească. În istoria Moldovei au fost vremuri și mai grele. Toate se vor redresa. Doar nu toți tinerii sunt la fel. Sunt printre ei mari patrioți, vorbesc frumos, frecventează bibliotecile. Intelectualii din generația lui părea că au educat alte generații, au crescut băieți și fete deștepte, care ne-au dus faima. Reveni din nou cu gândul la tipa de adineaori, care se complace în vorbirea ei oribilă. A făcut-o special, din cauza că a dat cu ochii de el, adevărată huidumă! Trebuia să se bărbierească, să îmbrace haine curate, apoi să vină la prisacă. Dac-ar fi știut că are să întâlnească o asemenea frumusețe de fată! Ajungând la mijlocul pădurii, asculta vuietul îndepărtat, rumoarea copacilor se convingea că i-a rămas doar să se delecteze cu frumusețile naturii! Natura totdeauna a fost sinceră și devotată omului. Are să reușească să le facă pe toate. Are să amenajeze ograda din fața casei, va construi un gărducean în jurul fântânii, va ciopli o ciuturiță, cu care va scoate din adânc apă rece, cristalină, ca în copilărie la fântâna lui moș Nică, bunelul său!

După o iarnă capricioasă, primăvara veni cu zile senine, însorite, dar încă destul de reci. Aștepta câteva săptămâni, când pădurea se va transforma într-un ocean necuprins de verdeață. Regreta că îi lipsește o gospodină la casă, se întreba, la fel disperat, dacă va avea vreodată norocul să-și creeze o familie aici? De ce omului îi este menit deseori să fie singur? De ce nu are soarta păsărilor, albinelor? Citise undeva că numărul albinelor de pe glob este într-o scădere vertiginoasă din cauza câmpurilor magnetice provocate de bazele militare, experiențele nucleare subterane, fie în oceane, în cosmos, neprielnice pentru toate vietățile. Dar el nu-i nici albină, nici altă insectă care se poate descurca în orice mediu. Se mai zice că albinele, în viața lor scurtă, uneori pierd ritmul, nu-și găsesc stupul când încearcă să revină cu polenul de pe flori. Pierduse multe în viață, dar calea din fața lui, fie și împădurită, i se vedea limpede.

După amiază, soarele încălzea cu dărnicie. Observă ici-colo ramuri înflorite, altele înverzite și în avalanșa gândurilor natura părea că respiră tot mai pronunțat odată cu primăvara ce poposea. Inspectase toate obiectele, strânse căpăstrul, dădu pinteni calului. Soarele crepuscular alina văzduhul cu un vântuleț plin de miresme proaspete. Până a duce calul în obor trecu o vale de fagi și jugaștri, apoi urcă pe cărăruia șerpuitoare printre copacii de tei spre canton. Adăpă calul, îi puse fân în iesle și o luă spre casă. Visase să trăiască la marginea pădurii și acum visul devenea realitate. Zări *jeep-ul* argintiu și pe stăpâna lui care, deși era deja seara. mai stătea tolănită pe un covoraș alături, în costum de baie. Dori s-o treacă cu vederea, să-și caute de treabă, dar ea îi făcu semn cu mâna să se apropie. Filaret șovăi, urcă pe cal și se apropie. Duduia se ridică, îmbrăcă alene o rochie fină și se rezemă de portiera mașinii ce bara trecerea. Îl privi cu ochi mari, zicându-i împăciuitoare:

– Adineauri mi-ați părut o sperietoare, dar văd că sunteți un adevărat monah al pădurii! Un specimen armonizat cu natura! Așa arătau primații primitivi la vânatul mamuților.

Cuvintele ei îl impresionară.

– A fost o vreme, când doream să plac femeilor. Acum mă las păgubaș și nu mă mai bărbieresc.

Duduia râse cu poftă:

– Păcat că nu-i aici prietenul meu din America să vă aprecieze barba ce seamănă cu un caier de lână țigaie.

– Cuvintele tale nu mă afectează, zise Filaret, îndemnând calul ca să se întoarcă spre obor. Fata însă avea chef de vorbă.

– M-am interesat la tata și la mama la telefon, zise ea. Sunteți bibliotecar, cunoașteți multe! Îmi place să comunic cu oameni deștepți!

– De ce atunci ai vorbit cu mine anapoda?

– Voiam să fiu în pas cu tineretul de azi, se justifică ea.

– Să nu faci ceea ce fac alții.

– Ne ocupăm cu educația? iarăși îl ținti ea bănuitor, apoi adoptă un ton domol: De două săptămâni sunt în vacanță, dar în satul nostru poți să căpiezi de plictiseală. Părinții mi-au spus că aveți o bibliotecă bogată, iar prin Internet comunicați cu o mulțime de femei și cu cei zece copii! O personalitate întronată în singurătatea naturii! Nu bănuiam... Dacă veți dori să polemizăm, poftim cartea mea de vizită, poșta electronică. Vă stau la dispoziție.

– N-am crezut că se știe atât de multe despre umila mea persoană.

– Se mai spune că sunteți pasionat de cântecul la chitară. Vreau foarte mult să învăț a ciupi strunele.

– Din păcate chitara mea s-a pierdut undeva la oraș și nu-i posibil.

– Prietenul meu n-a avut ce face și, la ziua mea de naștere, mi-a dăruit o chitară havaneză. Dacă nu sunteți împotrivă, am să vin să-mi dați câteva lecții.

Fata se dovedi veselă, vorbăreață.

– Înveți în America? se interesă el, dosind cărticica în buzunarul flanelei.

– Vreau să devin diplomat. Am absolvit studiile la Chișinău. Acum îmi fac stagiunea la Ambasada de la Washington, cu prietenul meu! Cu dumneata aș vrea să deprind cântul la chitară. Ce-ar fi să le cânt diplomaților o romanță? Am voce frumoasă. De la mama.

– Nu sunt un bun pedagog.

– Mai vreau să deprind a dialoga cu oamenii, pe diferite probleme. Așa mă povățuiește tata.

– Și crezi să mai adaugi experiență în pădurile de pe malurile Nistrului?

– Nu ironizați, vă rog! Mă sufocă Moldova în halul în care a ajuns. Cred că nu voi dori niciodată să-mi petrec viața aici.

Călare, Filaret o privea de la înălțimea calului, cercând să înțeleagă dacă într-adevăr vrea să învețe a cânta la chitară. Ceva îl ținea pe loc și, într-un târziu, îi zise cu voce absentă:

– Pleacă toți în străinătate, dar Moldova în grija cui rămâne?

– Epoca creată de generația voastră, răspunse filozofic fata. Semenii mei au alte priorități! Suntem pragmatici, superiori, cu mai multe posibilități!

Fata rupea firul de la o discuție la alta, devenind tot mai agitată. Și deodată veni în fața calului:.

– Aș putea să iau cunoștință de biblioteca dumitale?

– Dacă dorești.

Filaret duse calul în șopron și, peste câteva minute, domnișoara porni docilă în urma lui până la casa cu ferestrele arcuite ale cantonului.

– Și zici că mai buni sunt americanii decât noi? întrebă Filaret.

– O! Americanii sunt bogați, întreprinzători, zise ea, intrând amândoi în casă. Toți au mașini, serviciu, bani la cec și duc o viață activă, rațională. Nu ca la noi în prăpădita asta de țară! Mai ieri am fost la o cumătrie. Ce mizerie! Se îndoia masa de bucate și băutură! În SUA asemenea risipă nu e permisă!

– Fiecare cu tradițiile și datinile sale. Organizarea unei veselii cu masă bogată e în firea moldovenilor. Obiceiurile noastre sunt mai vechi decât SUA. Ele vin din religiile mozaice.

– Românii n-au un colorit în cadrul arenei mondiale.

– Chiar dacă pământul nostru e blestemat de sindromul exodurilor, eu totuna în Moldova mă simt ca în rai.

– Cărțile din casa dumitale mă impresionează!

– Nici nu știu cum te cheamă, zise Filaret.

– Iris. Puteți să mă serviți cu o cafea?

– Beau doar solubilă, cu usturoi.

– Vă fac companie.

Filaret puse ceainicul la foc și, când se așezară la masa așternută cu un prosop moldovenesc, Iris continua să răsfoiască un volum al enciclopediei britanice, apoi aprecie ghiveciurile cu flori rânduite pe pervazuri.

– Slăbiciunea mea sunt florile, zise el. Prefer să aflu istoria proveniență lor.

După ce a băut cafeaua, Iris continuă să facă cunoștință cu rafturile ticsite. Prin pânza fină a rochiei galbene i se profila corpul plin de tinerețe și farmec. Ochii lui Filaret priveau pofticios, cu regret că nu mai este tânăr.

Au tăifăsuit despre artă, politică, noutățile din literatură, despre conștiința națională. Fetei îi plăcea să asculte, îngânând mereu tertipul „Ce interesant sunteți! E o plăcere să vă ascult!". Afară amurgea și Filaret, având pe masă două lumânări mari de parafină cu aromă, le aprinse. Făcliile creau o atmosferă aparte, luminând culorile cromatice ale covorului moldovenesc de pe peretele din camera de odihnă. Stăteau față în față, scufundați în fotolii, și se părea că discuția lor nu se va mai sfârși. De câteva ori Iris fu sunată la telefonul mobil, le lămuri părinților unde se află, lăudându-se că-i place să dialogheze cu pădurarul. Deasupra pădurii se ridica luna, câteva stele licăreau amorțite pe cerul albastru, pe alocuri acoperit cu nori.

– E cam târziu, făcu o aluzie Filaret.

– Sunt independentă deja, zise fata. Să știți că nu sunteți rupt din soare, însă aveți un șarm.

– Cred că iubitul tău…

– E un răzgâiat! Fecior de bani gata!

– Te așteaptă părinții, făcu serios Filaret.

– Nu-mi place când mă grăbește cineva. Nici tu să n-o faci, c-apoi pot să mă răzbun.

– Și care ar fi metoda ta de a mă pedepsi?

– Te-aș obliga să numeri albinele din stupi.

– Așa face față. Pentru asemenea fată frumoasă, îngână Filaret, simțind că domnișoara parcă plutește ca și el în atmosfera de ușoară feerie, pe care o contura lumina slabă a lumânărilor și sfârâitul din vreme-n vreme de ceară topită, tonul pe alocuri degajat, dar nelipsit de inteligență al discuției, cerul înstelat de dincolo de geam. Deodată Iris deveni serioasă, grăbindu-se să plece.

– Ok, monahule! Să-mi scrii pe poșta electronică dacă vei avea timp!

La plecare, fata se apropie de el și-l sărută pe obraz. Acel sărut îl ameți și i se părea că totul plutește în fața lui. Urmărea corpul mlădios care plecă legănându-se în întâmpinarea serii cu lună plină, cu rumoarea pădurii răcoroase și mirositoare și reveni la realitate doar când auzi motorul mașinii. Casa mai păstra parfumul domnișoarei și prezența atmosferei de adineaori. Înțelegea că acum câteva clipe s-a aflat în lumea tinereții și a veșniciei de care totdeauna i-a fost greu să se despartă.

Noaptea nu avu somn. Continua convorbirea cu Iris, își închipuia cum se plimbă împreună pe potecile pădurii, călări pe cai. Aceeași nălucire avu și a doua zi, când a inspectat ieslele căprioarelor. Când reveni la canton, se pomeni cu domnișoara la poartă. Rămase și mai surprins decât ziua trecută. Purta pantaloni negri, bluziță cărămizie decoltată, iar de portiera jeep-ului atârna o frumusețe de chitară havaneză.

– Vreau să iau o lecție la chitară, zise ea hotărâtă.

Filaret se fâstâci.

– Arată-mi degetele.

Fata întinse palmele catifelate, cu degetele lungi cu unghii lucitoare de culoare roșie.

– Va trebui să te debarasezi de ele. Unghiile lungi încurcă, încercă el să-i explice. Ar fi bine să-ți lămuresc teoretic acordurile, apoi, acasă, de sine stătător să deprinzi ritmurile unuia din cântecele tale preferate.

– Așa nu merge, nene! reproșă domnișoara și-i puse chitara pe brațe. Ai să-mi cânți ceva, apoi trecem la lecții practice. Pentru învățătură am să-ți plătesc în valută.

Filaret demult nu cântase la chitară. Așezându-se pe un trunchi din vecinătate, acordă strunele și curând în poarta cantonului se revărsă vocea lui domoală, îngânând unul din cântecele preferate:

Doar un paznic de seară
Ce veni ca să-mi ceară
Să-și aprind-o țigară
M-a văzut lăcrimând…

Îl urmărea încântată, îl măsura cu priviri jucăușe cum rânduiește dibaci mișcările degetelor pe strune în acordul melodiei.

– Fii atentă, o îndemnă el când sfârși cântecul. Memorizează. Asta e scărița mare și apeși cinci strune cu trei degete, apoi treci la scărița mică, pe următoarea porțiune, la fel acoperindu-le cu trei degete…

După ce îi explică minuțios cum să apese strunele, cum că formeze acordurile, Filaret îi mai explică ritmul în care trebuie să lovească cu cealaltă mână strunele și îi întoarse chitara.

– Crezi că am prins secretul atât de repede?

– Vei repeta până ai să faci bătături la degete și vei interpreta primul cântec, o asigură Filaret.

Iris luă chitara, urmă sfaturile lui, cercând să formeze un acord, apoi altul, dar nu-i ieșea nimic. Se strădui din nou, însă chitara nu voia nicidecum să o asculte.

– E complicat.

– Nu-i ușor.

– Te rog permite-mi să mă așez pe genunchii tăi, propuse domnișoara cu voce serioasă. Astfel mă vei ajuta să așez degetele peste strune.

În următoarea clipă, fără a aștepta învoirea lui, Iris se așeză pe genunchii lui cu tot cu chitară, ca să o învețe cum să apese strunele ca să scoată sunete curate. Părul ei auriu se încâlci cu barba și mustățile lui răvășite. Mirosea a parfum scump. Filaret se înfricoșă de îndrăzneala mișeleasca a fetei și pentru o clipă avu impresia că nu-i cu toate acasă. Aproape involuntar strecură brațele lui pe subțioarele fetei, ca să-i așeze, rând pe rând, degetele peste strune.

– Acum lovește cu degetele celeilalte mâini peste strunele apăsate, o îndemnă.

Domnișoara îi urma sfaturile și, într-un sfârșit, reuși să redea sunete cât de cât acordate. Repetară aceleași mișcări de câteva ori, apoi trecură la ritmuri, unde fata se descurcă mai ușor. Când consideră că a prin firul, Filaret o împinse ușurel de pe genunchii săi.

– Mă ustură buricele degetelor, zise ea, stând în picioare și continuând să drăngănească la chitară.

– După cel puțin o lună de antrenamente ai să obții rezultatul.

– Nu sunt sigură că face.

Fata îl privi lung direct în ochi. Iris nu dorea să se despartă de pădurar. Stătea în fața lui cu chitara în mână, continuând să-l țintească cu priviri fermecătoare.

– Totul depinde de voința ta, domnișoară, zise Filare și se grăbi să urce în șa, îndemnând calul.

– Să-mi scrii neapărat la poșta electronică, îi strigă ea în urmă.

El zâmbi șăgalnic, își netezi barba, mustățile și o povățui:

– Dacă ai să fii cuminte, am să-ți scriu.

2

Filaret avea impresia că o mare parte din vina lui viața se pierduse în van. Natura nu-l lasă pe om să inventeze lucruri ireale. Omul, trestie gânditoare, caută în sânul ei doar o existență confortabilă, rareori încearcă să o schimbe fie în bine, fie în rău. El nu avea un scop anume cum își va duce existența în această singurătate verde, dar se încumeta să creadă că soarta poate să-l mobilizeze, să-i schimbe modul de viață pentru ca să-i fie mai ușor, să-și recupereze acele clipe pierdute pe care n-a reușit să le folosească în anii tineri. Dorea să aibă o singurătate frumoasă, lipsită de monotonie, dinamică, interesantă, cu oameni noi și situații noi. Prin intermediul internetului revenea încet la realitatea zilei, comunicând cu vechile și noile cunoștințe, familiarizându-se cu informații cotidiene. Cu ajutorul Internetului izbutise să-i găsească și să reia legătura cu foștii prieteni din copilărie Maisea Kogan și Semion Țehman, stabiliți cu traiul în Israel, descoperise localitățile unde cândva activaseră inochentiștii unchiului Andrei, pe celălalt mal. Prietenii din Israel îi scriau despre amintirile din copilărie, clipele petrecute cândva împreună. Nu avea nici o informație despre fiica Nelly din Noua Zeelandă. Se obișnuise cu Internetul, care îi aducea informații utile și-l ținea în legătură cu lumea civilizată, cum ar fi să-i zică celei de dincolo hotarele cantonului. Odată cu desprimăvărarea, aducea la canton și așeza în borcane cu apă pe pervazuri la ferestre, pe polițe crenguțe și ramuri înflorite. În cele trei odăi domnea prospețimea de-afară. Petrecea zilele și nopțile cu gândul la fata de la prisacă, care adusese în casa lui miros de cosmetică și dorința să împrospăteze florile din ghiveciuri. Și-ar fi dorit ca acea fire gingașă să se apropie de el cât mai mult. Discuta cu ea în somn, se plimbau imaginar zi de zi pe malul plin de verdeață și floare al Nistrului. Îndrăzni să-i scrie un mesaj la poșta electronică despre legenda lăcrămioarelor, florilor lui preferate, al căror nume științific este *Convallaria majalis*, iar în grai popular i se mai zic *flori de mărgăritar* sau

clopoțelul de mai. Legenda glăsuia precum că trăiau odată, într-un castel, doi copii de regi: un băiat și o fată. La naștere primiseră de la Zâna bună minunate daruri: frumusețe, înțelepciune, cumințenie. Petrecându-și timpul în grădinile cu copaci și flori, când viața părea minunată, o boală nemiloasă porni să bântuie în întregul regat. Fata regelui se îmbolnăvi și muri, iar frățiorul ei nu se putu opri din plâns trei zile și trei nopți, până când lacrimile lui s-au transformat în flori albe, micuțe, care s-au împânzit peste toate văile si grădinile unde se jucau până atunci amândoi. Florile celea au căpătat numele de *lăcrămioare*. În continuare Filaret îi descria amănunțit o baladă de dragoste, aproape sigur că Iris neapărat va exclama: „Monahul e un adevărat Celentano, reușește să mă cucerească!"

Într-o după-amiază Iris opri *jeep*-ul în preajma cantonului. Purta o rochie lungă, de parcă se mascase ca să-și joace rolul într-un spectacol medieval.

– Legenda lăcrămioarelor! exclamă ea așezându-se pe banca de la poartă. Ce-ar fi să-mi dăruiești lăcrămioare nu numai pe Internet?

– Sunt florile mele preferate.

Fata făcu o mină serioasă și, punându-și mâinile în șolduri, zise nu fără subînțelesuri:

– Se spune că atunci când dăruiești lăcrămioare, cel care le dăruiește visează la ceva.

– Așa e, răspunse Filaret. Aceste flori îl înzestrează cu bunătate pe un om ca mine, mai adăugă el cu răsuflarea întretăiată.

– Să nu aducă asta a hărțuire sexuală, îl fixă ea acum cu severitate.

– Scriindu-ți, m-am gândit numai la lucruri frumoase.

– Ești romantic! Am să-ți simt lipsa în America. Să-mi scrii.

– Îmi voi împărtăși visele frumoase cu tine, continua Filaret, simțind că debitează aiureli. Dorință de comunicare e acum la ordinea zilei, mai adăugă el.

Mișcându-și degetele fine, ea îi atinse ușurel obrazul cu dosul palmei apoi, urcă la volan, porni motorul și recunoscu:

– Degetele mele, degete! Așa și n-am izbutit să învăț a cânta la chitară.

– Vom continua când te întorci din străinătate.

– De-acolo voi fi curioasă să aflu cum o duce călugărul meu! Scrie-mi oricând despre toate.

Filaret simți că o are aproape, sinceră și încrezătoare.

– Deja pleci la Washington?

– Peste o săptămână. Trebuie să mai vizitez Chișinăul, Odessa, Kievul, Bricenii. Ne vedem în ajunul plecării, auzi el vocea rece, care se pierdu degrabă în vuietul jeep-ului care se îndepărta.

Filaret zări mașina tatălui ei în depărtare, la prisacă și se simți jenat. O luă în direcția oborului, încălecă calul și plecă în desișul pădurii. Pomenindu-se în stihia verde a pădurii, se simțea vrăjit de fată: „Ce minune este această Iris! Fericit e bărbatul care o are de prietenă!" Vedea chipul ei învăluit de soare, de verdeață, de florile pădurii. „E o neghiobie că m-am născut romantic! Iris m-a tutuit și m-a privit dulce, apoi cu răceală. Ciudată este viața cu surprizele ei!"

În ultima vreme avea obiceiul să vorbească cu sine însuși. Noaptea și-a petrecut-o în discuții cu fata, savurându-i ochii, buzele, părul mătăsos. Toată viața femeia a ocupat un loc aparte în sufletul lui. În chipul ei găsea gingășie dar și mari taine. N-a putut înțelege femeia niciodată până la capăt, mai ales atunci când se îndrăgostea. O femeie îndrăgostită este imprevizibilă. I se părea că fata e pe cale să se îndrăgostească cu adevărat și atunci? Cum se va justifica în fața părinților ei, oameni înstăriți și de-o vârstă cu el? Spera că într-un târziu de noapte fata îi va telefona și-i va spune că vine la el. În sufletul lui se aprindea o scânteie. Ar fi dorit să-i spună: „Iris! Lumea nu s-a început și nici n-o să se termine cu noi! Ne gândim unul la altul și ne este interesant."

Seara, stând în fața calculatorului, nerăbdător, îi scrise un mesaj: „Drăguța mea Iris! La această oră târzie gândurile mele îți sărută privirile. Ar trebui să-ți urez noapte bună ori să te las să dormi liniștită, să visezi, dar starea mea sufletească mă îndeamnă să-ți vorbesc. Aș vrea să ai în persoana mea un prieten, un înger păzitor. Convorbirile cu tine mi-au creat impresia că ne cunoaștem de-o viață. Înțeleg că ne desparte o distanță uriașă de vârstă, venim din lumi diferite, aparținem la două ideologii, la două lumi opuse. Reții în imagine chipul tău suav, talia, pletele tale rebele, corpul tău mlădios, ochii tăi inteligenți, deștepți! În împărăția singurătății mele mă împotmolesc în nesiguranță, mă simt ca un copil! Ce gânduri atacă mintea mea, domnișoară Iris! Sufletul meu trece prin chinuri, pentru care… îți declar o recunoștință sinceră. Revenind din depărtări acasă, să-ți amintești de clipele petrecute împreună, de casa mea singuratică, să potolești tristețea atât de frecventă în viața mea. Sper să mai avem ocazia să cutreierăm pădurea".

Reciti cele scrise și, fără a sta pe gânduri, le expedie prin poșta electronică. Dorea ca natura satului din vale cu casele potopite de flori și verdeață să o facă pe Iris să simtă trăirile lui sincere din acele clipe de reverie ale nopții târzii.

3

Primăvara trecea peste coclaurile și povârnișurile din preajma cantonului. Filaret se simțea parcă întinerit. Cea mai mare surpriză pentru el a fost ziua când a plecat la contabilitate și a întâlnit-o acolo pe Dochița. O recunoscu după

mărgelele mari de chihlimbar de la gât. Le avea și atunci când pleca, cu părintele Anatolie și soțul ei, în pădure să îngrijească de morminte, cum se zvonea printre oameni. Deși trecuse la mijloc un car de ani și acum riduri adânci îi brăzdau fața, părul înălbit era la fel de des, păstra acel chip jovial, tânăr, inteligent, demn, cu fruntea senină. Purta ochelari cu lentile groase, vocea-i vie emana încă tinerețe și prospețime. Doar mersul ei deveni mai neîndemânatic. Vocea i se auzea mereu de departe. Pe unii îi compătimea, pe alții îi strunea și la canton, datorită ei, părea că munca clocotește. Cei care lucrau cu ea erau convinși că oricărei probleme îi vor găsi dezlegarea împreună.

Filaret descoperi în ea trecutul. Simțea cât de mult dorește să discute, să-și amintească niște vremi demult plecate din viața lui.

– Nu v-am mai văzut de când ați părăsit satul nostru, îi aminti el în una din zile.

Femeia îl privi cu luare aminte și rămase încântată de întâlnire. Unchiul nu apucase să-i spună despre biografia familiei ei.

– Părintele Anatolie, încuviință femeia. Împreună cu soțul mergeam cu căruța lui în Dumbrava Lăcrămioarelor, unde au fost împușcați moldovenii și evreii. Cum mai trec anii!

– Mă bucur să vă revăd. Pe o fotografie de la școală sunteți ca o trestie, în rochie albă de crepdeșin.

– Fosta-i lele, zâmbi femeia.

– Aici vi se zice Dochica, făcu Filaret. E oarecum neobișnuit!

– Eu sunt de pe malul Bugului, din Transnistria, continuă femeia, potrivindu-și ochelarii la rădăcina nasului. Părinții m-au botezat Eudochia, la voi în sat mi se spunea Dochița, iar ucrainenii m-au botezat Dochica. Uneori timpul schimbă nu numai locurile, ci și numele oamenilor.

– Casa vi-i în satul din vale? se interesă el.

– Acum, da, oftă femeia a necaz, ștergând lentilele ochelarilor. Până la venirea rușilor au tăbărât cu război în 1992, trăiam cu soțul în partea cealaltă de Nistru. Predam la școală, dar m-am refugiat de răul porcălăilor, care au închis școala moldovenească. Am devenit contabilă.

– Se spunea că mergeți la Dumbravă ca preotul să aprindă lumânări, să citească prohoduri în desișurile pădurii, reveni Filaret la ceea ce-l interesa mai mult – trecutul unchiului.

– Atunci se interzicea să vorbești deschis despre crimele comuniștilor. Azi au venit democrații la putere, dar lor nu le pasă de nimic. Vor să distrugă Dumbrava.

– Trec deseori pe acolo, o informă Filaret. Dumbrava Lăcrămioarelor e un loc pitoresc.

– Se mai păstrează tufele de măcieș pe care i-am sădit cândva cu *preotul*?

– Acolo e o mare de flori, iar ghimpii măcieșilor opresc vietățile să nu vandalizeze mormintele, parcă o asigură Filaret.

– Părintele Anatolie a fost martor cum au fost împușcați evreii, moldovenii și de aceea se ducea să facă slujbe, îi aminti femeia. El mai avea de gând să înalțe pe acel loc o bisericuță de lemn. S-a stins prea devreme.

În virtutea obligațiunilor de serviciu, dar și din dorința sufletului, Filaret venea deseori la Dochica să discute cu ea în biroul, pe peretele căruia atârnase portretul soțului. La cei aproape 80 de ani era iute în mișcări, lucidă și sfătoasă. Lui i se părea că are în față o carte vie de istorie, căci bătrâna era la curent cu tot ce se petrecea în țară și în lume. Și ochii ei păreau binevoitori, dar păstrau o ciudată asemănare cu chipul de vendetă.

Apolinar Grițco, referindu-se la bătrână, deseori ironiza:

– Babulența e lucrătoare bună, dar de când a rămas văduvă, trăiește doar cu amintirile și parcă ar vrea să se răzbune pe cineva.

Pădurarul-șef ocolea totdeauna discuția cu ea, dacă lucrurile nu se refereau la chestiuni de serviciu și tăinuia orice discuție pe marginea faptului că în ultima vreme din Chișinău veneau în vizită oameni de afaceri, făcându-i propuneri tentante, pentru a efectua construcții de agrement în pădure. Pădurarul se făcea tăcut și retras, nedorind a se împărtăși cu părerea atât cu Filaret cât și cu contabila. Iar bătrâna de dimineață până spre sfârșitul zilei perfecta actele contabile și, cu prima ocazie, dorea să comunice cu cineva. Într-o zi după ploaie, stând cu Filaret în birou la o cafea, îi arătă o carte groasă pe care o termina de citit:

– În cartea asta a lui Vasile Leu se spune adevărul cum multă lume din Basarabia a murit în Siberia, dar nimeni n-a fost pedepsit pentru crimele celea nici până azi, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic! Eu țin bine minte acele crime. Aveam 9 ani și m-au apucat fiorii când am citit și mi-am amintit prin câte am trecut împreună cu părinții mei în Siberia. Ochii Dochicăi se umeziră și lăsă o pauză de reculegere. Bine că s-a găsit un martor ocular să scrie despre crimele rușilor. Ascultă…

Bătrâna își fixă ochelarii și citi: „*La Chișinău, în fața gării căruțele se încadrau într-un cerc înconjurat de unități militare, gata să-i atace în orice clipă pe părinții, copiii și bătrânii din preajmă. Căruțele descărcau jertfele. Plânsul celor maturi se suprapunea peste răcnetul copiilor. După ce erau descărcate, căruțele ieșeau din cerc. În vagoane ne-au mânat înghesuindu-ne ca pe niște vite...*

Dimineața, la 15 iunie 1941, trenul trecea podul peste Nistru pe la Tighina. La Tiraspol s-a reținut mai mult, timp, care nouă ni s-a părut o veșnicie. În vagonul

înfierbântat de soarele verii era iadul pe pământ. Osândiții se înăbușeau, urina se scurgea printre podele, iar scârnăvia, mai ales a copiilor, rămânea pe jos, nu puteai să te miști nici cu o talpă. De duhoare, oamenii își pierdeau cunoștința. Bătrânii stăteau încremeniți, femeile plângeau, blestemând ziua când s-au născut; copiii răcneau, ținându-se de poalele mamelor... Toți așteptam noaptea, când se potoleau căldurile, năduful din vagon mai trecea și respiram aer curat și răcoros. Și nimeni, absolut nimeni nu bănuia că această noapte va fi cea mai tragică, cea mai îngrozitoare noapte din viața noastră, noapte, după care bărbații vor muri, nemaivăzându-și niciodată soțiile și copiii, iar soțiile și copiii, – nu-și vor mai vedea soții și tații. Pe la miez de noapte s-au deschis ușile zăvorâte (rușii comiteau crimele noaptea, ca toți bandiții de pe lume) și în vagon au intrat alt soi de tipi, ținând de curele niște javre sălbatice cu gurile căscate, câini-lupi... Și crima a început. A început genocidul rus. Familia noastră s-a împletit ca pâinea cu sarea: mama ținând copilul la piept cu o mână, cu alta se apucase de tata: tata se ținea de mama, surioarele și eu ne țineam de fusta mamei și de picioarele tatei. De noi s-au apropiat trei tipi care vorbeau într-o limbă neînțeleasă, aveau fețe negre, murdare. Doi dintre ei i-au sucit tatei mâinile la spate. Mama a început să răcnească, ținându-se cu ultimele puteri de tata. Al treilea tip a vârât baioneta cu tot cu armă între corpurile părinților, smulgând-o pe mama cu tot cu copil de la pieptul tatei. Călăii din spate l-au târât pe tata din vagon. La ieșire tata și-a smuls mâinile, și-a luat pălăria din cap, mi-a aruncat-o însoțind-o cu ultimele cuvinte auzite de mine:

– ...Asta-i tot ce-ți poate da tata...

De atunci nu l-am mai văzut niciodată...Cu asemenea manevre au fost vânați din eșalon toți bărbații și tinerii mai mari de optsprezece ani. După ce din mijlocul nostru au fost smulși bărbații, flăcăii, vagonul a rămas semi-pustiu: numai femei bătrâne, fete tinere, neveste și copii... Ușa cu scârțâit metalic a fost din nou zăvorâtă. Mi se părea că povestea copilăriei ar mai putea să reînvie, că, iată-iată, voi urca pe cuptorul cald din casa părintească. N-a fost sa fie... Povestea dulce a copilăriei o dată omorâtă n-a mai reînviat. Lângă mama și-a așternut bulendrele o săteancă de-a noastră, care trăia pe valea Molovatei, mătușa Ileana Vâdru, însoțită de copiii ei: Serafim, Gheorghe, Costică și Maria... După aceea a așternut pe podea ce mai avea Elizaveta Oprea, însoțită și ea de odraslele ei, dintre care se evidenția Catincuța, o fetiță de vreo șase anișori. Urma familia fierarului Adrian, nevastăsa avea mari probleme cu feciorul Ionel, un băiat de vreo 12 ani, care, căzând de pe cal, a rămas beteag. A muri într-o baie de sânge, peste câteva luni, în lipsa părinților, când a încercat să ne salveze de atacul timuroviștilor, ceapaieviștilor, budionoviștilor. În partea opusă și-a așternut bulendrele Sofia Cogan, însoțită de

un băieţel de seama mea, Sanea. Soţul ei, Israel Cogan fusese doctor-asistent la spitalul renumitului medic Laşcu din Orhei. Cogan nu s-a refugiat în România. A rămas. I-a întâlnit pe ruşi cu buchete de flori, cu panglică roşie prinsă la piept şi acum regreta amarnic şi el şi nevasta lui, şi feciorul. Lângă Cogan, s-a aciuat evreica Raia Pisarevski, fiica bancherului Froim din Moldova, care ulterior a fost înhămată la aceeaşi targă cu mama mea. Alături de ea zăcea o evreică bătrână-bătrână, cu faţa încă frumoasă, ochii mari şi blânzi. A murit pe braţele mele, lăsându-mi o pernă rotundă evreiască de rugăciuni, pe care în 1946, la rugămintea ei, am dus-o înapoi în Basarabia. Peste câteva zile, eşalonul s-a oprit într-o plantaţie forestieră. În jur nu era nici o localitate. În scurt timp trenul a fost înconjurat de o armată întreagă de soldaţi cu baionete fixate la arme, ofiţeri cu pistoalele. Escorta îi scotea din vagoane pe cei care duceau morţii: bunici, mame, copii. După unele înregistrări şi semnări de documente, cadavrele erau aruncate în desişuri, exact cum se aruncă gunoiul, fără a fi îngropate. Noaptea, osândiţii tremurau de frig, mai cu seamă tremura tânăra nevastă care abia născuse. Nu avea nici scutece, nici plapumă, nici lapte ca să alăpteze pruncul. Curând fătul a murit în braţele ei şi apoi i l-au luat soldaţii, ducându-l în noaptea neagră a înmormântărilor. Nopţile deveneau din ce în ce mai friguroase. Am început a simţi „farmecul" Siberiei: nori mari de musculiţe mărunte-mărunte, ca seminţele de mac, ţânţari mici şi mari, din cei care răspândesc malaria ne atacau prin toate crăpăturile şi deschizăturile vagonului. Feţele, mâinile, picioarele ne erau umflate de înţepături...

În cele din urmă am ajuns în regiunea Omsk, la câteva mii de kilometri depărtare de Basarabia. Întrucât navigaţia fluvială era pe sfârşite criminalii n-au avut cum să ne trimită la urşii albi. Descărcându-ne din eşalon, ne-au îmbarcat în cotigi şi au umplut satele din vecinătate cu noi..

Dacă în Evul Mediu sclavii erau vânduţi pe aur şi argint, continua bătrâna cu ochii înlăcrimaţi, *la mijlocul secolului XX ruşii transmiteau de la unii la alţii copiii şi vârstnicii ca pe vite, în baza unor hârtii, unor procuri. După ce erau deschise porţile lagărului, intrau, însoţiţi de criminali, cumpărătorii sau clienţii: preşedinţii de colhozuri, sovhozuri, directori de întreprinderi. Şi câte unul pe rând îşi alegeau prada, jertfele. Se opreau în faţa vreunei familii, se uitau lung, şi, dacă femeia era tânără, arătau cu degetul, zicând: „Эту забираю!" (Pe asta o iau). Rusul, după aceea, semna un act de predare, iar cumpărătorul – de primire. Cele mai mari drame, aveau loc atunci, când clientul arăta cu degetul la vreo tânără de 16-18 ani, a cărei mamă era bolnavă şi inaptă de muncă: „Только ее забираю!" (Numai pe ea o iau). Când era smulsă, maică-sa, cu mâinile ridicate la cer, se ruga în frumoasa noastră limbă română: „Domnilor, luaţi-mă şi pe*

mine, luați toată familia, dar nu ne despărțiți!" În zadar încerca biata mamă să strige, să roage, să se ridice și să se agațe de copila ei, satrapii o doborau cu patul armei la pământ, la pământul blestemat al lagărelor siberiene. Până în seară, erau desprinse din coloană și transportate în direcții necunoscute familiile care urmau a fi supuse muncii de rob...

Doamna Cogan din Orhei, care știa rusește, franțuzește și nemțește, a reușit să facă legătură cu evreii aflați în aceeași situație: cu repartizări zilnice la muncă de rob, fără dreptul la libera circulație, fără dreptul la corespondență, doar muncă, muncă până la moarte. Pe prichiciurile de pământ din barăci au rămas doar femeile cu copii mici, cele bolnave, bătrâne, familiile „rebutate". Fiindcă că mama avea copil mic în brațe, dar și ceilalți eram tot mărunței, am fost și noi „rebutați". Pe la mijlocul unei veri toată baraca noastră a fost escortată pe malul râului Irtâș și îmbarcată în barje, care au luat cursul spre râul Obi, iar mai departe spre Cercul Polar, în direcția Oceanului Arctic. Barja în care ne aflam noi era trasă de o șalupă cu remorcă, de unde se auzeau ceastușe, țipete de oameni beți și înjurături. Rușii se veseleau, știind că de pe șlep nimeni nu va fugi: un pas în lături însemna sfârșitul, potopul, moartea. O mulțime de oameni: mame, fete, bunici și copii mici nu scoteau un cuvânt, pe fețele lor se putea citi aceleași întrebări: „Unde ne duc?", „Ce va fi cu noi?", „Unde-s bărbații, unde-s părinții noștri?"

Se lăsă o liniște grea, apăsătoare, care prevestea nenorocire, tragedie, moarte. În brațele unei mame plângea o fată frumoasă din satul Bujor, de prin părțile Lăpușnei. Era fata care, în seara de joi 12 iunie 1941, își proba, în fața oglinzii, beteala și rochia de mireasă, împreună cu prietenele, pentru ca, peste trei zile, cel mai frumos flăcău din sat să vină s-o conducă la altarul cununiei. Călăii ruși aveau să omoare însă minunata lor dragoste, dragoste fără de care în inima fetei nu exista viață, ci doar lacrimi, doar moarte. Fata a fost luată de călăi în timpul nopții. Beteala și rochia de mireasă era tot ce avea cu ea, acolo pe șalupă. Acum, pe barjă, când dormeam și când mă trezeam, auzeam și vedeam cum corpul ei tânăr, acoperit de părul despletit, se cutremura, iar buzele ei rosteau, la început încet, apoi tot mai tare, numele mirelui. Plângând ea o implora pe maică-sa s-o lase să se gătească, pentru că, iată vine ursitul s-o ia de mireasă. Maică-sa nu mai putea îndura, ceda, lăsând-o să îmbrace rochia. În contrast cu tragedia noastră, acea frumusețe tristă părea o adevărată nebunie. Mama îmi prindea căpșorul în poală, zicându-mi să nu mă uit în partea fetei, că ea, sărmana, de durere și jale și-a pierdut dreapta judecată. N-o ascultam și, pe furiș, mă uitam la frumoasa basarabeancă, îmbrăcată în rochie albă. La un moment dat, fata s-a smuls din mâinile maicii sale și a început să strige: „Mamă, mamă, iată vine! Vine dragostea

mea spre mine! Mă duc, mamă, la el! Mă duc la cununie!" Și, alergând cu brațele desfăcute, ca aripile unei păsări rănite în zbor, a păşit peste marginea vasului, prăbuşindu-se în apele reci ca gheața, negre și tulburi ale Irtâșului. Ducându-se la fund după mireasă, se vedea beteala ca o floare albă de nufăr printre valuri."

Deodată vocea bătrânei se blocă și nu mai avea puteri să continue mărturisirile din cartea intitulată „Stalin mi-a furat copilăria". Afară era întuneric, continua să plouă și Filaret îi propuse:

– Am să vă petrec până acasă.

– Acuși, și îmbrăcându-se, Dochica continuă să mediteze cu glas tare:

– La noi lumea a fost prostită zeci de ani. Li s-a spus că românii poartă vina pentru cele petrecute mai întâi în 1940, apoi în 1941-1944. Majoritatea îi iubesc pe ruși, dar habar n-au de nelegiuirile ce le-au făcut. Moscova reușește cu propaganda ei să spele creierii oamenilor.

Ieșind afară, Filaret o luă la braț, desfăcu umbrela și păşiră tăcuți spre casele satului din vale, până la o portiță cu ivăr. Ploaia contenise, pe cer apăruse luna. Când aveau să se despartă Dochica recunoscu:

– Mergând pe jos, mă iau cu ale mele, și uit că la Porcălăi cazacii mi-au devastat casa și nu pot să trec pe la mormântul soțului.

După acea seară Filaret s-a împrietenit și mai mult cu bătrâna. Fiind de vârsta părinților lui, Filaret o vedea ca pe o continuitate a vieții ce lega trecutul cu prezentul, numind-o respectuos „mama Dochica". Îl pasiona tot mai mult când ea povestea cum, la finele războiul, după moartea lui Stalin, care a coincis cu decesul părinților, a fost dusă la un internat. Absolvind școala cu mențiune, și-a făcut studiile la Universitatea „Mihail Lomonosov" din Moscova, apoi s-a căsătorit cu un militar. Copii n-a avut. Împreună cu soțul au cutreierat Uniunea Sovietică prin unitățile de aviație, ea fiind profesoară de matematică. Când au revenit în Moldova, a lucrat la Ineasca, apoi s-a angajat contabilă la fabrica de produse textile din Tiraspol. Pensionându-se, au trăit în satul soțului până în 1992. Bănuită că propagă românismul, cazacii au jefuit-o de avere, i-au incendiat casa și a fost silită să se refugieze pe malul drept, unde abia de izbuti să se pricopsească cu un sărăieș la o margine de sat.

– Mă simt ostatecă, spunea ea deseori. În sat n-am pe nimeni apropiat.

– Ia seama, îl avertiza Apolinar pe Filaret, baba mereu își bagă nasul în politică!

Casa Dochicăi se afla lângă biserică. În fiecare zi venea pe jos la biroul ei de la canton. Umbla la rugăciuni, ținea posturile, citea Biblia, asculta tranzistorul purtându-l mereu cu ea și se descurca în programele de internet.

– Eşti bărbat şcolit, îi zicea ea, dar te-au mâncat femeile şi n-ai o viaţă de familie. De ce nu te-ai oprit nici la una din soţiile tale?

– Poate că nu le-am iubit.

– Te-au iubit ele pe tine, însă, gândesc eu, au fost multe şi te-ai împrăştiat. Aşa e soarta bărbaţilor şi femeilor frumoase! Lipsa de statornicie ţi-a nenorocit viitorul. Trebuia să te dedici uneia, să treci cu ea prin tinereţe, prin bătrâneţe, cu cele uşoare, cu cele grele. Eu am avut un bărbat de la Dumnezeu! Mi-a răbdat toate capriciile. A fost plin de înţelepciune, împăcându-se cu faptul că Siberia mi-a secătuit darul de a deveni mamă şi nu am putut să-i nasc urmaşi.

Dochica deseori mai căina necazul unui unchi de-al ei, care în 1944 a fost mobilizat să lupte de partea ruşilor în cel de-al doilea război mondial. Necunoscând limba rusă, fără a fi instruit, precum erau majoritatea tinerilor duşi în cele mai primejdioase sectoare ale frontului, a luptat în Prusia, Pomerania, apoi la asaltul Berlinului, pe înălţimile Zeel. Mii de basarabeni şi-au găsit sfârşitul pe malul de Vest al Oderului...

– Din cei peste 30 de săteni de-ai noştri s-a întors doar unchiul schilod, zicea Dochica. Ruşii deseori îşi umflă pieptul de mândrie glorioasă, precum că ei au câştigat războiul, dar dacă nu stăteau în calea nemţilor celelalte popoare – tătarii, başkirii, kazahii, uzbecii, georgienii, azerii, armenii, tadgicii, turkmenii, bureaţii, cecenii, kalmâcii, avarii, mordovii, moldovenii – ruşii ghibireau fără nici o discuţie! Unchiul s-a întors de la război, s-a căsătorit şi a început să aibă grijă de soţie şi doi copii mici. A fost o fire rebelă! Lumea zice că îi seamăn lui! Mereu se revolta împotriva noii puteri a ruşilor şi, în 1949, când a refuzat să se înscrie în colhoz, răbdăul tovarăşilor a crăpat! Împreună cu familia, alături de sute de alţi ţărani, au fost încărcaţi în marfare şi duşi tocmai în regiunea Kustanai şi nu s-a mai auzit de ei nimic nici până în ziua de azi. În Kazahstan, pământurile sunt împânzite de mormintele basarabenilor, dar cui îi pasă de asta? întreba ea cu tristeţe: Pădurile noastre ascund multe taine sub frunzişul lor. În vara anului 1941 a fost împuşcată populaţie paşnică şi multe oseminte zac în Dumbrava Lăcrămioarelor. Locul e sfânt şi acolo trebuie înălţat un monument, dar timpurile au devenit altele. Banul hotărăşte totul. Se zvoneşte că nişte granguri de la Chişinău vor să-şi construiască vile acolo!

– Politica o fac netrebnicii, dar suferă oamenii simpli! îi aminti Filaret. Bunelul meu a văzut acea strâşnicie când au fost împuşcat gospodarii, evreii...

– Dumbrava Lăcrămioarelor este un loc blestemat, oftă Dochica. Trecutul se uită şi oamenii trăiesc cu prezentul, nu se tem de mânia lui Dumnezeu. Un preot de la mânăstirea Hârbovăţ mi-a spus că, cei, care-şi vor ridica casele pe morminte, vor fi blestemaţi până la a şaptea generaţie.

– Mulți nu se învață minte, zise și Filaret. Când comuniștii au început să dărâme bisericile, credincioșii în 1960 s-au răsculat. N-au permis să se dea cu buldozerele peste locașurile sfinte. La Telenești s-a găsit un lipovan comunist, pe nume Gulkin, care a fost de acord să pornească cu tractorul peste catedrala moldovenească. Se zice că a băut o garafă cu rachiu, după care a legat cu otgonul vârful cupolei de farcopul de la tractor și a dat jos clopotnița. Căzând de la înălțime, clopotul îndureră cu dangătul lui tânguitor sufletele celor ieșiți să vadă nenorocirea. Unii își făceau semnul crucii și plângeau, boceau, ridicând icoanele deasupra capului, cerând îndurare. Păgânimea și-a dus planul până la capăt și mândreța de sobor, construit în secolul trecut, a fost dărâmat până la temelie. Pe locul acela au construit școală, iar azi comuniștii se prefac că nu s-a întâmplat nimic. Numai că lipovanul în aceeași zi, după ce a primit leafa, s-a pornit cu motocicleta la Brânzenii Noi de pe malul Răutului, la nevastă și copii. În drum s-a izbit cu toată viteza într-un copac de pe marginea șoselei și a pierit!

– Pe cel ce face rău păcatul îl ajunge numaidecât, zise femeia dusă pe gânduri. Unii își înțeleg păcatul abia după ce-l fac. Prea târziu… În Sfânta Scriptură se spune că de judecata de apoi nu va scăpa nici un neam, oricât de mult ar încerca să camufleze crimele săvârșite.

În una din zilele următoare merse la Dumbrava Lăcrămioarelor și observă uimit că cineva avusese grijă să acopere cu crengi postata de iarbă unde se aflau gropile anonime. Se convinsese a câta oară, că în acel loc pitoresc stăruia liniștea. Își închipuia cum și-au găsit sfârșitul aici suflete dornice de viață, luate de la vatra strămoșească: bătrâni, mame și copii prinși de fustele lor, apoi aruncați în gropi. Stătea neclintit în fața acelei priveliști fermecătoare, dar amăgitoare și se întreba: „Cine va recompensa tragedia celor uciși? Istoricii? Cine poate repara această durere?”. Hotărî să facă o curățenie în jurul acelor morminte și să presoare peste ele lăcrămioare. Continuă să mediteze. „Viața omului e trecătoare. Numai pădurea veșnic va fi martorul capriciilor omenești în viitor. Așa cum a fost în războiul declanșat de Rusia în Transnistria la 1992”.

Se decise să aibă grijă de mormintele comune, copleșit de imaginile acelor femei, copii, dornici de viață împușcați, acoperiți cu valuri negre de pământ. Și-i închipuia pe călăii-executori, unii dintre care au supraviețuit și probabil s-au întors la casele lor, s-au căsătorit, au crescut copii, i-au învățat, i-au povățuit. Ce vise i-au urmărit toată viața? S-au pocăit vreodată pentru crimele săvârșite? Și în trecut își punea asemenea întrebări, îndeosebi de ziua victoriei, când în piețele mari ieșeau veteranii războiului, cu iconostase de medalii pe piept, vociferând că sunt acei care au adus pacea pe pământ! „Soarta călăilor și soarta robilor învinși,

medita Filaret. Noi, românii, ne asemănăm, după numărul de tragedii cu evreii la o anumită perioadă a istoriei. Evreilor li s-a luat țara lor de mii de ani, s-a încercat să-i înstrăineze de Tora, să li se ponegrească datina, religia, proveniența, însă Dumnezeu i-a salvat fiindcă nu s-au lăsat de credință."

De fiecare dată când sta în fața gropilor comune, sesiza că viața i-a prilejuit o mare nedumerire: de ce la originea pogromurilor au stat Lenin, Hitler care se presupune că or fi avut sânge evreiesc. „Dați-ne și nouă voie să avem potlogarii noștri!" se zice că o fi spus un înțelept de-al evreilor. Nu numai românii își au trădătorii lor. Eihman a fost evreu! Orice neam își are gunoaiele sale! Filaret căuta în lumea tainică a verdelui, din acel loc pitoresc al Dumbravei Lăcrămioarelor, răspuns la frământările lui și nu le găsea. Oare de câte vieți are nevoie omul ca să limpezească trecutul? În prezența acelei panorame cu dealuri și văi împădurite, care se asemănau cu valuri de liniște și pace, i se nășteau semne de întrebare. De multe ori zăbovea acolo îndelung până când soarele apunea, iar luna se ridica prin roșeața orizontului spre cer retrăind viața acelor suflete împușcate. Citise undeva că în războiul trecut au murit circa 2 milioane de mame evreice, multe din ele în stare să mai nască copii. Poate dacă nu era acel măcel omenirea ar mai fi avut un Avraam, care a inventat poporul lui, un Moisei care a creat religia monoteistă plus Biblia. Trecea în revistă și alte personalități: Împăratul David – cartea psalmurilor și Israel Baal-șev-Tovș hasidismul; Teoria relativității a lui Albert Einștein, Sigizmund Freud – psihanaliza; Teoria câmpului magnetic – James Maxwell; Isus Hristos cu apostolii lui – creștinismul; Karl Marx – teoria comunistă; Boris Rosing – televizorul; Levi Strauss – blugii; Cazimer Pank – vitaminele; Norbet Viner – cibernetica; Marcel Marceau – pantomima contemporană; Michel Nostradamus, Marx Born, Jones Kemeny – Internetul; Ludwic Zamenhoff – esperanto; apoi Baruh Spinoza, Samuil Morse, Milton Fridmann, August Vassermann, Otto Meierhof, personalități care au schimbat lumea în bine. Și totuși enumerând acest tezaur intelectual, nu înțelegea de ce oamenii au recurs la pogromuri și holocaust? Cândva credea că ostilitatea poate apărea doar de la om la om, dar cu timpul se convingea că ea poate fi declanșată și între popoare!

Curând observă în Dumbrava Lăcrămioarelor schelete, cranii cu gura căscată, ceea ce însemna că oropsiții răniți cândva au fost îngropați de vii. Mai descoperi cu stupoare că tot cineva transformase o porțiune de loc în gunoiște, unde erau morminte cu rămășițe de cărămidă și olane sparte. Nimeni nu bătuse alarma, indiferenți fiind de soarta celor două gropi comune. Deveni și mai îngrijorat, îndeosebi după Dochica i se destăinui că cineva dintre oamenii de afaceri a pus ochiul pe acest teren. Uneori prin rumoarea pădurii parcă auzea

aievea huruit de motoare ale excavatoarelor care deshumează haotic și încarcă oseminte, pentru a le duce în altă parte. Pe locurile, unde acum sunt morminte se vor construi castele, garduri de fier vor împrejmui ogrăzi mari cu piscine, garaje, iar la porțile ornamentate oamenii bogați, pentru a fi iertați de Dumnezeu, vor ridica câte o răstignire și o vor sfinți cu pompă, în prezența Mitropolitului și altor înalte fețe bisericești! Vreo cucoană de businessman va plimbă dulăi de rasă *dalmațiană* prin curtea, sub a cărui gazon zac zeci de cadavre, iar în poartă vor parca limuzine luxoase, cu parbrize și geamuri întunecate. Compara în mintea lui acel loc din văgăuna stearpă de la *Babii Yar* de la Kiev amintindu-și cum stătea odată în vecinătatea acelui monument al durerii și vântul parcă îi aducea din depărtarea anilor vaietele oamenilor măcelăriți ca vitele… Își imagina cu înfrigurare de ce poate fi capabilă mintea omenească. Deocamdată mormintele evreilor și moldovenilor erau despărțite printr-un boschet de porumbari și flori deosebit de frumoase în culori roșii, galbene și albastre. Vântul și razele soarelui parcă mângâiau rana pricinuită de cruzimea oamenilor, declanșată cândva în acest colț de rai. Filaret ajunse la convingerea că războaiele sunt acumulatoare de bogății arheologice și mai mult nimic! Conflagrațiile umane au distrus orașe, țări, popoare, imperii și, în final, totul este acoperit cu pământ, pe alocuri cu inscripții roase de vreme, ca numai arheologii să le poată descifra. În dumbravă nu e nevoie să se facă săpături, gândi el. Rănile războiului încă nu s-au cicatrizat. Doar că potentații timpului nu sunt cointeresați ca adevărul să iasă la suprafață.

Filaret zi de zi strămuta ieslele pentru căprioare, îngrădea cărăruia care ducea la izvorul din vale. Pe locul, unde rușii au măcelărit moldovenii, puse o cruce de stejar, iar pe viitor are să pună o lespede din piatră de Cosăuți și va ciopli numele robilor învinși. Începu să creadă că poate vreun descendent de-al evreilor, rătăcind prin lume se va interesa de strămoșii lui și va veni să înalțe un obelisc de comemorare. Va mai apela la comunitatea evreilor de la Chișinău și poate va fi înțeles, poate îi va găsi prin internet pe acei prieteni evrei, din copilărie.

Cel mai mult pe Filaret începu să-l îngrijoreze că omenirea parcă a uitat de războiul trecut. Pestetot țăcănesc armele. Rușii iarăși se mândresc cu acaparările hrăpărețe de noi teritorii în Georgia, Ucraina ca și nemții până la 1937! Aceste popoare au adus multă daună, chiar dacă lumea le consideră culte! Poate acum, aflându-se în pădure, va contempla alt viitor, cu farfurii zburătoare? Pădurea este o pustietate frumoasă unde poți avea contact cu extratereștrii care îl vor proteja și-l vor ajuta ca mormintele din Dumbravă să nu fie vandalizate nici chiar cu bombele nucleare! Extratereștrii vor avea nevoie totdeauna de Pământ cu omul ca o trestie gânditoare și nu vor admite să se comită distrugeri totale ca pe Atlantida.

În cugetările sale haotice deseori revenea la Dochica ca să-i dăruiască un buchet de flori proaspete. Înțelese că între un bărbat și o femeie poate exista o mare prietenie, iar prietenia lor își are rădăcinile de la unchiul Andrei.

– M-a surprins vestea că ai înălțat în Dumbrava Lăcrămioarelor o cruce de stejar. Bravo!

– Și evreii din străinătate o să mă ajute să instalăm un obelisc la cealaltă groapă comună.

– Faci un lucru sfânt! Dumnezeu le vede pe toate! E adevărat că boierii vor să ridice castele în Dumbravă?

– Pușca de vânătoare o să știe de ei! se îndârji Filaret.

– Sunt și lucruri sfinte, de care oamenii trebuie să se teamă că Dumnezeu îi va pedepsi!

– Uneori banul poate hotărî totul.

– Deocamdată suntem stăpâni pe situație, continuă femeia, mirosind florile. Deși astăzi lumea pare de-a îndoaselea! Am fost săptămâna trecută la Chișinău la o nepoată la căminul de la Universitate! M-a uimit că studenții vorbesc mai mult rusește. Știu cine le-au deportat bunei, tații în Siberia, știu cine a adus necazul pe capul neamului lor, dar în creierul oamenilor, din cauza propagandei, se petrec seisme!

– N-o să se atingă nimeni de Dumbrava Lăcrămioarelor.

– Principalul e ca pușca ta cu două țevi să fie încărcată!

– Chiar de vom înfunda pușcăria?

– Nici o problemă! Important e că avem aceeași ambiție! Unde-s doi, puterea crește!

Filaret era mulțumit, relaxat că avea un prieten de la care se alegea cu povețe, avea sănătate și dorință de a lectura, a crea, îndeplinindu-și onest și obligațiunile de serviciu.

4

…În ziua aceea camionul trecu peste o vale, apoi ridică un deal. Drumul i se părea mai vesel și avea o presimțire ciudată, de sărbătoare. Pe de o parte și alta trona pădurea parcă neatinsă de veacuri. Unii stejari din pădure aveau peste 300 de ani. Apoi în fața ochilor îi apărură poienele unde în ajun fuseseră să se odihnească oamenii la sărbătorile de mai – pestetot descoperea aruncate hârtii, sticle din plastic, resturi de mâncare. La acea priveliște se mai adăugau și gândurile despre viața ei conjugală ratată. Nataly continua să-l tolereze pe Aurelian care ba se potolea, ba o apuca pe vechile cărări cu prietenii și cu paharul. Soțul mereu

ocolea situațiile tensionate, se străduia să nu dea pe față, nu dorea conflicte și ea observa cum el își iroseşte căutările într-o salvare, un refugiu unde și-ar fi găsit alinarea. Viața de familie devenise pentru ea uniformă, neinteresantă. Trebuia să muncească, din banii agonisiți să se îmbrace, să aibă grijă ca frigiderul să fie plin. Dimineața o ducea, seara o lua de la grădiniță pe Andreea. Visa la o renovare, la o călătorie în desișul pădurii ce i-ar spulbera îndoielile și de multe ori îl ruga pe soț să fie indulgent, dar Aurelian părea că și-a format modul lui de viață și înceta bețiile doar dacă îl speriau medicii că este bolnav, oferindu-i pentru o scurtă perioadă posibilitatea să meargă liniștită la muncă. Dacă soțul era treaz, știa că el e în stare să o înțeleagă de ce se reține la serviciu, dându-i posibilitate să lucreze asupra proiectelor de amenajare a scuarurilor, parcurilor conform fanteziei sale inginerești. În acele momente el avea grijă și de copilă și în casă stăruia ordinea în toate. Dar astfel de momente deveneau tot mai rare și, după ce reîncepeau bețiile, repeta una și aceeași frază:

– Ți-am dat voie să te simți liberă câtăva vreme, ai răbdare și tu cu mine!

La cei 30 de ani împliniți, regreta că încă nu gustase din plin din dulceața dragostei adevărate. Refugiul și-l găsea în zilele când pleca la pădure, la priveliștea verde cu floarea teiului de primăvară care o calma. „Ce frumoasă e Moldova, chiar dacă oamenii sunt anapoda uneori!" Și gândurile rele i se topeau într-o frumoasă presimțire! Razele soarelui pătrundeau pieziș în acea dimineață superbă peste plapoma înverzită, cu miros de lăcrămioare. Își imagina că i s-a ivit posibilitatea să ceară de la pădurar un cal și să hoinărească o jumătate de zi pe cărările împădurite, să se simtă din nou, în acea atmosferă din copilărie, când fusese ciobăniță și avea o viață zvăpăiată.

Camionul se opri lângă poarta cantonului să predea actele pădurarului. În vecinătatea porții surprinse un bătrân care stătea parcă în poziția de drepți, pierdut cu firea, atacat de replicile acide ale unei doamne înalte, zdravene, în rochie scumpă, cu pletele negre, despletite ca la mort. Alături de femeia agitată stârcea o domnișoară cu obrajii roșii. Vocea doamnei devenea tot mai rebelă, cutremurând văzduhul. Sprijinită de capota ușii unui jeep argintiu, ea gesticula și își demonstra furia față de bătrân, gata să-și înfigă ghearele în barba lui:

– Catâr bătrân și împuțit! țipa ea. Cum de ți-ai permis să-mi batjocorești copila?! O să-ți castrez mădularul, porcălan spurcat!

Femeia vărsa cuvinte scabroase, fluturând niște foi scrise în față ca pe un rechizitoriu și văzând-o pe Nataly, hotărî să-i explice, arătând spre bărbat:

– Huiduma asta i-a trimis mesaje de dragoste prin Internet fiicei mele cu scopul de a o seduce! Pedofilule!

Curând la fața locului, pe cărăruşa şerpuitoare dinspre satul din vale, apăru şi o bătrânică în rochie lungă de cit cu floricele. Bărbatul rămânea în aceeaşi poziție de drepți în fața celei ce-l plefturea fără istov. Cu chipul împietrit, părea un condamnat la moarte. Nou sosita, cântărind cele ce se petreceau, deodată se răsti cu vocea unei soții de fost militar:

– Termină, muiere, teatrul! Ai speriat toată pădurea!

– Debilul a încercat să-mi frece fata!

– Termină! se îndârji din nou la ea bătrânica, de parcă îşi adună ultimele puteri s-o pocnească. Odrasla ta mai ieri stătea pe genunchii lui, cu chitara! N-ai întrebat-o de ce s-a purtat aşa?

Femeia amuți. Fața înfuriată a bătrânicăi şi ultima acuzare îi mai struni furia. Totuşi femeia îi aruncă celui acuzat hârtiile imprimate drept în față şi, urcând împreună cu fiică-sa în jeep-ul argintiu, îi mai strigă la plecare:

– Scrisoarea dumitale e bună doar să-ți ştergi fundul cu ea! Mârlanule, impotentule! Să mai îndrăzneşti vreodată să-i scrii Irisel mesaje de dragoste, să-i trimiți valsuri, tangouri. Antihristule! Vindereule! Coiosule! Vrăjmaşule!

– Ia-o valea, ți-ajunge, strigă din urma lor apărătoarea bărbatului acuzat, înfuriată de-acum chiar ea. Jeep-ul viră îndărăt, dar strigătele femeii mai răsunau ca nişte ecouri rătăcite între pădure şi întinderea colinei ce cobora spre Nistru. Bătrânul tot mai stătea împietrit în poarta cantonului – Nataly îl asemui cu o statuie a lui Giordano Bruno înainte de a fi ars pe rug.

– Cu ce am păcătuit? şopti el dezorientat.

– Şi-n pădure se găsesc țicnite. Liniştește-te! îl calmă bătrâna.

Nataly se apropie de bărbatul cu fața palidă şi-i înmână foile de trăsură.

– Mergeți la pepiniere, zise el indispus.

– Mama fetei n-are dreptul să se poarte aşa, cercă şi Nataly să-l căineze.

– E nebună de când o cunosc, susținu discuția bătrâna, arătând cu privirile spre şuvița de colb stârnită de jeep-ul care se îndepărta cu viteză. O bârfitoare fără pereche. Mi se pare că şi fiică-sa e ruptă bucățică. Mai e şi fățarnică, că o întrece pe maică-sa. Apoi se apropie de bărbat: Fii atent cu muierile, mai ales în pădure!

– Mergeți şi încărcați maşina, îi indică musafirei cu o privire spăsită bărbatul, încă apăsat de povara unei vinovății neînțelese. Acolo e pădurarul.

La pepiniere, Nataly prezentând actele, aştepta să fie încărcat camionul. Încercă să-i spună despre cele văzute la canton lui Apolinar Grițco, dar pădurarul părea că nu o aude. Se lăuda, mândru de sine, că lucrează demult, cunoaşte bine pădurea şi că e bucuros că a obținut câteva granturi de la americani şi va participa

la proiecte de efectuare a unor construcții de importanță statală. Amintindu-și într-un târziu despre cele ce spuse de Nataly referitoare conflictului de la canton, pădurarul precizâ că bătrânelul nu e chiar așa de bătrân, e noul său adjunct și că într-adevăr e rău încurcat în aventuri, în care sunt implicate mai multe femei.

– E un ratat din toate punctele de vedere, adjunctul meu. I-am întins o mână de ajutor, încheie pădurarul și o îndreptă din nou la canton pentru a preda actele.

Îl regăsi pe bărbatul bărbos ținând calul de căpăstru, în aceeași descumpănire și mahnă în priviri. Văzând-o pe Nataly, tresări. Vântul îi învălura părul lung, nepieptănat. Primind actele contabile, își puse ochelarii și le verifică.

– V-am pregătit răsadul de lăcrămioare, zise el, când femeia era pe punct de a urcă în cabina camionului. Și îi întinse un pachet, prevenind-o: Sunt flori sensibile. Până deseară trebuie răsădite.

– Știu ce trebuie să fac, i-o reteză cu o doză de ironie, lăsându-l țintuit locului.

Adjunctul, urmărind camionul care dispărea în zare, urcă în șa, dădu pinteni roibului și, simțind necesitatea de a rămâne singur, multă vreme hoinări în voia calului prin desișuri. Inspectă ieslele, apoi serele, iar când intră în casă, obosit și necăjit, aprinse lumânarea groasă de ceară ce stătea lângă icoana de pe masă și se întinse îmbrăcat pe divan, cu mâinile sub cap. Închise ochii și, fără să vrea, recapitulă cele întâmplate în dimineața zilei. Urmări chipul smerit al Mântuitorului de pe icoană, consolându-se că în toată încăierarea vieții lui sentimentale discordiile și neînțelegerile i le poate dezlega numai puterea divină. Nu pricepea de ce o simplă scrisoare a stârnit atâta furie! Regreta că nu și-a dat seama că e deja bărbat în etate, că sentimentele lui nu pot fi împărtășite unei domnișoare, mai ales de bani gata, că sunt două lumi diferite ale moralității, care au un hotar și nu trebuia să-l încalce. S-ar fi revoltat și el, dacă Iris ar fi fost fata lui. Îl cuprinse un fel de frica, bănuind că acest conflict încă nu s-a epuizat, poate să mai aibă urmări din partea tatălui fetei, martorilor ocazionali la acea sfadă, în persoana inginerului-agronom de la Chișinău. Cel puțin așa trebuia să înțeleagă ironica cu care îl tratâ la despărțire femeia car la început păru să-i ia apărarea.

Uruitul monoton al camionului și șoferul ursuz de alături o făcu pe Nataly să se lase pradă gândurilor. Analiza cele întâmplate la canton și făcu în sinea ei. „Credeam că numai în capitală pot avea loc neplăceri de felul acesta, dar iată că și în pădure se întâmplă. Doamne, ce soartă!" Aproape de Chișinău, șoferul care urmărise tăcut scena de la canton, parcă ghicindu-i frământările, găsi de cuviință să schimbe două vorbe și zâmbi sarcastic:

– A încercat să-i pună un băț domnișoarei, dar nu s-a așteptat că o să dea peste maică-sa!

– Bărbații sunt toți niște canalii, i-o reteză sec Nataly.

– Așa ne-a zămislit natura, răspunse resemnat șoferul, înțepând-o totuși și el cu o replică: Și șobolanul odată la cinci ani își schimbă borta!

Nataly se lăsă păgubașă, având grijă mai mult să țină în poala salopetei răsadul de lăcrămioare învelite într-un fâșic de hârtii pe care i-l dăduse la despărțire tipul cu fața păroasă, rămas la poarta cantonului. În urechi îi mai stăruia ocara, vorbele tari ale mamei revoltate. Parcă ea nu ar fi procedat la fel cu cel care semăna cu o matahală, dacă i-ar fi admonestat fiica? „A încercat-o de minte pe domnișoară! Printr-o scrisoare amoroasă", își aminti din nou subiectul acuzării. Citise undeva că în SUA, dacă numai te zgâiești la o femeie străină, poți fi învinuit de hărțuire sexuală, bănuit și acționat în judecată! „De-ar fi și la noi o asemenea lege ca să-i pună la punct pe masculii care urmăresc scopul s-o atragă pe femeie în pat! Femeia trebuie stimată, respectată. Ce mârșavi sunt bărbații, mai ales ăsta de la marginea pădurii! Oare nu s-a privit în oglindă, să vadă cât e de breaz?" În aceeași clipă văzu ca aievea chipul fetei, smerit, lângă maică-sa, și o compătimi: „Să atenteze la onoarea unei copile! Pedofil! Bine i-a spus-o mama fetei!".

Se făcu târziu, dar mai zăbovi la birou. Soțul avusese grijă de fiică. Îi părea rău că se pornise la pădure bine dispusă, dar a revenit în oraș cu dezamăgirea în suflet. Nu i se împlinise dorința de a se plimba călare prin pădure. Deodată însă în minte îi reapăru fața și ochii triști ai bărbosului de la canton. Era ceva în acele priviri pe cât de triste, pe atât de senine. Și iar parcă îi veni să-l consoleze, dar nu înțelegea de ce. Va ajunge acasă mai devreme sau mai târziu, nu contează. Înțepenită pe scaun, deodată observă hârtiile în care a fost învelit răsadul lăcrămioarelor și, spre surprinderea ei, erau acele file scrise la calculator, pe care mama fetei, la poarta cantonului, i le aruncase bărbatului în față. Simțind cum i se aprind obrajii, desfăcu filele boțite, murdare pe alocuri de țărână și citi:

„Dulce domnișoară, vis de primăvară,

Îndrăznesc să-ți trimit câteva rânduri. Aflându-mă în Imperiul singurătății mele, ating clapele calculatorului și parcă te văd plimbându-te alături prin lumea miraculoasă a dorințelor, frumosului și speranțelor mele anihilate. Aud ca un ecou din îndepărtata tinerețe cuvinte clare cu o lume de vis. Frumusețea tinereții chipului tău te înalță în lumea gândurilor mele, prefăcându-te într-o Zeiță, un simbol al farmecului divin, a tot ce poate exista într-o femeie în imaginația mea! Marea diferență de vârstă ce ne desparte te apropie de sufletul meu, chiar fiind inaccesibilă. Este impresionant modul prin care vrei să-ți realizezi visele! Apariția ta neașteptată în lumea feerică și virgină a pădurii m-a convins definitiv

că paradisul există! Mi s-a dezlănțuit imaginația că există o nouă lume, care mă îndeamnă să continuu a trăi după o lungă perioadă de patimi trecute. Până mai ieri mă împovăra gândul că aici, în pădure, femeile mă vor ocoli pentru totdeauna, trebuie să uit de ele, dar întâlnindu-te, trăiesc un miracol. M-ai făcut să cred că viața e în perpetuă mișcare, nu e apusă pentru totdeauna, așa cum credeam până nu demult. Felul tău de a privi esența lucrurilor dovedește că Dumnezeu te-a dăruit cu de toate. Îți mulțumesc, dulce copilă, că ai apărut în lumea mea, în mijlocul acestei singurătăți a pădurii, unde m-am decis să-mi petrec ultimii ani de viață. Ai aprins o flacără de optimism, dorința de a întâmpina ziua de mâine cu alți ochi. Depărtările, străinătatea unde vrei să pleci te vor despărți de plaiul natal, de atenția părinților pentru multă vreme. Viața ta va avea pe alocuri de suferit, vei trăi alături de bărbatul care te așteaptă, dar starea trăită undeva departe mereu o să te cheme în lumea de acasă. Aș dori să am locul meu, consolându-mă din când în când cu vreun mesaj care o să mă bucure aici, în pădure. Cu albinele tale totdeauna voi continua discuția despre problemele universului, relațiile dintre oameni, despre dragostea dintre o femeie și un bărbat. Strunele chitarei tale o să-și amintească cum au fost atinse de degetele mele. Cândva o să ajungi la concluzia că viața cotidiană deseori e plină de rutină și, când vei dori să-ți găsești un refugiu sufletesc, gândește-te la mine. Viața mea se consumă fără nici un scop definit, fără dragoste, sufletul mi-i deșert. Doar buchetul florilor de lăcrămioare de pe masa mea, chipul tău mă calmează. Îți mulțumesc, dulce ființă, că ai apărut în viața mea și-mi luminezi nopțile. Ai devenit ființa care mă face să sper, să trăiesc, ceea ce mai ieri îmi lipsea.

Cu toată afecțiunea, Filaret."

Citind scrisoarea, avu senzația că acele rânduri erau scrise și pentru ea. Citise asemenea fraze doar în romane, dar pe toate le considera o pură fantezie a scriitorilor. Tresări ușor: „Scrie frumos, canalia! A sedus atâtea femei, dar de ce mama fetei s-o fi înfuriat?". Reciti scrisoarea și i se păru că a găsit răspuns la situația ce o avea în familie. Îi încolți în creier o dorință să treacă timpul, să plece din nou la pădure la acel Kvazimodo cu plete lungi, cărunte și neîngrijite. „Oare e posibil să te poți atașa de un bărbat prin intermediul unei scrisori?". În anii de studenție primise câteva bilețele de la un coleg care pretindea la o relație, dar erau însăilări de cuvinte stângace. Acum descoperise în țărâna răsadului frământările unui suflet singuratic, dar capabil de a iubi. „Caraghioasă senzație", își zise și înfundă scrisoarea în primul sertar al biroului.

A plutit prin ceața unor imagini frumoase și a doua zi. Citi despre el câteva pagini pe Internet, văzu pozele celor 10 copii, fotografii din tinerețe și din ultima

vreme, dar nicăieri nu-l vedea pe Filaret cu barbă și mustăți. Se simțea într-un nou univers, hipnotizată, capabilă să-și materializeze pasiunile. „Dragostea are copilărie, tinerețe, bătrânețe? se întreba dânsa. Uneori ea se naște frumos, dar se sfârșește urât. Alteori se naște din momente urâte, dar devine frumoasă!".

Avu o pornire nestăvilită să revină curând la pădure, să afle mai multe, să-l vadă pe viu, să discute cu autorul scrisorii buclucașe!

5

Mediul mediocrităților este o verigă slabă a vieții. Lichelele, nulitățile posedă talentul de a se grupa în coaliții, devenind puternici, iar oamenii deștepți în mijlocul proștilor, deseori par neputincioși și ridicoli. Filaret câteva zile se simți deprimat, adevărat neghiob! Regreta că nu și-a stăpânit emoțiile. Îi sunau în urechi vorbele de ocară, revedea mutra agresivă a femeii. În situația creată îl mira mârțana de Iris pe care o crezuse icoană de biserică, dar s-a dovedit a fi diavol împelițat!

A șters informațiile despre el din calculator. Rămase absent la chemările Ciprianei, mama Dulcineei, care îi scria mereu despre năzbâtiile fiicei, despre dorința ei de a-l vizita. Nu mai voia să vadă pe nimeni! Basta! Nu se va mai lăsa niciodată ademenit de vreo femeie, fie ea cu stea în frunte! Ziua deconecta telefonul, răspunzând doar la semnalele Dochicăi și ale lui Apolinar. Asculta noutățile de ultimă oră, privea documentare în rețeaua electronică și preferă să citească și să recite o poezie de George Bacovia, regăsindu-și stările de moment.

Și toate se re-ntorc pe drumul lor
Și mândra primăvară vine,
Cu soare blând, cu nopți albastre
Fermecătoare și senine.

Dar fără ea, ce suvenir
Spre triste gânduri mă îndeamnă?
Muguri au dat pe ram, – zadarnic,
În a mea inimă e toamnă!"

Când pleca la Dumbrava Lăcrămioarelor, fredona cântece vechi la urechile ciulite ale roibului „Piatră, piatră, de e piatră, șade jumătate-n apă…" Plimbările de zeci de kilometri prin pădure îl ajutau să se calmeze. Se avânta în trebi: ba potcovea caii, ba cosea iarbă pentru nutreț, ba repara ieslele pentru căprioare și toate ar fi fost cum își dorea, dacă într-o dimineață n-ar fi dat peste rămășițele unui rug din vecinătatea Dumbravei Viorelelor. Pe ramurile unuia dintre copaci stătea întinsă la soare pielea unui căprior. Chemă polițistul. Un tip smolit, mus-

tăcios și slăbănog, veni la fața locului. După ce întocmi procesul verbal, zise ca printre altele:

– Boierii se distrează! Curând toate animalele vor fugi în alte părți de răul lor.

– Trebuie pedepsiți boierii!

– Numaidecât au să răspundă cei ce se fac vinovați.

Filaret nu analiză seriozitatea celor auzite și în aceeași după amiază, când reveni la Dumbrava Lăcrămioarelor, descoperi oameni în salopete speciale, echipați cu instrumente de geodezie, care măsurau, calculau ceva, orientându-se după o hartă desfăcută pe brațele unuia dintre ei. La distanțe simetrice tipii instalau teodolitul, apoi băteau țăruși albi. Îi telefonă lui Apolinar Grițco să afle ce se petrece, dar pădurarul era plecat în oraș. Își amintea mereu cum pădurarul îl numea la început când s-au cunoscut „bunul meu prieten!", iar acum se petreceau lucruri curioase în pădure și el nu-i spunea nimic! Filaret încercă să discute cu geodeziștii, dar aceia nu-l luară în seamă, declarându-i că totul se face cu acordul autorităților.

O presimțire ciudată se adăugă la trăirile din ajun. Urcă în șa, dădu pinteni calului și se întoarse la canton, unde avea să vină camionul de la pepiniere. Inginerul-agronom aștepta să-i predea mapa cu acte. El îi semnă permisul și celelalte camioane înșiruite în coloană se îndreptară spre pepinieră. Duse calul în șopron și, neliniștit, vru să intre în casă să bea o cafea, dar femeia nu plecase împreună cu camioanele. Îl aștepta la poartă. „Ce mai dorește și mâța asta de la mine?" se întrebă el supărat, fulgerându-l gândul că vrea să-i facă morală pentru incidentul de deunăzi cu Iris.

– O s-aștept camioanele aici, se poate? întrebă ea.

– Să nu se mai scornească ceva, se bâlbâi Filaret.

– Oamenii percep lucrurile diferit, zise ea și încercă să-l dumirească: Duduia cu mama-sa de mai ieri nu au avut nici un temei să procedeze așa.

– Actele-s în regulă? o opri el printr-un gest, dar privirile dulci ale femeii îl potoliră.

– Aveți nevoie de relaxare, de data asta se bâlbâi femeia.

– Știu bine de ce am nevoie.

Musafira izbucni în hohote de râs. Un coșcogea bărbat stătea în fața ei, dar folosea cuvinte copilărești!

– De aproape un an vin pe aici, dar nu v-am cunoscut. Mă aflam mai mult în zona pepinierelor, recunoscu ea, și îndrăzni să-l rețină: Mi-ar plăcea să facem o raită la Dumbrava Lăcrămioarelor. Până vor reveni camioanele încărcate dispun de timp, adăugă ea, privind în direcția șopronului, unde stăteau la uluc cei doi cai. În copilărie știam a călări.

– N-am chef.

– Trebuie să ne arătați cu ce e bogată pădurea, parcă se împotrivi femeia. Vom avea nevoie de material pentru amenajarea parcului central cu ocazia sărbătorii de mai, insistă ea, ferindu-și părul deschis, pe care vântul îl răsfira peste fruntea senină. Filaret simți cum ochii ei binevoitori încep să-l abată de la pornirile-i îndărătnice. „Ce mai dorește și mândra asta de la capitală doar știe bine ce e pădure?" El bolborosi ceva sub nas, își șterse fruntea asudată cu palma, dosi ochelarii în buzunarul cămășii, dar, după o clipă de ezitare, se duse în direcția șopronului și reveni cu caii ținuți de căpăstru. Pe crupa roibului era o șa roșie, pe a celui șarg una neagră. Nataly simți că se supune fiecărui îndemn din partea morocănosului care o ajută să încalece și să-și fixeze picioarele pe scărițele lucitoare cu pinteni. Calul ei păși cuminte pe urma roibului lui Filaret, adâncindu-se pe o potecă îngustă, printre copacii de stejar, de ulm și jugastru. Au ajuns la un lac în care pluteau brotaci și cântau broaște. Ocolind apa lucitoare, mai departe au ajuns într-o dumbravă, unde stăteau în rânduri ieslele goale, în preajma Dumbrăvii Lăcrămioarelor. Pădurea se rărea și prin fâșia largă se vedea cerul imens, iar în depărtare – casele, turla bisericii și Nistrul cu albia șerpuitoare și priporoasă.

În locul unde au descălecat ierburile păreau mai înalte, mai mlădioase. Rumoarea copacilor domina peste pădure.

– Curând Dumbrava asta va fi defrișată, i se plânse el. Chiar dacă pe acest loc în războiul trecut a fost împușcată multă lume nevinovată și aici sunt mormintele celor răpuși.

– Se știe câte morminte sunt aici?

– E secret de stat, zise Filaret. Rușii au dus arhivele din Chișinău cu listele celor asasinați la Moscova și Tiraspol. Iar nemții n-au avut grijă niciodată să-i numere pe evreii masacrați.

Filaret observă țăruși înfipți pe alocuri și iar se supără.

– De ce v-ați decis să părăsiți orașul și să veniți aici cu serviciul? îl întrebă deodată femeia, voind să schimbe vorba.

– Crezi că aici e locul unde pot fi construite vilele? o întrerupse el abătut.

– Asemenea frumusețe virgină nu poate fi atinsă.

Filaret continua să fie indispus, gândurile îi rătăceau și el dădu pinteni calului să meargă mai departe. Nataly se simțea bine în șa, dorea să mai zăbovească alături, să discute. Bărbatul cu barba de monah însă părea absent și nu oprea calul. S-au îndepărtat tăcuți de Dumbravă, hoinărind o habă pe alte poteci, până s-au pomenit într-o poieniță așternută cu un covor de flori. Femeia descălecă și

începu să adune un buchețel. Filaret o aşteptă, pentru ca în cele din urmă s-o ajute să încalece din nou.

– Îmi va părea rău de soarta Dumbravei Lăcrămioarelor, îi spuse ea privindu-l cu un zâmbet abia conturat în colţul gurii. Convinge-i pe cei din capitală să n-o facă…

– E târziu. Am îmbătrânit!

– Vrei să pui mâinile pe piept? râse iarăşi ea zglobiu, apropiind calul de al lui şi stăpânind căpăstrul cu ambele mâini. Îl sfătui: Să-ţi dai jos barba, mustăţile, că nu te avantajează. Îţi place să fii strigoi? Neîngrijit, nepieptănat?

– Cui nu-i place, să scrie zaiavlenie! căută el a supărare în zare, când vântul îi dădea pletele peste faţă.

– Nu-ţi stă bine cum arăţi, zău, insistă femeia.

– Parcă tu ştii cum arătam înainte, se simţi Filaret încolţit, dar se reţinu să mai adauge ceva.

– Intuiesc că ai fost şi eşti un bărbat interesant, viguros!

Vorbele femeii îi părură de astă dată sincere. Filaret o privi cu luare aminte, pe furiş. Observă în chipul ei o ciudată asemănare cu prima dragoste, Luciana, acea adolescentă, întoarsă în amintirile lui din vâltoarea anilor. Desprindea tot mai limpede în tonalitatea cuvintelor rostite de ea o îndemnare de a se trezi din tristeţe şi cugetă: „Am deja 60 de ani, iar pletele ei răsfirate, zâmbetul ei dulce cu vocea cristalină iarăşi mă cheamă la romantică. Dar nu! Eu trebuie să încetez orice relaţii intime cu femeile care totdeauna mi-au făcut probleme…Nu mai vreau!" În următoarele clipe simţi cum coboară dintr-un vis şi un văl pozitiv vine dinspre ea cu toată frumuseţea şi prospeţimea florilor din jur. Se gândi că farmecul ei mai poate fi o nouă capcană în care a căzut de mai multe ori. Se linişti abia când au ajuns la răscrucea cărărilor de unde se vedea cantonul din deal. Acolo staţionau camioanele în aşteptare.

– Trebuie să pleci, zise el răsuflând uşurat.

El o ajută să descalece chiar lângă camionul din capul coloanei, ea luă mapa cu acte de la şofer, apoi îi porunci lui Filaret să se dea la o parte şi, înainte de plecare, îi zise:

– Îmi spune Nataly. Ai grijă de aspect. Data viitoare aşi vrea să te văd aranjat, cavaler romantic şi nu… un moşneag! Vom merge iar în pădure să facem pozele tufarilor şi arbuştilor pentru amenajarea scuarurilor.

– Cine mai are acum nevoie de mine? zise el posac, urmărind-o cum urcă în camion.

…Trecură câteva zile şi Nataly iarăşi veni la canton. Era la fel o zi caldă, senină. Ţinea în mâini un aparat de fotografiat, intenţionând să facă nişte

poze în sânul naturii, dar Filaret lipsea. Merse la contabilitate. Dochica era singură.

– E o plăcere să discuți cu Filaret, nu-i așa? o ispiti bătrâna.

– E un bărbat interesant!

– Toate femeile, pe care le-a avut, l-au apreciat ca intelect și nicidecum ca pe un bărbat de familie, a surprins-o Dochica cu vocea ei care sună mai mult ca o condamnare decât ca o constatare.

– Am priceput după ce m-am plimbat prin pădure, căutând puieți pentru scuarul teatrului național.

– Fii atentă! Acest bărbat a pătimit din cauza bunătății lui. Ai familie, caută-ți de treabă. Se îndrăgostește repede, iar tu nimic nu poți să-i dai decât suferință.

– Vorbiți cu mine, fără să mă cunoașteți, spuse Nataly. Mă interesează ca interlocutor. Conducerea mi-a pus la dispoziție acest aparat de fotografiat pentru a diversifica aspectul urbanistic cu noi soiuri de arbuști. Domnul Filaret are să mă însoțească.

– Pari femeie de treabă, insistă bătrâna. Te văd după ochi că vrei să te lipești de el, însă nu fi doar o alergătoare de mici distanțe. El are nevoie de ceva constant.

– Eu am obligație de serviciu, repetă îndârjită femeia. În interesul amenajării capitalei.

– Bine zici. Poate de-aceea și Filaret a spus că vrea să-și radă barba.

Dochica se pregăti să plece acasă. Ar mai fi avut ce-și spune una alteia pe banca de sub stejarul înalt, cu ramuri răsfirate, dar din pădure apăru călare Filaret. Le salută de departe și descălecă lângă ele. Purta cămașă albastră închisă, cu un binoclu la piept. Bătrâna parcă îl dădu în primire lui Nataly, zâmbi șmecher și plecă în drumul ei, la casa din vale.

– Vă salut, domnul inspector! zise veselă Nataly.

– Ai venit să mă fotografiezi?

– Administrația m-a însărcinat să aleg producția din desișuri. Fără supărări.

– Nici o supărare. Să mergem la canton.

Stăpânind calul de căpăstru, Filaret mergea înaintea. Părea mai vesel. Îi povesti pe îndelete despre toate realizările personale de când venise să slujească pădurii. Duse calul în șopron, apoi se întoarse în ograda amenajată a cantonului, împărțită în parcele și alei. Lângă fântâna cu colac de scânduri și ciuturiță de lemn se întindea o postată de flori de matiolă, cărora li se mai zicea și bună dimineața. De la portiță până în pragul casei cărărușa era străjuită de ghirlande ce dăduseră în floare. Într-un loc, sub acoperiș tăiase multe lemne, așezate în stive simetrice. Grebla, hârletul, lopata, coasa stăteau prinse pe o coardă ce se sprijinea pe doi pari puternici de jugastru.

– Ai spirit gospodăresc! aprecie Nataly cu o ușoară ironie.

– Părinții mei au fost gospodari!

– Știu că ai și o bibliotecă de zile mari. Am aflat câte ceva din Internet…

– Mă spionezi?

– Așa putea să trag cu ochiul la cărțile tale?

– M-am jurat să nu dau voie nici unei femei să-mi treacă pragul, dar pentru dumneata.

În casă era ordine. Din tinda îngustă în care atârnau diferite haine și o armă cu două țevi, intrai în biroul de lucru. Ghiveciuri și borcane cu flori de pădure stăteau pe masa și pe pervazul ferestrelor. Pe pereți atârnau lăicere și războaie moldovenești. Pe un birou lung, de culoare cărămizie, stătea calculatorul, un suport cu lumânări de ceară. Deasupra mesei pe perete atârnau două icoane, o candelă și un ceas vechi, cu pendul. Cărți pestetot pe rafturi. Două fotolii de culoare roșie străjuiau o măsuță neagră cu fața de sticlă, pe care stătea un ceainic, cești albe pentru cafea și ceai. Din biroul de lucru treceai în bucătăria cu masa din papură de baltă împletită și patru scaune, cu vesela aranjată pe stative de metal argintiu. Mai departe era dormitorul cu o sobă din teracotă albă, divanul larg, pe perete – portretele celor 10 copii ai săi.

Așezată în unul din fotolii, predispusă la discuție, Nataly dori o cafea.

– Ai vreo bonă care face ordine în casă?

– Singur fac, deocamdată, zise Filaret, așezându-se în fața ei și turnând cafea în cești.

– Atunci de ce te declari bătrân?

– Adică?

– Ești tânăr. Dacă te bărbierești, vei fi frumos ca un mire!

– Pentru cimitir?

– Ia ascultă, îl privi ea parcă acuzator. Mai dichisește-te nițel.

– Vrei să mă educi?

– Am să aduc un foarfece de curățat vița de vie și am să te tund, parcă trecu la amenințare Nataly. Încearcă să corespunzi frumuseții pădurii!

– Poate să-mi procur și un frac? Nu. Drumurile mele s-au încheiat aici.

– *S-au încheiat aici*! îl ironiză femeia. Drumul spre cimitir de bună seamă pune capăt la toate, dar dumneata încă ești în viață și nu-i exclus să întâlnești adevărata dragoste!

– Ba bine că nu.

– Imaginează-ți că da.

Afară se lăsa amurgul, dar ei nu voiau să se despartă.

– Ne-au mai rămas teme și pentru data viitoare, conchise Filaret în cele din urmă, oarecum obosit.

– Te rog să-mi trimiți măcar câteva cuvinte prin poșta electronică, îl rugă ea.

– Ca soțul tău să vină să mă omoare?!

– Nu cobi. Data viitoare, când am să vin, să fii bărbierit, se ridică ea din fotoliu și se apropie de el. Vom pleca în desișul pădurii și vom face fotografii, mai adăugă, atârnă aparatul într-un cui din tindă și ieși grăbită.

În urma ei rămase un văl de prospețime, un amalgam plăcut de parfumuri. „Te pomenești că ființa asta va fi femeia vieții mele de pe urmă? Chiar de este prea tânără, are familie. A fura o dragoste străină este un egoism, o nerușinare. Doamne ce-i cu sufletul meu atât de nestatornic?" gândi el, având presentimentul că în viață s-a mai ivit un loc pentru o schimbare.

Nataly trăia cu marea dorință să-l revadă, simțind că s-a îndrăgostit. La o săptămână de la ultima vizită în pădure a fost invitată cu familia la ziua de naștere a nașilor într-un restaurant luxos. Printre oaspeți erau persoane cu pondere. Ceremonia se asemăna cu o demonstrație a modei. Finii se evidențiau prin eleganța lor. Petrecerea a continuat până după miezul nopții. Aurelian nu putu să se abțină de la pahar și în toiul veseliei adormi cu capul pe masă. Nataly a chemat un taxi și, cu ajutorul șoferului, l-a urcat pe soț în mașină, apoi ajungând la bloc, l-a tăbârcit pe scări până la etajul cinci. În apartament îi dădu drumul să cadă ca un țuhal pe podea. Fiica la început râdea amuzată, dar văzând că tăticul nu se mișcă, începu să plângă. După ce adormi fetița, Nataly își dădu frâu lacrimilor. „Ce bădăran! Cât o să mai rezist?"

Dimineața soțul s-a trezit în antreu. Ținându-se de pereți, clătinându-se, se spălă gălăgios deasupra lavoarului, se îmbrăcă, își bău cafeaua și, fără a schimba cu soția o vorbă, plecă la serviciu. Nataly duse fata la grădiniță și după amiază îndrăzni să-l sune pe Filaret. Însă *Făt-Frumos din Pădurea de argint* nu răspundea.

6

Pe la orele mesei veni la canton Apolinar Grițco la volanul unui automobil nou-nouț și îi spuse lui Filaret:

– Dumbrava Lăcrămioarelor va trebui cedată. În capitală nu-i socotită monument al naturii. În cabinetele înalte s-a decis ca locul să devină teren de construcție! Locul s-a vândut la licitație oamenilor care vor investi bani în buget! Acolo se vor ridica vile cu etaje, piscine, cort de tenis, saune, parcare pentru mașini comode delegațiilor străine.

– Dar ce vor face cu mormintele, cu stejarii de 200-300 de ani?

– Se vor clarifica, continuă liniștit Apolinar. Totul e hotărât.

– Am să mobilizez obștimea.

– Domnule Filaret, îl surprinse deodată pădurarul pe un ton oficial. Era pentru prima oară când își permitea să-l prevină: Dacă nu tăcem din gură, vom fi concediați cu toții la mama dracului!

Dochica, care știa deja despre soarta Dumbrăvii, când apăru la serviciu, rămase uimită de splendoarea automobilul nou nouț al pădurarului. Oftă:

– La biserică am chemat oamenii să iasă în apărarea frumuseții din pădure pe care ne-a dat-o Dumnezeu, dar cei care ar putea să se revolte sunt plecați peste hotare. Altora le este totuna, alții s-au alcoolizat.

– Cum să oprim bandiții economiei moderne?!

– Potolește-te, Filaret! zise pădurarul. Nu te gândi să încarci arma și să faci mișcare de gherilă! Ai să înfunzi pușcăria și mai mult nimic!..

– Cine are să-și construiască acolo vile? întrebă Dochica.

– Magnații financiari! Un evreu, un rus și unul de-al nostru.

– Dar ce-o să fie cu mormintele? nu se liniștea Filaret.

– Osemintele vor fi strămutate în altă parte, încheie liniștit pădurarul și plecă.

– S-a vândut diavolului, scrâșni din dinți bătrâna când rămaseră în doi.

Filaret simți că nu avea de nicăieri susținere.

– Ce fariseism! Suntem și nu suntem stăpânii pădurii! Bandiții de la Chișinău au decis totul!

– E mai rău decât pe vremurile comuniste. Ce-i de făcut?

– Îl împușc pe primul care va îndrăzni să intre cu buldozerul.

– Stai cuminte! Ăștia nu se astâmpără. Ai copii!

– Știu, zise el descumpănit.

Filaret nu închise ochii toată noaptea. Aștepă venirea zorilor, încălecă roibul și o luă în direcția Dumbravei, de unde se auzea mare gălăgie. Era o dimineață mohorâtă, aducea a ploaie. Deplasându-se pe potecă, auzea tot mai deslușit huruit de motoare. Coborî valea împădurită, apoi ridică un deal cu stejari înalți, scorburoși după care se deschidea o pajiște verde cu loc viran aflat deja în preajma Dumbravei. Văzu de departe un rug, auzi voci agitate și huruit de camioane. Se simțea iz de benzină și hârtie arsă. Dădu pinteni calului. Apropiindu-se de pălălaia focului observă muncitori, cu furci în mâini, care aruncau în flăcări cărți din mormanele deșertate din camioane. Filaret mai observă emoționat cum flăcările alunecau să lingă cărți recunoscute de el, luate din biblioteca Universității de Medicină. Erau niște rarități care nimeriseră cândva întâmplător, prin intermediul medicilor germani de la Sankt-Petersburg, în Moldova. Se conturau bine inscripțiile de pe coperți: *Agrippae, H. C. (1486-1535). Henrici Cornelii Agrippae,*

Ab Nettescheym. Armatae Militae E. Opera. - Lugduni: Per Berlingos fratres, 1510. - 779 p.; Petrus de Abano (a. 1250 - 1316). Petri Aponensis medici ac philosophi celeberri, mi Liber Cociliator differetiaz philosophos precipueqz medicoz appellatus: nouiter castigatissime impffus…–Venetiis:OSM (Sumptibus & arte heredum Octaviani Scoti Sociorumque), 1521. – 359 p.; il. (37 cm); Aeginetae, Pauli. Medici insignis opus divinum, quo vir ille vastissimum totius artis oceanum, Laconica breuitate, sensibus argutis, meris oss aphorismis in epitomen redegit, Albano Torino Vitodurensi interprete. – Basileae (Basel): per Andr. Cratandrum, 1532. - 514 p. Valoroasele cărți care se aflaseră în fondul arhivei Academiei de Medicină, el și le însuși, iar muncitorii care străjuiau rugul nici n-au luat în seamă. Balauri de flăcări mistuiau volumele lui Eschil și Euripide, Sofocle și Aristotel, Marea Enciclopedie Sovietică.

– Oameni buni! strigă el înspăimântat. De ce dați foc cărților?

– Eliberăm edificiile, răspunse unul în robă, ghicind că a sosit pădurarul la fața locului. Toată lumea acum se folosește de calculator.

– Nu se va mai tăia pădurea pentru fabricarea hârtiei, interveni alt lucrător. Lumea se modernizează!

– Ardeți Dumbrava! le atrase atenția Filaret.

– Îndeplinim poruncile boierilor care-și vor construi aici castele! dădu a neputință din mâini primul muncitor. Mă revolt sufletește și eu, dar pentru un ban fac munca la negru. Am familie, copii.

Rugul pălălăia, fumul se împletea printre ramurile dese ale copacilor, ca o melodie tristă. Filaret simțea cum îl cuprinde definitiv dezamăgirea în oamenii, care prin nebunia timpului, schimbă o formă de mentalitate cu alta, cum au transformat acea lume miraculoasă a cărților în foc și pară, că lucrurile nu se mai pot schimba decât doar printr-un potop al noii generații. Ridică din mormanul de cărți câteva volume. Unul din lucrători chiar îl îndemnă:

– Ia, bade, și o opalcă întreagă.

Vru să mai clarifice câteva lucruri, dar nu avea cu cine vorbi. Alegându-și o sumedenie de cărți valoroase, reveni la canton. Coborî în sat să-l găsească pe Apolinar Grițco, dar soția acestuia, fără să-l invite în casă, cum o făcea alteori, îi spuse că pădurarul e ocupat și nu poate să-l primească.

Toată noaptea Filaret nu putu să doarmă și abia în zori, după o scurtă ațipire, fu strigat la poartă de Nataly. Venise însoțită de mai multe camioane să încarce producția. Femeia purta o rochie de coton cu floricele albastre. Filaret o privi cu luare-aminte.

– Primiți facturile? întrebă ea, zâmbindu-i binevoitor.

– Vrei să mergi cu mine la Dumbrava Lăcrămioarelor? întrebă el, îmbrăcându-și geaca neagră.

– Desigur. Dar de ce nu te-ai bărbierit, dragă? îl întrebă ușor nemulțumită.

– E dezastru, zise el după ce luară caii și se îndreptară pe un drum bolovănos.

– E ceva grav? îl întrebă, intuind că e problema Dumbravei.

– Lighioanele din capitală n-au glagorii în cap.

– Până a lua asemenea decizii, boierii au fost la fața locului?

– Nu. Ce stricăciune s-a făcut.

Filaret dădu pinteni calului. Ajungând la mormanele fumegânde, unde mai ieri creșteau arbuști și ierburi înalte, mirositoare, văzută pe marginea cărărilor ciritei carbonizați și volume rămase întregi.

– Oamenii pur și simplu înnebunesc! zise Nataly.

– Patrioții noștri au decis! rosti sufocat Filaret, descălecând și ajutând-o să coboare din șa. În acest loc peste scrum se vor construi castele îngrădite cu ziduri înalte peste care vor putea trece numai păsările.

– Scoate-te din priză, îl calmă Nataly, apropiindu-se de el cu o panglică albă și-i prinse pletele într-o gâță, dezvelindu-i fruntea lată. După care îl îndemnă să plece din acel loc cu priveliștea dezastruoasă.

Porniră ducând caii de căpăstru pe marginea unor tufărișuri și mărăcini înalți. Împreună cu Nataly au încălecat caii și au ajuns la poarta cantonului. Nici ea, nici el n-au putut fi în stare să explice nimic, deoarece totul s-a petrecut ca într-un vis halucinant. Nataly demult visase la clipa când o mână de bărbat puternic o să-i netezească sânii, corpul care ardea de dorință să fie mângâiat. Filaret, care se credea vlăguit, se abătu de la grijile momentului de afară și pluti împreună cu ea în valurile de plăcere și extaz. Avu nălucirea că lângă el era culcată femeia pe care a căutat-o toată viața și ea a venit pe neașteptate, cu o avalanșă de gingășie, contopindu-se în această margine de lume cu simfonia freamătului de copaci, cu tril de păsări, cu razele solare ce se revărsau peste trupurile lor goale.

– Să nu mai fii trist, îi șopti ea. Nu-ți stă bine.

– Am trăit multă umilință și mi-i greu.

– Vreau să te văd mereu bine dispus, insistă ea, privindu-l cu ochi lucitori ca lumina zilei. O privi și el îndelung, simțind că vrea să fie cu ea așa cum este ea cu el: firesc ca pădurea de afară. Orele însă se scurgeau nemilos și trebuiau să se despartă. Mai privind-o cum stătea îmbrăcată, gata de plecare, fu cuprins de un puternic val de gingășie. O întrebă ca un copil neputincios:

– Cum să opresc debandada din Dumbravă?

– Să faci doar ceea ce îți stă în puteri. Nu există probleme fără soluții.

– Îmi vine să-i strangulez.

– N-ai înțeles că trăim într-o țară coruptă? La putere au ajuns bandiții care au bani și pumni tari! Tu ești capabil de-a făuri valori spirituale, fără aplicarea violenței. Vom găsi o cale de-a salva ceea ce se poate din acea frumusețe, încheie ea, privindu-l cu gingășie și netezindu-și părul bogat și blond. Apoi, tresărind ușor când claxonul îi dădu de știre să se grăbească, îi șopti:

– Te las cu bine și să te regăsesc bine.

– Mai zăbovește, șopti el. Viața mea începe să capete rost.

– Am să vin și mâine, și poimâine, în fiecare zi. Dar totuși vreau să te văd tuns, bărbierit și pus la punct.

– Are importanță aspectul meu?

– Nici ochelari nu e nevoie să porți.

– Ochelarii îmi creează o mai mare comoditate, chiar dacă nu e nevoie să-i port.

Camionul claxonă din nou.

– Ai grijă de tine, zise Nataly, ieși pe portiță și urcă în mașină.

Huruitul motoarelor se pierdu în depărtare și în liniștea serii dinspre Dumbravă mirosea a hârtie arsă. Lumea care lucra la pepiniere, la prisacă era plecată. Pe lângă portiță trecu și Dochica, îndreptându-se spre casă. Știa că ea totdeauna poate să-i spună lucruri chibzuite și pline de tâlc referitoare la cele ce se petreceau în ultima vreme. El bănui și acum că bătrâna știe tot ce s-a întâmplat adineaori între el și Nataly, deoarece îi observă surâsul șmecher. O întrebă:

– N-ai vrea să-mi retezi mâine pletele? Aș face-o singur, în fața oglinzii, dar nu mă pricep. Vreau să fiu frumos!

– Bată-te norocul! zâmbi ea larg, îndreptându-și ochelari ca să-l privească bucuroasă. Și-l îndemnă cu vocea ei puțin repezită: Haide la mine acasă.

– Nu-i târziu?

– La anii tăi eu dormeam peste o noapte, glumi ea, dându-i sacoșa cu acte.

Porniră pe jos coborând cărăruia șerpuitoare în întâmpinarea serii ce se lăsa peste albia Nistrului. Dinspre Porcălăi se auzeau motoarele la repararea podului distrus în timpul războiului.

– Degrabă vom avea oaspeți, făcu Filaret, apreciind acele lucrări.

– Ucraina a hotărât să ne ajute, îl informă Dochica. Am citit în presă.

– Înseamnă că vom circula liber și noi în partea cealaltă.

– Doar pe bază de permise. Ucrainenii i-au susținut pe ruși în 1992. Acum s-au decis a ne face un act de binefacere!

– În stepele Transnistriei le este interesant doar păsărilor să zboare, zise Filaret. Restul e în interesul slavilor.

Din partea stângă a Nistrului se auzi cântec de armonică, chiote și veselie. Cazacii petreceau ca la ei acasă. Mai merse o habă, apoi bătrâna, surâzând sarcastic, zise ca pentru ea:

– Sărmanul Nistru! Câte neamuri hrăpărețe a văzut! Cuceresc prin foc si sabie noi și noi teritorii, distrug neamuri întregi, apoi când dau de greu, cântă Вставай страна огромная! Filaret, surprins, privi uimit către Dochica cu semne de întrebare, dar bătrâna cu respirația obosită, își continuă firul gândirii: Să știi, dragul meu. Pentru bulgari, rușii sunt eliberatori, căci i-au salvat de turci, iar pentru noi ei sunt ocupanți, invadatori, distrugători!

– Nu se poate vorbi așa despre un popor, reproșă Filaret.

– De-acord. Dar nu încape în mintea mea că, după greutățile prin câte au trecut, Rusia iar se răscracănă peste noi, de la Ciukotka până la Marea Neagră, sub Carpați. Rușii n-au făcut nicăieri gospodării. Invadează tot ce e slab în calea lor, blagosloviți prin binecuvântările mitropolitului lor! Oare cât o să mai continue, barbaria asta? Nici nu am cum să merg la mormântul soțului de răul lor.

Filaret o ducea la braț și nu se încumeta s-o întrerupă, parcă lăsând-o să se răcorească de tot amarul ce-l avea pe suflet. Seara era liniștită. Tufarii de ghirlande înfloriseră și părea că drumulețul care ducea spre casa ei seamănă cu o pârtie de zăpadă mirositoare.

– Ce frumusețe! făcu el, dorind să vadă pe chipul femeii lumină și bucurie.

Dochica îl urma tăcută, până când, la un moment dat se opri și deodată îl preveni:

– Ia seama cum te porți cu femeiușca ceea. Am văzut cu ce ochi se uita la tine.

– E căsătorită, are o fetiță.

– De asta te și previn... Să n-o încurci și mai rău decât cu fiica prisăcarului.

– E frumoasă și inteligentă.

– Ia seama totuși. Pe cât de repede a intrat în viața ta, pe atât de repede poate să iasă. Pe ochi o văd că nu are stabilitate în viața. Ești gata de o nouă încercare?

– Mă simt fericit!

– Nu zi, îl avertiză ea. Femeile totdeauna sunt o enigmă. Bărbații de vârsta ta, când sunt abandonați de iubită, pot să-și iasă din minți. N-aș vrea să văd cum suferă sufletul tău sensibil. Să nu uiți că o femeie măritată caută o descărcare sufletească, o scăpare de rutina familiei. Ea n-o să schimbe niciodată familia pe tine. Ce-ți trebuie o pasiune de scurtă durată?

– Nu cred că e de scurtă durată!

– După toate ești și ambițios! declară Dochica. Eșecul cu ea o să-l simți degrabă. Mai bine gândește-te la vreuna din fostele tale femei și cât mai repede.

– M-am gândit, dar din păcate niciuna nu m-a iubit.

Cărăruia șerpuia pe lângă o fântână cu colac alb de piatră și cumpănă nou nouță, în vârful căreia se bălăbănea o căldare galbenă. Lângă uluc se adăpaseră vitele, lăsând urme proaspete de copite și lostopene de bălegar. Dinspre fierărie loviturile ciocanului pe nicovală se auzeau tot mai rar.

Casa Dochicăi era mică: o sufragerie, un dormitor și un antreu unde domnea curățenia și ordinea. La bucătărie avea tot felul de ierburi de leac, aninate în legăturele prinse de grindă. Pe un perete atârna portretul soțului din tinerețe în uniformă militară. Ea îl pofti la masa cu cărți, reviste și vrafuri de acte contabile pe care mai stătea un ceainic și căni de porțelan. Îl servi cu ceai de pojarniță, după care îl îndemnă să se așeze pe un scăunel. Pregăti foarfeca, pieptenele, îi legă un cearșaf alb la gât și curând, pe podeaua de scândură, se risipiră smocuri de păr cărunt. După ce îi dădu jos barba, își revăzu chipul proaspăt cu riduri abia vizibile.

– Acum semeni a gospodar, rămase satisfăcută bătrâna.

– Bun de însurat?

– Cât suntem în viață, nimic nu se exclude.

– Parcă m-am născut a doua oară, se bucura bărbatul, privindu-se în oglindă.

Ciocanul de la fierărie încetase să mai bată ritmic nicovala. Filaret mergea spre canton lejer, de parcă zbura. Toate gândurile lui deveniră pentru o clipă îndrăznețe și frumoase. Răcoarea năvălea dinspre pădurea din deal unde se aprinsese unicul felinar de pe stâlpul din preajma cantonului. Acolo, cândva voiau să-și facă cuib cocostârcii sosiți din țările calde. Era un vis pe care dorea să i-l împărtășească în acea noapte lui Nataly.

7

În seara acelei zile Nataly se întoarse de la pădure, luă fiica de la grădiniță, făcu ordine în casă, pregăti cina și-l aștepta pe Aurelian. Citi câteva poezii fiicei care curând adormi, mâncarea se răci și ea stătea ghemuită în așternut. Abia către miezul nopții se auzi soneria și, doi bărbați zdraveni, îl duceau de subsuori pe soț în stare avansată de ebrietate. Situația păru că nu o afectă nici când Aurelian prinse să sforăie. Se apropie de calculator imaginându-și ce se petrece acum în casa de la canton. Îl vedea ca aievea pe Filaret, care probabil intenționează să emigreze din cauza că nu e în stare să salveze Dumbrava Lăcrămioarelor. Se frământa cum ar putea să-l ajute să-și salveze

lumea lui frumoasă și bogată. Noaptea devenea ba tristă, ba veselă. În ultima vreme majoritatea covârșitoare a concetățenilor sunt obsedați de gândul plecării cu traiul în străinătate. Atinși de morbul emigrării, moldovenii nu conștientizează drama care-i va măcina lipsindu-se de patrie. Îi venea să-l cheme pe Cel de Sus, intuind că urmașii celor plecați cândva vor dori să revină acasă, dar veneticii le vor sta în cale! Fenomenul părăsirii patriei l-au simțit pe pielea lor mai multe popoare, care, revenind după multă vreme la baștină, au găsit casele ruinate, ocupate. Evreii, fiind lipsiți de *Ereț-Israel*, după mii de ani nu mai erau recunoscuți ca stăpâni ai pământurilor strămoșești. Dorința moldovenilor de a-și părăsi cu prima ocazie țara lor mirifică îi sfâșia inima, îi trezea revolta, vrând să strige de să răsune cerul: „Ei, păsări migratoare! Credeți că Moldova și-a pierdut farmecul după ce ați părăsit-o?! Greșiți amarnic, confraților! Gândiți-vă unde sunteți și unde veți fi înmormântați când o să vă vină sfârșitul. O să vă lăsați mormintele pe acele pământuri străine sufletului și neamului vostru? Gândiți-vă și reveniți acasă: la câmpiile mănoase, la codrii vechi, la Nistru, la Prut, la tradițiile, obiceiurile, la cimitirele unde-și dorm somnul de veci strămunii, la frumosul nostru grai românesc!" Erau strigăte către acei contemporani deja stabiliți cu traiul în Europa, Canada, SUA, Australia, Rusia, Turcia. La acea oră târzie se temea să nu-i apară dorința și lui Filaret. Ea nu va părăsi niciodată locurile natale, dar, gândindu-se la Filaret, analiza în mintea ei spusele lui de mai deunăzi că în Moldova acum e greu. Dar și durerea are ...frumusețea ei!

Emoționată, în fața calculatorului, simți cum degetele prinseră să alerge peste claviatură. Se simțea cuprinsă de o frenezie, de dorința de a comunica cu un bărbat sensibil. Demult își închipuise că poate apărea o situație în calea ei când va putea să se dedice frumuseții, gândurilor, inspirației. Citi pe monitor scrisoarea ticluită;

Doritul meu bărbat,

Numai eu știu ce am în casă, în inimă, în suflet. Numai eu știu ce se petrece între pereții unei familii. Tu o să mă înțelegi pentru că ești inteligent și capabil să atingi strunele unui suflet de femeie. Cele două întâlniri cu tine m-au făcut să renasc, să scap de rutina cotidiană a vieții mele. La această oră nocturnă vreau să vorbesc cu tine, să-ți împărtășesc gândurile și sentimentele ce mă frământă. Înainte de a veni ieri la tine, mă priveam în oglindă și doream să-ți plac. Au fost clipe în care picioarele îmi spuneau să fug, să ies din cursă, dar inima mă ținea pe loc. Nu contează peste câte oale sparte vom călca și câte cioburi vom lăsa în urmă. Te-am dorit din clipa când am citit mesajul ce a stârnit

conflictul cu acea femeie și am aflat Legenda Lăcrămioarelor. Privesc acum o poză de a ta pe internet, când aveai 40 de ani! Ești frumos! Relația noastră mi se pare o nebunie plină de mister. Nu-mi venea să cred că dragostea există. Dar iată că a sosit. O doream, o căutam. Acum un an tremuram la gândul de a-mi înșela soțul. Acum nu mă înfricoșează nimic. Conștientizez consecințele posibile, poate chiar inevitabile ce pot să parvină în viitor, dar mă încurajează situația că suntem doi oameni care ne trăim iubirea pătimașă. Sunt naivă, visătoare, rebelă și zvăpăiată, ai dreptate. Mi-ai mărturisit sincer despre viața ta anterioară și asta a contat mult pentru mine. Ești deschis la suflet și ai curajul să-ți recunoști greșelile, fiind un bărbat care a tânjit mereu după dragostea adevărată. Tu ai putea să-mi oferi o iubire demnă. Fericirea pe care o simt în această clipă nu vreau s-o împart cu nimeni. În dragoste ca și-n război totul e permis. Ea este între doi oameni care-și aparțin unul altuia. Dacă iubești cu adevărat, dăruiești din tine totul fără a te gândi la consecințe. Mă întreb de ce ți-am permis să-mi acaparezi sufletul și nu pot găsi o explicație plauzibilă. Poate nici nu e nevoie pentru că răspunsul nu mai contează. Dacă ar exista regrete, nu ar mai fi loc pentru dăruire. Uneori este dificil să te exprimi în cuvinte. Nu încerc să mă autoflagelez pentru faptele mele care, deocamdată, persistă în perspectiva împlinirilor. Aș putea fi acuzată pentru unele, poate compătimită pentru altele. Simt că în inima mea s-a aprins o făclie și mai simt că sunt gata să mi-o apăr indiferent de metodele prin care m-aș justifica în fața cuiva. Am înțeles că sunt ceea ce sunt din mai multe motive: din cauza singurătății, în care trăiesc acasă, din nevoia de a mă simți mai altfel sau pentru că pur și simplu sunt sănătoasă, nu am vicii, nu am dereglări fiziologice și vreau să fiu iubită. Am depășit câteva din etapele ce se impun în mod normal într-o relație și asta numai și numai datorită ție.

Îți mulțumesc,

Nataly"

Trimise gândurile ei însăilate prin miraculoasa rețea a Internetului. Apoi aștepta răbdătoare răspunsul, cu ochii țintiți pe monitor. Pusese în fața ei clepsidra și cu fiecare firicel de nisip se torceau senzații plăcute, fericită că cineva în această lume, în aceste clipe se gândește la ea. În dulcea-i așteptare nu-l observă pe soț, care se trezi și, fără a se interesa de ce ea nu doarme, merse la veceu, bău pe nerăsuflate o cană cu apă și iar căzu buștean pe pat.

Ceasul ticăia pe perete. Genele i se lipeau, dar nu pierdea speranța. Ațipi, când un sunet vesel semnală că a sosit răspunsul pe monitor. Fața i se înseninã și un aer proaspăt, cu aromă de pădure, îi năvăli în plămâni.

„Draga mea Nataly,

Ai depus mult suflet în scrisoarea primită chiar acum și mă bucur că încep să-ți devin prieten apropiat. Dacă e să ne imaginăm că relațiile noastre au început să se depene spre viitor, născute ca într-o seară de revelion, avem în perspectivă 365 de zile pe care le vom trăi alături. Orice om simte nevoia de o comunicare, iar eu, îndeosebi, aflându-mă în pădure, într-un miez de noapte când mă simt cumplit de singur. Sunt impresionat că la vârsta mea am reușit să aprind în inima unei făpturi gingașe ca tine dorința de a mă avea în preajmă! Ceea ce ieri era vis, azi e realitate și tu vii în lumea singurătății mele și îți răspund cu căldură la orice scrisoare, așa cum o făcea Eminescu cu Veronica. La geamul meu înfloresc salcâmii. Aș vrea să cred că și la ferestrele apartamentului tău ramurile copacilor își poartă florile pe aripile ușoare ale vântului de noapte. Gândurile frumos îmi roiesc în minte, caută limpezire, o sistematizare. Am impresia că aud în prag pașii tăi ușori. Pentru tine am adus în odaia mea multe flori adunate de pe locurile preferate de tine. Aceste flori nu vor lipsi toată primăvara, vara, toamna. Pentru tine voi aduna și florile de iarnă pe care numai eu știu a le găsi în pădure. Acestea sunt gândurile care mă năvălesc în aceste clipe și aș vrea să știu că ele au ajuns la tine și te-au alinat la această oră târzie de nopate.

Te îmbrățișez cu dragoste si dor,

Filaret."

Citi mesajul dintr-o răsuflare. În următoarea clipă pe monitorul calculatorului mai apăru un mesaj, ca o continuitate a gândurilor lui Filaret:

„*Nataly,*

Nu pot să adorm, dar nu este o suferință… Trăiesc cu convingerea că degrabă ne vom vedea, vom pleca în locurile noastre preferate și te voi fotografia. Vreau să te văd, vreau să-ți privesc ochii adânci și sclipitori. Să te simți liberă în lumina razelor solare, să te izbăvești de orice decepție, să trăim alături clipe de neuitat, dulcea mea femeie…"

Sforăitul soțului deveni mai puternic și ea își cuprinse capul în palme. Nu voia să plece la culcare și degetele începură, parcă singure, să culeagă literele, ca pe niște boabe de chihlimbar.

„*Visele mele rămân pe orbita unei realități împlinite. Familia mă obosește, dar mă consolez că am bucuria unei povești frumoase pe care mi-o dăruiești și vreau să te văd. Devin puternică și nu mă afectează trecutul tău, deși o femeie, în altă situație, ar fi fost obligată să țină cont de el. Ești omul lângă care îmi place să fiu, să discut, și …să pozez pe fundalul unui fulger în plină vară, sau pe un timp liniștit cu soare. Poate sunt o nebună, dar este o nebunie frumoasă! Timpul are să decidă*

cum vor evolua lucrurile, dar mă liniștesc, mă împac cu situația. Simt că toți copiii tăi, coborâți din acele fotografii de pe perete mă cheamă să le fiu prietenă. Lumea ta îmi pare plină de miracole, de taine. Vreau să te simți liber în prezența mea, fără prejudecăți. Vreau să fiu cu tine: liberă și ușoară, să-ți scriu sute de scrisori!"

Expedie mesajul convinsă că nici Filaret nu doarme, așteptând de la ea cuvinte de răspuns.

„*Dulcea mea Nataly,*

Scrisorile tale îmi luminează existența. Surâsul tău îmi este și-mi va fi drag pentru toate anotimpurile! Mi te imaginez alături, doresc să te îmbrățișez. Te mai văd elevă, în uniformă, cu fundițe albe, coborâtă dintr-o poveste de demult de când eram adolescent. Acea stare parcă a venit din trecut să-mi acopere prezentul. Mă îndeamnă sufletul să te readuc din trecut în prezent și să merg cu tine în viitor. Pentru a păstra feeria clipelor ce le trăiesc. În lumea viselor dulci îngerii să-ți mângâie pleoapele.

Noapte bună, scumpa mea femeie!"

La geam se revărsau zorii. Nataly în noaptea ceea avu convingerea fermă că descoperise un om interesant și deja nu o mai interesa diferența de vârstă. Era bărbatul pe care și-l dorea

* * *

Nici Filaret nu dormi toată noaptea. Nataly. A venit în lumea lui atunci când el voia să evadeze pentru totdeauna din anii tinereții și să se cufunde definitiv în legile grele ale bătrâneții. Acolo unde nu ai dreptul să faci dragoste cu femeile ce-ți pot fi fiice după vârstă, fiind condamnat de societate pentru amoralitate. Acum, având monitorul în față, simțea că Nataly îl consideră potențial partener, chiar dacă era cu 30 de ani mai tânără. Era o chemare irezistibilă din ambele părți. Numai datorită ei își tunse pletele, își dăduse jos barba. *O să-i placă*, gândi dânsul. Căută în garderob pantaloni curați, cămașa neagră, pantofii nepurtați niciodată. Se privi în oglindă cu ochi de snob, își zise că n-ar fi rău să mai slăbească. În rest, arată binișor! Se întrebă surâzând: „Nu cumva moșul se țicnește?" Găsi o muzică din epoca retro și boxele calculatorului îi inundară încăperea cu o atmosferă de beatitudine, pe care nu și-o putea explica, fiind sigur de unde vine. Uită de cafeaua rece și se grăbi să ticluiască un nou răvaș.

„*Nataly,*

După ce citesc mesajele tale, întineresc cu fiece zi. Tu o să trăiești mult! Poate vei supraviețui și peste o sută, dar vârstele sunt totuși prea împovărătoare. Ași vrea să trăim mai fericiți decât miliardarii din SUA! Vreau să ne zidim mereu fericirea noastră! Spitalele, cimitirele sunt departe de noi si îmi este plăcut, știind că îmi acoperi amărăciunile din trecut chiar dacă la mijloc persistă blestemata diferență

de vârstă! Să fii azi toată ziua cu senzația că zbori ca o albinuță adunând nectarul de pe flori…"

Zilele ce urmară îl purtară pe aripi de zbor. Va arunca numaidecât câteva kilograme de pe el. Începu să facă exerciții de gimnastică, să umble mult pe jos. În poarta casei bătu doi pari de corn deasupra cărora fixă osia unei căruțe vechi și, ca în timpul serviciului militar, se antrena ridicându-se de câte ori putea. Îl dureau mușchii, îl dureau încheieturile, dar se bucura că în el mai clocotește tinerețea de care are nevoie Nataly! Se străduia să-și împrospăteze cunoștințele, răsfoind cărțile citite anterior, decupând maxime și citate, conștient că anume înțelepciunea, sfaturile lui sunt importante pentru ea. Citise undeva că bătrânețea este toamna de aur a omului, când se văd limpezi roadele vieții. Așa voia să apară în ochii ei plini de gingășie. „Ce am izbutit să fac la viața mea? se întrebă deodată Filaret și tot el răspunse: Poate nimic, dar poate mult. Am avut copilărie, tinerețe, mi-au plăcut femeile, am contribuit la nașterea și creșterea copiilor, am servit cărților, am acumulat cunoștințe. Acum simt că mai am capacitatea de a iubi, de a mă afla în spațiul celor trei dimensiuni ale timpului – trecut, prezent, viitor, în care dacă nu persistă dragostea, nu e nici frumusețea pe care și-o dorește omul! Fără dragoste nu poate exista nici trecutul pe care îl acumulăm în amintiri, nici prezentul prin faptele de azi, nici viitorul care adesea este ignorat de unii dintre noi. Fără dragoste momentele ne pot surprinde în flagrantul autosalvării."

Părea că și-a găsit autosalvarea în acest colț de pădure, și tot aici i-a înflorit dragostea pentru o femeie, iar femeia iubită – dragostea pentru el.

În clipele când o aștepta să vină la canton, Filaret se pomeni cu Apolinar Grițco în prag.

– A murit Dochica, îl anunță el.

– Cum așa? nu-i veni să creadă. Nu se poate!

– A murit în somn, adăugă pădurarul. Medicii au constatat stop cardiac.

Deodată căzu cerul și pământul, munții și oceanele peste el. „Nu se poate! Nu se poate!", îi striga sufletul, pădurea, Dumbrava Lăcrimioarelor… „Doar aseară… M-a făcut frumos… S-a bucurat de fericirea mea! Nataly, Nataly…"

– Soarta omului atârnă de-un fir de păr, rosti această frază stupidă și nu-și recunoscu vocea…

– Filozof ai fost și filozof ai să mori, zise Grițco, dând pinteni calului. Apoi strigă, ca și cum ar fi dat un simplu ordin: Organizează înmormântarea bătrânei. N-are pe nimeni în sat. Grijile de la canton le iau pe seama mea.

Nu o mai întâlni pe Nataly cu cafeaua caldă și aparatul peste umăr, cum visase

în zorii... Trei zile a fost numai în alergări cu înmormântarea Dochicăi. Coborî de dimineață la fierărie să comande o cruce, apoi la lemnar să comande un sicriu. O zi îi fu răpită cu demersuri deșarte între cele două maluri – autoritățile de la Porcălăi așa și nu au dat permisiune să fie înmormântată lângă soț. S-a hotărât să-i găsească locul de veci în cimitirul din ograda bisericii, nu departe de casa ei. Și așa veni a treia zi, când trebui să o înmormânteze…

S-o petreacă pe ultimul drum pe Dochica au venit doar preotul de la biserică cu matușca, două coriste și câțiva copii de la școală. Abia de găsi patru gropari să o ducă la cimitir. Ziua se nimerise una mohorâtă, între morminte cei câțiva săteni urmăreau absenți coșciugul, șușotindu-se între ei că a murit bătrâna care muncise la pădure. Filaret înțelese abia acum cât de părăsit era satul de lume. Parcă își vedea ziua morții sale. I se părea că odată cu moartea Dochicăi el petrece pe ultimul drum o epocă, o parte din destinul său. Își închipui că așa va fi petrecut pe ultimul drum și el într-o totală singurătate, deși are o duzină de copii. Depăna fragmente din discuțiile avute cu bătrâna și descoperea noi lecții de omenie, ce-l vor călăuzi mereu. Deja începuse să-i simtă lipsa când preotul trase giulgiul alb peste chipul ei și o stropi cu *apaus*, iar groparii înșurubară capacul. El recapitulă într-o singură clipă toate momentele petrecute împreună cu Dochica, care i-a înfrumusețat viața, dar mai ales i-a împlut-o de sens. Îi auzea sfaturile, îndemnurile. Cu ea viața i s-a părut mai liberă, mai ușoară, mai reală. Văzând cum valuri de țărână cad peste sicriu, simți că niciodată nu va mai avea acel suport moral. Și deodată izbucni într-un plâns isteric, stârnind nedumerirea celor patru gropari și a celor câteva femei, rătăcite în cimitir: „Nataly, Nataly… Unde ești?! Doamne, de ce! De ce Dochica?! De ce Valea Lăcrimioarelor?!”

Revenea pe drumul pustiu al satului, și el aproape pustiu, spre canton. Trecu pe lângă casa pădurarului și în acel mohorât miez de zi înțelese că Apolinar Grițco nu-i mai este „bunul prieten” de altădată. Acum devenise cointeresat doar de finanțările care veneau din proiectele americanilor, din partea demnitarilor de la Chișinău, unde-și pierdea zilele.

Filaret o avea doar pe Nataly în acel colț de lume, unde îl aduse destinul.

8

În localitatea Porcălăi staționau tancuri și rachete îndreptate de pe malul stâng al Nistrului în direcția Chișinăului. Soldați, cu panglica Sfântului Gheorghe la piept, patrulau zi și noapte pozițiile. Rușii puseseră barieră de frontieră cu posturi de cazaci care scindaseră Moldova în două maluri ostile ale râului, iar radioul și televiziunea moscovită declarau că Moscova nu se amestecă în trebu-

rile interne ale Moldovei. Tot de la Porcălăi curând apărură drumari cu tehnică care reparau podul deteriorat în 1992, asfaltară drumul ce lega Transnistria cu șantierele din *Dumbravă Lăcrămioarelor*. Printr-o *deleancă* se mai făcuse o porțiune de drum îngrădită de către soldați cu o plasă din sârmă argintie. Noul itinerar devenea din ce în ce mai amenajat și era din ce mai supravegheat. La distanțe egale se fixau foișoare și corturi pentru soldații ruși.

– Ce ar însemna toate-acestea? îl întrebă Filaret pe Apolinar. Acela ridică indiferent din umeri și îi răspunse calm:

– Lumea se schimbă. Politicienii au problemele lor. Noi suntem niște pioni într-un joc enorm și trebuie să ne căutăm de-ale noastre. Să nu ne băgăm nasul unde nu ne fierbe oala.

– Ai știut despre tot ce se va întâmplă aici cu Dumbrava?

– Amice! se răsti nemulțumit pădurarul. Nu sunt cel care răspunde de toate. Chișinăul m-a pus în față faptului împlinit, apoi parcă îl amenință: Caută-ți de obligațiile tale și nu încerca s-o faci pe revoluționarul!

În Dumbrava Lăcrămioarelor huruiau ziua și noaptea tractoare, excavatoare, greidere și altă tehnică grea. Frumusețea dăruită de natură dispăru și deveni un șantier enorm. Într-o dimineață, venind la fața locului, Filaret rămase surprins cât de rapid fusese nivelată și răscolită Dumbrava. Buldozere mânau la vale valuri de cernoziom, excavatoarele încărcau în camioane pământul negru ca tăciunele amestecat cu oasele și craniile celor împușcați cu vreo 50 de ani în urmă, ducându-le pe coasta unei râpi cu maluri calcaroase mai aproape de lunca Nistrului. Nimeni nu-l lua în seamă, de parcă nici nu exista. Lucrătorii se ocupau de amenajarea teritoriului. Cutremurat de indignare, coborî din șa, scăpă hățurile din mâini și se proțăpi în calea camioanelor, ținând în mâini arma încărcată. Apariția lui neașteptată îi făcu pe mecanizatori să oprească motoarele.

– Încetați batjocura, le ordonă tuturor Filaret și se prezentă: Sunt ajutorul pădurarului!

– N-avem nici o vină, nene, zise unul. Suntem oameni mici în treaba asta!

– Chemați-l pe șeful vostru, le porunci el.

– Trebuie să terminăm lucrările până mâine, zise mai marele muncitorilor după ce își termină de fumat țigara și dădu să urce în tractor. Avem proiect, avem plan, iar tu ai venit să ne sperii cu pușca.

Filaret îndreptă arma spre ceruri și trase consecutiv două focuri să răsune pădurea. În următoarea clipă încărcă din nou arma. Unul dintre muncitori telefonă patronului, raportând cele întâmplate.

– Să se înceteze lucrările! ordonă mai marele pe constructori, apoi zise către

Filaret: Curând vor sosi dihorii care fac război în partea cealaltă de mal, iar tu ai să dai seamă de ce staționăm.

Dinspre Nistru se auzi tragere înfundată de artilerie. În pauzele acelor canonade, la ferma din vale probabil porcinele se speriaseră și sloboziră un coviță it strident. „S-au început manevrele, gândi Filaret. Unde te-ntorci, numai porci!" În toiul împușcăturilor dinspre celălalt mal se auzeau strigăte în rusă: „Вперед, в атаку!" Printre ramurile pline de lumină și verdeață în depărtare se vedeau tancuri, răsunau bubuituri înfundate.

– Seara trecută rușii la Tighina și Varnița au instalat stâlpi de marcare a graniței lor, mai zise un muncitor ca să descarce atmosfera de așteptare.

– Rușii nu ne vor în comunitatea europeană, interveni în discuție unul cu mustăți pe oală.

– Trebuie să fim totdeauna cu rușii. Sunt bogați! Ne dau benzină, gaze, mii de moldoveni lucrează la ei și câștigă. De ce îl mai căutăm pe dracul?! Nu ne trebuie nouă România...

Bubuiturile de pe malul stâng deveneau mai răsunătoare și mai frecvente. Se cutremura pământul, pe malul drept țipau femeile și copiii. Pentru o clipă Filaret își imagină cum cu zeci de ani în urmă la Dumbrava Lăcrămioarelor au fost aduse sute de persoane, femei, copii, bătrâni, cum au fost împușcate. Printre ramurile copacilor din depărtarea anilor veneau spre el țipete și vaiete, ordinele militarilor, lătratul câinilor, rafale de automat. Parcă îl vedea aievea pe unchiul Andrei care stătea tupilat prin tufișuri și urmărea neputincios acele măceluri. Apoi cum el, în decursul anilor, împreună cu Dochica venea în aceste locuri să îngrijească de morminte, să aprindă lumânări întru pomenirea acelor osândiți de soartă. Avuseseră de gând să înalțe aici și un obelisc, dar demnitarii au exhumat osemintele cu excavatoarele și le-au dus în altă parte. „De ce?! se întreba el, strângând involuntar arma la piept, pornit pe răzbunare. De ce oamenii au o memorie atât de scurtă?"

– Oare ce au mai pus la cale pentru azi cazacii? se întrebă un muncitor și tot el aprecie situația: Nimic nu se face întâmplător.

Peste o vreme la fața locului au apărut trei limuzine negre, escortate de tot atâtea de culoare albă. Pe cea din frunte funcționa girofarul. Patru vlăjgani în costume negre, cămăși albe, cu ochelari negri se apropiară de tehnica ce staționa. Alți trei inși – unul subțire, elegant, al doilea, cărunt și robust, al treilea, chel, cu un trabuc în dinți, însoțiți de doi bărbați care purtau subțioară mape groase cu documentație, se alăturară.

– Care-i problema? întrebă în rusește cel elegant.

– Puterea locală, arătă mai marele pe muncitori spre Filaret. Ne-a obligat să încetăm.

Unul dintre cei sosiți, apropiindu-se de Filaret, îi porunci:

– Lasă arma că ai putea s-o pățești. Și îl întrebă: Unde ți-i șeful?

– Nu se poate să pângăriți Dumbrava, declară Filaret. Aici sunt mormintele oamenilor împușcați!

– Actele noastre pentru efectuarea acestor lucrări sunt în regulă, coordonate cu Guvernul! Osemintele sunt duse acolo unde li-i destinația. Vom pune-acolo obeliscuri! încercă cu un calm reținut să-i explice unul dintre cei sosiți.

– Ia-ți tălpășița de-aici! îl repezi altul, tot din cei veniți, văzându-l că nu se urnește din loc.

În clipa următoare, o lovitură puternică din spate îl dezechilibră, făcându-l să-și piardă cunoștința.

* * *

Își revenit într-o celulă întunecoasă, cu un bandaj pe capul însângerat.

– Unde mă aflu? Își auzi vocea răgușită.

– La curort, pațanu! auzi el vorba unui bărbos care fuma sprijinit de geamul cu gratii.

În dreapta și în stânga văzu alți tipi cu tatuaje pe mâini, piept și picioare. Își concentră memoria și reveni la evenimentele din pădure. Dezmeticindu-se de-a binelea, Filaret înțelese că cele întâmplate îl pun într-o situație neplăcută pe Apolinar Grițco. Va pierde lucrul, sălașul de la canton, salariul… O va pierde pe Nataly! Vor suferi și copiii lui, care au nevoie de întreținere.

Capul continua să-i vuiască. „Oare nu voi mai avea cale spre acel locușor pitoresc cu bibliotecă, televizor, telefon, cu ogradă și fântână? Nataly a apărut ca o scânteie și tot ca o scânteie va dispare, fără să-l mai ajute cineva să evadeze din mocirla momentului". Îl fulgeră gândul să dispară subit, să plece într-un fundac de lume și să moară acolo de infarct, ca Dochica, și nimeni să nu știe cine este, de unde vine, să fie aruncat într-o groapă anonimă, să i se fixeze un număr, să nu-l poată nimeni niciodată identifica. Deocamdată însă simțea că trăiește și vedea aievea o zi însorită de toamnă, cu frunzișul dat în rugină. Peste colinele împădurite se înălța un cer albastru și satul în vale, cu vatra părintească, fântâna de la răscrucea drumurilor, străjuită de nuci cu tulpinile bătrâne. Pe prispa casei îl vedea adâncit în meditație pe unchiul Andrei, în rasă neagră, rareori întorcând paginile Sfintei Scripturi. Începe să se lase amurgul și deasupra Lipăgăului răsare luna.

Simți că începe să aiureze…

Revenindu-şi, peste un sfert de oră a fost condus în biroul unei doamne înalte şi suple, în uniformă de poliţist, care era ofiţer de urmărire penală.

– Aţi comis o tentativă de omor. Va trebui să daţi explicaţii. Ce aveţi de spus? Şi doamna ofiţer continuă să răsfoiască o mapă.

– Am fost lovit din spate şi nu-mi amintesc nimic, zise Filaret.

– Te-au imobilizat. Ţineai arma în direcţia deputaţilor, îi explică femeia în uniformă.

– Am cerut să înceteze vandalizarea mormintelor.

– Domnule, zise aspru doamna ofiţer. Vă cunosc de pe timpurile când dădeaţi poveţe oamenilor de la ecran. Am fost eleva dumneavoastră, dar n-am crezut că sunteţi capabil de aşa ceva.

A doua zi, pe la orele amiezii cu cătuşele pe mâini, Filaret a fost dus în cuşca de metal a unei săli de judecată. În sală era prezent Apolinar Grițco, alţi cetăţeni, printre care, spre surprinderea lui, o văzu şi pe Nataly. Un judecător cărunt, în mantie neagră, cu participarea procurorului, avocatului au examinat cauza lui. Instanţa îi propuse să povestească cele întâmplate şi el le vorbi tuturora despre soarta Dumbrăvii Lăcrămioarelor.

– Te căieşti de cele comise? îl întrebă judecătorul în cele din urmă, apoi, fără să aştepte răspunsul, îl avertiză: Să nu te pui niciodată în poară cu deputaţii. În primul rând ei sunt slugile poporului, în al doilea rând au toate actele pentru construcţia vilelor! Spre norocul dumitale, deputatul Tudor Daradaică a făcut un demers să fii eliberat. Cu tot aerul dumitale bătăios, nimeni din deputaţi nu doreşte să te bage la zdup!

Şi omul legii ordonă santinelei: Filaret Inereanu să fie eliberat!

Ieşi din cuşca de metal, i se descătuşară mâinile. Cineva l-a silit să urce într-un automobil şi, când s-au pornit spre pădure nu-i venea să creadă că alături pe banchetă stătea Nataly, cea mai bucuroasă că el a ieşit la libertate. Îi tot strânse mâna până ajunse în vecinătatea blocului unde locuia şi coborî, petrecându-l cu un zâmbet, singurul care avea să-l însoţească în calea spre pădurea de la Nistru.

– Mai rămân la canton? îl întrebă pe Apolinar Grițco, când se dumiri că anume el e la volan.

– Rămâi, îl linişti acesta. Doamna Nataly a pus cuvânt pentru tine la minister! Atât că să nu te mai războieşti cu aleşii poporului.

La canton totul era în aşteptare: caii în şopron, ieslele căprioarelor, fânul de strâns în poiene. Pădurarul îi dădu şiragul cu chei, o sacoşă cu merinde şi o sticlă de rachiu:

– Soția mea ți-a pregătit gustoșenii, să te întărești. Iar la despărțire îi aminti, având-o iar în vedere pe Nataly: Mulțumește-i femeii care te-a salvat.

Filaret rămase singur cu pădurea. Dinspre Dumbrava Lăcrămioarelor veneau aceleași vuiete de macarale și vocile înfundate ale muncitorilor: Vira, Maina! Intrat în casă, aprinse o lumânare și timp îndelungat, lungit în pat, urmări cele zece fotografii ale copiilor. O amărăciune grea îi cuprinse sufletul, lumânarea își înălța flacăra spre tavan, iar în fața ochilor apăru chipul lui Nataly. Știa că femeia i-a scris mai multe mesaje și, înainte de a se așeza în fața calculatorului, din stimă și respect pentru ea se aduse în ordine. Se bărbieri, se spălă pe cap, îmbrăcă haine de sărbătoare.

A doua zi inspectă grajdul, ieslele din apropiere și, când urca pe cal să plece la ieslele căprioarelor, a fost semnalat de câteva ori de claxonul jeep-ului ce staționa în deal, lângă prisacă. Cerul dimineții se acoperise cu nori grei și aducea a ploaie. Nu-i ardea să stea de vorbă cu nimeni, ținea să meargă în calea lui, dar mașina argintie curând se opri îndreptul lui și deodată Iris coborî anevoios pe treapta înaltă a jeep-ului. Fața ei purta amprentele sarcinii, avea pete mari cafenii, ochii necăjiți și-i spuse de cele întâmplate cu el. Insistă să adauge:

– Familia noastră este la fel indignată și este împotriva construcției castelelor din Dumbravă, dar n-a putut face nimic. Suntem nevoiți să ne mutăm prisaca de aici. Cu Dumbrava distrusă, albinele nu vor supraviețui.

– Dorești ceva? Sunt ocupat, zise el. După toate cele întâmplate nu mai voia s-o asculte.

– Îmi pare rău de cele întâmplate și vreau să-mi cer scuze pentru mama. Nu am vrut să vă jignesc. Iris vorbea repede ca și cum se grăbea să apuce a le spune pe toate.

– Grăbește-te că vine ploaia…

– Ia, te rog, chitara aceasta. Totuna nu am ce face cu ea, poate… cineva o să dorească să învețe, murmură Iris. Apoi porni mașina și plecă.

Filaret reveni în casă abia seara, amintindu-și că nu a mâncat toată ziua. Se așeză la masă și mai întâi trase o dușcă, apoi se năpusti la sarmalele învelite în frunză de viță de vie și la carnea coaptă de găină. Afară începu să plouă. Într-un târziu simți cum stropii loveau în geamuri și în strunele chitarei lăsată de Iris sub cerul liber lângă poartă. În acea monotonie a serii băutura îl readuse la o realitate plăcută. Se simți liber, tăria îi înfierbântă inima și el se apropie de calculator. O mână nevăzută parcă veni să-i șteargă cu buretele povara trecutului și în toată lumea el rămase doar cu Nataly. I-a scris mesaje de dor și destăinuiri. Voia să creadă, poate era convins că dintre toate femeile care au

trecut prin viața lui, ea este acea care îl va călăuzi până la ultima suflare.

9

Apolinar Grițco finisă casa, era ocupat cu problemele demnitarilor, care verificau porțiunile de pădure pentru a fi privatizate și anexate la vilele în plină construcție. Filaret de câteva ori a îndrăznit să discute cu el:

– Pădurea vine din moși-strămoși. Trebuie s-o păstrăm.

Pădurarul însă îl privea ca pe o rămășiță a trecutului, mirat de cuvintele lui banale.

– Ia seama, îl avertiză. Nu uita cât de greu te-am readus la canton. Menirea ta e să faci doar ceea ce ți se spune. Să-ți cauți de-ale tale. Apoi, văzându-i fața derutată, adăugă: De când te-am cunoscut am știut că ești un om bun, dar acum te încăpățânezi.

Vorbele lui Apolinar Grițco sunau ca o comandă, dându-i de înțeles să-și țină gura, dacă dorește să aibă un loc de muncă și un acoperiș deasupra capului. Era clar că pădurarul este implicat în niște afaceri. Își procurase terenul viran din centrul satului și își construi un palat din cărămidă albă, cu turnuri și ziduri crenelate. La ferăria satului, care demult devenise proprietatea lui, confecționă porți impozante din fontă, înzorzonate cu tinichea arămie, gard înalt. În curte semănă iarbă, arbuști decorativi, niște lucrători din Transnistria, care au venit împreună cu tehnica lor, îi construi o piscină. Soția lui se plimba ca și el într-o limuzină cu parbriz întunecat.

– S-a preacurvit șeful nostru! își aminti Filaret de zisa Dochicăi, referindu-se la pădurar. I-a căzut lapte în pasat. Uite cum i se schimbă mersul văzând cu ochii!

Și mai descurajat Filaret se simți în ziua când Apolinar Grițco o angajă în calitate de contabil pe mama lui Iris. Femeia cu un caracter turbulent, cu bârfele pururi pe vârful limbii, de fiecare dată când îl vedea îi dădea indicații cu vorbe pline de aroganță:

– Mata să nu crezi că dacă ai fost șef la oraș, aici cineva o să-ți dea mura-n gură!

La canton stăruia o stare tensionată din cauza ei. Mereu venea să inspecteze grajdul, fânațul, ieslele căprioarelor din pădure. Părea că și soțul ei se teme de ea. În una din zile prisăcarul veni la canton și-i aduse niște ceară pentru lumânări.

– Plecăm de-aici de răul muierii mele, zise bărbatul scund, cu pălărie de paie.

– Mulțumesc de ceară, zise Filaret. Am să aprind lumânările pentru cei plecați la cele veșnice.

– Îmi pare rău că bandiții au distrus Dumbrava și albinele n-au ce face aici. Trecem știubeiele pe colina din depărtare. Dar acolo albinele nu se vor simți ca aici.

La discuția inițiată de prisăcar Filaret deveni absent. Nici nu observă când a rămas singur. O aștepta pe Nataly cu o senzație de adevărată sărbătoare. O văzu îmbrăcată într-o rochie de stambă cu floricele, cu o sacoșă în care îi aducea plăcinte într-o mână și două înghețate în altă mână. După ce au servit din bucate, au decis să facă o plimbare cu caii prin pădure. În vecinătatea ulucului au înșeuat caii și au plecat departe în desișul pădurii. Au trecut peste barierele străjuite de soldații, care patrulau gardul de-a lungul șoselei care ducea la construcțiile din Dumbravă. Oameni în uniforme, cu mitraliere-automat la umăr, le-au verificat actele, permițându-le să treacă. Curând au ajuns dincolo de creasta dealului, trecând printre ferigile de pe toată întinderea împădurită a coastei și s-au pomenit în poienița aflată în preajma lacului presărat cu nuferi. Descălecând, Nataly își muie picioarele în apele reci și limpezi. Își desfăcu brațele și prinse a dansa cu fața spre soare.

– Azi avem tot dreptul să pozăm în voie, zise ea.

Avea pasiunea sesiunilor foto ori selfi, cum le mai numea dânsa. Își despleti părul blond, aduna în brațe flori, ierburi, apoi le arunca în bătaia vântului, zâmbind fericită. Filaret o fixa în obiectivul aparatului. Ambii se bucurau ca doi copii năstrușnici. Trăpașii pășteau iar ei se fotografiau reciproc în diferite poze… Într-un sfârșit se întinseră pe iarba moale, mătăsoasă. Inimile lor înflăcărate trăiau clipe de plăcere supremă. Pestetot stăruia o tăcere de lumină, rumoarea ușoară a copacilor îi îmbia să se contopească într-un tot întreg. Sânii ei, ca de fecioară, îi provocau o ușoară amețeală, buzele întredeschise îl sărutau cu patimă și femeia i se dărui.

– Lipește-te de mine, scumpo, o îndemna el înfometat.

– Îmi place mult, șoptea ea cuprinsă de voluptate. Excită-mi punctul *G*...

Filaret simțea împlinirea unei satisfacții sexuale ce poate veni cu valuri de plăceri miraculoase. O strângea în brațe ca pe o *nestemată*, iar dânsa își luneca palmele peste pieptul și fața lui, șoptindu-i tandru: „Ce dulce ești, Zaraza!...” Când patimile se mai potoliră, rămaseră culcați îndelung, fără să clintească.

– Azi am traversat potecile luminoase, am ajuns în acest loc deschis, vorbi ea și ochii îi străluceau visători. Printre nuanțele culorilor: verde, galben, alb într-o paletă ceva mai diversă, maroniu, ruginiu și roșu ochiul și gândul meu a refuzat să întrevadă pete de mizerie. Am vrut ă admir doar frumusețea primăverii, fiindcă... în oraș așa ceva nu poți vedea, simți. Încerc să conștientizez că datorită ție trăiesc. Primăvara pregătește vara, vara pregătește toamna ca pe un andante

melancolic și grațios care, la rândul ei, pregătește admirabilul adagio al iernii, a spus-o un înțelept al lumii. Ești de-acord?

– Mai poate fi îndoială, îi răspunse în șoaptă Filaret, încântat de vorbele ei alese.

– Am trăit clipe fericite, dar totul trece ca o scânteie, rosti ea luminată de o fericire tăinuită.

– Clipele frumoase nu se uită niciodată. Nu mi-am închipuit c-o să mai încerc asemenea sentimente, alături de o femeie cu adevărat îndrăgostită.

– Ești un bărbat apetisant și viril! Știi să apreciezi femeia. Știi să iubești! Să nu crezi că sunt o destrăbălată.

– Nu spune așa, îngeraș, îi acoperi el gura cu un sărut fierbinte. Asemenea clipe nu se întâmplă prea des în viață. Ceea ce facem noi este dragoste reciprocă și asta înseamnă adevărata fericire!

– Știi de ce m-ai cucerit atât de ușor? îl întrebă ea deodată, privindu-l cu ochii ei mari, pătrunzători.

– ?

– Ai apărut în momentul când nu mai simțeam nimic față de soț. Mă aflam într-o totală derută și eram vulnerabilă, înspăimântată.

– Omul când iubește și e iubit se află în brațele lui Dumnezeu! Te face să uiți toate relele, te face să zbori liber și fără frică în înălțimile celeste.

– Tu ești bărbatul, care m-a trezit din hibernare, îl întrerupse ea. Nu cred că va veni vreodată timpul să vreau să plec din lumea ta.

– Ași vrea să fie așa, o privi el cu căldură și-i spuse în șoaptă: Seara trecută am citit o carte despre viața Fecioarei Maria, din care am aflat că Ea avea părul blond, ca al tău…

– Lasă! Noi suntem simpli muritori. Nataly se îmbrăcă, își ordonă părul, adună florile ce se împrăștiau ca un covor în jurul lor, împleti o coroniță și i-o puse lui Filaret pe cap. Mi se pare că niciodată n-am trăit asemenea senzații de duioșie ca în această zi.

– Timpul a trecut uluitor de repede. Simți că amurgește?

Filaret aduse caii, care păștеau în depărtare, o ajută să urce în șa. Mergeau călare cuprinși de o stare de beatitudine și satisfacție sufletească numai a lor în tot universul. La o încrucișare de poteci opriră caii. Printre ramuri văzură că la poarta cantonului câteva mașini încărcate care stăteau în așteptare. Nataly dădu pinteni calului, zâmbi copilărește, bănuind că cineva din lucrătorii ei o poate bârfi și zise cu indiferență:

– Nu-mi pasă de gura lumii. Simt că viața mea e plină! E bogată.

S-au despărțit ca într-un vis. Totul plutea în ochii lui ca într-o poveste. Caii din șopron, cumpăna fântânii, camioanele cu huruitul lor harnic se topiră curând în întâmpinarea serii senine cu stele și lună plină, contopindu-se într-un univers al dragostei de viață pe care numai o femeie iubită le putea lăsa în sufletul lui. Peste toată natura liniștită părea că plutește o melodie venită din timpurile miraculoase ale copilăriei.

Toată noaptea și-au scris mesaje pline de dragoste unul altuia la calculator.

10

A doua zi Filaret a plecat peste barierele punctului de control. Văzu pe alocuri râmături de mistreți. Ghinda se împrăștia la poalele stejarilor din abundență. Trecând pe lângă *Dumbrava Lăcrămioarelor*, calul parcă deveni neascultător. Rumoarea copacilor curând a fost acoperită de voci gălăgioase ale oameni lor adunați la un chef. Aproape de locul, unde munca pe șantiere era în toi, lângă un tei bătrân, observă un foișor improvizat cu acoperiș de pânză albă, în care la o masă cu bucate și băuturi stăteau persoane frumos îmbrăcate. Până a ajunge la foișor, întâlni mai multe persoane înțepenite în poza gărzii de corp a mesenilor. Nu fusese aici de la acel conflict cu muncitorii de pe șantier și acum, în locul copacilor și arbuștilor din Dumbravă și încă câteva hectare erau defrișate complet. Muncitorii mai continuau să taie cu beschii electrice tulpinile doborâte, înmagazinându-le în clituri de metri cubi. Macaralele mai apoi încărcau lemnele în camioane, ducându-le spre oraș. Buldozerele, excavatoarele săpaseră multiple cotloane, tranșei, șanțuri peste care erau aruncate diferite materiale de construcție, cisterne cu gudron; pe pari înalți treceau fire electrice. Dinspre Nistru, de la Porcălăi soseau camioane cu prundiș, nisip și cărămizi arse. Pe câteva standuri atârnau emblemele unor firme scrise doar în limba rusă, care informau că șantierul se află în gestionarea companiilor din Tiraspol și Râbnița. Civili și soldați munceau de zor în acel haos ca la înălțarea turnului Babel din Sfânta Scriptură.

– Ce întâlnire istorică! auzi el deodată o voce cunoscută, când abia reuși să stăpânească roibul în căpăstru. La masa din foișor, alături de alți ortaci ședea Tudor Daradaicu cu insigna de deputat în Parlamentul Moldovei. În acea companie de tipi eleganți Filaret îl desluși și pe Ivan Pologov, cu o burtă arcuită și conturată de o cravată linsă pe ea. În capul mesei ședea un mesean impozant, cu tichie evreiască pe creștet.

– Slugă a poporului! făcu Filaret involuntar, coborând din șa.

– Alătură-te nouă, revoluționarule! îl invită în foișor Ivan Pologov, la al cărui semn bodygarzii i-au eliberat calea.

Tudor Daradaicu, în costum și cravată de culoare albastră a partidului la care avea apartenență, se opri dintr-odată, mijindu-și ochii binevoitor:

– Știu că pădurea e stihia ta! Când ai avut incidentul de odinioară, am hotărât să-ți întind o mână de ajutor ca unui vechi cunoscut.

Filaret, în loc să-i mulțumească, îl întrebă uimit pe Ivan Pologov:

– Și dumneata îți construiești aici vilă?

– Ce-i rău în asta, dragă băiete? auzi cuvintele în maniera fostului demnitar de la universitate. Pe locul ăsta pitoresc vor veni oameni de peste hotare să aducă valută pentru Moldova.

Cel cu tichie pe cap, puțintel la trup, cu nas acvilin, care purta un costum de o croială exotică, asculta de la o domnișoară traducerea cuvintelor spuse de Pologov, apoi se ridică de la masă și li se alătură dorind să se implice în discuție.

– M-am născut la Bălți, zise el în rusă, dar am rămas patriot, și îi întinse mâna.

– Ca toți evreii de azi din Moldova nu doriți să ne vorbiți limba, zise Filaret, fără a-i răspunde la salut.

Evreul își potrivi tichia pe creștet și preciză:

– Am venit să pun umărul la dezvoltarea plaiului natal tocmai din Israel! Îmi place mult Moldova noastră cu obiceiurile ei, cu mămăliguță și fripturică! Vreau să fac investiții ca șoseaua ce vine de la Nistru să unească din nou... malurile.

Ținând calul de căpăstru, Filaret îl asculta tăcut, apoi dădu să plece dar Tudor Daradaicu le făcu semn mesenilor din foișor că are nevoie de puțin răgaz și păși alături de el pe cărăruia din apropiere. Trecând printre stejarii bătrâni, tulpinile cărora erau acoperite de iederă, la o depărtare potrivită de foișor, se opri.

– Demult voiam să-ți vorbesc, zise. Ne cunoaștem de multă vreme, dar niciodată n-am vorbit ca de la om la om.

– Ați înnebunit cu toții, exclamă Filaret aruncându-și privirile spre persoanele vesele din foișor care păreau niște mogâldețe îndepărtate. Cum îndrăzniți să vă construiți conace pe oseminte?

– Liniștește-te, zise Daradaicu, silindu-l să se afunde mai mult în pădure. Ești prea sentimental. Până a începe aici lucrările de construcție, am chemat Mitropolitul Moldovei, care a ținut o slujbă și a binecuvântat faptele noastre. Osemintele au fost strămutate în altă parte și acolo o să se ridice un monument.

Cărăruia începu să urce pieptiș, ajungând până la îngrădirea înaltă de sârmă argintie de pe creastă, de unde începea șoseaua ce lega valea Nistrului, venind dinspre Porcălăi cu vilele din Dumbrava Lăcrămioarelor. Deodată observă trecând un camion militar cu emblema Rusiei acoperit cu prelată. Filaret se uită

în sus, de parcă nu avea pe nimeni alături, privi cenușiul dens al cerului, norii întunecați și grei. Se simțea revoltat, dar neputincios, nu înțelegea de ce acest tip a hotărât să-l călăuzească. Mai descoperi, că pentru a ajunge la canton, unde voia să se întoarcă, trebuia să facă drum întors, să treacă pe lângă tipii din foișor, pricepând că șoseaua devenise frontieră de pădure.

– De ce vin rușii din nou peste noi? îl întrebă Filaret. Se simți tentat să-l ia la pumni, dar se stăpâni.

– Decât românii, mai bine rușii, îl înfruntă Daradaicu.

– Românii sunt la ei acasă…

– Asta e neghiobia noastră, a moldovenilor. Nu dorim să înțelegem că Rusia a venit aici pentru totdeauna și, vrem sau nu vrem, nu vom putea exista fără ea. *Matușk*a este o putere mondială, iar noi niște păianjeni neputincioși. Bine a zis cine a zis că națiunile mari se comportă ca bandiții, iar cele mici ca prostituatele! Dacă nu vom fi cu Moscova, au să vină românii peste noi! Tu nu ai apucat nici n-ai auzit ce spuneau buneii și tații noștri despre comportamentul arogant și disprețuitor al regățenilor față de basarabeni.

– Și Dumbrava cu ce e de vină? întrebă Filaret.

– Locul l-au ales experții din Chișinău și Tiraspol, cu concursul pădurarului. Corespunde tuturor cerințelor. Aici, pe lângă vile, va mai fi reședința de vară a Președintelui țării. Avem nevoie de investiții, ca să redresăm economia. Pricepi?

– Nu.

– Vrem să te numim mai marele pe corpul civil de pază al obiectului. Ostașii vor supraveghea latura din exterior, începând cu albia râului și tot itinerarul, iar tu o să fii șeful persoanelor ce vor păzi porțile de la intrare.

S-au oprit la răscruce. Filaret ținea strâns căpăstrul calului. Rămase perplex de asemenea întorsătură a discuției.

– Ca să vezi!

– Păi, ești de acord cu propunerea ori ai nevoie de timp?

– Nu am nevoie, dar voi cântări „amabila" dumitale propunere, zise Filaret ca să scape de el.

– Bine, bine. Să ne întoarcem.

Au revenit la locul petrecerii. Printre tipii de-acolo, Filaret îl recunoscu și pe fostul președinte al Moldovei în uniformă de general al KGB-ului. Compania se mărise. Unii fumau, discutând în tăcere, iar generalii îl ascultau pe fostul președinte cu multă îngăduință. Între bodygarzi își făcuse apariția și Apolinar Grițco, fiind numai ochi și urechi la discuțiile din foișor, zâmbind slugarnic. Daradaicu îl lăsă pe Filaret în voia sorții și se contopi printre ai săi. Rămase țintuit locului și nu-și

dădea seama de e sindrofie sau întâlnire la nivel înalt. Bărbatul cu tichie umplu un pahar cu coniac și i-l întinse lui Filaret de la depărtare, vorbindu-i:

– *Să-nchinăm de sanatate paharuțu!*

– Mulțumesc, nu servesc alcool, refuză calm Filaret.

– E tocmai ceea ce ne trebuie! se bucură și mai mult cel cu tichie deja în limba rusă. Securitatea vilelor ne va fi asigurată sută la sută.

– Dumneata ești evreu? îl întrebă pe neașteptate Filaret.

– Sunt jidan din Israel! râse ușor iritat tipul în română.

– Șalom! îl salută Filaret. Sări în șa, stăpâni căpăstrul și… rosti cu amărăciune privind țintă în ochii celui cu tichie: În Dumbrava Lăcrămioarelor pe timpul războiului au fost împușcați și înmormântați oameni numai pentru faptul că s-au născut evrei!

– Cunoaște bine istoria, a lucrat bibliotecar! auzi din urmă replica lui Ivan Pologov.

– E bine potcovit! confirmă Tudor Daradaicu. Dar acum n-are nici măcar familie, deși s-a pricopsit cu o duzină de copii... Trăiește singur cuc în pădure!

Filaret își pierdu cumpătul:

– Chiar nu vă temeți de Dumnezeu?! De ce ardeți cărți, construiți palate peste mormintele strămoșilor? Aruncându-i o privire ucigătoare celui cu tichie, își aminti puținele cuvinte în idiș, memorizate în copilărie, și i se adresă evreului: Șelteneș!(Nechibzuitule). *Zost zain farșoltân*! (Ai să fii blestemat!). Acum cui ar trebui să dăm cheia cimitirului? Paznicilor de la care poartă?..

Printre meseni se stârni rumoare, însă Filaret nu așteptă reacția oaspetelui din Israel, ci porni călare spre locul unde fuseseră duse osemintele exhumate din Dumbravă.

Amurgea. Găsi osemintele împrăștiate de-a valma, aidoma chibriturilor împrăștiate dintr-o cutie. Tabloul i se păru macabru, dezolant. Păstră o tăcere lungă și cumplită, nu se grăbea să plece. Nu dorea să dea ochii cu nimeni…

La canton a ajuns odată cu lăsarea întunericului. Legă calul la iesle, intră în casă și aprinse lumânările groase făcute din ceara dăruită de prisăcar. Apoi privi îndelung la făcliile de la care urcau spre tavan șuvițe de fum negru. Peste o clipă se apropie de calculator și îi trimise câteva mesaje lui Nataly. Așteptă multă vreme, dar nu primi nici un răspuns de la ea ca în cele din urmă să cadă într-un somn zbuciumat și plin de coșmaruri.

11

În Dumbrava Lăcrămioarelor castelele oligarhilor, alte construcții cu o arhitectură sofisticată creșteau ca pe drojdii. Peste Nistru, dinspre Porcălăi, au mai

fost amplasate pontoane. Pe drumul îngrădit de gardul de sârmă circulau întruna camioane. Mașini blindate cu tricolorul rusesc pe ele aduceau zilnic *căzăcimea* înarmată care ridica pe marginea acelui itinerar un turn după altul. Pe câteva povârnișuri abrupte se instalaseră antene cu amplificatoare de mare capacitate.

Apolinar Grițco, care se afla mereu alături de constructorii din Dumbravă, la doar câteva zile după convorbirea lui Filaret cu Tudor Daradaicu, îl întâlni pe una din potecile pădurii. Îl salută, fără a ieși din automobil, și-l întrebă:

– De ce ți-ai arătat nagâții cu oamenii mai ieri? Oaspeții au vrut să te confirme la un post prestigios, iar tu ți-ai făcut rău cu mâna ta.. Ai cu cine inspecta căprioarele?! Inspectează-le și nu căuta conflicte! Tare-ți trebuia să-i spui evreului despre morminte când el a alocat o groază de bani în proiect?!

– L-ar fi aflat de la alții, mai târziu.

– Adevărul! Când e vorba de bani, cine mai are nevoie de el, nesocotitule! Evreul este cel mai mare importator de cernoziom în Israel pe care-l ia din pădurile noastre! Înțelegi tu câți bani face Moldova datorită lui?

– Puțin îmi pasă! Mă vei da afară?

– Stai liniștit. Israelianul ți-a luat apărarea, continuă mai calm pădurarul. Însă nu mai ai încrederea noastră, care voiam să-ți deschidem o perspectivă de a fi șef, de a avea un salariu bun și o pensie decentă în viitor.

– Tu, deja ești cu ei?

Apolinar Grițco se făcu a nu auzi întrebarea lui Filaret și-i spuse în continuare:

– După vorbele tale în evreiește, jidanul s-a făcut roșu la față, ochii i s-au umezit! Înainte de a ne despărți ne-a prevenit să nu ne răzbunăm pe tine, să fii lăsat în pace! Pădurarul porni motorul, privindu-l cu un ușor dispreț. Chiar de calci mereu prin strâchini, ai și puțin noroc.

– Ce mare cinste pentru mine!

– Lasă ironiile. Vezi-ți de treabă! Ai grijă de Nataly. E o muierușcă mișto! Bunicică de tot!

După acea convorbire Filaret deveni indiferent față de toate. Avu doar grijă să se ducă la locul unde fuseseră aruncate osemintele. A săpat două gropi aproape una de alta, chiar pe acel pisc pitoresc. A adunat craniile și oasele risipite. I se părură mai multe decât crezuse că zăceau în cernoziomul din Dumbravă. Cândva s-ar fi înfiorat să pună mâna pe oseminte, acum însă o făcea cu grijă, convins că pipăie sufletele oamenilor oropsiți, care au avut o soartă vitregă. Dacă l-ar fi văzut cineva, ar fi crezut că e un nebun, dar el era fericit că a ajuns să facă lucrul sacru început de unchiul Andrei. Ridică două movilițe pe buza povârnișului de

deal. Locul era înalt, arătos, semăna cu prora unei corăbii, gata să confrunte abisul valurilor. Peste câteva zile de ploi abundente, când răsări soarele, din depărtare, printre ramurile copacilor, locul aducea cu o calotă glaciară, iar, peste buzele calcaroase ale malurilor abrupte, se prelingeau dâre negre de pământ, formate din cauza râuleților secate, care păreau niște lacrimi. După ploi acolo răsăriseră floricele albe, mărunțele ca niște fluturași gata să zboare.

La fierăria din valea satului Filaret comandă o cruce de metal pe care intenționa să o instaleze la căpătâiul uneia din acele gropi comune, o cruce înaltă, ca de pe povârniș să se vadă în toate cele patru zări.

Trăia cu impresia că și-a îndeplinit o mare datorie față de propria-i conștiință și se dorea cu sufletul împăcat. Dumnezeu i-a mai dăruit și o femeie cu suflet generos, deosebită, cu care zi de zi vorbea la telefon și seară de seară își trimiteau mesaje prin poșta electronică.

Întâlnirile lor la canton deveneau tot mai frecvente. Nataly, bine dispusă, i se confesa:

– Dragul meu Filaret! Nici o femeie nu înșală dacă i se dăruiește ceea ce vrea. L-am iubit pe soț, l-am răbdat și m-am sacrificat și mai țin la el doar pentru că este tatăl copilei mele

Ea venea ca la o sărbătoare sub pretextul perfectării actelor, dorind să zăbovească în casa cu multe cărți și multe flori.

– O femeie îndrăgostită erupe ca un vulcan. Nici voința Domnului n-o poate opri, zicea ea.

– Să nu sufere interesele familiei tale, încerca Filaret să o readucă la realitate. Dacă află soțul?

– Puțin îmi pasă, zicea ea, lipindu-se alintată de pieptul lui.

– Dacă ai să suferi tu, voi suferi și eu.

– „Dragostea totdeauna e o suferință". Asta am citit-o undeva.

Corpul mlădios al femeii înfrumusețea casa lui, dimpreună cu imaginea chipurilor dragi ale copiilor, a icoanelor, a cărților. Dorea să trăiască viața pe care și-o dorește și Nataly.

– De-ași avea 35 de ani, poate că nu ți-ași permite să te întorci la soț niciodată.

– Ce ai face atunci cu mine? surâdea ea, privindu-l galeș.

– Nu m-aș despărți de tine nici pe-o clipă, repeta el.

Corespondența pe internet, lumea epistolară îi captiva, le crea dispoziție pentru a doua zi. Filaret nu se simțea obosit după nopțile nedormite. Le făcea pe toate cu dăruire, reușind să îngrijească ieslele din adâncimi unde veneau căpri-

oarele, să cosească postate de fân în *deleancă*, adunându-l în porcane, să culeagă plante medicinale pentru a fi predate la stat. Făcea toate calculele de predare a materialului forestier, fără a comite greşeli iar contabila, tot aşteptând ca el să dea de vreo slăbiciune, umbla mereu bosumflată. Într-o zi, pomenindu-se doar ei în biroul contabilităţii, recunoscu, surprinzându-l:

– Am greşit atunci, când te-am îndepărtat de Iris. Eşti deştept şi cuminte, şi, chiar dacă eşti prea copt ca să-mi fii ginere, nu m-aş opune. Ai vrea să mai încerci să o înveţi pe fiică-mea să mânuiască strunele? Ţi-aş permite. Ea are deja copil.

– Să lăsăm glumele, zise Filaret supărat. Biografia mea nu poate fi o ladă cu gunoi, apoi adăugă calm: Iris poate fi o mămică fericită fără ajutorul meu!

– Unde-i fericirea ei? rosti femeia îngândurată şi tristă. Aşi cumpăra-o, de s-ar vinde, cu toată averea pe care o am…

Filaret nu mai dădu atenţie căinărilor femeii. Ieşi, urcă în şa şi porni în galop spre canton. Gândurile îi zburau pline de căldură şi lumină. În acea dinamică a timpului Nataly a fost angajată ca să muncească la amenajarea terenurilor din jurul construcţiilor ce se efectuau în Dumbrava Lăcrămioarelor. Filaret cu fiece zi o vedea şi o simţea mai altfel, dar se străduia să izgonească gândurile rele. Odată cu trecerea primăverii, apoi a verii, venind la el, prefera plimbările călare şi sesiunile foto pe fundalul copacilor, tufarilor înfloriţi, frunzelor ruginite. Filaret tot mai des observa el pe faţa ei amprenta unor gânduri ascunse. Intuiţia nu-l dădea de gol, dar nu voia să se gândească că această fiinţă gingaşă şi iubită se poate schimba faţă de el. Nu îndrăznea s-o *ispitească*, ştiind că ea o să-i spună despre toate necazurile când va considera de cuviinţă. Şi în una din zile ea îi mărturisi:

– Soţul mi-a depistat corespondenţa cu tine. Mi-a pus ultimatum şi cred că ar trebui să fim mai prudenţi, să lichidăm numerele şi să nu ne mai telefonăm.

– Cum o să comunicăm atunci?

– Îţi voi telefona când voi veni la tine, de pe un număr străin.

– Bine, iubito.

La începutul toamnei în Dumbrava Lăcrămioarelor construcţiile se apropiau de sfârşit. Într-o zi s-a urcat într-un stejar înalt din vecinătate şi a privit prin binoclu toate împrejurimile, străduindu-se să descopere ce se construise deja după zidurile de piatră înaltă. Prinse în obiectivul ochenelor un adevărat orăşel modern cu multe construcţii sofisticate, foişoare, lunci de iarbă verde, piscine, hipodrom şi loc pentru parcarea maşinilor. Pe zidurile de piatră ale vilelor cu turnuri impozante, acoperite cu ţiglă roşie, albastră, cafenie fâlfâiau drapelele Rusiei, Moldovei, Ucrainei şi a Israelului. Aceleaşi stindarde fuseseră fixate pe

stâlpi înalți, chiar în poarta somptuoasă de la intrare, străjuite de picioarele răscrăcănate ale ostașilor înarmați cu mitraliere-automat kalașnikov. Soldații, la ore fixe, se schimbau la post și-l fixau cu privirea când Filaret de fiecare dată trebuia să le demonstreze legitimația de ajutor al pădurarului.

– N*acealnicii* de la Chișinău m-au avertizat, îi zise Apolinar Grițco, că nimeni n-are voie să se apropie de vile. Chiar și mie mi se interzice, dacă nu sunt invitat de oamenii serviciilor speciale. E un loc strategic!

Filaret se străduia să îndeplinească ceea ce era pe puterile lui. Curând avea să ridice crucea mare la căpătâiul unuia din cele două gorgane. Deasupra celuilalt va fixa o menoră, atât că nu avea bani s-o facă. Trimise câteva interpelări, la Societatea evreiască din Chișinău, dar nu primi nici un răspuns. A rugat-o pe Nataly să treacă pe la sinagoga centrală, dar acolo i s-a răspuns că nu au mijloace pentru asemenea instalații. Indiferența ceea nu-l descurajă și hotărî, cât va mai putea lucra, să ocrotească singur loc de veci ale evreilor masacrați. Zadarnic a încercat să-i găsească pe prietenii din îndepărtata copilărie și atunci își zise: „Cât de indiferenți au devenit oamenii! S-au cicatrizat rănile războaielor, au venit la cârmă alte generații și totul se dă uitării. Ori poate omenirea adună forțele ei orgolioase, pregătindu-se de o nouă conflagrație mondială, ori nenorocirile ce i le-au povestit părinții, bunicii au fost o invenție a lor? Poate acele evenimente de omucidere, represiuni, foame nici n-au existat?" În satul lor erau cândva mulți veterani ai războiului din 1941-1945. Unii luptaseră pe frontul românesc, alții pe cel rusesc. Acum muriseră toți până la unul, iar memoria lor s-a înecat în vâltoarea trecutului. Ce se va întâmpla în timpul apropiat, care va fi viitorul și ce se urzește în pădurile unde stau amplasate rachete, bombe care amenință pacea milioanelor de oameni pașnici? Ce animal periculos este omul, constata a câta oară Filaret. Din antichitatea îndepărtată până în zilele noastre mereu se înarmează premeditat în scopul de a se autodistruge împreună cu natura! Poate extratereștrii o să-i oprească să nimicească planeta și toată speranța de a nu fi lipsiți de soare, de lună, de stele e pe seama altor civilizații care vor veni din cosmos? Toate pe pământ sunt în continuă schimbare, toate au un început și un sfârșit, dar în această mișcare oamenii sunt deopotrivă ostili și binevoitori și intriganți. Unii doresc să domine, creează imperii în urma asupririi altor neamuri, imaginându-și că ocupă locul lui Dumnezeu. Și el, gândindu-se la istoria Rusiei, își zise: „Rușii au acaparat prea multe pământuri, care nu le-au aparținut. Și dacă furi, la un moment dat istoria te va impune să întorci prada! Cei de la Kremlin vor trebui să restituie acaparările și, poate, vor dea socoteală la judecata de apoi pentru

crimele săvârșite. Va fi cea mai neagră perioadă din glorioasa lor istorie, deoarece nu există altă soluție de a evita condamnările..."

Încerca să evite generalizările, globalizarea, dar pădurea îl readuse pe făgașul meditației. „Prin ce sunt mai deștepți alți oameni? Fiecare popor trebuie să se bucure de posibilitatea de a deveni liber în exprimare, de prosperarea umanității, chiar dacă nu are prestigiul și faima popoarelor mari. Sunt muzicanți, care nu cunosc notele, dar devin geniali în creațiile lor. Chiar dacă în fiecare din noi există un Dumnezeu și un Diavol, trebuie să ne căutăm locul pe care îl merităm într-o continuă frământare, luptă."

Se întreba ce l-a impus totuși să părăsească orașul și să se stabilească cu traiul în pădure, în lumea gândurilor, pe alocuri rătăcite! Deseori nu găsea răspuns, dar apăruse Nataly și el deveni mai sigur pe sine. „Nu am șovăit, am fost ferm în drumurile mele din trecut, pe alocuri m-am poticnit din cauza femeilor multe, dar am fost convins că muncesc pentru binele oamenilor". În noianul cugetărilor era convins că a contribuit la păstrarea memoriei celor uciși în războiul trecut. Copil fiind, asculta de vorbele bunelului, care povestea despre cutare sau cutare persoană înhumată, amintindu-și faptele rele și bune. Fiecare om are fapte bune și rele, dar el se străduie să le găsească pe cele bune. E o mare artă de a depista faptele bune la om fie că e viu, fie că e mort. În fața ochilor lui se perindau mulți cunoscuți, prieteni, care din cauza vârstei, bolilor deja plecaseră în lumea celor drepți și era convins că fiecare din ei a lăsat o urmă și o lumină pe pământ. Prefera să-și amintească de faptele lor bune. Poate din această cauză avea o atitudine grijulie față de morminte. Oamenii, după ce mor, la fel au nevoie de îngrijire. Morții văd din ceruri faptele noastre.

Pe drumul îngrădit cu sârmă se auzeau motoarele blindatelor care circulau de pe malul stâng al Nistrului, de la Porcălăi, până la castelele din Dumbrava Lăcrămioarelor. Localnicii, ba chiar și autoritățile de la Chișinău, mai mult ghiceau ce se petrece pe acea fâșie controlată de Rusia, care se infiltra ca un cuțit în inima Basarabiei. Apăruseră o mulțime de companii de radio, TV private care ponegreau și înjoseau numele de român, dar idolatrizau, înălțau numele de frate mai mare cu numele de rus. Dacă vreun demnitar de la București făcea o simplă declarație referire la rudenia de sânge a neamului despărțit în 1812, Rusia declanșa campanii furibunde, motivând că Moldova e amenințată de invazia naționalistă, că între Nistru și Prut are loc o românizare nemaivăzută. Aceste acțiuni ostile se vedeau ca în palmă, dar demnitarii de la Chișinău se făceau a nu le observa și nu le condamnau.

Frământările i se păreau zadarnice și, într-un târziu, își zise că numai timpul e în măsură să limpezească lucrurile. Selectă cărțile pe care trebuia să le citeas-

că, și să se consacre femeii iubite. Serile în singurătate, în fața calculatorului, îi scria mesaje duioase, amintindu-i că-i duce dorul. Se bucura copilărește, când ea îi răspundea cu aceleași sentimente și se întrista când nu avea posibilitate să-i răspundă. Îl măcina aceeași întrebare: poate o femeie cu mult mai tânără decât el să se îndrăgostească pătimaș? Dorea să mai trăiască starea de fericire pe care a mai avut-o în anii tinereții. A iubit când avea părul negru ca pana corbului, corpul de atlet și o poziție atractivă în societate. În tinerețe femeile doresc dragoste deopotrivă cu bărbații. Doar că femeile sunt cochete de la natură, iar bărbații au misiunea de vânători. E unica diferență!

Acum, când trăia o frumoasă poveste de dragoste, privea lucrurile mai altfel, chiar dacă povestea cu Nataly însemna o abatere de la regula generală. Citise cazuri despre relațiile dintre oameni cu diferență de vârstă uriașă, descrise în romanele cavalerești, dar până atunci trăise cu impresia că toate cele descrise nu sunt altceva decât fanteziile scriitorilor. Acum avea prilejul, personal, să balanseze între nedumerire și real și simțea satisfacție. De când începuse povestea cu Nataly, recitea cărțile îndrăgite din anii tinereții, selecta citate, maxime și o antrena în discuții. Când se întâlneau, o uimea cu pasiunea culinară deprinsă la oraș. La mașina de spălat împrospăta albiturile, perdelele, lenjeria de pat, șervetele le așeza cu grijă în dulap, aerisea zilnic încăperea, lăsând ferestrele deschise. Își cumpărase o nouă chitară și fredona cântecele deprinse la facultate, cele de pe timpul când lucra la biblioteci. Începea ziua cu o mică rugăciune în fața icoanei, se parfuma și îmbrăca haine curate, de parcă se ducea la paradă, simțindu-se mai tânăr. Voia să fie plăcut în primul rând pentru Nataly.

Iar realitatea stătea la un pas de el și avea impresia că pădurea naște noi și noi taine, iar soarta încearcă pe furiș să-i facă din deget. Știa din propria experiență că binele, fericirea nu sunt veșnice.

În una din zile, inspectând povârnișul din preajma Nistrului, unde se amplasase prisaca după lichidarea Dumbrăvii, o văzu pe Iris care venise cu jeep-ul argintiu să aducă rame pentru stupi. Vru să evite întâlnirea, îndemnă calul să ocolească locul, dar fu claxonat, făcându-i-se semn să se oprească. Apropiindu-se, fără nici un chef, de mașină, îi văzu chipul slab, cu ochii adânciți în orbite. Din frumusețea fetei rămăsese doar o umbră palidă. Părea hărțuită de insomnie. Observă în salon un leagăn, în care scâncea un prunc.

– E băiat sau fată?

– Băiat, răspunse Iris cu voce stinsă.

– Ești mămică. Trebuie să fii fericită! Filaret găsi că e timpul să fie indulgent. Însă Iris izbucni în hohote de plâns:

– Copilul are sindromul Dawn, tatăl lui a plecat cu alta! Dacă-l voi găsi, îi voi sparge capul.

Ochii ei exprimau atâta furie încât ar fi ajuns pentru toată pădurea. Filaret urcă în șa ca să scape de ea cât mai repede, însă Iris îi strigă din urmă:

– Și femeia, pe care o iubești tu acum n-o să-ți fie fidelă.

Îndepărtându-se de prisacă, Filaret trecu prin vecinătatea zidurilor înalte ale vilelor din Dumbravă, analizând convorbirea avută. „ Fiecare din noi are calea sa spre fericire. De dimineață simți buna dispoziție, după masă începe să bată vântul ori să dogorească soarele și, când te gândești bine, fericirea e individuală, depinde de timp și situații. Nimeni nu-i capabil să explice schimbările care vor surveni în firea ta. Sufletul nu are limite, e urmărit de miracole, dar eu cum trebuie să trăiesc mai departe chiar dacă n-am putut apăra Dumbrava! Să mă bucur de ceea ce am! De pădure și de Nataly."

Seara, obosit, reveni acasă, controlă poșta la calculator, dar nu găsi nici un mesaj. În ultimul timp Nataly o rărise cu mesajele, chiar dacă el îi scria frecvent ca totdeauna. Pesemne că a intervenit ceva serios. Simți o foame de lup. Și-a copt cartofi în rolă, a fiert arpacaș cu melanj de legume prăjite pe tigaie. Se odihni un pic, privi noutățile la televizor, mai bău un ceai din floare de tei și iarăși se așeză în fața calculatorului, ducându-se cu gândul la femeia iubită. Se bucura că Nataly îl acceptă așa cum este, ca și cum se cunoșteau de-o veșnicie. Își imagina că-i tânăr și plin de vigoare juvenilă. Nataly nu-i condamna trecutul, atitudinea ,ce i-o demonstra la fiecare întâlnire, coincidea cu cele scrise în repetatele mesaje: „Tot ce se întâmplă cu mine acum, specifica ea, a venit la timpul potrivit. Căsnicia mea e o dramă, mă simt ostatecă lângă soț, dar alături de tine, găsesc ceea ce n-am acasă." Astfel meditând adormi strâns și se trezi când prin geam năvăleau primele raze de soare.

…În ajun primise salariul și se grăbi la poșta din sat să facă transferuri copiilor de la oraș. Șefa oficiului, o femeie care i se lăuda mereu că grădina ei e plină cu flori, înscrise în bonurile de plată cui și câți bani are el de trimis și îl lăudă:

– Mai rar așa tătic! Lucrați mereu pentru copii – florile noastre! Totuși, vă compătimesc! făcu ea. Voi parcă să adaoge ceva pentru Filaret, dar se abținu.

Când reveni din sat, pe la o amiază se pomeni cu fiii Daniel și Viorel împreună cu Nuvela, care purta aceleași rochii largi, înflorate, cusute cu gust. Fosta soție se îngrășase, devenise monumentală parcă. Doar chipul, ochii și vocea ei moale mai aminteau de frumusețea de altădată. Îi plăceau ciupercile și el o ajută să culeagă zbârciogi și popenci, umplându-i portbagajul. Apoi urcă fiii în șa și-i

lăsă să se plimbe pe potecile pădurii. În altă zi apăru pe neașteptate Marta, împreună cu Radu. Fiul a preferat să se joace la calculator, iar ei au inspectat călare potecile. Abia ținându-se în șaua șargului, Marta, dând cu ochii de turla aurie a bisericii, își făcu larg semnul crucii și-i ceru socoteală:

– Îți duci bine burlăcia, *svoloci*! Aer curat! Flori!

– Parcă da, zise Filaret amuzat.

– Recunoaște canalie vicleană, bușești din când în când vreo țărancă din satul din vale?

– De ce anume din satul din vale?

– Păi, știu că-ți plac lactatele. Își face vreuna treabă să-ți aducă chișleac, lapte acru, brânză și smântână?

– Hai, termină…

– *Svoloci*! Marta zâmbi cu bunăvoință. Ți se sting patimile aidoma unui vulcan?

– Încă nu se știe, încercă să glumească voios Filaret.

Vizitele celor apropiați însă nu s-au îndesit, creând doar impresia pentru localnici că la canton vine multă lume. Filaret demult se deprinsese să se descurce în viață de sine stătător, trăind cu planurile și realizările sale. Atenția spre marginea pădurii scăzuse odată cu finisarea construcțiilor vilelor din Dumbrava Lăcrămioarelor. Despre acel loc de lux, plin de taine discuta doar cu majoritatea oamenilor care veneau la el. Se interesau cine este proprietarul imobilelor și ce delegații vin în acel loc de agrement unde se intuia că locuiesc oameni foarte bogați. În zilele de odihnă, dinspre Porcălăi Filaret observa gonind pe drumul îngrădit, limuzine, la volanul cărora stăteau duduițe și bărbați îmbrăcați la patru ace. A încercat de câteva ori să discute despre viața care se urzea după ziduri cu Apolinar Grițco, dar pădurarul era rezervat. Filaret nu intra cu el în polemici, îndeplinindu-și onest obligațiunile. Mare i-a fost mirarea când într-o dimineață se pomeni cu pădurarul la poarta cantonului.

– O singură propoziție de a ta a schimbat niște lucruri esențiale în Dumbrava Lăcrămioarelor, spuse Apolinat Grițco, fără a se saluta. Omul de afaceri din Israel, Aaron Șihvarg, a vândut vila unui magnat din Tiraspol și mereu se interesează de tine! Te-a luat sub aripa sa ocrotitoare și nimeni nu-ți va mai face nici un rău.

– Israelianul procedează exact ca un evreu: a construit ieftin și a vândut scump.

– N-ai dreptate, obiectă pădurarul, fără să coboare de la volanul automobilului. A cedat-o mai pe degeaba. Îl mustră conștiința că și-a ridicat vila pe locul unde au fost împușcați semenii lui.

– Și-a dat seama.

– Aaron Șihvarg dorește să te vadă, îl surprinse cu o noutate Apolinar Grițco.

– Ce l-o apucat?

– O să-ți spună. Mâine când o să vie prin părțile noastre.

Pădurarul se arătă vădit nemulțumit, când îi întinse o carte de vizită cu numerele de telefon ale businessmanului din Israel.

Chiar a doua zi, în poarta cantonului se opri limuzina luxoasă a lui Aaron Șihvarg și încă alte două mașini, însoțite de paza de corp. Filaret ieși afară și se așezară pe banca de lângă poartă.

– Ai prieteni în Israel? îl întrebă omul de afaceri.

– Desigur… Semion Țehman și Maia Kogan. Când au plecat cu traiul încolo, m-au rugat să am grijă de mormintele din Dumbravă.

– Osemintele au fost duse într-un loc pitoresc, aminti evreul. Am fost, sunt două mari morminte. De-acolo se deschide o panoramă largă spre valea Nistrului. Să știi că n-am fost la curent cu toate acelea, spuse Aaron Șihvarg cu multă părere de rău. Și tot atunci îi făcu semn cu mâna unuia dintre bărbații din paza de corp și zise: Dumnealui o să dea bani de cât va fi nevoie, ca acolo să fie sădiți copaci, instalată menora…

După ce plecă delegația și Filaret rămas singur se gândi: „Uite că i-a venit mintea la cap! Și făcu a câta oară aceeași concluzie: Banul încă nu înseamnă totul…"

Iar pădurarul gonea când la Porcălăi, când la nord, când la sud, fiind împuternicit de proprietarii acelor vile să ducă la bun sfârșit construcțiile. Filaret observă că de la o vreme, dinspre Chișinău se dublă numărul de camioane cu mai mulți muncitori. O parte din camioane se întorceau în capitală, altă parte duceau arbuști, brazde ierboase, răsad de diferite flori după zidurile albe.

12

În una din dimineți, când venise la serviciu, Nataly a fost chemată la director. În cabinet îl văzu pe Apolinar Grițco, îmbrăcat elegant într-un costum negru, cămașă albă, ca o persoană oficială, pregătită pentru recepții guvernamentale. Chiar de era trecut de 45 de ani, arăta impecabil.

– Vrem să lași celelalte ocupații și să te concentrezi la munca din Dumbrava Lăcrămioarelor, zise pădurarul cu bunăvoință. Trebuie să finisăm lucrările cu amenajarea terenului și crearea aleilor cu verdeață.

– Domnul pădurar, e om serios, încuviință propunerea directorul, considerând-o ca pe un ordin deja împlinit.

– E departe de casă și am familie, se împotrivi ușor Nataly.

– Zilnic am să te duc și am să te aduc cu mașina mea la muncă, o liniști pă-

durarul, netezindu-i mâna a împăcare. Apoi o urmări cu ochii binevoitori, și-i confirmă: Stăpânii vilelor o să te plătească bine, doar ca totul să fie super!

Încredințându-i-se o muncă ce îi va aduce bani în plus, Nataly își dădu acordul și în ziua următoare un Mercedes o aștepta în vecinătatea blocului de locuit. Apolinar Grițco personal avea grijă s-o ducă și s-o aducă de la Dumbrava Lăcrămioarelor, punându-i la dispoziție un mare contingent de muncitori. În ograda imensă defrișată Nataly avea la îndemână copaci decorativi de diferite dimensiuni și soiuri aduși din Australia, Columbia, China, brazde de iarbă din Germania, tufari din Franța. Avea posibilitate să-și materializeze fanteziile care până mai ieri păreau doar vise. I se permitea, fără nici o restricție, să înfrumusețeze locul care devenea tot mai frumos și mai atractiv. Lucra cu pasiune realizând un proiect inventat și implantat de ea personal, având senzația unor momente de inspirație; i se bucurau ochii cum curtea, împreună cu anexele diferitelor clădiri, aleile asfaltate își schimbă aspectul, devenind grădină-parc presărată cu răzoare de flori, rânduri simetrice de arbuști, iar pe locurile deschise, inclusiv pe lunca pentru jocul de golf înverzea iarba adusă din Germania. Orice doleanță, orice material forestier de care avea nevoie îi era pus la dispoziție și proiectul așternut de ea mai întâi pe hârtie se materializa spre bucuria stăpânilor. Ea simțea un tratament deosebit din partea oamenilor în cercul cărora nimerise. Apolinar Grițco era îndeosebi amabil, galant și seară de seară o ducea în capitală, îi înmâna pentru munca prestată un plic cu bani în dolari americani de la oamenii de afaceri.

Într-o seară, când se întorceau în oraș, Apolinar Grițco o invită să ia cina la pensiunea „Orheiul Vechi". Pădurarul era îmbrăcat într-un costum alb, la cravată, bine îngrijit. Stând la masă, față în față el îi atinse ușor mâna. Ea încercă să și-o retragă și observă zâmbetul indulgent al bărbatului. După ce luară cina, Nataly se pomeni cu o altă senzație plăcută. Asistată de pădurar i se oferi posibilitatea să urce la volan și, până la oraș conduse, cu puțină neîndemânare, dar cu mare satisfacție, limuzina.

– Dacă ne prinde poliția rutieră, vei fi amendat, făcu ea cu o frică copilărească, mânuind volanul.

– N-o să ne oprească, răspunse bărbatul, privind-o cu ochi mijiți de plăcere.

În acele săptămâni cât muncea la Dumbrava Vilelor, Nataly a făcut mulți bani și trăia mereu o senzație de sărbătoare. Descoperise posibilitățile oamenilor bogați. Îl vedea și pe Apolinar Grițco cu mijloace materiale enorme. Avea senzația că se complac amândoi pe itinerarul dintre pădure și capitală diminețile și seară de seară. Primind de la el cadouri și păpuși, mese romantice și posibili-

tatea de a deveni şoferiţă îi intrase în obişnuinţă.

La canton Nataly încetă să mai vină. Filaret fu cuprins de gelozie văzând-o însoţită mereu de Apolinar Grițco, însă căuta să-şi înăbuşe acel sentiment. Doar după mai multe şovăieli din partea ei, ea se hotărî să-i treacă pragul casei de la canton. Într-un sfârşit Filaret îndrăzni s-o întrebe:

– Eşti pasionată de pădurarul nostru?

– Eşti complexat, îi reproşă dânsa. Prea multe clipe frumoase mi-ai dăruit ca să te uit…

Simţi în vocea ei o uşoară lipsă de sinceritate. I se păru derutată, dar când îi lămuri de ce nu vine în ultima vreme la canton, motivând că este urmărită de soţ, bănuielile lui se spulberară. Într-o zi sosi pe neaşteptate la el, lăudându-se că s-a pricopsit cu un aparat de fotografiat sofisticat. Era o zi însorită. Totul bătea în galben-ruginiu. Pădurea se înveşmântase într-o bogată gamă cromatică. L-a îndemnat să meargă în desişuri. Nataly radia de fericire, flirta ca niciodată. Purta rochie de culoare verde închisă, părul ei blond se răsfira pe umeri. Călare, semăna ca o regină din tablourile clasice! Cobora din şa şi poza, luând diferite poziţii manierate. În preajma lacului, adunând flori de toamnă şi rămurele îngălbenite, se despuie de rochie şi rămase în costum de baie cerând să fie luată în focarul obiectivului de fotografiat şi amuzându-l pe Filaret. Revenind la canton, au privit pozele pe ecranul calculatorului. Dar Nataly era adâncită în gânduri şi nu avea chef de vorbă.

– De bună seamă sunt frumoasă? îl întrebă ea cochet. Mulţi bărbaţi îmi spun că seamăn cu o domnişoară şi… mă vor!

– Eşti superbă!

– Şi totuşi, bărbaţii sunt nişte neghiobi!

– De ce?

– Nu ştiu! Frumuseţea provoacă inconvenienţe, răspunse cu o nuanţă de viclenie Nataly şi se grăbi să plece. O luă pe cărăruia unde trebuia să apară limuzina pădurarului.

În odaie rămase parfumul ei fin. Ştiind că ea călătoreşte cu Apolinar Grițco, avu o presimţire care-i stârnea amărăciune. Toată seara nu-şi găsi astâmpăr, recapitulând clipele petrecute împreună cu ea şi părea că se teme să cugete, chiar dacă gândurile nu-i slăbeau creierul. „Deseori am impresia că demult, tare demult… am murit. Am dispărut din necesitatea cotidiană a societăţii. Doar sufletul pluteşte năstrușnic prin norii prezentului nevoit să admir persoane vesele, fericite care continuă să impresioneze prin faptele lor. Sufletul meu ambiţios doreşte să părăsească trupul din ce în ce mai mult şi se ia la harţă cu oamenii de afaceri, cu femeile cochete şi zâmbitoare care sunt curtate şi iubite de bărbaţi tineri, atleţi, viaţa

cărora plutește peste sclipirile proaspete de rouă în dimineți, mereu amintindu-mi că am devenit…cadavru. Nu am nimic deosebit ce m-ar îndemna să mă bucur de viitor. Numai sufletul meu e ambițios, fără nici o șansă de a se întoarce la clipele risipite. Viitorul e tot mai aproape de eternitatea cimitirului, unde stau cuminți rudele, persoanele iubite". Analiză a câta oară felul cum se purtase și vorbise și simți amarul pierderii. Nu o mai înțelegea, nu o recunoștea. Luă chitara din cui și jumătate de noapte compuse o dedicație muzicală.

Ochii tăi sunt flori de serenadă

Pașii tăi petale de cais...

I-a expediat cântecul prin rețeaua de socializare, însă Nataly, ascultându-l, i-a mulțumit rezervat, cu puține fraze, precum erau și ultimele ei mesaje.

13

Nataly își renova cu pasiune vestimentația. Era mereu bine dispusă, fapt ce constată și Olesea Albu, care trecuse într-o seară pe la ea după ce asistase la o predică a preotului la Catedrala din centrul orașului. Aurelian trebuia să ia fetița de la grădiniță și lipsea de acasă. Ambele păreau coborâte dintr-o revistă de modă. Fosta colegă de universitate purta costum alb ca neaua, părul coafat, mirosea a parfum franțuzesc. La un moment dat o privi cu luare aminte pe Nataly:

– Duduie, nu cumva ești îndrăgostită? Ochii te trădează! Cine este fericitul?

Nataly lăsă întrebarea fără răspuns și se interesă:

– Dar tu, *Olesica*? Tot din sărbătoare în sărbătoare?

– Am încheiat-o cu distracțiile, și în următoarea clipă ochii Olesei se umplură de lacrimi, obrajii îi zvâcniră nervos.

– Vai de mine, se sperie Nataly, ce-ai pățit?

– Medicii mi-au depistat tumoare la sân.

– Nu-ți pierde speranța, mobilizează-te, încercă s-o încurajeze Nataly.

Olesea ieși la balcon, își aprinse o țigară, fumă în tăcere și plânse înăbușit. Rimelul i se scurse pe la colțurile ochilor.

– Medicina face acum progrese în tratamentul acestei boli, continua s-o îmbărbăteze Nataly.

– Plec la mama, zise amica. Iarna cică o să fie friguroasă și lungă. Așa a spus și preotul în biserică.

Olesea plecă. Nataly recapitulă evenimentele legate de trecut și nu mai simți nici pic de supărare pe ea. O compătimea sincer, dorind ca diagnosticul ei să nu se confirme.

– Așa-i trebuie, o condamnă Aurelian, când Nataly îi povesti despre boala

colegei. Vagabondajul sexual nu duce la bine! *Olesica* ta a dus mereu o viață destrăbălată.

– Medicii i-au depistat cancer. Ai pic de milă creștinească, omule! îl mustră ea.

– Toți o să dăm cândva ortul popii.

Dimineață, Aurelian, ținând fiica de mână ca s-o ducă la grădiniță, îi spuse înainte de plecare:

– Deseară merg cu ortacii la o bere și am să mă rețin. Vei lua tu fata de la grădiniță. Apoi ca printre altele adăugă: Recent m-am întâlnit cu o femeie de la serviciul tău, care mi-a spus că prea des te plimbi prin pădure c-un hătălău.

– Eu în pădure caut materiale forestiere. Nu asculta bârfele, îi replică ea. După ce nu te trezești cu lunile, mai ai și pretenții? Deja al patrulea an umblu la pădure! Să fi fost vorba să te înșel, o făceam demult!

– Nu te ambala. Ți-am spus ce am auzit, o liniști Aurelian.

În drum spre serviciu depăna discuția cu soțul și se întrebă: „ De ce sunt rea cu el? A spus adevărul! Și-apoi n-are decât să se lase de băut!"

Până să ajungă la Dumbravă, opri mașina pădurarului pe o clipă lângă canton și-l surprinse pe Filaret trebăluind lângă calul gata de călărie. Îi spuse pe șoptite să nu-i mai dea telefoane, promițând să-l sune ea, de la alt număr.

– Am înțeles, zise Filaret. Îmi ești foarte dragă!

– La toți le sunt dragă, zise ea rece și îl lăsă cu gândurile în haosul din creier.

„Ce-i cu ea?" se întrebă el, recapitulând acea povestea trăită în ultima vreme, cu ecou de copilărie și adolescența pe care i-o oferise Nataly. Conștientiză a câta oară că ea, anume ea este femeia care l-a făcut să simtă adevărata dragoste și tot ea acum dă semne că a obosit de relația cu el. Plin de amărăciune își dădea seama că ceea ce considera o dragoste până la capătul zilelor, o dragoste reciprocă în persoana ei, se risipea oricât de mult cerca să se debaraseze de acele gânduri considerându-le pripite, aiureli nefondate. În față îi stătea chipul ei de înger dar sub al cărui paloare deja domina diavolul. Nu mai era sinceră, precum nutrea totdeauna s-o afle în viața lui singuratică. Trebuia să-și găsească un refugiu, să revină la făgașul vieții lui de burlac.

Recapitulând pentru sine într-o fulgerare de gânduri tot ce-l lega de Nataly, deodată se rușină de sine însuși că el, coșcogea bărbat de o vârstă cu tatăl ei, a îndrăznit să creadă că ea, cu slăbiciunile ei de femeie, ar putea să-i fie o călăuză fidelă, credincioasă până la ultima suflare! Atunci, în ce ar trebui să mai creadă? El, doar nu poate să trăiască fără o credință în viitor? Apoi îi veni alt gând, nou și vechi de când lumea – timpul le va dezlega și le va limpezi pe toate.

Își căută de treabă, străduindu-se să se debaraseze de amărăciunea ce prinse

în ultima vreme a-i roade sufletul. Nu departe de șopron, unde adunase deja stoguri de fân, în apropierea porții cantonului, înfipse cu ajutorul oamenilor un stâlp înalt de frasin, iar în vârful lui așezase o roată veche de căruță. Dorea ca în primăvară acolo să-și facă cuib cocostârcii. Intuia că stâlpul înalt va ademeni și va împăca cocostârcii, care i s-au părut foarte supărați la plecarea lor în țările calde. Citise undeva și se convinsese că anume barza e pasărea care trăiește printre oameni și nicidecum în hățișuri sau în pădure. Totdeauna i-au plăcut cocostârciii, deaceea construia un nou cuib în primul rând pentru a-i ademeni, dar și să o bucure la primăvară, în primul rând pe Nataly. Îi mai veni o idee, ca în locul cela înalt, de pe pisc, unde se găseau mormintele anonime, să sădească doi copăcei, în amintirea relației lor frumoase. Dar nu era sigur că dânsa mai are nevoie de atenția lui.

Despărțirea lor de la poarta cantonului în acea zi fusese observată de mama lui Iris. Când Filaret apăru cu actele la ușa contabilității, îl invită să intre. Pe masă stătea o farfurie cu faguri de miere, un ceainic și cești albe. Femeia insistă să-l servească cu o cafea și el acceptă absent.

– Când îmi amintesc despre acel conflict cu Iris, în care n-a trebuit să mă implic.

– E o chestiune normală când părinții își apără copiii.

– Fiică-mea, dacă a rătăcit drumul, a rătăcit și cărarea, continuă ea necăjită. Dispare de acasă, n-are grijă de copil…

– Cafeaua cu miere e gustoasă, zise el mulțumind, și se grăbi să adape caii.

Când revenit în deal, la poarta cu fântână și uluce observă staționând un microbuz cu remorcă. Sprijiniți de capota mașinii, îl așteptau doi tipi scunzi cu bărbi teșite care purtau pălării negre de fetru. Unul era în cămașă neagră, celălalt în cămașă stacojie.

– Domnul Aaron v-a trimis aceste buclucuri, zise graseind cel cu cămașă neagră și arătă la menora din metal auriu și mai mulți puieți de stejar, fiecare învelit cu grijă în celofan. Ni s-a poruncit să le lăsăm la dumneata, adăugă cel în cămașă stacojie.

– Menora o lăsați lângă șopron, iar copacii i-ați adus prea devreme. Îi vom sădi în toamnă.

– Ni s-a spus că ești om deștept și noi te ascultăm, se învoi unul dintre ei. Lăsăm puieții până când va fi răcoare afară.

Evreii plecară și Filaret se gândi să instaleze alături de menoră și cruce o placă comemorativă de marmură cu o inscripție. Făcu o plimbare prin pădure să aleagă din ochi cei doi copăcei, pe care intenționa să-i sădească împreună

cu Nataly, în cinstea prieteniei lor. Trecu prin vecinătatea vilelor, deja străjuite de radare puternice care pendulau în căutarea imaginarului inamic, dar nu le dădu nici o atenție. Gândurile lui erau cu totul pe alte tărâmuri. „Ce minune e dragostea atunci când te consideri un fir de nisip, dar iubit! Sunt și norocos că am zece copii – vlăstari ce vor crește și-mi vor perpetua neamul. Ași vrea ca și ei să cunoască dragostea adevărată – plină de bucurii și suferințe! Dragostea le învinge pe toate!" Și, amintindu-și de ultima întâlnire cu Nataly, își continuă gândul: „Minciuna nu poate trăi alături de dragoste. Dragostea este adevărul! Tot ce apare nou și frumos în viața omului apare din dragoste. Cândva copăceii pe care îi voi sădi cu femeia iubită vor completa frumusețea pădurii, vor avea biografia lor."

Ruginiseră frunzele copacilor. După săptămâni mohorâte cu ploi reci, toamna intra în drepturi. Aerul era auster și cerul senin. Auzea ca aievea vocea domoală a femeii dragi, dar ea încetă să-i mai scrie, să mai vină la el. Serile și nopțile se delecta în meditații alături de un îngeraș de porțelan cu o coroniță pe cap și săgețile lui Amur, amintire vie de la ea. Era dornic s-o vadă, să vorbească cu ea despre toate, să se destăinuiască, să se iubească, dar ea dispăruse în desișurile cu miros de tei și tumultoase ale pădurii.

În acea zi simți o umbră de neliniște. Calul îl ducea pe poteci adumbrite spre poiana, unde s-a iubit odată cu Nataly. Prefera deseori să meargă în acel loc din preajma lacului, ce-i devenise scump. La cei 60 de ani împliniți era liber și împăcat, dar din când în când voia să treacă prin locul unde trăise ultima dragoste. Apropiindu-se de poieniță, printre ramuri, deodată zări limuzina lui Apolinar Grițco cu portierele deschise. Se auzea o melodie plăcută la nai. Pe malul lacului era așternută o cuvertură colorată, cu băuturi și bucate, iar puțin mai încolo pădurarul o fotografia în pozițiile ei preferate pe Nataly care se complăcea în costumul ei de baie.

Filaret avu senzația că din văzduh cad primii fulgi. Un gol pustiitor se risipi în tot trupul, în cuget, în suflet. I se păru că un vierme invizibil și rece îi soarbe și înghite viața toată. Întoarse calul și porni în neștire.

14

În ajunul căderii primelor zăpezi a instalat menora și crucea, a reamenajat locul unde fuseseră reînhumate osemintele. Filaret n-a dorit să-i ceară explicații. Ea îi mai scria din când în când, sfârșind mesajele cu tradiționalele *„Mi-e dor!"* și *„Te pup!"*, dar deja nu mai credea în sinceritatea ei.

Cu vreo săptămână înainte în Dumbrava Lăcrămioarelor avusese loc o

grandioasă ceremonie de dare în folosință a obiectului strategic, în prezența Mitropolitului cu un sobor de preoți, și a unui întreg contingent de persoane oficiale. Vilele, după ce natura se dezgolise, erau principalele puncte de atracție. În sat se evidenția singura casă, cea a pădurarului, care parcă sfida celelalte gospodării, multe dintre ele în părăsire. În jur viața parcă murise, oamenii dispăruseră undeva și totul căzuse în amorțeală. Doar la radio și la televizor începuse o nouă campanie electorală pentru viitoarele parlamentare.

Apolinar Grițco lăsa pădurea pe seama lui Filaret, care continua să aibă grijă de căprioare și de cai, să întâlnească camioanele și să elibereze puiet de arbuști, material semincer, pământ negru. Nataly parcă dispăruse undeva. Odată cu pogorârea întunericului Filaret se retrăgea în căsuța lui comodă, aprindea focul în sobă și o lumânare pe masă, care-i secunda singurătatea. Asculta cum vuiește pădurea, privea cum ba ninge, ba plouă, cum pe cer apare luna înconjurată de stele. De multă vreme nu mai avusese nici un oaspete. Doar într-o dimineață, când se pregătea să dea fân la cai, fu surprins de apariția lui Iris. Fata purta cojoc bărbătesc, iar peste părul despletit o cușmă cu clape. Duhnea a alcool.

– Permite-mi să intru în casă, îi zise ea pe un ton ultimativ.

Cântărind situația, închise poarta în urma lui și porni spre grajd.

– Din păcate, nu pot, zise el. Am de lucru.

– O să ai mari neplăceri cu mine, îl amenință ea. Sunt cea mai deșteaptă femeie din Republica Moldova. Liceul și Universitatea le-am absolvit cu mențiune și degrabă voi fi Președinta țării! *Ponimaeși?!*

Avea ochii încețoșați și ba râdea, ba se încrunta. Filaret încercă să-și urmeze drumul, dar Iris se aruncă asupra lui cu o despicătură smulsă din uluci.

– Dă-te, fato, în lături!

– Săriți, oameni buni! începu ea să țipe. Președinta Republicii Moldova este violată!

Filaret încremeni. Din vale se ivi prisăcarul, care strigă la ea și Iris deodată se răsturnă cu brațele întinse pe spate și prinse să se zbată în convulsii. Tatăl fetei o liniști cu greu, apoi o luă de braț și porni cu ea pe poteca ce cobora spre sat. Peste o zi contabila îi povesti printre lacrimi că Iris a fost internată la spitalul de psihiatrie.

După acel incident Filaret se baricada în casă și ieșea doar când se convingea că nu-l poate aștepta vreo surpriză. Se pregătea de primăvară, își făcea planuri.

* * *

Trecuseră aproape trei ani de când o cunoscuse pe Nataly. Se călători din nou iarna și odată cu sosirea primăverii cocostârcii deja își făcuseră cuibul în poarta cantonului. Se străduia s-o uite frumos pe Nataly. Nu o condamna, nu o acuza. Prea multe clipe frumoase îi dăruise. Pur și simplu nu mai voia să audă ea. Era mai mult obsedat de bătrânețea ce se furișa tot mai insistent în propriul corp.

La sfârșitul lunii mai Apoilinar Grițco îl invită să facă o raită prin pădure cu mașina lui. Pădurarul demult nu manifestase dorința să se plimbe călare. Ajunși în preajma malului priporos, unde copacii își luau avânt în creșterea lor, la locul unde fusese strămutate osemintele, citi inscripția de pe crucea înaltă de la căpătâiul creștinilor. „În memoria victimelor represiunilor ruso-staliniste". Pădurarul se sufoca și, plin de indignare, se revolta:

– Cine ți-a permis să scrii așa ceva, când aici pot să apară persoane oficiale din țară și de peste hotare?!

– Am luat exemplu de la inscripția ce stă sub menora evreilor, se justifică el. Vezi, e scris *„Celor căzuți de mâna călăilor germano-fasciști și români"*.

– Asta-i cu totul altceva, rosti apăsat pădurarul, apoi declară: Comandăm o cruce de piatră care va sta la căpătâiul creștinilor, fără nici o inscripție! Ai înțeles?

– Nu e cea mai bună intenție.

– Să faci ceea ce ți-am spus! îi ordonă acesta, amintindu-i: Suntem în campanie electorală și cineva candidează la postul de deputat în parlamentul țării. Ai înțeles?!

– E clar, răspunse absent Filaret.

Prin fereastra mașinii, lăsându-l la fața locului, pădurarul îi mai porunci:

– Persoana mea de încredere o să-ți spună ce trebuie să scrii pe placa de marmură…

Peste câteva zile, Apolinar Grițco îi telefonă, obligându-l să meargă la locul de pe povârnișul pitoresc, unde erau mormintele anonime. Dar nu-l găsi pe pădurar acolo. Au venit muncitorii, care au ridicat o altă cruce din piatră de Cosăuți, iar pe placa de granit Filaret citi: „În memoria victimelor războiului". Curând la fața locului apăru Nataly, la volanul unei mașini de culoare albastră. Era îmbrăcată într-un costum nou de culoare automobilului. Părul blond îi era îngrijit, în urechi îi jucau cercei strălucitori. Împărți

tuturor celor prezenți câteva ziare, foi volante și calendare luxoase, cu chipul fălos al candidatului în deputații în Parlamentul Republicii Moldova – Apolinar Grițco. Ea inspectă locul, verifică dacă s-a pus placa de granit la locul cuvenit și, fără a se saluta cu Filaret, se grăbi să plece.

– Cu așa persoană de încredere, zise un muncitor, pădurarul nostru câștigă alegerile!

Filaret rămase pe povârniș până au plecat toți. Îi plăcea panorama care i se deschidea în toată măreția. Natura îl calma, îi făcea bine. Până la canton merse pe jos, ducând calul de căpăstru. Pășea însingurat, doar cu gândurile lui despre campania electorală care ajunsese până și în pădure. Avea o părere a lui despre oamenii care au fost, sunt și se vor la putere. „Ce înseamnă un om politic sau un fost demnitar în statul nostru? Un bandit (necondamnat de justiție), care prin firea lui hrăpăreață a sărăcit societatea, dar care are loc de onoare la adunări, pe scene, în prezidium și chiar în cel mai prestigios cimitir. Un om politic mai are titluri onorifice, științifice, partidul său, posturile de televiziune, ni-l aduce cu regularitate seară de seară pe ecrane; case cu multe nivele, cu piscină în curte. Are copii, care învață sau sunt angajați la munci în organizații prestigioase, fie în țară, fie peste hotare. Politicianul de azi, de mâine are mulți cumetri, nănași, fabrici, uzine trecute în registru, pentru conspirație, după soacre, frați, rude apropiate; el se află formal în divorț cu soția, pentru ca să nu i se poată sustrage bunurile furate. Mai e și ctitorul unor biserici, mănăstiri. Atât că, pe lângă aceste privilegii și favoruri, politicianul nostru n-are obraz. Politicienilor de azi nu le pasă că din cauza lor se bălăcesc în mizerie și sunt nevoiți să își părăsească meleagurile natale oamenii de rând. Acești „iluștri" bărbați și fiice ale neamului nu sunt altceva decât niște pușlamale camuflate în hlamide oficiale, constituind cu adevărat prostituatele epocii. Cu toate acestea vin și vin, se bulucesc la treuca puterii. Ăsta e politicianul de la începutul veacului XXI! În viața fiecăruia dintre noi vine un moment, în care realizăm cine contează, cine n-a contat niciodată, cine nu mai contează de acum înainte și cine va conta întotdeauna."

Deodată își aminti de femeia pentru care în ultimii ani nutrise o mare stimă și iubire. Fusese el desfrânat, destrăbălat în viață, dar de cum ce o întâlnise, înțelese ce înseamnă cu adevărat să iubești, să trăiești, să suferi adevărata iubire. Păcat că ea nu a fost capabilă să o păstreze această iubire o durată mai lungă! Unde e acum Nataly? Și imediat își răspunse: „Nu-și mai are loc în viața mea, se folosește de favorurile momentului! Nu o condamn că m-a părăsit, dar că m-a mințit. Pur și simplu nu m-a iubit. Nu voi face,

însă, tragedie din situație, căci am descoperit principalul. Ea nu e capabilă să iubească pe nimeni, niciodată și vai de capul ei!"

Filaret era curios să afle cauza adevărată pentru care l-a părăsit și hotărî în acea seară să-i scrie un mesaj, dar gândurile nu i se mai așterneau fluid pe ecran, acum, după câteva propoziții, se împotmoli. O întreba copilărește ce mai face și de ce nu mai trece pe la el. Într-un târziu primi răspunsul: „*E un fapt consumat, Filaret! Mai mulți factori m-au determinat să pun punct. Vreau să păstrez în suflet frumusețea basmului trăit fără a-i denatura farmecul. Au fost trei ani frumoși, al patrulea a fost chinuit. M-am frământat mult până să iau decizia, însă tu demult o intuiai. Pur și simplu, am avut nevoie de timp ca să înțeleg, să mă pot împăca și eu cu asta. Nu mai contează ce m-a determinat. Omul nu poate să trăiască mereu cu frica în sân. Soțul mi-a distrus sentimentele. Nici eu nu am mai avut puteri să lupt. Acum, că are control total asupra mea, nu are motiv să se anine nici de telefon, nici de activitățile mele la calculator. A fost o perioadă tensionată, înnebunise, voia să demonstreze nu știu ce, însă s-a potolit. Vreau sa cred că s-a resemnat. Am căutat sa fug. Am fugit. Am revenit. Mă simt maturizată. Acum e pace. Ai grijă de tine…*

Adio!"

Filaret nu i-a mai scris niciodată femeii care părea că i-a dat multe, dar în realitate nu i-a dat nimic. Poate doar o iluzie de fericire trecătoare. Atât. La ce s-ar mai fi așteptat?

Frământările lui au continuat toată iarna până la topirea zăpezilor. Viața lui părea că intră într-o rutină permanentă, dar într-o zi Apolinar Grițco veni la canton cu insignă lucitoare de parlamentar în piept. Își dădea aere și-i spuse că deja are părerea și decizia sa în toate și nu mai depinde de nimeni. La plecare îl anunță ca printre altele:

– Mai angajăm un ajutor de pădurar, să nu te plângi de singurătate. Biblioteca o vei muta în șopronul cailor.

– Cine a hotărât?

– Eu! îi potoli el curiozitatea printr-o privire arogantă. Deja eu hotărăsc! De un an primești pensie. Ești pensionar, iar pădurea are nevoie de oameni tineri.

A doua dimineață la canton veni să locuiască un tânăr înalt, uscățiv, cu fața încruntată. Își amenajă dormitorul, unde ținuse Filaret cărțile și fotografiile copiilor, apoi se duse în grajd, alese șargul, pe care totdeauna călărea Nataly, și ieși la plimbare, să inspecteze pădurea…

Se pomeni într-o lume străină, fără nici un prieten. Rămas fără casă și

masă, hoinări pe potecile pădurii, pe la poienița preferată, pe povârnișul cu menoră și cruce. Își lua rămas bun de la locul unde îi mai amintea de clipele fericite petrecute cu Nataly, pe care Dumnezeu i-a dat-o, iar ea a plecat! O viață întreagă a jucat rolul de vânător, uneori a pierdut, de mai puține ori a și câștigat. Acum era liber. Marea lui dragoste l-a trimis în bătrânețe când putea să mai zăbovească. Era marele regret ce îi rămăsese de la ea. Nu-i mai purta pică, nu mai avea nici un regret. Gândea limpede și discret: „*Trăiesc epoca, mereu în cercul oamenilor simpli, precum trăiesc celelalte miliarde ale globului. Mi se pare, ori aiuresc, dar trăiesc epoca trădărilor și am ajuns la anii când înțeleg că e un proces veșnic precum e lumea, care nu se va schimba atâta timp cât există omul! Epoca mă coboară într-o totală indiferență, dar și într-o eternă convingere că fiecare dintre noi și-o croiește singur și e o prostie să mizezi că pot să ți-o facă prietenii, dușmanii, femeile. Nimeni! Așa a fost să fie epoca mea. Alta nu va fi. Constatarea se referă și la ceilalți contemporani ai mei. Chiar și la cei care mai susțin că nu am dreptate…*”

Și Filaret merse la primăria satului. Din bruma de bani pe care-i avea, cumpără casa Dochicăi, pustie de câțiva ani. Își duse biblioteca de la canton, se concedie și se instală pentru totdeauna cu traiul la sat…

În loc de epilog

Frumoasă e viața cu drumurile croite de oameni și lipsită de vacanțe. Miraculos este cercul celor care au confruntat epoca în eterna continuitate a umanității.

Filaret a trecut prin labirinturile destinului și acum se mulțumea cu ceea ce are. În fiecare dimineață, trezindu-se în plină sănătate, mulțumea Domnului că i s-a oferit să mai trăiască o zi. Nu era bătrân, nici tânăr. Copiii îi telefonau de la ocazie la ocazie, uneori chiar îl vizitau, dar rar de tot. Satul aproape că se golise, majoritatea celor tineri fiind plecați la munci în țări străine. Nu-l mai preocupau cele ce se întâmplă la canton, se instalase acolo alt stăpân. Nu-l interesau lucrătorii de acolo, doar dacă venea câte unul să-i ceară vreun sfat. În zilele blânde, însorite se ducea până la pieptișul dealului, unde menora și crucea erau acoperite tot mai mult de ramurile copacilor. Copacii fremătau în bătaia vântului parcă mângâind trecerea timpului. Nu-l mai interesa nici trecutul apropiat, chiar dacă într-o dimineață îi apăru în pragul casei un tip cu fața smeadă, ovală, cu părul creț și buze subțiri.

– Sunt Aurelian, soțul Nataliei. Aș vrea să vă rog să o lăsați în pace pe soția mea…

Momentul păru pe cât de nostim, pe atât hazliu și confuz pentru ambii. Tânărul, evident, încurcase drumurile, iar Filaret era prea bătrân ca să răspundă în acea clipă unor învinuiri de acel gen. Totuși, în vreme ce oaspetele, după ce își declară păsul și întoarse spatele să plece, îl ajunse din urmă cu vorbele:

– Ai grijă de ea! Nataly a fost și va fi o femeie bună.

La sărbători se ducea la biserică. Se posta evlavios aproape de altar, ascultând slujba, apoi trecea pe la mormântul celei care-i lipsea, Dochica. Pășea pe o alee cu monumente somptuoase, ridicate în ultimul timp. Erau ale oligarhilor din Dumbrava Lăcrămioarelor. O generație pleacă, alta vine în cimitire. Toți sunt egali, și cei cu cruci monumentale, și cei cu cruci simple. Filaret se înduioșa mai mult la vederea crucii mici, modeste, care-l duceau cu gândul la Dumnezeu.

Vreme trece, vreme vine... Înmuguresc copacii, freamătă frunzele, cad și peste ramurile dezgolite începe să fulguiască. Minunată este viața în diversitatea ei, precum diferit și variat e pământul – fie că e pustietate sau ghețar, ocean sau munte, câmpie sau pădure. Peste toate e soare, peste toate e lună, peste toate licăresc stelele, peste toate domnește sublimul și adevărul naturii, iar unde domnește adevărul, tronează și eternitatea.

Adesea se mai întreba: „Ce am izbutit să realizez în viață?" A făcut ceea ce i-a oferit soarta cu posibilitățile ei. În afară de sănătate, avuție, noroc, care depinde în mare măsură de voința noastră, omul are o soartă, un destin! Cum se desfășoară el, de unde începe și unde ajunge, unul Dumnezeu știe. Nu depinde nici de mistică, nici de precauție, nu depinde de nimic. Precum fiecare om e diferit, așa e diferită și soarta. Filaret conștientiză acest lucru numai după ce își trăi o viață activă, cu eșecuri și realizări, cu bucurii și necazuri. Cei care vor dori să facă mai multe, vor rezolva ceea ce nu a dus el la bun sfârșit, vor citi cărțile care încă se vor scrie, vor iubi femeile care se vor naște. El a fost în epicentrul genetic al unui lanț compus din legile naturii, în mijlocul semenilor. Tot mai des încerca să evadeze în amintiri, iar amintirile triste sau vesele nu pot schimba deja nimic în soarta omului, deoarece trecutul e depășit de prezent și viitor. Înțelegea doar că trebuie să se bucure, clipă cu clipă, de cei zece copii, să-i susțină și să le aducă bucurii cât mai poate.

În casa în care locuia nu rămăsese decât biblioteca cu câteva cărți de la părintele Anatolie și Dochica. Cele salvate în noaptea de pomină de pălălaia din sânul pădurii le duse unui prieten ce lucra acum la arhive. Seară de seară privea chipul Mântuitorului din colt, simțea cum se înveșnicește destinul lui

și medita: „Ne copleșesc faptele eșuate în trecut, gânduri negre și noi șovăim, ci nu ținem seama că viața ne oferă o șansă în care persistă lucruri și fapte nobile. Viața este infinită! Pe ea nu poți s-o înveți, s-o cunoști până la capăt niciodată, deși fiecare din noi, ajungem la momentul când trebuie să punem lacătele și să plecăm pentru totdeauna. Important este doar cui lăsăm cheile de la casele unde am locuit...Filaret era sigur că după el, cheile de la acele uși avea cui să le dea. Deocamdată trebuia doar să se bucure de frumusețea vieții, care este pe seama generațiilor viitoare, cu pământul, adevărul și eternitatea”.

OAMENII TIMPULUI MEU

Părinții mei între gospodari, la Ineasca. Anii ' 60 ai secolului trecut.

Juristul și savantul Mihai Poalelungi

Ne cunoaștem mai bine de 30 de ani. Este omul timpurilor noi, încadrat în cercul contemporanilor mei. L-am știut tînăr de tot, când, proaspătul absolvent al facultății de Drept de la Universitatea de Stat din Moldova, își începuse cariera de judecător în sectorul Râșcani din capitală. Înalt, zvelt, elegant, frumos ca un zeu, serios și concentrat. În decursul anilor nu l-am văzut vreodată arogant, plin de sine, cum se mai întâmplă cu mulți dintre colegii de breaslă care își închipuie că au devenit buricul pământului! Mihai a fost și rămâne cu picioarele pe pământ și această calitate îl înfrumusețează! Conștientizează că e chemat să judece, să scoată la suprafață adevărul în multiple, controversate și dramatice litigii. Mi s-a creat impresia, că pe lângă educația de la părinți este înzestrat cu calitatea de a fi judecător. Doar în clipele libere se relaxează, devine vesel, binevoitor, predispus la dialog. Într-o zi l-am găsit îngrijorat spunându-mi că părinții au semănat o plantație de ceapă, dar vremea ploioasă le poate zădărnici planurile. Discutam în privința salvării roadei de la țară, despre problemele țărănești pe care le știam deopotrivă cu el. Am intuit spiritul său țărănesc care acum parcă se îmbina armonios cu funcția de judecător. Era realist, ingenios și, pare-mi-se, ne-am împrietenit. Uneori mă analiza, îmi aprecia frazele, expresiile ce le spuneam în calitate de avocat în sala de judecată, când ambii ne pomeneam față în față, pe baricade. Pe atunci toată procedura judiciară se desfășura în limba rusă, comiteam ambii greșeli, deoarece nu foloseam limba de acasă. Când a început perioada de renaștere națională, Mihai a fost unul dintre primii magistrați care a pus tricolorul pe masă și pe ușa biroului și-a scris numele în grafie latină. Deși societatea jubila, ardea în flărăcile dorinței de a schimba totul, pentru justiția noastră națională s-au început marile probleme. Era nevoie să trecem, din mers, la examinarea cazurilor în limba de stat. Practică nu aveam și tot cadrul legislativ trebuia schimbat de urgență. Ne confruntam cu dificultăți, ne dădea de furcă terminologia, dar timpul trecea și Mihai se transforma vizibil, într-un specialist de tip nou. Vorbea frumos, corect în limba de stat, dădea dovadă de principialitate în momentele necesare postului și profesiei.

Se părea că niciodată nu va îmbrătrâni. În biografia sa Mihail Poalelungi a atins toate culmile unui jurist de formă nouă din R.Moldova. A muncit cu tenacitate, a petrecut multe nopți nedormite, devenind cu timpul și un cercetător al științei juridice. Puțină lume cunoaște, dar societatea totdeauna a

progresat în sferele economice, politice, mentale, iar pentru aceasta e nevoie ca dreptul să meargă în pas cu aceste schimbări. Firește, se comit greșeli, abateri, însă oamenii de rând sunt uneori departe de a înțelege că, într-o sală de judecată se ciocnesc conflicte scindate între două, trei sau mai multe tabere, care nicidecum nu doresc soluționarea litigiului pe cale amiabilă. Judecătorul, nepărtinitor, deseori e nevoit să taie în carne vie, să ia o decizie conform legii de care e obligat să se conducă. Și atunci, neapărat apar oponenți, dușmănie, implicându-se și mass media care nu este totdeauna obiectivă. Fiind legat și de lumea scrisului, ca membru al Uniunii jurnalistilor, am depistat în articolele confraților de la ziare, radio,TV multe inexactități, chiar aberații care nu corespundeau realității și legislației în vigoare. Iar un judecător, precum este Mihai Poalelungi, trebuie să fie imparțial, să respecte legea și să aibă propria părere. Nici nu ne închipuim că uneori un dosar civil sau penal în proces de judecată cuprinde zeci, uneori sute de volume, pe care un magistru e dator nu numai să le citească, ci atunci când opiniile publicului se polarizează, să ia atitudine, să-și asume răspunderea. Iar jurnaliștii de multe ori se referă la modalitatea de a exercita jurisprundența, infantil, necompetent, obraznici deseori, rămânând la un nivel scăzut, de factură veche, mai ales atunci când se antrenează în polemici și tratează o sentință sau o hotărâre judecătorească. Datorită unor oameni ca Mihai jurisprudența demult a întrecut abilitățile jurnalistice, oricât de mult a patra putere s-ar bate cu pumnul în piept că presa, radioul, televiziunea își au meritul lor într-o țară democratică precum se pretinde R.Moldova. Acest subiect nu l-a deranjat niciodată, chiar nici atunci când oameni subiectivi, incompetenți i-au tratat hotărârea.

Fiind omul cărților, indiferent de opiniile oponenților, Mihai a publicat monografii, articole, a participat la numeroase foruri naționale și internaționale în vederea promovării legislației moderne în țara noastră. Licențiatul în Drept, azi doctorul habilitat, fostul judecător stagiar la judecătoria s. Râscani, magistru pe sectoarele Centru, Buiucani din Chișinău, judecător la Curtea de Apel, apoi la Curtea Supremă de Justiție din Republica Moldova, a devenit judecător la Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg, Franța, din partea Republicii Moldova (2008-2012). Actualmente, fiind Președintele Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, desfășoară o activitate juridică amplă. Este membru și președinte al Colegiului de calificare și atestare a judecătorilor de pe lângă Consiliul Superior al Magistraturii (1998-2005); membru al Consiliului Consultativ al Judecătorilor europeni în cadrul Consiliului Europei (2000-2008), deține și alte funcții obștești naționale și internaționale. Din anul 2001 până în prezent este membru al Colegiului de redacție al revistei științifice "Revista de drept privat", din 2013 – fondatorul "Revistei Institutului Național al Justiției". Din 2014 predă la Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova în materie– Drepturile Omului.; fondator al Institutului Național al Justiției în Materie –Curtea Europeană a Drepturilor Omului și Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Mihai este membru al diferitelor comisii pentru pregătirea proiectelor de legi și alte acte, în special: Codul de procedură civilă, Legea cu privire la statutul judecătorului, Legea privind Colegiul de calificare și atestare a judecătorilor, Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor; Legea privind Consiliul Superior al Magistraturii, Codul deontologic al judecătorilor, Statutul Asociației Judecătorilor etc. În Moldova participă nemijlocit la toate forurile din domeniul jurisprudenței. Convingătoare și ponderabilă este una din ultimele sale monografii "*Convenția europeană a drepturilor omului: obligații pozitive și negative*", pe care o am în biblioteca mea cu autograf. În Japonia, oamenilor cu asemenea pondere în societate li se conferă titlul de Om de însemnătate națională. Zică lumea ce dorește, Mihai muncește cu toată dăruirea, apărând interesele naționale. Doar timpul este capabil să aprecieze adevăratele merite al unui specialist, căci omul dintotdeauna a fost subiectiv în felul său de a trata lucrurile, de a înălța pe cineva sau a coborî. Opinia mea, împărtășită și de Mihai, este că jurisprudența e ca și cum o componentă a Sfintei Scripturi în viața omului. În special într-o perioadă tulbure, de trecere. Să ne amintim că un arbitru în competițiile sportive nu totdeauna convine, ceea ce nu înseamnă că oamenii

se lipsesc de antrenamente, de admirația frumoaselor competiții. Spun acest lucru și îl confirm cu un exemplu. Un litigiu soluționat cu participarea mea în calitate de apărător, cu participarea la un anumit stadiu a lui Mihai în calitate de magistru, ulterior a mai fost soluționat și de alți judecători. În total vreo 17 persoane. Apoi, una din părțile cazului, nefiind de acord cu rezultatul soluționării, s-a adresat la CEDO și acolo circa 20 de jurați au emis o hotărâre a cazului diametral opusă. Dosarul a fost remis la o nouă examinare în R.Moldova și încă nu este finalizat. Am dat acest exemplu ca să se înțeleagă cât e de complicată și diversă viața cotidiană a fiecăruia dintre noi.

În domeniul jurisprudenței nu poți fi convenabil oricui. Și mai vin cu un exemplu din prietenia mea cu Mihai. Cândva am dorit și eu să devin judecător, și m-am prezentat la examenele de atestare. Șeful comisiei de examinare era Mihai. Recunosc că nu mă pregătisem la nivelul cuvenit și cel care a fost împotriva confirmării mele ca judecător a fost anume președintele. După acel eșec rușinos al meu n-am putut dormi câteva nopți, dar niciodată nu i-am purtat pică celuia care m-a descalificat. Mai mult, am început să-l stimez și mai mult. Una e să fii avocat și alta e să fii judecător. Rămân la convingerea că o prietenie nu poate fi confundată cu tendința de a trage foloase din ea. Dacă n-ar exista excesul de zel și mentalitatea gloatei, aportul ziariștilor care deseori aderă la diferite mișcări politice, mereu tentați să ”dezvăluie” momente compromițătoare, el ar fi apreciat de către toată lumea la justa sa valoare. El înruchipează frumusețea omului de azi, a unui descendent din țărani simpli.

Cred că cea mai mare realizare a lui sunt totuși cei doi copii și familia lui. Ajuns la vârsta înțelepciunii, a rămas același: simplu, onest, competent, modest, imparțial, inteligent. Doar că anii l-au transformat dintr-un prinț într-un rege al aplicării legislației în vigoare. Recent, când l-am întâlnit, am încercat să-i aduc elogii, la care dânsul, m-a privit peste rama ochelarilor cu zâmbetul său enigmatic și, parcă m-a liniștit:

– Totul e normal Boris. Suntem și rămânem oameni în orice împrejurări. Funcțiile vin și se duc!

Îl cunosc de mai bine de 30 de ani, adică de o viață. Mihai Poalelungi este Omul epocii mele!

Georghe Mustea

Compozitor, dirijor și muzician, fondatorul și prim-dirijorul Orchestrei Simfonice a Companiei Publice Teleradio-Moldova.

Pe talentatul meu pământean l-am cunoscut în ziua de 11 aprilie 2006, la studioul de creație al regretatului Anatol Roșcovan. Fac aceste afirmații exacte deoarece într-o condică de mai de mult s-a păstrat această însemnare. Atunci mi s-a părut mic de statură, ager în mișcări, sociabil și vesel. A spus că mă cunoaște din cele publicate în „Literatura și arta" și se bucură că sunt de la Inești, sat prin care a trecut și trece mereu când pleacă la părinți. A propus să ne fotografiem și imediat ne-am adâncit în amintiri despre copilăria noastră petrecută în satele de baștină învecinate. Aflând că, și eu cândva frecventam casa pionerilor de la Telenești, unde *împreună cu alți copii din împrejurimi,* luam lecții de muzică la vestitul dirijor David Vainboim, a zâmbit binevoitor amintindu-și că și el, fiind adolescent, se deplasa de la Mândrești cu bicicleta unchiului ca să studieze solfegio. E mai mare decât mine cu 4 ani, dar nu ne-am întâlnit la acea vreme în incinta școlii de muzică, ne mândream însă că suntem pământeni și că am avut același dascăl. Mi-a mărturisit că la 1 mai va atinge vârsta de 55 ani, dar se simte în forța majoră a creației, intenționează să scrie o suită despre satul natal, despre oamenii din trecut și din prezent. I-am amintit de răzvrătitul *Filimon Boghiu*, cel, pe care rușii l-au împușcat în casă deoarece inițiase o mișcare de gherilă împotriva puterii sovietice. În acele zile în una din periodici istoricul Ion Țurcanu publicase un material zguduitor de arhivă despre asasinarea martirului nostru și Gheorghe a promis că va scrie o operă despre mișcarea ilegală a basarabenilor în frunte cu Filimon Boghiu în anii 50 ai secolului trecut. Ne-am amintit cu plăcere de fanfara renumită a

ciulucănenilor, în care am participat și eu cândva, despre *dirijorul Maranța*, un evreu laborios, cunoscător al meseriei, poznaș de felul lui, care a pregătit sute de tineri muzicanți din Inești, Mândrești, Mihalașa, Bănești și alte sate din jurul Teleneștilor. Sub îndrumarea tatălui Ion, care lucra poștaș, Gheorghe făcea un drum de circa 10 kilometri până la școala de muzică de la Telenești. Zâmbea, părul des îi conferea alură de huligan. La acea vreme deja era absolvent al Institutului de Arte „Gavriil Musicescu", clasa de flaut a profesorului V. Rotaru; specialitatea compoziție în clasa prof. V. Zagorschi și dirijatul simfonic și de operă la prof. I. Alterman, fiind un nume cunoscut în arta muzicală de la noi. Știam că abordează un spectru larg de genuri: de la muzica simfonică la cea de operă, de la muzica de cameră și cea vocal-simfonică la muzica de film și teatru. Laureat al Concursului de Compoziție din Moscova, al Premiului de Stat pentru opera cu subiect istoric „A. Lăpușneanul", o simbioză originală a limbajului muzical simfonic modern cu folclorul autohton. Ca prim-dirijor al Orchestrei Simfonice a Companiei „Teleradio-Moldova" unde activa a efectuat turnee în Franța, Italia, Germania, România, Elveția, Ungaria, Norvegia, chiar și în Coreea de Sud. A activat ca profesor universitar la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, unde o perioadă a fost rector. De la prima noastră întâlnire m-am convins că cei născuți în preajma Teleneștilor au devenit oameni de valoare în istoria Basarabiei. Mi-a mai spus atunci că poartă un deosebit respect pentru inești, cunoscând-o bine pe talentată mea săteancă, soția lui Anatol Roșcovanu, Angela Cabari, prietena noastră, care posedă o voce catifelată, originală. Deoarece *mă interesa totul despre el,* l-am ascultat cu deosebit interes când mi-a povestit despre perioada de studii la Moscova și Sankt Petersburg în tovărășia multor celebrități dirijorale ale timpului, printre care Anatoli Bathen. La despărțire am convenit să ne mai vedem. În timpul întâlnirilor ocazionale nu ne mai săturam de vorbă. De nu l-aș fi admirat stând solemn la pupitrul dirijoral în sălile de concerte, la ecranele televizorului, nu aș fi zis că este Gheorghe Mustea, cel cu atâtea distincții și atâtea titluri. Aveam impresia că suntem doi țărani: unul de la Inești, celălalt de la Mândrești care merg unul la altul să discute despre vremea de afară, despre roadă, despre cum se dă cep la poloboc. În luna decembrie 2009 am asistat la un concert dedicat memoriei lui Anatol Roșcovanu de la Casa radio din Chișinău. A fost ca totdeauna superb și *m-a surprins atunci când mi-a declarat*:

– Deseori am impresia că nu cunosc muzica.

Cu anii analizând *însă* spusele maestrului, am priceput calibrul talentului unui om de talia lui, creația căruia ne va caracteriza epoca!

În anul 2011, cu concursul altor compozitori, care mi-au pus pe note melo-

diile, Gheorghe Mustea împreună cu orchestra Companiei „Teleradio-Moldova" a realizat propriile mele valsuri „Dor de Moldova" și „Valsul absolvenților". Maestrul a dirijat orchestra, m-a îndrumat pe mine, care am cântat solo, iar corul Radio-Televiziunii, le-a redat modestelor mele lucrări o coloratură aparte. Păstrez cu smerenie aceste două lucrări muzicale proprii incluse în *fonoteca de aur* a Companiei de Stat.

În iulie 2016, luna lui cuptor, mi-a făcut o vizită. Părea amărât și copilăros.

Un ziarist anonim îl invinuia într-un ziar, de niște păcate pe care dânsul, chipurile, le-ar fi comis pe timpurile când activase în calitate de rector al Universității de Artă. M-am clarificat în toate și l-am liniștit că nu există componente de încălcare al legislației. S-a liniștit, mi-a dăruit CD si am stat mult de vorbă, convingându-mă că a rămas modest și avalanșa de titluri, premii, distincții nu l-a făcut arogant, trufaș. Am prins și mai mult drag de pământeanul meu. Deseori ne telefonăm și vorbim despre toate cele banale, obișnuite, mai făurindu-ne planuri de viitor. Zilele trecute mi-a comunicat că a finalizat noua sa lucrare dedicată lui Ștefan cel Mare, apoi am convenit ca în anii ce urmează va realiza negreșit o operă eroică închinată martirului nostru *Filimon Boghiu*. Vom studia împreună dosarul penal în care a fost condamnată soția lui Filimon, Olimpiada, pe care rușii au ținut-o în detenție, după i-au asasinat soțul, copiii ,mai mult de 20 de ani. Am certitudinea că Gheorghe Mustea va crea o lucrare pe potriva marelui său talent.

Academicianul de sorginte țărănească

(Profesorul Gheorghe Ghidirim)

Se zice că domnitorii Moldovei, în luptă cu tot soiul de puhoiae năvălitoare, îi plasau la hotarele țării pe cei mai neînfricați și ambițioși cetățeni capabili să țină piept invaziei, până reușeau să mobilizeze poporul întru izgonirea dușmanului. Acei strămoși ai geților și dacilor de la hotare s-au mai slăvit și prin priceperea lor de a gospodări și a lucra pământul. Într-un cuvânt, au devenit țărani gospodari! În satul Palanca de la hotarul Moldovei de Jos au rămas să locuiască descendenții acelor oameni ambițioși, harnici, cu mândrie haiducească. Un strănepot al lor este Gheorghe Ghidirim, academician, profesor, doctor habiliat în medicină. Am avut fericita ocazie să-l cunosc mai îndeaproape. Ingenios, simplu, mare cunoscător al operei eminesciene, m-a impresionat prin cumsecădenia și bunăvoința sa, dornic de a mă asculta și a-mi da sfaturi ca și cum ne cunoaștem de o viață. Ținuta lui îți creează impresia

că poartă veşminte de *comandor*, însă mâinile îi sunt de ţăran, priceput în cultivarea viţei de vie şi parcă nu ar da de bănuit că provine, precum am zis, din caracterele războinice de odinioară. Unele file din biografia savantului ne oferă posibilitatea să înţelegem ascensiunea lui

Gheorghe Ghidirim. S-a născut la 22 aprilie 1939 în comuna Palanca, plasa Olăneşti, judeţul Cetatea-Albă, regatul România. A absolvit cu menţiune colegiul de medicină din Tighina, după care a lucrat felcer la Spitalul de circumscripţie Tudora. Şi-a continuat studiile la Institutul de Stat de Medicină din Chişinău. În prezent este şef al Catedrei chirurgie nr. 1 „Nicolae Anestiade", membru al Comisiei Naţionale pentru Acreditare şi Atestare, presedinte al Consiliului ştiintific pentru susţinerea tezelor ştiintifice în chirurgie. În 1986 i s-a conferit titlul de profesor universitar. Mai multe organizaţii şi instituţii medicale din ţară şi de peste hotare l-au ales Membru de Onoare, printre acestea fiind Societatea Română de Chirurgie, Societatea de Chirurgie laparoscopică din România, Societatea Internaţională de Chirurgie „N. Pirogov" din Rusia; Societatea Internaţională de Chirurgie hepato-bilio-pancreatică; Societatea Mondială de Chirurgie. La Congresul VIII al chirurgilor din Republica Moldova a fost ales preşedinte al Societăţii naţionale de chirurgie, iar în 1993 membru titular al Academiei de Ştiinţe a Moldovei şi preşedinte al nou-formatei secţii de medicină a Academiei. În acelaşi an a devenit Membru de Onoare al Academiei de Ştiinte Medicale din România, iar în 1994 membru de onoare al Societăţii de Chirurgie din România. Opera sa include peste 400 de lucrări ştiinţifice, 35 de monografii, două manuale şi 15 brevete de invenţii. Gheorghe Ghidirim a fost deputat în ultimul parlament al URSS, membru al guvernului, Ministru al sănătăţii. A participat la elaborarea Declaraţiei de Independenţă a Republicii Moldova, la adoptarea imnului, stemei şi drapelu-

lui de Stat. Făcând absracție de titlurile științifice, distincțiile obținute după merit, în decursul vieții și activității sale profesionale, Gheorghe Ghidirim, de fiecare dată când ne întâlnim, mă tratează cu afecțiune și-mi zice:

– Dragă Boris, facem un lucru mare și trebuie să ne bucurăm că suntem contemporani, că trătim și ne confruntăm cu aceeași soartă a Republicii Moldova!

Își amintește de perioada copilăriei când părinții noștri ieșiseră din grozăviile războiului. Mai apoi a văzut oameni care mureau de foame, care plângeau după cei deportați în Siberia. Medic a devenit aproape ocazional. Această nobilă și antică profesie s-a dovedit a fi marea lui vocație. A studiat mereu, a stat ani la rând încordat în sălile de operații salvând vieți omenești. Sute, poate chiar mii de pacienți au trecut pe sub bisturiul lui și azi îi poartă un respect deosebit. Aflu de la el, că deși i s-au făcut oferte din străinătate, a rămas fidel gliei strămoșești, cu eterna sa dragoste de neam.

Gheorghe Ghidirim a fost unul dintre pilonii renașterii noastre naționale. Are convingerea că generația lui a jucat un rol de seamă în prosperarea medicinei, a stat la straja sănătății oamenilor. Intelectual format prin propriile eforturi, deoarece nici bunicii, nici părinții nu au fost oameni școliți pe la universități, a știut să preia de la aceștia cele mai bune calități: perseverență și dragoste de baștină, fiind în pas cu vremea. Personalitatea academicianului Gheorghe Ghidirim mă frapează și nu pot să nu fiu întru totul de acord cu un prieten de al său care a scris monografia „*Gheorghe Ghidirm, un destin împlinit*". În această carte valoroasă găsim cuvinte omagiale rostite la superlativ de Ion Ababii, Mihai Cimpoi, Isaak Bersuker, Nicolae Matcaș, de alte personalități, iar când vorbești despre un om ca Gheroghe Ghidirim, nu poți să exagerezi. Academicianul a servit dintotdeauna drept model de competență profesională, de înțelepciune țărănească profundă, de atitudine blândă și corectă față de oameni. Este reprezentantul primului val de intelectuali basarabeni, care a venit după acea vreme grea de mizerie, când intelectualitatea era fragilă în Basarabia. Din acel număr mic de cărturari care s-au format în primii ani de după război face parte cel care azi poartă titlul de savant, academician – Gheorghe Ghidirim. E plăcut să-l asculți depănându-și amintirile, realizările privind crearea bazei școlii de savanți, specialiști de înaltă calificare în medicină. Este un adevărat continuator al tradițiilor începute de Nicolae Telestemițeanu, Sarațeneanu. Academician „autentic" spre deosebire de mulți anonimi care s-au plodit în ultima vreme, Gheorghe Ghidirim încununează succesul și în cartea despre el s-a făcut o referire la renumitul tablou *Burlacii de pe Volga*, prototipi fiind notorietăți din domeniul medicinei naționale, majoritatea foști

fii și fiice de țărani care s-au format, grație specialiștilor Universității din Sankt-Petersburg, instituție adusă îndată după terminarea celui de al II-lea război mondial la Chișinău, pentru care noi, moldovenii, trebuie să-i mulțumim mereu poporului rus și soartei. Instituția a perseverat datorită oamenilor locului care, pe lângă talentul, priceperea de a lucra pământul, timp de milenii, a dat naștere savanților de talia lui Gheorghe Ghidirim, contemporanul care ne demonstrează că și la Moldova cresc talente, oameni viteji nu numai în apărarea demnității cu paloșul la hotare, ci și in știință. Sunt afirmații întemeiate care se referă la un destin și o biografie împlinită ale Academicianului. Mă bucur că îl știu modest, dotat cu înțelepciune populară, prețuit de semeni. Savantul Gheorghe Ghidirim este mândru de sorgintea sa țărănească și trăiește respectîndu-și neamul cu multă înțelepciune și glia strămoșească.

HARALAMBIE MORARU

L-am cunoscut pe când eram student la Drept, în iarna anului 1980 la o mica petrecere într-un restaurant. Prima mea consoartă învăța la facultatea de biologie cu Jana, soția lui Haralambie. Deoarece urmăream presa timpului, cunoșteam câte ceva din realizările lui. Ne-am pomenit la o masă și eu am încercat să leg fir de vorbă despre viața scriitorilor. Avea păr negru, mustață mica, ochi de vulture. M-a măsurat cu privirea și a preferat să servim din bucate. Ascultam muzică și ne complăceam în rumoarea din sală stârnită de alți studenți puși pe veselie. Oricât am încercat să-i spun că și eu fac niște încercări în ale scrisului, nu a fost dispus să vorbim despre literatură. Mi s-a parut oarecum trufaș. Ceialalți studenți îl priveau cu admirație și am simțit că e bine să fii etichetat cu numele de scriitor, nume miraculos și de prestigiu.

A trecut o vreme. Haralambie Moraru semna publicistică și proză pe paginile săptămânalului „Literaturii și Arta", ziarului „Tineretul Moldovei", revistelor „Moldova", „Femeia Moldovei" etc. Criticul V.Coroban a scris mai multe articole de critică literară despre creația tînărului și promițătorului prozator. A vorbit și la posturile de radio și televiziune.

La începutul anului 1983 am îndrăznit să prezint la „Literatura și arta" povestirea, „Zii un marș că vine tata". Haralambie era responsabil pe literatură. Am stat de vorbă, mi-a analizat povestirea umoristică și… mi-a restituit-o. Îl ascultam cu atenție cum indică, îmi arăta cu degetul unele fraze, demonstrându-mi că n-au logică și îl enervează. Peste câteva zile, ziaristul Nicolae Roibu mi-a transmis verbal că Haralambie m-a catalogat drept tânăr promițător, însă certat

cu gramatica. Nu m-am descurajat. Am continuat să lucrez și în 1984, povestirea a fost publicată, având ecou.

În luna decembrie a aceluași an, am plecat la Casa de creație de la Pițunda, pe litoralul Mării Negre, o stațiune balneară din Abhazia, Georgia. Acolo am întâlnit un grup de intelectuali moldoveni, printre care Valeriu Senic, Dumitru Matcovschi, Gheorghe Gheorghiu și Haralambie Moraru cu Jana, tânăra lui consoartă. Soția îi zicea Hari, iar Valeriu Senic îl numea *Haro*. La cantină noi, moldovenii, stăteam la o masă. Haralambie părea nervos, intra în ușoare conflicte cu soția. Pe mine nu mă lua în seamă. Aș zice chiar că mă desconsidera. În acel an junele scriitor Haralambie Moraru devenise laureatul Premiului „Boris Glavan" al Comsomolului leninist din Moldova pentru cărțile *„Nimeni nu ramâne singur"* și *„Grîu nou"*. Spre deosebire de ceilalți, tăinuia la ce lucrează. Crea impresia că e pe altă lume, că în curând ne va uimi cu un roman – bombă. Doar Valeriu Senic, care poseda un limbaj bogat și select, într-o discuție cu el îi spuse:

– Să știi, Haro, că opera ta încă nu-i *vulcanică*. Mai ai de muncit, dacă dorești să îndreptățești Premiul pe care l-ai primit ca un avans…

Lui Halarambie nu i-a plăcut remarca, observația. S-a ridicat și a plecat de la masă, ca să se plimbe până seara în singurătate pe litoralul mării.

În una din acele zile m-am trezit cu Haralambie în odaia mea. Pestetot stăteau împrăștiate vrafuri de hârtii. Lucram la manuscrisul „Acoperiș de-asupra ploii". A luat de jos file și le-a parcurs cu ochii, încruntându-și fruntea lată. Constatând că mă aventurez să scriu un roman, mai că m-a apostrofat:

– Cum poți tu Borea, lucra la un roman, dacă încă nu mânuiești bine pana și nu ai idee despre literatură. Ar trebui să citești zi și noapte să-ți îmbogățești vocabularul. Doar scrii pe orbecăite până și la o povestire de mici proporții! Nu te apuca să scrii romane, mă privi el zâmbind evaziv și mă întrebă: Mai ai vreo povestire scrisă în maniera „Marsului" cela, despre tata?

Am scos din sertar o nuvelă la care munceam, publicată ulterior cu titlul: „A fost odată...". Lucrarea avea vreo patru pagini și el o citi concentrat, într-un fotoliu de la balcon.

– Nu-mi place proza ta serioasă, zise într-un târziu. Încă nu ești capabil s-o faci. Scrie proză umoristică. Dacă vreodată o să vrei să devii scriitor, perseverează în acest gen literar. Avem puțin umor de calitate.

În zilele următoare nu puteam pricepe când Hari muncește. Îl vedeam mereu de la balcon stând pe malul mării și fără a avea grijă de tânăra lui consoartă. Elegantă si frumoasă, Jana, care peste ani a devenit prozatoarea Mihaiela Perciun, pe atunci nu dădea semne că și ea este pasionată de scris. Răbda stoic capriciile soțului cârcotaș. Intr-o sâmbată a fost organizată o excursie la Noul Afon, la renumitul complex monastic. Haralambie a refuzat să-și însoțească soția. M-a împuternicit pe mine să-i fiu Janei călăuză. După ce am vizitat peșterile din preajma mănăstirii, cu un grup de turisti de la minele de carbine de pe arhipelagul Spitsbergen, Jana mi-a mărturisit:

– Hari e ca lumea asta subterană. Numai el se poate înțelege pe sine. Într-un târziu, când am revenit la Pițunda flamânzi și obosiți, Jana mi se mai plânse: Nici eu, nici fiica Cipriana, uneori nu-l putem suporta…

Despre Haralambie, lumea intelectuală de la Chișinău vorbea că este turnător la securitate. Nu știam ce să cred. Urmăream mai mult ceea ce publica. Am mai multe schițe și m-a impresionat proza intitulată „Ploi mari din secolul XX". Intuiam în creația lui maturitate și o mânuire virtuoasă a condeiului. Dacă mă întâlneam cu el îl lăudam. Mă privea cu neîncredere, zâmbea pe sub mustăți și se limita la o singură frază:

– Păi, lumea muncește serios, Borea!

După ce trecu vălătucul renașterii naționale, în anul 1990, un grup de colaboratori de la „Literatura și arta", al cărui redactor-șef devenise Nicolae Dabija, a organizat o călătorie peste Prut, la mănăstirile din nordul Moldovei, mai bine zis în Bucovina: Moldovița, Sucevița, Botoșani, Ipotești, Putna… În autobuz am luat cu noi mâncare și multă băutură. Românii ne tratau cu ospitalitate, ne cazau, ne hrăneau. Colaboratori ai prestigiosului ziar erau Vlad Olărescu, Eugen Gheorghiță, Oleg Reniță, Axentie Blanovschi, Boris Balan și alții. În acea călătorie m-am convins că Hari se înfrățise cu paharul, iar față de familie avea o atitudine indiferentă. Nu participa la dialoguri, nu avea relații normale nici cu ceilalți colaboratori. Uneori se certa cu ei dintr-o nimica toată, își manifesta nemulțumirea.

După acea călătorie, Haralambie Moraru plecă de la săptămânalul „Literatura și arta" și deveni redactor-sef la ziarul „Cuvântul". Însă nici acolo nu a

încălzit locul şi repede s-a concediat. Se zvonea printre intelectuali că se intimplau lucruri ciudate cu Haralambie… Jana, care incepuse să publice o proză feminină, rafinată, inteligentă, mi-a telefonat într-o zi revoltată, cerându-mi un sfat cum să procedeze cu soţul, deoarece doreşte să divorţeze. Mi se plângea că s-a alcoolizat, e agresiv, face scandal, sare la bătaie. În acea convorbire am aflat că este a doua lui nevastă. Prima lui soţie a fost o oarecare femeie de afaceri, cu numele de familie Duca... Nu am dorit să mă implic şi am refuzat să-i acord asistenţă juridică Janei din motive etice. Cu toate-acestea ulterior am aflat că au divorţat.

Pe Hari îl întâlneam din ce în ce mai rar, convorbirile se limitau doar la câteva fraze banale. În periodică numele lui, aproape dispăruse. Mai frecvent îl întâlneam la barul de la Uniunea Scriitorilor de pe strada 31 august,98. Arăta slăbit, încărunţit, cu faţa trasă şi ochii absenţi. Mă privea mâhnit, dându-mi de înţeles că o duce foarte greu. Niciodată nu a îndrăznit să ceară bani de la mine, dar când îi dădeam nu refuza. Dacă în perioada sovietică scriitorilor li se plateau onorarii bunicele pentru munca lor, odată cu obţinerea independenţei, ei au fost lăsaţi de izbelişte. Nimeni nu primea nici o leţcaie şi interesul faţă de literatură în societate scădea catastrofal. Haralambie Moraru uneori lucra redactor la unele publicaţii ale partidelor politice, îndeosebi în perioada campaniilor electorale, dar după ce se sfârşeau bătăliile politice, am impresia, că ducea o viaţă de boschetar. Mă convingeam, întâlnindu-l în stradă. Nu avea sprigin moral sau material de nicăieri. Cu timpul chelise, cărunţise şi începea să semene cu marele clasic Vasile Alecsandri. Aşteptam ca Hari să ne bucure cu o proză nouă. Rămîneam la convingerea că talentul lui nu poate sa dispară brusc. Potriveam că mai are un cuvânt de spus în literature noastră autohtonă.

La o adunare generala a Uniunii Scriitorilor, condusă de academicianul Mihai Cimpoi, Hari asista în sală îmbrăcat îngrijit şi treaz. S-a urcat pe scenă şi a susţinut candidatura lui Mihai Cimpoi.

– În fruntea Uniunii Scriitorilor nu are dreptul sa steie un poet care nu poate fi administrator. La cârma noastra trebuie sa stee un prozator, un critic literar. Dacă nu avem un Marin Preda, sau un Marin Sorescu, atunci la cârma noastră trebuie să stea un critic literar şi candidatura lui Mihai Cimpoi este cea mai potrivită.

Era evident că doreşte să placă adunării, în special lui Serafim Urecheanu, primarul de Chişinău (consăteanul lui Mihai Cimpoi), care asista la acel for. Mai apoi gurile rele, ziceau că Hari avea nevoie de locuinţă.

L-am mai întâlnit apoi și în Piața Marii adunări Naționale din Chișinău la manifestațiile de la începutul anului 2002, dar nu mi s-a părut deloc interesant, cu excepția că avea aceeași ținută trufașă, puțin orgolioasă. O vreme a încetat cu băutura. La Adunarea generală de la 12.12.2002 a ținut din nou o cuvântare, avertizând colegii că nu-și canalizează forțele în direcția luptei contra rusificării, ocupației rusești, reîntregirii teritoriului Basarabiei, împotriva politicii de deznaționalizare a comuniștilor proruși…În vara următoare, când mă aflam la odihnă pe litoralul Mării Negre, la vila „Zaharia Stancu", l-am întâlnit pe scriitorul stabilit la București, care i-a fost coleg, Vlad Neagoe. Într-o convorbire acesta mi-a declarat:

– Hari Moraru a fost și este unul dintre cei mai mari turnători la securitate.

Am avut mari rezerve față de „aprecierea" colegului de facultate. Pe Hari l-am considerat mereu o valoare literară. În ultimii ani, am aflat că s-a recăsătorit sau a concubinat cu o femeie de la care are și un copil. În anul 2012 a publicat romanul „Scările" pe care mai apoi l-am citit cu plăcere. Odată l-am urmărit într-o emisiune „Fără măști" care evalua la un post privat de televiziune. I-am telefonat și l-am felicitat. El a făcut o pauză, apoi mi-a zis:

– Să știi Borea că tu ai devenit scriitor și o să te propun să participi la una din aceste emisiuni.

Peste puțin timp, m-a contactat o ziaristă, care a recunoscut că la propunerea lui Haralambie Moraru și că dorește să realizeze cu mine un interviu. Am realizat cu ea cel mai lung interviu din viața mea, în cadrul acelui ciclu de emisiuni.

În ultimii ani nu l-am mai văzut pe Hari… Se spunea că e retras, s-a închis în căsuța lui din pădurea de la Ișnovăț și că a editat două romane autobiografice de certă valoare. Ultima noastră convorbire a avut loc în 2015. Mi-a telefonat, rugându-mă să-i transfer pun ceva bani pe contul telefonului mobil ca să poată comunica. M-a invitat în ospeție la vila lui și, deoarece aveam numărul lui de telefon, i-am promis că o să-l vizitez. L-am întrebat ce mai scrie, iar el ca de obicei nu a dorit să intre în detalii, promițându-mi că o să vorbim despre toate când o să ne întâlnim. Nu știam că zilele îi sunt numerate.

Pe 7 noiembrie 2016 zbuciumatul și dăruitul scriitor Haralambie Moraru a trecut la cele veșnice. S-a stins în singurătate la vila sa din Ișnovăț.

Rudele l-au înmormântat în satul natal din *valea Suhatului*.

EFIM TARLAPAN – scriitorul și omul

Într-o zi m-am decis ca să-mi revăd condica personală și am descoperit câteva notițe făcute de-a lungul anilor despre cel care a fost Efim Tarlapan, scriitorul și omul. Voi încerca să evoc unele amintiri despre întâlnirile noastre cordiale, cu vorbe pline de duh și voie bună. Purta mereu căciulă sau pălărie, în funcție de anotimp, mustățile îi imprimau înțățișare de țăran viguros, ochii îi erau vii, obrajii rumeni. Aducea nu știu cum la chip și comportament cu Ion Luca Caragiale. Vocea lui plină, cu un timbru specific țăranilor din satele codrene, te cucerea. S-a născut la 17 mai 1944 într-un sat cu nume poetic, Măgurele, din părțile Unghenilor! Pare-se ne-am cunoscut prima oară la săptămânalul *Literatura și arta*, unde dânsul activa, fiind responsabil de rubrica de satiră și umor „*La beciul vechi*". Acolo aduceam și eu câte ceva. Îi ziceam *badea Efim* și nu-i displăcea. Mai în vârstă decât mine, îl ascultam încântat, îi citeam cărțile scrise pentru maturi și copii, încă fiind student la Drept. Descopeream în ele fraze, expresii, cuvinte aduse de-acasă, de la oamenii în mijlocul cărora a crescut și s-a educat. A delectat cititorii cu verbu-i mustos, cu ghicitori, spuse din bătrâni, alcătuite și cizelate, conferindu-le strălucirea nestematelor populare.De exemplu:

De-ar fi călcâi de-al lui Ahile,
S-ar libera ușor Vasile,
Dar de sub ăsta n-o să iasă,
Că e călcâi... de ahileasă!

Era școlit, avea practică ziaristică, a activat în calitate de redactor literar la ziarul „Viața satului", la postul de radio republican din Moldova, la Editura „Lumina". Placheta de versuri umoristice și satirice „Scuzați pentru deranj", parodiile, fabulele, epigramele, rondelurile și aforismele, publicate în volumele: *Tatuaje* , *Revers* aveau o priză nemaipomenită la cititori. În anii ce au urmat am râs și am plîns lecturând *Acarnița* , Zâmbete cu supliment, Asta-i situația, Cartușiera, Dioptrii *pentru ochelarii de cai* ș.a. Satira maestrului bătea drept în țintă:

Vecinul nostru, mafiotul,
Taie-o porcină cât un taur,
Sărac fiind, eu cumpăr botul
Că are-n el... sârmă de aur!

Cînd îl întâlneam pe la festivități, alături de soția sa Zinaida Cenușă, mă întreba, zâmbind blajin și mucalit, îndrăznea să mă întrebe:

– Mai scriem, mai scriem, tinere?

– Mai scriem, Maestre! îi răspundeam cu tot respectul pe care i-l purtam.

În asemenea clipe mă țintea cu ochii lui vii și parcă se dădea bătut:

– *Mai este, mai este*, zicea parafrazându-l pe Caragiale.

Odată, bine dispus, m-a oprit pe coridor și m-a întrebat cu un aer de mare seriozitate:

– Știi tu, domnule Druță, cine este în lumea asta un papă-lapte?

Întrebarea mă surprinse un pic, crezând că scriitorul e supărat pe cineva dintre colegii de pană. Maestrul, însă zâmbi șmechesrește și prevziă vesel: Păi, papă-lapte este... *vițelul*!

Sfătos și deschis aveam impresia că poartă cu el un țuhal cu parodii, pătăranii, întîmplări. Îmi zicea:

– Spre deosebire de satul lui Caragiale care avea un nume straniu *Haimanale*, al meu se numește Măgurele. Acolo mi-am petrecut fericita copilărie, acolo-mi sunt părinții și fratele Ilie cel Mare...

Nu făcea diferență de vârstă sau de merite în literatură. Vorbea de la egal la egal. Era un izvor nesecat de datini, proverbe, ghicitori, dar mai ales întâmplări umoristice, pe care mai apoi le publica. Cu trecerea anilor am înțeles că să scrii umor nu e atât de simplu, ba e chiar foarte complicat, trebuie să ai inteligență și spirit de observație. El le avea, știa să se transpună și în miracolul univers al copiilor. Am întâlnit pe rafturile bibliotecilor cărțile lui: *Lănțișorul cu cheițe*, *Clape*, *Termometru*, *Stați jos, copii!*, *Bobocelul*, *Ghicitori și epigrame școlare* , *Alfabetul – ghicitoare*, *Un melc la fotbal*, *A doua pauză de râs* , *Aerul de-acasă* ș.a. Aceste ediții probabil le-a creat urmărind evoluția celor doi copii ai săi: Otilia și Corneliu. Efim Tarlapan a depus o muncă asiduă la scrierea *Marii antologii a epigramei românești*, apoi a volumelor *Câte-o poantă de căciulă, Cu mâța-n carte, Râsul lumii la români* ș.a. S-a evidențiat și în publicistică, scriind un studiu despre Daniel Ciugureanu, fost prim-ministru al Republicii Democratice

Moldovenești, rudă cu scriitorul, intitulat *„Daniel Ciugureanu, un prim-ministru al neamului nostru și al neamurilor mele”*. Precum am spus, deși mai în vârstă a adunat în jurul său tineri talentați în ale umorului și a organizat primul Festival Național de Epigrame de la Chișinău, devenind laureat a peste 50 de festivaluri și concursuri de poezie satirico-umoristică din Moldova și România; deținând mai multe premii și mențiuni literare. Împreună cu epigramiștii Ion Diviza, Gheorghe Bâlici, Ion Diordiev, Ianoș Țurcanu, Petru Cărare, Titus Știrbu, Ștefan Agache, Ghenadie Postolache, Efim Bivol ș.a. au colindat România în cruciș și în curmeziș. O vreme a locuit la Cluj, dar albia lui era acasă. În luna februarie a anului 2000 la *Casa limbii române,* cu prilejul împlinirii a 45 de ani, am organizat o întâlnire cu cititorii. Efim Tarlapan a venit și le-a dăruit copiilor mei cărțile sale, m-a felicitat și mi-a lăudat cartea apărută *O femeie își caută...pantalonii*, menționând că lucrarea poate fi inclusă în antologia literaturii de satiră și umor a neamului. O fi exagerat maestrul, însă în aceeași seară a mărturisit sincer întregii asistențe că anume eu, Boris Druță, aș putea să scriu un roman umoristic pe care literatura română încă nu-l are. Pesemne avea în vedere un roman de talia Peripețiile bravului soldat Șvejk, de Hașek, *Autobiografia* de Branislav Nușici sau *Vițelul de aur* de Ilf și Petrov...

În anul 2000 era încă tânăr, voinic, având înainte încă 15 ani de activitate rodnică. Apoi ne-am întâlnit tot mai rar, el aflându-se mai mult în România.

S-a stins din viață pe 8 decembrie 2015 în urma unui stop cardiac, la vârsta de 71 de ani și a fost înmormântat în Cimitirul Central din Chișinău.

Am toată convingerea că opera lui Efim Tarlapan va dăinui în timp, va fi mereu solicitată pentru că satira și umorul nu îmbătrânesc niciodată și la bine și la greu, ne descrețesc frunțile, ne alină durerile și ne insuflă speranță...Cărțile lui Efim Tarlapan, vor trăi atât cât va exista patria noastră– România!

NICOLAE CUCOȘ

Nicolae Vasile Cucoș, născut la Telenești în ziua de 27.11.1941, în prezent medic la spitalul nr. I municipal, este unchiul meu, pe linia mamei. Om ager, cu fire de observator se manifestă ca un strălucit diagnostician. Uneori mă lecuiesc la el. Prețuiește prezentul, trecutul și măiestria lui este mereu în pas cu vremea. Specialiștii, cei care l-ai cunoscut de-a lungul anilor, au cele mai bune impresii despre el. Medicul Petru Teofan Balan, născut la 29 ianuarie 1932 în Chițcanii Vechi, (care de altfel îl are ca prieten și pe academicianul Boric Găină), un bărbat mare cât un munte, cunoscător al istoriei și biografiei, a mărturisit că, până a-l

cunoaşte pe Nicolae Cucoş, după absolvire a muncit la Brînzenii Vechi vreo 3 ani, apoi a fost transferat ca medic şef la spitalul raional Teleneşti. Acolo, fiind capabil să conducă colectivul, a obţinut cei mai mari indici pe republică. Avea subalterni, printre care şi evrei şcoliţi la români cu o cultură vastă şi educaţie deosebită. În acea perioadă l-a cunoscut pe Nicolae Cucoş. Era prin anii 60-70 când l-a angajat după absolvirea institutului, la lucru. L-a observat pe Nicolae Cucoş de la bun început, iar, după puţin timp l-a numit şef al secţiei de terapie. Erau vremuri când medicina avea un comportament grijuliu faţă de bolnavi, recunoaşte fostul şel al unchiului şi conchide: Nu ca în ziua de azi, când stăruie o indiferenţă în mai toate spitalele. Referindu-se la capacitatea profesională a unchiului, compară ziua de azi cu cea de ieri. Medicii de atunci nu dispuneau de aparatură sofisticată ca acum, în schimb aveau mai multă responsabilitate, depuneau mai mult suflet, nu urmăreau interese mercantile. Fiind tânăr terapeut Nicolae Cucoş, a început o activitate fructuoasă. Avînd în supraveghere medicală multe sate din raion, monitoriza pacienţii, făcând investigaţii, cercetări, notându-şi observaţiile în caietele sale. După aceste cercetări voluntare, Nicolae Cucoş a decis să-şi perfecţioneze cunoştinţele şi a plecat la studii, a făcut aspirantura. Pregătind teza de doctorat a efectuat o muncă colosală pe teren, adunând cercetările, selectând investigaţiile, umblând din casă în casă la pacienţi, ţărani simpli din satele Chiştelniţa, Mândreşti, Ineşti, Mihalaşa... Monitoriza sănătatea oamenilor fără nici o aparatură, reuşi să dispensarizeze fiecare pacient în parte de circa 2-3 ori. O făcea odată pe lună! Pe baza acelor date, recurgea la tratament. Unchiul Nicolae, recunoaşte că prin această formă de tratament, a salvat vieţile multor oameni de la ţară. Acea muncă, mai mult pornită dintr-o grijă permanentă faţă de oameni, l-a ridicat la rangul de specialist în materie, fiind apreciat de membrii colectivului şi de cei din

capitală, unde a fost solicitat și transferat. A susținut teza de doctor în științe, face investigații, cercetări și se bucură de autoritate la vârsta-i onorabilă de 75 de ani, mai ales printre bolnavi cu maladii cardiovasculare. Este conferențiar universitar, specialist de categorie superioară în medicina internă și medicina de familie. Baștina i-a conferit titlul de cetățean de onoare al orășelului Telenești.

NICOLAE ESINENCU

În anii de studenție, veneam ca simplu cititor la vreo adunare festivă de pe strada 31 august 1989. Nicolae Esinencu, deja scriitor recunoscut, tânăr cu părul negru, creț, ingenios și plin de umor, incendia sala în luările sale de cuvânt. Mă mândream că e de la Chițcanii Vechi, un sat cu grădinari situat pe malul Răutului, că este pământeanul meu. La Ineasca cineva își amintea despre el, spunând că atunci când satele noastre se întâlneau la competiții el se deosebea ca un fotbalist iscusit. Consacrat scrisului a urmat cursurile de literatură la Institutul „M.Gorki" din Moscova. Ca om de litere, dramaturg, poet, scenarist de film, publica mult, mereu prezent în presa periodică. Personal am făcut cunoștință cu el după 1984, când am publicat la „Literatura și arta", povestirea „*Zii un mars că vine tata*". Atunci s-a apropiat de mine în holul Casei Uniunii scriitorilor și m-a felicitat, spunându-mi că e bucurors că a mai apărut un pământean de-a lui printre scriitori și m-a surprins, cu vocea lui calmă:

– Dar să știi că deja ai invidioși, neprieteni… După o pauză, a continuat: La o adunare a scriitorilor s-a adus vorba despre povestirea ta. S-au găsit persoane care au încercat să te huiduiască…Înseosebi descendenții de la nord, care sunt o droaie în Uniune. Sunt și câte 10 *nordiști* dintr-un sat! Și de ce să nu vină, dacă se plătesc onorarii bune?! a adăugat ca printre altele și a plecat, dîndu-mi de înțeles că trebuie să mai muncesc pentru a-mi face un nume.

În anii ce au urmat, s-a dovedit la fel de prolific. La terasa Uniunii Scriitorilor, uneori nițel agresiv, grizat, caustic, se implica în discuții aprinse. Aș fi dorit să am cu el un dialog mai intim, dar pesemne mă considera prea tânăr și neconvingător în cele ce-mi ieșeau de sub pană. Odată chiar i-am spus că aș dori să stau cu el în doi la un pahar de vorbă, rugându-l să-și rezerve timp, dar el îmi declară grăbit că mă citește și că neapărat vom sta la un taifas… Era și membru al conducerii administrației Uniunii și credeam că face aceste declarații despre scrisul meu din complezență, nu-i luam vorbele în serios însă așteptam momentul când o să am posibilitatea să port cu el acea discuție în doi.

Au recut anii. Mi se părea că odată cu instaurarea democrației trecea printr-o criză financiară. Îl vedeam stând la bar, fumând țigară după țigară. Îmi puneam între-

barea: când reușește să scrie, dacă zilnic stă acolo? Scriitorul Ioan Mânascurtă spunea că Nicolae Esinencu, în perioada comuniștilor, a fost unul dintre cei mai bogați scriitori de la noi. Opera lui a fost tradusă în multe limbi ale popoarelor URSS. Poate din această cauză la bar era mereu înconjurat de o gașcă gălăgioasă, iar șampania curgea gârlă, el fiind exagerat de generos.

Odată l-am rugat să-mi dea recomandare pentru a frecventa cursurile de literatură la Institutul „M.Gorki" din Moscova. A salutat intenția mea, însă curând imperiul sovietic s-a destrămat și nu am realizat nimic.

În cartea «Catacomba» am inclus fotografiile copiilor mei. I-am dăruit un exemplar și, răsfoind-o în prezența mea, a numărat duzina mea de odrasle, m-a privit bănuitor și a spus că i-am dat chișca. Dânsul avea numai 4!

Am fost invitat la ziua când Nicolae a împlinit vârsta de 55 de ani. Ceremonia s-a desfășurat solemn, în curtea casei Uniunii Scriitorilor, cu luări de cuvânt și cu mare ospăț. Masa era servită și de către fratele lui, un bărbat cu fața mare și rumenă care stătea lângă o damigeană cât toate zilele și turna vin chihlimbariu în ulcioare, iar bucătăresele le duceau mesenilor. Erau prezenți o mulțime de oaspeți și, pe măsură ce se încingea beția, unii din scriitori, în frunte cu *Andrei Strâmbeanu* nu mai pridideau cu laudele. Nicolae le asculta răbdător pe toate și-și îndemna confrații de condei să servească din bucate. Nu am stat până la finele serii, dar sindrofia cică a mai durat două zile…

De Nicolae mă mai leagă o amintire, pe care nu pot s-o trec cu vederea. La acea vreme unii dintre scriitorii noștri, printr-un procedeu ce nu avea o explicație clară, deveneau membri ai Uniunii Scriitorilor confraților de peste Prut. Se întrunea o comisie și decidea cine merită această onoare. Membrul filialei, cu merite mult prea modeste, stârnea nedumirire. În anul 2000 Nicolae Dabija, căruia îi reprezentam interesele săptămânalului „Literatura și arta" mi-a propus să adun cărțile publicate, să scriu cerere către această comisie condusă de Mihai Cimpoi pentru a deveni membru al filialei. Am făcut ce mi s-a cerut cu un entuziasm aparte, deoarece m-am considerat totdeauna scriitorul care reprezintă poporul român. Nicolae

Esinencu era membru al acelei misterioase comisii și, întâlnindu-mă odată pe coridor, mi-a zâmbit, spunându-mi:

– Meriți să fii admis, ești activ, unionist, patriot și o să-ți susțin candidatura, dar… parcă își aminti ceva și continuă cu o ușoară doză de invidie: Mi-ai dat chisca cu numărul copiilor tăi, numai că ai mei stau acasă, cu mine, iar ai tăi prin mahală. Ești un cuc! Ei, văzând că nu mă supăr, reveni la problema primirii mele în rândurile scriitorilor din România, sfătuindu-mă: Roagă-l pe prietenul tău Nicolae Dabija să te susțină cu adevărat.

În ziua cu pricina am fost chemat la etajul 4 al casei Uniunii, ca la un adevărat Areopag de intelectuali selecți. Alături de Nicolae Dabija la masa stăteau Arcadie Suceveanu, Vitalie Ciobanu, Ana Bantoș, Vladimir Beșleagă și persoane care-mi scapă din memorie. Esinencu, de cum m-a văzut așezat în fața acelei comisii, zise:

– Boris Druță merită! Fără îndoială!

Au fost unicele cuvinte pe care le-am auzit atunci, reușind să rețin cu privirea fețele satisfăcute și ușor arogante ale celorlalți. Parcă în glumă, parcă în serios Ana Bantoș m-a întrebat ce mai scriu. Am început să le spun ceva, dar am observat că nimeni nu mă ascultă, dându-mi, apoi de înțeles că pot pleca. Totul se va decide într-o ședință secretă, la care nu aveam dreptul să asist, iar rezultatul o să-l aflu mai târziu.

Trecu o zi, trecură două, trecu o săptămână și, spre uimirea mea, când m-am interesat la conducerea Uniunii, am aflat că nu am fost acceptat. Îmi cunosc meritele, nu am avut niciodată mari pretenții de a fi desemnat, premiat pentru cele peste 20 de cărți publicate, dar atunci am fost curios mi să aflu pricina de ce nu am fost acceptat, și de ce Ana Bantoș, Vitalie Ciobanu, Arcadie Suceveanu, și alții au considerat că nu merit să fiu admis.

– Nu știu, nu știu, nu știu! a răspuns de parcă s-ar fi apărat de viespi V.Beșleagă.

– A fost o decizie colectivă! îmi aminti Ana Bantoș, îndreptîndu-și căpița de păr cu alură de savant.

– Așa a fost decizia, îmi răspunse și Vitaliue Ciobanu, care a citit, spre deosebire de mine, biblioteci de carte românească și așteaptă să le citească și pe cele care vor mai apărea.

– Să mai prezinți cărțile care le vei edita și, în una din călătoriile mele, le voi duce la București și voi apăra candidatura ta, mi-a zis Arcadie Suceveanu.

Am regretat dar nu m-am dat de ceasul morții. M-am liniștit. Într-una din întâlnirile ocazionale în plină stradă, Nicolae Esinencu, fără să-l întreb, mi se destăinui:

– N-am crezut că și tu poți avea dușmani! Pe unii din consiliu i-au apucat năbădăile, când au auzit că vorbesc despre meritele tale…Tu, însă, nu ceda. Ești tânăr, mai încearcă…

Eram convins că adevărul n-o să-l aflu niciodată. Nicolae Esinencu a fost sincer,

dar nu mi-a dat amănunte. Am considerat că omul de creație trebuie să-și vadă de scris, nu de titluri și distincții.

Nicolae Esinencu era un exemplu de hărnicie scriitoricească, desi niciodată nu l-am auzit să vorbească despre laboratorul său de creație. El rămâne intelectualul descendent din țărani gospodari de la Chițcanii Vechi, om de cultură rafinată, dar și polemist atunci când venea momentul să-și apere poziția. S-au vorbit multe despre el, atunci când, după ce și-a publicat operele alese, într-o noapte a fost atacat de către niște răufăcători și a nimerit la spital. Cică, ar fi aruncat niște replici acide unor demnitari de la compania „Jazz Grup", care îi sponsorizase opera. Informația era culeasă din stradă și nu sunt sigur de veridicitatea ei.

Cu anii mi-am pierdut interesul față de conducerea Uniunii Scriitorilor, unde se declanșau diferite campanii de denigrare și luptă acerbă pentru ocuparea postului de Președinte. Dădeam pe acolo ocazional doar la unele festivități. La 30 decembrie 2008 politicianul Vlad Filat a organizat pentru scriitori o masă, cu ocazia Anului Nou. Nicolae Esinencu a luat cuvântul. Era fără dinți în gură, dar avu umorul să-i ureze acelui demnitar să devină Președintele al R. Moldova în cadrul apropiatelor alegeri. Controversatul politician a dăruit fiecărui mesean câte 200 de lei în plic și a spus că e de acord cu spusele lui Nicolae Esinencu, pe care îl consideră un mare scriitor.

Cazul cel mai amuzant s-a petrecut în 2010 când Nicolae Esinencu a împlinit 70 de ani. Nu se știe din ce motive nu am asistat la acea ceremonie. În sala festivă s-au adunat toți scriitorii, masa a fost comandată, iar pe Nicolae ia-l de unde nu-i. Ceremonia s-a desfășurat fără omagiatul care chipurile se supărase pe Președintele Mihai Cimpoi că în ajun îl concediase din administrația Uniunii.

Ultima oară l-am văzut la înmormântatrea scriitorului ***Efim Tarlapan***. Mi s-a părut necăjit, palid. Acum câțiva ani își pierduse soția și suferea. Nu știam că ne strângem mâinile pentru ultima oară. Parcă se bucura că mă vede. Mi-a zâmbit cu ochii săi plini de o tristețe amară și, deodată dori să afle:

– Ai mai devenit membru al US din România?

– Păi, atunci mi s-a respins candidatura și nu mă mai interesează, i-am răspuns.

– Totuși, ai aflat cine ți-a blocat calea?

– Aș fi curios să știu, mi s-a trezit curiozitatea, să aflu bârfa.

– Prietenul tău, Colea Dabija. El s-a opus categoric candidaturii tale! Noutatea m-a surprins, dar Nicolae Esinencu ținu să mă prevină: Să nu-i spui lui Dabija despre asta, căci el, îndată o să-ți ceară Biblia, ca să pună mâna pe ea și să jure că ceea ce ți-am spus, nu este adevărat!

La 25 aprilie 2016 *marele om al Basarabiei, copilul teribil al Uniunii Scriitorilor din Moldova, Nicolae Esinencu,* pământeanul meu, a trecut în eternitate.

SERAFIM BELICOV

Poet, ziarist bătăios, traducător.

Prin anii 90, l-am cunoscut în incinta clădirii Casa Presei, la redacția ziarului „Moldova suverană". Stătea în coridorul interminabil de lung și fuma. Când m-am prezentat, m-a privit lung, parcă nedumirit că port un nume de familie atât de răsunător în literatura noastră. După ce am schimbat câteva cuvinte m-a invitat în biroul său, a scos din dulap un borcan cu vin roșu și am servit câte un pahar.

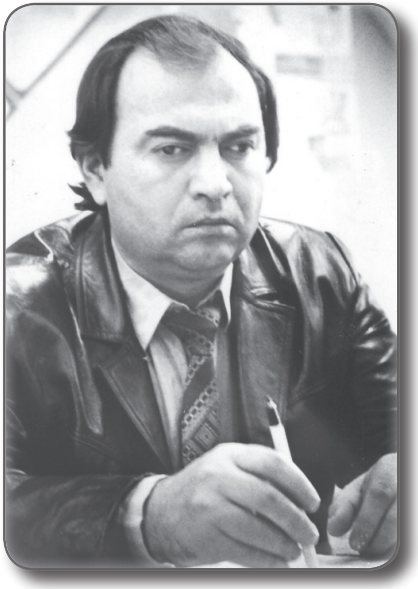

– Ești de la nord, rudă cu Ion Druță?

– Sunt de la nordul centrului, am glumit, adăugând: Fratele meu este Ion Druță, locuiește la Inești, Telenești.

– Iar eu sunt de la Viișoara, Edineț…

În prima noastră convorbire Serafim mi-a spus că a citit câte ceva din cele scrise de mine și-i place că sunt patriot! Mai rar așa juriști, a declarat el. Am aflat că până la acest loc de muncă activase la Comitetul de Stat pentru Radiodifuziune, apoi la publicațiile „Cultura", „Literatura și arta". Avea o voce calmă și fuma mult. Era la curent cu tot ce se întâmplă în societate, accentuând că Parlamentul și Mircea Snegur, adoptând legea despre cetățenie în varianta zero, comit o mare greșeală.

– De-acum vom depinde de rusofoni mult și bine care sunt mulți și agresivi, zise el. La alegerile locale și republicane ei se prezintă cei mai activi la vot, spre deosebire de noi, moldovenii.

Curând la mica sindrofie s-a alăturat și poetul Petru Cărare, cu care munceau în cadrul redacției și erau prieteni. Se spuneau bancuri, întâmplări vesele, așa cum le putea ticlui marele umorist Cărare, iar Serafim din când în când adăuga timid cite o vorbuliță, tot servindu-mă din acel borcan, până l-am golit. S-a mai înveselit și mi-a amintit că îi place muzica. A scris versuri pe care le cântă Anastasia Lazariuc, Ion Suruceanu și alți artiști de la noi, iar în tinerețe și el a evaluat pe scena satului natal. Poetul avea un șarm al său. Medita, fuma mereu, cântărea cele spuse și privea parcă în zare, stând la geamul mare al biroului. Avea

o rumeneală specifică a obrajior, un mic defect la un ochi, alignea de un picior.

De atunci ne salutam de fiecare data când ne întâlneam la Casa Presei. Pe parcursul anilor, mi-am făcut mai multe notițe despre el. Nu sunt sigur că toate corespund întocmai adevărului. Fapt e că Serafim Belicov a fost și va rămâne în memoria mea un om de o cumsecădenie și modestie proverbiale, dar modest. Nu-i plăcea oricui să se deschidă despre viața lui. Nu l-am văzut niciodată să se avânte la tribună, să se bată cu pumnul în piept cât de talentat este. Era cultivat, rafinat în expresii. Cunoșteam cărțile lui intitulate: „Veghe", „Nesfârșitul spicului", „Ev", „Vameș", citeam versurile lui în presă și mă convingeam cât de profund este în gândire, în metafore, în catrenele inspirate. Aprecia înalt creația lui Anatol Ciocanu, Victor Teleucă, Ion Vatamanu, Petru Cărare…

Ne-am cunoscut mai bine în vara anului 2000. Mi s-a părut puțin îmbătrânit, trist. Am aflat că are un fecior stabilit la Montreal și mai are o fiică. Mi s-a mai plâns atunci pe redactorul de la „Moldova suverană", o persoană odioasă care le impune colaboratorilor să publice materiale antinaționale. Din teamă să nu-și piardă bucățica de pâine, în acele timpuri grele era nevoit, de rând cu alți ziariști, să suporte. Uneori vobea ca un adevărat creator despre măiestria de a scrie poezie, citind cele spuse de Marin Preda că „*Poezia e singla unui popor care curge subteran prin veacuri și îl face nepieritor*" îmi vorbea despre literatură în genere și toate le axa pe sentimentul patriotic.

– Nu poate fi scriitor acela care nu cunoște istoria, necazurile, aspirațiile poporului său, repeta el.

În una din zile mi-a recitat o poezie de-a sa

Vin să v-anunț: renunț
la milenara mea preocupare
dintr-un motiv banal,
dar totodată grav,
că altă-alegere nu este.

Căci, de o vreme lungă,
uitându-mă în apa mea,
nu pot să-mi identific fața
din cauza crâncenei desimi de fețe.

Tot m-am gândit: copii nu am,
de unde, naiba, s-au plodit atâția
și toți furându-mi numele. De ce
narcis urma să fie unul, unul singur;
pe când acuma, fiecare ins adevărat
cu siguranță e dublat
de un Narcis.
De-aceea renunț pân' și la nume.
Renunț la tot, acesta mi-i protestul!

Deunăzi, într-un secol,
în semn de alt protest,
am aruncat o piatră în blestemata apă
și împrejuru-ntreg fu mutilat
de cioburile fețelor stătute.
Eu vă anunț: renunț, renunț!

Îmi plăcea să-l ascult cum își argumenta poziția, apoi cu fiece ocazie, ascultam cântecele pe versurile lui care musteau de talent. Abordam cu el și teme interzise, despre presupușii agenți kagebiști sub acoperiure infiltrați printre scriitori. Intuind că el, ca un scriitor, venit din epoca sovietică, cunoaște personae concrete și deseori îl ispiteam să-mi spună numele cuiva din ei.

– Boris, nu fi naiv. Crezi că despre alde Ion Hadârcă, fostul secretar al *pcus* de la uniune, sau Valeriu Matei vei afla vreodată ceva?! Legea lustrației la noi nu este adoptată de către deputații Parlamentului, iar arhivele de la securitate demult sunt duse sau ascunse la Tiraspol și Moscova…

În vara anului 2000 aveam nevoie de sfaturile lui. Pregătisem un ciclu de versuri pe care urma să le includ în noua mea carte «Sarcofagul». Am îndrăznit să i le arăt. Le-a citit cu atenție și a fost sincer cu mine. A spus că, pe alocuri, unele gândurile sunt bune, de rezistență. M-a ajutat să duc acel lucru la capăt și versurile au apărut în carte…

Cu altă ocazie i-am mai prezentat spre apreciere alte poezii. Am discutat la o terasă din preajma casei lui pe strada Docuceaev. Îngândurat, m-a privit pieziș, sever, apoi a rostit ca o sentință de condamnare:

– Ajutorul și sfaturile mele nu-ți pot fi de nici un folos. Scrii infect, Boris! Nu te supăra, dar nu ai ce căuta în poezie. Nu o simți, nu ești poet. Unica ta realizare este proza, publicistica...Iartă-mă, dar sunt poezii de dragul poeziei...

După aceea am mai servit câte un suc, am discutat de una de alta.

– Totuși, e bine să avem mai mulți oameni care scriu poezii decât bețivani, narcomani, trădători de neam! am zis eu aiurea, referindu-mă la versurile mele.

Serafim tresări. Îmi cântări din priviri impertinența și dintr-odată mă surprinse printr-o gândire analitică:

– Poate ai dreptate! Naiba știe cine la noi unul scrie mai talentat decât altul. Bunăoară, criticul Gheorghe Mazilu, care a decedat nu demult, în genere declara că în republica noastră nimeni nu este capabil să creeze o literatură autentică. Uneori îmi citesc lucrările și rămân dezamăgit. Același Ion Druță sau Grig Vieru nu totdeauna fac literatură așa, cum o citesc la Borhes, Umberto Eco, Pablo Neruda și alți poeți de talie universală, cei care ne-ar plasa pe făgașul valorilor autentice. Nu te supăra, repetă el și trecu la altă temă, surprinzându-mă din nou: Mai dăunăzi, la procesiunea funerară a lui Gh. Mazilu, am vorbit cu un fost securist de profesie, un oarecare Lupașcu. Cel care a făcut niște dezvăluiri despre fabricarea dosarului împotriva lui Vasile Vâșcu. I-am spus că ai dori să vorbești cu el, te interesezi cine au fost turnătorii de la Uniunea Scriitorilor pe

timpul sovietic. Exsecuristul a spus că-și dă seama despre cine intenționezi să-l întrebi. În concluzie știi ce mi-a spus? „Transmite-i domnului, dacă este atât de dornic să mă întrebe despre turnătorii securității, că o să-i dovedesc că și el, oricât ar fi de trist, a fost turnător la KGB! Acest Boris Druță, fără să-și dea seama, în anumite campanii bârfea pe cutare sau cutare scriitor, iar în preajmă stăteau agenții noștri sub acoperire și fixau informația, apoi raportau acolo unde se cuvenea. Așa că, dacă Boris Druță, nu se consideră turnător la securitate, greșește amarnic. În arhivele KGB-ului stau filele cu informații, auzite și din gura lui! Nimeni nu-i slobod la vorbă..."

Altădată mi s-a destăinuit că regretă mult faptul că și-a permis să publice un articol distrugător la adresa lui Valeriu Senic. Cu puțin timp înainte de moartea marelui cărturar, Dumnezeu să-i ierte păcatele, a zis Serafim. M-am întâlnit în piața *Docuceaev* cu Valeriu. Parcă în glumă, parcă în serios mi-a zis: „Bravo, Serafime! Știi a cumpăra, știi a vinde..." Ce rău îmi pare că m-am dat ispitei și l-am criticat în modul cel mai direct. Doar suntem vecini și nu o dată i-am trecut pragul casei. Și de ziaristul Ion Gonța îmi pare rău! Era deștept, talentat, dar s-a vândut satanei, regimului comunist de la noi. Prea sus încercase să zboare și iată că la Paris și-a găsit sfârșitul într-un mod atât de tragic. După care îmi spuse cu durere:

– Tu, Boris, să nu uiți că în jur sunt oameni mult mai triști ca noi.

În ultima vreme vorbeam mai mult la telefon. Nu înțelegeam de ce repeta mereu o frază pesimistă „Sunt mulți mai triști ca noi!" Nu știam că are probleme cu sănătatea. Ultima dată l-am întâlnit în oraș. Observându-i rumeneala din obraji m-am bucurat, crezând că se însănătoșește, dar timpul m-a surprins…

La 28 iulie 2016 acest om de cultură a plecat dintre noi. Mi-am luar rămas bun de la corpul lui neînsuflețit la Biserica Sfânta Teodora de la Sihla, în seara zilei de 29 iulie 2016. Despre boala sa incurabilă am aflat când era prea târziu.Am aprins o lumânare la căpătâiul lui. Chiar și în sicriu rumeneala din obraji nu-i dispăruse. În cămașă națională, Serafim a plecat cuminte în eternitate, conștient că și-a îndeplinit cu har misiunea de om, de cetățean al Universului. În viața lui de scriitor s-a învrednicit de premiul „Mihai Eminescu" pentru poezie, Putna, 1991; Premiul Uniunii Scriitorilor pentru poezie, 2000; Laureat al Salonului Național de Carte, 2001; Premiul săptămânalului „Literatura și arta", 2001, 2002, 2003, 2004, 2008; Ordinul „Gloria Muncii", 2010. A publicat culegeri cu titluri semnificative ca „Procesul lui Narcis", „Elegii contra frigului", și-a dăruit viața care i-a fost dată de Dumnezeu întru a semăna binele și frumosul în inimile noastre…

Iaca, Voievodul pleacă…

– *Multcinsitit* și drag popor, am ostinit de-atâta trudă și părăsesc tronul. Gata, am muntuit slujba și zic bogdaproste! M-am săturat să tot stau la domnie și să prind pește cu undița și *fatca* în iazul de la Condrița! M-am săturat și să *prăjesc* și *futbol* sau *fotbal*, cum se mai zice la frații români. De fapt așa nu știu cum e corect: futbol sau fotbal! Când eram la domnie ave cine să gândească pentru mini! Și totuși nu-i ușor să ții în stăpânire hățurile la conducerea, când mai în toată ziua trebuie să te tragi cu mașina prin moșie, sau să sbori cu avionul pe la alți împărați să dai sau să primești medalii. Nu zic că nu mi-a plăcut puterea, însă n-am crezut nici eu nici fumeia me, că-i chiar greu, stând în văzul tuturor. Vreau să fac o destăinuire ca în fața Sfintei Născătoare. După ce m-au aburcat și instalat în tron cei trei Demoni, repede am înțeles c-au făcut-o dinadins, dar n-am mai putut da înapoi, fiindcă la Condrița e bine. Cântă turturelele, aer curat. Chiar dacă am simțit că, fiind la domnie, poți ajunge de râsul rațelor, mai ales când în permanență trebuie să vorghești! De aceea, de mâine am hotărât să umblăm cu *fumeia* la mănăstiri și biserici, să plătim slujbe împotriva Demonilor care m-au ținut sub papuc mulți ani ca ei să poată fura miliardele fără ca eu să știu despre asta cât îi negru sub unghie!

Fruntea voievodului aflat pe poziție de plecare se încrețește, apoi se înseninează, zăbovește cumplit în fața oglinzii. După care se bunghește la portretele istoriei noastre recente, la locatarii de-aici, care ne-au condus în trecutul și începutul acestui veac: *Babacul, Vezir Piatră Licurici, Vova Buliharin și oleacă Mișa Țeapul de Colonița.* Voievodul șmiorcăiește, înconjurat de un cârd de rațe mute, care îl însoțesc pestetot, și oleacă face mânios la ele:

– Huideo, orătănii! De răul vostru n-am deprins *a vorghi* ca lumea, bâlbâindu-mă când mi se dădea să citesc de pe foaie. Nu mă încurcați să gândesc, se supără el pe cârdul mut: Voievozii de până la mine au turuit vrute și nevrute, iar pe mine m-ați lăsat. Bunăoară Babacul se strofolea în Divan la toți boierii *„Oameni buni nu mă frecați, atâta! Am copchii, dați-mi voie să trăiesc!”*, Piatră Licurici zâmbea și arăta limboiul tuturor holopilor, le plătea leafa cu caloși, mai îndemnându-i să-și pună uși de fier la case ca să nu-i prade hoții, iar Vova Buliharin cu *grai de vacari* și *chip de bou prăvălit*, a luptat ca un iepure împotriva hoților în

lege ca să le eie el locul, să dreagă mănăstirile pe care fraţii lui de curce ai unicului partid le-au pângărit! Nu am luat exemplu nici de la voievodul pe jumătate de Colonița, care, când vorbește, mereu boldește cerul cu degetul căutând să-i curgă de-acolo mana! Eu am fost și voi muri cinstit, așa cum m-au învățat părinții din străbuni! N-am băgat mâna până la cot în buzunarul sau în sacul cu bani! Am dat voie lumii să trăiască cum o duce bostanul. Acum plec! Cei, care au furat miliardul și eu nu i-am zăpsit, să răspundă în fața istoriei. Meritele mele sânt de alt soi. Ori cu muțenie ori fără, am aninat vagoane cu medalii și distincții la pieptul holopilor! Am avut grijă de judecători, care până la mine, piereau de foame, zidindu-și castele și conacuri de milioane! Eu, când am venit la domnie tot de la ei, am săltat sceptrul în văzduh și am glăsuit: *„Să îmbunătățim viața lor, că mai departe nu-i chip! Râde Europa de noi!"* Și precum a poruncit Cel de Sus, să fie lumină, acum toată justiția noastră *stă cu leafa ridicată*! Învățătorii (îndeosebi cei de la sate!), doctorii, pensionarii să mai rabde, dar femida nu așteaptă, ea-i cu ochii astupați!.. Am făcut dreptate, pentru care o să fiu băgat în istorie! Și voievodul continuă a se destăinui: Trăind chinurile domniei femeia mă ducea să mă descântec de fiecare dată când pierdeam *darul grăirii*. Nu știți ce însemnă când *haitele de jurnaliști* te urmăresc pestetot ca partizanii, chiar și-n obornă, nu-ți dau voie să te bețești cum trebu și cer de să le spui la microfoane tot ce-i interesează. Pe mine nu mă interesa nimic iar ei îmi trânteau microfonul sub nas…Nu le păsa că mă grăbeam la futbol sau fotbal… Acum pot să mărturisesc sărutând icoana că mă opinteam să tac, dar, de-ați ști ce cuvintele roiau în tărtăcuța mea voievodală! Când mă supăram pe jurnaliști, îndemnam paza de corp să mă ducă urgent la iaz să mă calmez prinzând peștele mai ales cu volocul. Numai cel care n-a fost în pielea mea, nu știe cum e să conduci o țară, când trebuie să ai răbdare și să taci cât prostimea stă cu gura căscată, așteptând să *vorovești*. Bâlbâiala de multe ori aduce folos, dacă vrei să fie liniște în voievodat. Unicul meu regret e că n-am reușit să ridic futbolul. M-am primblat cu avioanele prin străinătăți, am văzut împărați și împărătese, gărzi de corp m-au urmărit cu ochii. Trebuia s-o fac, dar Demonii, care m-au aburcat prin vrăji și farmece pe tron, m-au silit să tac și să-mi caut de rațele mele! Ei de-a lor – eu de-ale mele! Ca la gospodari. Ei au șmecherit, au jefuit, iar eu să mă bată norocul și Dumnezeu, dacă am știut ceva! Abia acum am aflat din presa citită de bunul meu pădurar de la vila lui căpătuită pe când era încă avocat la Borsec! Să știți că la miliardul ciordit eu n-am nici o atribuție cum n-o are nici aista care vine să-mi ieie locul. Eu plec de la iazul din Condrița cu obrazul curat și bogdaproste lui Dumnezeu c-am scăpat teafăr după atâtea huiduieli... Stai, iaca am mai prins o știucă și câțiva chitici. Făi-

nă de popușoi am, aștept ca femeia să facă o măligă (așa se zice în popor), *mojdei* și-am să înting *prăjind* futbol, (sau fotbal?!) și vă las... în grijă mare, precum o zis Marele Ștefan! Dac-o să tânjiți că nu v-am aninat la toți câte-o medalie, să știți că am avut grijă ca la gara din Puțuleuca să las pe linie moartă încă vreo două vagoane pline! Le va face cel care vine să vă fie garantul voievodatului! Acum mă ușurez, după atâta chin de domnie. Deci, gata am *muntuit* slujba! Am *ostinit* să stau cu sceptrul cât un ciomag în mână! De-acum ținem cu *fumeia me* postul Crăciunului. Vă sfătuiesc și pe voi, *multstimați creștini*, să mergeți și să vă spovăduiți la preot. A venit altul în locul meu și mai că nu mă fugărește de la iaz cu tot cu undițe, cu tot cu cârdul de rațe E din gospodari de la Sadova și m-a privit de parcă vrea să mă împungă, dându-mă de departe la socoteală de ce mai stau peaici. Ne așteaptă vremuri grele și simt că nou venitul, nou unsul, pre mulți are să-i belească și are să-i tundă, ba chiar și-o să le facă clisme cu ace de patefon, de-au să găgăiască ca rațele. Iar cei care au furat (despre care eu să chiorăsc de-am știut ceva!) mai bine să fugă din țară, că-i vai și-amar de *stromeleagul* lor! Au să le țâuie-n urechi! Iar eu, deși am să am de-amu-ncolo mașinică și pază de corp lângă cabinetul meu până la moarte, plec la hodina binemeritată, cu obrazul aproape curat. De ce aproape? Fiindcă n-am mai prins aici niște chitici și n-am ridicat futbolul (sau fotbalul?!) la nivelul cel puțin al Italiei... Îmi mai pare rău că n-am apucat să mai dau niște medalii cui trebuia.

Rațele mute se agită. Un rățoi porumbac vine și le calcă nestingherit pe rând, ceea ce-l face pe voievod să zâmbească optimist:

– Se înmulțesc rațele, o s-avem multe ouă!..E semn bun c-o să fie roadă la anul!.. Mă duc la hodină și în pornirea mea vă mai îndemn, scumpi holopi, pe care v-am condus câțiva ani de-ici, din pădure, să vă feriți de vrăji și farmece! Să nu pățiți ceea ce am pățit eu de la cei trei Demoni care m-au pierdut la cărți și m-au împins să le fiu șezător cuminte pe tron. Plec, plec, plec!!! Mai departe nu-i chip de condus o țară, căci îmi calcă pe urme un nou ales, care mă fugărește din pădurea de la Condrița venind ca vântoaica dintre Moscovia să vă scape de sărăcie și alte belele. Pațanu să vie,să vie,să vie!!!

Pațanul are grijă de noi!

Iaca ne-am pricopsit cu un nou ales de minuscula majoritate a holopimii! Pațan, carne macră pe el, *kăceit* precum dânsul afirmă *pi moldovnește*, iar la bobotează deja s-a azvârlit în *produh* pentru a demonstra că agheazma sfințită, limpede ca spirtul o să ne fie de leac! Are un *cap de glob geografic* plin cu vorbe multe și ochii mereu îi joacă spre ruși, acolo pe unde predecesorii lui au hoinărit *do Dona*!? El a declarat că strămoșii lui au ajuns numai până acolo și n-au găsit nimic bun, că s-au întors înapoi. S-au dus moldoveni, dar cineva zvonește că bunelul lui de-acolo s-a întors acasă...țigan! Iar țiganul, precum e știut, primul lui lucru ce l-a făcut când a ajuns pe tron de voievod, ce a făcut? Îl admirăm cum vocifereață ținând strâns capetele tribunei, ca să nu-l ieie cumva vântul, ne urmărește cu ochii scânteietori, tocește buzele lui subțiri și fălcile scăldate în slănină. Arareori netezindu-și obrajii ce se aseamănă mai mult ca bucile unui copilași cu curul gol! Deci, l-am ales ca să ne conducă după multă vreme, când în curte se plimba o rață mută, de la care adia a batjocoră de om politic! Acesta e alt tip. E iute ca o bășină! De îndată ce a declarat că ne-a belit spectaculos la scrutin, el a înșfăcut microfonul, ne-a prevenit să nu ne jucăm cu focul! El știe ce poate să ne facă! Are un cap deștept altoit cu cel de oaie! A început să umble *hai hui* când la turcălăi în găgăuzia, să pună jerbe de flori la mormântulul cazacilor care în 1992 ne-au dat la bort, apoi merge la Curtea lui Vova Budăieș Trântaciul la Cremlin! Pațanul e de-al nostruca bradul, de la codru! Urmărindu-ne de la ecran se încruntă cu privirile de parcă cineva îi dă cu scântei între ochi:

– Aista-s eu, mânca-v-ar posoaca! Sunt frate al tuturora ce mai au tărie să rabde moșia și să nu ne părăsească țara! Le-am spus-o celora de la Mosc, cu care vom trăi totdeauna, chiar dacă ei vor zbura cu toții să locuiască pe alte planete! Le-am spus din numele meu și al vostru: nu am nevoie de bani! Dați-ne undițele căci peștele îl vom prinde singuri! Deocamdată ei mi-au dat ciuca, însă, mi-au promis de cum o să am destule împuterniciri, multora le voi spăla picioarele și le voi bea apa! Iaca atuncea, vă promit că nouă *naher* o să ne trebuiască Europa! Cine din holopi nu va înțelege că eu sunt antiunionist, că vorbesc numai muldovenește, și, totodată rămân de când m-o făcut mama care predă *graiul natal* la școală, că am dragoste nemărginită față de români, căci copchii mei învață în această limba, asta înseamnă că degeaba mă ascultă! Eu, în viața mea am fost la conducere, n-am furat un pai, n-am votat pentru Europa, n-am acumulat avere, trăiesc numai din leafă, dar totuna vociferez *pi moldovnește*, am să îmbrățișez și-am să pup totdeauna găguții, bulgarii, care nu

vor să ne vorbească limba de stat, și voi depune flori cazacilor care ne-au cotonogit la Nistru ca să dee Transnistria moscalilor! Așa-s eu și altfel nu pot fi, împreună cu mătușa Zinica! V-amintiți ce a spus Pușkin: *Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau!* Și hai să terminăm cu aceea că voi nu prea mă aveți la suflet, precum am informații de la *razvedka* noastră! Eu vreau reforme, vreau putere și hoții de azi, trebuiesc înlocuiți cu alții moderni! În cel mai rău caz, să știți, *bleaghi*, că voi merge în popor să cer prin referendum putere! Nu vă jucați cu focul! Eu mai știu că chiar acei care-au fost contra mea la scrutin, rămân *drugii mei*, iar eu am devenit aidoma unei scroafe care-i voi aduna pe toți să sugă toți la ugerele mele voievodale!

Ne bucurăm, firește că Voievodul a început-o cu amenințări frumoase și rezultate nule. Îi admirăm casa părintească, odraslele semi moldoveni semi români, presurați cu flori de Rusia și, desigur pe jupâneasa lui tânără, optimistă, fericită ținându-și la braț bărbatul deștept al neamului! Iar pațanul nostru kăceit a început să domnească ca din cutie în costumație și cravată neagră, semănănând cu un mort viu-viuț la inaugurare, a chemat un tandem de popi să sfințească spurcatul cuibar al rațelor mute și ne-a declarat că va merge cu regularitate în popor ținând făclia sus. Altfel, spune el: ***vrag ne proidet! Davaite posmotrim***! Să fim cu toții moldoveni și să ne-amintim că noi, moldovenii în frunte cu cei de la Sadova, am existat cu mult înainte de a apărea românii pe lume. El e și comandantul suprem al armatei și ne amintește*:*

– *N-o să mă speriați* pe mine, căci din copchilărie când slujeam la *Vova Buliharin*, am fost descântat și mă războiam cu al de Mihail Fiodorovici, pe care-l socot că a făcut o greșală când moscalii ne-au cotonogit la Nistru, față de care acum trebuie să ne cerem iertare sinceră și să le punem jerbe de flori la mormintele cazacilor ! Dragi holopi, cei care vor merge împotriva mea, o să-i stimez că-s holopii mei comuni, chiar dacă-i socot niște *bleaghiuri de clasă*! Acum, să mergem mai departe. Am promis, că de cum vin la putere, *o să mă cătăiesc* prin toate raioanele, ca să văd ce mai face lumea. Azi voi fi la Briceni, mâine la Vulcănești, poimâine la Soroca și tot așa. La toți o să le dau indicații cum trebuie să trăiască, cum trebuie să lucreze, dar bani nici o pleașă. Fiindcă i-am luat cândva împreună cu alții, pe care îi voi căuta ca pe guzgani în vizuină ca să-i întoarcă. Toți, în afară de mine, fiindcă eu am imunitate! Și o vom face fără sărăcia asta de Europă, cu care trebuie să punem gard. Gardul trebuie să treacă pe Prut. Frate, frate, dar brânza, urda e cu bani! Chiar dacă nu-s bani eu o să dau la toți conducătorii câte o undiță, ca ei singuri să prindă pește. Cine nu va vrea să asculte, le fac referendum și-i dau afară!

Deci, dragă holoime, mergem cu succes spre mari schimbări mai mult înainte decât înapoi:

– Pațanul, are grijă de noi!

Iar al nostru ca bradul, încordează coardele vocale și face cum face și deodată se pomenește că joacă șahmate. Pleacă la Teheran să dea drapelul național la ferfenițare, iar de-ici zâmbește, rânjește, surâde și se veselește chiar dacă acvila de pe stemă a este lipsită de cruce.

Iar celora de peste Prut din apropiere, din depărtare, le amintește mereu:

– Voi, cei de pe Dâmbovița! Pe mine nu mă interesează că ne dați ajutoare cu nemiluita, că ne învățați odraslele pe gratis, că avem același sânge. Voi, mai încet! Nu vă permiteți ca să ne dați lecții. Noi vrem să semnați tratatul de frontieră căci aveam să vă adresăm niște întrebări legate, cu regret, de unirea noastră. Legile care le-a semnat predecesorul meu nu sunt chiar bune! Eu, de-acuma am început să joc la șah, deoarece prefer să fiu prieten și cu Kirsan. Mă uit, cu multă dragoste la viitorul poporului meu, care m-a ales cu vot direct după *muuuuulți* ani, și vă promit că abiea este începutul. Încă de multe ori o să vin în fața voastră ca să vă prevestesc *Messia*.

PUBLICISTICĂ

Corespondența a trei oameni de cultură

În procesul pregătirii pentru editare a prezentului volum, prietenii mei Maisea Kogan, stabilită cu traiul în Israel ,și medicul Boris Sasu de la Chișinău, mi-au pus la dispoziție niște scrisori îngălbenite de vreme, rătăcite prin arhivele lor de familie, ale foștilor mei profesori de română Beniamin Cogan și Iosif Sasu de la școala medie (azi IP Liceul Teoretic „Lucian Blaga") din Telenești. Pe lângă aceste epistole mi-au prezentat și câteva file care au completat corespondența dintre cei doi. E vorba de scrisorile lui Gheorghe Bogaci, savant notoriu, pușkinist, prietenul lui Beniamin Cogan. Lecturând aceste epistole ale oamenilor din provincie referitor problemele renașterii naționale desfășurate în societatea noastră la începutul anilor ' 90 ai secolului trecut, am la considerat că ele ar prezenta o valoare istorică pentru generațiile *de învățăcei* care au fost școliți de acești intelectuali, ar prezenta interes, îndeosebi pentru cei care se preocupă de problemele naționale când se destrămase Uniunea Sovietică și apăruse Republica Moldovea ca stat suveran și independent. Este o carte în carte, un material interesant, care nu-mi aparține, dar îmi asum responsabilitatea și vi-l prezint întocmai (cu ortografia de la acea vreme), rugând cititorii să nu creadă că pretind a avea dreptul de autor la ele.

***

Reproduc corespondența lui ***Beniamin Cogan (a.n. 1915),*** fostul meu șef de studii, profesor de română, autor al mai multor manuale care s-a stabilit cu traiul în Israel, dar n-a rămas indiferent față de schimbările epocale ce se petreceau în Moldova. Ele sunt adrsate altui profesor de română de la școala din Telenești Iosif Sasu.

***

15.X.1990

Dragă Iosif Ivanovici!

Îmi voi începe vorba mea scrisă prin cele cuvinte pline de tâlc, „să nu fie cu bănat" și, crede-mă (ori „credeți-ne") pentru tăcerea noastră îndelungată. Scrisoarea dumitale a fost pentru mine ca un balsam, căci nu e ușoară nostalgia după meleagul natal cu tot ce are el mai prețios pentru cel de l-a părăsit dintr-o cauză ori alta… Am vrut să-ți răspund la scrisoare imediat, dar mă tot răzgândeam: poate e bine să mai aștept, până ce voi fi mai sigur de mine… Mai bine zis, mai stăpân pe mine. Și tot amînam…

Iar acum îți scriu: am devenit mai stăpân. „Mai”… A mai rămas ceva până la „complet”. Mă îndoiesc că acest „ceva” va fi depășit vreodată… Poate de aceea, că-s prea tăcut am devenit cu anii…Nu știu. Vom trăi – vom vedea.

A trecut un an de când mă aflu în patria istorică a poporului cărui aparțin. A fost un an de încercări serioase pentru noi și nu, aș zice, în plan material, căci statul face tot posibilul ca cei veniți să se încorporeze cât mai repede în viața de pace a societății. Pentru aceasta din prima clipă sunt create condiții de viață, care diferă complet de acelea pe care le cunoașteți prea bine. Israelul e stat de tip apusean, care se află într-un stadiu de dezvoltare destul de înalt, asigurând populației sale de 4,5 milioane de suflete un nivel de viață destul de avansat. De n-ar avea statul iudeu atâta grijă să-și mențină armata la nivelul corespunzător situației sale politice destul de complicate, nivelul de trai al populației ar ajunge la maxim. Printre altele, trebuie să spun că țara e vizitată de mulți oameni sovietici în calitate de turiști. Printre altele, presa a scris despre un vas ancorat în portul Haifa, care avea la bord turiști din Moldova. Întrucât veni vorba despre presă, nu vă pot spune, că libertatea presei și a cuvântului, în genere, e absolută. Și nu există persoană care s-ar bucura de imunitate, când e vorba de gazetă. Doar președintele țării…

Ne bucură faptul că relațiile politice dintre Israel și URSS devin tot mai strînse. Aflîndu-mă aici de atâta timp, mi-am putut da seama cât de minciunoasă a fost presa din trecut și cât de tendențioasă față de țara aceasta mică, care, printre altele, aici, în Orientul Apropiat, e singura țară democratică. Dar, Slava Domnului, alte timpuri, alte cântece…

Urmărim aici, aș zice, cu maximum interes situația din Uniune. Zilnic privim la televizor emisiunile de la Moscova. Despre Moldova, cu regret, se transmit prea puține știri. Chișinăul nu-l putem nici vedea și nici auzi măcar la radio. Nu ajung până aici undele. Dar știri fragmentare ajung totuși. Și din cele aflate despre năzdrăvăniile transnistrenilor și găgăuzilor depănăm firul evenimentelor și ajungem la concluzia, că mari ticăloșii s-au săvârșit pe meleagurile unde ne-am trecut, putem zice, viața toată. Și ce e mai detestabil, că ele, aceste ticăloșii, erau prezentate lumii toate învăluite de fraze sforăitoare și demagogice, menite a-i îndobitoci pe toți… Ce a rămas din Moldova (Basarabia) de altădată! E istorie călcată în picioare! Și nouă (mă am în vedere pe mine și pe Ghitea) suntem cu sufletele îndurerate pentru zecile, sutele de mii de conaționali de ai noștri, care leapădă vetre și morminte, mai împărtășim cu moldovenii dârzenia și lupta lor **dreaptă**. În ce ne privește, din cele puține din câte cunoaștem admirăm cumpătul și, aș zice, clarviziunea moldovenilor în situația politică dată și dârzenia în

atingerea scopului. Îmi aduc aminte, dragă prietene, când comentam noi înde noi situația din țară, când susțineam teza, că istoria la urma urmelor își va zice cuvântul sus și tare, răspicat – cum numai ea știe să spună – că nu există, mai bine zis, că nu trebuie să existe națiuni privilegiate pe contul altora împilate. În viziunea mea a viitorului mai mult ori mai puțin apropiat Basarabia în cea mai mare parte a ei va reveni la matca ei firească, care și ea trece acum prin perioada durerilor facerii. Vor fi și atunci probleme, dar nu de ordin național. Ultimele evenimente au demonstrat lumii un adevăr, care, nu demult, era ignorat, că în perioada dată a dezvoltării umane anume **naționalul** dar nu **socialul** are preponderență…

Ei, acum să lăsăm istoria în pace… Despre noi, mai putem adăuga, că Maisea cu familia ei se încadrează treptat în viața de aici. Ea și soțul frecventează cursuri de calificare profesională și studierea limbii. Va urma după asta aranjarea la lucru. E o problemă serioasă, care în cea mai mare parte se rezolvă prin inițiativa, capacitățile personale ale celui interesat. Apar alte griji de diferite dimensiuni. Și așa în felul acesta fiecare nou venit în decurs de 2-3 ani își face culcușul definitiv. Toți acei pe care-i cunoaștem, veniți în țară înaintea noastră, n-o duc prost. Toți sunt aranjați la lucru, au case proprii (spațioase), automobil plus deplină libertate de deplasare în interiorul țării („propiscă" nu există) de plecare în altă țară (excursie ori la lucru) etc.

În ce privește sănătatea putem doar spune, că ne adaptăm tot mai mult la condițiile climaterice de aici și că la „metehnele" noastre cele vechi – noi nu s-au lipit de noi. Deservirea medicală e aici la nivel, aș zice, superior nu numai prin mijloace tehnice ultramoderne de care dispune aici medicul, spitalul etc, dar și prin însăși larga rețea a așezămintelor de deservire medicală a populației. Există și practica medicală privată pe lângă cea a deservirii sociale (aceasta de la urmă e contra plată pur simbolică). Ele sunt susținute în cea mai mare parte de centrala sindicatelor.

Dragii noștri, am dori să știm ce mai faceți, cum vi-e sănătatea, dispoziția și altele. Familiile – am în vedere ale lui Borea, Vitea, cum o duc. Ce-ți fac Iosif, frații. Pe toți îi păstrăm în memorie căci toți anii ce i-am trăit la Telenești am avut respect față de toți și prin respect am fost răsplătit… Așteptăm scrisoare. Nu ne urmați pilda și vă rugăm să ne răspundeți. Vom fi de data asta punctuali: am trecut deja vremea aclimatizării…Probabil are să vă mire faptul că am făcut abuz de ștersături (elevilor de obicei le scădeam nota cu un punct). Să mă credeți. Alfabetul cel rusesc așa s-a cuibărit în inimile noastre (mai bine zis, în mințile noastre), încât se cere timp și exerciții respective.

Cu cele mai bune sentimente ce le nutrim față de tot ce aparține de Moldova și oamenii ei. Vă îmbrățișez: cu mult drag Beniamin (Buma) (aici la noi, nu e moda „отчество").

P.S. Multe salutări și din partea mea! Trăim bine, reeșind din posibilitățile noastre. Ducem dor de meleagurile părăsite și de toți cunoscuții și prietenii noștri. Așteptăm cu nerăbdare sosirea feciorului nostru cu familia. Dragă Vera Afanasievna, vă mulțumim de serviciul făcut. La ocazie mă voi revanșa. Vă doresc multă sănătate Dumitale, lui Iosif Ivanovici, copiilor voștri. Să auzim numai de bine. Salutări la cunoscuți și la prieteni.

Cu mult drag, Ghitea.

***

Dragă Iosif Ivanovici!

A sosit vremea să-ți scriu această epistolă a mea. Nu voiam s-o fac pe urmele proaspete ale schimbărilor survenite în viața noastră, ca nu cumva să trag niște concluzii pripite ale celor trăite, care ar fi putut să ne amăgească pe amîndoi… Dar acum după o ședere de aproape patru luni în țara devenită peste noapte a mea (la concret: a fost chiar un zbor de la București la Tel-Aviv săvârșit în noaptea zilei de 13 septembrie) pot fi mai sigur de mine însumi și de spusele mele. Am spus „țara devenită a mea", căci din clipa în care am „descălecat" din avion, am devenit în mod automat cetățean al Israelului. E clar – Israelul e interesat să primească cât mai mulți evrei, chit că aceasta necesită din partea lui sforțări titanice. Noroc, că în această operație cu adevărat istorică el se bucură de sprijinul material și politic, venit de peste hotare din partea evreilor și al acelor țări, ce sunt interesate în existența în această parte a lumii a unui stat modern, democratic și puternic. Anume din acest punct de vedere Israelul și face față situației în așa măsură, încât mulți din cei ce vizitează țara rămîn încântați ori uimiți de cele constatate, realizate într-un timp istoricește așa de scurt. Nu e cazul să intru în amănunte întru susținerea celor afirmate, căci ar însemna să impun scrisorii mele caracterul ce nu i s-ar potrivi…

Cum decurge aclimatizarea și adaptarea noastră la condițiile noi de viață cu totul diferită de cea de până acum?

Aici în miez de vară căldura e mai accentuată ca acea din Moldova, chit că în nordul țării ea e mai scăzută. Iarna e foarte blîndă. Închipuie-ți că până acum încă n-am purtat palton! E acum sezonul ploilor – din păcate, anul acesta ele-s rare și lumea e îngrijorată din cauza aceasta. Atât vara, cât și iarna oamenii recurg la felurite mijloace de echilibrare a climei folosindu-se în special de climatizoare instalate în case de trai, instituții, autobuze etc.

Ce m-a frapat la primul contact cu viața de aici e extraordinara varietate de

mărfuri de tot felul din numeroasele magazine și supermarkete care-l îmbie prin lux de ambalaje pe consumatori. Deservirea e la nivel modern și e expeditivă. „Cozi" nu există, clientul are acces liber la rafturi, lăzi și-și poate alege, să zicem produsele alimentare după cum îi place. Acum în miez de iarnă poți cumpăra în magazine la preț acceptabil și accesibil legume (ceapă verde, roșii, pepeni, vinete, ridiche, praz, cartofi, popușoi pentru fiert), fructe de tot felul și mai ales citrice (acum e sezonul lor), căpșune mari cât nuca. Toate acestea m-au frapat cu atât mai mult, cu cât am constatat că aici ciornoziom nu există…Prisosul de produse alimentare (aici se produce de patru ori mai mult decât se consumă), se exportă în țări europene. În ce privește mărfurile industriale vei întâlni aici de toate ce-ți dorește inima și-ți permite buzunarul.

Trăim într-un bloc la etajul trei situat într-un oraș de mărimea urbei Bălți – așezarea modernă, frumoasă. Apartamentul e din 3 camere (aici apartamente mai mici e o raritate) și e închiriat de către stat pentru doi ani (în acest răstimp se va hotărî definitiv locul nostru de trai). Maisea cu familia trăiește într-un oraș vecin cu al nostru (în 15 minute autobusul ne duce la ea). Toți învață

– Maisea și soțul la cursuri de studiere a limbii ivrit, iar copiii – la școală.

De la primul pas făcut pe acest pământ al Israelului am simțit grija autorităților de resort, interesate, precum am zis, de creșterea migrației. Datorită acestui fapt condițiile noastre de trai în plan material nu-s mai rele ca în trecut (cel puțin în momentul de față). Sperăm ca în viitorul apropiat traiul să se definitiveze. Speranța aceasta nu este numai a noastră, da a tuturor acelor care au venit aici și continuă a sosi. E, pare-se, o speranță bine întemeiată.

Pare a fi o problemă (pentru Oamenii de categoria noastră) mai anevoioasă integrarea pe plan, să zicem, moral-psihologic. Ea cere timp mai mult. Și e firesc să fie așa. Tineretul se adaptează mai lesne. Dar nu disperăm. Numai sănătoși să fim și toate, credem, se vor rezolva la timpul lor.

Dragă prietene Iosif, să nu crezi carecumva că, împăcat cu mine însumi, mă simt despuiat de „datoria" mea sufletească, de vrei, morală, și că sunt gata a șterge cu buretele trecutul meu. Am luat cuvântul „datoria" în ghilimele, căci cu șapte capete să fii și cu suflet în armură că tot n-ai putea s-o faci. Oameni suntem și oameni am rămas. Ar trebui singur să mă înșel și pe alții să-i amăgesc, afirmând că mă lasă rece tot ce în minte și în suflet este legat de meleagul natal și de oamenii lui de treabă, cărora, vai, le-a fost hărăzită și lor o soartă nu întotdeauna zâmbindă… Și mă simt, mă crezi, oarecum incomod și dator față de cei și de cele ce le-am lăsat acolo pentru vecie. Așa, în sinea mea, o simt. Ca ceva infinit de scump și duios…Ceva ce îți aparține ție strict personal. Nu degeaba, se vede,

marele Hemingway și-a intitulat o renumită povestire a sa (scrisă, pare-se, spre sfârșitul vieții) despre anii tinereței numind-o „Sărbătoarea ce e veșnic cu tine".

Am urmărit ultimele zile cu înfrigurare dramaticele evenimente din România, simțindu-mă sufletește atașat de această țară. Televiziunea israeliană a oglindit mai pe larg evenimentele decât cea de la Moscova (o privim la fel fără nici o stinghereală). Îmi închipui cu câtă atenție le urmăriți voi acolo…E, fără îndoială, un eveniment major ce va avea în perspectivă (și numai în perspectivă) repercursiuni asupra situației din Basarabia… Aici în sânul populației se simte un val de simpatie față de România (trăiesc aici aproape 400 de mii de foști cetățeni români). Israelul a acordat și continuă să acorde ajutoare. Nimeni nu uită faptul, că România a fost singura țară a așa zisului „Tratat de la Varșovia" care n-a rupt raporturile diplomatice cu Israelul și că România a fost singura țară a blocului sovietic unde populația evreiască se bucura de autonomie culturală. Presa de aici, salutând revoluția, socoate totuși, pe bună dreptate, că Ceaușescu trebuia să fie judecat deschis cu respectarea normelor cuvenite. Părerea aceasta o împărtășesc și eu, iar în ce privește sensul istoric al celor petrecute îi admir pe români pentru cele săvârșite cu elan revoluționar și putere de sacrificiu. Bravo de ei! Am impresia, că istoricul de mâine va privi evenimentele acestea în strânsă corelație cu cele petrecute și care se petrec încă pe teritoriul locuit de oameni de aceeași seminție în afara hotarelor României…

Dragă Iosif Ivanovici (știi aici nu e acceptată adresarea în „ici", venită de la limba rusă). Îmi termin prima mea scrisoare cu gândul ferm de a-ți scrie și în viitor. Aștept numai răspuns de la tine. Scrisorile parcurg acum mai repede drumul ce trebuie să-l facă. Vom fi (toată familia mea aici) foarte bucuroși de a primi răspuns la scrisoarea de față. Sunt nerăbdător să aflu ce e cu voi, ce se mai aude la Telenești, cum e atmosfera generală acolo – am în vedere afară de cea locală. Încoace parvine prea puțină informație cu privire la republică.

Transmite, te rog, cele mai călduroase și mai doritoare de bine salutări din partea noastră lui Vera Afanasieva pe care o îmbrățișăm cu căldură, lui Vitea și Boris, tuturor fraților și celor mulți cunoscuți și prieteni. Iar dumitale care în ochii mei întruchipezi veșnicul Telenești, nestrămutatul meu loc de baștină, îți dorim multă sănătate și voie bună. Așteptăm răspuns la scrisoare. Al dumitale Cogan.

Iar acum la un început de an îți spun: La anul și la mulți ani! Pentru toată familia Sasu. 3.01.1990.

P.S. Vă mulțumim din suflet pentru primirea ce i-ați făcut-o lui Lionea al meu, care v-a vizitat după plecarea noastră. Multe urări de bine din partea lui Ghitea.

***

7.V.1991

Dragă Iosif Ion!

Mă simt vinovat, că epistola de față e mult prea întârziată. Crede-mă, ultima jumătate de an a fost pentru noi destul de complicată atât pe plan personal, cât și pe plan general. Am în vedere, în primul rând situația de război ce a dominat în regiunea voastră, chit că țara nu face parte din coaliția antiirachiană (din anumite considerente de ordin politic). Vi-e, sunt sigur, cunoscută situația din acel timp și n-are rost să mă opresc asupra ei. Doresc numai să subliniez faptul, că la o adică armata Israelului ar fi fost viguroasă și nimicitoare. Ea ar fi intervenit dacă rachetele „scad" (de bine cunoscută origine), ar fi fost purtătoare de încărcături cu gaze otrăvitoare. Saddam știa prea bine acest lucru și de aceea s-a mulțumit cu bombe obișnuite. Cele ajunse la țintă, din fericire, au cauzat doar pagube materiale și un foarte redus număr de uciși.

Ei, toate s-au terminat, precum știți cu bine și în fața Orientului Apropiat se deschid perspective de rezolvare a problemelor ce stau în fața țărilor acestei regiuni. Factorul important care mai înainte semăna multă zâzanie între popoarele de aici a încetat acum să joace rol preponderent în politica acestei părți a lumii, așa că au crescut șanse de îmbunătățire a climatului politic…

„Bre omule, îmi zic eu acum – mai dezbaeră-te de politică". Urmez sfatul vocii mele interioare și încep a mă diseca pe mine însumi.

Nici nu știi, dragă prietene (da de unde s-o știi?) de câte ori gândurile zilei și visele nopții mă poartă spre meleagurile mele natale ce mi-au legănat copilăria și care mi-au fost izvor de nesecată omenie, noblețe sufletească și credința ca atare în idei înălțătoare, care, vai, nu odată au fost călcate în picioare de măriile lor minciuna, perfidia și ipocrizia…

Emisiunea „Vremea" din Moscova o privim regulat aici. Din păcate despre Moldova se vorbește prea puțin. Emisiunea Chișinăului nu ajunge încoace. Din când în când Lionea (fiul. n.a) îmi trimitea decupări din ziarele republicii. Presa locală (în limba rusă) scrie câte odată despre Moldova cu multă simpatie. A fost publicată mai deunăzi o hartă a republicii împărțită în 3 părți: Moldova propriu zisă, *Pridnestrovia și Găgăuzia*. „Vai, – îmi spuneam – ce bătaie de joc și ce sfidare a istoriei, ce nedreptate strigătoare la cer!" de multe ori mă poartă gândul la Basarabia și la soarta ei. A avut sărmana de ea istorie zbuciumată de la 1812 încoace, iar ceea ce se întâmplă acum între Nistru și Prut poate pune pecetea afuriseniei asupra acelei Mari Puteri care în decursul istoriei ultimelor aproape două secole a adus acest ținut la o stare de plâns.

Și tot gândurile la problematica Moldovei, ajung la concluzia, că s-au c-am grăbit cei ce conduc politica ei. Mi se pare că prea au identificat ei poziția republicii (în ansamblul geopolitic al întregii Uniuni Sovietice) cu cea a Țărilor Balticii. Din simplul motiv că acestea de urmă au fost până la așa zisa contopire cu Fratele cel Mare de la Răsărit state independente (iar statnicia lor are vechime de secole). Atunci ce-i rămâne Moldovei să facă? Dobândindu-și complicată autonomie națională în domeniul limbii, culturii, independență bine simțită în domeniul politico-cultural și administrativ precum și apropiere, susținută destul de energic, cu ***adevăratul*** ei frate de dincolo de Prut, Moldova trebuie să-și rezerve un timp, probabil de 10-15 ani, pentru a-și întări poziția în plan *demografic* (prin măsuri de ordin administrativ și cultural-național) care să asigure populației băștinașe o majoritate indiscutabilă în toate regiunile Moldovei…

Iar am deraiat nimerind în politică, bat-o vina s-o bată!

Ieri l-am întâlnit pe Seleștean, care mi-a transmis salutări de la familia voastră. Am fost bucuros de vești, dar și adânc mâhnit de știrea privind moartea năpraznică a aceleia care a fost cândva colega noastră Ana Alexandrovna. – Fie-i țărâna ușoară! Ea i-a învățat pe ambii mei copii.

În ce privește viața noastră de aici – ar fi neghiobie și nerecunoștință, dacă ne-am jelui de ea. Am în vedere viața de fiece zi, când nu există probleme, privind aprovizionarea cu produse alimentare. Există o abundență de mărfuri, acționează un serviciu de deservire exemplară. Sunt și probleme seriose legate de bună starea a omului. Am în vedere locuința, aranjarea la lucru, scumpetea unor mărfuri de larg consum. Aceste probleme îs acute mai ales pentru noii veniți. Țara e mică, cheltuielile direct legate de aranjarea a zeci, sute de mii de oameni îs colosale. Și totuși… Și totuși cu prețul unor mari încordări a întregului mecanism de stat, al ajutorului financiar din străinătate problemele se rezolvă, poate scârțâind, dar se iese la un liman… Israelul e stat modern cu mari ajunsuri în felurite domenii, dar și cu lacune, rezolvarea cărora va deveni posibilă, numai când își vor găsi rezolvarea optimă chestiunile de ordin politic, rezolvare ce bate la ușă. Tot mai mult lumea arabă din jur va trebui să se împace cu ideea existenței statului iudeu (așa cum a făcut-o Egiptul în 1975).

Lionea și familia frecventează cursurile de limbă ivrit. Încep a se aclimatiza.

Iată așa, ori cam așa, o ducem. Sperăm că se vor mai limpezi cerurile politice și la voi, în Moldova și la noi în Israel, iar noi vom continua a ne scrie răvașe, aducându-ne aminte unii de alții.

Cu cele mai calde gânduri de bine, dorințe de sănătate și prosperitate, speranțe de progres a țărilor în care trăim Moldova și Israelul, căci abia acuma,

după atâta amar de vreme am început a înțelege ce importanță mare o prezintă în viața omului naționalul, nobil și omenesc, eliberat de îmbrățișarea aceluia ce și-a asumat dreptul de a te învăța cum să trăiești. Te strâng în brațe, îți doresc cele bune. Salutări din cele mai afectuoase din partea mea și a Ghitei lui Vera Afanasie, băieților tăi cu familiile lor. La fel, te rog, transmite salutări fraților, tuturor prietenilor noștri comuni.

Voi fi bucuros să-ți răspund la scrisoarea – răspuns la epistola mea.

Al dumitale Beniamin.

***

6.XII, 1991

Dragă Iosif Ivanovici!

Mă mișcă și mă bucură mult când primesc ceva vești din locurile mele de baștină. Mai ales când ele-s așternute pe hârtie și mai cu seamă când ele vin de la Iosif Sasu, teleneștean get-beget de viță veche și carele întruchipează în ochii mei pe prototipul, aș zice, moldoveanului cu toate omenești le sale trăsături pe care le prețuiam și continui a le prețui mult. Din suflet dorim ca acele probleme care preocupă pe basarabeni în aceste vremuri de greu destin să-și găsească dreapta lor rezolvare alături – într-o formă ori alta – cu acele ale poporului român.

Îmi scrii că ai vrea să știi cam cum își serbează Anul nou israelienii. Sărbătoarea ține o zi și face parte din așa zisele „sărbători de toamnă" foarte vechi la vârstă. Sunt în total trei sărbători de toamnă ce se țin lanț. Domină în aceste zile vesele, bucurie generală. O singură sărbătoare din cele trei e cât se poate de gravă și serioasă. E „Yom Kipur" – zi de post și rugăciune de dimineață până seară (în sinagogi) – e ziua iertării păcatelor. Evreul, pătruns de preceptele religiei, e sigur că anume în această zi i se stabilește în ceruri destinul în anul ce vine. În această zi orașele și satele din Israel îs pustii de oameni. Sinagogile îs pline de lume, iar cei nereligioși preferă să stea acasă…În ce privește religia ca atare și rolul ei în stat e mult de vorbit. Poate vom aborda problema aceasta – foarte serioasă și actuală aici în țară – pentru altă dată. Vreau doar să adaog, că ceremonialul ce domină în religia iudaică e mai sobru, mai redus decât cel ce domină în religia creștină. Și-și are explicația sa, dar despre asta – altă dată.

Și iată așa, începând din octombrie am început a număra lunile aflării mele aici în procesul de scurgere al celui de al treilea an al meu de aflare în „Țara Israel" (denumirea oficială – oscriu în ebraică, citește din dreapta spre stînga … („Ereț-Israel").

Și întrucât țara stă în fața unor probleme de istoric destin, vreau să-ți spun că dacă toate problemele ce frămîntă acum lumea în părțile voastre, cel puțin, și

în părţile noastre s-ar fi săvârşit sub altă, să zicem, zodie istorică – apoi de mult am fi trăit în pace şi voie bună. Problemele lor trebuiau rezolvate nu la sfârşitul secolului XX, dar în secolul al XIX. Atunci le-a fost vremea. Secolul de formare a naţiunilor europene.

Vă mulţumim pentru felciitarea de Anul Nou – dumitale şi Verei Afanasievna. Vă dorim sănătate şi bună dispoziţie, independent de zile de semnificaţie sărbătorească.

Regulat privim Moscova la televizor. Ne interesează situaţia fostului balon de săpun, care, vai nu cumva să-l stropească pe cineva, spărgându-se… Mai întîi de toate mă gândesc, firește, la Moldova. Presa de aici transmite din când în când informaţii despre starea lucrurilor de la voi, bineînţeles în ton binevoitor în ce priveşte situaţia ei. Privim cadrele televiziunii oglindind situaţia alimentării populaţiei. Vai de mine, ce sărăcie şi năpastă pe oameni acum în pragul iernii! Completă debandadă în cadrele aparatului de stat, care ani de-a rândul trîmbiţa în lume despre marile cuceriri ale Uniunii, care acum e în stare de dezagregare totală.

E serioasă şi starea lucrurilor aici în Israel. Ţara îşi are problematica ei foarte serioasă şi complicată. Dar în ce priveşte aprovizionarea pieţei interne cu produse alimentare şi industriale, nici pomină de ceva, care să semene cu cele văzute la televizor în ediţia „Moscova". Israelul va exporta în anul acesta mai multe produse alimentare ca anul trecut, chit că în decursul ultimilor doi ani au imigrat 350 mii de oameni. Preţurile cunosc doar mici majorări, salariile fiind din când în când ajustate situaţiei. În agricultura israeliană lucrează 4% ale populaţiei care acum a ajuns la limita de 5 milioane din care 4 milioane – evrei.

Israelul îşi are problemele sale interne precum şi neajunsuri, care se află în centrul atenţiei publice a ţării. Despre ele îţi promit să scriu cu altă ocazie. Principala temă de discuţie acum sunt tratativele de pace care se vor desfăşura în timpul cel mai apropiat. Avînd armată puternică ce răspunde tuturor cerinţelor de azi, Israelul tinde totuşi spre o rezolvare paşnică a problemelor în suspensie, căci conflictele armate de până acum au fost iniţiate de vecini dornici în a-i „îneca populaţia în mare".

Dragă prietene, sper că-mi vei scrie răspuns la scrisoare. Ce mai nou la Teleneşti? Transmite din partea-mi salutări la toţi aceia care socoţi că ar dori să ştie ceva despre mine. Cum o duc mahalagii noştri de pe vremuri Creciun, Jero, Boico, Piatnîţchi, Guţu, Ungureanu…

Ce mai nou în domeniul şcolilor în general şi în şcoala românească în special amintirea căreia mi-i adînc încrustată în inimă. Cine e acum directorul ei? În

școală, în genere, mai există rusescul „имя отчество” în adresările între elevi, învățători?

Am să te rog, Iosif Ivanovici, să-mi trimiți adresaa lui Capră I.N. Nu-l invidiez deloc acum cu schimbările survenite în predarea istoriei…

Salutări lui Maxim Ivanovici și la toți ai voștri. Salutări fiilor voștri Vitea și Borea.

Dragă Vera Afanasievna – din partea Ghitei și a mea – îți doresc sănătate multă și ca gospodină bună ce ești să te descurci cu bine în această iarnă ce se anunță a fi destul de complicată prin părțile moldave.

Vă îmbrățișăm cu drag pe toți, toți…

Beniamin (Buma), Ghitea.

P.S. Primind deunăzi scrisoare de la Strulovici M. am aflat că la o adunare a scriitorilor în cadrul festivității de la Uniunea lor, a fost pomenit de către Botnaru, colaborator de la „Literatura și arta” că învățătorul Cogan B. din Telenești a adus aport prețios la dezvoltarea culturii limbii românești. Am rămas mișcat profund de cele comunicate mie de către M. Iosifovici. S-a spus că intelectualii evrei din Moldova au contribuit la menținerea și dezvoltarea limbii române.

Bat-Yam, Israel. Harav Maimon. Cogan B.

****

10.IV.1991

Scumpe prietene!

Azi e prima zi de An-Nou după calendarul iudaic și întrucât totul din jur vorbește despre această importantă dată în viața de fiece zi al israelianului nu mă pot opri de a nu vă felicita cu această ocazie (chit că la creștini Anul Nou e altul) și a vă dori multă sănătate și voie bună, îndeplinirea dorințelor voastre, bucurie în toată familia. Fie-vă bine și după calendarul iudaic!

Scrisoarea ce am primit-o deunăzi de la voi a avut efectul unui tămăduitor balsam pentru sufletele noastre ce duc dorul strămoșeștilor pământuri, ce le-am părăsit, și al prietenilor noștri celor buni, memoria cărora, fără îndoială, ne va însoți în tot restul zilelor ce ne-au rămas a mai face umbră pământului…

Vă interesează, firește, să aflați câte ceva despre ale noastre treburi și năzuințe. Peste câteva zile se vor împlini doi ani de când am aterizat pe aeroportul din Tel-Aviv, devenind *ispo facto*, cetățeni ai țării care pretinde – și pe drept cuvânt – că e patria istorică a evreilor din toată lumea. În acest răstimp am văzut multe (relativ!), am trecut și continuăm a trece prin încercări deloc ușoare (mai mult de ordin

psihologic), am studiat și continui a studia toate, recurgând la constatări proprii, presa, televiziune ș.a., stabilindu-mă a fi, cum îi stă frumos omului la vârsta mea, cât se poate de „treaz" și obiectiv. Cu mine, mai întîi de toate!

Și am ajuns la ferma convingere, că – da, Israelul așa cum îi el cu toate succesele sale pe tărîm economico-social pe drept cuvânt uimitoare, cu toate neajunsurile sale regretabile are tot dreptul a-și asuma funcția istorică întru salvarea poporului evreu din toată lumea de pieire și dispariție totală. Cuvintele subliniate eu le percep în plinul lor sens (nefigurat). E bine cunoscută soarta a 6 milioane de evrei decimați de Hitler și acoliții săi. Se știe bine de soarta bogatei culturi evreiești în „Imperiul marei prietenii a popoarelor" în rezultatul efectuării unei politici de deznaționalizare a popoarelor mici. Politică de pe urma căreia au și „dispărut" de acum unele națiuni mici ale Nordului marelui Imperiu...

Nu odată mă poartă gândurile spre Moldova și anturajul politic vitreg, fără îndoială – în care se află ea, constatînd cu mult regret, că mai are în fața-i o lungă cale spinoasă pentru a-și atinge scopul final. Nu e deloc ușor a te desprinde din „prietenește" îmbrățișări ale „fratelui" mai mare și a repune economia în făgaș normal de dezvoltare, atunci când în plus la toate asupra *istablișmentului* politic al republicii mai apasă vechea povară de idei și deprinderi de mult perimate, s-ar părea, și discreditate ale fostei „protipendade" de conducători de toate „dimensiunile". Probabil va fi încă nevoie de mult timp și sforțări dramatice. Dea Domnul ca părerea ce mi-am format-o de la distanța, care mă desparte de fosta-mi patrie, să fie inexactă ori falsă. Aș fi cât se poate de bucuros! Dar cum n-ar fi – acum ori niciodată! Și dacă cumva n-am apreciat just situația, rogu-vă să mă iertați!

Mă întorc la cei doi ani petrecuți în cu totul alte condiții decât cele de până la 13 septembrie 1989. Din cele trăite personal de mine, ai mei, din cele văzute și constatate din jur, trebuie să zic că nu e ușoară adaptarea la noile situații, chit că statul depune o muncă titanică în a-i aclimatiza pe cei veniți. Sunt absolut sigur că în această privință Israelul e stat unic în felul său. Procesul de „dizolvare" în mediul înconjurător are aspecte etico-psihologice pe care nu orișicine le poate „asimila" ușor. Nu voi intra în amănunte, căci socot că mă-nțelegeți destul de bine. Te muți, să zicem dintr-o casă în alta din localitatea-n care te afli (dar pe altă stradă) și, vai de mine, câte „probleme"! Da pasămite dintr-o țară în alta… Și într-o cu totul altă ambianță social-politică opusă celei din țara de plecare. De aceea nu e deloc de mirare că un cutare nou venit, scriind răvașe celor rămași acasă (rudelor, prietenilor), face abuz de „culori" negre și exagerează fapte și epizoade, în fond fără importanță… Sunt și cazuri opuse, când un oarecare descrie toate într-o stare de euforie, care cu timpul se evaporează sub treptata revenire la situația normală de

apreciere obiectivă a realității. Trebuie să zic că ne ferim pe cât se poate de exagerări. Israelul, așa cum îi el, ne satisface, căci e țară sătulă din toate punctele de vedere, domină în ea libertate și justiție în deplină concordanță cu legile și obiceele țărilor democratice ale Apusului. Există oare aici în viața de toate zilele neajunsuri? Da, există, fără doar și poate. Dar paralel cu ele există partide, organizații, presă etc. care demască bolile societății și mobilizează opinia publică la acțiuni energice împotriva lor.

Să vă spun drept, când întâlnesc pe unii din conaționalii mei, abia veniți din fostul imperiu, dîndu-și aere de superioritate și trufie, îmi vine a le zice despre parabola regelui gol…

Mă veți întreba de nu mi-i dor de patria mea natală. Ce să vă spun, dragii mei. Aceasta, pare-mi-se, e cea mai mare slăbiciune a mea pe care o simt destul de des care-mi „moaie" sufletul. Și cum să nu fie, în lunga mea existență el a trecut prin multe și diferite încercări… Mi-e dor de locurile natale și de toți aceia cu care în decurs de ani parcă am împărtășit și binele și nevoia… Dar, se vede, așa-mi fu soarta… Soarta e nu numai a mea…. În cei doi ani de când îs aici, au venit în țară-ne 350 de mii de evrei. Exodul continuă. Sosesc imigranți din alte țări, dar nu mulți. Statul trece prin colosale încercări. Care n-ar fi considerentele și părerile ce le împărtășești, nu poți să nu admiri ceea ce face această țară mică de oameni de toate calibrele. Mă simt tentat acum, când vă scriu aceste cuvinte să vă mai comunic ceva despre toate acestea, dar… Pun punct: voi continua cu altă ocazie…

Mă interesează totul despre Teleneștii mei, despre prieteni, starea lucrurilor din orășel etc. Cum e cu învățământul acum la voi? Întreruperea cea mare ce o vei constata în scrisoare e datorită unei îmbolnăviri pe nepusă veste: am răcit, și am suferit de o durere de dinți clasică care m-a imobilizat complet pe un timp oarecare. Și întrucât veni vorba de boli, vreau să subliniez un fapt remarcabil al Israelului: asistența medicală e în genere accesibilă tuturor contra plată simbolică. Nivelul de tratament e superior, susținut fiind de instalații tehnice și instrumente la nivel modern superior. Acum trei luni am trecut o operație la ochi. Ea mi-a restabilit parțial vederea după aproape 25 de ani de inactivitate. Zic, parțial, căci vremea și-a luat-o a ei…

În încheiere nu pot să nu mă reîntorc la situația creată în Moldova. Trebuie să vă spun că presa de aici, mijloacele de informare vorbesc destul de des despre situația de la voi, vorbesc cu simpatie despre meleagurile noastre natale împărtășind întru totul soarta lor. Mă mișcă mult. Ieri am văzut și la televiziunea moscovită cadre despre evenimentele de la Dubăsari și despre furtuna într-un pahar de apă din așa-zisa Găgăuzie. Pare-mi-se că acest ultim eveniment e moralicește și politicește susținut de „frații" noștri cei mari. Păcat, mare păcat că-i este dat Basarabiei să

treacă prin așa încercări! Și, colac peste pupăză, nici în România starea nu e clară, căci alta ar fi fost povestea toată…

Cu sufletele pline de cele mai atotcuprinzătoare dorințe de bine față de fostane baștină (și așa va rămâne ea pe veci) vă exprimăm susținerea noastră morală și siguranța noastră că înalta cauză a multpătimitei Moldove va găsi cale spre izbîndă.

Fie-vă casa totdeauna precum o cunoaștem de pe vremuri! De vei întâlni pe foștii mei colegi de școală – transmite-le salutări de la noi. Salutări din cele mai doritoare de bine de la Ghitea, care împărtășește cu mine aceleași gânduri și simțăminte. Vă rugăm să ne scrieți. Buma și Ghitea Cogan.

***

7.IV.1992

Dragă Iosif Ivanovici!

Cam mult am purtat scrisoarea de față în inimă și-n cap, până i-a venit sorocul s-o așternpe hârtie…Probabil imaginea fostei baștine e atât de legată de amintiri, oameni concreți care o întruchipează, încât se cere timp, ca totul și toate să recapete în gând și simțăminte dimensiuni reale, așa ca totul să fie și vrednic și veritabil… Așa că iartă-mă de mica întârziere.

Acesta fiind zise, să trec la concret. Și ce poate fi acum mai concret, decât toate cele ce se petrec la voi în momentul de față? Mi se pare că din toate republicile și regiunile care trec acuma prin vîltoarea Marii Renașteri, anume Moldova pare a fi cea mai gingașă și mai firavă dintre toate. Așa e – mi se pare mie – pentru că ea n-a avut istorie proprie statală. A fost ca o frunză purtată de vânt. Cine oare din megieși nu se lăcomea la frumusețea și dărnicia ei, la ospitalitatea oamenilor din partea locului? Presa și televiziunea Israelului acordă multă atenție situației de la voi sub aspecte de multă înțelegere a situației, bunăvoinței și simpatiei. Ecranul televizorului a arătat deunăzi niște mutre de cazaci, veniți să facă „*poreadcă*", chemați fiind, se vede, de „pridnestrovieni". Apoi, de, ca pe vremurile cele bune ale țarului, când anume ei, cazacii, îndeplineau funcția de satrapi. Întrucât începui cu politica, trebuie să zic, că Israelul, chiar dacă trăiește în permanență sub continua presiune a unor vecini ce-i doresc distrugerea, nu-și pierde nici cumpătul și nici încrederea că va ieși din impas. Și una din condițiile ce-l fac să fie încrezător sunt feluriți factori, dintre care cel mai important este armata țării, bine echipată, bine instruită ce nu o singură dată a demonstrat eficacitatea ei în fața lumii întregi… O mică paranteză – așa – de curiozitate – ea, armata, consumă a treia parte a bugetului țării! Și încă o paranteză: de n-ar avea așa cheltuieli, Israelul ar ocupa unul din primele locuri în lume în ce privește nivelul de trai…

Ultima ştire ce o avem aici e că în zilele apropiate se vor întâlni miniştrii de externe ai ţărilor direct interesate în conflictul de la voi, inclusiv România. Mare păcat că anume ea, România, se găseşte singură în aşa situaţie de neinvidiat anume acum…

Dea Domnul să iasă Moldova la liman (Limanul Nistrului!). Nu ştiu, dar intuiţia-mi zice că anume aşa se va întîmpla. Nimeni nu-i profet în ţara lui, dar, în ce mă priveşte, sper fără a face profeţii…Dea Domnul – ne vom bucura mult.

Mi-ar fi interesant să citesc ceva presă moldovenească. O fi fiind ea undeva de vînzare, dar aici, în Bat-Yam, aşa ceva nu există. A mă abona la vreun ziar (să zicem la „Literatura şi arta")? Probabil că e posibil. Voi vedea. Numai, bineînţeles, dacă îmi vor permite resursele băneşti… Apare aici o revistă românească (comunitatea evreilor-români e numeroasă), dar ea nu prezintă pentru mine cine ştie ce interes. Mă interesează presa de la voi. Mulţumesc, printre altele, pentru articolul de gazetă ce mi l-ai trimis dăunăzi, semnat de fostul meu elev Boris Druţă.

Cum o ducem aici, în străvechea-ne nouă patrie? În cei doi ani şi jumătate de când ne-am aciuat aici, pot spune că mi-am format o idee întreagă despre ea, idee ce trece dincolo de hotarele anticului dicton latinesc „***Patria ubi bene***" („patria e bună, unde ţi-e bine"). Realitatea israeliană e aşa de diversă cu faţete deseori aşa de contrazicătoare încât e greu a le aduce toate la un numitor comun. Aşa ceva e posibil a face, de exemplu, într-o ţară ca Elveţia cu o istorie stătută de veacuri (nemaivorbind de faptul, că n-a trecut prin două războaie mondiale). Factorul politic de la noi e foarte divers şi e în proces de continuă prefacere şi consolidare, mai ales că el, procesul, are loc într-o societate unde tradiţiile de la o comunitate de evrei-imigranţi la o altă comunitate diferă atât. Cum n-ar fi, dar îmi dăinuie în minte una şi aceeaşi întrebare: „cum de e posibil, într-un termen istoric aşa de scurt (45 de ani) să se înfiripe o aşa minune? Probabil, îmi zic, de vină e conştiinţa unităţii naţionale a poporului, către care el a jinduit de secole şi milenii. Şi trăgând în sine-mi linia acestei concluzii, ajung la ideia: aşa ceva se va întîmpla şi cu popoarele mici ale acelui „Mare Imperiu", care într-o bună zi, când Măria-sa Istoria deveni milostivă, şi-au recăpătat simţul de onoare şi demnitate proprie. Aşa ceva se va întîmpla şi cu Moldova. Ea e bogat înzestrată de la natură şi plină de oameni vrednici Care nu şi-au epuizat în anii de restrişte bunele calităţi: dragoste de glie şi deprinderea de a munci nu ca robul, dar ca stăpân al propriei sale soarte… Procesul de devenire e complicat, dar toate se vor termina cu bine. Fie ca răspunsul la scrisoarea mea să-mi aducă ştirea că s-a mişcat gheaţa…

Aşa, se vede, dragă prietene, ne-a fost soarta… Nu suntem unicii de acest fel. Ne sunt scumpe amintirile despre vechile noastre meleaguri. Ele ne însoţesc pre-

tutindeni… Da oamenii? Mai bine să nu vorbesc, căci simt că înghit noduri… Din păcate îmbătrînim… Da, cu vreo 2 luni în urmă am primit scrisoare de la M.I. Strulovici din Chișinău, prin care mi-a dat de știre că a plecat întru vecie bunul meu prieten Gheorghe Bogaci. Am plecat capul la aflarea acestei vești și am zis „fie-i țărâna ușoară"…Închipuie-ți, aflînd de plecarea mea, a luat adresa noastră de la fiul Lionea și mi-a scris răvaș – vai, cât de bun! Mi-a trimis apoi încă 2 ori 3 scrisori. Corespondam. Acum e tăcere…Mi-a mai plecat pe veci și un prieten de liceu, care trăia aici la Bat-Yam. Cum zice Hemingway „După cine bat clopotele?". Al cui e rândul?

Dar să trecem la altceva. Sunt foarte curios să aflu ceva despre târgul (orășelul) meu de naștere, despre prieteni, bunii cunoscuți. Ce se aude în lumea celora care trebuie să se restructureze înaintea tuturora – am în vedere învățătorii (căci inginerii, doctoriii etc – trebuie doar să se adapteze)? Cum stau lucrurile la Telenești? Ce schimbări importante au avut loc? S-a desființat raionul? Da la școală ce se aude? Ce fac învățătorii? Fiodor Ilici mai e șef de secție raională? Dar Ilie Procopovici? Îmi închipui că școala rusă e acum cu școlari puțini. Transmite salutări la toți. Salutări fraților, măhălenilor noștri de altă dată. Da, te rog, dacă-l vezi pe Milea Cleiderman (ori pe soție) spune-le că le-am trimis răvaș acum jumătate de an și răspuns n-am primit. Poate că scrisoarea s-a pierdut în drum. Mă tem și de soarta scrisorii de față…

Se apropie marea sărbătoare a Paștelui. Aici el se sărbătorește cu multă migală și bucurie, fiind privit aici nu ca simplă „ofrandă" religioasă, dar și ca anuala sărbătoare a eliberării evreilor de sub jug egiptean acum trei mii de ani. Paștele creștinesc se sărbătorește de obicei după cel iudaic. Anul trecut am privit celebrarea slujbei religioase (la televizor) de la lăcașurile sfinte creștinești de la Ierusalim. Interesant și impresionant. Poate vara aceasta vom vizita ca excursanți locurile sfinte cu renumita „Via dolorosa" (Drumul pătimirii a lui Hristos).

Posibil să primiți scrisoarea noastră în vremea sărbătorii. Oricum vă felicităm cu prilejul Paștelui și vă dorim multă sănătate și voie bună, pace pe minunatul pământ al Moldovei, înțelegere între oameni.

O să așteptăm cu mult interes scrisoarea răspuns.

Cu multă afecțiune prietenească însoțită de cele mai duioase amintiri.

P.S. Trimite-mi, te rog, adresa lui Capră I.N., fostul meu elev și coleg. Ce fac Peatnițkii și Ivan Chirilovici (vecinii direcți ai mei).

Buma, Ghitea.

***

4.V.1993

Dragă Iosif Ivanovici!

Ai tot dreptul să fii nedumerit de faptul, că de atâta timp (4 luni) nu ți-am răspuns la ultima ta scrisoare. Eu, însă mă simt moralicește obligat să explic tăcerea mea. Cauzele principale sunt bolile. În răstimp de acele luni de care-ți scriu Ghitea a fost de 3 ori internată în spital, supusă fiind examinărilor minuțioase. O neliniștește ficatul. – boală veche. Acum se simte mai bine, respectînd regimul cuvenit, care, vai, nu întotdeauna era păstrat. Dea Domnul, cum se spune aici, ca totul să fie bine…

În ce mă privește, ce să zic? Fiind sănătos ca atare, am fost pedepsit se vede pentru păcatele cele vrute și nevrute, am fost lovit de cataractă la ochi, care la început nu și-a arătat colții hidoși, dar acuma îmi demonstrează ce poate. Probabil după greșelile mele și caligrafia mea, vă puteți da seama, că a scrie e acum pentru mine dacă nu un chin, apoi nici plăcere prea mare… Da vorba ceea – „Dumnezeu nu bate cu bățul…" În iunie ori în iulie voi fi supus unei operații chirurgicale la ochi. „Dum spiro spero" – spune o veche zicală latină – Sper atâta vreme cât respir. (Încă o dovadă că românii de la romani provin (și nu de la slavi)… Sper… Printre altele, trebuie să spun, că în ce privește aplicarea medicinii e aici la nivel superior. Am fost în câteva spitale la diferite ocazii și am rămas uimit de cele văzute. Am în vedere mai ales aranjamentul deservirii și tehnica medicală de nivel superior.

Aș mai vorbi de câte ceva dar, crede-mă, amîn asta pentru „după"… Sunt la curent cu cele ce se petrec la voi. Nu în amănunte, dar în linii generale. Vor veni el timpurile bune. Nu e zi să nu ne amintim de fosta-ne patrie Moldova, de Telenești și oamenii lui. Doar acolo ne-am trăit viața toată. Ne interesează mult situația voastră, sănătatea. Fostul nostru vecin Seleștean e acum cam bolnav. El ne transmitea salutări de la voi. Ce mai fac în general telenești? Ce se mai aude în lumea învățătorească? Mai există secția raională de învățământ? Cine e șef? Ce mai fac învățătorii de altă dată, n-am să-i înșir. Transmite la toți salutări. Am s-o rotunjesc… Mai întîi de toate cele mai călduroase salutări de bine și dorințe de sănătate lui Vera Afanasievna care în ochii mei sufletești…poate servi de exemplu ca om – concentrat de cumințenie, bunătate și pricepere în cele treburi casnice și familiale. Salutări feciorilor voștri și familiei lor și dorințele noastre ca să-și găsească loc cuvenit în cadrul Moldovei reînnoite. Eu cred că zile bune vor veni pentru populația ei. Salutări de bine fraților tăi, familiilor lor. Povestește-mi te rog, dragă Iosif, despre vecinii noștri. Dacă o vezi pe Tatiana

Cojocaru (fosta noastră vecină, lucrătoare pe vremuri la poliție), – transmite-i salutări de la noi și dorințe de bine. Ea ne-a fost bună vecină și ne-a dat mână de ajutor la plecare. Noi de aicea i-am trimis încă în primul an de aflare 2 scrisori, dar răspuns de la ea n-am primit. Poate că fiind la postul ei, nu-i era comod să scrie. Oare așa tîmpenie mai există în Moldova de acum (am în vedere restricții de corespondență). O rugăm să ne scrie, ori în cazul imposibilității, să ne transmită prin scrisoarea voastră, dacă sunteți de acord, câteva cuvinte.

Termin. Vă promit, că de va decurge cu reușită operația, am să vă scriu mult. Mai ales despre țara Israel, țară unde s-au plămădit cândva cele două religii surori iudaismul și creștinismul. Eu termin, îmbrățișându-vă prietenește urându-vă sănătate și voie bună. Ai voștri Buma și Ghitea.

P.S. Seleșteanu ne-a transmis salutări de la voi.

***

Reproduc scrisorile lui Iosif Sasu, adresate lui Beniamin Cogan

22.II.1990

Mult stimate Beniamin Moiseevici!

Am primit scrisoarea trimisă de D-stră, de care vă mulțumesc frumos. am citit-o cu mult interes ca pe un articol de ziar, demn de toată lauda. Fără îndoială; răvașul acesta m-a îmbogățit cu informații noi pentru mine.

În scrisoare ați vorbit că adaptarea D-stră (am în vedere) la noile condiții de viață, deși vă considerați ca acasă și ca Israelul e o țară atrăgătoare (de care fapt nu mă îndoiesc) și din punct de vedere material, sunteți asigurați cu cele necesare, gândul la locul de naștere nu vă părăsește. Socot că e firesc să fie așa, vă cred, doar tinerețea e *Sărbătoarea ce e veșnic cu tine*.

Din conținutul scrisorii, e lesne de înțeles, sunteți informat de evenimentele ce au loc în lume și de cele din republica noastră. Da, și aici, în Moldova, se vorbește că Ceaușescu trebuia să fie judecat deschis, respectînd toate normele cuvenite.

Noi trăim pe vechi, schimbări în viața familială n-au survenit. Numai că am fost o țârâ bolnav, acum mă simt mai bine, vremea caldă din ultimele zile îmi permite să mai curăț câte o tufă, să mai greblez prin grădină.

Poporul moldovenesc ca și cel din alte republici trăiește clipe de maximă tensiune – campania preelectorală. Au loc mitinguri și adunări interesante ca în țările civilizate. La 25 februarie vor avea loc alegerile în parlament. Se duce o

luptă aprigă pentru acest mandat. Pe paginile gazetelor republicane se publică cu acest prilej articole combative, pe care le citim cu mult interes. Avem ce medita şi vrei nu vrei îţi formezi o concepţie proprie nouă. personal aştept cu nerăbdare ziua de 25 februarie – ziua speranţelor noastre.

Câteva zile în urmă m-am întâlnit cu V.F.Piatnițchi. D-lui m-a rugat să vă transmit de la familia lor salutări şi mi-a dat de înţeles că aşteaptă de la D-stră scrisoare.

Multă sănătate şi succes în toate vă doreşte Vera Afanasievna şi întreabă cum se simte Ghitea Lvovna, Maisea. Vă doresc numai bine şi multă sănătate. Cu toată stima către Dvs. I.I.Sasu.

P.S. Mîine plecăm la înmormântulare, a decedat L.I. Zadoinov (Scaleţchi), Dumnezeu s-o ierte!

25.XII.1990

Dragă Beniamin Moiseevici!

După o tăcere cam lungă, pentru care îmi cer scuze, m-am hotărât să vă scriu această scrisoare ca răspuns la a II primită de la D-stră. Vă comunic prin prezenta că suntem relativ sănătoşi, ceea ce şi D-stră din suflet vă dorim.

Vinerea trecută i-am petrecut pe vecinii noştri, pe Saşa şi Asia. Au fost şi emoţii până la lacrimi – doar am trăit ca vecini buni aproape 35 de ani. Nu mă pot deprinde cu gândul că n-am să-i mai văd peste drum. Cîinele lui rămas stăpân latră fără sfârşit, simte el că a rămas străin. Azi, i-am aruncat o bucată de pîine, iar el s-a uitat la mine cu jale. Noii stăpâni încă n-au sosit. Trăim pe vechi ca conservatorii. La noi de acum e iarnă, a căzut omătul. Vîntul de miazănoapte ne aduce la cunoştinţă că iarna e în toi.

În centrul orăşelului s-a aranjat un brad frumos, care ne prevesteşte că se apropie Moş Crăciun. Da, da, Moş Crăciun: vacanţa de iarnă a elevilor s-a schimbat în legătură cu sărbătorile religioase. Vom sărbători Crăciunul după toate obiceiurile creştine. Televiziunea moldovenească ne transmite în imagini tot mai frumoase colinde, tedeumuri ortodoxe, chiar slujbe evreieşti.

Situaţia social-politică e încordată. S-au mai născocit 2 republici pe teritoriul Moldovei: Găgăuzia şi Transnistria. Să ne înveţe minte, dacă vrem limbă de stat română şi nu dorim să semnăm Tratatul Unional în forma întocmită de centru. Eu cred că Selişteanu vă va informa mai detaliat despre toate câte au loc la noi în vremea de faţă.

Tare aş dori să comentez cu D-stră pe marginea unor ticăloşii, dezinformaţii care ne tîmpesc şi înjosesc şi acum. Probabil, e greu să schimbi psihologia

maselor ținută multă vreme în întuneric. Vechii nacealnici nu se împac cu majoritatea și își stăpânesc portofoliile cu credință și se simte bine susținerea birocraților cunoscuți de mulți.

Din punct de vedere material noi nu ducerm lipsă aproape de nimic. În beci avem cartofi, vin bun, dar nu prea îl folosesc din cauza bolii cronice mere și alte legume. Ce-i drept în magazine lipsesc multe mărfuri industriale, rafturile sunt goale în adevăratul sens al cuvântului.

Cu aceasta termin mica mea scrisoare, transmiteți din partea noastră închinăciune la toate rudele D-stră și la cunoscuți: Petreceri frumoase de Anul Nou. La mulți ani! Iosif I. Sasu. Telenești, Moldova.

***

Mult stimate Beniamin Moiseevici!

De multișor mă urmărește gândul de a scrie acest răvaș ca răspuns la ultima epistolă primită de la D-stră și iată că a venit și vremea potrivită. Tot amînam din zi în zi obsedat la fiecare pas de frământările social-politice din țărișoara noastră. La drept vorbind starea aceasta încordată, nedorită de băștinași, s-a transformat în vărsări de sânge pe pământul nostru scump și cu mii de refugiați din partea stîngă a Nistrului. Da, întroducerea scrisorii de față e cam banală, dar realitatea obiectivă se bagă în suflet (se grăbește) parcă și se cere fără întârziere să fie cuiva destăinuită.

Situația în care ne-am pomenit e atât de complicată, încât chiar bunul Dumnezeu pus în fruntea unei comisii de conciliere te-ai mira dacă ar stinge para conflictului escaladat. Elțin tace, Hazbulatov dezminte, iar Ruțcoi face.

Rusia își confirmă apucăturile de colonizare și subjugare, imperiul sovietic fiind substituit prin cel actual, adică rus mai desăvârșit și mai periculos decât antecesorul.

Moartea feciorilor noștri e-n luptele directe cu formațiunile banditești conduse de liderii din centru cunoscut de mult. Statul *elțenist* nu respectă nici un tratat sub care și-a pus și el semnătura. Și din moment ce nu se respectă pe sine, cum să-i pese de lacrima străină.

Războiul declanșat actualmente la noi nu-i altceva decât o tentativă de a parcurge drumul de odinioară și cred că decretele prezidențiale nu ne vor salva de la înec. De el ne putem salva numai noi înșine, oamenii de bună-credință, bineînțeles ajutați de popoarele civilizate din lume.

Moscova varsă venin asupra noastră de câteva ori pe zi, dezinformează și transmite știri tendențioase și numai pe acelea ce au loc în partea stîngă a

Nistrului. În ultima vreme nu pot asculta posturi străine: nu am baterii pentru tranzistor și nu știu reacția lor referitor la evenimentele ce au loc la noi. Așadar ce întorsătură va avea loc în desfășurarea conflictului mai departe nu pot prezice. Și fără să doresc îmi sună în urechi vorba cronicarului: „Țară așezată în calea tuturor răutăților". Veneticii ne „*iubesc*" foarte mult hărnicia, supușenia, câmpurile lucrate foarte frumos, încât, după părerea lor, ar fi cu cap să fim mai puțini și numai să cântăm românește. Lucru de altfel arhicunoscut de toți care au trăit și mai trăiesc între noi. Dar să ne oprim și la altele. Noi trăim pe vechi. Magazinele sunt pustii, totul e scump. Pîinea costă 3.80 ruble, un kg de carne -45-70 rub, un kg de brînză de oaie –75 rub., un costum pentru bărbați – 1500-3000 ruble și așa mai departe. Cu toate acestea nu ne-am plînge de soartă, dacă ar fi pace.

Tuturor li s-a repartizat câte o porțiune de pămînt pentru interesele familiale. Te duci la cîmp și vezi sute de oameni cum lucrează aceste porțiuni, au de toate: cartofi, ceapă, păpușoi, zarzavaturi. Câte zece ari li s-a împărțit pe veci la toți. Ce-i drept unii au și mai mult. A plouat foarte bine și cîmpiile sunt minunate, se arată un an bun.

Pe la școală nu prea mă duc, aproape în fiecare zi sunt ocupat pe lîngă casă sau la cîmp. Ieri am fost cu Apolinari Vasilievici Vataman la ultimul sunet. Ca totdeauna a fost interesant.

Mult stimate Beniamin Moiseevici,

Astăzi, după ce ne-am petrecut nepoții spre capitală, am hotărât, după cum vedeți, să vă mai scriu un răvaș. Ce-i drept, cam cu întârziere, de care fapt îmi cer scuze.

I-am condus la stație și în suflet ne-a rămas ceva pustiu – s-apropie toamna se începe lucrul în școli, iar noi am rămas acasă singuri să ne pregătim, în aceleași condiții în care ne-ați lăsat, de iarnă.

Suntem relativ sănătoși cea ce și D-stră vă dorim. Trăim așa ca mai înainte. În lucru școlar așa și nu m-am încadrat. Am avut, de fapt, niște ore de limbă română în unele instituții de stat. I-am învățat alfabetul latin și unele elemente de scriere (așa zisă) corectă, dar de astă primăvară le-am și terminat.

Feciorii așa și lucrează în Chișinău fără să fi intervenit unele schimbări în viața lor. Așa și n-au primit gazde de stat. Cel mare a primit o cameră cooperatistă. Trăiesc într-o cameră 4 persoane. Și în legătură cu calamitățile naturale ce au dat peste noi în viitorul apropiat nu ne putem aștepta la nimic bun. În perioada dintre 2 și 5 iulie a.c. uraganul însoțit de ploi torențiale cu grindină

a afectat 27 raioane și 6 orașe. Pagubele materiale directe (ne informează presa) se estimează la peste 700 milioane de ruble. Au fost distruse și avariate un mare număr de case de locuit, au fost scoase din funcțiune drumuri, poduri, sectoare de cale ferată, obiective energetice etc.

Mari pagube a suferit agricultura – au fost inundate 26 mii hectare de pământ arabil, iar pe 73 mii hectare de culturi agricole roada a fost distrusă complet. Au pierit multe animale și păsări, au decedat 18 oameni. Toți am dat ajutor bănesc, dar pagubele așa și rămîn…

Starea economică rea continuă să se adîncească.

Printre altele vă pot informa că la noi prețurile s-au majorat considerabil, magazinele noastre aproape sunt pustii. Un palton ajunge până la 700 ruble, iar un costum – 350 ruble. O piîne costa 76 de copeici.

Cât privește starea social-politică interetnică rămâne să fie încordată. S-au creat numeroase formațiuni care au diferite programe de acțiuni, dar se rezumă cu o idee bine conturată – independența reală sau unirea cu România. Guvernul pledează până în prezent numai și numai pentru independență reală.

Scrisoarea de față am terminat-o cu o zi mai târziu, și cum ne informează radioul la Moscova s-a săvârșit o lovitură de stat. Gorbaciov este înlăturat de la conducere. S-a proclamat stare excepțională în unele regiuni ale țării. Guvernul nostru se ține dârz – ieri seara și astăzi, 20 iunie a avut loc la Chișinău o mare adunare națională, la care s-a condamnat vehement lovitura de stat. Mulți locuitori ai raionului, ca și din alte colțuri ale republicii, se află la Chișinău întru apărarea guvernului și a obiectivelor strategice de către diversioniști sau chiar să stea piept armatei imperiale. Așadar, trăim momente încordate. La noi, în Telenești e liniște, nu s-a auzit să aibă loc dezordine – situația se controlează.

Guvernul nostru nu se supune centrului și nu a decretat starea excepțională, din contra condamnă lovitura de stat cu toată îndrăzneala, poporul moldovenesc și toate formațiunile politice îl susțin în afară de partidul comunist.

Cât privește faptele ticăloase săvârșite de liderii găgăuzi și transnistreni așa și au rămas fără schimbări – nimeni nu i-a tras la răspundere. După cum se vede, sunt susținuți de centru din toate punctele de vedere. Rana sângerândă pentru poporul nostru rămâne deschisă.

Transmiteți, vă rog, cele mai calde salutări din partea noastră Ghitei, lui Lionea și Maisei. Vă dorim multă sănătate și voie bună. Să auzim de bine. Al d-stră prieten, Iosif. 22.VIII.1991

***

Reproduc fragmente din 2 scrisori parțial deteriorate

Dragă Beniamin Moiseevici!

Vă mulțumesc din suflet de felicitări cu prilejul Anului Nou iudaic deși nu prea cunoaștem semnificația lui (cred că el se deosebește de însemnătatea și tradițiile noastre). De fapt eu ar fi trebuit să vă felicit din timp, dar să ne credeți că n-am știut – acuma evrei sunt puțini în Telenești și nu se simt aceste sărbători ca în trecut. Sașa nu este în mahala, Nata a plecat și ea în Israel – așa că tradițiile acestea încep să se uite. Da, dar cu plăcere și mult interes aș dori să asist la o ceremonie evreiască, însă c-o singură condiție: la ea să se respecte cu rigurozitate toate tradițiile vechi. Deși cu întârziere dorim să spunem după vechiul obicei și tradiție de la strămoșii noștri: La mulți ani! Potrivit ritului iudaic și ortodox, dorindu-vă multă sănătate în familie, împlinirea tuturor dorințelor și voie bună. Vă promit că numaidecât la prima ocazie cu acest prilej om lua câte un pahar cu vin și de sănătatea familiei matale.

Deși în magazine cam bate vântul noi în general nu prea ducem lipsă de mărfuri și produse alimentare. Avem aproape de toate pentru iarnă: ea se apropie frumos. Chiar azi a început să ningă binișor – cu alte cuvinte ne-a prevenit. Cât privește un păhărel de vin, apoi îl avem ca și în anul trecut. Păcat numai că mie îmi este contraindicat, de aceea mai am oleacă de vin și din anul trecut. E nevoie de sănătate, pace și voie bună. Aceasta fiind spus, cum credeți, om avea cândva ocazia să mai stăm la o masă și să mai servim câte un păhăruț? Și să mai punem țara la cale împreună? Mă bucură că operația a fost reușită, că vi s-a întors o parte din vedere… Îmi închipui cât a suferit Ghitea Lvovna. Mai ales la această vârstă. Acolo, în Israel, sunt medici de nădejde, dar operația atrage după sine…nu numai că știu, dar am avut ocazia să fiu pe această masă de 4 ori. Nu ne rămâne decât să ne mulțumim cu ce avem însă tindem spre mai bine. Să ne ajute Dumnezeu!

Situația social-politică de la noi e aceea pe care o știți, cârpim cerul cu stele și mînjim marea cu valuri, precum zicea M. Eminescu și ne dăm drept alții, întru a le căta în coarne străinilor. Sistemul nostru e chinuit de robie, sărăcie, frică. Îmi pare că ne cam jucăm de-a politica. Soarta ne-a oferit șanse, iar noi le-am ratat… fiind inapți de a întreprinde ceva ce ne-ar scoate din criză… Împotriva limbii de pe urma cărora s-au pierdut multe… Găgăuzia și Transnistria cheltuie miliarde de ruble și nimeni nu-i trage la răspundere. În ultima vreme au avut loc greve pe căile ferate pentru eliberarea din

detenţiune a autorilor de autonomii, care iarăşi au înghiţit milioane. În urma unor astfel de calamităţi sociale, conducătorii republicii n-au găsit ieşire din situaţie – astfel ne-am prea întrecut cu gluma. Se pare că la iarnă a trebui să mai stăm în faţa icoanelor, întrebîndu-ne: după atâta risipă ne mai putem permite un asemenea răsfăţ?

Şi plus la cele menţionate mai sus ne mai propun şi alegeri prezidenţiale într-o situaţie social-politică destul de încordată. După unii economişti ne va costa mai mult de 5 milioane de ruble. Socot aceste alegeri contraindicate nouă acum. Ele se pot solda cu destabilizarea populaţiei şi urmări imprevizibile pentru noi. De fapt noile partide şi mişcări politice (Frontul popular, Uniunea creştină 16 decembrie şi altele) au şi anunţat oficial boicotarea alegerilor. Dar consider că din cauza împrejurărilor sociale nefavorabile poporul nu trebuie să renunţe de a fi popor. Omul nu e cazul să renunţe a fi om.

La Teleneşti nu prea sunt noutăţi însemnate, pe care ar trebui să vi le comunic. În afară de faptul că şefii şi şefuleţii stau ca frunza pe apă – nu ştiu, vor rămâne în posturi sau ba. e vorba despre desfiinţarea raioanelor şi înfiinţarea comunelor şi judeţelor. Potrivit Sesiei Sovietului Suprem al Moldovei pare că nu vor fi – aşa că mulţi au să găsească (lucrătorii de partid au plecat în alte locuri) fotolii moi…Pe seama lucrătorilor de partid mai sunt şi astăzi posturi.

Învăţătorii se îngrijorează de majorarea salariilor. Acum umblu la cules poamă la colhoz. Unora nu li-i pe suflet noul ministru al învăţământului şi Ştiinţei: nu-i comunist, apoi mai îndrăzneşte să trimită pe unii studenţi la învăţătură peste graniţă. Conservatoriii se ţin de fotoliile moi, doar schimbări radicale în cadrele de conducere din învăţământ nu prea au avut loc. Îl cred şi-l simt pe D-l Matcaş cât îi este de greu.

Cu aceasta termin mica mea scrisoare. Vă dorim multă sănătate şi urări de bine. Transmiteţi, vă rog, salutări şi închinăciuni de la noi Ghitei Lvovna, lui Lionea şi soţiei lui. Să auzim de vine, Vera şi Iosif Sasu.

Mult stimate Beniamin Moiseevici!

După două zile de sărbătoare (am în vedere Crăciunul), pe care am petrecut-o ca în vremurile de până în 1940, am hotărât să vă scriu o mică scrisoare ca răspuns la cea din 6.XII.91.

Noi acum suntem sub impresia tedeumurilor, colindelor, muzicii ce se transmite prin intermediul radio TV… Vă mai pot comunica că preţurile acum trei zile la alimente s-au mărit brusc de câteva ori –o pâine costă 1,90-

2 rub, un kg de carne de porc sau vită ajunge până la 50 de ruble, brânza de vacă –15 rub. și așa mai departe. Guvernul nostru a fost nevoit să întreprindă aceste măsuri, deoarece în alte regiuni ale fostului imperiu demult s-au mărit. Valoarea reală a rublei demult a devenit de lemn. În același timp e vorba că cea mai mică pensie sau leafă să nu fie mai mică de 400ruble. Conducătorii de la Chișinău se frământă, cum să ne salveze de aceste urmări ale socialismului înfloritor prin introducerea cupoanelor sau valutei naționale. Pentru introducerea valutei naționale ne trebuie dolari pe care nu-i avem…Substituind Uniunea prin Comunitatea statelor independente – sugerează o etapă trecătoare și o condiție primă care sunt necesare să procedeze la acorduri de către republici. E vorba că unele din ele ca și Moldova se tem de un nou colonialism. Și că independența reală nu ține doar de programele președinților ei ci de orientarea formațiunilor politice de calibru mare din aceste state. Frica de dictator, de re-supunere economică, administrativă și politică nu cedează deloc în fața promisiunilor celor trei – Elțin, Kravciuk și Sușkevici (preș Rusiei, Ucrainei și Bielorusiei). E vorba de independența nu cea declarată ci acea care de acum este cunoscută de multe țări ale lumii. Nu ne putem desprinde de centru… care vrea să hotărască soarta forțelor armate ce se găsesc pe teritoriul Moldovei. Guvernul nostru tindea spre aceea ca forțele militare situate în republică să treacă sub jurisdicția guvernului nostru, dar Moscova nu prea. Atunci despre ce fel de independență reală poate fi vorba, când granița va fi păzită de soldați care nu se supun nouă? E o problemă principială?

Nu știu și nu pot să știu ce întorsătură vor lua aceste întâlniri. Avem în spate o istorie, niște ani de batjocură, iar în față o sărăcie și cu multe necunoscute. Rămânem cu niște speranțe. Ce speranțe? Nu știu.

Pe la școală nu prea am ocazie să trec, de aceea nu vă pot informa corect ce atmosferă domină în colectiv…

Mahalagiii trăiesc ca pe vremuri. Le-am transmis de la D-stră salutări și s-au bucurat mult. De asemenea mi-au poruncit să vă transmit complimente și numai bine. Numai lui I. Crăciun îi pare rău, tânjește după vremile de aur apuse. Ce să-i faci, roata istoriei nu se întoarce înapoi – totul se schimbă și nimic nu se poate împotrivi vremii.

Complimente lui Leonid, cu care nu-s împotrivă să închin un pahar de vin moldovenesc de sărbători, D-stră cu prilejul sărbătorilor de iarnă. Cu ocazia sosirii noului an 1992 vă urăm pe toți cu un sincer și călduros La mulți ani și tihniți, dorindu-vă încă o dată multă sănătate și bucurie în aceste vremuri zbuciumate. Cu drag către D-stră Iosif și Vera.

***

Am descoperit și o scrisoare expediată de mine la 7.02.1991

Iubite profesor!

Știu, că din anumite considerente n-o să-mi răspundeți. Eu vă trimit articolul pe care l-am scris la 5.02.1991 (ziua mea de naștere) și publicat în ziarul republican „Vocea poporului" (publicație bilingvă). Sper să vă bucure strădaniile mele. Totdeauna am avut o frumoasă atitudine față de poporul evreu. Mă bucur că v-am pomenit în acest articol. Aș vrea să vă spuneți părerea. Tata vă transmite salutări. Visul meu este să vizitez cândva țara miraculoasă care pe hartă se aseamănă cu un diamant pe litoralul Mediteranei. Israelul.

B.Druță.

***

Scrisoarea lui Gheorghe Bogaci către Beniamin Cogan

Într-o enciclopedie a vremii am găsit următoarele despre acest savant. I*storic literar și folclorist moldovean. S-a născut la 20 aprilie* 1915 în s. Vasileuți, regiunea Cernăuți. În 1932 a absolvit liceul din Bolgrad; a făcut studii la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Iași (1938). A fost profesor de liceu la Iași, apoi profesor în satul Bogatoe, regiunea Ismail (1940-1941). Își continuă activitatea în calitate de colaborator științific și șef al Sectorului folclor la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1946-1951); apoi activează la Institutul Pedagogic din Irkutsk (1971-1980). Publică din 1936. Este autorul mai multor lucrări privind literatura veche și cea din secolul al XIX-lea, relațiile literare și folclorice moldo-ruso-ucrainene: *Pușkin și folclorul moldovenesc(1963), Gorki și folclorul moldovenesc* (1966), *Pagini de istoriografie literară (1970) ș.a. A îngrijit și prefațat primele ediții din R.S.S.M. ale operelor alese ale lui C.Negruzzi, V.Alecsandri, C.Stamati-Ciurea. A colaborat la elaborarea lucrării colective Istoria literaturii moldovenești (vol.I, 1958), a unor manuale școlare. La Irkutsk, munca pedagogică o îmbină foarte reușit cu cea de cercetare, editând noi volume: În lumea cuvintelor (1982) și Alte pagini de istoriografie literară* (1984).

A decedat la 28 noiembrie 1991 la Moscova, dar a fost înmormântulat la *Chișinău.*

Drag al meu frate Bum!

Îți mulțumesc pentru scrisoarea, ce conține date necunoscute mie! Și, ca să nu uit, de la bun început te rog să-mi trimiți timbre poștale locale pe tema „sport": la bătrânețe m-am apucat de filatelie și pescuit…

În Moldova noastră e un dezmăț pe care – admițându-le pe toate! – nu-l înțeleg. Adică: nu înțeleg rusofobia moldovenilor și cu atât mai puțin dușmănia rușilor din Tiraspol, Rîbnița ș.a., față de moldoveni. Care e cauza? De la Vl.Korolenko („Дом 13") și gubernatorul Basarabiei cunosc cauza antisemitismului din 1903 – „Друзья русского народа", adică moldovenii de sus, au vrut să se pună bine cu națiunea dominantă și, știindu-i slăbiciunile, au dezlănțuit pogromurile. Dar acum? Ei bine, a fost în Moldova câtăva apăsare din partea limbii ruse. Dar acum? Am avut și o perioadă de dominare a „*stângmăluriștiinicilor*" – chiar în cadre. Dar și aceasta s-a trecut. Pe scurt – nu înțeleg! Mai bine trec la altă temă!

Iată planul meu pe astă vară: 10-31.VII mă voi afla în Crimeea, apoi în sudul Basarabiei, apoi în Chișinău, apoi, la 15.X – Țara, la mormântulul Irinei Ivanovna (mama copiilor mei). Apoi – iar Siberia, unde, sper, voi finaliza ultimele mele două cărți. I.C. Ciobanu îmi propune cameră la Chișinău. Dar pentru aceasta trebuie să divorțez, deoarece pot obține înscriere doar pentru o persoană (atâta îngăduie spațiul locativ). Prin urmare, am hotărât să rămân aici – mai departe și de sălbăticiile din patrie. Mai am de făcut un drum la București – un ultim pelerinaj la mormintele părinților. Asta va fi în 1991.

La Chișinău apare un ziar nou „Наш голос" al comunității evreiești. Interesant! Redactorul, unul Brodski, traducător, mi-l trimute (iar într-o scrisoare mi-a mulțumit! Pentru articolul despre Steinbarg în „Nistru" 12/1989). Am câteva exemplare duble (ți le pot trimite, dacă vrei). Apar acolo și alte ziare noi, radicale.

O analogie: d-ta l-ai „*descoperit*" pe I.C. Ciobanu, iar eu pe una Viorica Ionescu, poetă care pe cont propriu și-a editat un volum de versuri (articol introductiv – al meu).

Scrie-mi, Bum, cum îți petreci vremea, care e pensia, plata chiriei, costul alimentelor etc. Ca pe o soră o cuprind și o sărut pe Ghiti. Gh. Bogaci. 20.VI.1990.

***

26.IX.1991

Bunul frate al meu Buma! Mult stimată doamna Ghita!

Am primit scrisoarea de la 19.II. și am citit-o cu cel mai mare interes. Îți mulțumesc pentru informațiile comunicate, dar mai ales pentru știrea că vă aflați bine sănătoși! Îi mulțumesc și nepoțelei Estera pentru timbrele pe care ți le-a dat ca să mi le trimiți.

Impresia mea generală e aceasta: omenia de care scrii că domnește în sânul populației din noua ta patrie, eu o compar fără să vreau cu intenția credincioșilor, pe care foarte des am studiat-o anume. Ieșit bine din biserică după slujbă, cu bunătatea scrisă pe fețele tuturor acelora care până atunci asistaseră la serviciul divin. De, ca fe-

cior de preot tot am avut multe prilejuri să fac acest examen ca imediat să mă și bucur. Cu atât mai mare plăcere îmi aduc aminte de acele scene de lângă biserică, azi nu văd așa ceva, că la noi în țară, și în Siberia și aici în Chișinău, unde mă aflu acum, criminalitatea tot sporește, iar informațiile ministerelor de interne chiar că mă înspăimântă. Înțeleg sălbăticiile din 1917, când „Кто был ничем, тот станет всем", când jafurile erau ca și permise. Dar ce se întâmplă acum, care e cauza acestui dezmăț?

Mai vreau să-ți comunic și cauza care m-a determinat să plec în Siberia, unde trăiesc de douăzeci de ani și de unde prin martie viitor mă voi întoarce acasă, în Moldova. Iată cauza: ca lucrător al Academiei lucram la tema „Alcătuirea nației moldovenești", la o carte colectivă, eu urmând să demonstrez pe baza folclorului, a *literaturii* și a diferitelor arte că moldovenii basarabeni și românii s-au alcătuit definitiv în două națiii deosebite, că Prutul desparte popoare diferite. După a doua discutare a capitolului meu (150 pagini dactilografiate!), vin acasă și deodată mă înseninez: peste o sută de ani, când omenirea va înțelege și va osândi peste tot războaiele, eu, care tot adânceam râul de hotar, voi fi declarat drept un trădător al neamului. N-am dormit toată noaptea! Părinții mei, doi frați și o soră se află dincolo, eu și o soră – aici. Și, adică, suntem străini? Și, adică, să-i aţâţ pe moldoveni împotriva românilor? Atunci, anume într-acea noapte am hotărât să fug din Moldova cu toate manuscrisele mele.

Iată, Buma, cauza adevărată! Alții cred altceva: că acolo am studiat acele manuscrise moldovenești, transportate la Irkutsk în anul 1830: că am plecat din cauza unei femei (*cherchez la femme!)*; că astfel am răspuns la noul refuz al Academiei de a-mi da locuință și a (până atunci pe la gazde particulare am stat tocmai 15 ani!..)

În martie viitor cred că mă voi repatria…

Și-ți mai comunic că din cauza *d-tale* am avut aici un mic disconfort cu poeta Viorica Ionescu, căreia i-a apărut o culegere de poezii prefațate de mine. Atunci, la apariție, ți-am trimis un exemplar, care însă a ajuns la un alt Cogan, profesor la universitate. Acesta a și înserat în presă un mic aviz. Iar acum, când, uitând că expediasem cartea, i-am cerut Vioricăi să-ți trimită, dânsa s-a mirat și s-a supărat: – Dar i-ai mai trimis-o odată. – Până la urmă s-a ogoit, mi-a dat cartea cu autograf pentru *dta*. Ți-o expediez. În legătură cu aceasta te mai întreb dacă ai primit „Fabulele" lui Steinbarg, la fel prefațate de mine?

27.IX.

Revin la Steinbarg, la acest pământean de-al nostru, recunoscut azi drept scriitor clasic al literaturii universale. Afară de prefața la cele 50 de fabule traduse de doctorul Florin (Froim) în moldovenește, am mai scris și două articole, care au

fost publicate. Anul trecut au apărut la Cernăuți 100 de fabule traduse în limba rusă de unul Khaim Rozental. Acesta a avut bunătatea să-mi trimită din mizerul tiraj de 270 de exemplare (xerox) cartea sa. Desigur, socotind că o voi recenza. Iar eu până acum nu pot s-o fac! Omul a dat nu o traducere poetică, ca Florin, ca Perper, ci o *simplă juxtă*, sau, precum se spune rusește, un „подстрочник"! Desigur, ar aștepta ca să-l recomand editării normale, la vreo editură. Nu pot face aceasta! Acum îmi dă de știre că s-a mutat cu traiul în SUA. Omul a muncit nu șagă, dar i-a lipsit talentul… Iar eu, nu știu dece, mă și simt vinovat… Nu-i voi recenza lucrarea!!! Poate voi face doar atât: într-un articol de ziar, scris rusește, despre Steinbarg, voi spune câteva cuvinte despre noua apariție, dar fără s-o apreciez.

30.IX.

La Chișinău se află, venit din Paris, Nicolae Lupan, cel de la „Europa Liberă". Pe vremuri a lucrat aici, dar s-a pus rău cu șefii de la radio, care, tot criticându-l pentru limba lui frumoasă, l-au silit până la urmă la *să emigreze*. Acolo, în străinătate, a fondat o asociație politică „*Pro Basarabia și Bucovina*", iar acum, aici, a lărgit bazele unei filiale locale. Am asistat la această ședință, ascutând și cuvântările numeroșilor activiști. Am vrut să vorbesc și eu, dar m-am răzgândit. Pentru că a mea cuvântare s-ar deosebi de a celorlalți. Am vrut însă să spun că la o renaștere a națiunii s-ar cuveni de activat nu numai în cele două provincii, ci și dincolo de Nistru, dincolo de Bug, unde „*moldovenii*" nu se simt frați, cu cei din Basarabia și cu românii din *Transcarpatia*, care la fel se deznaționalizează rapid, departe fiind de dialectele lor de ceea ce întrunește un popor – departe de o limbă orală comună. Ții minte ce scria D. Cantemir: că, vorbind acasă în dialectele lor, venind la iarmaroc toți vorbesc aceeași limbă, mai elevată, limbă comună. Despre o activitate intensă în rândul acestora aș fi vorbit.

Ieri am asistat la o altă ședință – a foștilor represați și urmăriți de regimul căzut. M-am așteptat să aud proteste, lamentații, dar am văzut doar atât: doi, care se pretind în drept să fie ei șefi ai acestei asociații, câștigând de partea lor câte o jumătate din cei prezenți, se luptau pentru acel fotoliu, atât de râvnit. N-am putut sta până la sfârșitul ședinței…De, veleități de lideri…

Repet ceea ce ți-am spus despre Boris Druță, la două „ediții" ale articolului lui minciunos, naționalist, agramat și provocator, au apărut în presa centrală 4 riposte. Eu am pregătit a cincea, dar nu știu unde anume s-o ofer, fiind prea întinsă (40 pag. dactilografiate). Colaboratorii muzeului Pușkin au ascultat-o și vor să aibă un rezumat al ei în limba rusă. Acest Druță are meritul de a-l fi demascat pe Gr. Cotovschi, care potrivit documentelor de arhivă, trâmbițate întâi de Druță, a fost un simplu hoț de drumul mare. Cu articolul despre Pușkin el ne-a făcut însă de rușine în fața lumii întregi…

(Doresc să informez cititorii și să reproduc articolul tipărit în mai multe publicații periodice, în mai multe cărți ale mele)

Demitizarea zeilor

Dând glas pustietății...

Adeseori, trecând pe Aleea clasicilor literaturii române din centrul Chișinăului, în capătul căreia stă cocoțat bustul lui Alexandr Pușkin, citesc versurile cioplite pe postament ce-i aparțin:

„Cu lira nordică, dând glas pustietății

Am rătăcit aci..."

Mă uimește cuvântul „pustietății" și mă întreb: oare atunci, în acea perioadă, când Alexandr (Saşa) Pușkin fusese exilat în Basarabia (1820), moldovenii nu aveau tradițiile, obiceiurile, folclorul de acum? Oare el a văzut numai locuri pustii și n-a putut să-l impresioneze nimic? De ce Basarabia, în viziunea lui, era un loc pustiu?

Acest frământ a sporit și mai mult când, nimerindu-mi în mâini un volum de Alexandr Pușkin, am citit o scrisoare de-a Domniei sale, din 1830, scrisă deja după plecarea lui din Basarabia. El îi comunica amicului său din Chișinău N.S.Alexeev că aflarea lui pe meleagurile noastre în exil, nu i-a lăsat nici o impresie deosebită.

„Prebâvanie moio v Bessarabii do sele ne ostavilo nicakih sledov – ni poeticeskih, ni prozaiceskih".

(Aflarea mea în Basarabia nici până în ziua de azi nu mi-a lăsat vreo amprentă cât de cât, nici poetică, nici prozaică").

În prefața ediției operelor complete a lui Alexandr Pușkin din 1887 (în redacția lui P.A.Efremov), am aflat despre preocupările și pasiunile ce le-a avut tânărul surghiunit în Basarabia.

„Vino, cartocinaia igra, volokitstvo za koketlivâmi i vesima ustupcivâmi moldovankami, greceankami, italiankami, evreikami i țâgankami; zadornâie stolcnovenia s șulerami i breterami... nakoneț – dve duăli, blagopolucino, vprocem, oconcivșiesea – takovî bâli proiavlenia razmașistoi naturî molodogo izgnannika..."

(Vinul, jocul de cărți, turbulența după cochetele și ușuraticele fete moldovence, grecoaice, italience, evreice și țigănci: confruntările zvăpăiate cu potlogării, coțcării... în sfârșit – două dueluri, care s-au terminat cu bine, acestea erau manifestările tânărului și aprigului surghiunit).

Deci, reiese, că poetul ducea o viață destul de interesantă în felul său pe acest loc „pustiu". Pușkinistul Boris Trubețkoi, în monografia sa „Pușkin în Moldova", reeditată la Chișinău tocmai de 7 ori, la pagina 180 menționează:

„În persoana lui Pușkin, care a întruchipat în sine geniul poeziei ruse, pentru

prima oară au început a se contura relațiile culturale și literare dintre poporul rus și cel moldovean.

„Adică această personalitate, a deschis pentru prima dată porțile culturii ruse la noi în Basarabia!? Una ne spune savantul, nominalizat mai sus,dar alta găsim într-o scrisoare adresată de către Alexandr Pușkin amicului său de la Chișinău în anii de surghiun: „Zdesi u nas moldovanno i toșno, ah Boje moi..."

(Aici la noi e moldovenime și greață, Dumnezeul meu...!) (vezi volumul 7 al operelor pușkiniste, în redacția lui A. S. Suvorin, S-Petersburg, 1903, pagina 47).

Aș dori să-i întreb pe pușkiniști, cum înțeleg dumnealor cuvântul „moldovanno" (moldovenime)? Cuvântul „toșno" (greață), însă, nu exprimă nici un dubiu, nu-i așa?

Același „respect" al poetului față de poporul român basarabean, în mijlocul căruia se afla, îl desprindem și dintr-un catren din romanul în versuri „Evgheni Oneghin":

„Dalece severnoi stoliți
Zabâl ia vecinâi vaș tuman
I volinâi glas moiei țevniți
Trevojit sonnâh moldovan".

În traducere română înseamnă:
Eu v-am uitat cu nordu-n ceață
Cu val de neguri și curteni
Ca să-i trezesc în dimineață
Pe somnoroșii moldoveni.

Boris Trubețkoi, în monografia sa, afirmă că la acele vremi, când Pușkin i-a numit pe moldoveni „somnoroși", i-a avut în vedere pe boieri, deși savantul nu aduce nici un argument convingător în această privință. Și dacă alte argumente convingătoare nu există, atunci, haideți să ne punem întrebarea: ce a vrut să demonstreze marele poet național al rușilor, mai turnând, ca din gavanos, următoarele strofe:

Sredi neistovâh țâganok
Ia, kak Orfei sredi vakhanok.
V crugu koketok moldovanok,
Pojalui, bog sredi bolvanok.
Zato mej grustnâh moldovan
Ne lani v ovraghe livinom.
Vernee, lev mej obezian.
Ia – koni arabskii Alimadan
V smirennom tabune oslinnom.

În limba română:
Printre-ale țigănimii mutre
Eu sunt Orfeu ca printre cutre.
Eu printre moldovence proaste
Sunt Zeu al vechilor năpaste.
Iar printre moldoveni sunt eu
Nu căprioară, dar un leu.
Mai bine zis, printre maimuțe
Sunt leu și cal de Almadan,
Pe al măgarilor tăpșan.

În aceeași monografie, B.Trubețkoi încearcă să ne convingă că poetul a manifestat un viu interes față de viața social-politică a românilor basarabeni (moldovenilor) (pag. 7 și 180).

Părerea mea, însă, e că poetul a avut o atitudine aproape ostilă și plină de aroganță. Precum este stabilit, Alexandr Pușkin venise la numai 8 ani după cotropirea Basarabiei de către Imperiul Rus. Nu o dată m-am întrebat: care, totuși, a fost poziția lui Alexandr Pușkin – a unui om progresist al Rusiei – față de răpirea teritoriului dintre Nistru și Prut la 1812? Citez fraza care aparține marelui poet:

„Dunărea trebuie să devină reala frontieră dintre Rusia și Turcia. De ce Ecaterina nu a realizat acest plan important la începutul revoluției franceze, când Europa nu avea timp să acorde atenție la întăririle noastre militare, iar Turcia extenuată nu putea să ne opună nici o rezistență? Acest lucru ne-ar fi scutit pe viitor de griji suplimentare". Ziaristul Serghei Fomin, în articolul „Și totuși regele e gol!", apărut în revista „Kodrî" de la Chișinău, în numărul 6, pag.151 din 1989, reproducând acest pasaj pușkinist de mai sus, regretă pe bună dreptate că poetul, nu ne știa bine nici istoria, nici geografia, nici necazurile acestui pătimit pământ al Basarabiei. În altă carte „Jizni Pușkina, rasscazannaia im samim i ego sovremennikami" (Viața lui Pușkin povestită de el însuși și contemporanii săi) editată la Moscova în 1987, la pag. 428, citim o altă referință a marelui poet din acele vremi, la tema menționată:

„E o chestie importantă: ce are de făcut Rusia: vom cuceri noi Moldova și Valahia sub pretextul mijlocitorilor pacifiști, vom trece Dunărea în calitate de aliați și dușmani ai dușmanilor lor?"

De aici rezultă și mai pregnant ambițiile imperiale ale tânărului poet, desconsiderarea și ignorarea românilor basarabeni, care nimeriseră de sub jugul turcesc sub jugul rusesc. Domnia sa se credea, probabil, că în surghiunul din Basarabia se află de fapt în Rusia, deoarece versurile următoare ne demonstrează că Prutul, în viziunea sa, era frontiera dintotdeauna a pământurilor aflate în posesiunea rușilor:

„V stepeah zelennâh Budjaka,
Gde Prut, zavetnaia reka,
Obhodit russkie vladenia."
Peste-al Bugeacului întins
Pe unde Prutu-și face cale,
Moșii rusești se-ntind natale...

Exprimându-și în opera sa atitudinea față de poporul nostru, Alexandr

Puşkin se referea adesea la boierii moldoveni. Avea el ce avea cu dânşii. Precum se ştie, în acea perioadă, la Chişinău, trăiau în afară de băştinaşi, şi alte naţionalităţi. Poetul, însă, nu se ştie de ce, se împiedică cel mai mult de moldoveni. Odată, Alexandr Puşkin şi-a permis s-o insulte în public pe soţia boierului Tudor Balş. Soţul acesteia i-a făcut observaţie, chemându-l la respect, dar Alexandr Puşkin i-a replicat... cu pumnii. L-a bătut zdravăn, încât gubernatorul Basarabiei generalul Inzov, ocrotitorul său, a fost nevoit, în semn de pedeapsă, să-i aplice arest la domiciliu. Acest lucru îl confirmă însuşi poetul. În volumul 5 al operelor sale, apărute în redacţia lui Brokhauz-Efron (Sankt-Petersburg, 1911, pag. 529), găsim următoarele cuvinte:

„Bătrânelul Inzov mă închidea sub arest la domiciliu, de fiecare dată când se întâmpla să-l bocănesc pe vreun boier moldovean".

Cazul respectiv i-a servit drept sursă de inspiraţie, fiind redat şi în versuri:

„.... iasskii pan
Izvestnâi nam bolvan...
Pobit nemnojko mnoiu..."
„... boier ieşean
Ce-l ştim de bădăran...
A fost bătut de mine."

În una din publicaţiile ruseşti de ultima vreme, cu privire la caracterul lui turbulent am citit următoarele: „Puşkin de altfel ca şi mulţi tineri din tagma dvorenilor, era amator de alcool. Deseori, anume băutura îl înclina spre acte nechibzuite. Odată, întrecând măsura, i-a chemat la duiel deodată pe doi din camarazii lui. Întâmplarea a avut loc la Chişinău. Puşkin, prietenul lui Liprandi, doi colonei Orlov şi Alexeev, au mers ca să joace biliard. Acolo, toţi au servit alcool. Cele întâmplate le-a descris Liprandi în memoriile sale.«Prima cupă a mers bine, dar cea de a doua duşcă a acţionat puternic asupra lui Puşkin...El s-a înveselit peste măsură, a început să le încurce celorlalţi care jucau la masă. Orlov i-a făcut observaţie şi l-a numit elev, iar Alexeev a menţionat că elevii trebuiesc educaţi...Toate au continuat cu aceea că Puşkin i-a chemat pe amândoi la duiel, iar pe mine m-a solcicitat în calitate de secundant... Văzând una ca asta l-am îndemnat pe Puşkin ca să înnopteze la mine. În drum el şi-a dat seama şi a început să se căznească pentru temperamental lui cu sânge de arab... Eu i-am propus ca să aplaneze cumva conflictul cu cei doi colonei, dar el a reproşat: „Pentru nimic în lume! Eu le voi demonstra că nu sunt „şcolar", „elev"! În cele din urmă Liprandi şi-a convins prietenul dacă în zori vor veni Orlov şi Alexeev cu intenţia de

a nu realiza duielul, dar vor propune de a rezolva conflictul pe cale amiabilă, onoare lui Pușkin în asemenea caz nu se va știrbi. Așa și s-a întâmplat. Totuși, un duiel, în care au împușcat ambii oponenți, eveniment destul de rar în caracterul poetului s-a întâmplat atunci când acesta a intrat în conflict cu boierul Teodor Balș, stăpânul casei, în care era găzduit. Soția boierului s-a revoltat față de Alexantr Sergheevici pentru faptul, că acesta se dădea obraznic la fiica lor. Din acest motiv, odată la una din serate între Balș și Sașa s-a declanșat o convorbire dintre cele mai neplăcute, iar cocoana moldoveancă a ironizat că Pușkin provoacă doieluri care nu sunt duse până la capăt. Pușkin nu a avut încotro decât să accepte declanșarea duielului, dar din fericire el și Balș au tras, însă glonții au zburat pe-alături."

Dar poate atitudinea poetului a fost alta față de reprezentantele sexului frumos? În ediția operelor complete din 1887, în redacția lui P.A.Efremov (pag. 388) citim următoarele:

„Tî nakazana segodnea
I tebea pronzil Amur
O, ciuvstvitelinaia svodnea,
O , krasa moldavskih dur!.."
Traducerea în română înseamnă:
„Ești pedepsită azi de-Amur
Săgeți de dor ți-nfige-n coaste –
Câte moldovence-am cunoscut
Frumoase, dar atât de proaste!"

Dar poate că pe poet l-au inspirat locurile „pustii", care erau atunci virgine, fără poluări și pesticide? Cum apărea orașul Chișinău în viziunea poetului? Punem atare întrebări, știind că Alexandr Pușkin a locuit timp de trei ani în acest oraș. Aici i se înalță azi monumente, aici avem o casă-muzeu, biblioteci, liceu, cea mai frumoasă stradă din centrul urbei ce-i poartă numele... Iată ce referire găsim în opera dumisale:

„Проклятый город Кишинев!
Тебя бранить язык устанет.
Когда-нибудь на грешный кров
Твоих запачканных домов
Небесный гром, конечно, грянет,
И – не найду твоих следов!
Падут, погибнут, пламенея,
И пестрый дом Варфоломея,
И лавки грязные жидов:
Так, если верить Моисею,
Погиб несчастливый Содом.
Но с этим милым городком
Я Кишинев равнять не смею,
Я слишком с библией знаком
И к лести вовсе не привычен.
Содом, ты знаешь, был отличен
Не только вежливым грехом,
Но просвещением, пирами,
Гостеприимными домами
И красотой нестрогих дев!
Как жаль, что ранними громами
Его сразил Еговы гнев!
В блистательном разврате света,
Хранимый богом человек
И член верховного совета,
Провел бы я смиренно век
В Париже ветхого завета!
Но в Кишиневе, знаешь сам,
Нельзя найти ни милых дам,
Ни сводни, ни книгопродавца.
Жалею о твоей судьбе!
Не знаю, придут ли к тебе
Под вечер милых три красавца;
Однако ж кое-как, мой друг,
Лишь только будет мне досуг,
Явлюсь я перед тобою;
Тебе служить я буду рад –
Стихами, прозой, всей душою,
Но, Вигель,– пощади мой зад!”

În românește:
Oraș de hulă – Chișinău,
Te-oi blestema viața toată –
Din păcătosul cer al tău,
Spre casele duhnind mereu
Un fulger groaznic o să cadă.
Și-atunci ți-oi pierde urma-n hău...
Vor arde-n flăcări să dispară
Bârlogul lui Bartolomeu,
Tejghele jidovești murdare:
Crezând lui Moise – așa, în pară,
Sodoma-a ars odinioară...
Dar lui, acest oraș zurliu,
Cu Chișinău nu-i fac pereche...
Eu Biblia prea bine-o știu,
Cu laude nu stau de veghe
Sodoma, știu, era vestit
Nu doar prin dulcile păcate
Dar și cu școli, cu chefuri mari
Cu fete coapte-un pic umblate...
Păcat că tunete-nfocate
Iehova aprig i-a menit
Într-un dezmăț fără de vină,
Sunt om păzit de Dumnezeu
Sau cel ce-n tron are hodină,
Mi-aș fi-ndurat și veacul meu
Ca-n cel Paris – oraș lumină!
Da-n Chișinău și singur știi,
Cucoane nu găsești duioase,

Nici întâlniri în librării –
Soarta aici ți-i dureroasă!
Că ți-or veni într-un târziu
Trei mândre dulci în prag de seară,
O, frate, nu-s convins, nu știu...
Oricum, prietene, când sunt
Cu fundu-n sfânta relaxare!

Firește, nu i-a prea convenit poetului orașul provincial de atunci și el l-a imortalizat în aceste culori sumbre. Se vede că tânărul Saşa Puşkin, pe atunci, era înclinat spre slăbiciuni față de minorități cu șezuturile azurii (avea tot dreptul) deoarece Vigheli, precum observați din destăinuirile bietului poet, îi prea obosea fundul... Și totuși, am căutat insistent în opera sa măcar un cuvânt de bine despre românii basarabeni, dar zadarnic. Dimpotrivă. Am găsit în versurile lui multă desconsiderare; robia și biciul e totul ce mai puteau merita popoarele asuprite de Imperiul Rus.

Mai păşteți, păşnice popoare
De ce a turmei libertate,
Dacă nici knutul nu o doare?
Să fie tunsă, sfâșiată
Și moștenirea fie-i toată
Doar bici și jug, și clopoței...

După perioada de aflare în surghiun, la 1823, Alexandr Puşkin părăsește Basarabia și pleacă la Odesa. Am crezut că nu va mai reveni cu epitetele sale: „somnoroși", „proști", deoarece, precum mărturisește Domnia sa unui prieten „... eu am părăsit Moldova mea și m-am ivit în Europa". Însă, oricât ar fi de straniu, chiar și din Odesa (din Europa, adică) el continuă să-i prezinte pe moldoveni în aceleași culori:

„Iazâk Italii zlatoi
Zvucit po uliție veseoloi,
Gde hodit gordâi slaveanin,
Franțuz, ispaneț, armeanin,
I grek, i moldovan teajiolâi..."
În românește:
Dulce grai italian
Răsună-n străzi și pe maidan
Pe unde-și are pasul grav
Francez și spaniol, și slav,
Și grec, și armean, și moldovean bolnav...

A spus poetul și... a plecat. A plecat, ca ilustrul nostru clasic Vasile Alecsandri, pe bună dreptate să-i răspundă cu următoarele versuri, drept recunoștință la atitudinea rusului, față de poporul nostru:

Fiind mai negru ca țiganii
Ce-ai tot cerșit la noi cu anii,
Tu, cel primit cu dor de sus
Nici bogdaproste nu ne-ai spus.
Cu dar de pâine și de sare,

Cu vin din beciul nostru mare
Te-am ospătat. Iar tu în zori
Râzând, te-ai scârnăvit în flori.
Apoi prin codri de milenii
Ai tot umblat de dragul lelii.
Ei, vezi atunci? Pun mâna-n foc:
Tu n-ai fost cal arab, ci porc!
(din ziarul chișinăuian „Țara", din 21 mai 1991)

Desigur, o să-mi replicați și veți zice: Poetul s-a aflat în Basarabia în exil. Era supărat pe propria-i soartă și nu l-a obligat nimeni să ne studieze, să ne înțeleagă destinul, necazurile. Este un adevăr. Dar cine i-a permis să ne ponegrească, să ne insulte în opera sa pe care rușii an de an o reeditează și o popularizează nu numai la ei în țară, ci pe toate meridianele globului. Aceste injurii dăinuie în opera sa. Iar noi, pușkinizăm în continuare localitățile din Republica Moldova. În toate orașele și orășelele avem străzi ce-i poartă numele. În satul Dolna – muzeu și monument. La Chișinău – casă-muzeu și trei monumente ș.a.m.d. Iar în centrul Aleii Clasicilor literaturii române de la Chișinău, aidoma unui feldfebel (fruntaș), ca reprezentantul „fratelui mai mare" stă monumentul lui. Deși, din istorie este cunoscut că acest monument, a fost înălțat în altă parte din parcul respectiv. Prin anii ´60 ai secolului trecut, când a fost inaugurată Aleea Clasicilor, comuniștii l-au strămutat, ca să simbolizeze „influența marii culturi ruse „prietenia de secole moldo-rusă!", prin persoana lui A.Pușkin" asupra literaturii române. Monumentul propriu-zis (autorul A.Opekușin) a fost inaugurat la Chișinău în anul 1886 și se afla într-un colț al parcului, mai aproape de veceul public de azi. În acel loc istoric ar fi bine să fie reamplasat. Sunt convins că ar fi ceva firesc. Ar însemna un adevăr și un loc care-l merită un poet din partea poporului care se respectă.

Mie, toate-acestea îmi stârnesc greață! Oare cum s-ar simți un armean la Erevan, un evreu la Tel-Aviv, un azer la Baku, un spaniol la Madrid, știind că monumentul din centrul capitalei țării lui reprezintă chipul unei persoane care i-a ponegrit neamul în opera lui nemuritoare?! Poate eu nu înțeleg ceva? Educați-mă, dragi cititori, cu un sfat prietenesc.

Notă *Eugenia David, omul cărților, m-a criticat aspru pentru acest articol, considerându-l injurios și subiectiv, zicându-mi că prea am luat-o hăisa, c-am făcut din țânțar armăsar tăbărând asupra unui tânăr exilat pe niște meleaguri pline de moldoveni și de tristețe. Cică ce trebuia să facă poetul? Să cânte osanale? Cui? Doar poemul nemuritor „Țiganii" și alte opere ne-a dus faima în lume. Atunci de ce bat capul?*

Фельетон

ПОЭТ И «ЦАРА»

«А, собственно, за какие такие заслуги перед нашим народом стоит великий русский поэт на самом почетном месте этой аллеи?»

Александр Сергеевич вздрогнул и озадаченно скосил бронзовый глаз. Присев у его постамента, обнявшаяся парочка вслух читала газету «Цара».

Пушкин навострил слух:

«Я люблю русскую поговорку, которая гласит, что тот, кто приходит к нам с мечом, от меча и погибнет... Возникает вопрос: почему молдавский народ должен терпеть унижения и делать вид, что не замечает, как Пушкин не только не считался с нами, но и оскорблял нас самым грубым и циничным образом? А мы в ответ организуем Пушкинские дни, открываем музеи, создаем легенды! Не является ли это полнейшим отсутствием национальной гордости?..»

«Что за дичь?» — сердито фыркнул поэт.

Чего только не наслушаешься, если целый век проторчать в людном месте. Но уши не заткнешь — нечем, потому как бюст. Пришлось и на сей раз терпеть, пока внизу не дочитали целую газетную страницу. Зажглись фонари, перестал бормотать фонтан, увел парень девушку куда надо, а Пушкин все перебирал в памяти удрученно абзацы из «Цары». Конечно, будь сейчас год 1820-й, дуэль с редактором была бы неотвратима. Но теперь, с возрастом — как-никак 192 скоро стукнет — к размышлению его тянуло не меньше, чем некогда к барьеру.

«А может, в чем-то и права эта обидчивая «Цара»,— с некоторой долей раскаяния думал он.— Бог мой, да ведь и на самом деле уж никак не был я праведником тогда, в свои-то двадцать лет... Или, кажись, в двадцать два?.. Вино, карты, волокитство, две дуэли, даже вульгарные драки — что было, то было... Чай, не зря упрекает меня «Цара» в этаком беспутстве. Чье сие издание, хотел бы знать? Небось, общества целомудренных старых дев?..»

«Но позволь, моя милая, я ведь не только кутил, но как-никак и сотню стихов накропал в бессарабских краях», — Пушкин попробовал было оправдаться перед самим собой и... осекся. Вспомнилось шутливое письмецо в стихах другу Вигелю, где есть и «проклятый Кишинев» с его «запачканными домами», где «нельзя найти ни милых дам, ни сводни, ни книгопродавца»...

Обиделись дамы... — с грустью отметил он. — Блюстительницы нравственности. Они такого не прощают... Ах, целомудренная ты моя пуританка! Неужто эта «Цара» сама не была молодой? А каково-то мне было здесь после Петербурга? Прости, «Цара», что после блестящих придворных показались мне «сонными» и «тяжелыми» твои земляки... Напрасно со злою угрюмостию клеймишь ты меня...

Пушкин легко усмехнулся, вспомнив вдруг, как крепко отдубасил однажды взбеленившегося боярина, за женой которого сильно приударял. Гм... Что ж, действительно «...ясский пан, известный нам болван побит немножко мною», отпереться от этого скандала трудно. Но вздул я его не потому вовсе, уж ты поверь, наивная моя «Цара», что **«по известной причине поэту больше всего мешали молдоване»**. А потому лишь, что поэту в те годы по известной причине больше всего мешали ревнивые рогоносцы.

А что касается прекрасного пола... Ах, «Цара», ну как же ты не права! Оскорбилась тем, что, мол, госпоже Керн Пушкин посвятил «Я помню чудное мгновенье», а вот о какой-то вдовице написал: «О, чувствительная сводня, о, краса молдавских дур»... Так они ж и были жеманные дуры в губернаторском курятнике. А Аннушка Керн... Увы, не понять тебе, «Цара»...

Пушкин поежился. Господи, да неужто ему в каждом городе припоминают эпиграммы? Тогда — цари, теперь — «Цары». А тут еще чудаки-испанцы недавно памятник открыли. Опять будет шум: прославлял развратника Дон Гуана... Нет, нет, поосторожней надо было жить, поскромнее. Впрочем, политиком он был, чего и говорить, никудышным. Особенно в свои двадцать два... Так что права «Цара», маловато задумывался он тогда **«о колонизации территории между Днестром и Прутом»** русским царизмом. И в голову ему как-то не приходило, что **«тогда, в самом начале русской оккупации 1912 года»**, он, Пушкин, проявлял **«явно выраженные имперские амбиции»**! Да и откуда ж было ему знать, что турецкое иго — верим тебе, «Цара», — для молдаван вовсе и не было игом?

...Грустное недоумение, застывшее на лице бронзового А. С. Пушкина, так и не сходит. Те, кто не зачитывается «Царой», приписывают эти чувства недавнему переименованию парка — теперь он уже не Пушкинский. Но печалится поэт не оттого. Что Пушкину слава? Ее, слава Богу, хватает. Но как-то затруднительно, знаете ли, отстояв сто пять лет у фонтана, трогаться с любимого места. А ведь ужо грозятся. И намекают, что пушкинских мест в Молдове переизбыток.

«Удивляет тот факт,— пишет в «Царе» молодой литератор(!) Борис Друцэ,—**что Союз писателей Молдовы делает вид, что не замечает всего этого и не высказывает свое мнение о великом поэте, оценивая его по заслугам. Считаю, что все преувеличения необходимо пересмотреть, а памятники перенести в одно место — на Пушкинскую горку. Ведь для нас, молдован, Пушкин не более велик, скажем, чем Байрон, Гете, Сервантес и т. д. Не стоит его обожествлять лишь по той причине, что он здесь жил некоторое время».**

Да, брат Пушкин, пришло твое время платить за все... Неумолима «Цара», трубный глас Народного фронта Молдовы. Придется-таки теперь беспечному поэту **«занять то место в истории и судьбе нашего народа, которое заслуживает. Может быть, он был бы большим другом нашей литературы, но невольно приходит на ум польская поговорка: «Собака — друг человека, а не блохи, что на ней». Молдоване должны установить подлинное место поэта, как бы ни была тяжела для Ивана правда».**

Да и в самом деле: как-никак три года жил, столовался и за постой не расплатился. Теперь будь любезен, Александр Сергеевич, вот счетец! Будь ты хоть четырежды Пушкиным, **«великим для русских, но не для нас после чтения его произведений. Ведь каждый народ, который мало-мальски уважает себя, должен пересмотреть своих идолов, отдавая должное каждому».**

Интересно, кто следующий в очереди? Александр Сергеевич, за вами не занимали?

Эдуард КОНДРАТОВ.

КИШИНЕВ.

Ecoul la articolul meu din ziarul moscovit „Izvestia", 1991

***

Gheorghe Bogaci, își continuă epistola.

Pe data de 5 oct. va avea loc aici o ședință a asociației de cultură evreiască, la care am fost invitat. În aceeași zi, îndată după masă, va avea loc o ședință închinată jertfelor de la Babii Yar.

Și, la sfârșit, câteva noutăți locale. A apărut aici o lăcustă nouă, care atacă în mare număr până și giganticii arbori de nuc! Am văzut acești giganți cu frunză mâncată în întregime. Vara a fost friguroasă, încât nici acum poama nu s-a copt. Și în genere e puțin rodită. Iar fabricile de conserve refuză să primească cami-oanele cu prune, pentru că le lipsește glucoza cerută. Sunt cazuri de intoxicare cu harbuji și roșii cu prea multă chimie. Moldovenii noștri călătoresc intens în Polonia, unde duc rachiu, aducând de acolo îmbrăcăminte, aparate de radio ș.a.

Ți-am mai scris, îmi pare, că prin martie viitor – dacă vom mai avea zile – mă repatriez. Și încă ceva: aici sunt bine văzut pentru lupta de mai demult împotriva dialectizării limbii.

Mă închin la amândoi! Calde cuvinte la adresa feciorului, a familiei și micuței Estera. Обнимаю Вас! G.Bogaci.

***

(…..) moștenit numai de noi (pentru că de la sfârșitul sec.XIX ceilalți moldoveni s-ar fi identificat cu muntenii) de la sute de călători străini am aflat observațiile lor privitoare la tipaj anatomic diferit, despre deosebirile în artă și arhitectură populară, costumație ș.a. 700 de pagini!!! În vara anului 1971 le-am concentrat în 120 pag.; care s-au discutat, aprobându-se întrutotul, dar cu sufletul să mai fortific câteva argumente *deosebitoare*.

Vin acasă. Îmi dau seama că teoria e putredă! Tocmai deosebirile existente în cultura regiunilor alcătuiesc fondul de aur al popoarelor! Așa spune sociologia. Pe deasupra, – numeroșii mei cunoscuți, însurați cu românce și trăitori dincolo de Prut; doi frați și o soră în aceeași situație; părinții mei, în fine, trăitori atunci tot în România! Și e inevitabil că atunci când comunismul va birui în toată lumea, se va realiza și unirea deplină a tuturor popoarelor – credeam că atunci, iar eu acum, cu lucrarea asta, care stabilește deosebirile, adâncesc prăpastia dintre frați. În perioada triumfului comunist, eu voi fi declarat drept „trădător!"

Am dat cererea, mi-am făcut bagajul și-am plecat.

Au trecut de atunci 20 de ani. Azi în *rssm* zbârnâie *anti-rusismul*, *anticomunismul* și, în cătarea alternativei, privirile se îndreaptă spre Apus, dincolo de

Prut. Adică se face tocmai ceea ce mi-a spus mintea să constat atunci, în vara anului 1971 – că sângele apă nu se face!

Asta – acolo! Iar eu mă aflu la mii de kilometri de la așa o trezire a conștiinței…

Trădător! Dezertor!

Dar partea științifică am valorizat-o! Descrierea mea a acelui manuscris din 1773 a „răsunat": Academia Română m-a invitat pe mine (cu soția) pe 10 zile, în cursul cărora m-am convins și singur de însemnătatea „*descoperirei*" mele. Urmează să editățm acea lucrare a lui Varfolomeu Măzăreanu. Lucru nu prea ușor în vremurile noastre…

2. Când îți trimiteam ultima mea scrisoare, i-am scris și feciorului la Chișinău. Întrebam de părinții lui, de mata și Ghitea. Asta era în toiul conflictului. Răspuns n-am primit. Acum îl știu: și băiatul e în patrie!

Căutând adresa băiatului, am dat de o scrisoare de-a lui, răspuns la rugămintea de a-mi trimite exemplare din cartea mea, apărută pe atunci. În acel răspuns am citit *gătința* de a mă servi și recunoștința lui pentru intervenția mea la rectorat de a fi transferat la altă facultate. Recunoștința băiatului m-a bucurat!!! Trimite-i salutările mele!

3.VI.

Pentru că vorbeam mai sus despre recunoștință (sau respect), vreau să menționez pozitiv și gestul pictorului, care ți-a făcut și ți-a donat portretul. Și gestul lui Boris Druță mi-a plăcut. Să știi că cu acesta din urmă am eu socotelile mele! S-a apucat agramatul să dovedească o atitudine chipurile negativă a lui Pușkin față de moldoveni. I-au apărut până acum două articole, la care am și pregătit răspunsul, care, publicat fiind, îl vei primi.

3. Trec la altă temă. În RSSM nu e număr de gazetă în care să nu se scrie despre moldovenii represați în 1940-1941 și după război. Grozăvii! Iar eu stau și mă întreb: cum de au scăpat ei de GULAG? Eu, fecior de preot, de director de seminar teologic (de la Ismail), adică cum mi se spunea – „сын крупного попа"; eu, fost asistent la o universitate „burgheză"; care după război mă învrednicisem de așa titluri ca „burghez naționalist", „cosmopolit" ș.a., cum, mă-ntreb de nu m-au luat și pe mine?

4. Alta. Știi că am prefațat o mică culegere de fabule ale lui Steinbarg în traducerea lui Florin. Ți-am trimis cărticica ceea. Află acum că la Cernăuți a apărut și o traducere în limba rusă (aproape 100 de fabule, din cele 400!). Traducătorul așteaptă de la mine o recenzie, iar eu aici, în Irkutsk, lipsindu-mi originalul în idiș, nu-mi pot finaliza expunerea… Și încă o carte ți-am trimis – de poezii ale

uneia Viorica Ionescu. Într-una din scrisorile tale ai vorbit pozitiv despre acele poezii de-ale ei, iar eu (prostul de mine!) m-am grăbit și i-am comunicat avizul tău. Iar acum Doamna mă roagă insistent ca, la rândul meu să te rog să-ți spui impresiile. Prin urmare – te rog! Și, aceasta pentru că – crezul meu! – Talentele! trebuie susținute, ajutorate, căci mediocritatea, aceea oricum va răzbate. Aștept, prin urmare.

5. Iar acum – o judecată de ordin internațional. Califul de la Bagdad, un al doilea Hitler, trebuie răsturnat și decapitat!!!

Dar nici politica statului în fața „palestinienilor" nu-mi place!!! Oare e așa de greu să li se găsească acelor arabi undeva în Africa sau Asia un spațiu de locuit? Altfel, iese că azi evreii se răzbună pe niște nevinovați…

6. Cazul pictorului și al lui Druță din Telenești vorbește la fel despre o afinitate sufletească un alt caz. Am la Bender un prieten din vremea adolescenței. O minunăție de talent muzical! Dar a făcut și 10 ani de *Gulag*. Acolo se întâmplase că șeful lagărului era meloman. Iar Boris organizase din acei nenorociți o orchestră de coarde și o fanfară. Pe alți muzicanți îi alegea din *convoiurile* de represalii, care treceau pe acolo. Odată dă el de un violonist , evreu, pe care-l invită să rămână. Acela nu vrea nici în ruptul capului, spunând că după atâtea ani și-a pierdut complet meșteșugul. Boris totuși l-a înduplecat. Ei bine: acel violonist o jumătate de an numai și numai purta arcușul. Apoi, peste câțiva ani, plecând în Israel, i-a lăsat lui Boris al meu o fotografie de-a sa cu text înălțător de recunoștință. Iar la ultima mea întâlnire cu Boris acela mi-a povestit: un băiețaș, evreu, când se pregătea să plece în patrie, a venit la Boris, dascălul său, și la plecare, la ușă, a izbucnit în lacrimi… Iar Boris mi-a spus apoi:

– Pleacă de la noi tot oameni talentați – muzicanți, matemacieni ș.a. Au plecat anul trecut din Chișinău bunii mei prieteni Niuma Bernștein și Mih. Janover… Talente!!!

7. Nu mă miră ceea ce îmi scrii despre magazinele voastre! La așa talente, și magazinele trebuie să fie pline! Comparând nu caldul Israel, ci chiar Moldova cu Siberia, constat că diapazonul gustativ al siberienilor e din cale afară de redus! Cartofi și varză! Până și ceapa și usturoiul sunt aici mărfuri de import! – Să vă fie de bine cu fructele și legumele de acolo! Să vă întărească sănătatea, să vă mențină voia bună!

Despre mine mai află, următoarele.

Am aproape pregătite două cărți, pentru care caut acum editorul: „Noi pagini de istoriografie literară", 15 c/a, și „Молдова в рисунках Пушкина", 10 c/a. Sunt, desigur, la pensie, dar uneori, călătoresc prin Siberia. În cursul lunii august voi fi în Crimeea, iar apoi în Moldova unde, la Universitate, am de pre-

dat un curs de paleografie slavo-română (ceea ce am predat între 1938-1940 la Universitatea din Iași). Apoi iar vom reveni în Siberia (soția mai are de lucrat un an până la pensie). Capul mi-i limpede, citesc mult, frecventez bibliotecile și memoria o am bună.

Sărutări de mână doamnei Ghitea! Gh.Bogaci.

Din tot sufletul doresc familiei voastre sănătate deplină și izbândă în toate celea!

Pentru fratele meu Bum…

Impresii, amintiri, gânduri…

Pușkin s-a născut la 6.VI.1799. De un sfert de secol această dată a devenit „Пушкинский день поэзии", care se desfășoară în toată țara cu fastul pe care noi știm prea bine să-l exagerăm. Unul Boris Druță în ziarul „Literatura și arta" la 22.III.a.c. a vrut să fie „original": sub titlul „Demitizarea zeilor. Dând glas pustietății?" se aventurează să scrie un articol, smulgând din textele poetului citate, care, crede el, îi zugrăvesc pe moldoveni în culorile cele mai negre. Nu știe semantica cuvintelor, dar se apucă agresiv să-l demitizeze pe poet. Un singur exemplu: „Свободы сеятель пустынный". Care va să zică, ținutul acesta era „deșert". În realitate, adjectivul înseamnă „singuratic" – A doua lună muncesc la replica respectivă, cu greu reținându-mi mânia…

Dar ce paradox! Pregătindu-mi riposta, aprofundând cercetarea, am dat în sfârșit de o fericită dezlegare a unei taine: de ce scrisese Pușkin „здесь у нас молдованно и тошно!" Întâi despre al doilea predicat adverbiabil, тошно! Acesta înseamnă nu „mi-e greață", precum îl traduce Druță, ci , nefiind însoțit de un infinitiv (ex., „…мне тошно смотреть на него") e un echivalent semantic al lui „мучительно", „тяжело". Adică, cu totul altceva, iar „молдованно", scris de poet după ce trecuse la Chișinău „epoca" grecismului, a temei principale a discuțiilor despre evenimentele Eteriei (II.1821-VI 1821) adică după prăbușirea mișcării, aici s-a întronat epoca „*moldovenească*". În centrul atenției opiniei publice acum se află marea boierime din principat, refugiată în Basarabia, de unde aceasta se războia împotriva „ciocoilor" și „cărvunarilor", care, acolo, în lipsa protipendadei, au ocupat slujbele de stat, fundamentând acest „drept" și prin prima constituției – a carvunarilor! Bejenarii, cărora le era pe plac stăpânirea turcească, care le garanta monopolismul lor deplin, semănau aici panică, apelau la sprijinul țarului, asurzeau locuitorimea cu problemele lor. Tudor Balș, cel cu cunoscutul conflict, era unul din aceștia . Așadar, se naște aici o problemă nouă, moldovenească: „молдованно".

Riposta mea o întitulez așa: „*Dând glas ignoranței…*"

Am pe masa de lucru o primă culegere de articole a Casei-muzeul din Chișinău, la redactarea căreia lucrez. Dar tema principală, personală, e alta: Noi pagini de istoriografie literară (a treia!) și „Молдавия в рисунках Пушкина”.

La 20.IV a.c. la restaurant, cu 30 de oaspeți am celebrat acești ai mei 75 de anișori…

În „Nistru” nr. 1 –1989 mai am și un articol despre Steinbarg, pe care l-am intitulat (fericit!) așa: „Un pământean de-al nostru – clasic al literaturii universale.”

Cu „перестройка” asta a noastră se ridică mereu oameni noi, care, ca îndată după Revoluție, cântă același cântec cu privirea spre fotolii: „Кто был ничем, тот станет всем”. Deie Dumnezeu să se așeze toate mai degrabă! Iliescu după 22.XII, vorbind de folosirea cadrelor, a menționat în primul rând competența! La noi însă stăpânește parventismul. De 70 de ani!!!

Trimite-mi, Buma, timbre ștampilate cu tema „sport”!

Acestea sunt materialele depistate de mine și cred, că ele pot fi interesante, curioase pentru mulțimea de oameni, care au avut fericitul priej de a fi elevii acestor oameni mari de cultură în acele vremi vitrege din viața noastră intelectuală.

2017

La sfat cu nepoțica Antonia

CUPRINS

Scriitor e cel care se dedică adevărului	5
CECILIA (povestire)	18
ARABESCURI	51
Seismul din creier (Țara bisericilor falimentate), ***roman***	73
Partea I. Nataly	77
Partea II. Filaret	132
Partea III. Dumbrava Lăcrămioarelor	319
OAMENII TIMPULUI MEU	401
Juristul și savantul Mihai Poalelungi	402
Georghe Mustea	406
Academicianul de sorginte țărănească	408
Haralambie Moraru	411
Efim Tarlapan – scriitorul și omul	416
Nicolae Cucoș	418
Nicolae Esinencu	420
Serafim Belicov. Poet, ziarist bătăios, traducător.	424
PAMFLETE POLITICE	428
Iaca, Voievodul pleacă...	428
Pațanul are grijă de noi!	431
PUBLICISTICĂ	434
Corespondența a trei oameni de cultură	435